

NOTITIA **HUNGARIAE** NOVAE
HISTORICO GEOGRAPHICA

ELABORAVIT
MATTHIAS BEL.

COMITATUUM INEDITORUM
TOMUS QUINTUS
IN QUO CONTINENTUR
**COMITATUS SAROSIENSIS, ZEMPLINIENSIS,
UNGVÁRIENSIS ET BEREGHIENSIS**

NOTITIA
HUNGARIAE
NOVAE

HISTORICO GEOGRAPHICA,
DIVISA IN PARTES QUATUOR,
QUARUM

PRIMA, HUNGARIAM CIS-DANUBIANAM; ALTERA, TRANS-DANUBIANAM, TERTIA, CIS-TIBISCANAM, QUARTA, TRANS-TIBISCANAM:

Universim XLVIII. Comitatus designatam,
EX PROMIT.

Regionis Situs, Terminos, Montes, Campos, Fluvios, Lacus, Thermas, Caeli, Solique ingenium, Naturae munera & prodigia; Incolas variarum Gentium, atque harum mores; Provinciarum Magistratus; Illustres Familias; Urbes, Arces, Oppida, & Vicos propemodum omnes; Singulorum praeterea, Ortus & Incrementa, Belli Pacisque Conversiones, & Praesentem Habitum;

Fide optima, Adcuratione summa,
EXPLICAT.

OPUS, HUCUSQUE DESIDERATUM, & IN COMMUNE UTILE.
ELABORAVIT

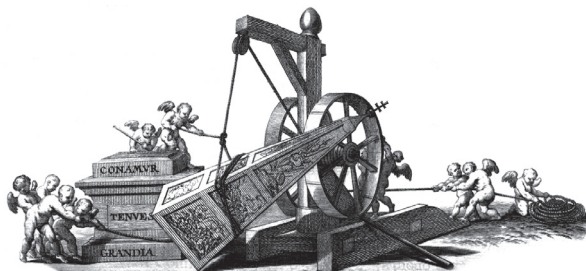
MATTHIAS BEL.

COMITATUUM INEDITORUM
TOMUS QUINTUS

IN QUO CONTINENTUR COMITATUS ADHUC IN MSS. HAERENTES

PARTIS TERTIAE
CIS-TIBISCANAE,
HOC EST,

**COMITATUS SAROSIENSIS, ZEMPLINIENSIS,
UNGVÁRIENSIS ET BEREGLIENSIS**

BUDAPESTINI

SUMPTIBUS INSTITUTI HISTORICI SEDIS CENTRALIS
STUDIORUM PHILOSOPHICORUM
ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE

ANNO MMXVIII.

OPERI EDENDO PRAEFUIT ET PRAEFATUS EST
GREGORIUS STEPHANUS TÓTH

TEXTUM RECENSUERUNT NOTISQUE INSTRUXERUNT
BERNADETT BENEI
ZOLTANUS GÓZSY
RUDOLPHUS JARMALOV
GREGORIUS STEPHANUS TÓTH

PRAEFATIONES IN LINGUAM ANGLICAM CONVERTIT
IOHANNES HIDEG

NOTAS EXPLICATORIAS IN LINGUAM LATINAM CONVERTIT
GREGORIUS STEPHANUS TÓTH

TEXTUM SECUNDIS CURIS RECENSUIT
BLASIVS DÉRI

LIBRUM IN HANC FORMAM REDEGIT
GEORGIUS DOMOKOS

A kötet elkészítését és megjelenését támogatta
az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok, illetve jogutódja,
a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (K 108789).

**NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI
ÉS INNOVÁCIÓS HIVATAL**

MTA
Bölcsészettudományi
Kutatóközpont
**Történettudományi
Intézet**

ISBN 978-963-416-131-8

© Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet,
Benei Bernadett, Gózszy Zoltán, Jarmalov Rezső, Tóth Gergely István, Hideg János, 2018

TARTALOMJEGYZÉK & CONTENTS

ELŐSZÓ	11
FOREWORD	15
RÖVIDÍTÉSEK – ABBREVIATONS	18
COMITATUS SAROSIENSIS	19
Sáros vármegye – Bevezetés	21
Sáros county – Introduction	31
COMITATUS SAROSIENSIS	41
PARS GENERALIS	41
Membrum I. Physicum	41
Membrum II. Politicum	50
PARS SPECIALIS	56
Membrum I. De Processu Sarosiensi, seu Occidentali	56
Sectio I. De liberis regiisque urbibus	56
I. Bartffa	56
II. Cibinium	62
III. Oppidum Sáros	67
Sectio II. De arcibus et castellis huius processus	68
I. Arx Sáros	68
II. Arx Bodovár	69
III. Arx Henygh	70
Sectio III. De pagis et vicis huius processus	70
I. in ditione Sarosiensi	70
II. Bona urbis Cibinii	70
III. E regione Orkutae, ultra Tarczam, sunt haereditarii vici familiae Semsei	71
IV. Familiae Petsi ditio	71
V. Hertnekianum Dominium	71
VI. Ditionis Kapianae pars	72
VII. Bona Bartffensia	72
VIII. Bona Bornemisiziana de Adam Földe	72
IX. Bona familiae Usz	73
X. Bona familiae Gombos	73
Membrum II. De Processu Septentrionali	73
Sectio I. De oppidis huius processus	73
I. Héthárs	73
II. Berzevicze	74
III. Palotsa	74

Sectio II. De arcibus huius processus	74
I. Arx Palotsa	74
II. Arx Tarkö	75
III. Berzevicze	75
IV. Szinye	75
Sectio III. De pagis et vicis huius processus	76
I. Bona Dessóffiana	76
II. Bona Dobaina, et Roskovanyana ad fluvium Tarczam	76
II. [!] Bona gentis Berzevicziae	77
III. Bona Palotsiana	77
IV. Bona Capituli Scepusiensis	74
V. Bona Berthótiana	75
VI. Bona Szine	75
VII. Bona civitatis Eperiesiensis	75
Membrum III. De Processu Inferiori	76
Sectio I. De Libera et Regia Civitate Eperiesiensi	76
Sectio II. De arcibus huius processus	84
I. Kőszögh	84
II. Lipocz	84
III. Sóvár	84
IV. Matskakö	86
Sectio III. De oppidis, vicis, seu pagis huius processus	86
I. Dominium familiae Bajor	86
II. Dominium urbis Cassoviensis	86
III. Dominium Kőszögh	87
IV. Bona familiae Ketzer	87
V. Bona familiae Andrasi de Csik Sz. Kiraly	88
VI. Bona Sóvariensia	88
VII. Bona Sebesiana	89
Membrum IV. De Processu Orientali, seu Tapolyiensi	90
Sectio I. De arcibus huius processus.....	90
I. Arx Makovicza	90
II. Arx Kapi	91
Sectio II. De oppidis, vicis, seu pagis huius processus	91
1. Oppidum Kapi	91
2. Oppidum Hanusfalva	91
3. Oppidum Zborov	91
4. Oppidum Kurimia	91
I. Bona dominii Kapi	91
II. Bona familiae Raszlavicz	91
III. Bona familiae Kohanyi	91
IV. Bona familiae olim Varju de Varju falva	91
V. Bona familiae Kükömezei, Kalnassy, et Bano de Lutska	92
VI. Ditio Makoviczensis	92

COMITATUS ZEMPLINIENSIS	95
Zemplén vármegye – Bevezetés	97
Zemplén county – Introduction	105
COMITATUS ZEMPLINIENSIS	113
PARS I. GENERALIS	113
Membrum I. Physicum	113
Membrum II. Politicum	132
PARS II. SPECIALIS	141
Membrum I. Processus Submontanus	141
Membrum II. De Processu Interamnensi, vulgo Insulano	168
Membrum III. De Processu Ujhelyiensi	178
Sectio I. De Districtu Ujhelyiensi	179
§. I. De oppido Ujhely	179
§. II. De castellis et vicis	180
Sectio II. De Districtu Zempliniensi	183
§. I. De arcibus et oppidis	183
§. II. De vicis atque castellis huius districtus	187
Sectio III. De Districtu Galszétsiensi	191
§. I. De oppido Galszét	191
§. II. De pagis et castellis	191
Sectio IV. De Districtu Varanoviensi	194
§. I. De oppido Varanovia	195
§. II. De vicis atque castellis huius districtus	197
Sectio V. De Districtu seu dominio Sztropkoviensi	200
§. I. De dominio Sztropkov	200
§. II. De arce Sztropkoviensi	202
§. III. De oppido et pagis ditionis Sztropkoviensis	203
§. IV. De pagis ditionis Sztropkoviensis	205
Membrum IV. De Processu Nagy Mihalyiensi	208
Sectio I. De Districtu Nagy Mihály	209
Sectio II. De Districtu Horiensi	214
Sectio III. De Districtu seu dominio Homonnaiensi	218
§. I. Descriptio Districtus Homonnaiensis	218
§. II. De arcibus huius ditionis	219
I. Arx Barkó	219
II. Arx Jeszenő	220
III. Arx Homonna	220
§. III. De oppidis huius ditionis	221
I. Oppidum Homonna	221
II. Oppidum Papina	222
III. Oppidum Szina	222
§. IV. De pagis et vicis huius ditionis	223

COMITATUS UNGVÁRIENSIS	231
Ung vármegye – Bevezetés	233
Ung county – Introduction	241
COMITATUS UNGVÁRIENSIS	249
PARS I. GENERALIS	249
Membrum I. Physicum	249
Membrum II. Politicum	256
PARS II. SPECIALIS	264
Membrum I. De Processu Ungh-váriensi	264
Sectio I. De arcibus et oppidis Processus Ungh-váriensis	264
I. Arx Ungh-vár	264
II. Oppidum Ungh-vár	269
Sectio II. De vicis Processus Unghváriensis.....	271
Membrum II. De Processu Szobráncziensi	278
Sectio unica de arce, oppido et vicis Processus Szobráncziensis	278
§. I. Arx Vinna	278
§. II. Oppidum Szobrántz	279
§. III. Vici Processus Szobráncziensis	280
Membrum III. De Processu Palóczyensi	283
Membrum IV. De Processu Kapossiensis	287
§. I. Oppidum Nagykaposs	287
§. II. Vici Processus Kapossiensis	288
Tabula itineraria Comitatus Unghváriensis	290
 COMITATUS BEREGLIENSIS	 291
Bereg vármegye – Bevezetés	293
Bereg county – Introduction	301
COMITATUS BEREGLIENSIS	309
PARS I. GENERALIS	309
Membrum I. Physicum	309
Membrum II. Politicum	319
PARS II. SPECIALIS	323
Membrum I. De Processu Munkatsiensis	323
Sectio I. De oppidis Processus Munkatsiensis	323
I. Munkács	324
II. Szolyva	327
III. Alsó-Vereczke	327
Sectio II. De arce Processus unica Munkats	328
Sectio III. De dominiis Processus Munkátsiensis	334
§. I. Dominium Munkáts, et Szent-Miklós	334
§. II. Vici variorum	338

Membrum II. De Processu Felvidékiensi	338
Sectio I. De oppidis Processus Felvidékiensis	338
§. I. Oppidum Beregh	338
§. II. Bilke	339
Sectio II. De dominiis et vicis Processus Felvidékiensis	339
I. Dominia Munkács et Szent-Miklós	339
II. Dominium Bilke	341
III. Dominium Illosva	341
III. Dominium Komlós	342
V. Vici variorum	342
Membrum III. De Processu Kaszonyensi	343
Sectio I. De oppido processus unico Mező Kaszony	343
Sectio II. De vicis Processus Mező-Kaszonensis	343
§. I. Vici dominiorum Munkács et Szent-Miklós	344
§. II. Vici variorum	345
Membrum IV. De Processu Tiszahátensi	346
Sectio I. De oppidis Processus Tiszahatensis	346
I. Bereghszász	347
II. Váry	353
III. Vásáros-Namény	354
Sectio II. De vicis Processus Tiszahatensis	354
I. Vici dominii Lónya	355
II. Vici variorum	355
Tabula itineraria Comitatus Bereghiensis	359
BIBLIOGRÁFIA – BIBLIOGRAPHY	361
A Bél által (is) idézett művek – Works cited (also) by Bél	361
Források és szakirodalom – Sources and literature	362
MUTATÓK – INDEXES	367
Helynévmutató – Index of Geographical Names	367
Ukrán helynévmutató – Index of Ukrainian toponyms.....	409
Személynévmutató – Index of Personal Names	413

ELŐSZÓ

A most kiadott ötödik könyvvel eljutottunk tíz kötetesre tervezett szövegkiadás-sorozatunk feléig. E sorozattal arra vállalkoztunk, hogy kritikai kiadásban közreadjuk Bél Mátyás (1684–1749) *Notitiájának* kéziratban maradt vármegye-leírásait. Az eddig kiadott öt kötetben tizenhét vármegye leírását jelentettük meg – az első kötetben Árva és Trencsén, a második kötetben Sopron, Vas, Zala és Veszprém, a harmadik kötetben Győr, Komárom és Esztergom, a negyedik kötetben Fejér, Tolna, Somogy és Baranya, míg a jelen kötetben Sáros, Zemplén, Ung és Bereg vármegyék ismertetését.¹ Munkánk eredményességét és remélt hasznosságát jelzik az elismerő recenziók,² és az egyre szaporodó hivatkozások. Szlovák kollégák eközben arra vállalkoztak – talán a mi szövegkiadás-sorozatunk ösztönzésére is –, hogy a mai Szlovákia területén fekvő történelmi vármegyék leírásait bilingvis kiadásban megjelentessék. E sorozatban Árva és Trencsén vármegyék leírásának latin szövege a mi edícióink alapján, illetve a mi közreműködésünkkel jelent meg.³

Hátravan még sorozatunkból a VI–X. kötetek kiadása, benne húsz vármegye és a jászkun kerületek ismertetésével. Habár úgy tűnhet, ez a munka nagyobbik fele, valójában nincs szó erről. E húsz vármegye jelentős része ugyanis egykori hódoltsági vármegye: e részben elnéptelenedett, részben szinte *terra incognitának* számító, távoli vidékek ismertetése – Bél és munkatársai igyekezete ellenére – jóval rövidebb és szegényesebb lett, mint az északi vagy a nyugat-dunántúli vármegyéké. Különösen igaz ez Arad, Bács-Bodrog, Békés, Bihar, Csanád, Csongrád, Temes és Zaránd vármegyék leírására, illetve a jászkun-kerületek ismertetésére. Emellett meg lehet még említeni más ismertetéseket, amelyeket Bél egyéb okok (így a földrajzi távolság, adatközlők hiánya stb.) miatt nem tudott hosszabban ismertetni (Borsod, Szatmár).

A jelen kötetben négy hajdani észak-magyarországi vármegye leírását adjuk közre. Közülük kettőnek, Beregnek és Ungnak már van teljes fordítása, így a magyar szakmai közönség jobban is ismerheti őket (Ung vármegye leírását magam fordítottam kollégámmal, Benei Bernadettel).⁴ Zemplén vármegye igen terjedelmes leírásából csak a bodrogi terület ismertetése jelent meg 1977-ben, illetve egy teljes szlovák fordítás 2000-ben,⁵ míg Sáros vármegye leírásáról még semmilyen nyelven nem készült fordítás.

A szöveggondozás munkája során ezúttal is adódtak nehézségek. Zemplén vármegye ismertetéséről úgy tudtuk, hogy csupán egy kései másolatban maradt fenn. Ám időközben kiderült, hogy az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár jelzete (Hist. I. fff) alatt nem csupán az említett kései másolatot tárolják, hanem egy „Bél-korabeli”, Matolai János által készített tisztázatot is – csak hogy az utóbbit annak idején nem hozták ki nekünk (az is lehet, hogy nem volt a helyén). Szerencsére a közelmúltban tudomást szereztünk a másik kézirat meglétéről, így e korai, jóval megbízhatóbb szöveg alapján adhattuk ki az ismertetést. Bereg vármegye leírása valóságos unikum a sorozatunkban, ugyanis csupán egy 19. századi átdolgozásban maradt ránk. Mindazonáltal a szöveghez fűzött bevezetőben reményeink szerint sikerült meggyőzően bebizonyítanunk, hogy a kézirat címlapján szereplő szerző, az 1817–1833 között munkácsi plébánosként működő Laurensik Keresztély nem kizárólag saját kútfőből készítette az egész szöveget, hanem rendelkezésére állt valamilyen – Bél vagy munkatársa által írt – leírás-kezdemény, amelynek maradványai a Laurensik-féle átdolgozásban is felbukkannak. Sáros vármegye leírása az egyik korai kéziratban szereplő, több ismeretlen kéz által írt számos kisebb-nagyobb megjegyzés azonosítása és közlése miatt okozott némi fejtörést, míg Ung vármegye ismertetésénél az jelentett

1 Az I–IV. köteteket ld. BÉL 2011, BÉL 2012, BÉL 2016, BÉL 2017. A teljes sorozat kötetbeosztását ld. BÉL 2011. 14–15.

2 A recenziókat ld. JURÍKOVA 2011, KOLLÁROVÁ 2011, STREŠNÁK 2011, ŠKOVIERA 2012, BOGÁR 2013, KINCSES 2013, MIHALIK 2013, MONOK 2013, TÓTH F. 2013a, TÓTH F. 2013b, LENGYEL 2014.

3 Ld. BÉL 2013, BÉL 2015.

4 Ld. BÉL–LAURENSIK 1985, BÉL 2014.

5 Ld. BÉL 1977, BÉL 2000.

problémát, hogy csupán egyetlen kézírata maradt ránk a műnek, így nem volt olyan „kontroll-szöveg” – tehát egy másik másolat –, amelynek segítségével az írónoki hibákat, elírásokat biztonsággal javítani tudtuk volna.

Ami a leírások tartalmát illeti, úgy gondoljuk, mind a négy ismertetés bőven tartogat értékes adatokat a kutatóknak. Bereg leírása – sajátos keletkezésének köszönhetően – részben 18. századi, részben 19. század eleji állapotokat rögzít: elég részletes Munkács és Beregszász bemutatása, és igen jól adatolt a tiszaháti városok és falvak ismertetése. Sáros leírása főleg a vármegyei nemesi családok igen részletes ismertetése miatt emlékezetes; emellett viszonylag nagy terjedelmű Bártfa és Eperjes ismertetése, bár e városokról Bél bizonyára jóval hosszabban és gondosabban írt volna, ha lett volna ideje jobban kidolgozni e szöveget. Ung vármegye leírásánál sokat számított a helyi birtokos, Pálóczi Horváth Ádám adatközlése, aki részletes információkkal szolgált a helyi népesség életmódjáról, illetve a régiót sújtó legkomolyabb problémákról, valamint a falvakról. Végül Zemplén vármegye leírását a szőlőművelés és a borászat tematikája uralja – köszönhetően Bél szorgos munkatársának, a magyarországi borokról több értekezést is író Matolai Jánosnak. Azon túl, hogy Matolai név szerint ismertette (és osztályozta!) az egyes települések szőlőit, avagy dűlőit, igen részletesen beszámolt a tokaji borvidék szőlőművelésének helyzetéről is: a helyiek nincstelenségéről, zsellér-sorsáról, valamint a borvidék tulajdonosi viszonyairól, amiből az derül ki, hogy a szőlők túlnyomó része főnemesek, városok, illetve vagyonosabb köznemesek birtokában volt.

Örömmel mondunk köszönetet ezen a helyen mindazoknak, akik segítettek munkánkat. Hálával tartozunk Szalai Katalinnak, az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár igazgatójának, aki készségesen együttműködött velünk a kéziratok felkutatása, illetve digitalizálása során. Ugyancsak hálásak vagyunk kolléganőnknek, Fajt Anitának, az MTA BTK Irodalomtudományi Intézete tudományos segédmunkatársának, amiért segített nekünk a Bereg vármegye leírásában felbukkanó német szavak kiolvasásában. Köszönjük továbbá Nagy Kornél kollégánknak, az MTA BTK Történettudományi Intézete tudományos munkatársának a közreműködését, aki a tokaji borvidék egy-egy dűlőnévvel kapcsolatban igazított el minket. Emellett általában szeretnénk a köszönetünket kifejezni mindenkinek, aki a munkánk során tanácsával, észrevételeivel előmozdította a kutatásainkat.

Végül, minthogy a munka felénél tartunk, essék szó a közvetlen munkatársakról, akik az egyes kötetek kolofónjában szerepelnek ugyan, de mindeddig nem hangsúlyoztuk eléggé érdemeiket – noha nem kis részben az ő áldozatos és fegyelmezett munkájuknak köszönhető, hogy ezek a kötetek napvilágot láthattak. Elsőként kell említenem Benei Bernadettet és Jarmalov Rezsőt, két volt egyetemi tanítványomat, immár kiváló kollégáimat, az MTA BTK Történettudományi Intézetének tudományos segédmunkatársait. Már a második kötet munkálataiban részt vettek, s azóta minden kötet elkészítésénél igen nagy részt vállalnak a szövegek átírása, gondozása, kollacionálása, illetve a mutatók készítése és a szerkesztés terén. Gózszy Zoltán, a PTE BTK Újkortörténeti Tanszékének tanszékvezető egyetemi docense, kedves kollégánk szintén oszlopos tagja a csapatunknak: az első, második, negyedik és az ötödik kötet elkészítésében vállalt szerepet, ugyancsak a szövegek egy részének átírásával és gondozásával. Glück László, az MTA BTK Történettudományi Intézetének tudományos munkatársa, megbecsült és nagy tudású kollégánk az első és a második kötet elkészítésében vett részt. Egykori kedves oktatónk, Déri Balázs egyetemi tanár, az ELTE BTK Latin Nyelvi és Irodalmi Tanszékének tanszékvezetője – egyben kiváló Bél Mátyás-kutató és -fordító – a lektorálás fáradságos munkáját végzi már a kezdetektől: az ő éles szemének és felkészültségének köszönhető, hogy jóval kevesebb hibával és elütéssel jelennek meg a szövegek. Az első két kötetben feleségem, Varga Orsolya fordította angolra a bevezető tanulmányokat, majd e feladatot a harmadik kötettől Hideg János és Ráchel vették át – mindhárman nagyszerűen és megbízhatóan végezték, illetve végzik a munkájukat. Végül, de a legkevésbé sem utolsó sorban kell megemlítenünk Domokos Györgyöt, aki a kötetek tördelőjeként e sorok írójával együtt arra törekszik, hogy Bél Mátyás vármegyeleírásai olvasó- és felhasználóbarát formában, de egyúttal esztétikusan, és a szerző eredeti elképzeléseihez igazodva jelenjenek meg – magas színvonalú és lelkiismeretes munkája a sorozat alapzatát képezi.

Vállalkozásunk mottója továbbra is ugyanaz, mint Bél Mátyásé – *conamur tenues grandia*, vagyis „csekély mivoltunk ellenére nagy dolgoknak veselkedünk neki”.⁶ Az eltervezett út felét megtéve azonban már jóval magabiztosabban tekintünk a hátralévő öt kötet kiadása elé. Munkatársaimmal ugyanis – reményeink szerint – már kialakítottunk egy működő gyakorlatot arra, hogy miként lehet jó minőségben, és ésszerű időhatáron belül megjelentetni a *Notitia* vármegyeleírásait. A már nem is olyan távoli végeredmény Bél Mátyás fő művének, a 18. századi Magyarország nagy enciklopédiájának a teljes olvashatóvá és kutathatóvá tétele lesz, amely így nyitva áll majd – ha nem is a nagyközönség, de az egykori Hungária és a nagyvilág minden szaktudósa előtt, legyen az magyar, vagy bármely más nemzetiségű.

Székesfehérvárott, 2018. május 3-án

Tóth Gergely István

6 Ez a szentencia olvasható a Bél életében megjelent *Notitia*-kötetek címlapjain szereplő metszeten is, amelyen kis puttók küszködnek egy obeliszk felállításával. Ld. BÉL 1735–1749? I–IV. [címlapok]. A puttók helyzetét mélységesen átérezve, magunk is ezt a metszetképet helyeztük el sorozatunk köteteinek borítóján és címlapjain. Ld. BÉL 2011, BÉL 2012, BÉL 2016, BÉL 2017., illetve ld. a jelen kötet borítóját és címlapját. Még ld. TÓTH 2008. 443.

FOREWORD

The publication of the present, fifth volume marks the halfway point in our 10-volume text edition series. The goal of the series was to publish, in a critical edition, the county descriptions from the *Notitia* of Mátyás Bél (1684–1749), which have been preserved in manuscript form. The five volumes published to date contain 17 county descriptions — Árva and Trencsén in the first volume; Sopron, Vas, Zala and Veszprém in the second; Győr, Komárom and Esztergom in the third; Fejér, Tolna, Somogy and Baranya in the fourth; and Sáros, Zemplén, Ung and Bereg counties in the present volume.¹ The success, and hopefully the value, of our work are indicated by the positive reviews² and increasing number of references. Slovak colleagues — perhaps inspired by our text edition series — have undertaken to present the descriptions of the historic districts that now belong to Slovakia in a bilingual publication. In this latter series, the Latin text of the descriptions of Árva (Orava) and Terncsén (Trenčín) counties has been published on the basis of our editions, and with our co-operation.³

Volumes VI to X, covering 20 counties and the Jászkun districts, are yet to be published. Although this may appear to form the majority of the work, it is far from the case. The majority of these 20 counties were under Turkish occupation at the time, thus the description of these distant areas, which, on the one hand, were depopulated, and on the other hand were regarded almost as *terra incognita*, were — despite the best efforts of Bél and his associates — far shorter and poorer than the descriptions of the northern counties or the western Transdanubian counties. This is particularly true in the case of Arad, Bács-Bodrog, Békés, Bihar, Csanád, Csongrád, Temes and Zaránd counties, as well as the Jászkun districts. In addition, there were other counties that Bél could not describe fully for other reasons (geographical distance, lack of data collectors, etc.), including Borsod and Szatmár.

In the present volume, we publish the descriptions of four counties in what was formerly northern Hungary. Two of these, Bereg and Ung, already have a full Hungarian translation, thus the Hungarian professional audience may be more familiar with them. (The description of Ung County was translated by me and one of my colleagues, Bernadett Benei.)⁴ From the very extensive description of Zemplén County, only the description of the Bodroghöz region was published in 1977, followed by a complete Slovak translation in 2000,⁵ while the description of Sáros County has not been translated into any other language.

During the editing work, difficulties once again arose. For a long time we were under the impression that only a late copy of the Zemplén County description had survived. However, in the meantime it was discovered that not only this late copy is stored under shelf number “Hist. I. ffff” of the Cathedral Library of Esztergom, but also a clarification made in Bél’s day by János Matolai. However, the latter was not provided to us at the time (or was perhaps not in its proper place). Fortunately, we become aware of the existence of the other manuscript and were thus able to publish the description on the basis of this early, more reliable text. The description of Bereg County is unique in our series, as it has survived exclusively in the form of a 19th-century revision. However, in the introduction to the text we have hopefully provided convincing proof that the author on the title page of the manuscript, Keresztély Laurensik, who was a parish priest in Munkács between 1817 and 1833, was not the sole source of the whole text, but rather based it on some kind

1 Volumes I–IV see BÉL 2011, BÉL 2012, BÉL 2016, BÉL 2017. For the volumes of the entire series, see BÉL 2011. 14–15.

2 For the reviews, see JURÍKOVA 2011, KOLLÁROVÁ 2011, STREŠŇÁK 2011, ŠKOVIERA 2012, BOGÁR 2013, KINCSES 2013, MIHALIK 2013, MONOK 2013, TÓTH F. 2013a, TÓTH F. 2013b, LENGYEL 2014.

3 See BÉL 2013, BÉL 2015.

4 See BÉL–LAURENSIK 1985, BÉL 2014.

5 See BÉL 1977, BÉL 2000.

of initial description written by Bél or his associate, the remnants of which appear in Laurensik's revision. The description of Sáros County was particularly problematic in terms of the identification and publication of the many shorter and longer comments written by several unknown hands in one of the early manuscripts, while in the presentation of Ung County we were faced with the challenge of having only one surviving manuscript, meaning there was no "control text" — that is, a second copy — on the basis of which we could safely correct the copyist's mistakes and misspellings.

As far as the content of the descriptions is concerned, we consider that all four of the presentations contain valuable data for researchers. The description of Bereg — due to its particular origin — is a record of conditions partly in the 18th century, and partly in the early 19th century. The presentations of Munkács and Beregszász are relatively detailed, and the description of the towns and villages of Tiszahát is also very well documented. The description of Sáros is particularly memorable for the detailed description of the county's noble families, as well as for the relatively extensive descriptions of Bártfa (Bardejov) and Eperjes (Prešov). The descriptions of these towns would probably have been far longer and written with greater care if Bél had had time to further elaborate his text. The description of Ung County benefited from data provided by local landowner Ádám Pálóczi Horváth, who passed on a lot of information about the lifestyle of the local population, the most severe problems affecting the region, and the villages. Finally, the description of Zemplén County is dominated by the topic of vineyards and wines, owing to the intensive work carried out by Bél's diligent associate, János Matolai, who wrote several treatises on Hungarian wines. Besides naming (and classifying) the vineyards and wine slopes of certain settlements, he also describes in detail the conditions of vine cultivation in the Tokaj wine region: the poverty of the locals, their fate as serfs, and ownership relations in the wine region, from which it becomes clear that the vast majority of vineyards were owned by aristocrats, cities, or members of the lesser nobility.

We are delighted to express our gratitude here to all those who contributed to our work. We would like to thank Katalin Szalai, director of the Cathedral Library of Esztergom, for her enthusiastic co-operation in the research and digitization of the manuscripts. Our thanks go to our colleague, Anita Fajt, scientific associate at the Institute of Literary Studies of the Hungarian Academy of Sciences for helping us to decipher the German words that appear in the description of Bereg County. We are also grateful for the contribution of our colleague, Kornél Nagy, associate research fellow at the Institute of History of the Hungarian Academy of Sciences, who provided us with information on the names of some of the wine slopes in the Tokaj wine region. In addition, we would like to express our gratitude to everyone who furthered our research through their advice and comments.

Finally, as we are now halfway through the work, we would like to mention our closest associates, who are listed in the colophons of the existing volumes, but whose merits we have not sufficiently emphasised to date — although the publication of these volumes owes a great deal to their selfless and disciplined contributions. First of all, I would like to mention Bernadett Benei and Rezső Jarmalov, two former university students of mine and now esteemed colleagues and scientific associates of the Institute of History of the Hungarian Academy of Sciences. They participated in the work on the second volume, and have made a huge contribution to the transcription, revision, collation, indexing and editing of the texts for every subsequent volume. My esteemed colleague Zoltán Gőzsy, professor and head of department at the Department of Modern History of the Faculty of Humanities of the University of Pécs, is another pillar of the team. He participated in the preparation of the first, second, fourth and fifth volumes, additionally transcribing and revising some of the texts. László Glück, research fellow at the Institute of History of the Hungarian Academy of Sciences, another valued and highly skilled colleague, participated in the creation of the first and second volumes. My former tutor Balázs Déri, professor and head of the Department of Latin Language and Literature of ELTE — who is also an outstanding researcher and translator of Mátyás Bél — has been proofreading the texts from the very beginning: his keen eye and erudition have contributed to significantly reducing the errors and misprints in the published texts. In the first two volumes, my wife, Orsolya Varga, translated the introductory studies into English, and the task was taken over for the third and subsequent volumes by János and Rachel Hideg. All the translators can be commended for their excellent and reliable work. Last, but not least, mention must be made of György Domokos, who, as layout editor for the volumes,

shares my commitment to publish Mátyás Bél's county descriptions in a reader-friendly and user-friendly form that is, at the same time, aesthetically attractive, in keeping with the author's original concept. His conscientious work forms the foundation of the series.

The motto of our undertaking remains identical to that of Mátyás Bél: *conamur tenues grandia* — that is, “despite our smallness, we undertake to do great things”.⁶ Nevertheless, having completed half of the planned journey, we now have even greater confidence about the remaining five volumes. Along with my colleagues, we hope that we have developed an efficient method for the high-quality publication of the *Notitia*'s county descriptions within a reasonable timeframe. The end result, in the not-so-distant future, will be to make Mátyás Bél's main work, his great encyclopaedia of Hungary in the 18th century, readable, researchable and accessible — not so much to the general public, but rather to experts from the former Hungaria and elsewhere in the world, whether Hungarian or of other nationalities.

Székesfehérvár, May 3, 2018

Gergely István Tóth

6 This maxim can be read in the etching on the cover pages of the *Notitia* volumes published during Bél's lifetime, in which small cherubs struggle to erect an obelisk. See BÉL 1735–1749? I–IV [title pages]. Out of fellow feeling for the cherubs, we have placed the same etching on the cover and title page of our series. See BÉL 2011, BÉL 2012, BÉL 2016, BÉL 2017. See the cover and title page of the present volume. See also TÓTH 2008. 443.

RÖVIDÍTÉSEK ∞ ABBREVIATIONS

1. A szövegkritikai és tárgyi jegyzetekben előforduló rövidítések

Abbreviations in the text-critical and explanatory notes

add. <i>addit, additum, addidi</i>	mss. <i>manuscripta</i>
cf. <i>confer</i>	nr. <i>numero</i>
corr. <i>correxī, correctum</i>	om. <i>omisit</i>
del. <i>delevi, deletum</i>	p. <i>pagina</i>
etc. <i>et cetera</i>	pp. <i>paginae</i>
f. <i>folium</i>	sec. <i>secundum</i>
ff. <i>folia</i>	sq. <i>sequens</i>
insert. <i>insertum</i>	sqq. <i>sequentes, sequentia</i>
l. c. <i>loco citato</i>	suppl. <i>supplevi</i>
lin. <i>linea</i>	transl. <i>translatum</i>
ms. <i>manuscriptum</i>	

2. Intézmények rövidítései

Abbreviations of Institutes

EFK	Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár, Esztergom <i>Cathedral Library of Esztergom</i>
LK	Líceumi Könyvtár, Pozsony/Bratislava <i>Lyceum Library, Bratislava</i>
MNL BAZML	Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltára, Miskolc <i>National Archives of Hungary, Borsod-Abaúj-Zemplén County Archives, Miskolc</i>
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár, Budapest <i>National Archives of Hungary, Budapest</i>
OSZK	Országos Széchényi Könyvtár, Budapest <i>National Széchényi Library, Budapest</i>
RL	Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltára, Budapest <i>Ráday Archives of the Danubian Reformed Church District, Budapest</i>

MATTHIAS BELIUS:
COMITATUS SAROSIENSIS

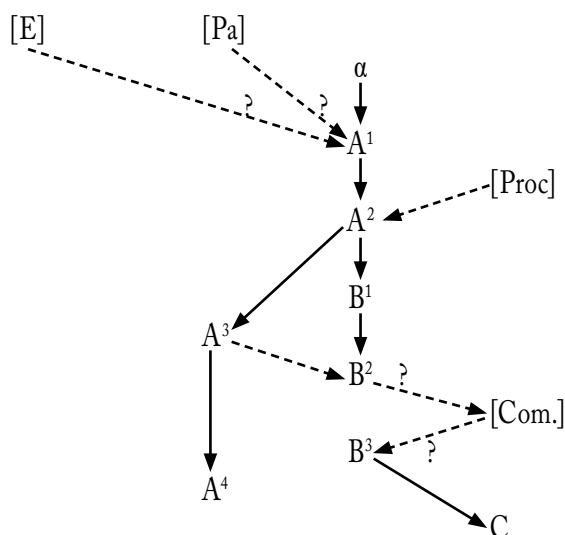
TEXTUM RECENSUERUNT
NOTISQUE INSTRUXERUNT

BERNADETT BENEI
GREGORIUS STEPHANUS TÓTH

PRAEFATUS EST
GREGORIUS STEPHANUS TÓTH

BEVEZETÉS

I. A kéziratok családfája

II. A vármegyeleírás elkészítésének folyamata

Bél hagyatékában fennmaradt egy rövid ismertetés a vármegyéről, amelyet minden bizonytalansággal valamelyik (sárosi) diákja – vagy volt diákja, ismerőse – készített ([E]). A leírás a tudós szempontjai, tagolása szerint lett összeállítva. A jelenség nem egyedi. Hogy csak egy példát említsünk, Nyitra vármegye leírásának kéziratosaiban szintén fennmaradt két hasonló terjedelmű és színvonalú szöveg, amelyek nyilvánvalóan ugyancsak Bélnél megkérve készültek (ezeket Bélnél személyesen is javította, bővítette).¹ E kezdetleges leírások tehát – ha feltételezésünk helyes – jól példázzák Bélnél egyik adatgyűjtési módszerét, vagyis az adott vármegyéből származó diákok, ismerősök bevonását a munkába. Bélnél emellett valószínűleg felhasználta – vagy legalábbis fel kívánta használni – Parschitius Kristófnak a kéziratosaiban országleíró művét, amelyből Sáros vármegye leírását kimásoltatta ([Pa]).

Az egyetlen biztosan beazonosítható segítő társ a leírás készítése idején Eperjesen tanító Dobai Székely Sámuel, aki terjedelmes jegyzetet állított össze a vármegye nemes családjairól, illetve al- és főispánjairól ([Proc]). Nagyon valószínű továbbá, hogy az A kéziratban fennmaradt töredék is ő készítette, amely részben a mondott jegyzetre támaszkodik. E töredékben egy fejezet a „§. XV.” jelzéssel indul, vagyis a csonkán ránk maradt szöveg legalább ennyi fejezetből állt. Eszerint Dobai Székely egy igen hosszú leírást készíthetett a vármegyéről (amennyiben ő a töredék szerzője), amelyet aztán Bélnél felhasznált és részben beépített a leírásába (ld. A). Megjegyzendő, hogy Dobai Székely ilyen nagy mértékű segítségére máshol is van példa: 1732-ben egy levelében ő maga írja Bélnél, hogy a tudós számára már 12 „árkust” teleírt Zemplén vármegyéről.²

A fentiekben nem ejtettünk szót két másik kéziratról, mivel nem kerültek felhasználásra. Ezek közül az egyik egy II. Mátyás által Sáros vármegye számára kibocsátott oklevél másolata; a másik pedig Sáros vármegye, illetve a mako-

1 Ld. EFK Hist. I. qq.

2 Ld. Dobai Székely Sámuel levelét Bélnél Mátyásnak. Girált, 1732. júl. 9. In: BÉL 1993. nr. 456.

vicai uradalom falvainak felsorolását tartalmazza.³ Ezek az iratok is az adatgyűjtés részei lehettek, különösen a második, amelyre azért kell nagyobb figyelmet szentelnünk, mert több más adalék is megtalálható a makovikai uradalommal kapcsolatban Sáros vármegye kéziratai között. Ilyen az **A** kéziratban lévő, a makovikai uradalomról írt megjegyzések (**A** pp. 73–74.), amelyeket egy idegen kéz írt, s utólag lett betoldva a kéziratba. De találunk utalást az uradalomra később, az **A** kézirathoz csatolt, fentebb említett töredékben is a 89. oldalon; ezenfelül az uradalom (részleges) birtokosáról, az 1720-tól főispán Szirmay Tamásról, illetve annak családfájáról is van egy hosszabb leírás a 95. oldal után egy betoldott levélen. Feltehető, hogy Bél személyesen a főispántól, vagy környezetétől kapta ezeket az információkat. Itt megint felmerül Dobai Székely, mint adatközlő neve, aki előbb említett levele tanúsága szerint 1732 júliusában Girálton, Szirmay Tamás székhelyén tartózkodott,⁴ 1741-ben a főispán gyalogezredébe állt be katonának, majd ő írt gyászbeszédet hozzá 1743-ban.⁵ Valószínű tehát, hogy ő volt az, aki adatokat gyűjtött a Szirmayakról, amit erősít az is, hogy – amint azt fentebb említettük – az **A** kézirathoz csatolt és valószínűleg hozzá köthető töredékben szintén bőségesen szó esik Szirmay Tamásról és a makovikai uradalomról.

Amint az a kéziratok vizsgálatából megállapítható, a leírás első általunk ismert kézírata 1732 júniusában készült el (**A**). Készítője Matolai János, Bél állandó és fizetett segítőtársa.⁶ Valószínű azonban, hogy létezett egy korábbi, Bél által írt kezdemény is, és Matolai ezt bővítette ki az újonnan készített adatokkal.⁷ Az **A** kéziratot aztán Bél és egy ismeretlen személy javította (**A**²), valamint látta két másik ismeretlen személy is, akik megjegyzéseiket, javításukat a kézirat margójára írták (**A**³, **A**⁴). Bél és az egyik ismeretlen személy által javított változatról (**A**²) készült egy újabb tisztázat, amelyben aztán az **A** kézirat másik ismeretlen lektora által készített megjegyzéseket (**A**³) részben a behelyezett üres lapokon pótolták, részben eleve beleírták a kéziratba (**B**²). Minden bizonnyal ezt a kéziratot (**B**) küldte el Bél 1736. augusztus 13-án a Helytartótanácsnak, hogy az továbbítsa ellenőrzésre a vármegyének. A vármegye (a családfán: [**Com**]) 1737. február 5-én javítás nélkül visszaküldte a kéziratot, de levelében megjegyezte, hogy egy magánszemély írt megjegyzést a margóra (ez jó eséllyel megfeleltethető a **B** kézirat egyik kiegészítésének). Emellett elszórtan látható még néhány kisebb javítás is a szövegben (**B**³). Megjegyzendő, hogy a második ismeretlen személy valamikor 1738 után javította az **A** kéziratot (**A**⁴), az ő javításait azonban már nem vezették át a **B** példányba. Így a **B** példányt kell tekintenünk a hitelesebb, a szerző szándékához közelebb álló példánynak, mivel nem igazolható, hogy Bél az **A** szöveg utolsó korrektorának a javításait (**A**⁴) elfogadta.

A vármegyének küldött példányról (**B**) Gyurikovits György a 19. sz. első felében másolatot készítettett (**C**).

III. A kéziratok ismertetése

[E]

1: EFK Hist. I. kkkk/15. 526–563.

2: *Expectatio* [! *Explicatio*?] *Comitatus Sarosiensis*.

3: 38 pp. 210×165 mm.

4: Sáros vármegye leírása ismeretlen szerzőtől, Bél Mátyás elvei szerint.

5: Ismeretlen kéz írása. Feltehetően Bél valamelyik munkatársa (diákja) állította össze Bél kérésére és útmutatása alapján. Erre utal a tematika (természetföldrajz, családok, városok, falvak), s természetesen az a tény, hogy a kézirat Bél

3 EFK Adm. XIII. t. 1–2. Az iratokra még ld. SZELESTEI 1984 nr. 119–120.

4 Ld. a 28. jegyzetet.

5 Ld. SZINNYEI 1891–1914. *Székely Sámuel (Dobai)*.

6 Személyére ld. TÓTH 2007. I. 74–86.

7 Még ld. az **A** kézirat ismertetését.

Mátyás hagyatékában maradt fenn. De a szöveg függeléke is egyértelműen erre enged következtetni, az ugyanis a Sáros vármegyei lakosok „szokásait” ismerteti (*Appendix de incolarum moribus*, pp. 554–563.), amely Bél leírásaiban is állandó elem. Úgy tűnik, Bél nem használta fel ezt a küldeményt, vagy csak igen kis mértékben merített belőle.

6: A szerző említést tesz az 1715-ös tarcai árvízről,⁸ de ennél a kézirat bizonyosan későbbi; az 1720-as évek elején keletkezhetett.

[Pa]

1: EFK Hist. I. kkkk/15. pp. 564–574.

2: **Comitatus Sarosiensis.**

3: 11 pp. [csonka] 210×165 mm.

4: Sáros vármegye leírása, Parschitius Kristóf (1643 k.–1713) selmecbányai iskolamester *Comitatus Regni Hungariae...* c. kéziratos művéből kimásolva.⁹ Az itt tárgyalt kimásolt rész csonka.

5: Ismeretlen kéz által készített másolat. Nehezen bizonyítható, hogy Bél felhasználta volna Sáros vármegye leírásánál Parschitius szövegét, bár a nyilvánvaló egyezések miatt – amelyek azonban túlságosan általánosak – ez nem zárható ki.

6: 1718 után (l. fent).

[Proc]

1: EFK Hist. I. kkkk/15. pp. 575–601. 195×82 mm.

2: **In processu Tahyano praedia sunt...**

3: 17 pp. 210×165 mm.

4: Adatok Sáros vármegye járásainak településeiről (pp. 575–578.), Sáros vármegye nemes családjairól (pp. 579–590.), valamint al- és főispánjairól (pp. 591–601.). Az utóbbi címe: *Series Vice-Comitum in Inchyto Comitatu de Saáros. Anno 1726.*¹⁰

5: Egy kéz által készített piszkozat. Szelestei N. László szerint a megjegyzések készítője Dobai Székely Sámuel, Bél szorgalmas segítőtársa.¹¹ Feltevése helytálló, mivel a kézírás nagy valószínűséggel azonos Dobai Székelyével, aki egyébként máskor is összeállított fő- és alispánokról listákat Bélnék, így pl. 1731. december 13-án kelt levelében.¹² Ráadásul e levelében szintén sorol fel sárosi alispánokat, de csak hetet; feltehetőleg kiegészítette a korábban elkészített listát, ugyanis csak olyanokat sorol fel, amelyek a listán nem, vagy az adott évben nem szerepelnek.¹³

6: Ahogy az a fő- és alispánok listájának címéből kitetszik, a lista készítését 1726-ban kezdte el, de 1727-ig sorolja fel az alispánokat (p. 598.). Eszerint a kézirat 1726–1727-ben készült.

a

Ld. az **A** kézirat ismertetését!

8 [E] p. 550.

9 Ld. PARSCHITIUS 1702. pp. 278–286. Parschitius művére és Bél általi felhasználására még ld. TÓTH 2006² 37; TÓTH 2007. I. 36–37.

10 Ld. [Proc] p. 591. A főispánok felsorolásának, amely a 601. oldalon van, nincs külön címe.

11 Ld. SZELESTEI 1984. nr. 276.

12 BÉL 1993. nr. 432.

13 Uo. p. 245., ill. [Proc.] pp. 591–601., különösen 592–595.

A

1: EFK Hist. I. ss.

2: *Commentatio in Inclytum Comitatum Sarosiensem. A. D. MDCCXXXII. mense Junio.*

3: 97 pp. 335×215 mm.

4: Sáros vármegye leírása.

5: Matolai János kézírása, és feltehetően nagyrészt az ő munkája is. Ezt bizonyítja a ductus azonossága mellett a jellegzetes cím is, amelyet Matolai gyakran használt (Bél soha).¹⁴ Bizonyos részek ugyanakkor Bél finom stílusát, történetírói éleslátását tükrözik.¹⁵ Így elképzelhető, hogy volt egy Bél által írt kezdemény, amelyben kidolgozta Bártfa és Eperjes, esetleg Kisszeben történetét (a családfán: *a*), majd e szöveget Matolai kibővítette az időközben érkezett adatgyűjtés segítségével egy teljes vármegyeleírásá.

A kéziratban Bél Mátyás és más kezek javításai, kiegészítései láthatók. Több, később betoldott levél is van a példányban. Ilyen a Péchy családról írt szöveg (pp. 59–60.), a makovicai uradalomról írt megjegyzések (pp. 73–74.), valamint a szöveg végén egy bizonytalan rendeltetésű és eredetű töredék, amelynek készítője felhasználta az előbb említett küldeményben **[Proc]** található fő- és alispán-listát, valamint a nemesi családok felsorolását is (pp. 88–97.). Emellett röviden ír a makovicai uradalomról, annak uráról, Szirmay Tamásról, illetve a neki címzett oklevélről is. A töredéket Bél egyik gyakori másolója készítette. Valószínű, hogy a jegyzetek **[Proc]**, illetve az arra épülő szövegtöredék eredetijének készítője egyazon személy, vagyis Dobai Székely Sámuel, hiszen ő volt Szirmay Tamás környezetében.¹⁶ Fontos megjegyezni emellett, hogy a töredék legalább 15 fejezetből állt, ugyanis a 89. oldalon a 15. fejezet kezdődik el. Nem valószínű azonban, hogy a vármegyeleírás egyik (kései) példányának a töredéke (s annak valamelyik részében a 15. fejezet) lenne, ugyanis a meglévő példányok alapján ez a szöveg sehova sem illeszthető be. Inkább egy küldemény lehetett Bél számára, aki írnokával letisztáztatta azt, majd az értékesebb részt, tehát a fő- és alispánok listáját kiemelte belőle (vagy eleve csak ezt a részt tisztáztatta le), és későbbi felhasználás végett a szöveg végére helyezte.¹⁷ Emellett részben már az **A** kéziratban is felhasználta a benne írtakat Makovica váránál.¹⁸

Bél (pp. 1–3. etc.) és egy másik kéz (pp. 84–86.) javításai (**A**²) bekerültek a soron következő kézirat (**B**) alapszövegébe.¹⁹ Egy másik kéz kiegészítései (l. pp. 7, 8, 11–13, 15, 16. etc.) Sáros vármegyei birtokosra utalnak, legalábbis ezt mutatja helyismerete, s a vármegyei nemesi családokról szóló hosszú kiegészítései (pp. 20–25.). A javításokkal kiegészített

14 Ld. Tóth 2007. I. 78.

15 Ld. például Bártfa leírásában: „Ceteroquin, dubito, annon antiquiorem esse Bartffam oporteat, quam ut ad CAROLI I. aetatem, hoc est, ann. MCCCXXIV. referri possit; quod tamen a recente scriptore fieri^{a)} video. Istud extra dubietatem, urbis incolae, positum volunt, primum fuisse Carolum, qui urbem, levi munitam opere, robustiorem effecerit.” Ld. **A** p. 28. Kiadásunkban ld. 57. Hasonlóan választékos az alábbi mondat: „Cum Sigismundus, Hungariae rex, Poloniae ex pacto sibi adtributum, in suam potestatem vindicare, factis semel, iterumque impressionibus, conniteretur, Bartffam multum inde adflictam fuisse, ex Cromero,^{b)} rerum Polonicarum non indiligenti scriptore, colligas.” Uo. 33. Kiadásunkban ld. 60. Ez utóbbi részletben különlegesen jellemző Cromer „minősítése” – Bél a *Notitia* más fejezeteiben is gyakran ír az általa idézett történetírókról egy-két szavas véleményt. Így lesz Lazius nála „strenuus alioquin coniectator” (Bél 2017. 50.), Tubero „auctor omnino luculentus” (uo. 210.) stb.

16 Ld. uo. 87–90.

17 Bél a lista végén egyébként annak folytatására szólította fel – nyilván a szöveg átnézőit: „Continuentur”. Ld. **A** p. 95.

18 A töredék készítője így ír: „Dominium Makovicza in florenti statu constitutum Oppida Zboro et Kurima; insuper centum Possessiones seu Villas ab Arce Makovicza dependentes numerabat, quarum plurium hodie nec vestigia supersunt, solis praediorum nominibus superexistentibus.” Ld. **A** p. 89. Bél ezt így fogalmazza át: „Cum in flore fuisset [sc. Makovicza], possidebat oppida duo, pagos centum, quorum tamen ne vestigia quidem amplius notari possunt.” **A** p. 75.

19 Ld. **A** p. 1., **B** p. 1.

szövegállapotot jelöltük **A**³ jellel. E kiegészítések akkor kerülhettek be az **A** szövegbe, amikor a **B** kézirat már elkészült: ugyanis a **B** készítője utólag betoldott lapokon másolta be ezeket.²⁰

Végül egy harmadik, idegen kéz is kiegészítéseket írt a szövegbe (ezt jelöltük **A**⁴ jellel). Ezek a jegyzetek is jó helyismeretre vallanak, de még fontosabb, hogy meglehetősen későiek, mivel az egyik jegyzet arra mutat, hogy 1738 után készültek.²¹ Ezek a kiegészítések nem kerültek be a **B** szövegébe, utólagos pótlás formájában sem.

6: Maga az alapszöveg – mint a címben olvasható – 1732 júniusában készült; Bél és egy másik kéz javításai (**A**²) ezek után, de még 1736 előtt, amikor az ezen alapuló **B** szöveget a Helytartótanácsra küldte; a két további idegen kéz javításai közül az egyik (**A**³) valószínűleg később, az 1736 után, a másiké pedig 1738 után.

B

1: EFK Hist. I. tt.

2: Comitatus Sarosiensis.

3: 187 pp. (minden második levél üres, gyakran újabb bekötött üres levelek), 335×215 mm.

4: Sáros vármegye leírása.

5: Tisztázat, további javításokkal. Mint említettük, az **A** kézirat alapján készült, tartalmazza annak utólagos, Bél és egy másik kéz által eszközölt javításait, kiegészítéseit (**A**²), de egy másik kéz javításait (**A**³) csak pótlólag írta bele a másoló (**B**²). Van emellett egy idegen kézzel írt, nagyobb terjedelmű pótlás az 52. lap margóján, illetve néhány kisebb javítás, módosítás (pp. 7, 10, 18, 56, 60, 105, 130.). Ez utóbbi javításokkal kiegészült szövegállapotot jelöltük **B**³ jellel.

Bél 1736. aug. 13-án küldte el Sáros vármegye leírását a Helytartótanácsnak, hogy a hivatal továbbküldje azt ellenőrzésre a vármegyének.²² A vármegye 1737. február 5-én küldte vissza a leírást; a hozzá mellékelte levélben azt írja, hogy a leírás átvizsgálása sok időt igényel, ami nekik nincs, továbbá birtokviszonyokról lévén szó benne, ezeket ellenőrizni kellene a birtokosoknál lévő okiratok segítségével, ez ellen azonban a birtokosok tiltakoznak. Ezért a leírást javítás nélkül visszaküldi; mint írja, egyetlen megjegyzés van a lapszélre írva, de azt egy magánember írta.²³

Valószínű, hogy az itt tárgyalt **B** példány volt a vármegyének küldött változat. Ezt igazolja kora – az **A** iratnál későbbi, tehát 1732 júniusa utáni –, valamint az, hogy nyilvánvalóan revízióra szánták, hiszen akkurátus, szép kézírással készült. Szintén e mellett szól, hogy az egyetlen jelentősebb javítás benne a mondott kiegészítés az 52. lap margóján: vélhetőleg a vármegye is erre utalt levelében. Végül megemlítendő még, hogy a Helytartótanácsnak szóló levél²⁴ másolója ugyanaz volt, mint aki a **B** példányt letisztázta.

6: Amennyiben feltételezésünk helyes, a kézirat a vármegyének való elküldés (1736. aug. 13.) előtt készült, de mindenképpen 1732 júniusa, vagyis az **A** kézirat elkészülte után. A benne levő javítások ennél későbbiek.

C

1: OSZK Kézirattár Fol. Lat. 3783.

2: Descriptio Comitatus Sarosiensis per Mathiam Belium adornata.

3: 42 ff. 380×240 mm.

20 Ld. pl. a 7. lapon olvasható megjegyzését („ad rudera arcis Kőszegh...”), amelyet a másoló a **B** szövegben egy utólag behelyezett üres lapra írt át (**B** p. 18.).

21 Girált falunál a következő betoldást írja: „[castellum] anno 1619 positum per Stephanum Semsey. Aliud castellum longe elegantius posuit anno 1738 Thomas Szirmay quod et amplum et cultum et amoenum.” **B** p. 85.

22 Ld. MOL C 42 Miscellanea 321. cs. Fasc. 95. ff. 104–105. Közölve: BÉL 1993. nr. 628.

23 A levelet ld. MOL C 42 Miscellanea 321. cs. Fasc. 95. nr. 33. 25. A levelet közöltük korábbi cikkünkben. Ld. TÓTH 2006² 48. A levélre bővebben ld. uo. 38–41.

24 Ld. a 15. jegyzetet.

4: Sáros vármegye leírása.

5: Gyurikovits György másolata az előző példányról (B).²⁵

6: 19. sz. első fele.

IV. A vármegyeleírás rövid ismertetése és a szövegkiadás elvei

Sáros vármegye leírása teljes és szabályos mű (a B kézirat alapján ismertetjük). Figyelemreméltó viszont rögtön a szöveg elején az általános rész „természetföldrajzi tagozatának” rendhagyó címe: *Membrum I. physico-chorologicum* („természetföldrajzi-helyrajzi tagozat”) noha egyéb leírásokban egyszerűen *Membrum physicum* áll. Egyébként a címbővítménynek nincs különösebb oka, a tematika megfelel más leírásokénak. Az első fejezet (p. 2.) a vármegye nevének etimológiáját és határait tartalmazza, a második pedig a hegyeket és hegységeket (pp. 2–7),²⁶ szám szerint kilencet. Főként az adott hegy elhelyezkedését írja le, de egyebeket is közöl, így pl. hogy a Branyiszközi-szorosban gyakran történtek rablótámadások, különösen a „polgárháborúk” idején (p. 3.). A Kárpátok leírásánál pedig figyelmeztet: a Kárpátoknak a Lengyelországgal határos részét egészen Erdélyig „Beszkéd”-nek hívják (uo.). Érdekes és szokatlan tematikát nyújt az ezutáni fejezet (tévesen 4-es sorszámmal), ahol a völgyeket sorolja fel Bél (pp. 7–15.). Római számmal jelöli őket, s alattuk arab számmal azokat a völgyeket, melyek e nagyobb völgybe „torkollanak”. Így 21 völgyet vesz számba. Ezután az 5. fejezetben a vármegye kilenc folyóját tárgyalja (pp. 15–23.). A 6. fejezetben a savanyúvizekkel foglalkozik a szerző, 13 ilyen említ (pp. 23–27.). Mindegyiknél leírja a forrásvíz ízét, illetve jelzi, ha valamelyiket fürdésre is használják. Emellett az első kettőnél (eperjesi forrás avagy Borkút, ill. gonoszkúti forrás) az árukat is megadja: mint írja, az eperjesinek korsóját egy krajcárért adják el,²⁷ míg a gonoszkútinak három iccét egy polturaért.²⁸ A hetedik fejezet a vidék egészséges levegőjéről (p. 27.), a nyolcadik a mezőgazdaságról, vagyis inkább annak szűkösségéről szól (pp. 27–34.).²⁹ Mint írja, még leginkább a len terem meg, emellett sok káposztát, konyhakerti növényt természetnek, és sok a szilvafa is. Az állattenyésztésről szólva (8. fejezet) Bél megjegyzi, hogy a szarvasmarha- és lótenyésztés csekély, annál több a juh, főleg a cseh fajta (p. 34.). A vadon élő állatok felsorolása után (9. fejezet, pp. 34–35.), a 10. fejezetben (p. 35.) a halászatról annyit ír, hogy nem sok lehetőség van rá, de érdekességként (utólagos jegyzetben a 36. oldalon) szerepel, hogy a Poprád folyóban tavasszal vannak lazacok és angolnák, melyek a Balti-tengerből jönnek. Végül a 11. fejezetben a bányászatról ír, melynek azonban csak a „nyomait” lehet felfedezni Bártfa és a Steinberg nevű hegy környékén. Hozzáteszi viszont, hogy aranyat is rejt a sárosi föld, mivel 1724-ben egy paraszt szántás közben talált egy aranyrögöt a hertneki birtokon (p. 35.).

A politikai tagozatban (pp. 37–60.) az 1. fejezet, mint mindig, a vármegye korábbi lakóiról, illetve történetéről szól (pp. 38–39.). Ebben az első fejezetben Bél nem említi a magyarokat, csak a szlávokat és németeket, s a 2. fejezetben (pp. 39–47.) is azt írja, hogy a magyarokat csak a nemesek képviselik Sárosban (p. 39.). Ezt azonban cáfolja a másoló által átvett bejegyzés, amelyet az A szöveg „lektora” írt (l. A p. 16.), és amely szerint itt igenis megtelepedtek a régi magyarok, amit számos magyar eredetű helynév bizonyít (B p. 42.).³⁰ Bél a magyar nemesekről egyébként azt írja, hogy nyelvük szükségképpen kevert egy kissé (p. 39.). A szászokról, vagyis németekről nem ír semmi érdemlegeset Bél a toposzokon

25 Gyurikovits feljegyzése: „Descriptio Cottus Sárosiensis, manuscriptum compactum per Matthiam Belium revisum, conservatur in Bibliotheca Primatiali sub signo »Beliana I. tt.«” Ld. C f. iv. Ez egyezik a B példány jelzetével (ld. ott).

26 Hangsúlyoznunk kell, hogy a B kéziratba egy-egy levél közé üres leveleket helyeztek el – amelyekre csak ritkán írtak néhány megjegyzést –, ám a kézirat egykorú oldalszámozása ezeket is beszámozta. Ez okozza a látszólagos hiányokat is ismertetésünkben, amikor is első pillantásra oldalak maradnak ki abból, noha csak arról van szó, hogy a közbekötött üres leveleket ugrottuk át.

27 „...distinctisque urceis, singulos numos, vel crucigeros imporat [sc. fons Eperiesiensis]” B p. 23. Kiadásunkban ld. 46.

28 „Venduntur autem Eperiesini ternae mediae polturis singulis.” B p. 23. Kiadásunkban ld. 46.

29 A 28–33. oldalak üresek, csak két kisebb megjegyzés található rajtuk.

30 Ld. e kötetben a 51. oldalon a 2. jegyzetet.

kívül (szorgalom, takaros ruházat, gyerekek gondos nevelése), bár megemlíti „Ceres italát”, vagyis a sört, ami bőven van nekik (pp. 39., 46.). A szlovákokról (*Slavi*) már több mondanivalója van, így megjegyzi, hogy nyelvük keveredik a lengyelrel és ruténnel, s tagadhatatlan elfogultsággal dicséri szálas termetüket, szorgalmukat, munkabírásukat (p. 46.). A ruténeknek ismét csak a más vármegyeleírásokból (Ung, Zemplén, Máramaros) már ismert közhelyek jutnak, ezek szerint műveletlenek és sokan haramiáknak állnak közülük (pp. 46–47.). A 3. fejezetben a vármegye nemes családjai kerülnek sorra (pp. 47–60.), amelyekről Bél sokkal többet ír, mint más vármegyeleírásokban: közli eredetüket, néha említi, mikor „virágoztak”, ám birtokaikat csak ritkán közli. A fejezet végén külön felsorolja az e vármegyében kihalt családokat is. A politikai tagozatot a vármegye irányításáról és a főispánokról szóló rövid fejezet zárja (p. 60.).

A különleges rész a Sárosi, avagy Nyugati járással kezdődik (pp. 61–117.), illetve az ott lévő szabad királyi várossal, Bártfával (pp. 61–80.). Az első fejezetben (pp. 61–65.) a város nevének eredetével, alapításának kérdésével foglalkozik: leírja az alapító, Ruman rablóvezér (mások szerint „római polgár”, vagyis *Romanus civis*, innen jönne a neve) történetét, aki jobb útra térve Romulus módjára várost hozott létre, s akinek a szobra Bél elmondása szerint a főtéren áll.³¹ A 2. fejezetben a város elhelyezkedése, épületei kerülnek sorra (pp. 65–69.). Bél a belvárosra nem sok szót veszteget; valamivel többet ír a templomról, illetve a pincékről, melyben, mint írja, még az ő korában is voltak gerendák Ruman korából. Ezután a város jogi helyzetét, vagyis a tárnoki város fogalmát járja körül, idézve Werbőczyt. A harmadik fejezetben a lakosságra tér át (69–72.), mely, mint írja, korábban teljesen német volt, most viszont szlovákok és németek lakják vegyesen. Bél szerint a németeké minden hatalom a városban, ezért jobban vigyáznak hagyományaikra, de a városi tanács tagok fekete ruházata már a múlté. Bél említi Bártfa iskolájának hajdani hírnevét és a nyomdát, amelynek ragyogása azonban szintén elhalványult – írja. A lakosok elfoglaltságaival kapcsolatban (4. fejezet) megjegyzi, sokan tokaji borral kereskednek (Lengyelország felé), valamint a vászonszövet készítése is régóta meghonosodott a városban, sőt, a Lengyelországból hozott lenre árumegállító joguk volt, amit aztán finom gyolcsvászonná dolgoztak át, és nagy haszonnal árusították; ennek kapcsán említi a város heti- és éves vásárait (pp. 72–73.). Az 5. fejezetben már a várost ért sorscsapások, mint a városoknál állandó tematikus rész szerepel, kezdve a Zsigmond alatti lengyel háborúktól egészen Thökölyig (pp. 73–80.).

A következő város Kisszeben (Szeben, *Cibinium*), melynek leírása egy szép eredetmonda elbeszélésével kezdődik (pp. 80–88.). Bél remek stílusban adja elő a történetet, amely szerint IV. Béla még herceg korában elraboltatta Gergely és Bodó nevű szolgálóival Tarkőről a Tarczay család szépséges lányát, Szabinát, majd a találkozás helyén várost emeltetett, s feleségéről nevezte el (Szabina – Szeben); továbbá a két szolgának adott falvakból lett a Kisszeben melletti Bodonlaka és Gergelylaka.³² A második fejezetben Bél a város korabeli állapotát, „alkalmatosságait” írja le (pp. 88–89.): röviden szemlélteti annak fekvését, épületeit, és lakosságát. Az utóbbiakról azt írja, hogy a polgárok eredetileg németek voltak, de most már a szlovákok csaknem többen vannak.³³ Mint megjegyzi, a város földjén gazdagon terem az alma, szilva, de sáfránnyal is próbálkoztak, sikertelenül. Végül a 3–4. fejezetben a várost ért sorscsapásokra, vagyis a Szebent sújtó háborús eseményekre tér ki a szerző (pp. 89–100.). Főként Istvánffy-t használja, de a Thököly-felkelés alatti eseményekről részletesebb információi is vannak, így Thököly egyik vezérének, Szalánczynak a városban tartott 1682-es kényszersorozásáról és a város későbbi császári orstromáról (p. 97.).

A két szabad királyi város leírása után Sáros mezőváros rövidke bemutatása következik (p. 100.). Bél sajnos nem tud semmi lényegeset mondani a településről, kivéve azt, hogy II. Rákóczi Ferenc, Sáros egykori birtokosa megengedte a posztókészítőknek, hogy egy teljesen új utcát hozzanak létre mesterségük gyakorlása céljából. Ezt követően Bél a várakat veszi sorra, közülük elsőként Sáros várát (pp. 100–104.). Közül egy legendás történetet, mely szerint 13 vármegye

31 Kérdés, hogy ez a legendás személy azonosítható-e azzal a római (!) származású, és Károly Róbert kíséretébe tartozó Lőrincsel, aki egy 1320-ban kelt, Bártfa számára kiállított kiváltságlevélben a családja és a maga számára különleges kiváltságokat kapott a városban. Vö. TÓTH 1909–1912. III. 337–338.

32 Tóth Sándor is említi egy hasonló eredetmondát Kisszebennel kapcsolatban. Ld. Tóth 1909–1912. III. 346–347.

33 „Iam et Slavi intersunt civibus, atque hi Germanis fere numerosiores.” B p. 89. (Kiadásunkban ld. a 64. oldalon.)

költségén épült volna az erősség, s ezért van 13 bástyája. Bél ezután a történetíróknál felbukkanó említéseket veszi sorra és szerkeszti egybe, majd megjegyzi, hogy a várat már 1680-ban lerombolták. Bél emellett a szintén romokban heverő Bodóvárról és Újvárról³⁴ ír, IV. Béla király két legendás szolgáját, Bodót és Gergelyt említve első birtokosokként (p. 105.). Bél ezután 36 falvat sorol fel ebben a járásban, birtokosok, birtokok szerint felosztva (pp. 105–117.).³⁵ A falvak leírása nem túl részletező, de Bél legtöbbször említi a falu lakosságának nemzetiségét is. A Hertnekyek birtokánál Bél ezt a megjegyzést teszi: „Videantur reliqui vici in notitia” (p. 116.). Itt a „notitia” alatt feltehetőleg azt a jegyzéket kell érteni, amely az a **A** kézirat 88. oldalán kezdődik, s ahol a Bél által felsorolt 3 falun kívül még 6 található, mint a Hertnekyek birtoka.

Az Északi járás (pp. 117–137.) mezővárosai közül Bél elsőként Héthárrsal foglalkozik, ahol megemlíti a város vásárnapjait, valamint, hogy lakosai főként németek, akik földesuraiknak adóval váltják ki a robotmunkát, és saját bírójuk van (p. 120.). Berzevice lakosait szlovákoknak mondja, akik gyenge minőségű termőföldjük miatt kézművességgel, kereskedelemmel foglalkoznak (pp. 120–121.). Palocsáról azt írja, hogy már falunak is alig mondható, lakosai pedig szlovákok, akiknek nyelvezete durva (p. 121.). A járás várainak sorát Palocsa nyitja meg, amelynek Bél jobb híján a birtokosait sorolja fel (p. 121.). Tarkóvel kapcsolatban Bethlen Farkast idézi, aki szerint I. Ferdinánd idején rombolták le a várat a császáriak (p. 126.). Berzevice várát Bél elmondása szerint Hunyadi Mátyás romboltatta le, mivel a husziták szállása volt, míg Szinye erőssége a falun belül volt, árcai még ma is láthatóak, a vár helyén pedig később templom épült (uo.). A járásban Bél 39 falvat számlált össze, ugyancsak birtokok, birtokosok szerint (pp. 126–137.). A falvak leírása hasonló adatokat tartalmaz, mint az előző járás esetében.

Az Alsó járás (pp. 137–171.) bemutatásának elején Eperjes található (pp. 137–155.). Az első fejezetben a város névének eredetével foglalkozik (pp. 137–142.), ahol hibásan úgy véli, hogy a magyar *Eperjes* elnevezés a szlovák *Presow*-ból származik,³⁶ megjegyezve, hogy a „szlávok” előbb voltak itt, mint a magyarok. A 2. fejezetben Eperjes alapításának körülményeit kutatja (p. 142.) – idézve Turóczy Lászlót –, majd a 3. fejezetben a város „balsorsával” foglalkozik, de szemérmesen hallgat Caraffa 1687-es eperjesi vérengzéséről (pp. 142–143.). A 4. fejezetben a város fekvését, környezetét (pp. 143–146.), az 5. fejezetben pedig a város templomait taglalja (p. 146.). Ez utóbbiban nem tudja elhallgatni, hogy egy híres evangélikus gimnázium is volt a városban, két épületben, ahol „csaknem akadémiai szinten” folyt az oktatás, de mindkettőt elvették már, s a jezsuita iskolának adták. (Itt jegyzendő meg, hogy egy ilyesfajta kitétel csak azért maradhatott benne a szövegben, mert ezt a kéziratot a kancellária nem látta). A 6. fejezetben a város piactereiről (pp. 146–147.), a 7. fejezetben a középületekről esik szó, így a városházáról, a mellette levő egykori áruraktárról, illetve a város erődítéseiről, bástyáiról (p. 147.). A 8. fejezet a külvárosról szól (pp. 148–151.): a szerző itt is említi az ide kiszorított evangélikusokat, illetve azok imaházát és iskoláját, illetve a paplakot. De e fejezet sok más érdekességet is tartogat, különösen a város környékén fellelhető gyógyfüvek, illetve gyógyforrások terén. Itt is leírja Bél az általános részben már említett „Gonoszkút” nevű forrást, és annak gyógyhatásait, de a „Borkút” nevűre is kitér, s megjegyzi, hogy az eperjesiek egy kikövezett medencével látták el, s egy épületet is állítottak mellette. A lakosokról szóló 9. fejezetben (pp. 151–154.) Bél elmondja, hogy az eperjesiek részben németek, részben szlovákok; magyarok kevesen vannak, és máshonnan jöttek a városba. Megjegyzi ugyanitt (megint csak a kancellária elvárásaival ellentétesen), hogy az evangélikus vallásgyakorlatot kiszorították a külvárosba, habár az ágostai hitvallás követői vannak többen. Az utolsó, 10. fejezetben (pp. 154–155.) először a városvezetéséről ír Bél, majd a lakosok életmódjára tér rá: eszerint sokan kalmárkodnak tokaji borral Lengyelország felé, de vászonnal is kereskednek.

Ezután Bél a járás várait sorolja fel (pp. 155–159.). Először Kőszeg várát (p. 155.), majd Lipócot (155–158.), Sóvárat (pp. 158–159.) és Macskakő várát (p. 159.) tárgyalja. Ezek közül csak Sóvárról ír többet: főként Miczbánról, a vár uráról

34 Bél eredetileg a várom mellett levő falu nevét adta meg a vár neveként (*Henygh* – Hönig), ezt azonban a kézirat lektora lehúzta és odaírta az *Uivar* nevet. Ld. **B** p. 105. (Kiadásunkban ld. a 70. oldalon.)

35 Kiadásunkban ld. a 70–73. oldalon.

36 Valójában a magyar elnevezésből származik a szlovák név. Vö. Kiss 1997. I. 420.

és a hét fiúgyermeket szülő feleségéről szóló legendás történetet írja le, s ezt a (bodrog)szerdahelyi templomban talált verssel is kiegészíti, amely ugyanerről szól. Végül a járás 62 falvát veszi sorra a szerző, itt is uradalmak, birtokosok szerepelnek. A falvak jelentős részét Bél csak felsorolásszerűen említi, s a többinél is jobbára csak a település fekvését és földje minőségét írja le. Somos, Magyarfalva (?) és Szentpéter (Tarcaszentpéter) esetében megjegyzi, hogy magyarok lakják (pp. 166–167.), sőt az utóbbit református magyarok; Somosújfalunál pedig savanyúvízforrást említ (p. 167.). Kimagaslóan érdekes Sóvár falu leírása, ahol Bél a helyi sóbányászatról, illetve a só kinyerésének műveletéről ír (p. 167–170.).

A Keleti, avagy Tapolyi járás (pp. 171–187.) leírása a várakkal kezdődik. Makovicáról azt írja, hogy bizonyos Kirjatovic alapította, továbbá, hogy Rákóczi (II. Rákóczi Ferenc) romboltatta le. Emellett közli birtokosait, illetve megemlíti, hogy hajdan két városa és száz falva volt (pp. 171–174.). Kapi váránál is említi birtokosokat, illetve, hogy a Rákóczi-szabadságharc után Ketzer András felrobbantotta. Bél ezt követően meglehetősen röviden ír a járás mezővárosairól, Kaporól, Hanusfalváról, Zboróról és Kurimáról (pp. 174–175.). Kaporól annyi érdemlegesen jegyez meg, hogy a Munkács felé tartó országúton fekszik (p. 174.). Hanusfalváról azt írja, hogy vannak vásárnapjai, valamint, hogy lakosai között vannak kézművesek, mesteremberek, de vannak, akik rablásból élnek (p. 175.). Zborónál megjegyzi, hogy van ott egy kastély, amely I. Rákóczi Ferenc és Zrínyi Ilona esküvőjéről híres (uo.). Kurimát szlovák mezővárosnak mondja, amelynek szintén vannak vásárai (uo.). Ezután az 59 falu leírása jön birtokosok, uradalmak szerint (pp. 175–187.). A falvak leírása általában azok elhelyezkedésére, a lakosok által termesztett kultúrnövények ismertetésére szorítkozik, mint fentebb is. Itt is van azonban néhány kivétel. Tölszék, avagy Töltszék leírásában Bél említi, hogy a Kapy családnak két kastélya van itt; emellett savanyúvíznek is örvend a helység, amely a hiedelem szerint a férfiak nemzőerejét nagyban segíti (p. 178.). Hosszúrétről is bővebben ír, eszerint savanyúvizéről és fürdőjéről híres, továbbá itt van Serédy Gáspár életnagyságú síremléke (p. 186.).

Sáros vármegye leírása még több szempontból a kidolgozatlanság, letisztátatlanság állapotát mutatja. A legszembe-tűnőbb, mint már többször említettük, a szövegbe utólag beírt megjegyzések, amelyek a korábbi (A) kézirat egyik ellenőrtől erednek, s amelyek néhol ellentmondásban vannak az eredeti szöveggel. Nincs emellett a szöveg végén az állandó elem, az úthálózati jegyzék sem, amellyel a vármegye (posta)útjait, az útbaeső településeket és azok távolsági adatait adta meg a szerző. Végül nincsenek margók, noha ez Bél kidolgozott leírásaiban mindig van, és természetesen nincs az egyes fejezetek elején tartalomjegyzék (*synopsis*) sem, amely a margókból áll össze. Amennyiben valóban a B szöveg az, amelyet Bél a Helytartótanácsnak elküldött, akkor azt kell mondanunk, hogy Sáros vármegyét sebtében tisztáztatta le írnokával, illetve küldte el ellenőrzésre – nyilván úgy gondolta, jobb ezt is a nyolc másikkal együtt minél hamarabb recenziónak alávetni, hogy ezzel is haladjon a munka, mintsem tovább csiszolgatni azt.

Ami a leírás tartalmát, forrásértékét illeti, kétségtől van emlékezetes részei, de nem nyújt egységesen jó színvonalat. Az általános részben érdekes a savanyúvizek ismertetése, míg a politikai tagozatban a nemesi családok felsorolása magaslik ki részletességével, de ugyanitt sajnálatos, hogy a lakosok életmódjáról, szokásairól más vármegyeleírásokhoz képest kevés szó esik. A különleges részben viszonylag jó a két nagy város, Bártfa és Eperjes ismertetése, és Kiszzeben is kitűnik eredetmondájával, de a mezővárosokról már nem nyújt túl informatív leírást Bél, és a falvak leírásaiban is ritka az említésre méltó részlet. Ennek ellenére, mint az a fenti rövid ismertetésből is kitűnik, a helytörténész és a történész is bizonyosan talál Sáros vármegye leírásában néhány fontos adalékot.

Az átírás és szöveggondozás munkája során azt tapasztaltuk, hogy igen sok elírás, másolói hiba van a B kéziratban. Ezek jelentős részét azonban javítani tudtuk az előzmény, vagyis az A kézirat alapján. Külön nehézséget jelentettek a közbekötött levelek, illetve az azokra feljegyzett szövegek, amelyek, mint írtuk, úgy keletkeztek, hogy a B készítője – nyilván Bél utasítására – utólagosan bemásolta az A kéziratba írt, egy bizonyos személy által készített pótlásokat,

megjegyzéseket (A³). Úgy döntöttünk, hogy e jegyzeteket nem a főszövegbe vesszük fel – ez amúgy sem lett volna lehetséges, hiszen maga a szerző, Bél sem dolgozta át őket, illetve a többségüknek nem jelölte ki pontosan a helyét a szövegben. Mindazonáltal, tekintve, hogy a B kézirat részét képezik, jegyzetbe felvettük őket, minthogy láthatóan maga Bél is fontosnak tartotta felvenni őket utólag. Ha e kiegészítéseknek nem adta meg a másoló a lehetséges (jövőbeni) helyét a B főszövegében, akkor oda helyeztük el az egyes kiegészítéseket tartalmazó jegyzet jelét, ahol a kiegészítések az A kéziratban megláthatóak (ti. a margón, vagy szintén behelyezett üres lapokon).

Az A és B kézirat viszonya egyéb kérdéseket is felvetett. Így például el kellett döntenünk, hogy mihez kezdjünk az A kéziratban lévő hosszabb, idegen kézzel írt kiegészítésekkel, amelyek a Péchy családdal, illetve a makovikai uradalommal kapcsolatosak (ld. az A ismertetését). Végül úgy határoztunk, hogy ezeket nem vesszük fel, minthogy ezekre a kiegészítésekre nincs semmilyen utalás a B kéziratban, vagyis valószínű, hogy Bél nem is tervezte azokat felhasználni. Ami viszont az A kézirat margójegyzeteit illeti, azokat közöltük a kiadásunkban, mert bár kérdéses, hogy azok Béltől vagy munkatársaitól származnak-e (legfeljebb csak egy részük lehet eredeti), megtartásuk mellett szívesen szólna, hogy a margószövegek szorosan hozzátartoznak a Bél-féle leírásokhoz, s megkönnyítik a szöveg olvasását.

Az általunk alapszöveggként használt másolatban (B) voltak olyan – sűrűn ismétlődő – helyesírási hibák, amelyeket hallgatólagosan, külön jelzés nélkül javítottunk (pl. opidum – oppidum). Voltak emellett olyan helyesírási sajátosságok, amelyek ugyan önmagukban nem minősülnek hibának, mivel azonban eltérnek a Bél-féle gyakorlattól, ugyancsak jegyzet nélkül javítottuk őket a szerző által használt alakra (pl. caussa – causa). Ezek a következők (előbb a kéziratban szereplő alak, majd az általunk használt alak):

caussa – causa; foemina – femina; hystoria – historia; opidum – oppidum; sylva – silva

V. Összefoglaló adatok

Adatközlők: Matolai János (A), Dobai Székely Sámuel ([Proc], A)

Ellenőrzés: vármegyei (B; visszaküldték, de javítás nélkül)

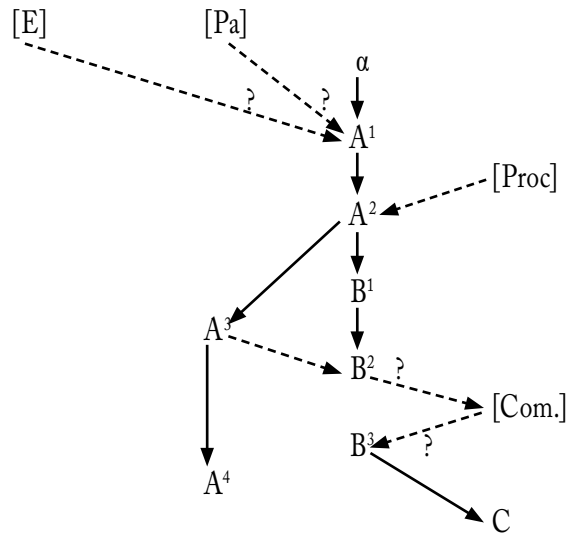
A szövegkiadás alapját képezendő kézirat: B

Fordítás: -

Irodalom: TÓTH 2006²

INTRODUCTION

I. The manuscript stemma

II. The creation process of the county description

A brief description of the county, which was certainly prepared by one of Bél's students (from Sáros) — or by an ex-student or acquaintance — has been preserved in Bél's inheritance ([E]). The description was compiled in keeping with the scholar's approach and segmentation criteria. This is not the only occurrence of such a phenomenon. To cite just one example, among the manuscript descriptions of Nyitra County two texts of similar magnitude and quality have likewise survived, which were obviously commissioned by Bél (and personally amended and expanded by himself).¹ These rudimentary descriptions — if our assumption is correct — are therefore good examples of Bél's method of data collection, involving students and acquaintances from the county in question. In addition, Bél probably used — or at least intended to use — the manuscript of Kristóf Parschitius's country description, from which he had the description of Sáros County copied ([Pa]).

Bél's only positively identifiable assistant was Sámuel Dobai Székely, who was a teacher in Eperjes (Prešov) at the time the description was prepared, and who compiled voluminous notes on the noble families of the county and its deputy lieutenants and the lord lieutenants. ([Proc]). It is also likely that he prepared the manuscript fragment A, which is partly based on these notes. This fragment contains a chapter beginning with the indication "§. XV", thus the text as a whole must have consisted of at least this many chapters. In this case, Dobai Székely must have written a very long description of the county (if he was the author of the fragment), which was then used by Bél and partially embedded in his description (see A). It is worth noting that there are further examples of such extensive help from Dobai Székely: in 1732, in a letter to Bél, he mentions that he has already written twelve sheets for the scholar on Zemplén County.²

There are two further manuscripts that we did not mention above, as they were not used. One is a copy of a charter issued by Matthias II to Sáros County, and the other contains a list of the villages of Sáros County and the Makovica

1 See EFK Hist. I. qq.

2 See Sámuel Dobai Székely's letter to Bél. Girált, July 9, 1732. In: BÉL 1993, no. 456.

estate.³ These documents might also be part of the collected data, especially the latter, which deserves greater attention as several further references to the Makovica estate can be found among the manuscripts on Sáros County. These include the commentaries found in manuscript **A** on the Makovica estate (**A** pp. 73–74), written by an unknown hand, which was subsequently inserted into the manuscript. However, a reference to the estate can be found later, on page 89 in the above-mentioned fragment attached to the manuscript; in addition, there is a longer description of the (part) owner of the estate, Tamás Szirmay (lord lieutenant from 1720), and a longer description of his family tree, after page 95 on an inserted leaf. It can be assumed that Bél received this information in person from the lord lieutenant or his entourage. Again, Dobai Székely should be considered here as the potential source of data, since, according to the letter referred to above, he was staying in Girált,⁴ at the seat of Tamás Szirmay, in July 1732; he became an infantry soldier of the lord lieutenant in 1741, and wrote his funeral oration in 1743.⁵ He was therefore probably the person who collected data on the Szirmays, as also confirmed by the above-mentioned fact that the fragment attached to, and probably linked to, manuscript **A** frequently mentions Tamás Szirmay and the Makovica estate.

An examination of the manuscripts indicates that the first known manuscript of the description was completed in June 1732 (**A**). It was created by János Matolai, Bél's regular hired assistant.⁶ However, there is likely to have been an earlier draft, written by Bél, which Matolai expanded with new data.⁷ Manuscript **A** was then corrected by Bél and an unknown person (**A**²) and was reviewed by two other unknown persons who added comments and corrections in the manuscript margin (**A**³, **A**⁴). A further clarification was made of the version amended by Bél and one of the unknown persons (**A**²), in which comments made by another unknown reviewer of the manuscript (**A**³) were added, partly on blank sheets and partly written into the manuscript (**B**²). This manuscript (**B**) was certainly forwarded by Bél on August 13, 1736, to the Locotential Council for review. On February 5, 1737, the county returned the manuscript (in the stemma: [**Com**]) without any corrections, noting in a letter that a private individual had added a comment in the margin (which probably corresponds to one of the additions to manuscript **B**). In addition, minor corrections are scattered throughout the text (**B**³). It is worth noting that a second unknown person made corrections in manuscript **A** sometime after 1738 (**A**⁴), although his corrections were not introduced into copy **B**. Copy **B** should therefore be considered as the more authentic copy, one that is closer to the author's intentions, since nothing suggests that Bél accepted the corrections made by the last reviewer of text **A** (**A**⁴).

In the first half of the 19th century, György Gyurikovits had a copy made (**C**) of the manuscript that had been sent to the county (**B**).

III. Presentation of the manuscripts

[E]

1: EFK Hist. I. kkkk/15. 526–563.

2: **Expectatio** [! **Explicatio?**] **Comitatus Sarosiensis**.

3: 38 pp. 210×165 mm.

4: Description of Sáros County by an unknown author, prepared according to the principles of Mátyás Bél.

3 EFK Adm. XIII. t. 1–2. On the documents, see also SZELESTEI 1984, no. 119–120.

4 See note 28.

5 See SZINNYEI 1891–1914. *Székely Sámuel (Dobai)*.

6 On Matolai, see TÓTH 2007, I, 74–86.

7 See also the presentation of manuscript **A**.

- 5:** Written by an unknown hand. It was presumably compiled by one of Bél's associates (students) at Bél's request and following his instructions. This is suggested by the themes covered (natural geography, families, towns, and villages), and of course by the fact that the manuscript has been preserved in the estate of Mátyás Bél. The appendix to the text suggests likewise, as it discusses the "habits" of the inhabitants of Sáros County (*Appendix de incolarum moribus*, pp. 554–563), which is a constant feature in the descriptions by Bél. Apparently, Bél did not use the manuscript sent to him, or drew on it very little.
- 6:** The author mentions the Tarca flood⁸ of 1715, although the manuscript was certainly written later, and possibly in the early 1720s.

[Pa]

- 1:** EFK Hist. I. kkkk/15. pp. 564–574.
- 2: Comitatus Sarosiensis.**
- 3:** 11 pp. [incomplete] 210×165 mm.
- 4:** Description of Sáros County copied from the manuscript *Comitatus Regni Hungariae...* by Kristóf Parschitius, a schoolmaster from Selmecbánya [Banská Štiavnica] (ca. 1643–1713).⁹ The copied section that is the subject of discussion is incomplete.
- 5:** Copy made by an unknown hand. It is difficult to prove that Bél made use of the text of Parschitius for his description of Sáros County, but it cannot be ruled out, due to the clear — although too general — matches.
- 6:** After 1718 (see above).

[Proc]

- 1:** EFK Hist. I. kkkk/15. pp. 575–601. 195×82 mm.
- 2: In processu Tahyano praedia sunt...**
- 3:** 17 pp. 210×165 mm.
- 4:** Data on the settlements of the municipalities of Sáros County (pp. 575–578), the noble families of the county (pp. 579–590), and its deputy and lord lieutenants (pp. 591–601). The last of these has the title *Series Vice-Comitum in Inclyto Comitatu de Saáros. Anno 1726*.¹⁰
- 5:** A draft written by the same hand. According to László N. Szelestei, the comments were written by Sámuel Dobai Székely, Bél's diligent assistant.¹¹ His assumption is correct, as the handwriting is probably identical to that of Dobai Székely, who compiled lists of deputy and lord lieutenants for Bél — as, for instance, in a letter written to Bél on December 13, 1731.¹² In this letter, he also lists deputy lieutenants of Sáros, but only mentions seven of them. He is apparently supplementing his previous list, as he includes here only those who do not feature in the former list, or who were not listed in the given year.¹³
- 6:** As indicated by the list of deputy and lord lieutenants, he began compiling the list in 1726 and includes deputy lieutenants up until 1727 (p. 598). According to this, the manuscript was prepared between 1726 and 1727.

⁸ [E] p. 550.

⁹ See PARSCHITIUS 1702, pp. 278–286. On Parschitius's work and its use by Bél, see also TÓTH 2006² 37; TÓTH 2007, I, 36–37.

¹⁰ See [Proc] p. 591. The list of lord lieutenants on page 601 has no title.

¹¹ See SZELESTEI 1984, no. 276.

¹² BÉL 1993, no. 432.

¹³ Ibid., p. 245, and [Proc.] pp. 591–601, especially 592–595.

a

See the presentation of manuscript **A**.

A

1: EFK Hist. I. ss.

2: *Commentatio in Inclytum Comitatum Sarosiensem. A. D. MDCCXXXII. mense Junio.*

3: 97 pp. 335×215 mm.

4: Description of Sáros County.

5: By the hand of János Matolai, and presumably largely his work. Besides the identical handwriting, this is proved by the distinctive title typically used by Matolai (but never by Bél).¹⁴ Some parts, however, reflect Bél's subtle style and historian's insight.¹⁵ It is therefore conceivable that there was a first version written by Bél, in which he described the history of Bártfa [Bardejov], Eperjes [Prešov], and possibly Kisszeben [Sabinov] (in the stemma: *a*), and that Matolai expanded this text into a full county description using data collected in the meantime.

The manuscript contains corrections and additions by Mátyás Bél and others. The copy includes several letters that were added to it at a later date. These include a text on the Péchy family (pp. 59–60), the remarks on the Makovica estate (pp. 73–74), and a fragment of uncertain purpose and origin at the end of the text, the creator of which used the list of deputy and lord lieutenants from the above-mentioned draft [**Proc**], as well as the list of noble families (pp. 88–97). He also writes briefly about the Makovica estate and its owner, Tamás Szirmay, as well as the charter addressed to him. The fragment was made by one of Bel's regular copyists. The creator of the original version of the notes [**Proc**], and the text fragment based on it, is probably the same person — Sámuel Dobai Székely — as he was associated with Tamás Szirmay.¹⁶ It is also important to note that the fragment consisted of at least 15 chapters, as Chapter 15 begins on page 89. However, it is unlikely that it was a fragment of one of the (late) copies of the county description (that included Chapter 15), since this text does not fit anywhere on the basis of the existing copies. It must rather have been sent to Bél, who clarified it with his scribe before taking from it the most valuable part — that is, the list of deputy and lord lieutenants (or he had only this part clarified), which he placed at the end of the text for later use.¹⁷ In addition, he used the parts of the text in manuscript **A** on Makovica castle.¹⁸

The corrections by Bél (pp. 1–3 etc.) and by another hand (pp. 84–86) (**A**²) were included in the core text of the next manuscript (**B**).¹⁹ Additions by another hand (see pp. 7, 8, 11–13, 15, 16 etc.) suggest a landowner from Sáros County,

¹⁴ See Tóth 2007, I, 78.

¹⁵ See, for example, in the description of Bártfa: “Ceteroquin, dubito, annon antiquiorem esse Bartffam oporteat, quam ut ad CAROLI I. aetatem, hoc est, ann. MCCCXXIV. referri possit; quod tamen a recente scriptore fieri^{a)} video. Istud extra dubietatem, urbis incolae, positum volunt, primum fuisse Carolum, qui urbem, levi munitam opere, robustiorem effecerit.” See **A** p. 28. In our edition, see p. 57. The sentence below is similarly elaborate: “Cum Sigismundus, Hungariae rex, Poloniam ex pacto sibi adtributam, in suam potestatem vindicare, factis semel, iterumque impressionibus, conniteretur, Bartffam multum inde adflectam fuisse, ex Cromero,^{b)} rerum Polonicarum non indiligenti scriptore, colligas.” *Ibid.*, 33. In our edition, see p. 60. In this latter part, the “evaluation” of Cromer, is especially characteristic — Bél frequently adds a few evaluative words in other chapters of the *Notitia* on historiographers quoted by him. Thus Lazius is a “strenuus alioquin coniectator” (Bél 2017, 50), and Tubero is “auctor omnino luculentus” (*ibid.* 210) etc.

¹⁶ See *ibid.*, 87–90.

¹⁷ At the end of the list, Bél requests its continuation — obviously the reviewers of the text: “Continuentur”. See **A** p. 95.

¹⁸ The writer of the fragment states: “Dominium Makovicza in florenti statu constitutum Oppida Zboro et Kurima; insuper centum Possessiones seu Villas ab Arce Makovicza dependentes numerabat, quarum plurium hodie nec vestigia supersunt, solis praediorum nominibus superexistentibus.” See **A** p. 89. Bél transcribes this as follows: “Cum in flore fuisset [sc. Makovicza], possidebat oppida duo, pagos centum, quorum tamen ne vestigia quidem amplius notari possunt.” **A** p. 75.

¹⁹ See **A** p. 1, **B** p. 1.

or at least this is indicated by his familiarity with the county and his lengthy supplements on the county's noble families (pp. 20–25). The resulting corrected text is referred to as **A**³. These additions could have been included in text **A** when manuscript **B** was already complete, as the creator of **B** copied them on pages that were added subsequently.²⁰

Finally, a third unknown person wrote further additions to the text (indicated as **A**⁴). These notes also reveal good local knowledge and, more importantly, they were written rather late, as one note indicates that they were made after 1738.²¹ These additions were not included in the text of **B**, not even in the form of a subsequent supplement.

6: The core text itself — as suggested by the title — was prepared in June 1732; the corrections by Bél and another unknown person (**A**²) were made after that, but before 1736, when text **B**, which was based on this, was sent to the Locotential Council; one of the improvements made by the two other unknown persons, (**A**³) was probably made later, after 1736, and the other, after 1738.

B

1: EFK Hist. I. tt.

2: *Comitatus Sarosiensis*.

3: 187 pp. (every second sheet is blank, several further blank sheets are bound), 335x215 mm. 187 pp.

4: Description of Sáros County.

5: Fair copy with further corrections. As mentioned above, this manuscript is based on manuscript **A** and contains subsequent corrections and supplements (**A**²) made by Bél and another person, although corrections made by another hand (**A**³) were included only as additions by the copyist (**B**²). There is also a more extensive addition, written by an unknown hand in the margin of page 52, as well as some minor corrections and modifications (pp. 7, 10, 18, 56, 60, 105 and 130). The resulting corrected text version is referred to as **B**³.

The description of Sáros County was sent by Bél to the Locotential Council on August 13, 1736, to be forwarded to the county for review.²² The county returned the description on February 5, 1737; in the attached letter they state that the examination of the descriptions requires a great deal of time, which they do not have. In addition, since ownership status is involved, this has to be checked against documents held by the landowners, which the landowners oppose. The county therefore returned the description without correction; they note that only one comment has been written in the margin, but this was by a private person.²³

It is likely that copy **B** was the version sent to the county. This is suggested by the date — it was written after manuscript **A**, therefore after June 1732 — and the fact that it was obviously intended for revision, as it was written accurately, in good handwriting. It is also suggested by the fact that the only major correction is the mentioned addition in the margin of page 52: it was this that the county probably referred to in their letter. Lastly, it should be mentioned that the copyist of the letter to the Locotential Council²⁴ was the same person who clarified copy **B**.

6: If our assumption is correct, the manuscript was prepared before the date of sending to the county (August 13, 1736), but certainly after June 1732 — that is, after manuscript **A** was completed, as the included corrections were made later.

20 See, for instance, the note on page 7 (“ad rudera arcis Kőszegh...”), which was copied onto an empty sheet inserted in text **B** (B p. 18).

21 At the village of Girált, the following insertion was made: “[castellum] anno 1619 positum per Stephanum Semsey. Aliud castellum longe elegantius posuit anno 1738 Thomas Szirmay quod et amplum et cultum et amoenum.” **B** p. 85.

22 See MOL C 42 Miscellanea 321. cs. Fasc. 95. ff. 104–105. Published in: BÉL 1993, no. 628.

23 See the letter in MOL C 42 Miscellanea 321. cs. Fasc. 95, no. 33. 25. We published the letter in our previous article. See TÓTH 2006², 48. For more about the letter, see *ibid.*, 38–41.

24 See note 15.

C

- 1: OSZK Manuscript Collection Fol. Lat. 3783.
 2: **Descriptio Comitatus Sarosiensis per Mathiam Belium adornata.**
 3: 42 ff. 380x240 mm.
 4: Description of Sáros County.
 5: Copy of György Gyurikovits from the previous copy (B).²⁵
 6: First half of the 19th century.

IV. Brief review of the county description and the principles of the text edition

The description of Sáros County is a complete and regular work (described here on the basis of manuscript B). However, the title of the “geographical section”, which comes right at the beginning of the general part, is noticeably different: *Membrum I. physico-chorologicum* (“geographical-topographical section”), compared to the simpler title *Membrum physicum* in other descriptions. Nevertheless, there seems to be no particular reason for the extended title, as the subject matter is identical to that found in other county descriptions. The first chapter (p. 2) contains the county boundaries and the etymology of the county’s name, while the second lists its nine mountains and mountain ranges (pp. 2–7).²⁶ It chiefly describes the location of the mountain in question, although other information is mentioned — such as, for example, the fact that robberies were frequent in the Branyizskó pass, especially during the “civil wars” (p. 3). In the description of the Carpathians, he notes that the section of the mountains from the Polish border as far as Transylvania is known as the “Beszkéd” (ibid.). The following chapter (incorrectly numbered 4) covers an interesting and unusual subject, as Bél lists the valleys (pp. 7–15). He denotes them using Roman numerals, and below this, using Arabic numerals, he indicates those valleys that “run” into the larger valleys, listing a total of 21. In Chapter 5, he then describes the nine rivers in the county (pp. 15–23). In Chapter 6, the author deals with sour waters, mentioning 13 such sources (pp. 23–27). In each case, he describes the taste of the spring water and mentions whether it is used for bathing. In addition, in the case of the first two springs (the Eperjes spring, known as Borkút, and the Gonoszkút spring) he also includes the price of the water: a jug of Eperjes water costs one *krajcár*,²⁷ while three *icces* [a fifth of a gallon] of Gonoszkút water costs a *poltura*.²⁸ Chapter 7 is devoted to the healthy air in the countryside (page 27), while Chapter 8 is about agriculture, or rather the lack of it (pp. 27–34).²⁹ He writes that the most common crops are flax, cabbage and garden vegetables, and that there are many plum trees. Regarding animal husbandry (Chapter 8), Bél notes that cattle and horse breeding are limited, but that there are many sheep, especially the Czech variety (p. 34). Following the list of wild animals (Chapter 9, pp. 34–35), in Chapter 10 (page 35), on fishing, he writes merely that there are not many opportunities for it, although as a point of interest he mentions (in the form of a supplementary note on page 36) that there are salmon and eels in the Poprad River in spring, which arrive from the Baltic Sea. Finally, in Chapter 11, he writes about mining, mentioning that only “traces” of it are to be found around Bártfa [Bardejov] and the Steinberg mountain. He adds, however, that the earth in Sáros contains hidden gold, as a peasant discovered a gold nugget while ploughing on the Hertnek estate in 1724 (p. 35).

25 Note by Gyurikovits: “Descriptio Cottus Sárosiensis, manuscriptum compactum per Matthiam Belium revisum, conservatur in Bibliotheca Primatiali sub signo »Beliana I. tt.«” See C f. IV. This corresponds to the indication in copy B.

26 It should be emphasised that in manuscript B, blank sheets were inserted between the letters, but only a few had comments on them. Nevertheless, the contemporary page numbering of the manuscript took them into account too. This results in apparent omissions in our presentation, as at first glance there are pages missing, although in reality it is only a question of leaving out the blank sheets.

27 “...distinctisque urceis, singulos numos, vel crucigeros importat [sc. fons Eperiesiensis]” B p. 23. In our edition, see p. 46.

28 “Venduntur autem Eperiesini ternae mediae polturis singulis.” B p. 23. In our edition, see p. 46.

29 Pages 28 to 33 are blank, containing only two minor remarks.

In the political section (pp. 37–60), Chapter 1, as always, deals with former inhabitants and the history of the county (pp. 38–39). In this first chapter, Bél does not mention the Hungarians but talks only of the Slavs and Germans. In Chapter 2 (pp. 39–47), he writes that Hungarians are represented only by the nobility in Sáros (39). However, a note adopted by the copyist from the reviewer of text **A** contradicts this (see **A** p. 16), claiming that old Hungarians had indeed settled there, as proved by the many names of Hungarian origin (**B**, p. 42).³⁰ Of the Hungarian nobles, Bél says that their language is inevitably slightly mixed (p. 39). About the Saxons (Germans), Bél says nothing of note beyond the usual clichés (they are industrious, neatly dressed, and bring their children up diligently), although he mentions “the drink of Ceres”, meaning beer, which they have in abundance (pp. 39, 46). He has more to say about the Slovaks (*Slavi*), noting that their language is mixed with Polish and Ruthenian, and with undeniable partiality praising their stature, diligence and stamina (p.46). The Ruthenians are characterised using commonplaces familiar from other county descriptions (Ung, Zemplén, Máramaros) — they are uneducated and many of them end up as highwaymen (pp. 46–47). Chapter 3 is devoted to the noble families of the county (pp. 47–60). Bél provides far more details about them than in other counties: he discusses their origins, occasionally mentioning when they “flourished”, but he rarely lists their estates. At the end of the chapter, he lists families from the county that have died out. The political section ends with a short chapter on the governance and the lord lieutenants of the county (p. 60).

The special section begins with the municipality of Sáros or Western municipality (pp. 61–117) and the royal free town of Bártfa (pp. 61–80). The first chapter (pp. 61–65) deals with the origin of the name of the town and its foundation: it tells the story of the founder, the highwayman chief Ruman (who, according to others, was a “Roman citizen” — that is, *Romanus civis* — from where the name comes), who mended his ways and, like Romulus, founded a city, and whose statue stands in the main square, according to Bél.³¹ Chapter 2 describes the location of the town and its buildings (pp. 65–69). Bél does not waste many words on the centre of the town; he writes a little more about the church and the cellars, which, he writes, featured beams from the age of Ruman even during his day. He then analyses the town’s legal status — that is, the concept of the “Tárnok city”, citing Werbőczy. In Chapter 3, he describes the population (pp. 69–72) as being previously entirely German, although now a mixture of Slovaks and Germans. According to Bél, the Germans hold all the power in the town, thus they are more careful to preserve their traditions, although the black clothing of the members of the council has now become a thing of the past. Bél mentions the earlier reputation of the school in Bártfa, and of the press, explaining how its former glory has also faded. With respect to employment among the town’s inhabitants (Chapter 4), he notes that many people trade in Tokaj wine (with Poland) and that the production of linen has a long history in the town. The town even had staple right (or stacking right) over flax imported from Poland, which was then processed into fine linen and sold at great profit. In this context, he also mentions the town’s weekly and annual fairs (pp. 72–73). In Chapter 5, the town’s tribulations are explored in the form of a permanent theme, starting from the Polish wars under Sigismund to the Thököly Uprising (pp. 73–80).

The following town is Kisszeben [Sibiu] (Szeben, *Cibinium*), the description of which begins with a narration of the beautiful myth of its origin (pp. 80–88). In fine style, Bél tells the story of Bela IV, who, while still a prince, had his servants Gergely and Bodó carry off Szabina, the beautiful daughter of the Tarczay family from Tarkő. On the site of their meeting, he founded a city and named it after his wife (Szabina – Szeben). The villages near Szeben that the prince gave to his two servants became Bodonlaka and Gergelylaka.³² In the second chapter, Bél describes the contemporary state of the town and its “facilities” (pp. 88–89), briefly describing its location, buildings and population. With respect to the population, he claims that the citizens were originally German, although they are now almost outnumbered by

30 See note 2 in this volume on page 51.

31 It is questionable whether this legendary figure can be identified as the Roman descent (!) Lőrinc, an entourage of Károly Róbert of Hungary, who was granted special privileges both for himself and his family in the town in a letter sent to Bártfa in 1320. Cf. TÓTH 1909–1912, III, 337–338.

32 Sándor Tóth also mentions a similar myth of origin in relation to Kisszeben. See TÓTH 1909–1912, III, 346–347.

Slovaks.³³ He notes that the town's lands are rich in apple and plum trees, and that attempts were also made to grow saffron, but without success. Finally, Chapters 3 and 4 cover the town's tribulations — that is, war-related events in Szeben (pp. 89–100.). The author draws mainly on Istvánffy, although he includes more detailed information about the events connected to the Thököly Uprising, such as the forced conscription organised in the town in 1682 by Szalánczy, one of Thököly's leaders, and the subsequent imperial siege of the town (p. 97).

Following the description of the two royal free towns, there is a brief description of the town of Sáros (p. 100). Unfortunately, Bél has nothing of significance to say about the place, apart from the fact that Ferenc Rákóczi II, the previous owner of Sáros, had allowed the feltmakers to create an entirely new street in which to practise their craft. Bél then focuses on the castles, and firstly on the castle of Sáros (pp. 100–104). He recounts the legend that it was built with funds from 13 counties, thus features 13 bastions. Bél then mentions the references made to it by historians, noting that the castle was destroyed in 1680. He also writes about the castles in Bodóvár and Újvár³⁴, which are also in ruins, mentioning the two legendary servants of Béla IV, Bodó and Gergely, as the first owners (p. 105). Bél then lists a total of 36 villages in the municipality, subdivided according to lands and landowners (pp. 105–117).³⁵ The description of the villages is not very detailed, although Bél typically mentions the nationality of the villagers. About the estate of the Hertneky family, Bél makes the following comment: “Videantur reliqui vici in notitia” (p. 116), where “notitia” presumably refers to the list beginning on page 88 of manuscript A, in which, besides the three villages listed by Bél, there are six more, which existed as Hertneky estates.

Among the market towns in the Northern municipality (pp. 117–137), Bél first deals with Héthárs, mentioning the town's market days and the fact that its inhabitants are mostly Germans who pay the landowners a tax for exemption from socage labour, and who have their own judge (p. 120). He states that the inhabitants of Berzevice are Slovaks, whose chief occupations are handicrafts and trade due to the poor quality of their arable land (pp. 120–121). Bél observes that Palocsa can scarcely be called a village. It is inhabited by Slovaks, who speak a rough language (p. 121). The list of castles in the municipality starts with Palocsa, for which Bél merely provides a list of owners (p. 121). With respect to Tarkó, he quotes Farkas Bethlen, according to whom the castle was demolished by the imperial army during the reign of Ferdinand I (p. 126). According to Bél, the castle of Berzevice [Brezovica] was destroyed by Mátyás Hunyadi for sheltering Hussites, while the fort of Szinye was located within the village. Its earthworks are still visible, and a church has been built on the site of the former castle. Bél lists a total of 39 villages in the municipality, grouping them according to estates and landowners (pp. 126–137). The village descriptions contain similar data to those in the previous municipality.

The presentation of Lower municipality begins with Eperjes (pp. 137–171). In the first chapter, he deals with the origin of the name of the city (pp. 137–142), assuming erroneously that the Hungarian name Eperjes originates from the Slovak Presov,³⁶ and noting that the “Slavs” were there earlier than the Hungarians. In Chapter 2, he explores the circumstances of the foundation of Eperjes (p. 142), citing László Turóczi, then in Chapter 3 he deals with the city's tribulations, but remains silent about the slaughter carried out by Caraffa in April 1687 (pp. 142–143). In Chapter 4, Bél discusses the location and its surroundings (pp. 143–146), and in Chapter 5 he deals with the churches in the city (p. 146). In the latter chapter, he cannot refrain from mentioning the fact that there was once a famous Lutheran grammar school in the city, occupying two buildings, where the education was “almost of an academic level”, although both buildings were taken away and given to the Jesuit school. (It should be noted here that such a remark could only have been left in the text if this version of the manuscript had not been seen by the Chancellery.) In Chapter 6, the city's marketplaces (pp. 146–147) are discussed, while Chapter 7 is devoted to the city's public buildings, including the city hall,

33 “Iam et Slavi intersunt civibus, atque hi Germanis fere numerosiores.” B p. 89. (In our edition, see page 64.)

34 Bél originally gave the name of the village near the castle ruins as the name of the castle (*Henygh* –Hönig), although the reviewer of the manuscript crossed it out and added the name *Uivar*. See. B p. 105. (In our edition, see p. 70.)

35 In our edition see p. 70–73.

36 In fact, the Slovak name comes from the Hungarian name. Cf. KISS 1997, I, 420.

the former warehouse adjacent to it, as well as the city's fortifications and bastions (page 147). Chapter 8 focuses on the outskirts of the city (pp. 148–151): the author mentions the Lutherans, who were removed to this area, as well as their chapel, school and manse. The chapter contains many other interesting details, especially about the medicinal herbs and springs to be found around the city. Bél again describes the spring known as the Gonoszkút ["Evil Well"] and its therapeutic effects, which were mentioned earlier in the general section, as well as the Borkút ["Wine Well"], noting that the people of Eperjes have added a stone-lined pool and building alongside it. In Chapter 9 (pp. 151–154), on the city's inhabitants, he states that they are partly Germans and partly Slovaks. There are few Hungarians, who have come to the city from elsewhere. In the same place, he notes (once again in contrast to the Chancellery's expectations) that Lutheran religious practices have been removed to the suburbs, although Lutherans of the Augustan confession were in the majority. In the final, tenth chapter (pp. 154–155), Bél first discusses the city administration, then the lifestyles of the citizens: he states that many people sell Tokaj wine to Poland, while others trade in linen.

Bél next lists the castles in the municipality (pp. 155–159), discussing first the castle of Kőszeg (p. 155), then Lipóc (pp. 155–158), Sívár (pp. 158–159) and Macskakő (p. 159). He writes in detail only about Sívár: he recounts the legend about Miczbán, the lord of the castle, and his wife, who gave birth to seven sons, and he includes a poem on the same subject that was found in the church of Bodrogszerdahely. Finally, the author lists the 62 villages in the municipality, grouped according to estates and landowners. Most of the villages are listed by name only, while the rest are described largely in terms of their location and the quality of the lands. In the case of Somos, Magyarfalva (?) and Szentpéter (Tarcaszentpéter), he notes that they are inhabited by Hungarians (pp. 166–167), the last by Hungarians of the Lutheran faith; in the description of Somosújfalva, he mentions a spring with sour water (p. 167). The description of the village of Sívár is fascinating, as Bél describes the local salt mining and explains the process of extracting salt (pp. 167–170).

The description of the Eastern, or Tapolyi, municipality (pp. 171–187) begins with its castles. He writes of Makovica castle that it was founded by a certain Kirjatovic, and destroyed by Rákóczi (Ferenc Rákóczi II). In addition, he mentions the names of the owners, and the fact that two cities and a hundred villages once belonged to it (pp. 171–174). He also mentions the owners of Kapi castle, and the fact that, following the Rákóczi War of Independence, András Ketzler had it demolished. Bél then writes rather briefly about the market towns in the municipality — Kapi [Kapušany], Hanusfalva [Spišské Hanušovce], Zboró [Zborov] and Kurima (pp. 174–175). All that he says of Kapi is that it lies on the road to Munkács [Mukachevo] (p. 174). Of Hanusfalva, he mentions its market days and the fact that its inhabitants include artisans and craftsmen, although there are some who make a living from robbery (p. 175). With respect to Zboró, he notes that the castle there is famous as the location of the wedding of Ferenc Rákóczi I and Ilona Zrínyi (*ibid.*). He refers to Kurima as a Slovak market town, which also has fairs (*ibid.*). The description of the 59 villages then follows, grouped according to estate and landowners (pp. 175–187). As earlier, the description of the villages is typically limited to the location of the village and the description of the crops grown by the inhabitants. However, there are exceptions. In the description of Tölszék (or Töltszék), Bél mentions that the Kapy family owns two castles there; in addition, the village has a source of sour water that is believed to greatly enhance male potency (p. 178). He writes in some detail about Hosszúrét, which is famous for its sour water and baths, as well as for the life-size tomb of Gáspár Serédy (p. 186).

From several points of view, the description of Sáros County shows a certain lack of elaboration and refinement. What is most striking, as already mentioned on many occasions, are the subsequently added texts that originate from one of the reviewers of the earlier manuscript (A), and that somewhat contradict the original text. The regular inventory of the road network at the end of the text, in which the author lists the county's (postal) routes, the settlements along them, and the distances, is also missing. Finally, in contrast to every one of Bél's developed descriptions, here there are no margins, and therefore inevitably no synopses at the start of each chapter, which are made up of the margins. If text B is indeed the version that Bél sent to the Locotential Council, we must conclude that the fair copy of Sáros County was hurriedly clarified with his scribe and sent for review, probably because he considered it better to have this manuscript reviewed along with the eight others as soon as possible, in order to ensure progress, rather than making further refinements to it.

As far as the content of the description is concerned, it undoubtedly contains some memorable parts, although on the whole it fails to provide a uniform level of quality. In the general section, the description of the sour waters is of particular interest, while in the political section the list of noble families stands out because of its detail, although unfortunately there is little description of the lifestyles and habits of the inhabitants, compared to the other county descriptions. In the special section, the descriptions of the two large cities of Bártfa and Eperjes are relatively good, and the legend of the origin of Kisszeben is excellent. However, the description of the market towns is not particularly informative, while the village descriptions also lack memorable details. Nevertheless, as can be seen from the brief review above, local historians and historians will certainly discover several important facts in the description of Sáros County.

During the work of transcription and editing, we came across many clerical and copying errors in manuscript **B**. However, the majority of them could be corrected on the basis of the preceding manuscript **A**. The inserted sheets and the notes on them, which — as mentioned above — were created by the copyist of **B**, who subsequently copied (obviously following Bél's instructions) the additions and notes (**A**³) of an unknown person to manuscript **A**, presented particular difficulties. We decided not to include these notes in the main text — it would have been impossible, since the author himself did not revise them, nor did he specify, in most cases, their exact position in the text. Nevertheless, given that they were part of manuscript **B**, we have included them in the notes, as apparently Bél himself considered it important to include them subsequently. Where the copyist did not provide the possible (future) position of these supplements in the main text of **B**, we have placed an indication of the note containing additions where those additions are visible in manuscript **A** (e.g. in the margin or on the blank pages).

The relationship between manuscripts **A** and **B** raised further issues. Thus, for example, we had to decide what to do with the longer, supplementary notes written -by an unknown hand on the Péchy family and the Makovica estate (see the description of **A**). Finally, we decided not to take these into account, since there are no references to these supplements in manuscript **B**, thus Bél probably did not plan to use them. However, we included the marginal notes from manuscript **A** in our edition, because although it is questionable whether they originate from Bél or his associates (only part of them may be original), the marginal texts are closely related to Bél's descriptions and facilitate the reading of the text.

In the copy that we used as the basic text (**B**), there were many — often recurring — spelling errors, which we tacitly corrected without any specific notification (e.g. opidum – oppidum). In addition, there were some peculiarities in the spelling that were not, in themselves, erroneous, but since they differ from Bél's usage, we also corrected them, without a note, to the author's preferred form (e.g. caussa – causa). These were as follows (first the manuscript variant, then the form we used):

caussa – causa; foemina – femina; hystoria – historia; opidum – oppidum; sylva – silva

V. Summarised information

Data source: János Matolai (**A**), Sámuel Dobai Székely ([**Proc**], **A**)

Revision: county (**B**; returned without correction)

Manuscript for publication: **B**

Translation: -

Literature: TÓTH 2006²

[p. 2.]¹

MATTHIAE BELII²
COMITATUS SAROSIENSIS,
PARS
GENERALIS.

MEMBRUM I.
PHYSICO-CHOROLOGICUM

De

*Situ, natura, et opportunitatibus
Comitatus Sarosiensis.*

§. I.

Nomen comitatus arx *Sáros* indidit, quod alii, ac forte rectius, a duce *Hungarorum Sáros*, cuius priscae tabulae meminerunt, arcessunt. Quid? quod ipsum castris vocabulum haud derivaveris melius, quam eiusdem *Sáros* nomine: sive is demum arcis fuerit conditor, sive defensor adversus collimitaneos *Sarmatas*. Hungaris *Sáros-Varmegye*, *Scharoscher Stuhl*³ Germanis, Slavis, *Sariszka-Stolice*. Tenet ea fines *Poloniae*, ea parte, qua ad septentriones vergit; alioqui, ab oriente vicinum habet *Comitatum Zempliniensem, Abaujvarenssem* autem a meridie, et ab occidente *Scepusenum*, a cuius collimitio, e regione *Várallya*, usque ad vicum *Bisztrá*, lata est milliaria quinque, longa octo, eo nimirum tractu, qui ab urbis *Cassoviensis* finibus, ad vicum *Bicharó* procurrat.

§. II.

Tota eius regio montosa est horridaque, ne[p. 3.]que nisi per valles quadamtenus patens, et aperta. Itaque montium nomina, difficile fuerit designare, ob eorum frequentiam. Praecipui et recensitu digni sunt:

I.) *Braniska*, Germanis *Purtzelgrund*, qui in finibus *Scepusii* insedit, atque perpetuis iugis milliaria plus minus duo, in meridiem varie sinuatus, protruditur, diversis passim

¹ in folio secreto manu posteriore haec notantur: *Descriptio Comitatus Sarossiensis. Copia ex revisione Matthiae Belii, manuscriptum compactum in folio, non indiget Elencho, cum tomus praecedens tali provisus sit.*

² *Matthiae Belii* add. a nobis ³ corr. ex *Stul*

nominibus ex pagorum vicinia insignitus. Transmittit viam regiam ad *Scepusios*, salebrosam eam difficilemque, quin et latrociniis infestam olim: praesertim, cum superabant adhuc bellorum civilium qualescunque reliquiae.

II.) *Carpathus* montium alter, a *Scepusiis* huc propagatus, comitatum a *Polonia* determinat. Vastus idem proceraque fago passim ac pino opacus, atque ideo a subsessoribus olim nimium impeditus. Ubi a *Comitatu Scepusiensi* iniit, recurvis iugis in oram primo *Kapianam*, tum ad *Makoviczam* prorepat, dum in *Sztropkoviensem*, provinciae *Zempliniensis* regionem excedat. Monendum est vero heic consulto, montes *Carpathicos*, qui *Hungariam* a *Polonia* dirimunt, et ad *Transylvaniam* usque protenduntur, communi vocabulo *Beszkéd* adpellari. In *Comitatu Sárus* unica valle interrumpuntur, qua medio infra oppidum¹ *Palócsa*² milliari, versus oppidum *Poloniae Mussina*, ubi se fluvius *Poprad* in *Vistulam* exonerat, et cum eodem in mare *Balthicum* defertur.

III.) In eiusdem *Zempliniensis Provinciae* finibus sunt montes quoque *Kakas-Falvenses*. Caput horum medio infra *Eperiesinum* milliari visitur,³ quod demum iuga in orientem protendit, terminanturque in *Tallya*. Horridi et hi sunt, et vastitatis eximiae. [p. 6.]⁴

IV.) *Farkas-Völgye* ad *Scepusios* inclinat, itinere versus *Várallya* transmissio, quod plaustris in primis onerariis frequentatur, pulcherrimaque pino silvescit. Subinde altius adtollitur, quam mons *Beczki*.⁵ Slavis *Wlcsja Dolina*, forte a luporum frequentia; nam *wlk* Slavis lupum notat; vel quod vallis ad lustrum modum horreat.

V.) *Fekete Hegy*, Slavis *Cserná-Hora*, nomen accepit ab opacitate arborum, quibus in summo vestitur; latera enim passim calva sunt, aperta, et pascuis laeta. *Latine* montem nigrum dixeris. In primis eminent ad *Berzevicze*, in *Scepusii*, et *Poloniae* collimitio.

VI.) *Kassai-Hegy*, nomen habet a regione, quam *Cassoviam* versus in meridiem, finesque adeo exasperat *Provinciae Abbaujváriensis*.⁶ Silvestris fere totus est, arboribus querceis. Passim argillam habet, albam illam, atque tenacem, et fictilibus maxime idoneam.⁷

VII.) *Steinberg*, Slavis *Kamenna Hora*, Hungaris *Köhegy*, a petrarum crebris praecipitiis ita vocatus. Visitur is inter *Bartfam*, atque *Zborov*, pari pinorum abietisque densitate, et transitu arduo. Vocatur idem aliter *Magura*. Vicinus ei mons *Gaboltoviensis* adsedit, in cuius valle sunt acidulae *Bártfensium* scatentes, saporis probi salubrisque.

VIII.) *Stras Maior* proprie dictus mons e radicibus †latis†⁸ cunei instar exurgit⁹ et solus hoc nomine insignitur. Tractus autem, qui a *Gergelake* incipit, et terminatur in *Kapi*, *Fintai Stras* vocatur, maiori illo, multo humilior. Dicitur etiam *Kapi-Hegy*.

IX.) Mons *Adam földensis* eam regionem asperat, qua *Bartfam* itur, *Eperiessino*, via olim ob latronum insidias, et caedes viatorum frequentes, nimium perniciosi, prae[p. 7.]sertim in valle *Hallusch*, quae montem intercurrit. Iam sublucatis arboribus, ac praecipue magistratuum vigilantia, tutius heic quoque iter est.

X.) Montium reliqui per mediam regionem adsurgentes, a vicis fere, quibus adsederunt, cognominantur. Quos recenseri supervacaneum est. Horret enim tota provincia montibus hic, clivis alibi, asperis passim, neque tamen inutilibus. Nam qua aperta habent latera, agris frumentariis, qua rarioribus silvis obsita, pascuis sunt idonei.

¹ oppidum erronee iterum descriptum del. a nobis ² corr. ex *Palógh* sec. A ³ caput ... milliari corr. ex medio infra *Eperiesinum* milliari caput eorum sec. A ⁴ pp. 4-5. posterius insertae et vacuae sunt ⁵ corr. ex *Beczki* sec. A ⁶ sic et in A ⁷ corr. a nobis ⁸ in ms. B locus relictus est huic verbo, quod copista legere haud potuit; add. sec. A (lectio incerta) ⁹ corr. ex *exurgit*

§. III.ⁱ

Montibus his valles intercedunt plures, huc et illuc sinuatae, et rivis irriguae. Earum praecipue celebrantur:

I.) Vallis *Tarczensis*, quam praecipue amniculus *Tarcza* interfluit. Incipit ea in *Scepusiensium* confinio, pergiture laxo interstitio. Itaque plures aliae valles, in eandem, hinc et illinc, exeunt. Dabimus insigniores:

1. *Farkas-Völgye*, sive *luporum vallis*, accedit ei ab occidente, demittitque rivum *Szalokiensem*, in *Tarczam* infra *Benczevize*¹ incurrentem.

2. Vallis *Darocziensis* capit originem supra *Schönviz*² amnem non usque quaque copiosum. Nomen accepit a *Darócz*, quod adluit, coniungiturque *Tarczae*,³ supra ipsum vicum fluviolo cognominem.

3. Vallis *Tarkóiensis*, ubi aqua eius nominis incipiens exit per *Héthárs*, in *Tarczam*, miliaria vix duo emensa.⁴

4. Vallis *Henigensis*,⁵ exit ex monte *Prehíba*,⁶ intermittitque amniculum copiosum, et trutis amicum, qui adluto *Henigo*⁷ pago, pergiture ad *Pécsiujfalu*, ac tandem incurrit in *Tarczam*.

5. Vallis, quae ex montibus septen[p. 10.]trionalibus⁸ interfluit vicos *Gombos falvam* et *Gorgelaka*, alveolumque suum definit infra *Sáros*, occurrente fluvio *Tarcza*.

II.) *Berthóth-Völgye* incipit a *Braniczka*, et una cum rivo *Szwinka*, pererratis tribus miliaribus, egreditur infra *Oroszpeklinum*, ubi cum fluvio *Hernath* coadunatur.

III.) *Hernath-Völgye* incipit apud *Scepusios*, pergiture in orientem usque ad fines *Provinciae Abbaúj*, intercluso trium milliarium spatio.

IV.) Vallis *Bonorum Keczerianorum* complectitur longitudine miliaria duo, incipitque sub radicibus montis *Hanusfalva*, et currit in meridiem, desinitque infra *Bolyár*, apud Comitatum *Abauj*.

V.) Vallis *Tapoly-Mellyéke* nomen accepit a fluvio sui nominis, quo irrigatur. Incipit ad montem *Beczkid* supra *Lenárd-Vágás*, et pergiture versus *Bartfam*, unde miliaria sex procurrentes, exposit efficit Comitatum *Zempliniensem*.†

1. Vallis *Gaboltoviensis*, quae viam in *Poloniam* aperit, educitque rivulum in amnem *Tapoly*.

2. *Klusoviensis* vallis incurrit in vallem *Tapoly mellyéke*, infra *Bartfam*, ubi rivulum, quem hactenus penes suburbia duxit *Bartfensia* ab oriente, immergit rursus in *Tapolyam*, vocaturque rivus is *Lukaviczensis*, dives cancris, et pisciculis minutis.

3. *Zboroviensis* abit a monte *Beczkid* versus arcem *Makovicza*, deinde excipit *Zborow* oppidum, tum *Hoszuréth*, pari modo amniculum ducens in *Tapolyum*, in quem infra *Bartfam* incidit.

¹ corr. ex *Benczevize* sec. A ² corr. ex *Schönviz* sec. A ³ corr. ex *Tarcze* a nobis ⁴ corr. ex *emensas* sec. A ⁵ corr. per alienam manum in *Litinyensis* ⁶ corr. per alienam manum in *Prihíba* ⁷ corr. per alienam manum in *Litinye* ⁸ pp. 8–9. posterius insertae et vacuae sunt

ⁱ Hinc numeri paragraphorum erronee notantur in utroque manuscripto; primus enim et secundus paragraphi in ms. A a Belio in unum sunt contracti, sed abhinc numeri paragraphorum ab eo non sunt correcti. Quem errorem in nostra editione haud sine causa emendavimus.

4. *Orsotziensis* fertur a septentrione versus ortum milliaris spatio, et quemadmodum a *Fölső-Volya* sinuatur versus *Also-Volyam*, ita rivulum quoque intermittit, qui a priori[p. 11.]bus pagis abit ad *Orsotz*, penes *Kohany*, inter *Hankocz*, *Porubka*, et *Herbei*, infra cuius hortos defertur ad *Tapolyum*.

5. *Kapronczensis* vergit ab occasu in septentrionem, vehitque rivum geminum, unum, qui supra vicum *Kaproncz* oritur, alterum huic oppositum, et a *Varjufalva* decurrentem.

6. *Kükömezöiensis* incipit a *Dukafalva*, et sinuatur ad *Salmány*, inde in *Kükömezö*, post ad *Lutskam*, tum in *Karatsonmezö* in limitibus *Girálth* et *Vaspataka*, unde ad *Tapolyum* una cum rivo devehitur.

7. *Kerékrétensis* oritur in dominio *Makoviczensi*, ad pagum *Mlinarócz*, indeque transiens¹ ad *Benedikocz-Radoma*, amnis nomen *Radunka* indispicitur, et in *Kerékréth*² defundit. Inde rivulo *Valykoczensi* aucta excipit *Szobos*, et *Matthevagas* pagum, crebrisque ibidem exundationibus rivulorum proluitur. Tum et *Giralt* intermittit, dum ad limitem comitatus, quem rivus ibidem constituit, perveniat, ex ea parte, quam *Zempliniensi* iungitur. E regione vici *Vaspataka* effundit rivum in *Tapoly*.

8. *Medgyesiensis* oritur cum rivo, et montibus *Palvagasiensibus*, intermittitque eundem rivum pago *Palvagas*, qui ubi inde discessit, augetur paullo inferius rivo *Radvanensi*, adluitque *Megyes* pagum, et mox incidit in rivum *Hanusfalvam* pagum rigantem. Currit ab occidente in ortum.

VI. Vallis *Raszlavitiensis* et *Kapiensis* cavatur rivo eius nominis, aliter *Szegcso*, qui ortus in montibus *Hertnek*, infra vicum *Töltszék* recipit rivum *Ternyanka*, vicos *Ternye*, et *Szedekerte* secantem, inde properat ad *Fulyankam* pagum: infra vicum vero *Kapi* rursus accipit ex vici *Komlós-Keresztes* terreno, et monte *Lipnik* originem trahentem rivum, et vicos *Kapi*, *Német*[p. 14.]*falva*³ et *Lada* adluentem. Hinc multis infamis fertur diluviis versus *Fintam*, atque ubi *Eperiessinum* subluit, infra urbem effunditur in flumen *Tarczam*.

VII. *Ondava* capit originem ex collimitio montium *Poloniae*, inde delatus ad vicum *Ondavka*, crebrisque rivulis auctus descendit ad vicum *Niklova*, quem praeterlapsus, postquam ad *Alsó Orlich* descendit, devehitur ad *Swidnik*. Heic seipso quoque copiosorem amnem offendens, e montibus *Beczkid*⁴ deiectum, et inter alios vicos *Ladomer* interluentem, et ad *Polonos* iter habentem, pergit una cum eodem versus *Duklam Poloniae* oppidum. Infra *Swidnik* adluit vicum *Strowin*, *Duplin*, *Tischinecz*, infra quam recipit fluvium, sibi haud absimilem, *Hotscham*, *Comitatum Sarosiensis*, et *Zempliniensis* arbitrum. Post receptam *Hotscham* limes fit *Comitatus Sarosiensis* in territoriis *Boxa*, et *Sandaly*, vicorum, quos adluit. Infra *Boxam* arcem, et oppidum *Stropko*, oppidum *Zempliniense* subluit: tum ad arcem *Csicsvam* pertingens defluit versus *Körtvélyés*, et deinde infra *Vásárhely*,⁵ Slavis *Tarnoviscso*, commiscetur fluvio *Tapoly*. Hi iuncti penes molam *Gödöniensem* influunt in fluvium *Laborcz*, fluvios *Ung*, et *Latorcza* iam ante absorbentem. Medio hinc milliari infra silvas corrivati constituunt fluvium *Bodrogh*, qui subluto pago *Imreg*, castello B. *Barkoczi* de *Szala* insigni, descendit ad oppidum *Zemlén*, eamque ubi rigavit, inde praetervectus venit ad oppidum et arcem *Sarospatak*, indeque deflectens versus *Liszka*, et *Bodrog Keresztur*, penes rudera arcis *Tokai Tibisco* infunditur.

¹ corr. ex *transitus* sec. A ² A *Kerékkéth*, B *Kerékkéth*; corr. a nobis ³ pp. 12–13. posterius insertae et vacuae sunt ⁴ corr. ex *Beczkid* sec. A ⁵ corr. ex *Vásárhely* sec. A

VIII. *Hotscha* habet fluvium ex pluribus *Beczkidiarum*¹ alpium collectum fontibus. [p. 15.] Horum praecipuus est, qui litem constituit *Comitatum Sarosiensis*, et *Zempliniensis*, interluitque vicum *Driecsna*, *Wladitscha*, *Staskocz*, *Bukócz*. Supra hunc ultimum vicum recipit amnem sui similem, ex iisdem montibus *Beczkid*, e *Zempliniensium* regione delapsus, et per *Polyana*, *Koma*, *Havaj*, defluentem, qui ubi ad vicum *Hotscha Provinciae Zempliniensis* advolutus est, nomen vici recipit, vixque medio milliari in occidentem procurrens fluvio *Ondava* immergitur.²

§. IV.

Quemadmodum vallibus his vidimus quoque rivulos, ita praecipui amnes, qui regionem interfluunt, sunt, ut sequuntur: *Amnes regionis notabiliores.¹*

I. *Hernatus*^{a.)³ii} venit ex *Scepusio*, alveo satis iam pleno et uberi, piscosoque, sed non parum auget eundem, dum transfluit *Provinciam Sarosiensem*. Facit autem suum decursum milliarium duorum intervallo, atque ubi ad vicum *Tehany* pertigerat,⁴ *Cassoviam* versus properat, in *Provinciam* ibidem *Abaujvariensem* elapsus. Hernatus:

II. *Popradus* pariter ex *Scepusio* illabitur in oram nostram, ad pagum *Plavnicza*, ad oppidum *Palocsa*, pererratoque milliarium duorum spatio, exit in *Poloniam* ad vicum *Volya*, ubi in septentrionem flectitur. Popradus:

III. *Tartzza*, *ISTVANFFIO Tarcia*, oritur⁵ in *Carpatho*, supra montes *Répásienses*, in collimitio *Scepusii*, speciatim in terreno *Toriczkensi*, uno fere milliari superius. Inde egressus in meridiem flectitur, adluitque oppidum *Berzevicze Tarcza*, a quo et nomen accipit: tum ad oppidum *Héthárs* properat, post subluit *Cibinium*, et deinde versus *Sz. Mihaly* vicum volvitur. Illic in amoenam [p. 22.]⁶ planitiem, quam collina montanaque positio intercipit, recta delapsus, subluit arcem *Sarosiensem*, eiusdemque oppidum aliqua ex parte interfluit. Et quia ibidem magis in septentrionem inclinatur, pergit primo ad civitatem liberam regiamque *Eperiessum*, deinde ad vicum *Sz. Péter*, tum *Somos*, *Lapis Patak*, atque isthinc in montes aberrans per varias valles cespitat usque ad *Széplak*, vicum *Comitatus Abauj*, atque milliari uno inferius in *Hernatum* fluvium se exonerat. Semper et ubique vadosus⁷ est.^{b.)ⁱⁱⁱ} In *Tarciam* influunt: Tarcza:

a.) De *Hernato* vid. *ISTVANFFIUS* Lib. IX. f. 142.

b.) *ISTVANFF.* Lib. II. p. 13.

¹ corr. ex *Becskidiarum* sec. A ² corr. ex *immersitus* sec. A ³ in nota a.) *Hernato* corr. ex *Harnato* sec. A ⁴ in p. 18. a copista add. (sec. A³) *ad rudera arcis Kőszegh Sz. István, Szokola, Rusin, effluit in Sáros* ⁵ in p. 18. a copista add. (sec. A³) *in montibus possessionis Toriska, cuius nomen retinet, ad vicum usque Tarcza, quod postea retinet per totum comitatum* ⁶ pp. 16–21. posterius insertae et vacuae sunt, excepta p. 18., de qua vide notas nostras 4. et 5. ⁷ corr. ex *undosus* sec. A et *ISTVÁNFFY* 1724. p. 13.

ⁱ *Abhinc in ms. A notae marginales ponuntur iuxta textum, sicuti etiam alibi in more est in Notitiis Belianis. Quae notae etsi aliena manu appositae sint, nec in ms. B transcriptae, in editionem tamen nostram illas includere decrevimus, quia iis additis facilius textus Belii perspicui potest.*

ⁱⁱ *Locum in nota a.) citatum vide in ISTVÁNFFY 1622. p. 142.*

ⁱⁱⁱ *Locum in nota b.) citatum vide in ISTVÁNFFY 1724. p. 13. Hic enim editio illa posterior citatur, uti ex numero paginae apparet. Certe, adnotandum est, apud Istvánffium haec legi posse: „multisque in locis aestate vadosus”; ac eadem quidem in ms. A scripta; quae autem aliena manu in verba „semper et ubique vadosus” ibidem correctae.*

- Szekcsó: IV. *Szektsó* decidit e montibus *Hertnekiensibus* ex septentrionis plaga, adluitque primum vicum *Raszlavicza*, deinde *Deméte*, post *Tölczék*, tum *Kapi*, et denique infra *Eperiessum* ad *Sovarum* in *Tarczam* exit.
- Delna: V. *Delna* praecipiti cursu defertur e montibus *Kakasfalvensibus* fonte triplici, curritque ab oriente in occidentem versus *Sovarum*, quo et ligna devehit, canali instructo asseribus ad coquendum ibidem salem; inde in *Tarczam* defluit, cum qua infra *Eperiessum* dimidio milliari ad vicum *Enizke* coniungitur.
- Tapoly: VI. *Tapoly*, *Tarcza*¹ maior, colligit fontes in montibus *Bezkid*, prope vicum *Lénarth*, unde variis anfractibus decurrit ad pagos *Malczo*, *Gerlacho*, *Tarno*, *Saarpatak*, *Bartffam* item civitatem liberam regiamque. Inde rursus adluit vicos *Ujfalú*, *Chrabócz*, et *Kurima* oppidum, et iterum pagis *Kutsény*, *Margonya*, *Laszczo*, *Nyirjes*, et *Giralth* rigatis deducitur ad oppidum *Hanusfalva*, et postea emergit in *Comitatum Zempliniensem*, ubi nomine amisso, et acceptis compluribus fluviis vo[p. 23.]catur *Bodrogh*, misceturque ei.²
- Breznik: VII. *Breznik* oritur ex eodem monte, tenetque cursum ab oriente in meridiem, ubi ei occurrunt vicus *Komlós*, et *Zbow* oppidum, deinde arx *Makovicza*, et denique vicus *Dluboluka*, alias *Hoszúrét*, a quo ubi discesserat, incidit in fluvium *Tapoly* infra *Bartffam*.
- Lukavicza: VIII. *Lukavicza* adlabitur ab occidente ex montibus *Reffeheviensibus* vico sui nominis, et ubi hinc spatio milliarium duorum lapsus erat, *Bartffensi* suburbio, nomine *Altenbleich* se insinuat, atque paullo inferius in *Tapolyum* labitur.
- Ondava: IX. *Ondava*, uti ex descriptione eius ostendimus, descendit ex monte *Bezkid*, et ubi vicos *Niklova*, *Szwidnik* et alia subluisset, mistus fluviolo *Hotscha*, *Provinciam Sarosiensem* a *Zempliniensi* disternat, atque infra *Vasarhely* in *Tapolyum* volvitur.

§. V.

- Fontes acidi:* Praeter fontes, et rivos dulces, sunt etiam acidi.
- Borkút: 1. *Eperiensis* a situ nomen accepit, quod in terreno *Eperiensi* scaturit, in amoena montium valle. *Hungaris* vocatur *Borkút*, quasi fons vineus, ob saporis gratiam, quippe qui exquisitus est, et ideo magna copia a feminis domum portatur, distinctisque urceis, singulos numos, vel crucigeros importat.
- Gonoszkút: 2. *Gonoszkút*, pravum designat fontem, forte ob specum vicinam, quae nocuum, seu sulphurosum foetorem exhalaverat: alioqui aqua scatet fons salubri, grati gustus, hauriturque non pro potu magis, quam balneis. Venduntur autem *Eperiessini* ternae mediae polturis singulis. Situs enim et hic terreno in *Eperiessiensi* est, magisque, quam prior, frequentatur, praesertim vere. Huc enim [p. 26.]³ subinde causa valetudinis magna civium frequentia excurritur, appositisque tentoriis balnea fiunt, et animi, corporisque laxationes.
- Cseméte: 3. *Cseméte* occurrit loco opportuno versus *Gölnicz*, dimidio ab urbecula *Eperiensi* milliari inter montes. Aqua et huic salubris est, et sapida, sed prioribus vilior.
- fons*
Bartphensis: 4. *Bartffensis* fons nomen mutuatur pariter a terreno, in quo scaturit, *Bartffensi*, tametsi ab urbecula eius nominis dimidio fere absit milliari. Aquarum gustu accedit proxime ad *Eperienses*, immo certat de praestantia cum iisdem, hoc uno inferior, quod pluri olet sulphure: proptereaque adhibetur balneis.

¹ corr. ex *Tarczae* sec. A ² add. sec. A ³ pp. 24–25. posterius insertae et vacuae sunt

5. *Hoszszurétensis* nominatur Slavis *Dlubolukensis* a pago eius nominis, quod in terreno eiusdem scatet, aquis pariter balneis et potui salubribus; quocirca et balineum adstrutum est. Hoszúrétensis:
6. *Töltszekiensis*¹ vocantur a *Töltszek* pago, suntque sapore eximio, et quod fecunditati arrident feminarum, fama clarent. Töltszekiensis:
7. *Pálvagasienses* acidulae ebulliunt crebris fontibus, aquasque praestant uberes, et gustus haud ingrati. Pálvágasienses:
8. *Bisztrenses* viliores sunt prioribus, sed haud contemnendo gustu, scatent in prato. Bisztrenses:
9. *Radomenses* emanant pariter ex foenisecio *Radomensi* supra *Kerkrét*, in limitibus possessionis *Radom* in prato amoeno, sed sapore multo sunt iucundiori. Radomenses:
10. *Kakasfalvenses* inveniuntur in terreno *Kakasfalvensi* inter montes loco saltu[p. 27.] oso, sed fonte tam salubri, tamque grato, ut omnibus reliquis antecellant. Kakasfalvenses:
11. *Lipoczenses* sunt in terreno *Lipoczensi*, parcae laudis. Lipoczenses:
12. *Buiakenses* multum commendantur, non a gustus sapore modo, sed etiam salubritate. Bujakenses.
13. *Plaunciczenses* sunt in silvis super pagum *Nagy-Vanar*, fonte ebulliunt mediocri, et gustu grato.

§. VI.

Hanc aquarum, silvarum, et montium conditionem sequitur aurae salubritas. Quae eo praestantior est, quo maiori regionis diversitate temperatur. Ea enim vallium et mox erectioris, mox depressioris terrae varietas nequit quidquam habere taetri,³ et foetidi, quin alternantibus ventis, qui mox hac, mox illac accedunt, perpetua cribratione diffletur. Semper enim illic aër⁴ mutabili aura variat, ideoque non tantum soli, sed incolarum etiam ingenium et naturam efficit vegetiorem. Itaque solida sunt omnia, homines proceri, atque robusti, animantia reliqua, firma, torosa, et foecunda, terraeque fructus amoeni, et salubres.

*Aëris²
salubritas.*

§. VII.

Sed quoniam ad terrae fructus perventum est, hos non ubique permittit horrida montium sterilitas. Nam qua invii⁵ sunt montes, assiduo nivium impedimento torpescunt, neque usquam excoli possunt, nisi qua aperiuntur. Caeterum qua nives non, impediunt saxa, et rupes, atque inaccessa terrae positio. Itaque non nisi per valles, et aperta spatia agricolatio inest, neque eadem ubique frequens, et opulenta, sed parca passim, et nonnisi⁶ avenae capax, et hordei.⁷ Triticum, atque siliginem patitur praecipue regio illa, quae circa *Eperiessum* et *Cibinum* latioribus val[p. 34.]lium⁸ planitiebus tenetur. Alioqui non desunt etiam loca in vallibus reliquis, quae frumenti cultum admittunt, tametsi parciorem, bonum tamen. Vitis nusquam usus est; sed ponuntur arbores fructiferae, praesertim pruni. Harum enim fecunditate omnes fere pagi silvescunt, et quotannis fructificant.⁹

Indoles terrae:

fructus:

¹ corr. per alienam manum in *Töltszekiensis* ² corr. ex *aeris* a nobis ³ malim *tetri* ⁴ corr. ex *aer* sec. A ⁵ corr. ex *nivii* sec. A ⁶ corr. ex *non nisi* sec. A ⁷ in p. 30. a copista add. (sec. A³) *vicina Poloniae loca, ita sunt sterilia, ut longo usu edocti incolae auctumnalem sementem nunquam faciant* ⁸ pp. 28–33. posterius insertae et vacuae sunt, exceptis pp. 30–31., de quibus vide notas nostras 7. et 9. ⁹ in p. 31. a copista add. (sec. A³) *Sola possessio Gergelaka ex industria condam D. Gabrielis Kapy habet vineam.*

*lini copiosa
procreatio.*

Iuxta et brassicae cultus, plantatioque olerum est culinarium omnis generis. Sed praecipuae¹ fertilitatis, qua hac ora gloriatur, est copia lini, iuxta poetam *Cassoviensem*:^{c.)i}

*Post urbes famosa² plagis sum munere lini,
Namque domi telae copia magna meae est,
Omnem (nil dubita) telis obducere terram
Possem, legitimo quae mihi iure subest.*

§. VIII.

Res pecuaria.

Res pecuaria tenuior pro ratione regionis. Pecus enim bubulum exile, mancum, et torpidum est, et nonnisi³ domesticis seminiis frequentatur. Par et equorum ratio est. Nam quod silvestris et montanis locis foventur, eorundem naturam quoque induunt, parique asperitate, atque torpore segnescunt. Ovium tamen pecudi, *Bohemico* in primis, arrient montes. Itaque maxima cura, et studio incolarum conservantur: ut porcos, et altilia, quae heic copiosa ubique sunt, praetereamus.

§. IX.

*Ferarum in-
gens copia,
atque avium:*

*venatus
interdictus.*

Pecoribus succedunt ferae, quae hac in ora regionis nutum sequuntur. Montibus abstrusis ursi, apri, lincisque, et id genus latitant animantia. Silvas autem occupant cervi, damae, vulpes; in dumetis inerrant lupi et lepores magna copia. Pro eadem ratione intersunt et aves variae, urogalli, et tetraones,⁴ attaginesque, et perdices, turdelae, aliaeque id genus plures. [p. 35.] Venatus partim publico totius provinciae, partim cuiusvis nobilium territorii arbitrio vetitus iam, et prohibitus est. Frequentatur tamen insidiis, sagacitate et sclopis.

§. X.

Piscatio.

Piscatibus locus nusquam, nisi in fluviis est. In his trutae praecipuum genus est, neque ubivis obvium: reliqua gobiis, fundulis, capitonibus, barbibus, alburnis, murenis, et mugilibus absolvitur.⁵ Maiores pisces adportantur a *Tibisco*, ut lucii, carpiones, sturiones, syluri, antacaei, reliqui, praesertim in bruma, dum fieri per gelu rigorem potest.

§. XI.

Rei metallariae vestigia.

Rei metallariae circa *Bartffam* crebra occurrunt vestigia.⁶ Certe in ipsa hac urbecula crebris cellarum suffossionibus nunc furni fusorii, nunc instrumenta metallaria eruuntur.

^{c.)} In libello, quem inscripsit *Effigiem Superioris Hung. comitatum.*

¹ corr. ex *praecipua* a nobis ² corr. ex *fumosa* sec. TURÓCZI 1719. B[I]r ³ corr. ex *non nisi* sec. A ⁴ corr. ex *taetraones* a nobis ⁵ in p. 36. a copista add. (sec. A³) *Ex mari Balthico quolibet vere venientes salmones, Hung. laszasz, in fluvio Poprado captantur, uti et anguillae.* ⁶ in p. 36. a copista add. (sec. A³) *Tempore*

ⁱ *Locum in nota c.) et inferius citatum vide in TURÓCZI 1719. B[I]r.*

In monte *Steinberg*, qui *Bartffae* vicinus est, offendas passim rudera depressionum, et suffossionum metallicarum. Sed et auri vegetabilis observantur indicia.¹ Anno certe 1724. accepimus agricolam aratro auri particulam eiusmodi in ditione *Hertnekiensi* excidisse. Eapropter non dubitarunt nonnulli potentiores desolatas temporum vicissitudinibus fodinas *Hermannienses* in *Herman* coli incipere. [p. 38.]²

Caroli Roberti fuisse aurifodinas ostendunt meatus adhuc subterranei in aurifodinas in territorio Arany-pataka, quod nomen ab auro accepit, Slav. Zlato. ¹ in p. 36. a copista add. (sec. A³) *In territorio civitatis Cibinien. exstant etiam rudera aurifodinarum.* ² pp. 36–37. posterius insertae notas continent, de quibus vide notas nostras 6. in p. 48. et 1. in hac pag.

PARTIS GENERALIS

MEMBRUM II.

POLITICUM

De

*Incolis, et Magistratibus
huius Provinciae.*

§. I.

*Primi regionis
incolae:*

Inter primos provinciae huius incolas haud dubie referimus *Sarmatas*. Etsi namque *Iazyges* et *Metanastae* regionem hanc tenebant: tamen utramque nationem *Sarmatiae* populum fuisse, multi demonstrant scriptores.^{a.)}¹ Utrum *Carpi*, *Gepidae* et *Gothi*, qui proximo in *Scepusio* habitabant, hucusque sedes extenderint; non habeo adfirmare: ex facili tamen colligi potest, heic etiam nonnullos ipsorum victitasse, non modo quod proximi erant, sed etiam montis *Carpathi* cognomines.² Id certum est, *Sarmatas*, atque *Iazyges* cunctis orae huius incolis praevaluisse. Neque cuiquam alii succubuerunt, antequam a *Scythis*, et *Hunnis* devincerentur. Sed neque his cesserunt ita, ut funditus disperirent, quin manserunt sedibus, foedere cum *Hunnis* facto, illisque in campestem oram recedentibus. *Sarmatis* post quum mox *Bohemi*, mox *Poloni*, diversis bellis, et migrationibus miscerentur, prognatum linguae genus est, quod *Slavicum* nominamus. Itaque Sar[p. 39.]matae

^{a.)} Vid. LISNIAI et SZENTIVANI *Cur. Miscell.* Dec. II. Part. I. Dissert. IV.

¹ in nota a.) *Cur. add. sec. A; IV. corr. ex II. sec. A* ² in pp. 37. et 42. a copista add. (sec. A³) *Gothos incoluisse has partes ante Hunnorum adventum probatur ex eo, quod plurium vicorum nomina Gothicam habeant originem, quae iam in Slavonismum detorta (corr. ex desorta sec. A), uti: Hertnek quasi Herrn Knecht, dominalium servorum locus seu mansio, quae servis ad inhabitandum et colendum data. Sic Richwald, antea Reicherwald, silvam divitem significat, inter silvas situs, et quasi illis obsitus locus. Siba a voce Schajben, quod circulos vitreos denotat, ibi enim officina vitraria erat. Siebenlinden, Héthars incolae Germanos habet. Peciujfalu ante obtentum per familiam Pecsus eiusdem dominium Frauensdorff dictum, forte Reginae Sabiniae bonum Cibinio vicinum, tunc (?) probabile est, coloniam ibidem fecisse et habuisse Gothos, Hunnorum amicos et confoederatos. Klussov, quasi Nicolai Villa, veteribus Klusdorf, Klus quasi Nicolaus. Oppidum Hannsdorff, Iohannis Villa, Hannusovcze Slavici. Schenvicz prata pulchra denotat, ob pulchrum eorundem situm sub montibus. Schwarzbrun, nunc Fekete-Kut. Stelbbach probabile olim Schnellbach dictum, ob celerem cursum aquae Toriszka, eundem alluentis, vel quod tempore exundationis proficiscentes sistere gradum iusserit. Hamburg. In Plavnicze nunc quoque omnes incolae linguam Germanicam loquuntur, etsi vicini iam eidem, qui se ad Scepusium extendunt, omnes sint Slavonici, et Ruthenici; (corr. ex Russenici sec. A) incolae tamen Plavniczienses Germani sunt, et plures vici. Colonias ad inhabitandum Gothis datas fuisse per eosdemque cultas evidens est, tantis rudibus antiquitatis id ipsum testantibus, uti praemissum pagis ab ipsis incultis et nomen hodiernum retinentibus.*

ⁱ Locum in nota a.) citatum vide in SZENTIVÁNYI 1691. p. 126.

et heic sub *Slavorum* nomine, ut recte addit SZENTIVANI,^{b.)i} comprehendebantur. *Germanos* sive CAROLUS M. induxit, sive GEYZA,^{c.)ii} *Saxones* fuisse crediderim, quum nec lingua differant a *Scepusiis*, nec genio.¹ *Scepusios* autem ex *Saxonia*, speciatim *Misnia*, *Thuringia*, *Voigtlandia* vicinisque locis deductos, alibi iam dictum est.^{d.)iii} Ceteroqui uti in *Scepusio*, ita heic etiam alii post alios succedere poterant, temporibus commutatis. Nihil enim oberat, quin *Germanis* arma heic gerentibus nonnulli consederint bello fessi, aut vero rude donati. *Hungari* ob orae asperitatem vix substiterunt, nisi forte potentiores nonnulli, quibus contigit possessio.

successores.

§. II.

Itaque nunc etiam *Hungari* alii haud intersunt, nisi quos nobilitas, et possessionis modus a vulgo et plebe distinxit.² Atque hi ab *Hungaris* campestribus neque sanguinis, neque virtutum decoribus differunt, tametsi linguae *Hungaricae* ob necessitatem misceant et alias populares. Vestium quoque, et morum eadem, quae alibi, *Hungarica* ratio est, in utroque sexu nobili, feminis tantum non nunquam *Germanos*, et *Slavos* imitantibus. *Germanis* certe par, ut in *Scepusio*, heic etiam sedulitas est, morumque decor. Nam et tertius incedunt vestimentis, et maiori operarum defunguntur studio. Alii mercatibus rem augent domesticam, alii opificiis sellulariis, feminis utroque in genere linum scite et industrie tractantibus. Et quod forma corporis venusta³ sunt, huic succurrunt vestitu tersiore, *Hungarico* quidem, sed nonnihil ex amictu *Saxonum* admiscente. Sed et [p. 46.]⁴ reliquum supellectilem conformant *Saxonicae*, nam et domos interne sic instruunt, et cibaria. Humor quoque *Cereris* pro potu est, tametsi non desit vinum. Sed hoc potus genere universa regio gaudet. Eo tamen *Germani* discrepant ab aliis, quod vivendi modum oppidis, et urbibus delegerunt, et non tantum ipsi lautius, honestiusque agunt, sed etiam liberos sic instruunt, ut digni sint, qui pari industria, et studio litterarum, aliarumque

Indoles eorum:

*vestium ratio
atque morum:*

*occupatio et
vitae studium:*

*prolium edu-
catio:*

b.) 1. c.

c.) Conf. ISTVANFFIUS Lib. XIII. fol. 136. edit. recent. Colon. ubi negat CAROLUM M. unquam in *Pannonia* bellum gessisse, sed demonstrat ex diplomatibus *Germanos* hos a GEYZA esse adductos.

d.) In *Hist. Comitatus Scepus.* et *Abaujvariensis.*

¹ in p. 42. a copista add. (sec. A³) *Germanica, quam Sarossiensis loquuntur incolae, multo est cultior Scepusiensi: sive eam intelligas, quam plebs agrestis loquitur, sive eam, qua cives utuntur in Scepusiensi comitatu.* ² in p. 42. a copista add. (sec. A³) *Hungaros veteres hic sessionem suam fixisse testes sunt tot pagi, qui Hungarica nomina retinent, neque (corr. ex nec sec. A) Slavos eadem mutare licuit (add. sec. A), uti Sebes, Kellemes, Lada, Keresztes, Toltszék, Kapi, Cselfalva, Longh, Tranczvagas, Veres vagas, Patvagas, Ardo, Nyars, Orkuta, Osztropataka, Erdocske, Koszegh, Abrány, Szedekerte, Ternye, Sz. Gyorgy, Uszfalva, in plurimisque adhuc omnes rustici Hungaricam loquuntur, ut in Somos, Sz. Peter, Somos Ujfalu, Fink, Kapi, Toltszék (corr. ex Toliszék sec. A), Cselfalva, Posfalva, Szedekerte, Nagy Szilva, Sz. Mihaly, Saros, Orkuta, Nyars, Ardo et aliis. Imo in Keresztes, Komlos, omnes metae et plagae territorii lingua Hungarica per Slavos modernos accolae efferuntur, uti Almás, Malombegy, Pospatak, Akasztobegy: metarum haec nomina hodie etiam Slavos alias accolae lingua efferunt (corr. ex effecerunt sec. A) Hung.* ³ sic et in A; malim *venustae* ⁴ pp. 40–45. posterius insertae et vacuae sunt, exceptis pp. 42–43., de quibus vide notas nostras 2. in 50., 1–2. in hac pag., 1., 3. in p. 52.

ⁱ Locum in nota b.) citatum vide in SZENTIVÁNYI 1691. p. 126.

ⁱⁱ Locum in nota c.) citatum vide in ISTVÁNFFY 1724. p. 136. Haec enim est editio illa „recentior”, de qua in nota mentio fit.

ⁱⁱⁱ Locum in nota d.) citatum vide in BÉL 1723. pp. 79–80.

virtutum honestate maiores suos imitentur. Plures tamen *Germanis* et heic *Slavi* sunt; nam et in urbibus mixtim cum eisdem habitant, linguamque habent communem, et pagos maxime opplent. Sermo eis crassior, quam alibi est, quippe ex *Polonico*, atque *Ruthenico* mixtus, parabilis autem vestis, victus simplex, et studium agri iuge. Dura enim, et effoeta soli regione anniti par est, ut fructum exhibeat cum foenore. quod hi agrestes praecipua cura promovent. Ubi modus arandi deest, pastione ovium pensant. Ex his lana pro vestibus est, quas ipsi parant, pro cibis lac, caro rarius, nisi qua melior ora. Sed eo vitae genere nihil impedit, quin et membris convalescant, et corpore. Pauci humiles, proceri plures sunt, utriusque robusti, navandisque belli rebus magis, quam aliae gentes, apti.¹ Ea re fit, ut quum vires exercendi modo careant, latrociniis deduntur, tametsi id factitent magis *Rutheni*. Hi enim, quod incultiore ingenio sunt, obsidere itinera, et viatores infestare, qua poterunt, pensi nihil duxerunt. Inconditi enim ipsorum plurimi sunt, et omnium virtutum ignari; aliquatenus equidem tincti religione *Graecanica*, pietatis² tamen ignari.³ Ceteroqui modo vestitus, victusque accedunt *Slavis*: et quamvis lingua etiam eadem sunt, [p. 47.] diverso tamen loquendi modo, *Russico* magis, seu *Moscovitico*, quam *Polonico*.

status corporis:
ad bellandum
aptus:

Ruthenorum
facinus in
viatores.

§. III.

Familiarum
nobilium
series:

Ex familiis nobilibus, qui regiunculae dominantur, est:⁴
Ketzeriana de *Lipócz*, quae temporibus FERDINANDI I. huc illapsa, variis possessionis modis, et rebus praeclare gestis enituit. Erat eius propagator primus *Andreas*, *Croatarum* legionis tribunus, vulgo *colonellus*.

¹ in p. 43. a copista add. (sec. A³) *Probatum ingenium huius comitatus ex eo etiam, quod praeteritis motibus Gallicis, ex nobilitate huius comitatus habuerit officiales 24. sua maiestas.* ² corr. ex pietatis sec. A³ in pp. 43. et 50. a copista add. (sec. A³) *Rutheni Ludovico I. gubernacula regni feliciter tenente, eodemque tempore non solum Hungariae, sed et Poloniae rege existente sub ductu Francisci Querkovicsy, principis Rutheni annuente rege montosas silvisque obsitas, et usque ad adventum ipsorum incultas plagas inundarunt, exstirpatisque arboribus non domicilia sibi solum fixerunt, verum agros et prata improbo et indefesso labore exciderunt, ea de causa tunc ab omnibus datis et alia decimarum praestatione immunitati, hodie quoque eadem libertate fruuntur, totumque fere dominium Makovicza constituunt, ubi quia commode subsistere non poterant etiam in bona nobilium effusi, simili opera pedem fixere, uti Franczvagag, Valbvagas, Palbvagas, in bonis Kapianis Vagas, Peter vvas, quibus nomen dederunt Hungari ab illis, qui primum et sub cuius dieta opus exstirpationis factum, uti adhuc Lenarthvagas, [p. 50.] Paalvagas, Andreavagas essent. Unde ob copiam Ruthenorum dignum videbatur dominium Makovicze insigniri titulo ducatus, quo novis etiam temporibus familia Rákóczy usa.* ⁴ in p. 50. a copista add. (sec. A³) *Béczy de Herhej. Asguthi de Asguth in solo sexu femineo iam superest. Berthoty eodem cum Hedry, Fricsy et Vitézy, quae defecerunt; haec originem suam vult deducere ad regem Abbam, olim Berthold dicta. Berzeviczey sunt [!] ex vetustioribus familiis huius comitatus de eadem dicta [!], privilegiis ornata a priscis adhuc Hung. regibus, quae ita fecunda facta, ut in tres ramos divisa ad meliorem distinctionem personarum, una de Berzevicze, altera de Berzevicze et Darocz, tertia de Berzevicze et Hamburg [!] dicatur. Desseoffy de Csernek, quae post funestam cladem Mohacsianam Slavonia exclusa Ferdinando I. gratiose annuente Iohannisque Desseoffy bona per notam (corr. ex novam sec. A³) infidel. Georgii Tarczay, simulque ultimi deficientis supremi belli ducis Zapolyaiani ad Nagy-Szölös in Ugocsiensi (corr. ex Ugvasiensi sec. A³) comitatu caesi, huc se transtulit; ex eadem familia duo fratres uterini, Stephanus, generalis vigiliarum praefectus, habetque regimen equestre Hungaricum, alter Emericus in regimine Zunkenbergiano colonellus. Dobay de Dobo; Roskoványi de Roskovanyi, Buzinkai de Buzinka unam constituere familiam, communia eisdem privilegia, et insignia; de gente Thekale descendit, cui originem*

Kohaniana est una eademque gens cum *Trotsaniana*, et *Tivadariana*. Effloruit temporibus STEPHANI IV., qui in diplomate ei collato fatetur, *Trotsani* cuiusdam ministerio in arduis legationibus se usum esse. Olim vocabatur *Naszvad* de *Kurthy*. Ab eodem STEPHANO indepta est bona *Sarosiensia*.

Kükőmezői est una eademque cum familia *Bano*, et *Kalnasi*, iisdemque laetatur insignibus, donec tractu temporis superaddito aliquo augmento ad distinctionem ramorum, quaevis linea aliquid superinduxit, varietatemque causavit.

Merse de *Swinye* creditur venisse ex *Lotharingia* cum CAROLO MARTELLO in *Hungariam*. *Nadfei* est aequae ex antiquioribus, nomenque accepit a vico exili *Nádfő*.

Nemesány accessit ex *Scepusio*, ubi olim inter decem lanceatos emicuit, privilegiis a BELA I. acceptis. Alias *Rétthe* dicitur pagus, a quo nomen accepit.

Otlík de *Ozorócz* illata ex *Provincia Trenchiniensi*, vetus genus, quippe quae iam ANDREAE *Hierosolymitano* digna visa est, quae privilegiis ornaretur.

Palugyai origine *Liptoviensis*, haud [p. 52.]¹ praetereundae laudis.

Pétsy, *Quinqueecclesiensis*, post LUDOVICI II. necem huc adlata. Auctor eius fuit *Casparus Pétsy*,² FERDINANDI I. familiaris. Is ergo aerario *Superioris Hungariae* praefectus, tanta apud imperatorem gratia fuit, ut compluribus litteris, humanissime ab ipso scriptis mactaretur.

Raszlavicz, ex *Comitatu Hevesiensi* antiquitus huc delati innotuerunt. Eos autem ex *Scythis* ortos credi potest, quod stemma suum a *Tibul* quodam deducunt.

Sarosy gens provinciae vernacula enituit maxime in *Sebastiano Sarosy*, comitatus olim *vice-comite*.

Semsei de eadem, ex *Comitatu Abaujvariensi*, ubi *Semse* pagus situs; scribebantur olim *Semsey*. Quorum maiores floruerunt iam ante SIGISMUNDI regis tempora, et in funesto illo praelio ad *Neocopolim*³ *Bulgariae* per SIGISMUNDUM regem cum *Turcis* commisso, quum duo fratres *Iohannes*, et *Ladislaus* praesentes essent, <et>⁴ in ipso regis conspectu, pro salute eius conservanda *Ladislaus* gloriose occubisset, opibus donati sunt. Sub LEOPOLDO autem imperatore quatuor germani fratres militiam sequuti virtute haud

dicit se debere etiam Gombos de Gombosfalva. Fejervary de Komlos Keresztes venit ex Servia, capto a Turcis Belgrado, Iohannes sex annos tantum natus venit huc, et ex eo tempore hic residet familia haec. Pater Iohannis fuit commendans Belgradiensis a Turca caesus. Antea familia haec dicta Nyekes. Kapy de Kapi vara, cuius nominis fundator Andreas Literati de Kaproncza, castellanus arcis Budensis et thesaurarius regius, cambio inito cum Sigismundo rege, censisque bonis in comitatu [p. 51.] Pestiensi habitis, per defectum familiae Poharus recepit bona Kapy eodem usus demum praedicato, cui contulit rex libertatem semidirutam arcem Kapy restaurandi. Floruit continuo celebribus haec familia viris; in funesto praelio Mohacs duo fratres Nicolaus et Ladislaus caesi, gloriosam sui reliquere memoriam. ¹ pp. 48–51. posterius insertae et vacuae sunt, exceptis pp. 50–51., de quibus vide notas nostras 3–4. in p. 52., 1. in p. 53., 1–2. in p. 54. ² in margine in ms. **B** per alienam manum additur: *De hoc Casparo Pétsy] Wolfgang Betlen Lib. IV. Pag. 178. sic habet: Cum autem rumor interfecti Cardinalis Georgii ad Iulium quoque pontificem Romanorum pervenisset; ille quoque aegerrime id ferens, anathemate fulminabat in omnes illius conscios. Sacris arcebat, communionem piorum interdicebat. Quem placaturus Ferdinandus rex Casparum Pécsium, Hungarum virum nobilem et facund[um] ad illum ablega[t], qui longa exposition[e] malorum, quae praeterit[is] annis per accersit[a] mediante Georgio [Tur]carum auxilia Re[spu]blica Christiana pe[r]pessa fuisset, caus[am] Georgii penitus iug[ul]avit, eoque rem ded[ux]it, ut merito caes[um] esse Georgium po[n]tifex pronunciave[rit].* ³ **A** *Neapolim*; uterque erronee, quia *Nicopolim* scribendum erat ⁴ add. a nobis

praetereunda emicuerunt.¹ Unus eorum tribunus factus, alter centurio, tertius in montibus *Tokaiensis* funesto casu gloriam genti reliquit.

Szaráz emersit aetate nostra compluribus praeclaris actionibus. Nam ubi intra cancellos aulae fidelitatem, et prudentiam in rebus gerendis imperatori probasset, dignus visus est, ut primum *Viennae* ad varia munera prensaretur, deinde autem praeficeretur regio tribunali, quod *Pestini* est, et iterum repeteretur *Viennam* pro consiliis.

Szemere de eadem ex *Provincia Abauj*, una ex vetustioribus familiis.² [p. 53.]

Szentivany, propagati huc sunt ex *Provincia Liptoviensi*. Olim dicebantur comites *Bogomér*.

Szluba de *Iklad* transiit huc ex *Comitatu Nitriensi*, quam maxime extulit Illustrissimus, dum viveret, *Franciscus Szluba*, Serenissimo Regi *Hungariae* a Consiliis Cancellariae Aulicae. Intravere comitatum per oblationem bonorum regiam. Quorum unus usque huc, *Georgius* nempe *Szluba* aerarii regii in *Superiori Hungaria* praefectum agit.

Szirmaiana venit ex *Comitatu Borsodiensi*, dato proprio nomine vico *Szirma*: quam a priscis regibus *Hungariae* qua terram desertam acquisiverant, post secundum adventum *Hunnorum* ex *Scythia*. Cuius mentionem etiam privilegium regium facit, gloriosaeque³ memoriae SIGISMUNDUS imperator et rex circa initium seculi XV. elargita ipsis⁴ nova donatione, diu antecessores tunc superventium in pacifico eiusdem dominio superfuisse. Inde postea propagata, praeclaris suorum viris per *Hungariam* dispersis, huc etiam pertigit, multisque inclaruit facultatibus.

Soos de *Sová*r provenit ex posteritate comitis *Miczbani*.

Splini gens emicuit in primis in generale locumtenente campi marschalli, *Ladislao Splini*, qui annis superioribus dignitate generalis campi mareschalli vicariatu, tribunatuque legionis equestris *Hungaricae* haud sine insigni laude, et gloria defunctus est.

Sztankai prodierunt ex *Croatia* temporibus FERDINANDI II., sub cuius auspiciis *Andreas Sztankai*, anno circiter 1640. dignitate tribuni equitum *Hungaricorum* effloruit.

Taby de eadem orti sunt in *Slavonia*, sed post caedem LUDOVICI II. orbatos parentibus⁵ transtulit huc *Iohannes Dessöffy* fratruelis bonisque auxit. Cladem autem *Mohacsianam* LUDOVICI infortunio caede sua *Iohannes Taby*, *Auranae*⁶ prior parentavit.

Twader est gens eadem cum *Trotsaniis* et *Kohaniis*, idem sonat ac *Theodorus*.

Usz de *Uszfalva* *Scythicae* originis dicitur, donationibus aucta⁷ a S. STEPHANO, atque LADISLAO *Cuno*.

Zombor prodiit ex *Bodrogiensi*⁸ provincia post cladem eandem *Mohacsianam*, ob excursions *Turcicas* huc translata.⁹

¹ in p. 51. a copista add. (sec. A³) Unus eorum Sigismundus legionem militum Hungarorum, quae modo esset [!] colonelli Zungenberg, habuit: alter Andreas confiniariorum Szegediensium, qui numero 600 superabant, commendans. Tertius Ladislaus qua colonellus in motibus Tokaianis pro fidelitate caesari servata occubuit. Quartus Iohannes capitaneus. Hi omnes carnales erant et germani. ² in p. 51. a copista add. (sec. A³) ex Szemere nullus est in Saros (corr. ex Soros sec. A³) ex sexu masculino ³ corr. ex gloriosae sec. A ⁴ corr. ex ipsa sec. A ⁵ pp. 54–59. posterius insertae et vacuae sunt, exceptis pp. 56–57., de quibus vide notam nostram 9. in p. 54–55. ⁶ corr. ex auratae sec. A ⁷ corr. ex auctam a nobis ⁸ A Borsodiensi ⁹ in pp. 56–57. a copista add. (sec. A³) Rozgonyi de Rozgony inter quos Simon et Oswaldus eminuerunt, orti ex Abaujvar, supremi comites huius comitatus et domini Makovicziensis domini. Czudar de Otnod vixit sub Ludovico I. iudex curiae et supremus comes, dominio ipsius suberat Kaproncza et reliqua. Füzy de Lemes superstes familia. [corr. ex familiae sec. A³] Harsagyi de Harsagy ex vetustis, eadem insignia habet cum familia Usz, a Sigismundo

§. IV.

In summo² provinciae magistratu claruerunt olim *Ladislaus*, *Franciscus* senior et iunior *Rákóczii*; deinde successit *Iohannes Pálffi* atque *Thomas Szirmai*. Concilia provincialia instituuntur nunc *Cibinii*, olim in *Nagy-Sáros*, nonnunquam *Bartffae*, saepissime *Eperiessini*: antea, dum pacata essent tempora, perpetuo in *Sáros*.

*Summus*¹
magistratus:
locus celebran-
darum congre-
gationum.

rege collata. Paczolph de Bökény defecit. Salgay de Salgo defecit. Nyomarkay de Nyomarka defecit. Varju de Varjufalva, vetustissima in hoc comitatu, defecit. Bajory de Bajor superest. Sz. Mihályi de Sz. Mihály defecit. Mocsolay de Mocsola, ramus familiae Usz, defecit. Kellemessy de Kellemes defecit. Tarczay de Tarcza et Tárköi de Tarkö omnium celeberrimae, una tamen familia, defecerunt. Bornemisza de Adamfölde [corr. ex Adamfölse sec. A³], Melczer de Kellemés. Defecerunt sequentes: Kendy de eadem, Enyiczkey de eadem, Sinka de Sebes, Ternyey de Ternye, Poharus de Kapi, Dorboltz de Finta. Csirke de Ida, cuius hodie etiam in sexu femineo successor familia Semsey. Defecit tempore Sigismundi. Somosi de Somos, Segney de Segnye, Lapis pataki de eadem, Budameri de Budama, Köszeghi de eadem, una familia fuit. [?] ¹ corr. ex sumus a nobis ² corr. ex summa sec. A

PARS SPECIALIS, SEU POSTERIOR

De
*quatuor Processibus
et Dominio Makoviczensi.*

PROOEMIUM.¹

Regionem, quam nunc generatim descripsimus, in quatuor processus antiqui diviserunt, ditione *Makoviczensi* seorsim definita. Nostrum iam est tractus singulos peragrare, et quae iis urbes,² arces, oppida continentur, pro variarum [p. 61.] ditionum ratione designare.

MEMBRUM I.

De
*Processu Sarosiensi,
seu Occidentali.*

*Processus
Sarosiensis
unde nomen
sortitur.*

Sortitur id nominis ab arce *Sarosiensi*, atque ea plaga, quam amplo satis procurso occupat. Enim vero quidquid regionis ab agro *Eperiesiensi* ad *Bartffam* usque, atque ultra eam, ad fines *Poloniae*, occidentali provinciae latere, interest, omne id *Processui Sarosiensi* accensetur. Sunt in eo praeter duas liberas regiasque civitates, plures possessiones, cum cura iam expendendae.

SECTIO I.

De
Liberis Regiisque Urbibus.

I. *Bartffa*

*Bartphae civi-
tatis origo ob
vetustatem
ignota:
nominis
etymon:*

Vetustior est *Bartffensium* civitas, quam ut origines eius indicare queamus. Sed nec ratio nominis constat. *Bardfam* Hungaris dici volunt, a ligni genere, quod ista regione ante urbem conditam vigerit: id vero *Taxum* fuisse, infra dicitur: quem tamen hodie *Hungari* non *bardfa*, sed *tiszafa*³ adpellant. Germani *Barthfeld* vocant, etymo haud magis cognito. *Warthfeld* primitus vocitari oportuisse, non plane nulli existimant: quasi campus esset speculatorius. Nam *Warthe* quidem *excubias*, seu *speculam* Germanis significat. Slavis *Bardiow* audit, incerta prorsus denominatione. Sunt, qui urbem latroni [p. 64.]⁴ *Ruman*

¹ add. sec. A, ubi vero *proemium* est; corr. a nobis ² corr. ex *rebus* sec. A ³ corr. ex *Teszafa* sec. A
⁴ pp. 62–63. posterius insertae et vacuae sunt

dicto natales debere suos, perhibeant. Diu is, sicuti tradunt, per haec¹ *Carpathi* lustra, cum suis latrocinando vagatus, tantas opes coacervavisse fertur, quantae² castro constituendo sufficerent. Itaque sive poenitentia facinorum tactus, sive, quod forte res est, supplicii metu adductus, ad mutandum vitae genus animum adiicit, atque concisis late silvis taxeis, oppidi pomoeria designat, felici adeo successu, ut brevi concurrente ad habitandum multitudine, nova haec latronum colonia, ad iustam oppidi molem increverit. Quae si ita sunt, eadem *Bartffensis*, quae *Romanae* urbis fuerunt exordia, hoc est, a latrocinantibus arcessenda. Certe, conditoris huius statuam, ex ferro fusam, super curiam, memoriae causa, cives postea collocaverunt, stantem eam, et dextra hastam prensantem. Sed honestiorem tamen originem volunt alii. Nempe, *Ruman*³ illum non latronem fuisse aiunt, sed *Romanum civem*, stativorum, quae istheic adversus *Barbaros* Romani habuerint, praefectum. Is ergo, turri primum educta, suorum castra praemunivit, quae postea ob diuturniores *Romanorum* excubias, ad oppidi modum, habitari coeperint; exstareque eius molis, in porta superiori monumenta. Haec illi, sed sine historiarum fide. At enim, si in re dubia coniectandum sit, vero similis est, si non excitatae, saltem auctae urbis laudem, *Saxonibus* adtribuere: sive iis quidem, quos ista regione CAROLUS M. sparsit, sive posterioribus illis, qui sub *Hungariae* regibus hospitatum isthuc accessere. Quas quidem coniecturas, quia fusius alibi ad historicam fidem excussimus, nolumus heic repetere denuo. Ceteroquin, dubito, annon antiquiorem esse *Bartffam* oporteat, quam ut [p. 65.] ad CAROLI I. aetatem, hoc est, ann. MCCCXXIV. referri possit; quod tamen a recente scriptore fieri^{a.)i} video. Istud extra dubietatem, urbis incolae, positum volunt, primum fuisse CAROLUM, qui urbem, levi munitam opere, robustiorem effecerit.

statua conditoris.

§. II.

Posita est urbs loco editiore, opportunoque, septentrionali amnis *Tapoly* margine, sed angustiore forte, quam pro libera, regiaque civitate, ambitu. Est ea in orbem substructa, atque triplici muro, quem vastae hinc, atque illinc turre praefulciunt, incincta. Hinc poeta *Cassoviensis* l. c.:ⁱⁱ

Situs urbis:

*Fida favet molis lateri Neptunia proles
Et compacta suis saxa tuetur aquis.ⁱⁱⁱ
In sphaerae circum sunt moenia ducta figuram,
Ut docuit nostrum norma vetusta patrum.*

Intus vetusta sunt omnia, sed operis omnino solidi, quare in primis priscorum hominum aedificia merentur commentari. In⁴ media urbis area, publicae aedes, sive curia visuntur,

*operae solidae:
aedificia:*

a.) *Topogr. Magni Hung. Regni* p. 154.

¹ corr. ex *hac* sec. A ² corr. ex *quanta* sec. A ³ corr. ex *Rumann* sec. A ⁴ add. a nobis

ⁱ *Locum in nota a.) citatum vide in BONBARDI 1718. p. 154.*

ⁱⁱ *Locum, qui hic citatur, vide in TURÓCZI 1719. ff. A[12]v–B[1]r.*

ⁱⁱⁱ *Hic ab auctore nostro duo versus ex industria sunt omissi. Cf. TURÓCZI 1719. f. A[12]v. Vide etiam notam nostram i. in p. 58.*

substructionis et ipsa, vetustae licet, haud tamen contemnendae. Hanc *Rumani*, latronis illius, sive civis *Romani*, sicuti diximus, statua ornat, facitque fidem credulis, heroam fuisse, cui urbis exordia debeantur. Hinc demum forum, atque platearum divortia, serie domorum inaequali, versus tres portas procurunt, quas olim forte, cum res, ob belli vicinitatem trepida esset, alternis¹ patuisse, ZEILERUS meminit. Ecclesia, quae ad aquilonem prospicit, D. *Aegydio* dedicata est, laxa ea, neque inelegans. In primis intrantium oculos advertunt, altaris substructio, magni sumptus, umbo item sacer, et organum pneumaticum. Insunt ei praeter [p. 68.]² emortuales cryptas alias, *Stephani de Sered*, summi viri, clarissimorum item aliquot virorum monimenta.³ Sed privatorum aedes, nisi opimiores sint heri, tenues sunt. Praecipua cellariis laus tribuitur, in quibus nostra adhuc aetate, taxae trabes, ferendis doliis suggestae, inerant: silvarum, uti vulgo creditum est, quas

suburbia:

Ruman excidit, reliquiae. Suburbia civitate ipsa multis modis sunt ampliora.

*Hinc, illinc illam spatiosa suburbia cingunt,
Aeratis⁴ patefit postibus illa tribus.¹*

Toti ea urbi circumfunduntur, sed aedibus constantia humilibus, et ex materia factis. Quando in iura liberae, regiaeque civitatis venerit, non habeo dicere. Illud in confesso apud omnes est, inter primas fuisse, quibus axioma istud, ab optimis regibus collatum legas. Hinc est, quod inter antiquiores superioris *Hungariae* quinque liberas, regiasque urbes, tertio loco censeatur, adscribaturque iurisdictioni *Magistri Tavernicorum*. Quod, quia a VERBÖCZIO^{b)ii} tamquam res, quae sua aetate iam inveterata fuerit, inter iura *Hungariae* refertur, oportet libertatem urbis nostrae non minus antiquam esse, quam reliquarum, quae illic recensentur. *Civitatum*,⁵ inquit, *liberarum aliae subsunt iurisdictioni Personalis Praesentiae Regiae Maiestatis, ut Alba Regalis, Strigonium, et Leutschovia*,⁶ *aliae vero, ex antiqua regni consuetudine, iurisdictioni Magistri Tavernicorum*⁷ *Regalium, sicuti Buda, Pest*,⁸ *Cassovia, Posonium, Tyrnavia, Sopronium, Bartffa*,⁹ *Eperies*.ⁱⁱⁱ In primis vero emicuit SIGISMUNDI regis adversus *Bartffenses* indulgentia. Uti enim erat urbium studiosissimus, nihil sive in muniendis iis, quod decreta loquuntur, sive privilegiorum accessione donandis fecit residui. *Bartffam* profecto, [p. 69.] praeter insignem libertatem, ditone XIV. vicorum, memorabili ad posteritatem exemplo, locupletavit, ea lege, ut castrum *Bartffam*, sic enim verba diplomatis habent, moenibus communirent. Ex eo tempore, validior esse coepit, et ob adiectos, nova munificentia vicos, etiam ditior.

a quo gaudeat tempore iure libertatis, ignotum auctori:

Sigismundi regis adversus Bartphenses indulgentia.

b.) *Tripart.* P. III. Tit. VIII. et XIX.

¹ sc. *alternis vicibus* ² p. 66–67. posterius insertae et vacuae sunt ³ corr. ex *munimenta* sec. A ⁴ corr. ex *aetatis* sec. TÜRÖCZI 1719. f. A[12]v ⁵ CJH I. 127. add. *itaque* ⁶ CJH I. c. *Leuchovia* ⁷ CJH I. c. *Thavernicorum* ⁸ CJH I. c. *Pesth* ⁹ CJH I. c. *Barthfa*

ⁱ *Ecce, hic citantur illi duo versus, qui superius omissi sunt. Vide TÜRÖCZI 1719. f. A[12]v.*

ⁱⁱ *Locum in nota b.) citatum vide in CJH I. pp. 127., 130. Hac enim Tripartiti editione usum esse Belium, iam diu nobis compertum est.*

ⁱⁱⁱ *Verba hic citata vide in in CJH I. p. 127. Vide etiam notam nostram priorem.*

§. III.

Incolae *Germani* olim fuere omnes, lingua institutisque *Saxonum* agentes: quod quidem nostram sententiam confirmat, ipsa civitatis incunabula, genti illi exterarum deberi. Hodie *Slavi* Germanis mixti sunt, ac hi sane ex *Polonorum* vicinia, et *Russorum*, qui circumhabitabant, contagio, ore loquentes crasso, et incondito. Cum *Saxones* soli rerum potirentur, ita moris aviti erant tenaces, ut non vestis modo genere, sed ritibus etiam a ceteris incolis sese discriminarent. FRÖHLICH^{c.)}ⁱ auctor est, *senatores, et communitatem* (cives praecipuae dignitatis intelligit) *publicis in congressibus habitu peculiari uti*. Nempe, ex *Saxonum* consuetudine palliati, et ob muneris gravitatem, atras induti vestes, in curiam prodibant. Sed is mos, *Slavis* in supplementum civium adscitis, tandem evanuit. Recta² poeta citatus:ⁱⁱ

*Incolae prisci:
hodierni:*

*horumque
mores:*

*prisca reipublicae
administratio:¹*

*Dicitur haec olim veteres imitata Quirites,
E rostris dixit cum sacra iura suis,
Scilicet annosis, quoties subiere senatum,
Imos ad talos deflua vestis erat.*

Certe, non laude modo egregiae administratae reipublicae valuerunt olim *Bartfenses*, sed litterarum etiam cultu. Vulgatum ideo avorum memoria *Bartffae* encomium fuit, ut *litterata, eruditaque* diceretur, ob gymnasii, quod heic floruit, praestantiam, et doctorum, ex eo prodeuntium, copiam. Enimvero, non *Sarosiensis* modo *Provinciae*, [p. 72.]³ sed *Hungariae* etiam superioris iuventus, et quod mirere, exteri quoque isthuc ad mercatum bonarum artium, frequentes confluebant. Itaque, ne aliquod melioribus litteris praesidium deesse videretur, officinam quoque typographicam, egregia cura, istheic constituerat urbis senatus. Quae omnia pridem vel evanuerunt, typographia *Cassoviam* translata, vel ita sunt adtrita, ut vix pristini floris umbram referant.

*litterarum
cultus.*

§. IV.

Ad cives, quod adinet, culti ii sunt, et ad omnem humanitatem facti: quod nos quidem litterarum illi amori, qui heic aliquando viguit, non dubitamus adscribere. Propagatur enim per litteras, nescio qua vi occulta, honestatis studium, in posteros quoque, ut licet desinant esse eruditi, tamen imaginem quandam castigati probique moris aliquamdiu referunt. Hinc illud *Bartffensium* encomium:^{d.)}ⁱⁱⁱ

*Civium
humanitas:*

*encomium in
Bartphenses:*

c.) In *Medulla Geogr. Pract.* p. 350.

d.) SCHESAEUS *Ruinar. Pannonicar.* Lib. I.

¹ nota marginalis add. sec. A, ubi vero *reipublica* est; corr. a nobis ² malim *recte* ³ pp. 70–71. posterius insertae et vacuae sunt

ⁱ *Locum in nota c.) citatum vide in FRÖLICH 1639. p. 350.*

ⁱⁱ *Locum, qui hic citatur, vide in TURÓCZI 1719. f. B[1]r.*

ⁱⁱⁱ *Locum in nota d.) citatum vide SCHESAEUS 1571. f. Fii(r).*

Bartffa¹ ubi Sauromatas acresque intersecat Hunnos,
 Urbs nec opum dives, nec moenibus inclyta celsis,
 Sed morum insignis, bene quam commendat honestas
 Nutrit et unanimes felix concordia cives.

occupatio
 civium:

Occupatio his varia est, atque in primis singulari assiduitate conspicua. Qui sunt lautiore mercatu, cum rerum quarumvis, tum maxime *vini Tokaiensis* quaestum faciunt, *Poloniae* collimitio invitati. Alii agrum colunt, asperum illum quidem, sed pro ingenio regionis non facile fraudantem rusticanas operas. Reliqua civium quantacunque est multitudo, opificia tractat, atque textrinam potissimum. Nimirum, illata a *Polonis* fila, istheic comuntur, quae demum operas huiatum textorum mira assiduitate exercent.² Certe, cum sarta urbis privilegia fuerunt, nihil lintei ultra *Bartffam* *Polonis* deferre ad mer[p. 73.]catus licuit. Itaque a nostris civibus crudum adhuc, et intractabile redimebatur, posteaque apricatione candefactum, non sine eximio fructu passim per fora *Hungariae* superioris venundabantur. Nam et hoc in praecipuis *Bartffensium* iuribus censendum est, quod officinam habuerint linteis insolandis longo ad amnem ordine constitutam, eamque ita sibi propriam, ut regum etiam diplomatibus fuerit confirmata. Ceterum merces, quas paravere nostri, linteas potissimum, per vicina fora circumferunt hodieque. Quin et ipsis *Bartffensibus* sui sunt mercatus. Nam ut hebdomadarias nundinas, quae in singulos dies Sabbathi, incidunt, taceamus, fora quoque annua pro regionis urbisque copia, ingenti sane celebritate, istheic aguntur. Tria horum sunt, die XXII. Februarii, die item *Iohannis Baptistae, Aegidio, et Thomae* sacra.³

mercatus:

nundinae.

§. V.

Fata Bartffae
 tempore
 Sigismundi
 perpressa:

Tametsi autem intra montes retrusa sit urbs nostra, tamen a Marte nequivit fieri intermerata. Profecto bellis *Polonicis*, quae subinde recruderunt, in partem periculorum, vel invita trahebatur. Cum SIGISMUNDUS, *Hungariae* rex, *Poloniam* ex pacto sibi adtributam, in suam potestatem vindicare, factis semel, iterumque impressionibus, conniteretur, *Bartffam* multum inde adflitam fuisse, ex CROMERO;^{e.)}ⁱ rerum *Polonicarum* non indiligenti scriptore, colligas. In primis, cum adiuturus crucigeros, quibus⁴ LADISLAUS rex *Poloniae* bellum intulerat, *Poloniae* confinis oram evastaret, clade exercitus SIGISMUNDI, *Bartffa* nobilitata est. Dum haec, inquit, in⁵ Prussia et Pomerania [p. 76.]⁶ geruntur, interea Sigismundus rex Hungarorum,⁷ ut Vladislaum⁸ a crucigerico bello averteret, promissisque,⁹ ob quae quadraginta millia florenorum a crucigeris acceperat, satisfaceret, Scriborium Transilvanensem¹⁰ Palatinum cum XII.¹¹ vexillis Bohemorum,¹² Moravorum

docent verba
 Cromerii:

e.) Lib. XVII. De rebus Polonicis p. 273.

¹ SCHESAÆUS 1571. f. Fiii(r) *Bartpha* ² corr. ex *exerunt* sec. A ³ sic et in ms. A ⁴ quibus del. sec. A ⁵ in ... geruntur CROMERUS 1568. p. 273. ita geruntur in Prussia et Pomerania ⁶ pp. 74–75. posterius insertae et vacuae sunt ⁷ CROMERUS 1568. l. c. *Ungarorum* ⁸ CROMERUS 1568. l. c. *Vuladislaum* ⁹ CROMERUS 1568. l. c. *promissisque* ¹⁰ CROMERUS 1568. l. c. *Transylvaniensem* ¹¹ CROMERUS 1568. l. c. *duodecim* ¹² CROMERUS 1568. l. c. *Boemorum*

ⁱ Locum in nota e.) et inferius citatum vide in CROMERUS 1568. p. 273.

et Austriorum (nam Hungari¹ foedera sibi cum Polonis constare caussati² sunt) misit ad vastandum³ submontanam Poloniam, cum iam nostri, qui ad praesidium illius⁴ orae relictis a rege erant, hieme⁵ ingruente domos dilapsi essent; sed celeriter tamen ii ad primum nuncium concurrentes, hostem praeda ex agro Sandecensi capta gravem abeuntem persequuti⁶ sunt, et non procul a Bartffa seu Bardiovia⁷ adepti, magnoque impetu adorti profligarunt. Maior pars⁸ exercitus vel caesa, vel capta, a longe paucioribus nostris; quamquam⁹ ne¹⁰ nostris¹¹ incruenta fuerit¹² victoria.¹³ Et vastavit ea manus deinceps repetitis incursionibus¹⁴ finitimam Polonis Hungariam.¹⁵ Credi par est, haud tunc quidem Polonos, inermi adhuc, saltem non prorsus communitae urbeculae pepercisse. Quam Bartfensium cladem uti leniret, fidemque erga se remuneraretur SIGISMUNDUS, vicis, de quibus diximus, urbi impertitus est, ut haberent cives, unde, cum muniendae urbis operas, tum quod faciendis sumptibus erat necessarium, depromerent. Et intererat sane, quam validissima castra per haec Poloniae confinia habere SIGISMUNDUM, quod inter utramque gentem, internecinis odibus, bellisque certatum subinde est. Venere postea Hussitae, atrox genus, qui an insederint Bartffam, non ausim adfirmare, negareve. Bohemi certe reliqui, Elisabethae iura, mordicus tota isthac regione tutabantur, et non urbes modo insederunt, sed nova passim, ubi id e re sua fore putabant, castra excitaverunt. Tunc vero difficile admo[p. 77.]dum fuit, non admittere gentem, non tam bello fortem, quam infamem latrociniiis. In horum manibus,¹⁶ inquit BONFINIUS,ⁱ Sovárum, Szecsum, Cassovia, Zolium, Bistricia, Scepusium, multaque alia oppida fuerant. Adde Saros, arcem Kesmarkinam, et quae non alia in Poloniae collimitio castra, et oppida. Itaque fas est existimare, ne Bartffam quidem ab hoste immunem perduravisse. Tandem Bohemis MATTHIAE CORVINI virtute tota deiectis Hungaria, fidem regum Bartffa sequebatur; praeterquam, quod a LADISLAO Polono pignori exteris fuisse datam, decreta^{f)} loquantur. Post LUDOVICI II. interitum saepius dominos variavit, nunc IOHANNI, nunc iterum FERDINANDO accensa. Idem postea abortis tumultibus civilibus, frequenter evenit. Botskaio certe, Gabrieli Bethlen, et Georgio Rakoczio, nunc obsidione tentata, nunc metu adducta, sese dedit, eadem iterum facilitate caesari adserta. Anno demum MDCLXXXII. a Tökölö, cum essent induciae a caesareanis, capta fuit, direptaque. Ita rem WAGNERUS memoriae prodidit: Nondum, inquit, elapsis induciis Barthfeldam cum circumscita regione despoliat Tökölöius;¹⁷ obsistere ausos manibus pedibusque truncat.^{g)} ii Pertinacius inde a Tökölianis defendebatur, ut haberit omnino Schultzius, laudatissimus caesareanorum ductor, quid cum praesidiariis

sermonem in eadem continuat auctor:

f) Decret. an. MD. art. XXII.

g) Hist. Leopold. Lib. VIII. p. 563.

¹ CROMERUS 1568. l. c. Ungari ² CROMERUS 1568. l. c. caussati ³ CROMERUS 1568. l. c. vastandam
⁴ CROMERUS 1568. l. c. eius ⁵ CROMERUS 1568. l. c. hyeme ⁶ CROMERUS 1568. l. c. persecuti ⁷ Bartffa ...
 Bardiovia CROMERUS 1568. l. c. Bartfa sive Bardeovia ⁸ CROMERUS 1568. l. c. add. hostilis ⁹ CROMERUS
 1568. l. c. quamquam ¹⁰ CORR. ex de sec. CROMERUS 1568. ¹¹ CROMERUS 1568. l. c. add. quidem
¹² CROMERUS 1568. l. c. fuit ¹³ CROMERUS 1568. add. iamque ad fugam ... Ioannes Valachus Chmelicius;
 quae a Belio om. ¹⁴ CROMERUS 1568. l. c. excursionibus ¹⁵ CROMERUS 1568. l. c. Ungariam ¹⁶ manibus
 ... fuerant BONFINI 1581. p. 524. manu Sovarum, Sechum, Cassovia, Zolium, Bistricia, Scepusium, multa
 quoque alia oppida fuerant ¹⁷ WAGNER 1719-1731. I. p. 563. Tökölöius

ⁱ Verba Bonfinii a Belio hic allata vide BONFINI 1581. p. 524.

ⁱⁱ Verba Wagneri hic citata vide in WAGNER 1719-1731. I. p. 563.

ageret. Caeso enim anno MDCLXXXIV. semel iterumque *Tökölö*, reparari fortunam suam posse sperabant, cuius sequaces, si quas insederant urbes, arcesque mordicus defensarent. Qua re¹ permotus *Schultzius* non prius in hiberna discedendum rebatur, quam *Bartffa* sub potestatem missa. Brevis ea fuit obsidio, dies enim IV. admodum duraverat, sed haud sane incruenta, quod factis eruptionibus *Hungari*, non desinebant *Schultzius* fati[p. 80.]gare.² Verum ubi arctiora in dies sentirent omnia, neque a *Tökölö*, quem de-nuo fuderat *Schultzius*, liberari se posse viderent, victori V. Cal. Novembres³ concesserunt, legibus, quam poterant, aequissimis, quas istiusmodi fuisse accepimus: *civibus vetusta iura intemerata sunt: nobiles, quos metus belli, in urbem coegerat, securi ad sua, fide prius caesari iurata redeunto: milites exauctorantur, aut castra caesarea, si libuerit, stipendia meritori, libere sequuntur: a rapinis urbe decessuri, penitus se abstinendo*. Ita WAGNERUS^{h.)}⁴ⁱ meminit: *Bartfelda*, inquit, et *Makoviczio*⁵ castello, *Strakosia* item arce, *deditione captis, munitis se castris haud procul Eperiessino*,⁶ *continet, multisque excursionibus feliciter factis, tradita Veterano eminus obsidendi loci*⁷ *provincia, in hiberna*⁸ *concessit*. Nostra denique aetate, caveri haud potuit, quin a *Rakoczianis* occuparetur, tenereturque toto lustro. Plane enim, e re sua putabat *Rakoczius*, ut urbem *Poloniae* vicinam, neque inermem, in sua haberet potestate, quippe necessarios bello apparatus ab exteris isthac recipere solitus. Tandem capta *Cassovia*, et *Eperiessino*, *Bartffa* simul ex istis laqueis expedita est, iamque tot vicissitudinibus attrita, incipit reviviscere; quam ei felicitatem Deus perpetuam esse velit.

II. Cibinium §. I.

Libera, regiaque civitas Cibinium: huius, a Transilvanorum, discrimen: origo a Sabina, gentis Tarczianae virgine, creditur trahi: series nuptiarum Belae ducis cum Sabina virgine attentatarum, atque rei gestae:

Altera processus huius libera regiaque civitas *Cibinium* est, *Szeben* Hungaris, Germanis *Zeben*, Slavis *Szabinow* dicta. Ut a *Cibinio* Transilvanorum discriminaretur, *Cibinium minus*, seu *Kis-Szeben* ISTVANFFYUS^{a.)}ⁱⁱ vocat: quod tamen nomen hodie plerisque incognitum, et quasi peregrinum est. Originem urbis, iuxta et adpellationem ad *Sabinam* [p. 81.] gentis *Tarczianae* virginem, domesticae quorundam relatiunculae transferunt. Res istiusmodi fuisse creditur: BELA, filius ANDREAE II., quum privatus adhuc viveret, utereturque ducis titulo, castrum *Saros* incoluit. Duobus inde milliaribus arx *Tarkö*, sedes *Tarczianorum* aberat. Itaque subinde huc animi causa digressus BELA, virginem heri formae consummatissimae impensius adamavit, statuitque matrimonio eandem sibi coniungere. Nec mora, patrem ille *Tarczium*, nihil negaturum ratus, solemniter cum comitatu adit, et quid de filia sua statuerit, remotis arbitris, plane aperit. Diu *Tarczium*, quid faceret, haesitavit, ducemque nunc spe lactavit, nunc ab ea iterum prorsus deiecit.

h.) *Hist. cit. lib. IX. p. 651.*

a.) *Lib. I. p. 14. l. 11.*

¹ *qua re* corr. ex *quare* sec. A ² pp. 78–79. posterius insertae et vacuae sunt ³ corr. ex *Novembris* sec. A
⁴ nota h.) om. B, add. sec. A ⁵ WAGNER 1719–1731. I. p. 651. *Maconizio* ⁶ WAGNER 1719–1731. I. c.
Eperesieno ⁷ *obsidendi loci* corr. ex *possidendi* sec. WAGNER 1719–1731. I. c. ⁸ WAGNER 1719–1731. I. c.
hyberna

ⁱ *Locum operis Wagneri hic citatum vide in WAGNER 1719–1731. I. p. 651.*

ⁱⁱ *Locum in nota a.) citatum vide in ISTVANFFY 1622. p. 14.*

Metuebat enim, ne, cum nuptias, inconsulto patre *ANDREA*, adolescentem concupiscere, probe nosset, regis sui iram sibi atque indignationem colligeret: in primis, quod palam esset, *ANDREAM*, et filium *BELAM* inter se dissidere. Proinde rem cupidius urgenti duci, tandem respondet: sibi integrum haud esse, filiam suam, uti eidem in matrimonio daret: tum quod res eo invito, saltem ignaro patre gereretur, tum quod homo privatarum fortunarum nolit in eam se conicere temeritatem, ut futurum regni haeredem, obscura sua adfinitate illigaret. Facile praeterea evenire posse, ut facti *BELAM* poeniteat, posteaque repudiata, quam nunc immodice ambiat, filia, sibi gentique suae dedecus conciliet. Sed istis nihilo remissior *BELA* factus, amore in puellam exarsit eo pertinaciore, quo magis haec, quae negata sibi erant, natura concupiscere didicerat. Indoluit fortunae suae virgo, et damnata patris duritie, clam in nuptias *BELAE* consensit, eumque rogat, ut si precibus aequissimis¹ nequeat genitoris animum expugnare, rem, quam sine fraude ceperat, dolo con[p. 84.]ficiat:² stare sibi sententiam, rapturo duci, velle obsequi. Laetus hac erga se virginis voluntate *BELA*, non iam parentem fatigabat, sed occasione, qua destinata exsequeretur, imminens, dies noctesque de raptu virginis, consilia cum suis agitabat. Non potuit diu latere *Tarczium* ducis institutum. Igitur filiam, ne rapina fieret, in arce diligentissime custoditam, intra gynaeceum³ continet; arcem maiori, quam ante, praesidio communit; quin per vicos circumiectos, et sui accensos ditioni, excubias dislocat, ut si forte elabi contingeret virginem, praesto essent, qui fugientem interciperent. Iam diutius, quam amatores voluissent, res protracta fuit, cum *BELA* ulterioris morae, et qui hanc molestam reddebant, cruciatuum pertaesus, rem cum familiaribus suis communicat, fidem eorum obtestatus, ut istis laqueis, quam possent, celerrime expedirent miserum. Erant in his strenui iuvenes, quorum alteri *Gregorio*, alteri *Bodó* nomen fuit. Offerre illi operam, et ducem bene sperare.⁴ Relatum scilicet per exploratores acceperant, laxius iam virginem haberi, et subinde cum pedissequis in hortum arci subsitum laxandi animi causa descendere. Fuit hoc magnae opportunitatis, quod hortum eum densum nemus contingebat, ut latere in eo subsessores potuerint. Huc ergo per longas ambages cum quadrigis *Gregorius* et *Bodo* se coniciunt, speculaturi, dum virgo ex more hortum subeat. *Gregorius* interea, uti erat ad fraudem factus, in hortum clam irrepit, seque intra rosarum, quae tunc florere, dumos induit. Accessit huc forte fortuna virgo una alterave e suo comitatu stipata. Qua visa *Gregorius* indicium sui facit, cur heic lateat, virgini aperit, utque sine mora, se velit sequi, multis precibus rogitat. Illa ergo potiundi ducis oppor[p. 85.]tunitate utendum rata, subsessorem (qui melioris causa ominis tres rosas decerpserat) clam sequitur, et consensis quadrigis, quas nemus vicinum occultaverat, effusissimo cursu *Sarosinum* defertur. Vix loco digressi erant, cum opima hac praeda, ducis familiares, dum horti cultor abesse virginem conspicatus, clamorem tollit, tumultuque implet omnia. Tunc *Tarczius* id, quod erat, subreptam sibi esse odoratus filiam, expeditissimos quosque suorum deligit, raptos insequitur. Illi interea iam ultra *Tarczianas* vigilias nocte concubia excesserant; sed quod anfractus itineris quaerendi fuerunt, nondum intra heri ditionem pervenerant. Itaque nec opinantes adsequitur *Tarczius*, et quum ob celerem quadrigarum cursum (*Gregorius* enim flagris equos, quam

¹ *A nequissimis*; in B altera manu corr. in *aequissimis* ² pp. 82–83. posterius insertae et vacuae sunt ³ corr. ex *gynaeceum* ⁴ addiderim *iubere*

poterat, vehementissime propellebat) comprehendere nequit, suis mandat, ut fugientes sagittis obruant. Quo adverso *Gregorius Bodonem* inclamat, ut virginem pellibus, quas secum habebant, ursinis contegat, et a iactibus telorum securam praestet: ipse interea, vibrata in equos scutica, strenue aurigatur. At *Tarczius* veritus, ne si avidius fugientes insequeretur, in novos subsessores incidat, iter flectit, pessimam crucem raptoribus imprecatus. *Gregorio* interea equos flagello moderanti dextram sagitta pertudere *Tarcziani*. Ad hunc modum *Sabina* ad ducem deducta est; qui adventantem eo loco, quo nunc *Cibinium* sedet, laetissimus accipit, eaque, suorum egregio facinore potitus, in suburbano arcis *Saros* intra tentoria, frustra fremente *Tarczio*, nuptias concelebrat. Data postea paranymphis hisce sunt praemia: et *Gregorio* quidem vicus *Nagylak*, arci proximus, qui ab eius nomine *Gergelylaka* dictus est: *Gergely* enim *Gregorium* Hungari vocant; *Bodoni* contra *Kislak*, qui *Bodo-laka* ex possessore adpellaretur. Et exstat sane adhuc vicus uterque, quin et gens *Bodolak*. Rem vero [p. 88.]¹ ita, prouti retulimus, gestam omnino fuisse, et inde liquere aiunt, quod *Gergelylakiorum* familia, dum florebat, iam enim esse desiit, dextram, flagra iuxta, et tres rosas tenentem, atque sagitta transfossam habuerit in insigniis. Sed *BELA*, mortuo *ANDREA*, rerum potitus, ut raptus istius monimentum, poneret, eodem loco, quo sponsae occurrerat, urbem ex eius nomine, *Sabiniam* excitavit, *Sabinium* inde, denique *Cibinium* vocitatum. Supersunt certe numi aurei, minoris quidem moduli, sed ponderis eximii, qui *Sabinae* nomen referunt; nisi forte alterius sint reginae, nam *BELA* quidem genus regium. Ista de urbis origine vulgo perhibentur: quae, quod desunt certiora, non illubenter retulimus.

§. II.

Situs: Adsidet vero amni *Tarczae*, eo latere, quo ad solem orientem prospicit, positu haud sane inamoeno, quem montes, depressis hinc atque illinc radicibus, altius postea sublatis efficiunt. Primitus ligneam fuisse urbeculam, atque muro incinctam, haud quaquam firmo, ex *BONFINIO*, quem infra advocabimus, condisci potest. Iam ne lapideas quidem aedes desideraveris, sed quas nimio opere praeter civiles tumultus, tot incendia adflixere. Curia certe eximie antehac² urbem ornabat; sed quae ipsa quoque iam dudum obsolescere coepit. Alioquin urbs universim exigua est, et ad eum modum exaedificata, ut liber portarum alteram intranti in alteram prospectus esset futurus, nisi eum aedes sacra, quae medio foro consedit, interciperet. Hanc *D. Iohanni* dedicaverunt, primi conditores, pro urbis habitu, non inelegantem, neque sacris ornamentis destitutam. In urbibus liberis regiisque quando coeperit recenseri, si ab iis coniecturis, quas ad *Bartffam* expromsimus, [p. 89.] discesseris, vix habebis, quod statuas. Est enim in superioris *Hungariae* urbium regiarum catalogo, iisdem, quibus reliquae, privilegiis donata. Incolae profecto iisdem et moribus sunt, et lingua: scilicet potiores quidem *Germanorum* reliquiae, a quibus olim urbeculam et conditam fuisse, et diu sine aliarum nationum contagio, habitatam, certum est. Hinc familiaris genti occupatio, sellularia domi, foris agrestis. Iam et *Slavi* intersunt civibus, atque hi *Germanis* fere numerosiores. Alioqui inter mala urbis, incendia iure censueris, nunc coelitus immissa, nunc incuria incolarum procurata. Ager

¹ pp. 86–87. posterius insertae et vacuae sunt ² corr. ex ante hac a nobis

loci foecunditatis eximiae est, et cum¹ omnis generis frumenti ferax, tum hortensium in primis fructuum. Utrumque agri istud beneficium mirum in modum civium sedulitas² locupletat. Praeterquam enim, quod rusticationis laude pollent, hortos profecto, atque in his pomaria, quam diligentissime colunt. Quapropter mira heic fructuum, nisi anni contraiverit ingenium, vilitas est, pomorum in primis, prunorumque, quibus colligendis, assandisque vix quandoque sufficere incolas potuisse,³ observatum est. Olim crocum nobilissimum istheic educabatur, sed quod iam in desuetudinem abiit; non tamen credo, incolarum negligentia, quam quod operas,⁴ quas scrupulosiores crocum requirebat, fructuosius agris hortisque colendis impendi posse, usu didicerint.

*agri beneficium
civium sedulitas
locupletat:
fructus hortens.*

§. III.

Quantumvis autem modica est urbs nostra, tamen magnis subinde conversionibus haud potuit carere. A *Tartaris* certe, qui debellato BELA, regionem toto triennio affligerunt, sub ipsa exordia, protrita fuit. Inde quidquid bellorum cum finitimis gerebatur, urbeculam nostram, aut igne deletam, aut praesidio, quam pro loci oppor[p. 92.]tunitate,⁵ maiore, firmatam adflictamque fuisse legimus. Utrumque evenit, cum *Corviniani* duces belli *Bohemici* reliquias per superiorem *Hungariam* conficerent. Hiberna indidem, magna urbis calamitate, *Stephanus Bathoreus*, vir summus, cum cohortibus habebat, cum arx *Saros*, a *Bohemis* adhuc teneretur. Lenta eam obsidione *Stephanus* cinxerat, ut, quam aperto Marte non posset, fame debellaret; sed *Hungari*, eo ignaro, eminus excubantes, arcem insultu adoriuntur, et quod improvide rem inceperant, multis suorum caesis foede reiiciuntur. Dedit adsultus ille pugnae atrociori, quin et urbis nostrae exitio, occasionem. Rei gestae ita meminit BONFINIUS:^{b.)} *Sibinium, ubi Stephanus hibernabat,*⁶ *totum e materia confectum est. Bohemi*⁷ *recenti victoria elati, a Saros*⁸ *in Sibinium descendunt, ut ligneam civitatem incenderent, Stephanumque cum cohortibus caperent. Equitatus autem, qui in castris erat, prospecto Bohemorum*⁹ *insultu a tergo adurget. Quum illi Sibinium oppugnare, succendereque coepissent, suburbanaque diriperent, instant a tergo isti, universumque in se impetum convertunt. Pugna heic*¹⁰ *atrox, et foeda committitur. Diu, variante fortuna, pugnatum, et multi, ultro citroque saucii, et interfecti. Bohemi*¹¹ *tamen numero, viribusque in tumultuario illo praelio superiores, Ungarorum tandem equitatum inclinarunt. Is terga dare coactus, rapta in proximas silvas*¹² *fuga, diffunditur; et instante nocte pugna dirimitur. Atque tunc quidem ista urbis fortuna fuit. Profligatis Bohemis, quod undique tuta iam essent omnia, Cibinium quoque collapsas res suas restaurabat, pro temporum habitu. Neque tamen ea felicitas diuturna esse potuit. Nam quum MATTHIA fati functo, [p. 93.] duo CASIMIRI regis *Poloniarum* filii, VLADISLAUS et ALBERTUS, de *Hungaria* bellum semel iterumque redintegrarent, in iis urbibus *Cibinium* fuit, in quam expeditionis eius*

*Bella: cum
Tartaris:*

cum Bohemis:

b.) Dec. III. Lib. X. p. 529. l. 39.

¹ add. sec. A, ubi vero *cumnis* [!] ² corr. ex *sedulitatis* sec. A ³ corr. ex *poluisse* sec. A ⁴ corr. ex *operae* a nobis ⁵ pp. 90–91. posterius insertae et vacuae sunt ⁶ BONFINI 1581. p. 529. add. *quod quidem* ⁷ BONFINI 1581. l. c. *Boemi* ⁸ a *Saros* BONFINI 1581. l. c. e *Saro* ⁹ BONFINI 1581. l. c. *Boemorum* ¹⁰ BONFINI 1581. l. c. *hic* ¹¹ BONFINI 1581. l. c. *Boemi* ¹² BONFINI 1581. l. c. *silvas*

ⁱ *Verba Bonfinii hic citata vide in* BONFINI 1581. p. 529.

rei gestae
memoria
Istvanfii verbis
describitur.

procella in primis incubuit. Nempe ALBERTUS urbem igni ferroque adoritur, atque brevi labore interceptum praesidio munit. Pace mox temporaria coalescente, retinuit tantisper in potestate urbem, dum, quae sibi ex pacis legibus, in *Silesia* tradi oportuit, recepisset. Interea,¹ inquit historicus,^{c.)i} *donec promissa praestarentur oppida, Sarosium, Eperiesum,² et Sibinium, quod minus dicitur, Alberti in potestate essent.* Verum gliscentibus inter fratres simultatibus, novoque iterum bello erumpente, *Cibinium*, quod *Albertus* obtinebat, ei calamitati exordium dedit. Praesidarii enim, qui heic, et *Eperiesi* inerant, ut irrupturo ALBERTO viam praestruerent, arcem *Stropko, Perenianae* ditionis, viribus coadunatis obsederunt. ISTVANFFYUS rem ad hunc modum in litteras retulit:^{d.)ii} *Stropko³ erat in Poloniae finibus, Perenianae ditionis⁴ oppidum; illud, excogitatis occasionibus, quod ibi tutum in Poloniam iter non daretur, milites Poloni, quos Albertus Eperieso,⁵ et Cibinio⁶ nondum deduxerat, obsedis, et quantis possent viribus, oppugnare inceperant.* Manavit inde bellum in reliquam provinciam, corripuitque non *Cassoviam* modo, sed ulteriorem quoque regionem, qua ad *Tibiscum* late proiicitur. Tandem victus a *Stephano Scepusiensi* ALBERTUS, et vix tentata *Eperiesini*, quo se fugiens coniicerat, oppugnatione, deditionem simul, et pacem, quae perpetua esset, pactus, urbe nostra, totaque *Hungaria*, moestus excessit. *His legibus*, verba iterum sunt ISTVANFFII,^{e.)iii} *atque pactis Alberto datis, eiusque iure iurando⁷ [p. 96.]⁸ confirmatis pax conficitur: ut nimirum tormenta currulia, capti atque⁹ omnes Alberto reddantur; ipse civitates Sarosium et Cibinium,¹⁰ aliaque, quae occupant,¹¹ loca, deductis Polonorum praesidiis, statim restituat, iuri omni suo, quod in *Hungaria¹² se habere putat, in perpetuum cedat; ac foedus,¹³ fraternamque amicitiam cum Vladislao integram, inviolatamque conservet.* Ista anno MCDXCI.¹⁴ evenere.*

§.IV.

Reliquae arcis
calamitates.

Sequuta hinc sunt tempora magnarum cladum, et quae *Hungariam* universam malis implicuerunt, non facile exsuperandis. Itaque quantulacunque fuerit urbs nostra, communis certe calamitatis expers esse nequivit. Nihil adtinet eas vicissitudines memorare, quas aemuli reges, FERDINANDUS et IOHANNES in *Hungariam* invexerunt. In primis fatale *Cibinio* seculum XVII. exstitit, cum collisae *Hungarorum, Transilvanorumque* vires, plures eosque exitiabiles tumultus tota regione cierent. Anno certe MDCIV. urgente eam *Iohanne Desöffio*, dimissis ante praesidiariis *Germanis*,^{f.)iv} in potestatem¹⁵ *Bocskaii*

c.) ISTVANFFYUS Lib. I. p. 14. l. 9.

d.) Lib. II. f. 18. 16.

e.) Lib. II. p. 22. collato CROMERO Rerum Polon. Lib. XXIX. p. 427. seq.

f.) ISTVANFFYUS Lib. XXXIII. p. 815, 36.

¹ ISTVÁNFFY 1622. p. 10. add. *autem* ² ISTVÁNFFY 1622. l. c. *Eperiessium* ³ ISTVÁNFFY 1622. p. 18. *Stropko*
⁴ ISTVÁNFFY 1622. l. c. *dicionis* ⁵ ISTVÁNFFY 1622. l. c. *Eperiessio* ⁶ ISTVÁNFFY 1622. l. c. *Sibinio* ⁷ ISTVÁNFFY
1622. p. 22. *iureiurando* ⁸ pp. 94–95. posterius insertae et vacuae sunt ⁹ *capti atque* ISTVÁNFFY 1622. l. c.
captivique ¹⁰ ISTVÁNFFY 1622. l. c. *Sibinium* ¹¹ ISTVÁNFFY 1622. l. c. *occupaverat* ¹² ISTVÁNFFY 1622. l. c.
Ungariae regno ¹³ ISTVÁNFFY 1622. l. c. *faedus* ¹⁴ corr. ex MDXCI. a nobis ¹⁵ corr. ex potestatem sec. A

ⁱ *Eam partem, quae hic ex opere Istvánffii citantur, vide in ISTVÁNFFY 1622. p. 10.*

ⁱⁱ *Locum operis Istvánffiani, qui in nota d.) citatur, vide in ISTVÁNFFY 1622. p. 18.*

ⁱⁱⁱ *Locos in nota e.) citatos vide in ISTVÁNFFY 1622. p. 22.; CROMERUS 1568. pp. 427–428.*

^{iv} *Locum operis Istvánffiani, qui in nota f.) citatur, vide in ISTVÁNFFY 1622. p. 815.*

venit. Sed *Eperiesino* per *Bastam* brevi post recepto, quid iratus victor possit,¹ in novas iterum coniectus angustias, suo malo *Cibinium* experiebatur. Neque meliora urbis nostrae fata tunc fuerunt, quum *Bethlenius* per *Hungariam* grassaretur. Pependit enim eius fortuna, a *Cassoviae* atque *Eperiessini* incolumitate, quae si hosti cesserunt, difficile erat *Cibiniensibus* eos non admittere. Itaque, missa sub potestatem *Cassovia*, atque² *Eperiessino*, *Cibinium* quoque *Bethlenianos* anno MDCXIX. exeunte septembri admisit. Id quod anno quoque MDCXLIV. tumultuante *Rakoczio* evenit. Atque ista quidem omnia, tametsi molesta urbi acciderint, tamen tolerari poterant, quod inerat iis tumultibus belli quaedam species, atque militaris disciplinae qualiscunque umbra. Sed quae ductu³ et auspiciis *Tökölii* sive gesta, sive provocata fuerunt, multis modis erant ini[p. 97.]quiora. *Szalanoczy* quidam *Tökölianorum* antesignanus, etsi iniecto civibus metu, urbe anno MDCLXXXII. ludibundus quasi potitus sit, magnopere tamen adflixit miseram. Quod enim plerique suorum, latrocinantium ritu, et laceri erant, et inermes, ultima quaeque interminabatur *Szalanoczy*, nisi cohortibus, quas ductabat, arma iuxta et amictum, maturius et cum cura prospicerent. Itaque maiorem in modum extenuari oportuit cives, dum imperata omni procul cunctatione exsequi cogebantur. Ad ultimum, accisis *Tökölianorum* viribus, *Schultzius*, *Barkoczii*, viri strenui, et partium caesarianarum⁴ studiosissimi opera usus, urbem obsidione cingit, et aliquantisper ictibus tormentorum verberatam, quod se praesidarii dedere nollent, adsultu intercipit. Nimirum urbis praefectus, quum de servanda ea desperasset, clam transcensis moenibus, abreptisque secum portarum clavibus, tempestive evasit. Quo adverso *Barkoczius* in portas cum suis irruit, eas dolabris, non sine suorum caede, pertundit, urbe potitur, atque praesidarios partim caedit, partim captivos in castra abducit. Civibus, quod in caesarem proni semper sunt habiti, parsum est: non aequae captis praesidariis. Hos enim, quod et pervacaciter, rem in defensanda urbe gessissent, et multis ante malefactis laceravissent caesarianos, ad unum omnes neci dedit *Barkoczius*. Igitur de unco alii pependere, alii palo adacti, poenas dederunt iniquissimorum facinorum. Erant, qui hanc *Barkoczii* duritiam damnant, tametsi excusare eam potuerit metus in reliquias *Tökölianorum* spargendi opportunum consilium. Ultima *Cibiniensium* calamitas turbis *Francisci Rákóczii* procurata est. Rapta enim sub eius potestatem, servitutem eam annis plus minus septem serviit: dedito [p. 100.]⁵ *Eperiessino* ad officium, redux, neque invita, neque sine pretio operae. Tunc enim intelligere coepit, quantum inter iustam dominationem, et latrocinantium libidinem discriminis intercedat.

III. Oppidum Sáros

Subiacet arci cognomini a septentrione in ripa fluvii *Tarczae*, loco plano, aperto, et hilari. In erectiori parte habet eximium castellum, exstructum pro usibus dominii: inde per declivia in planitiem descendunt domus oppidi, non equidem sumptuosae, sed humiles, tametsi frequentes, et copiosae. Olim ob crebras impressiones⁶ arcis toties fere corruit, atque desolatum est, quoties illa obsidebatur; sed reconvaluit semper illa pacata.

Situs oppidi
Sáros:

¹ sic et in A ² *Eperiessini* ... *Cassovia* atque copista manuscripti B erronee om., add. sec. A ³ corr. ex *ducta* sec. A ⁴ corr. ex *caesarianorum* sec. A ⁵ pp. 98–99. posterius insertae et vacuae sunt ⁶ AB *impetiones*; corr. a nobis

serviebat olim
Priniis, Batho-
riis, Rakocziis,
tandem Fran-
cisco.

Eiusdem quoque ditioni paruit perpetuo. Post *Prinios*, *Bathorios*, serviebat *Rakocziis*, quorum ultimus *Franciscus*, dum eidem dominaretur, maxime sub motibus,¹ permiserat, ut pannificum colonia, exercendae artis² caussa, integrum oppido vicum, seu plateam, adiiceret, pannoque studeret meliori, copiosiorique.

SECTIO II.

De

Arcibus et castellis

huius Processus.

I. Arx Sáros

Positus arcis
Sáros:

Eminet infra *Eperiesinum* milliari uno *Germanico* in meridiem, amplo, et amoeno monte. Nam uti ex ea parte inter montes editos vallis lata, et spatiosa panditur: ita ex eiusdem vallis planitie unus mons peculiaris, separatus reliquis, et distinctus, pari alti[p. 101.]tudine, rotunditate amoena,³ et hilari, metae ad instar consurgit; et quod laxo est vertice, per amplum cacumen, arcem diffundit ingentem, grandisque capacem praesidii. Vi nominis coenosam, seu lutulentam ore *Hungarico* notat. Sed nequit hoc dici de arce, nisi forte, quae subiacent, et ab amne *Tarcza* subinde inundantur, coenosa dicas. Fama est, arcem hanc sumptu et expensis *Provinciarum XIII.* nempe *Sarosiensis*, *Abaujvariensis*, *Zempliniensis*, *Unghensis*, *Szathmariensis*, *Szabolcsensis*, *Scepusenae*, *Gömöriensis*, *Hevesiensis*, *Bereghiensis*, *Ugocsensis*, *Tornensisque* exstructam esse, et ideo pro numero provinciarum totidem propugnacula indeptam. Id non discrepat a vero, si *BELA* heic, *ANDREAE II.* regis filius, quod supra dictum, habitavit. Sed data est postea *Palociis*, et ubi fratres *Poloni* de *Hungaria* certarunt, ab *ALBERTO* intercepta,^{a.)}ⁱ nec reddita prius, quam pace facta.^{b.)}ⁱⁱ Quae postquam *VLADISLAO* pareret, hic non dubitavit *Emerico Perenio* palatino eam offerre, eam ob caussam, ut adversantem foederi, quod *Viennae* nuptiarum inter *LUDOVICUM* et *MARIAM*, *FERDINANDUMQUE* et *ANNAM* factum erat, in partes posset traducere.^{c.)}ⁱⁱⁱ Neque defuit *Emericus*, avaritia et ambitione praeceps, quin largitioni⁴ tali succumberet; sed dum solennes litterae⁵ et diplomata eius rei caussa ad ipsum perferuntur, ante e vivis excessit, quam potuit eorundem sententiam percipere. Alioquin arx *Sarosia* in ditione *Periniana* permansit, et quum *Petro Perenio* ad *Iohannem Zapolyum*

erecta sumptibus XIII.
provinciarum:

a.) Vid. *ISTVÁNYFŰY* Lib. I. f. 9. aliis f. 18.

b.) *Ibid.* Lib. II. f. 14.

c.) *Idem* Lib. VI. f. m. 50. alias f. p. 80. conf. *Wolfg.* *BETHLEN* Lib. II. f. 87. n. 21.

¹ *sub motibus* corr. ex *submotibus* sec. **A** ² **AB** *arcis*; corr. a nobis ³ corr. ex *amoenae* sec. **A** ⁴ corr. ex *largitio* in sec. **A** ⁵ corr. ex *littera* sec. **A**

ⁱ *Locos in nota a.) citatos vide in* *ISTVÁNYFŰY* 1724. p. 9.; *ISTVÁNYFŰY* 1622. p. 14. (*id est, non in p. 18., sicuti in nota erronee ponitur.*)

ⁱⁱ *Locum in nota b.) citatum vide in* *ISTVÁNYFŰY* 1724. p. 14.

ⁱⁱⁱ *Locos in nota c.) citatos vide in* *ISTVÁNYFŰY* 1724. p. 50.; *ISTVÁNYFŰY* 1622. p. 80.; *BETHLEN* 1684–1690. p. 87. *Monendus vero est lector, non de castro Sáros, sed de castro Sárospatak in loco citato operis Bethlenii mentionem ferri.*

desciscente, arx etiam partibus illis subesset, vi postea eripi a FERDINANDI militia debuit. Nimirum dum *Leonardus Felsius, Cassoviae* recuperandae curam in se reciperet, in *Scepusium* perveniens, necessarium ducebat, ut arces a tergo sitas, ne hostile quidpiam [p. 104.]¹ relinqueretur, expugnaret. Itaque post *Sirokam* tertiis castris ad *Sarosiam* pervenit, permotisque² insano labore, in clivum montis muralibus machinis, et aggeribus egestis, arcem verberari iussit. Illis vero opinione fortius resistantibus, quum frustra se iactibus tormentorum agere iudicaret, cuniculis suffodiendam putavit. Erat a tergo montis portio terrea³ et mollis. Ergo ex eadem parte clam cuniculos suffodit, ea fortunae felicitate, ut, antequam ab obsessis animadverteretur, pulverem subiicere, succensoque eodem corruiere moenia potuerit. Moenibus ita perfrictis, militem per ruinas muris in arcem mane iniicit, occupataque eadem, defensores crudeliter enecat, paucis, qui ad *Hungaros* pervenerant, conservatis, et ea lege, ne adversus FERDINANDUM arma sumerent, dimissis.^{d.)}ⁱ Data erat dono postea *Sigismundo Bathorio*, eo fine, ut *Polonum* militem, qui *Zamoisky* auspice in *Hungaria* grassabatur, ac *Moysem Siculum*, et exules *Transilvanos*, ut retrocederent, pacisque inirent rationes, persuaderet. Quod quamquam ille postea inficias ivit, seque sincere omnia fideliterque exsequutum fuisse adfirmavit, ex iis tamen, quae postea subsequuta fuere, eam suspicionem haud inanem fuisse deprehensum fuit.ⁱⁱ Caesar tamen arcem, quam ei promiserat, absque haesitatione tradi iussit.^{e.)}ⁱⁱⁱ Iactabatur dein varie sub civilibus dissidiis, neque potuit evitare, quin grassantibus mox *Bethlenio*, mox *Rakocziis*, et *Tökölío* occuparetur: at nihilominus tamen mansit in *Rakocziarum* ditione, usquequo a *Francisco Rakoczio* elabente in caesaris perveniret potestatem. Ceteroqui iam anno 1680. desolata et diruta muris est, nihilque iam habet amplius, nisi ruinas; paret tamen parte sui altera comiti ab *Aspermont*, iure *Iulianae Barbarae Rakocziae*, partim vero *Illéshaziis*. [p. 105.]

Leonardi Felsii
in arcem sae-
vities:

donatur
Bathorio:

bodierna
facies.

II. Arx Bodovár

Recedit ab arce *Saros* milliari pariter uno ad orientem, retruso in silvosis montibus situ. Nomen accepit a *Bodone*, quem in raptu *Sabinae Tarczianae*, BELAE I. coniugis⁴ socium diximus supra. Et omnino BELAE quoque secessum fuisse olim arculam hanc fama est. Sed hodie vix rudera investiges, adeo sunt silvis increta omnia.

Arcis Bodo
rudera:

silvis increta.

d.) ISTVANFF. Lib. XII. f. m. 127. alias f. 134. 137.

e.) Idem Lib. XXXII. f. m. 461. a.

¹ pp. 102–103. posterius insertae et vacuae sunt ² A *promotisque* ³ corr. ex *tertia* sec. A ⁴ *coniugis* del. sec. A

ⁱ *Locos in nota d.) citatos vide in ISTVANFFY 1724. p. 127.; ISTVANFFY 1685. p. 134.; ISTVANFFY 1622. p. 204. (non ergo in p. 137.; qui numeri etsi plane inter se differant, cum nonnisi hae tres editiones operis Istvánffii in tempore Belii exstiterint, sine dubio editio princeps hic in loco tertio ponenda.)*

ⁱⁱ *Haec verba ex Istvánffio citata; de qua vide notam sequentem. Quia vero sententia Istvánffii prior ab auctore nostro non citatur, nec haec sententia intelligi potest. Quam ut intelligas, adi Istvánffii opus.*

ⁱⁱⁱ *Locum in nota e.) citatum vide in ISTVANFFY 1724. p. 461.*

III. Arx *Henrygh*¹

*Arx Henrygh
iussu Ferdinandi solo
aequata.*

Par et huius conditio est. In obsoletis enim montibus latet, et nihil nisi ruinas ostendit, et rudera. Possidebatur olim a *Tarcziis*, quorum unus, *Georgio* nomen erat, summi ducis exercitus *Iohannei* munere emicuit, eamque laudem praeclara morte² in assultu arcis *Nagy Szölös* obsignavit.^{a.)}ⁱ Ergo ubi in manus FERDINANDI arx cum partibus his superioribus pervenerat, solo eo tempore aequata est. Hodie subest familiae *Petsianae*.

SECTIO III.

De

*Pagis, et Vicis huius Processus*I. in ditioe *Sarosiensi*

*Ditio
Sarosiensis:*

seu *Nagy-Saros*, in qua sunt pagi:

- 1.) *Kis-Sáros*, vicus exilis, non ob coloniae, quae *Slavica* est, exiguitatem modo, sed etiam territorii. Aegre uno alterove pollet agello, et quod solum tenax est, atque effertum, profert nihil, nisi laetamine largo sublevetur. Contingit oppidum *Sáros*.
- 2.) *Megye* subest arci *Sarosiensi* ab occasu, priori nihil amplior, pari *Slavorum* colonia,³ parique agro, neque meliori soli [p. 112.]⁴ benignitate.
- 3.) *Hradiszka* et
- 4.) *Zetek* pagi sunt vicini in editis montibus, uno milliari ab arce *Sáros* in orientem brumalem: incoluntur a *Ruthenis*, rusticatione vili, tenui atque neglecta.
- 5.) *Gergelaka* est in confinio *Sarosiensi*, colonia *Hungarica*, agricolationis haud praeter eundae. Nam et terreno bono est, et colonis operosis.⁵ Nomen retinet a *Gregorio*, ducis *BELAE* in raptu *Sabinae Tarczyanae* administro.
- 6.) *Finta*⁶ olim possessio *Darholcz de Finta*,⁷ iam *Desöffiorum*: est in via regia, qua *Bartfam* itur, vicus itidem *Hungaricus*, in confinio *Sarosiensi*.
- 7.) *Szedekérte* ibidem occurrit, incolis aequae *Hungaris*, solo pingui, et fructifero, possessio olim *Hoffmanni*.

II. Bona urbis *Cibinii*

*Bona urbis
Cibinii.*

- 1.) *Orkuta* vicinum *Cibinio*, in ripa fluvii *Tarczae*, in septentrionem ab arce *Sáros*. Vicus quidem tenuis est, sed agro haud iniquo. Nascitur pultis genus aliquod, quod *manna* vocant, seriturque milii instar. Prisci incolae *Hungari* sunt.

^{a.)} Vid. Wolfg. BETHLEN Lib.

¹ posteriore manu *Henrygh* deletum, eiusque loco *Ujvar* positum ² **AB** *monte*; corr. a nobis ³ in p. 108. a copista add. (sec. **A**³) *Hungari sunt incolae* ⁴ pp. 106–111. posterius insertae et vacuae sunt, excepta pp. 108–109., de qua vide notas nostras 5. in hac pag. et 1. in p. 71. ⁵ in p. 109. a copista add. (sec. **A**³) *Vineam unam habet industria D. Gabrielis de Kapi*. ⁶ corr. ex *Tinta* sec. **A** ⁷ corr. ex *Tinta* sec. **A**

ⁱ *Auctor hic locum adnotare omisit, nec nos eum in opere Bethleniano (BETHLEN 1684–1690.) invenire potuimus.*

2.) *Som*, qui subest monti prope *Cibinium*, terreno nihil viliore, colonia tamen pari, quae partim urbi, partim famulatur viris nobilibus.¹

3.) *Magyar Jakabfalva*, Slavis *Jakubowjani*, dispertitur pari modo in ditionem urbanam, *Cibiniensem*, et nobilium. Ager ei, ut reliquis, collinus est, sed frumenti haud impatiens, indigus tamen cultionis strenuae.²

III. E regione *Orkutae*, ultra *Tarczam*, sunt haereditarii vici familiae *Semsei*:

[p. 113.]

1.) *Nyars* et

*Bona familiae
Semseii.*

2.) *Ardó*, vici *Hungarici*, agro utrimque commodo, ferace tritici, et siliginis; neque reformidat hordeum, avenam, et reliqua semina, dum colantur.³

3.) *Sz. Mihály* visitur infra *Orkutam*, solo⁴ devexo, atque declivi, colonia *Hungarica*, *Slavis* mixta. Infra pagum eminent domicilium, castelli instar nobile, olim *C. Stephani Szirmai* sedes. Ager ubique fertilis, tritici ferax, neque inimicus arborum fructiferarum.

IV. Familiae *Petsi* ditio

1.) *Pets Ujfalú* accepit nomen a familia *Petsi*, quae post cladem *Mohacsianam* a FERDINANDO I. huc illata est. Refertur in titulis eiusdem gentis: estque vicinum *Cibinio*, coloniae *Slavicae*, terreni collini, sed cultione adhibita feracis, atque foecundi.⁵

*Familiae Pétsi
ditio.*

2.) *Litinye*,

3.) *Henigh* et

4.) *Oleynik*, pagelli tres, coloniae *Russicae*, inter montes. Vilis heic ager, agricolatio parva, tenuis fructus: incolae religionis *Graecanicae*.⁶

5.) *Nemet-Jakabvágás* occurrit in processu alio, vicus mediocris. Commendatur a pomiferis arboribus, quas nimium excolunt incolae, et decantatissimum nomen.

V. *Hertnekianum* Dominium

1.) *Hertnek* videtur oriri ex *Herrenkneck* voce *Germanica*, quam *Gepidae* olim ibidem reliquerunt una cum vico. Est is in via regia, quae *Bartffam* ducit, paretque nunc *Klobusitzkiis*, incolis *Slavis*, agro sterili, et effeto.

*Hertnekianum
Dominium.*

2.) *Osiko* et

3.) *Bartusfalva*, Slavice *Bartusovcze*, colonia *Slavica*, duobus vicis distincta,⁷ [p. 116.]⁸ pari rusticatione, neque meliori agro, quippe montano et sterili. Videantur reliqui vici

¹ in p. 109. a copista add. (sec. A³) *In Som et Jakabfalva reliqua pars est familiae Semsey.* ² a copista add. (sec. A³) *pomorum et prunorum ferax* ³ malim *colatur* ⁴ corr. ex sola sec. A ⁵ A³ add. in margine: *curiae complures dominorum Pétsy nobilium ad formam castelli constructae* ⁶ A³ add. in margine: *praedium Pusztamező adiciendum* ⁷ in p. 114. a copista add. (sec. A³) *secus iuris civitatis Bartfensis hereditas* ⁸ pp. 114–115. posterius insertae sunt, de quibus vide notas nostras 7. in hac p., 1., 3., 4. in p. 72.

in notitia.¹ Coluntur omnes a *Ruthenis*, quos LUDOVICUS I. huc deduxerat. Agri cunctis exstirpati sunt atque silvestres, ideoque a decimis liberi.¹

VI. Ditionis *Kapianae* pars

*Ditionis
Kapianae pars.*

- 1.) *Lenard-Vágás*, Slavis *Lenhardovcze*, tenet *Poloniae* fines in montibus, ex quibus oritur *Tapoly*. Ipse pagus constat colonis copiosis, linguae *Slavicae*, quamvis corruptae: ager ubique montosus, et sterilis, fert aegre frumentum, nisi per interstitia spatiorum fertiliorum.
- 2.) *Maltzo*, et
- 3.) *Gerlacho*, uterque vicus *Slavicus* in iisdem *Poloniae* finibus, penes *Tapolyum*, loco itidem montoso et sterili.
- 4.) *Venetia*, exilis vicus inter montes maximos, ideoque nihil minus, quam *Venetiae* nomine dignus: incolitur tamen a *Ruthenis* pro nationis modulo, estque in ripa occidentali eiusdem *Tapoly*.

VII. Bona *Bartffensia*

*Bona
Bartffensia.*

- 1.) *Swerzo* vicinus *Gerlacho* inter montes, uno milliari a *Bartffa*. Ager ex ingenio situs sterilis, quippe montosus, rigatur tamen *Tapolyio* in septentrionem, pascuisque laetatur bonis. Sed et pagum interfluit rivulus quidam anonymus, ex montibus *Poloniae* illuc adlapsus, qui saepius imbribus intumescit, et subinde celerius opinione vicum² inundat. Incolae sunt *Slavi*, possessionis nunc *Thomae Szirmai*.³
- 2.) *Tarnó* ex eadem parte fluvii *Tapoly*, inter montes, adfinis priori, et agro colonisque nihil dissimilis.
- 3.) *Rokito* in eadem ripa *Tapoly*, inter montes, naturae atque rusticationis paris: colonia *Slavica*.
- 4.) *Sárpataka*, Slavis *Mokraluka*, in eodem [p. 117.] *Tapoly* latere, parique solo, et colonia; vicinus terreno *Bartffensi*. Reliqui vici videantur sparsi in notitia.⁴

VIII. Bona *Bornemisiziana* de *Adam Földe*

*Bona
Bornemisiziana.*

- 1.) *Adám Földe*, Slavis *Mossurów*, locus liber, seu *curialis*, *Sarosio* uno milliari dissitus versus *Bartffam*, in via regia infra montem. Agro est sterili, sed opportuno. Olim erat gentis *Rozgon*. Est ei castellum, quod *Stephanus Bornemisza* de *Adamfölde* insidet.

¹ in p. 115. a copista add. (sec. A³) *Luko, Livo, Kricze, Boghlarka pertinent ad dominium Hertnek, pagi Ruthenici. In Kricze est officina vitraria.* ² corr. ex arcum sec. A ³ in p. 115. a copista add. (sec. A³) *Arany-pataka, Slavis Zlato vicina* (add. sec. A) *est possessio quoque* (? add. sec. A) *Szerzo, colonia Slavica, subest D. Thomae Szirmai, de quo* (corr. ex quae sec. A) *superius dictum.* ⁴ in p. 115. a copista add. (sec. A³) *Richwald, Sibe, Klusso, Lofalva, Slav. Kobulye sunt applicata Dominio Hernekiensi, haereditas civitatis Bartfen.*

ⁱ *Haud scio an sub „notitia” eae notae intelligendae sint, quae in ms. A insertae reperiuntur; ibi enim eo ordine, ut hic in textu videtur, pagi per dominia enumerati sunt. „Vici reliqui” huius dominii, quorum hic mentio fit, in notis illis ita se habent: Kriva, Kruslo, Boglyarka, Krise, Livó, Lukó. Vide A p. 88. Vide etiam descriptionem manuscripti A in praefatione nostra.*

- 2.) *Nagy-Szilva* possidetur a compluribus.
 3.) *Kis Szilva*, vicini pagi, sortis tenuis, inter montes.
 4.) *Zarwada* in praecelsis montibus, olim latrociniis infamis. Colitur enim a *Ruthenis*, iam cicuribus.

IX. Ad bona familiae *Uz*

spectat *Uzsfalva*, vicus dominorum suorum cognominis. *Kochnya Allya* est vicinum eisdem praedium, quod BELA dicatur ibi culinam habuisse, est tamen in territorio eiusdem. Praebet et titulum et sedem genti. Adsunt ei et alia praedia: reliqui vici sunt in alio processu.

*Bona familiae
Uz.*

X. Bona familiae *Gombos*

Gombosfalva natale solum gentis eius nominis: conterminatur possessioni *Nyomarka*, quae genti *Nyormarkai* nomen dedit; sed paret nunc *Gombosiis*.

*Bona familiae
Gombos.*

MEMBRUM II.

De

Processu Septentrionali.

Complectitur processus hic oram eam, quae est reliquae regioni occidentali, et ab oriente *Scepusio*,¹ *Poloniae* a septentrione limitanea. [p. 120.]²

SECTIO I.

De

Oppidis huius processus.

I. *Héthárs*

Elegans est oppidum in ripa *Tarczae*, aedificiis, iuribus, et incolis haud incultis. *Germanis* vocatur *Sieben linden*, *Slavis* *Lipnani*, utrisque, uti *Hungaris*, a tiliarum,⁴ quae fortean numero septem virebant ibidem olim, ornamento. Vaste haud diffunditur, sed domos ostendit tersas, humiles licet, tamen aequi ordinis. In medio habet aream, opportunam foro, et nundinis annuis, quae diebus *Palmarum*, *Pentecostes*, *decollationis Iohannis*, et *Catharinae*, non sine frequenti concursu viciniae celebrantur.⁵

*Oppidi
Héthárs situs:
et nomenclatura:
atque
aedificia.*³

¹ sic et in **A** ² pp. 118–119. posterius insertae et vacuae sunt, excepta p. 119., de qua vide notam nostram 5. in hac pag. ³ nota marginalis om. **B**, add. sec. **A**; ubi vero *opidi* est ⁴ corr. ex *liliarum* sec. **A** ⁵ in p. 119. a copista add. (sec. **A**³) *Elegans ibidem visitur templum, cryptis familiae Tarczay et Deseoffy successoribus in bonis Tarczay nobile.*

*civium lingua
et labor:
berus et iustitiae
administratio.*

Cives eius sunt potissimum *Germani*, sellulariis, et agrestibus intensi operis. Imperat eis *Dersöffi*, cuius tamen servitia solutione census redimunt, ipsique inter se iudice oppidi constituto de publicis rebus decernunt.

II. Berzevicze

*Oppidum
Berzevicze
Slavonicum.¹
cura agrorum:
et opificium
sellularium.*

Vilius paullo priori est, *Slavisque* cultum, sed liberum aequae, copiosumque, in limitibus *Comitatus Scepusiensis*. Aedium structura non superbit, sed gaudet tamen curiis nobilium, lapideis, quae castella dici merentur, qui oppido dominantur. Ager sterilescit solo per se montoso, et tenaci. Itaque heic etiam oppidanis praecipua cura est, agrorum ut ex cultione parum vivant, sed concurrant ad operas sellularias, atque opificia, et nonnullas mercaturas. Nundinas, quod scio, celebrant diebus D. *Valentini*, atque omnium [p. 121.] sanctorum. Alluit oppidum rivus, quem *Toriczka* nominant, idemque post in *Tarczam* exoneratur.

III. Palotsa

*Palocsae, olim
oppidi, hodie
vici speciem re-
ferentis situs.²
lingua et mo-
res Slavonica.*

Olim frequens oppidum, hodie vix pagi refert speciem. Visitur in finibus *Poloniae*, loco montoso et sterili. Eadem situs malignitas paupertatem loci caussatur. Nequeunt enim oppidani proficere agricultura: modus autem quaestus vilis, et tenuis victus est. *Slavi* sunt omnes, lingua crassa, moribusque durioribus, sed modestis, facilibusque. Imperant ei barones *Horvath* de *Palotsa*.³

SECTIO II.

De

Arcibus huius Processus.

I. Arx Palotsa

*Arcis Palocsae
descriptio.*

Erat olim arcula eximia supra oppidum sui nominis, in petra quadam edita, sublucante eam *Poprado*, qui arcem, et oppidum interfluit.⁴ Ex ea parte, qua fluvio prominet, rupes est praerupta, et abscissa; de reliquo declivis sensim, et in planum desinens ad meridiem. Illic enim radices eius admittunt agros arabiles, frumentoque haud inimici. Condiderunt arcem olim *Palocsaii*.⁵ Deinde parebat *Stephano Dobo. Telekessius*, dum ditionem *Sarospatakinam* horrende vastat, adeo movet ad iram *Gabrielem Perenium*, ut is,

¹ nota marginalis om. B, add. sec. A; ubi vero *opidum* est ² nota marginalis om. B, add. sec. A; ubi vero *opidi* est ³ in ms. A posteriore manu (A³) add. *alluitur Poprado* ⁴ in p. 124. a copista add. (sec. A³) *Paloczi, qui praedicatum habebant de Palocz.* ⁵ in p. 124. a copista add. (sec. A³) *prius Villermi Drogeth de Homonna palatini sub Carolo et Ludovico I. regibus, bonum erat, ut patet ex testamento eiusdem circa annum 1320. condito*

Sarospatakino, ditionis suae fortalio erumpens, castellum hoc *Palotsam Stephani Dobonis* magna vi adoriretur, idque funditus everteret.^{a.)¹} Sed aliter ISTVANFFYUS.^{b.)²}ii [p. 126.]³

II. Arx Tarkö

Eminebat olim iucunde in vicinia *Cibinii*, monte pariter edito, atque solitario, aedificio herili, et sede domini digno. Habitabatur enim a *Tarcziis*, suis heris, a quibus *Sabinam* raptam, et delatam BELAE dictum est. Deleta autem anno 1556. est, quum *Isabella Transilvaniam* repeteret. Ita enim BETHLENIUS:^{c.)ⁱⁱⁱ} *Ferdinandus*, inquit, *edoctus, quo in discrimine res Transilvanicae⁴ essent⁵ positae, sine mora ad succurrendum Samos Ujvariensibus⁶ valida auxilia mittit, duce Puchaimio,⁷ qui ex itinere Tarkünem, et Ujvarum,⁸ arces Tarczaii,⁹ qui ante aliquot dies ad Melchiorem Balassam cum militibus suis obviam reginae¹⁰ iturus, profectus erat, adortus, deditibus se iis, qui intus erant, occupavit, dirutasque solo aequavit.*

Arcis Tarkö funditus deletae situs olim.

III. Berzevicze

In ruinas abiit et haec arx olim praeclara, in monte vicino eius oppidi. Nam quod *Hussitis* partes has¹¹ occupantibus commodum praeberet hospitium, tolerare eam MATTHIAS HUNNADES non potuit, quin everteret. Ex eo tempore adeo iam obsolevit, ut aegre ruderibus cohaereat, montem vestiente silva densissima.

Arcis Berzevicze in ruinas abiit.

IV. Szinye

Fuit olim castrum, fossis et aggeribus munitum, intra vicum medium cognominem. Crediderim, aetatis fuisse *Hussiticae*; aut dum ALBERTUS oram armis oppleret. Quidquid eius rei sit, foveae adhucdum monstrant vestigia, in quarum medio hodieque templum visitur, temporibus sequioribus exstructum.

Arcis Szinye vestigium.

a.) Vid. Volfg. BETHLEN Lib. IV. f. 207.

b.) ISTVANFF. Lib. XIX. f. m. 233.

c.) Lib. IV. p. 199. Conf. ISTVANFF. Lib. XIX. f. 373. mihi f. 230. b.

¹ nota a.) om. **B**, add. sec. **A**, sed in fine notae *conf.* del. a nobis; textus enim notarum a.) et b.) ante in una nota comprehensus in ms. **A** disiunctus fuit, abbreviatione vero *conf.* erronee relictæ ² nota b.) om. **B**, add. sec. **A** ³ pp. 122–125. posterius insertae et vacuae sunt, excepta p. 124., de qua vide notas nostras 4–5. in p. 74. ⁴ BETHLEN 1684–1690. p. 199. *Transylvanicae* ⁵ BETHLEN 1684–1690. l. c. *sint* ⁶ *Samos Ujvariensibus* BETHLEN 1684–1690. l. c. *Szamos-Ujváriensibus* ⁷ BETHLEN 1684–1690. l. c. *Puchanio* ⁸ BETHLEN 1684–1690. l. c. *Ujvárurum* ⁹ BETHLEN 1684–1690. l. c. *Tárczaii* ¹⁰ corr. ex *reginam* sec. BETHLEN 1684–1690. l. c. et **A** ¹¹ corr. ex *hac* sec. **A**

ⁱ *Locum in nota a.) citatum vide in BETHLEN 1684–1690. p. 207.*

ⁱⁱ *Locum in nota b.) citatum vide in ISTVÁNFFY 1724. p. 233.*

ⁱⁱⁱ *Locos in nota c.) citatos vide in BETHLEN 1684–1690. p. 199.; ISTVÁNFFY 1622. p. 373.; ISTVÁNFFY 1724. p. 230.*

SECTIO III.

De

Pagis et vicis huius processus. [p. 127.]I. Bona *Dessőffiana**Bona*
Desőffiana.

- 1.) *Krivany* distat ab oppido *Héthárs* milliari dimidio infra montes, in ripa *Tarczae*, incoliturque a *Slavis*, solo collino, et culturae durioris, sed non sine foenore. Ornant vicum castella tria *Dessőfforum*, haud ignobili forma, structura autem solida.
- 2.) *Tarcza* priori adverso amne adfinis est, locus *Slavicus*, sedeque *Thomae Szirmai*, summi provinciae comitis, nobilitata: olim vero natale solum *Tarciorum*,^{a.)} ex quibus duo cum LUDOVICO in campis *Mohacsianis* occubere. Ceterum utroque amnis latere infra montes sparguntur vici complures, a *Ruthenis* inhabitati, si *Viszokam* et *Ljubotin* excipias, quae *Slavis* parent. Procurrit autem ditio haec usque ad fines *Poloniae*, ubi
- 3.) *Csircs*,
- 4.) *Oroszwola*,
- 5.) *Obrucsno* proximi accedunt *Poloniae*, ad decursum fluvii *Poprad*, labentem penes oppidum *Muschina* *Poloniae*, qui cum fluvio *Dunajecz*, sub castro *Schoncz* corrivatus in *Vistulam* incidit.
- 6.) *Krivany* et *Tarczae* vicis conterminum est praedium *Katsand* oppidi, quod iam *Pusztamezö*, et *Slavis* *Pusztá Pole* vocitatur. De eo traditio est, retroactis saeculis terrae motu absorptum esse, alioqui in valle situm. Sed verius est, bellis esse deletum finitimis.
- 7.) Infra *Héthárs* oppidum pertinent ad hanc ditionem 1.) *Veresalma*, *Slavis* *Cserwenicza*, in via regia ad amnem *Tarcza*, sinistro defluentis latere, incolis *Slavis*. 2.) *Vola* opponitur priori ad amnem, uterque adfinis possessioni *Petsujfalu*.

II. Bona *Dobaina*, et *Roskovanyana*
ad fluvium *Tarczam* [p. 130.]¹*Bona*
Dobaiana et
Roskovanyana.

- 1.) *Roskovany* *Voljae* conterminus, a latere fluvii dextro, natalibusque dominationis suae insignis. Sunt et in eo domicilia complura saxo instructa commode pro dominorum mansionibus. Reliqua occupant *Slavi*, *Lutherani*, agro haud fertili, sed seminum tamen patiente, si laetamine laetantur.² Pruniferis arboribus clarus.
- 2.) *Dobo* eodem amnis latere, paullo tamen semotior contra oppidum *Héthárs*, superbit curiis compluribus *Dobaianae* familiae: quas circumfundunt aediculae colonorum linguae *Slavicae*. Reliqua continent montes pinei. Terrenum loci procurrit ultra amniculum *Tarczam*, vocaturque ibidem iam *Petermezö*, *Hétharsiensibus* limitaneum.
- 3.) *Petermezö*, *Slavis* *Petrovicze*,³ ad bona spectat *Roskovanyana*,⁴ optimis diversoriis eminet.

^{a.)} Conf. ISTVANFFIUS Lib. IV. f. 56. 23. et de occasu familiae Lib. XX. f. 385. 22.¹ pp.128–129. posterius insertae et vacuae sunt ² *A colantur* ³ per alienam manum corr. in *Petrovenske*
⁴ per alienam manum corr. in *Dobayana*ⁱ *Locos operis Istvánffii in nota a.) citatos vide in ISTVÁNFFY 1622. pp. 56., 385.*

II. Bona gentis *Berzevicziae*

- 1.) *Fekete Kút* affinis oppido *Berzeviczio*, situs montani, et a longinquo perspicui. Nam alte insidet, prospicitur e longis terris, sed ideo solo est siticuloso, colonis *Slavis*.
- 2.) E regione *Berzevicze* est vicus *Hamburg* castello insignis: olim claustro *Templariorum* emicuit.
- 3.) *Darócz* infra *Polemam*, rivo irriguus, qui ex montibus ibidem deiicitur. Incolitur a frequenti colonia *Slavicae* gentis.
- 4.) *Stellbach* adiacet *Tarczae*, quae eum medium interfluit. Olim *Gothorum* tenebat coloniam: hodie colitur *Slavis*, et *Ruthenis*.
- 5.) *Balás vágás* adfinis *Scepusio*, in ripa *Tarczae*, solo utique irriguo, sed tenaci, et nisi laetamine crebro subigatur, sterili. Colonia *Ruthenica*.¹

Bona gentis Berzeviczae.

III. Bona *Palotsiana*

- 1.) *Orloff* est ad *Popradum* infra *Palotsam*, inter montes: incoliturque *Ruthenis*, rusticatione montana, pastionibusque pecudis ovillae.
- 2.) *Ondregowa* est praedium, seu locus desolatus, ad eundem fluvium *Poprad*, qui heic se [p. 131.] iam insinuat *Poloniae*. Hinc intra montes procedunt:
- 3.) *Lagno*,
- 4.) *Lipnik*,
- 5.) *Matiszova* in finibus *Poloniae*, nunc comiti *T. Szirmai* pignori dati. Supra *Paloczam* sunt:
- 6.) *Plawnicza* vicus copiosus, et a *Gepidarum* reliquiis, industrio genere cultus. Sedet ad dextrum *Popradi* latus, in via regia, qua *Kesmarkino* itur *Bartffam*. E regione eius est:
- 7.) *Ujjak*,² *Ruthenorum* colonia; crediderim oppidis uterque adfinis, speciatim castro *Lublyó*.

Ditio Palocsaiana.

IV. Bona Capituli *Scepusiensis*

- 1.) *Alsó-Szalok*, a compluribus possessoribus tenetur; familia *Semsey* actu partem huius possidet;
- 2.) *Felső-Szalok*; vici duo occurrunt in valle *Farkasvölgye*, *Slavis Wilcsa-Dolina*, qua in *Scepusium* itur. Solum ei vile est, et seminum difficulter patiens, nobile tamen arboribus pineis, quas *vörös fenyőfa* vocant *Hungari*, Germani *Fernholtz*, quod genus nusquam alibi reperitur in tota hac provincia. In posteriori pago exercetur mola papyracea. Inter hos montes occurrunt vici copiosi, valle multum irrigua amne quodam, qui prope *Berzevicz* in *Tarczam* incurrit, eamque reddit validiorem. Incolae scandularum et canalium confectione victitant.

Bona Capituli Scepusiensis.

¹ corr. ex *Russenica* sec. A ² corr. ex *Ujjak* sec. A

V. Bona *Berthótiana*

Ditio
Berthótiana.

- 1.) *Berthot* vicus populosus intra montes, in via,¹ qua *Eperiessino Leutschoviam* itur, ideoque stationem publici cursoris tenet primam; interluitur autem amniculo *Szwinka*, qui complures molas impellit. Ipse pagus praeter copiosas domos rusticanas, habet complura castella, famae celebris. [p. 136.]²
- 2.) *Hedri* vicus gentis cognominis incunabulis clarus, ad eundem rivulum, sed priori tenuior. Sunt ei aedes muratae unae, coloni *Slavi*.
- 3.) *Frits* aequae cognominis familiae ortu, sed quae iam occidit, notus. Insidetur castello amplo ad eundem amniculum: coloni sunt et heic *Slavi*, et est sedes *Nicolai Berthoty*.
- 4.) *Schiroka* sedet supra eundem fluviolum, omnibus, quos diximus, copiosior. Sunt ei curiae plures a gente *Hedry* excultae. Reliqua tenent agrestes, *Slavonici*, et seduli. Ipse pagus tenet vallem inter montes, qua regia via ducit *Leutschoviam*, in faucibus montis *Braniczka*. Difficillimum est iter adverso rivo ad milliare dimidium: quippe qui rivus spatio eodem pluries³ propemodum traiciendus, dum subeatur mons ipse. Hinc sinistrorsum:
- 5.) *Nagy Vitéz* et
- 6.) *Kis-Vitéz* gentis *Vitéz*, uni ramo familiae *Berthoti* nomen dedit, quae iam deficit. Irrigatur a rivo de montibus deiecto, et in eius decursu sunt:
- 7.) *Hrabkó*, cui vicina est *Scepusiorum S. Anna*, religiosis peregrinationibus celebris, quae in bonis *Csakianis* tenetur ab eremita. Olim habebat *Hrabko* Templarios.
- 8.) *Szent-Kereszt*⁴ ultra montes profundiori valle, per quam ad *Scepusios* via ducitur versus *Krompach*, *Olaszi*, *Igló*, ager incolis iniquus.

VI. Bona *Szine*

Ditio Szinye.

- 1.) *Szine* familiae, natale solum, olim *Swinye* dicebatur. Distat *Eperiessino* milliari unico, rivo *Swinka* irriguus, a quo et nomen accepit. Ager heic tamen mitior.
- 2.) *Szinye Ujfalu* viculus in via regia versus *Leutschoviam*.
- 3.) *Ternye*,
- 4.) *Lipocz*,
- 5.) *Rencsisso* ad familiam spectant *Szinyey*. [p. 137.]

VII. Bona civitatis *Eperiesiensis*

Bona civitatis
Eperjessiensis.

- 1.) *Kajata* vicus exilis, sed utilis, medio ab urbe sua lapide versus *Leutschoviam*. Nunc Soc. *Iesu* Collegium *Eper.* possidet.
- 2.) *Mochnya* habet terminos communes cum vico *Szinye*, pagus nihilo melior; nunc Iesuitarum *Eperiesiensium*, alias haereditas civitatis⁵ *Eperies*.ⁱ

¹ in via corr. ex *invia* a nobis ² pp. 132–135. posterius insertae et vacuae sunt, excepta p. 133., de qua vide notam nostram 4. in hac pag. ³ corr. ex *plures* sec. A ⁴ in p. 133. a copista add. (sec. A³) *Slavice Krizovjani* ⁵ corr. ex *comitatus* sec. A

ⁱ In ms. A in pp. 59–60. posterius insertis additamenta quaedam de familia *Péchy* collecta leguntur, cum hoc titulo: „Quo ad illustrandam per historicum *Matthiam Belium* Familiam dictam *Péchy* de *Péchyujfalu* [!] Comitatus *Sarosiensi* insitam occurrunt sequentia”.

MEMBRUM III.

De

Processu Inferiori.

SECTIO I.

De

Libera et Regia Civitate Eperiesiensi

§. I.

Eperiesinum est civitas, seu urbs in finibus his *Hungariae* praecipua, et non tantum moenibus, aedificiis, ac situ, sed etiam incolis multis aliis praecellens. Nomen videtur venire a vocula Hungarorum *eper*, Latinis *fragum*, ideoque *Fragopolis*, a baccharum huius generis fertilitate.¹ BONFINIUS *Aperiasium* vocavit, ISTVANFFYUS *Eperiessum*, alii *Eperiem*; quemadmodum *Germanis* quoque *Eperies* cognominatur. Slavi *Pressow* nominant, fortean a voce *press*, quod torculam significat, ratione rei ignota. Si hoc verum est, apparet clare, *Hungaros* ex genio linguae, qua nequeunt consonantes, sine vocalibus interiectis, pronuntiare, *e* geminum adiecisse, et loco *Press*, *Eperies* enunciassse. Quidquid eius rei sit, urbem hanc prius exstructam existimo, quam *Hunga*[p. 142.]^{ri}² innotuerant. Quoniam vero hanc regionem *Slavis* ante *Hungaros* habitata certum est, ambiguum esse nequit, nomen urbis ad *Slavos* magis, quam *Hungaros* referri omnino oportere. Quod autem posteriores *Germani* imitati sint, et nomen *Eperies* retinuerint, factum id est, quod hi ipsis *Hungaris* quoque posterius huc venerunt, occupatamque ab illis, nomine retento, excoluerunt. Id non est probatu difficile, si verum sit, *Germanos* hos a GEYZA II., ut ISTVANFFYUS adfirmat,^{a.)}ⁱ aut aliis regibus sequioribus huc inductos.

*Eius reliquis
praecellentia:
nominis ratio.*

§. II.

Quamvis ergo origo urbis incerta est: vero tamen haud dissimile, a *Slavis* iam,³ seu primis incolis, positam fuisse, et ubi ab *Hungaris* occupata est, a *Germanis* post excultam. Primos eius possessores, comites *Eperiesienses* fuisse, adfert auctor *Ungariae suis cum regibus compendio datae*,^{b.)}ⁱⁱ extinctaque eadem gente, in libertatem assertam anno circiter MCD.⁴ cum iam sex ante annos muro incincta fuisset.ⁱⁱⁱ Ex eo tempore crevit variis regum *Hungariae* beneficiis adeo, ut non tantum domibus copiosis, muro instructis adflueret, sed etiam muro gemino, fossa una, et compluribus propugnaculis communiretur.

*De origine
auctoris
coniectatio:*

*in libertatem
elevatio:
munimina.*

a.) Lib. XIII. f. m. 136.

b.) f. 156.

¹ corr. ex *fertilitatem* sec. A ² pp. 138–141. posterius insertae et vacuae sunt, excepta p. 139., de qua vide notam nostram 2. in p. 80. ³ malim *eam* ⁴ corr. ex *MDC.* sec. A et TURÓCZI 1729. p. 156.

ⁱ *Locum in nota a.) citatum vide in ISTVÁNFFY 1724. p. 136. Certe, in loco citato de Saxonibus Transylvanicis Istvánffy disserit.*

ⁱⁱ *Locum in nota b.) citatum vide in TURÓCZI 1729. p. 156.*

ⁱⁱⁱ *Haec haud secus a Turóczi sunt transsumpta. Cf. TURÓCZI 1729. p. 156.*

§. III.

*Calamitates et
verbera urbis.*

Sed quemadmodum aliae *Hungariae* civitates diversis bellis et conversionibus lacescebantur: ita etiam *Eperiesinum* per varios casus ivit. *Tartaricis* grassationibus, dubium non est, quin pariter, uti tota *Hungaria*, corruerit. Qualisnam¹ post sors manserit *Eperiesinum*, dum SIGISMUNDUS *Poloniae* caussa hos fines peragrasset, facile est ad colligendum.² *Bohemis* autem grassantibus, etsi BONFINIUS *Eperiesinum* inter eas civitates non recenset, quas Hus[p. 143.]*sitae* habebant in manibus: tamen quum *Cassovia*, et *Sovarum* succubuerit, quis dubitaret, *Eperiesinum* quoque parem fortunam expertum. Praesertim quum *Sarosium* oppugnaretur, credi nequit, quin urbs haec quoque nonnihil maleficii perpessa sit. Mortuo autem MATTHIA, ALBERTUS cum VLADISLAO³ de *Hungaria* dimicans, *Eperiesinum* non tantum cepit, sed etiam per aliquot tempus tenuit;^{c.)}ⁱ neque restituit prius, quam pace facta. Ortis postea regni dissidiis, quum de eodem IOHANNES et FERDINANDUS decertaret, pro temporum ratione mox huic, mox illi parebat.^{4.d.)}ⁱⁱ Motibus autem *Botskaianis*, adurgente *Desöffio*, succubuit, *Cassoviae*, *Leutschoviae* et *Cibinii minoris* exemplum sequuta.^{e.)}ⁱⁱⁱ Ea re comperta *Basta*, urbem rursus recuperavit.^{f.)}^{iv} Recuperata etsi a rebellibus saepe gravissimis incommodis affecta, ac igne et ferro vastata, recepto tamen Germanorum militum praesidio, et contemptis omnibus periculis, rerumque et fortunarum suarum dispendiis usque ad belli exitum in fide, et officio, constantissime perseveravit.^v Et quamvis hac fidelitate sequutis quoque tumultibus *Bethlenianis*, *Rakoczianis*, et *Tökölianis* restitit: tamen nequivit evitare, quin uni alterive succumberet. Postremo motu *Rakocziano*, diu in manibus tumultuatorum mansit, donec pulchre communita, anno MDCCX. caesareanis restitueretur.

§. IV.

Situs urbis.

Occurrit autem urbecula haec sub latitudinis gradu XLVIII. cum minutis 49., longitudinis vero XLIV. cum 46. minutis, milliaribus sex *Bartffa* in meridiem, totidem *Leutschovia* in orientem, in septentrionem vero quatuor *Cassovia*, loco amoeno, plano, aliquantum concavo, patentibus undique agris collinis partim, partim planis, quippe

c.) Vid. ISTVANFFIUS Lib. I. f. m. 9. et Lib. II. f. m. 14. alias 18, 16.

d.) Idem Lib. XII. f. 127.

e.) Idem Lib. XXXIII. f. m. 500. alias 815.

f.) Idem Lib. eodem f. 502.

¹ corr. ex qualis nam sec. A ² in p. 139. a copista add. (sec. A³) supra portam superiorem annus erectionis eiusdem ita expressus visitur: Anno Domini Millesimo CCCCXXXVII. eadem inscriptio visitur in porta inferiori etiam. Quae nota certe non quidem ad hanc partem, sed ad paragraphum VII., ubi de portis urbis agitur, pertinet; sed etiam in ms. A hic ponitur ³ corr. ex Vladislaus sec. A ⁴ corr. ex parabat sec. A

ⁱ Locos in nota c.) citatos vide in ISTVANFFY 1724. pp. 9., 14.; ISTVANFFY 1622. p. 18.

ⁱⁱ Nota d.) a nobis huc translata est e fine sententiae prioris, cum sine dubio huc pertineat; loco enim operis Istvánffiani in nota citato de castris Caesarianis pone Eperjesinum a Felsio anno 1535. communitis legere possis. Vide ISTVANFFY 1724. p. 127.

ⁱⁱⁱ Locos in nota e.) citatos vide in ISTVANFFY 1724. p. 500.; ISTVANFFY 1622. p. 815.

^{iv} Locum in nota f.) citatum vide in ISTVANFFY 1724. p. 502.

^v Vide ibidem.

leni et vix sensibili passim acclivitate variantibus, quos postea fastigant montes, sed [p. 146.]¹ remotius paullo, quam qui terrenum civitatis reddant asperum, et horribile. Forma urbis est oblonga, ovalis tamen, et *Cassoviae* haud multum dissimilis. Pari etiam positione² diffunditur a meridie in septentrionem, non ab ortu in occasum, ut nonnulli^{g)}ⁱ volebant, *Tarcza* amne latus eius orientale rigante. Idem poeta sic inquit:ⁱⁱ

*Hanc situs ipse loci, veniens e collibus unda,
Et duplex tutam murus ab hoste facit.*

§. V.

Aedes sacras numerat quatuor, quarum duae in media urbis area, seu foro, conspiciuntur. Una paullo superius, D. *Nicolao* sacra, quae augusta, et sumptuosa fabrica, turrique eximia inservit genti *Germanicae*; inferior altera aequae augusta, sed expensarum minorum, quae recordatione conceptae Virginis Deiparae, frequentatur *Hungaris*, utrius nationis³ sacra PP. Iesuitis administrantibus. Ante hoc alterum templum in eodem ordine paullulum inferius, eminent scholae, aedificio gemino, minori uno, altero maiusculo, sumptuoso, et hilari, quod ab Evangelicis exstructum, celebri olim gymnasio, vulgo collegio, in quo Academica paene studia tradebantur, enituit; sed ademptum iam utrumque, scholis⁴ suffragatur Iesuiticis. Aedes autem sacrae reliquae recedunt ab his in latera, estque unum *Minoritarum*, sancto *Iohanni Baptistae* sacrum, quod auxit, atque ornavit *Alexander Ketzer*; alterum *Observantium*, restitutore eiusdem, seu restauratore *Francisco Klobusiczkyo*, libero barone de eadem.

Aedes sacrae.

§. VI.

Ipsa urbis area spatiosa quidem est, sed nihil aliud, quam media pars plateae, quae urbeculae longitudinem dividit, et a por[p. 147.]ta superiori, ad inferiorem protenditur, vocaturque *Windisch mittel-gasse*. Praeter eam est alia, *auf den graben*, quae compluribus maeandris, seu meatibus, plateolisque iungitur. Idem poeta:

Spatium et series platearum:

*Dividit augustos, augusta platea Penates
Se media pulchrum pandit in urbe forum.*ⁱⁱⁱ

§. VII.

Inter domos publicas excellit curia urbis, e regione templorum ab oriente instructa, laxa eadem, et usibus conventibusque publicis opportuna. Altera ab hac est in foro, in qua

Aedificia.

^{g)} Auctor *Topogr. Magni regni Hung.* p. 153.

¹ pp. 144–145. posterius insertae et vacuae sunt ² corr. ex *positio* ne sec. A ³ corr. ex *notionis* a nobis ⁴ corr. ex *scolis* sec. A

ⁱ *Locum in nota g.) citatum vide in BONBARDI 1718. p. 153.*

ⁱⁱ *Idem poeta, id est, Ladislaus Turóczi SJ, multo superius iam citatus. Vide in TURÓCZI 1719. f. A[12]r.*

ⁱⁱⁱ *Vide TURÓCZI 1719. f. A[12]v.*

emporium olim, seu apotheca mercium diu cum gloria urbis celebrabatur, iam mercantibus inservit. Quidquid autem privatarum domuum ex utraque parte¹ est, aequa utrimque serie, fabricisque in geminos mansionum ordines contignatis, incrustatisque amoene adtolluntur. Et quemadmodum omnia murata sunt, ita non sine decore honestatem urbis tuentur. Moenia murus geminus, alter altero sublimior, et solidior incingit, suffulcientibus eos propugnaculis, quorum duo praecipua, mercatorum unum, alterum viatorum non parum addunt ornamenti urbeculae, ut nihil dicamus de reliquis, quae a sartoribus, carnificibusque nomen habent: eae enim pariter singulari munimento moenia, et urbem ornant. Praeterea adstant portae, superior una, altera inferior, adiecta una portula a latere, quae omnia turritis tectis condecorant urbis compagem. Totam eam ambiunt fossae, alte satis depressae, quarum una, quae *Tarcae* vicina est, oppletur aquis ad summum.

§. VIII.

Suburbia.

Extra urbem ad occasum sunt suburbia frequentium domuum, et hortorum, inter quos et oratoria Evangelicorum, cum scholis, et domiciliis sacerdotum permittuntur. Ante portam superiorem visitur mola, [p. 150.]² compluribus ductibus conspicua; haud procul inferius sunt molae plures, inter quas et pulveris pyrii erat molendinum, frequentesque aediculae opificum: non secus ante inferiorem etiam portam obsessa sunt omnia domiciliis, quae tametsi bellis variis saepius corruerunt; restauratae sunt rursus. Ultra *Tarcam* fluvium in occidentem prominent vineta urbis, non ampla quidem, sed tolerabilis fructus. Tota ea regio, arbustis silvescit fructiferis. Ex eadem etiam parte consurgit mons quidam eximius, in cuius pede visitur arbor, Germanis *Pfaffenbaum*, succi salubris et pretiosi. Summa montis ferunt herbas itidem salutares, diversissimi generis. Et quemadmodum solo mons sabuloso est: ita ubertim procreat *Sedum minus*, et *Napellum flore albo*, de quo dum *Cambisis* natus nonnihil quotidie degustasset, ita veneno imbutus fertur, ut quam primum musca naso eius insedit, enecata sit. Ultra eundem hunc montem semihoriorum scatet ille fons acidus, quem Hungaris *Gonoszkút* supra nominatum diximus. Color aquae caeruleo atrior, aluminis odor, saporque stringens, vis, qua elumbia membra solidantur. Itaque non ad potum modo suadet a medicis, sed etiam ad illiniendum externo, si quis virus vehementius, et membra imbecillia persentiat. Sunt, qui marte, seu ferrea materia imbutum fontem adfirmant, ideoque ad solvendas obstructions hepatis, lienis, et venarum mesariacarum utilem credunt. Sunt autem fontis huius complures venae, et crebrae scaturigines, silvis ibidem obumbratae, in quibus silvis locus unus Germanis audit *Zellengrund*. Infra portam inferiorem a dextris, inter agros occurrit amoena quaedam terrae positio, [p. 151.] ibidemque lapidina; inde ad quadrantem horae succedit via lacustris, et coenosa, quae in eundem montem deducit. In huius progressu reperitur passim *farvora*, salubris herba. Summum autem montis cacumen cuspidatum est, olim depressum, et intime rivo ebulliens, e cuius fundo aurum quoque elutum fertur. Et quamvis iam scrobs hic, et rivus obruti sunt parte sui maxima: tamen eruitur adhuc humus quaedam glareosa, quae si comminuta aquis diluatur, fiatque ex reliquiis

¹ corr. ex *parta* sec. A ² pp. 148–149. posterius insertae et vacuae sunt

regulus, ex binis circiter libris, terna plus minus grana auri elidentur. Vocatur scrobs hic *Hellengrund*, Latinis *baratrum*. Reducto isthinc itinere occurrit opacus quidam atque amoenus meatus, qui ad acidulas ducit alias, *Borkut* nomine, quas *Eperiesienses* lacu lapideo instruxerunt, adiecto aedificio, suffugii amoenioris gratia. Depressa sunt, sed non sine amoenitate, quae fons hic tenet. Aquam eius terram auream, vel si mavis, sulphuream ducere compererunt, rerum periti. Itaque sextarius unus alterve ex ea dum bibitur, laxat alvum, urinam pellit, ideoque, quod ob levitatem suam diu stomachum non onerat, verum transit, gratus est bibitu, et opportunus.

§. IX.

Cives urbis partim sunt *Germani*, partim *Slavi*, *Hungari* pauci, et non nisi qui vel ad-
venerunt, locis ex *Hungaricis*, partim didicerunt linguam ex *Germanis*, atque *Slavis*.
Germanorum par fere dialectus est, quemadmodum *Cassoviae*, *Cibinii*, *Leutschoviaequae*,
Saxonica nempe, vario genere mixta. Contra *Slavi* imitantur partim *Polonos*, partim
Russos, adscititio loquendi <modo>,¹ qui parum leporis, inconditi, et crassi multum ad-
mixtum habet. Religio in utramque nationem dominatur *Catholica*. Nam etsi pars ci-
vium [p. 154.]² potior confessioni adhaeret *Augustanae*, tamen eius exercitium excluditur
in suburbia, *Catholicorum* sacris in urbe obtinentibus.

Cives Germa-
ni, Sclavi,
Hungari pauci:

religio.

§. X.

Magistratum gerit praetor, seu iudex, suffragantibus XII. senatoribus, et uno actua-
rio; qui ut alias, heic etiam diebus certis in curiam coeunt ad concilia. Extra senatores
istos habentur quoque viginti quatuor viri, ex nobilioribus civibus delecti, qui senatum
superiorem in rebus magis arduis, sublevant quasi, et iuvant, et non tantum in nume-
rum demortuorum eliguntur, sed etiam munera gerunt externa. Cives reliqui incum-
bunt vel mercaturae, vel operis sellulariis, vel etiam agriculturae. Et quod ager arctior
est, quam ut quaestui, aut vino sufficiat, ad *Tokaiensem* oram recurrunt quidam poten-
tiores, redemptisque illic vineis, dant operam ibidem vino, coemptisque saepe vinis plu-
ribus, faciunt eorum quaestum, cum in finibus his *Hungariae*, tum in *Poloniam* quoque.
Par et panni, rerumque vestiariarum³ mercatura est. Praeter venundandi modum, quem
domi habent, cum quotidie, et hebdomadatim, tum quotannis diebus festis *SS. Triadi*,
Laurentio, *Andreae* et *Carolo* <sacris>,⁴ excursunt in oppida, et civitates vicinas mercan-
di caussa. Eadem commoditate, opificum etiam, modus vendendi ea est, quae confi-
ciunt. Ea vero omnia, quum parvi constant, tantum haud important, quantum ad opes,
et divitias sufficiat. Itaque pauci abundant,⁵ plurimis aegre angustam rem domesticam
cum honestate tutantibus. Alioqui vivunt omnes modo civili, non ad luxuriam, verum
parce, honeste tamen. Vestis paucis *Germanica* est, pluribus *Hungara*, oblongior tamen
paullulum, et composita ad modestiam, colore caeruleo, aut rubello. Par et feminis co-
lorum varietas, [p. 155.] vestitus ex *Hungarico Germanus*, forma venusta, ex albo rubea,

Iustitiae ad-
ministratio:

labor civium:

mercatus: et
nundinae:

¹ add. a nobis ² pp. 152–153. posterius insertae et vacuae sunt ³ corr. ex *vestiarium* ⁴ add. a nobis
⁵ corr. ex *a bundant* sec. A

vegetus animus, et effabilis, beneficusque ac hospitalis. Nuptiis et hae properant, dum liceat, perosae virginitatis protractioris. Eaedem nendo, et sarciendo, pinsendoque, atque coquendo vitam occupant; sed praecipua ipsarum industria subigendo lino impenditur. Virorum contra a puero est litteris se humanioribus, et deinde mercaturis, vel opificiis devovere. Et quoniam ab antiquis iam temporibus celebria heic gymnasia habebantur, fieri aliter non potuit, quam ut cives *Eperienses* praecipuam nacti sint occasionem mores induendi tersos, politos, atque decoros.

SECTIO II.

De

Arcibus huius Processus.

I. *Köszög*

*Rudera arcis
Köszög.*

Rudera sunt arcis eius nominis, quae olim in monte quodam modice alto insedit, sublente eum *Hernado*. Suberat olim familiae *Segnei*, quae in varias lineas sparsa, produxit *Lapis Pataki*, *Köszögi*, *Somosi*, *Budameri*, tandemque in ultima *Segneiana* una cum exitu saeculi praeteriti defecit. Itaque femineo semini relicta paret dominis diversis: numeratque in hoc processu *Budamer*, *Lapispataka*, *Berettyo*, *Bogdany*, *Lemes*, *Litsert*, *Vargony*, *Mik*, *Erdötske*, *Abrány*, *Segnye*, *Boroszlo*, *Bolyar*, *Terebő*, *Oroszpökleny*, *Labócz*, *Oroszszuha Dolina*.

II. *Lipocz*

*Arx Lipócz
olim celebris:*

eius fata.

Erat olim arx celebris in edito quodam monte, parebatque genti *Roszgony*. Ea vero deficiente da[p. 158.]¹ est a regibus dono familiae *Czeczei* de *Czcz*. Ex qua familia, quum *Leonhardus Czczzei* per XV. annos *Cassovia* cum imperio praesisset, ne semel quidem extra urbem pernoctasse visus est.^{2 a.)³} Fuit autem dux belli IOANNIS de ZAPOLYA. Demortuo eodem, arx cum bonis a FERDINANDO I. *Ketzerio* data est; quapropter *Ketzer* de *Lipócz* nominatur. Is ubi in arce ipsa stationem suam fixisset, conserens cum *Zapolyianis* caesus est, arxque adsultu eisdem cessit, filio post pacatis rebus ad possessionem eius redeunte. Pertinent ei⁴ vici *Ketzer*, *Pkleny*, *Ofalu*, *Turina*, *Veres-Vágas*, *Patacskö*, *Tischita*, et *Modiocz* in hoc processu.

III. *Sóvár*

*Arcis Sóvár de
septemplici
partu digna
memoria:*

Antiquissima rudera arcis olim celebris, et famosae a partu inusitato domini eius *Miczbani*; quippe cuius coniugem uno partu a. 1222. filios septem exclusisse accepimus. Quum autem ob tantum partum territa uxor, uno filio retento, reliquos per agrestem

^{a.)} Vid. ISTVÁNFFIUS Lib. XVI. f. m. 184. b. alias 298.

¹ pp. 156–157. posterius insertae et vacuae sunt ² corr. ex *sit* ³ notae a.) textus om. **B**, add. sec. **A**
⁴ corr. ex et sec. **A**

ⁱ *Locos in nota a.) citatos vide in ISTVÁNFFY 1724. p. 184.; ISTVÁNFFY 1622. pp. 298–299.*

feminam eiiciendos curaret, forte ei occurrens maritus, qui tunc venatus causa aberrat, interrogat, quid efferret, illa respondente canes, hic videndi eorum desiderio incensus, dum liberos suos esse comperisset, clam eosdem hinc et illinc distributos apud agrestes educari, et ubi adoleverant, coniugi suae repraesentari iussit. Eorum ergo, qui in *Sóvár* educatus est, propagavit familiam *Sós de Sovár*, qui in *Batsko*, comitatu *Zempliniensi*, *Batskai*, qui in *Szerdahely* in eodem comitatu, *Szerdahelyi*, qui in *Szürt*, *Szürti* in *Comitatu Unghensi*, *Vecsei*, qui in *Vecse*, et sic porro. Historiam *Miczbani* et septemPLICIS partus, quam multi inter fabulas retulerunt, roborat carmen, in templo diruto *Szerdahelyiensi*, in regiuncula interamnana *Bodrogeköz*, cippo marmoreo [p. 159.] *Nicolai Boczkai*, ex eodem partu prognati, inscriptum, quod occasione *Szerdahely* in *Comitatu Zempliniensis* processu *Bodrogeköz* sat magno labore ex oblitterato monumento consignatum heic repetimus hoc modo.¹

carmina in diruto templo Szerdahelyiensi visa de septem Miczbani prolibus masculis uno partu editis.

*Undique Christi dum² furerent, et bella per ignes³
Vexarent miseros, dira famesque viros,
Nicolaus praestans atavis, et principe fratre,
Quo⁴ Stephanus Boczkai Teotonis arma tudit.⁵
At Gabriel iuvenis⁶ telecta limina rege⁷
Et patriae et purae religionis opus.
Hoc⁸ genus a Miczban⁹ Simone trahebat avitum
Cuius septena prole erat aucta domus.
Sex iubet exponi coniunx, quos forte ferenti
Obvius est¹⁰ Miczban,¹¹ res patefacta fuit.
Infantes Miczban¹² famulis melioribus usus
Aspere¹³ clam timida coniuge curat ali.
Atque ubi creverunt, numeros auxere suorum
Ex his Boczkaius¹⁴ vir pius ortus erat.*

Botskaius autem vocatus a *Batska* pago *Zempliniensi*, in quo primus ille *Dionysius* de partu illo educatus est. Alter erat *Brucius* de *Szürte*, tertius *Detricus* de *Szerdahely*, quartus *Simon* de *Eszony* et *Csapi*, quintus *Thomas* de *Polyunka*, unde *Polyankai*, sextus *Thomas* praepositus *Lelesziensis*, septimus *Georgius* de *Sóvár*. Quibus post emortuis recidit arx in aerarium regium, parentibus ei pagis *Sovár*, *Sosujfalu*, *Gyülvész*, *Motsarmány*, *Kis-Sáros*, *Salgó*, *Kelemes*.¹⁵

¹ Hoc epitaphium etiam in *Notitia Com. Zempliniensis*, immo ibi plenius reperitur; quod enim hic ponitur, mancum est. Vide in hoc tomo in pp. 169–170. Vide etiam in CORNIDES 1782. p. 154., ubi textu meliore hoc carmen legi potest. ² *Christi dum* CORNIDES 1782. p. 154. *Christiadum* ³ CORNIDES 1782. l. c. orbem ⁴ CORNIDES 1782. l. c. qui ⁵ CORNIDES 1782. l. c. tulit ⁶ *Gabriel iuvenis* CORNIDES 1782. l. c. *Gabriele iuvans* ⁷ CORNIDES 1782. l. c. *electo limina rege* ⁸ CORNIDES 1782. l. c. *hic* ⁹ CORNIDES 1782. l. c. *Mitzbán* ¹⁰ CORNIDES 1782. l. c. *it* ¹¹ CORNIDES 1782. l. c. *Mitzbán* ¹² CORNIDES 1782. l. c. *Mitzbán* ¹³ CORNIDES 1782. l. c. *cauta* ¹⁴ CORNIDES 1782. l. c. *Bozkaius* ¹⁵ corr. ex *Kelemet* sec. A

IV. *Matskakö*

Arcula Macska-
kö e regione
Eperjessini
posita. Arcula est in petroso montis latere e regione *Eperiessini*. [p. 162.]¹

SECTIO III.²

De

*Oppidis, Vicis, seu Pagis
huius Processus.*

I. *Dominium familiae Bajor*

- Dominium fa-
miliae Bajor.*
- 1.) *Bajor* vicus gentis cognominis. Dissidet *Eperiesino* milliari uno in occidentem intra montes, ducitque viam ad *Scepusios*, speciatim *Gölnicium*, et *Szomolnokum*. Ager ei asper et effoetus est, nominatur *Bajor vágás*.
 - 2.) *Kvatsan* priori affinis, incolitur a *Ruthenis*, rigaturque torrente quodam, qui in *Swinkam* emeat.
 - 3.) *Klemberg* Ruthenorum colonia, priori consimilis.
 - 4.) *Andras-vágás* modicus viculus, nomen ab *Andrea* gerit, qui eum exciderat.
 - 5.) Reliq.

II. *Dominium urbis Cassoviensis*

- Dominium
urbis
Cassoviensis.*
- Est id in decursu fluvii *Hernad*, cuius vallem totam occupat. Pagi eius sunt:
- 1.) *Berky* retroagitur inter montes, incolis *Slavis*, solo aspero.
 - 2.) *Tapolcsan* ad eundem fluvium, sed solo benigniore.
 - 3.) *Berzenke* recedit inter montana ad occasum.
 - 4.) *Kwaczány* est etiam inter montes.
 - 5.) *Janó* supra *Radacs*, inter montes.
 - 6.) *Radacs* accedit propius ad *Hernadum*, [p. 163.] cuius pars dimidia spectat ad gentem *Csicser* apud *Unghenses*.
 - 7.) *Rusin* in ripa *Hernadi*.
 - 8.) *Kis Ladna*,
 - 9.) *Nagy-Ladna*,
 - 10.) *Kis-Falu*, vicinissimi circa *Hernadum* vici.
 - 11.) *Szokolya*
 - 12.) *Sz. István*
 - 13.) *Tehany*, erat hic unicus vicus *Turcis* in toto *Comitatu Sarosiensi* tributarius.

¹ pp. 160–161. posterius insertae et vacuae sunt ² corr. ex II. sec. A

III. Dominium *Kőszógh*

- 1.) *Budamer* distat ad iactum sclopi manuarii ab amne *Tarcza*, deditque ortum familiae sui nominis. Ager heic iam incipit esse planior, et utilior. Distat *Cassovia* milliari uno.
- 2.) *Lapis pataka* in altero margine *Tarczae*, *Lapispatakiorum*¹ incunabulis notus, agro commodo.
- 3.) *Berettyó*, adfinis *Budamero* in eodem amnis latere, in via paene regia. E regione eius est
- 4.) *Bogdány* paris agri.
- 5.) *Lemes* adfinis *Beretyoni*.
- 6.) *Licsért*, cursoris statio, ostendit castellum haud ignobile ducis belli baronis *Rhenand*.² Sed et viculi priores in eadem via regia sunt, reliquis intra montes ad orientem, et septentrionem sparsis.
- 7.) *Vargony*
- 8.) *Mick*
- 9.) *Erdőcske*
- 10.) *Abrany*
- 11.) *Senye*
- 12.) *Boroszló*
- 13.) *Bolyar*
- 14.) *Terebő* pagelli sunt contigui. [p. 166.]³
- 15.) *Orosz Pöklyen*,
- 16.) *Orosz Lubócz*,
- 17.) *Szucha Dolina*, omnes hi *Ruthenorum* sunt coloniae, parvis pagis, vicinisque sibi invicem, solo vili, et salebroso.

*Dominium
Kőszog.*

IV. Bona familiae *Ketzer*

- Cohibentur angulo quodam ultra montes inter fines *Comitatus Zempliniensis*, et *Abauj*.
- 1.) *Ketzer Pöklyen* est sedes dominationis, quam diruta arce *Ketzerii* delegerunt. Continetur castellis duobus. Ager tamen montani ingenii est: montes enim heic excelsi sunt, iidemque provinciulae huius, et *Zempliniensis* arbitri.
 - 2.) *Kosztolyan* solo rivo a priori discernitur, estque pari regionis, atque soli indole.
 - 3.) *Ofalu*, quarta parte milliari supra *Poklyen*, a quo fluvio defluente irrigatur: tandemque infra eundem mediocri milliari influit *Tarczam*.
 - 4.) *Turina* supra *Ofalu*. E regione eius
 - 5.) *Verés-Vágas* sub radicibus montium.
 - 6.) *Patacskó* et
 - 7.) *Tischite* infra *Ketzer Poklyen*, atque montes.
 - 8.) *Modrocz* paris sortis.

*Bona familiae
Keczer.*

¹ corr. ex *Lapis patakiorum* sec. A ² corr. ex *Rhenan* sec. A ³ pp. 164–165. posterius insertae et vacuae sunt

V. Bona familiae *Andrasi de Csik Sz. Kiraly*

Bona familiae
Andrassii.

Redeundo e montium angulo est

- 1.) *Somos* natalibus olim familiae *Somosi* clarus, iam subiectus *Andrasiis*. Ager ei bonus, sedetque pagus contra *Letsérd*. Subluitur latere dextro ab amne *Tarcza*, cui heic pons impositus est, eluvionum tempore frequens. Colitur ab *Hungaris*. [p. 167.]
- 2.) *Magyarfalu* solo interfluente rivulo dirimitur a *Somos*, priori suppar, et aequae exilis. Silvae ei sunt copiosae, ager vilis, incolae *Hungari*.
- 3.) *Somos-Ujfalú*, supra *Letsérd*, altero aquae margine. Sunt ei acidulae, sed enectis portoribus infames, inclinato in fontem capite opprimunt vapores: bibuntur tamen, et scaturiunt in prato. Hucusque bona *Andrassyana*.
- 4.) *Kendi* supra *Ujfalú*, olim *Kendiorum* pagus, qui tamen iam inter plures dividitur.
- 5.) *Mocsarmány* visitur contra priorem, non procul ab amne, est familiae *Soos* de *Sováár*.
- 6.) *Szent Péter* distat uno milliari *Eperiesino*, incoliturque ab *Hungaris* religionis *Helveticae*, nunc ad *Sebes* spectat.
- 7.) *Eniczke* est supra *Kendi*, possessio *Eniczkeiorum*, adfinis *Eperiesino* et *Sováár*, dextro latere subluitur ab amne *Tarcza*.

VI. Bona *Sóvariensia*

Bona
Sóvariensia.¹

- 1.) *Sováár* subiacet ruinis arcis cognominis in ripa rivi *Szegtsó*, infra quem <ille>² in *Tarczam* incidit. Est ei fons aquae salinae, quae si coquatur, pari copia elicit salem, uti *Halae Saxonum*. Sed quod fodinae quoque salis sunt penes pagum, fons incolis relinquitur; ex fodinis autem eruitur primo materia atra, deinde sal crystallinus, qui paratur hoc modo: certa pars materiae atrae, et salis crystallini inditur in lacum; infunditur his aqua salina, ex *Leopoldina Salina*, sic enim vocatur, eruta. Ea re solutus sal defluit per canaliculum in ahenum, in quo aliquot horarum [p. 170.]³ intervallo coquitur. Sed in eadem fodina *Leopoldina* reperitur etiam sal purus, caeruleo haud dissimilis, ex quo fiunt disci, pocula, et id genus vasa domestica. Idem sal si conteratur, candet nivium instar, alioqui est caeruleus. Occurrit heic in eadem salina quoque liquor *Alkabest*, tantae virtutis, ut vestem quoque perrodatur.
- 2.) *Sós-Ujfalú*, adfinis priori sub montibus, est *Sosyanum* bonum.
- 3.) *Gyül-vész* vicinus utrique, nihil melior, nunc *Francisci Lonyay*.
- 4.) *Motsarmány* huc olim spectabat; sed hodie possidetur a *Soosiis*.
- 5.) *Kis-Sáros* possidetur iure *Soosiano* a compluribus.
- 6.) *Salgó*, aliquibus *Salgotska*, exilis pagus, familiae olim cognominis natalis, sed iam inter complures possessores dispertitus.
- 7.) *Kelemes*, familiae *Kelemesi* praedicatum, quae iam defecit. Omnes hi adluuntur fluvio *Szegtsó*.

¹ nota marginalis om. B, add. sec. A; ubi vero *bona Sarosiensia* est ² add. a nobis (*ille*, id est, rivus *Szegtsó* infra *Sováár* pagum in *Tarczam* incidit) ³ pp. 168–169. posterius insertae et vacuae sunt

VII. Bona Sebesiana

Fuit olim *Szinka* de *Szebes* familia celebris, qua emortua devoluta haec¹ bona sunt in *Forgatsios*; hodie autem possidentur a comite *Iosepho Szentivany*. Ubi

- 1.) *Varallya* tenet arcis *Matskakö* pedem, vicus exilis ad orientem.
- 2.) *Fel-Szebes* adsidet rivo, qui a *Matskakö* per *Varallya* defluit, agroque collino est.
- 3.) *Alsó-Sebes* eundem ad rivum, in via regia, qua *Eperiesino* itur *Ungvarium*. Est ei castellum *C. Szentivanyi*, est et Franciscanorum coenobium, quod fulmine percussum semel iterumque ex tabaccae [p. 171.] fumigatione, instauratum est. Habet amoenam planitiem. Poenae loco erat impositum rusticis fumigantibus tabaccum, ut mulctum² solvant unius floreni, quae mulcta data huic claustro, et sic restauratum.
- 4.) *Szent-Peter* supra dictus huc pertinet.
- 5.) *Keresd Fö*, melius *Körös Fö*, sub altissimis³ montibus, qui perpetuis iugis *Tokainum* usque procurunt.

MEMBRUM IV.

De

*Processu Orientali,
seu Tapolyiensi.*

Occupat oram *Provinciae Zempliniensis*⁴ contiguam,⁵ ubi limes eius est fluvius *Tapoly*.

SECTIO I.

De

*Arcibus huius Processus.*I. Arx *Makovicza*

Ruinae arcis celebris, quam in finibus *Poloniae*, uno milliari *Barttfa* in septentrionem condidisse olim creditur *Kirjatovic*, in petroso quodam monte, cuius subiecta extirpari etiam iussit, adductis *Ruthenis*, regionis eius novis colonis. Disiici eam curavit *Rakoczius*. Ceteroqui erat olim possessio *Rossgoniorum*, et deinde *Seredii*, qui postquam elocaret filiam *Susannam* principi *Iano Osztrogh* de *Tarnocz*,⁶ in eiusdem transiit familiam. Ab hac pecunia emit *Rakoczius*; tandem *Palfio* media pars iuris collata est. Sed hic eandem rege [p. 174.]⁷ suffragante cessit comiti *Thomae Szirmaio*; parte altera post *Iul. Barbaram Rakocziam* in ditionem comitis ab *Aspermont* recidente. Cum in flore fuisset, possidebat oppida duo, et pagos centum, quorum tamen ne vestigia quidem amplius notari possunt.

¹ corr. ex *huc* sec. A ² corr. ex *multum* sec. A ³ corr. ex *altissimis* sec. A ⁴ malim *Zempliniensi* ⁵ corr. ex *contiguum* sec. A ⁶ corr. ex *Tarnot* sec. A ⁷ pp. 172–173. posterius insertae et vacuae sunt

Sed restant tantum oppidum *Zborow*, *Hoszuréth*, *Bartffa ujfalu*, *Komarócz*, *Polyakocz*, *Duboria*, oppidum *Karima*, *Kerékréth*, *Radoma*, *Meszticzka*, *Stroczin*, *Duplin*, *Tischinecz*, *Haszlin*, *Gaboltó*,¹ *Felső*, et *Alsó Szwidnik*, *Ladomer*, et *Also et Felső Komarnik*, etc.

II. Arx *Kapi*

*Positus arcis
Kapi, et fata.*

Consedit edito monte, haud procul *Eperiesino* in orientem. Conditam eam anno circiter MCCCX. accepimus. Multis bellis mascule se opposuit; anno autem 1685., quum a *Tökölianis* teneretur, a caesareis tribus legionibus, duce *Schultzio*, recuperata est. Praeterito autem bello *Rakocziano* 1711. ab *Andrea Ketzer Vulcano* data est. Non habitatur hodie. Deficiente familia *Poharusch*, ex qua *Petrus* protonotarius ultimus erat, collata est genti *Kapy*.

SECTIO II.

De

Oppidis, vicis, seu pagis huius Processus.

*Oppidum
Kapi: eiusque
situs.*²

1.) *Kapi* oppidum est sub ipsa arce eius nominis in via regia, quae *Munkatsum* ducit. Inter arcem et oppidum, quod iam pago simile est, defluit *Szegtsó* versus *Eperiesinum*, infra³ quod incidit prope *Sovár* in amnem *Tarczam*. Fecundus ager, et frumenti ferax. [p. 175.]

*oppidi Hanus-
falvae exigua
descriptio.*⁴

2.) *Hanusfalva*, Latinis *Iohannis villa*, Germanis *Hannsdorff*; olim possessio familiae de *Cseb* et post familiae *Roszgony*, hodie complurium. Sunt ei et nundinae, incolaeque opifices; tametsi plures rei agresti dent operam, non plane nullis rapinis incumbentibus. Distat *Eperiesino* milliaribus duobus versus *Munkats*.

*situs oppidi
Zborov:*⁵

3.) Oppidum *Zborov* est ditionis *Makoviczensis* in via, qua *Poloniae* fines adeuntur. Modicum id est, sed nundinis annuis notum. Est ei castellum quoque nuptiis *Francisci Rakoczii* cum *Helena Zrinii* clarum. Ipsum oppidum incolitur a *Polonis*.

Kurimia.

4.) *Kurimia* est oppidum *Slavicum*, ditionis eiusdem, potens nundinis, castellisque *Szirmaiano*, et *Aspermontano* nobile, quorum hoc a *Dessöffio* possidetur.

I. Bona dominii *Kapi*

*Bona dominii
Kapi.*

1.) *Lada* distat ad tormenti iactum ab oppido *Kapi*, eadem via regia situm. Est ei ager fecundus, et incolae *Slavi*.

2.) *Nemetfalva*

3.) *Pál vágás* ad viam regiam, pagi duo, quorum hic a sinistris, ille a dextris insidet, interlabente fluvio. Vocatur *Kapi Pál vágás*. Infra hos

¹ corr. ex *Guboltó* sec. A ² nota marginalis om. B, add. sec. A; ubi vero *opidum* est ³ corr. ex *intra* ⁴ nota marginalis om. B, add. sec. A; ubi vero *opidi* est ⁵ nota marginalis om. B, add. sec. A; ubi vero *opidi* est

- 4.) *Ketzer Palvágás* dextrorsum sub montibus, stillat fontes¹ acidos, eosdemque triplices. Terreno eius praeter alia reperiuntur quoque fungi cervini, tametsi ager austerus sit.
- 5.) *Kökény* tenuis vicus, trium fortean inquilinorum, inter pagos *Kapi*, et *Ladam*. Infra *Kökény* et e regione *Lada* est *Vagas* in monticulo. [p. 178.]²
- 6.) *Tölszék* in ripa fluvii *Szögtsö*, superbit duobus castellis *Kapiorum*, ubi praecipuum est D. *Gab. Kapi*, iudicis curiae regiae, locumtenentis,³ et saporis optimi acidulis. Creditur ad fecunditatem virorum conferre haec aqua multum.
- 7.) *Demete*, in eiusdem fluvii ripa, affinis priori, qui pariter castello pollet, domoque lapidea. Habitat autem a *Paullo Otlik*, et *Antonio Bornemisza* de *Adamfölde*.

II. Bona familiae *Raszlavicz*

Supra dominium *Kapi* ad amnem *Szögtsö* sunt:

- 1.) *Magyar Raszlavicz*, dominorum eius nominis, atque ditionis sedes; pagus opportunus, frequens; ex adverso amnis margine
- 2.) *Tót-Raszlavicz*, priori suppar, agroque montano et sterili.
- 3.) *Ábrahamfalva* reiicitur inter montes ad orientem.
- 4.) *Lapos* visitur sub radicibus montium.
- 5.) *Gerálth* est in montis vertice, loco siticuloso.

Bona familiae
Raszlavicz.

III. Bona familiae *Kohanyi*

Sunt contermina prioribus, ubi occurrunt:

- 1.) *Kohany* vicus gentis sui nominis natalis, sedet inter montes, loco aperto, sed sterili.
- 2.) *Trotsan*, alterius lineae eiusdem gentis nomine clarus, quae defecit. Recedit is altius inter montes ad aquilonem.
- 3.) *Orsótz* est etiam inter montes, situ damnosus.
- 4.) *Herhej*, in ripa fluvii *Tapoly*, locus [p. 179.] aequae infelicis positus, et caenosus, loco paullum erectiore. Possidetur a compluribus.

Bona familiae
Kohanii.

IV. Bona familiae olim *Varju*⁴ de⁵ *Varju falva*, quae defecit, solo sexu femineo superstite.

- 1.) *Varjufalva* natalibus domini sui clarus, coenosus⁶ tamen, et iam familia ea destitutus.
- 2.) *Krutsó*, affinis priori ad fluvium *Tapoly*. Adversa ripa eiusdem est
- 3.) *Buczló*, vicus tenuis, qui una cum reliquis tenetur a successoribus feminini generis.

Bona familiae
Varju.

¹ corr. ex *montes* sec. A ² pp. 176–177. posterius insertae et vacuae sunt ³ *iudicis ... locumtenentis* A *moderni vicepalatini, aliud est Francisci Kapy, fratris eiusdem* ⁴ corr. ex *Vargut* sec. A ⁵ *de del.* sec. A

⁶ A *coenus*, B *caenus*, corr. a nobis

V. Bona familiae

Kükömezei, Kalnassy, et Bano de Lutska

- Bona familiae*
Kükömezeii:
- 1.) *Komlós* est in montibus, uno remotus milliari *Eperiesino*, conterminaturque *Kapi*.
 - 2.) *Csel falva* priori contiguus; reliqui pagi sunt versus *Tapoly* fluvium; sed *Hungarici* sunt.
 - 3.) *Kalnas*, gentis *Kalnasi* natalis.
 - 4.) *Posfalva* et *Dakafalva*
 - 5.) *Kakemezö*
 - 6.) *Lucska*
 - 7.) *Dienesfalva*
 - 8.) *Zelnany*, haec sunt trium illarum familiarum bona.
 - 9.) *Morgony*, in descensu eiusdem rivi, in ripa dextra; possidetur a *Dessöffio*, agro sterili, et montoso, tamen haud aspero.
- Lászcso.
- 10.) *Lászczo*, infra *Morgony*, alluitur fluvio *Tapoly* ex eodem latere.
 - 11.) *Nyirjes* infra priorem, olim bonum *Tarczaianum*, nunc *Tahyorum*, praeclarae gentis.
 - 12.) *Long* infra *Kálnás*, pagus eximius.
 - 13.) *Girálth*, altero *Tapoly* latere, situ a [p. 186.]moeno,¹ ob collem, in quo consedit. Est ei castellum quoque; sedes *Thomae Szirmai*.²
 - 14.) *Vaspataka* iterum a dextro latere rivi, vicus opimus, in quo limes incipit fieri *Tapoly* inter comitatum³ nostrum et *Zempliniensem*.
 - 15.) *Karátson mezö* dissidet mille circiter passus a priori.
 - 16.) *Babafalva* non procul a fluvio *Tapoly*, inter montes.
 - 17.) *Wlatsa* infra priorem.
 - 18.) *Bisztra* infra oppidum *Hanus falvam*, in ripa *Tapoly* ab oriente, secatur rivulo, a proximo monte deiecto,⁴ ita ut eius pars orientalis *Zempliniensem*, *Sarosiensem* occidentalis oram concernat.
 - 19.) *Hermány*, supra priorem versus montes scinditur ad eum modum rivulo, partibus utrisque suos comitatus respicientibus. Heic priscae fodinae auri feraces recoli incipiunt.

VI. Ditio *Makoviczensis*

- Ditio*
Makoviczensis.
- 1.) Post *Makoviczam* est *Hoszszerét*, medio fere et aequali itinere intra *Zborov*, et *Bartffam*, quod utrimque milliare conficit. Terrenum eius acidulis, et balneo innotuit, vicus et ipse eximius; apud quem olim *Casparus Szeredius* quum aeger veniret *Zborovia*, <obiit>.⁵ In cuius rei memoriam princeps *Osztrogh* emortualem statuam instituit. Videtur ad vivum exsculptus *Caspar Seregy* in lapide erecto armatus ex toto, hastamque dextra tenens, tali cum inscript<ione>:

¹ pp. 180–185. posterius insertae et vacuae sunt, excepta p. 183., de qua notam nostram 2. vide in hac p.
² in p. 183. a copista add. (sec. A³) NB. *Longh, Girálth et Mathevagasa sunt bona familiae Semsey. Margonya vero Lászczo, Vaspataka, Karacsonymezö, Babafalva, Vlacsá, Komlos, Keresztes, Radvány, Megyes sunt familiarum Semsey, Buthay, et Fejervary bona.* ³ corr. ex comitatu sec. A ⁴ corr. ex deiectione sec. A ⁵ add. a nobis

HOC EST SE-
REDI GASS-
PAR

sine anno dieque; opus ceteroquin rude, nec bene politum. [p. 187.]

2.) *Bartffa-Ujfalv* est infra *Bartffam*, in via regia versus *Hanus falvam*.

3.) *Komarócz* recedit paullo inferius eadem ripa *Tapoly*.

4.) *Polyakocz*,

5.) *Dubina*, vicini pagi, quorum ultimus querceus pagus dicitur, tametsi careat quercu.

Ante adventum *Ruthenorum* exstabant:

1.) *Kérékretb*

2.) *Radoma*,

3.) *Meszticzka*,

4.) *Sztrocsin*, ad fluvium *Ondovam*, infra quem

5.) *Dublin*, et paullo post

6.) *Tischinecz*,

†Extra fluvium *Ondova* originem trahit ad pagellum *Ondawka* possessio.†

7.) *Hazlin* intra montes, in via *Bartfensi*.

8.) *Gabolth* et reliqui pagi sunt circa fluvium *Ondovam*, et supra in passu ex *Strobkovja* in *Duklja*.

1.) *Felső et Alsó-Szwidnik*

2.) *Ladomer*

3.) *Also-Komarnik*

4.) *Felső Komarnik*, qui pagi sunt in ipsis *Poloniae* finibus.

In alia valle, per quam decurrit fluviolus *Holstha*, occurrunt

1.) *Kakócz*

2.) *Wladicsa*

3.) *Stasskócz*

4.) *Dricsna*, pariter in finibus *Poloniae*.

FINIS¹ COMITATUS SÁROSIENSIS.²³

¹ om. B; add. sec. A ² Comitatus Sárosiensis add. a nobis ³ In ms. A a Belio manu propria add. addatur *Tabula Itineraria I. In Comitatum Abaujvár II. In Comitatum Borsod III. In Comitatum Torna. IV. In Comitatum Szepes.*

MATTHIAS BELIUS:
COMITATUS ZEMPLINIENSIS

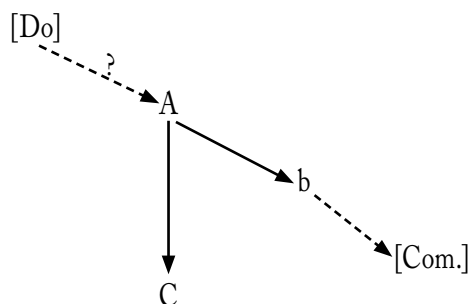
TEXTUM RECENSUERUNT
NOTISQUE INSTRUXERUNT

RUDOLPHUS JARMALOV
GREGORIUS STEPHANUS TÓTH

PRAEFATUS EST
GREGORIUS STEPHANUS TÓTH

BEVEZETÉS

I. A kéziratok családfája

II. A vármegyeleírás elkészítésének folyamata

Bél Mátyás az 1730-as évek elején kezdett hozzá Zemplén vármegye leírásának elkészítéséhez, pontosabban a megfelelő ember kereséséhez, aki adatokat szolgáltatna neki a vármegyéről. Ezt a személyt részben Dobai Székely Sámuelben találta meg, aki 1732–1733-ban készíthette el bőséges jegyzetanyagát Bélnél számára ([Do]). Még fontosabb volt azonban Bélnél állandó munkatársának, Matolai Jánosnak a munkája, aki saját elmondása szerint hosszabb ideig Zemplénben tartózkodott a pozsonyi tudós megbízásából – részben azért, hogy a vármegyeleíráshoz adatokat gyűjtsön, részben pedig azért, hogy a tokaji borvidéket megismerje. Az adatgyűjtés a jelek szerint 1732-ben történt: erről tanúskodik az a Matolai János kézírásával készült szöveg, amelynek a szerzője is nagy valószínűséggel ő maga volt (A), és amelyben több utalás is olvasható 1732. évi eseményekre. Bélnél néhány apró módosítást tett Matolai kéziratában, de nincs nyoma annak, hogy nagyobb változtatásokat is eszközölt volna. Annyi tudható, hogy 1736-ban elküldte a leírást a Helytartótanácsnak (b), hogy az továbbítsa a zempléni vármegyei előljáróknak ellenőrzés végett. A vármegye már 1737 elején jelezte a kormányzatszervnek, hogy komoly fenntartásai vannak a leírással kapcsolatban, különösen a „magánszemélyek jogai”, vagyis minden bizonnyal a birtokviszonyok ismertetése miatt. Habár a Helytartótanács ráírt a vármegyére, hogy pontosan jegyezze le észrevételeit, úgy tűnik, a zemplénielők után végleg „ad acta” tették Bélnél művét.

A leírásról fennmaradt még egy kései, 19. századi másolat (C), ez azonban minden kétséget kizáróan a Matolai-féle kéziratról (A) készült. Ifj. Barta János rámutatott, hogy Szirmay Antal előbb egy kisebb, zempléni szőlőművelésről szóló művében (1798), majd a *Notitia topographica politica i. comitatus Zempleniensis* című munkájában (1805) több helyen nagymértékben támaszkodott Bélnél művére.¹

III. A kéziratok ismertetése

[Do]

- 1: -
- 2: [Comitatus Zempliniensis.]
- 3: (Az irat nem található.)

1 Ld. BARTA 2009. 46–51; BARTA 2016.

4: Zemplén vármegye leírása, vagy ahhoz készített adatgyűjtés Dobai Székely Sámueltól.

5: Bél igen későn kezdett el foglalkozni Zemplén vármegye leírásának kivitelezésével: 1731-ben még csak a megfelelő embert kereste rá. A Helytartótanácsnak írt, 1732. július 9-én kelt levelében szintén arról ír, hogy nem sikerült a szükséges ismereteket megszereznie a vármegyéről, de említi az akkori főispán (gersei Pethő Mihály) ígéretét a segítségre.² Ez feltehetően nem történt meg, mivel a főispán 1733-ban meghalt, és egyéb nyom sem utal erre. Dobai Székely Sámuel azonban 1732–1733-ban nagy mennyiségű adatgyűjtést végzett a vármegyéről, s azt minden bizonnyal elküldte Bélnek.

Az irat létrejöttéről Bél és Dobai Székely levelezése nyújt számunkra információt. Bél 1731. augusztus 12-én barátját kérte meg, hogy szerezzen neki megfelelő embert Zemplén vármegye leírásának elkészítésére.³ Dobai Székely válaszában december 13-án még egy segíteni kész barátot említ,⁴ de aztán maga fogott neki a leíráshoz. 1732. március 13-án ígéri, hogy Szent István ünnepéig elküldi a kéziratot; de néven nevezi a segítségére levő, gyerekkori jóbarátot is, Pika Lászlót, aki Zemplén vármegye északkeleti, „Krajna” nevezetű részét bejárta, s azokról neki adatokat szolgáltatott.⁵ Ugyanezen év július 9-én Bélhez írt levelében még többet elárul munkájáról, ugyanis közli, hogy már „12 árkust”, vagyis ívet teleírt Zemplén vármegyéről, de szüksége lenne egy kinyomtatott leírásra (ami viszont ekkor – a korai Szepest kivéve a *Prodromus*-ban – még nem volt), hogy ismerje Bél leírási módszereit.⁶ Nincs okunk kételkedni abban, hogy Dobai Székely végül befejezte a munkáját, s azt a leírás egyetlen ismert változatának összeállítója, Matolai János felhasználta. Erre bizonyíték lehet például, hogy sok szó esik a szövegben (A) Sárospatakról, s külön említés történik a „feddhetetlen és művelt” Csécsi János sárospataki tanár szőlőjéről,⁷ amely megjegyzés mögött a Sárospatakon Csécsi (Tsétsi) keze alatt tanult Dobai Székely Sámuel sejthető. Mindazonáltal, nincs konkrét bizonyítékunk arra, hogy Matolaihoz eljutottak Dobai Székely „árkusai”.⁸

6: Dobai, mint a fentiekből kiderül, valamikor 1732 második felében, esetleg 1733-ban készült el a munkával.

A

1: EFK Hist. I. fff. [1.]⁹

2: **Comitatus Zempliniensis.**

3: 187 pp. 330×210 mm.

4: Zemplén vármegye leírása.

2 „Zemplinensem, nondum sufficientes notitias potuimus habere; quas, procuraturum se nuper promisit Dominus Supremus Comes.” Ld. TóTH 2006¹ Függ. IV/III.

3 BÉL 1993. nr. 355.

4 Dobai Székely Sámuel a következőket írja Bélnek: „Si in Descriptione Comitatus Zempliniensis quaedam habes fragmenta, mihi transmittito pro idea, incidi in bonum amicum, qui tibi auxiliatrices praebebit manus.” Ld. BÉL 1993. nr. 432. p. 244.

5 Uo. nr. 451.

6 Uo. nr. 456.

7 „In Hoszszu hegy, vinea Ioannis Tseetsi, viri integri, et docti occurrit.” L. A p. 47.

8 Minthogy korábban csak a kései 19. századi másolatot (C) ismertük, disszertációnkban még azt is elképzelhetőnek tartottuk, hogy a fennmaradt szöveg valójában Dobai Székely Sámuel munkája. Ld. TóTH 2007. II. 262. Ifj. Barta János Zemplén-monográfiájában, majd egy későbbi tanulmányában átvette tőlem ezt a vélekedést, bár joggal vetette szememre, hogy kissé bizonytalanokodom a szerzőség kérdését illetően. Ld. BARTA 2009. 41–42.; még ld. BARTA 2016. 120–121. Minthogy időközben megismertük az A kéziratot, s más adatokra is bukkantunk, immár bizonyossá vált számunkra, hogy Matolai János volt a szöveg összeállítója, s Dobai Székely legfeljebb mint adatközlő jöhet számításba. Még ld. az A kézirat ismertetését, és a következő jegyzetet.

9 E jelzet alatt két kézirat is található. A sors furcsa fintoraként Szelestei N. László, Bél Mátyás kéziratok hagyatékának és levelezésének kiváló kutatója ezt a kéziratot látta, illetve katalogizálta, míg a másikat (a családfán: C) nem vette fel az adattárába (ld. SZELESTEI 1984. nr. 257.); velünk pedig fordítva történt, vagyis ezt a kéziratot (A) nem hozták ki nekünk annak idején, amikor az e jelzet alatt lévő kéziratot kértük, a másikat (C) viszont igen. Így disszertációnkban a vármegyeleírás keletkezését illetően is téves következtetésekre jutottunk. Vö. még TóTH 2007. II. 261–264. Még ld. az előző jegyzetet.

5: A kézirat Matolai János kézírásával készült, és nagyon valószínű, hogy a készítője is ő. Erre több jel is utal. Egyrészt Matolai maga említi a tokaji borról írt tudományos értekezésében 1741-ben (amely aztán 1744-ben jelent meg), hogy amikor még Bélnek dolgozott, akkor eme vidék felkutatása végett egy darabig Zemplénben tartózkodott.¹⁰ Nem lehet kétséges, hogy itt a vármegye ismertetéséhez készítendő adatgyűjtésről van szó. De nemcsak arról: Bél egy másik fontos munkával, a *De re rustica Hungarorum* készítésével is megbízta Matolait, amelynek fontos részét képezte a szőlőművelés, borászat leírása is. Így aztán nem csoda, hogy az említett *De re rustica* és Zemplén vármegye leírása között igen szoros szövetszerű összefüggések vannak, már ami a hegyaljai szőlők, borok, dűlők ismertetését illeti.¹¹ Tehát Matolai zempléni időzésének másik oka bizonyára a neves borvidék pontos megismerése volt.

Nagyon valószínű, hogy Matolai 1732-ben tartózkodott Zemplénben, mert erre – jó szokása szerint – több helyen is utal a szövegben.¹² Bizonyára ekkor zajlott le az adatgyűjtés. Matolai 1736-ig feltehetőleg elkészítette az itt tárgyalt kéziratot, hiszen 1736-ban Bél Mátyás elküldte vármegyei ellenőrzésre Zemplén vármegye ismertetését (b), amely nagy valószínűséggel Matolai eme kéziratának (javított és kiegészített?) másolata volt. Kérdés ugyanakkor, hogy Matolai az egész vármegyét bejárta-e. E felől lehetnek kétségeink, és valószínűsíthető, hogy Bél szorgalmas munkatársa a Dobai Székely és Pika László által gyűjtött adatokat ([Do]) is felhasználta a szövegében. Egyébként a kézirat két utolsó lapján más kézzel írfeliratok, sírversek találhatók – a kézírásban Szelestei N. László Dobai Székely duktusát ismerte fel.¹³

Megjegyzendő, hogy a szöveg szerkezete, megformáltsága hagy kívánni valót maga után. Ennek legkésebb példája, hogy a Különleges részben ötletszerűen következnek egymás után a mezővárosok és a falvak, holott egy „szabályos” vármegyeleírásban tudvalevőleg elkülönítve szerepelnek. Ezért javításban Bél Mátyás színes ceruzával kijelölte a városokat – *Op.*, azaz *oppidum* („mezőváros”) rövidítéssel –, s azok jövőbeni, elkülönített sorszámát is odaírta.¹⁴ Emellett Bél általában javította a falvak sorszámát, tekintettel arra, hogy a mezővárosok „kiemelésével” meg kellett változtatni azok számozását.¹⁵

6: 1732–1736.

b

1: -

2: [Comitatus Zempliniensis.]

3: (A kézirat nem található.)

10 „Ex hac ignorantia vinis Tokainis ea saepe adnumerantur, quae locum inter illa non merentur... Vidimus id nosmet ipsi, quum ibidem, ex officio, quo Cl. Matthiae Belio iuncti sumus, scrutandae eiusdem regionis gratia, viveremus.” Ld. MATOLAI 1744. p. 4. Az értekezésre és az alább tárgyalandó *De re rusticával* való kapcsolatára Wellmann Imre hívta fel a figyelmet. Ld. BÉL 1984. 375.

11 Ezek részletezését ld. a kiadásunkban, a szöveg vonatkozó helyein.

12 „Itaque hic, nisi crebris pluviis rigatur humus, profert nihil, sed exurit, sole saepe ita accensa, ut non gramen tantum, sed dumi <etiam> exsiccentur, quemadmodum id anno 1732. dum ibidem oberrarem, ipsi vidimus.” Ld. A p. 26. (Mellesleg ez a megjegyzés igencsak hasonlít a 10. jegyzetben olvasható Matolai-idézetre.) Sokatmondó az 1732-re vonatkozó események említése is, mivel Matolainak egyébként is szokása olyan eseményeket feljegyezni, amelyek ott jártakor történtek. Kisgérés és Imreg leírásában látunk erre példát: „Kis Gérés ... die X. Septembris MDCCXXXII. magna sui parte conflagavit...” A p. 171.; „Imreg ... possidetur a compluribus, sed parte sui maiore a barone Sigismundo Barkoczy, cui et castellum in eodem est, vineaque novella in colliculo monti Imregiensi subiecta meridie, fructus adhuc ignoti, quippe hocce anno MDCCXXXII. primi.” A p. 188. Fontos egybeesés továbbá, hogy Matolai a *De re rusticában* is említi, hogy a hegyaljai szüretet „1732-ben, amikor ott voltunk, október 13-ára hirdették meg.” Ld. BÉL 1984. 408. Ifj. Barta János e megjegyzés alapján azt feltételezte, hogy Bél személyesen járt a vidéken. Ld. BARTA 2009. 41.; BARTA 2016. 121. Ám ez tévedés, hiszen tudható, hogy a *De re rustica* Matolai János munkája; ezt maga Bél is írja egyik levelében. Vö. WELLMANN 1984. 17–19. De főként Matolai fentebb említett nyilatkozata cáfolja ezt. Ld. a 10. jegyzetet.

13 Ld. SZELESTEI 1984. nr. 257. (p. 90.)

14 Ld. erre példaként A p. 43., 48., 52. stb.

15 Ld. A pp. 43–87. stb.

4: Zemplén vármegye leírása.

5: Bél Mátyás 1736. augusztus 13-án küldte el a Helytartótanácsnak Zemplén vármegye leírását – nyolc másikkal együtt –, hogy a hivatal továbbítsa azokat a vármegyéknek ellenőrzés és kiegészítés céljából.¹⁶ Nem tudni, hogy a falvak és mezővárosok szétválasztásán kívül Bél előzőleg javított-e valamit a Matolai-féle szövegen (A), vagy kiegészítette-e azt, mielőtt eljuttatta a kormány szervnek (a Helytartótanácsnak elküldött, ám azóta elveszett tiszttáratot jelöltük **b**-vel a családfán). A Helytartótanács az iratot továbbította 1736. augusztus 17-én a magisztrátusnak. A vármegyeiek az 1736. szeptember 13-i közgyűlésen olvasták fel a hivatal levelét – soron kívül –, ám a jegyzőkönyv alapján úgy tűnik, nem foglalkoztak a dologgal.¹⁷

Bél valamikor 1737 elején újból sürgethette a Helytartótanácsot, mivel a hivatal 1737. február 19-én ismét felszólította a vármegyét, hogy küldje vissza a leírást. A levelet az 1737. március 14-i közgyűlésen olvasták fel¹⁸ – a jegyzőkönyvben itt sem találni semmit arról, hogy léptek volna valamit az ügyben, de a vármegye ekkor már válaszolt a kormány szervnek. Ugyanaznap, vagyis 1737. március 14-i levelükben azt írták a Helytartótanácsnak, hogy Bél a leírásban magánszemélyek jogaiba ártja bele magát, amelyekről a vármegyének azonban nincsenek megfelelő értesülései, de nem is állna hatalmában ilyen jogok kiszolgáltatása; emiatt a leírást nem tartják ellenőrzésre alkalmasnak, nem beszélve a sok tévedésről, amely a műben található.¹⁹

A Helytartótanács március 27-én ennek ellenére azt írta vissza, hogy konkrét kifogásokat vár a vármegyétől.²⁰ E levelet az 1737. ápr. 26-i közgyűlésen olvasták fel,²¹ s ehhez azt a megjegyzést fűzték, hogy a következő közgyűlésen meg kell írni ama okokat, amelyek miatt nem áll módjukban ellenőrizni Bél művét, illetve a dolgot a főispánnal is közölni kell (?).²² Nincs azonban nyoma annak, hogy a vármegye „kifejtette volna az okokat” a Helytartótanácsnak. Megkapták még a Helytartótanács 1738. január 24-én kelt és a revíziót sürgető levelét, és felolvasták az 1738. február 25-i közgyűlésen, de nem válaszoltak rá semmit.²³ Mindezek fényében elég valószínű, hogy nem küldték vissza az iratot.

A kézirat, vagyis a vármegyének küldött példány nem maradt fenn, nem található a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltárban (MNL BAZML) sem.

6: 1735–1736.

C

1: EFK Hist. I. fff. [2.]

2: **Comitatus Zempliniensis.**

3: 174 pp. 360x240 mm.

4: Zemplén vármegye leírása.

5: A **C**-vel jelölt 19. század eleji kézirat a Matolai-féle kézirat (A) pontos másolata. Semmi nyoma nincs annak, hogy valamilyen rendezettebb, javított iratról készült volna. A két szöveg (A és C) gyakorlatilag teljes azonosságán kívül

16 L. BÉL 1993. nr. 628.

17 A közgyűlés jegyzőkönyvének elején ez olvasható: „Ante cuius [sc. Congregationis] exordium extra serialiter publicatae sunt Excelsi Consilii Regii cum adjecto descriptionis Comitatus hujus Zempliniensis Beliano Opere Posonii 17ma Augusti 1736. celebrato.” MNL BAZML IV. 1001 ac Közgyűlési jegyzőkönyvek 13. cím 1735–1736 (MOL Mikrofilmtár, 3536. mf.) p. 673. A levél közlése után nem határoztak semmit az ügyben.

18 Uo. pp. 221–222.

19 Ld. MNL OL C 42 Misc. Fasc. 95 nr. 33. f. 40. (21. sz.).

20 Uo. f. 39. (22. sz.). A vármegye levelét, illetve a Helytartótanács válaszában egy részletét még ld. HAAN 1879. p. 43.

21 MNL BAZML IV. 1001 ac Közgyűlési jegyzőkönyvek 13. cím 1736–1737 (MOL Mikrofilmtár, 3536. mf.) pp. 244–245.

22 „Ad quas in subsequenti Congregatione rescribendae rationes, ob quas opus illud revideri non valet. Praeterea pro opinione negotiorum, hoc cum Illustrissimo Dno Supremo Comite medio D. Ordinarii Comitibus communicetur.” Uo. p. 245.

23 BAZML IV 1001 ac Közgyűlési jegyzőkönyvek 15. cím 1737–1738 (MOL Mikrofilmtár, 3536. mf.) pp. 135–136.

ezt bizonyítja, hogy a falvak és városok ugyanúgy összekeveredve szerepelnek a Különleges részben, mint ahogyan azt az **A** kéziratban láthattuk. Sőt, a zűrzavart csak fokozzák Bél Mátyás átszámozási javításai, amelyeket a Matolai-féle szövegben végrehajtott (**A**) – a 19. századi másoló ugyanis e javításokat átvette ugyan, de a városokat nem emelte ki a települések közül, így a kéziratban teljes a káosz a sorszámokat illetően.²⁴

6: 19. sz. eleje.

IV. A vármegyeleírás rövid ismertetése és a szövegkiadás elvei

Zemplén vármegye leírása meglehetősen adatgazdag, teljes vármegyeleírás, de formailag rendezetlen, és szinte teljes egészében Matolai János munkájának tekinthető. Bél Mátyás csak néhány apró javítást végzett a szövegen (ld. az **A** kézirat leírását!). Az Általános rész természetföldrajzi tagozata (kiadásunkban: 113–131.) más leírásokkal összevetve tekintélyes hosszúságú, s több tartalmas fejezettel bír. Ilyen például a vármegye hegyei, hegységei között első helyen tárgyalt Tokaji-hegy leírása, ahol a többi között a szerző részletesen bemutatja a hegy egyes dűlőinek a nevét, és azt is, hogy az melyik osztályba tartozik (ezek az adatok rendkívüli fontosságúak, egyben komoly vita tárgyát képezik a borvidéken mind a mai napig). Érdekes a mezei terményekről szóló rész, ahol a szerző megjegyzi, hogy 1732-ben saját szemével látta, mennyire kiszikkadt a bodrogközi föld. Szintén figyelemreméltó a 19. fejezet, melyben a szerző a vármegyeiek halászatáról ír.

A politikai tagozat (kiadásunkban: 132–140.) különösen a második fejezetével kelti fel a figyelmet. Itt ugyanis a szerző szokatlan kíméletlenséggel tárja az olvasó elé a magyarság megfogyatkozását, s a szlovák népesség növekedését a területen. Mint írja, magyarok már csak Cigándon és Karádon (Tiszakarád) vannak teljes többségben, ahol alig van más lakos, de a többi településen keverednek a szlovákokkal, lengyelekkel, ruténnel. A szerző a magyarság lélekszámának fogyását egyrészt ebben, vagyis a keveredésben és asszimilációban, másrészt az elvándorlásban látja, de megemlíti azt is, hogy a magyar családoknál csak egy-két gyermek születik, míg a szlovákoknak három-öt. Végül megjegyzi, hogy a magyarok és szlovákok között már szokásokban sincs különbség, akár házasság, akár egyéb tekintetben. De a következő fejezetben kissé ellentmondásba kerül magával a szerző, mivel kifejti, hogy az idejövő szlovákok szorgalmasan megtanulják a magyar nyelvet és szokásokat, s hovatovább ez menti meg a magyarságot a gyors fogyástól. Kiemeli a szlovákokkal kapcsolatban azt is, hogy nyelvjárásuk e vidéken a ruténhez közelít, ahogy ruházatuk és szokásaik is. Érdekes módon a ruténekről szól a leghosszabb fejezet. Eredetük vizsgálata után rosszállóan jegyzi meg, hogy sokan haramiáknak állnak közülük, de van javulás, amint a vallási szokásaikban is: míg ugyanis korábban csak 1–2 év után vagy még később keresztelték meg a gyermekeket, mostanra, írja a szerző, már a katolikus egyház szokása szerint nem sokkal születés után. Egyenként két részre osztja a ruténeket: az északnyugati, Sáros vármegyéhez közeli részekben lakókra, illetve az Ung vármegye határa mellett élőkre; megjegyzi viszont, hogy mindkettőt Krajnának nevezik. A nyugaton élők a szerző szerint közelebb állnak a szomszédokhoz (vagyis a szlovákokhoz), s jórészt már felhagytak a korai eljegyzés, illetve a leányrablás gyakorlatával, míg az Ung vármegyéhez közel lakók természetesen jobban ragaszkodnak szokásaikhoz. Ezután egységesen beszél a szerző a ruténekről, s egyedülálló részletességgel taglalja házassági és temetési, illetve étkezési és ruházódási szokásaikat. A következő fejezet rendhagyó tematikával bír, ugyanis arról szól, miért olyan szegény a vármegye lakossága. A természeti okokon kívül a szerző megemlíti a Lengyelországból ekkor nagy számban bevándorló zsidó kereskedőket, illetve görög és szerb kalmárokat, akik szerinte a szegény nép kárára nyereszkeskednek. De nem feledkezik meg a cigányokról sem, akik elmondása szerint módszeresen becsapják, meglopják a lakosokat. Az ezt követő fejezet a vármegye nemességét veszi számba – igen nagy részletességgel –, majd a vármegye tisztikarának bemutatása következik egy rövid, de tartalmas fejezetben.

24 Ld. például C pp. 41–85.

A Különleges rész elején a Hegyaljai járás (*Processus Submontanus*) bemutatása található (kiadásunkban: 141–167.), amely Sárospatak városának és várának leírásával indul. A leírás nagyjából egy hosszú történeti áttekintésből áll, ahol a szerző megemlíti Lórántffy Zsuzsannát és a református vallás térnyerését a városban, de aztán azt is leírja, hogy mostanra már megerősödött a katolikus vallás. A város korabeli leírása sok érdekességgel nem szolgál, de a lakosságról már több hasznos adalék olvasható, így szerepel a szövegben azok vallási és nemzetiségi megoszlása, valamint életmódjuk is. Ezután azonnal, minden átmenet nélkül jön a vár bemutatása. A falvak esetében szerepel a falu lakosságának nemzeti és felekezeti hovatartozása, a föld minősége és a birtokos, vagyis a standard adatok, de ezt adott esetben sok egyéb adat is kiegészíti, például a bor minősége Vámosújfalunál és még sok falunál. Kiemelkedik Tállya mezőváros leírása (kiadásunkban: 148–150.), ahol a szerző a többi között felsorolja a környező szőlőhegyek neveit és leírja a város történetét is, vagy Szerencsét, ahol az ottani bor dicsérete ugyancsak nagy szerepet kap, és bemutatásra kerül a szerencsi vár is; de Mád mezőváros leírása is igen hosszúra nyúlt, ugyancsak a szőlőhegyek, borok leírása miatt. És végül ki kell emelni még Tokaj várának és városának leírását (kiadásunkban: 161–165.). Az utóbbi szolgál több érdekességgel. A szerző rövid történeti bevezető után elmondja, hogy a város egykori kiváltságai elenyésztek, s mostanra a lakosok már koldusszegények az eladósodás miatt; majd természetesen rátér a tokaji borra, s felsorolja a tokaji határban szőlőt birtokló személyeket; ezután a város templomaira, középületeire és magánházaira tér rá, s az utóbbinál felsorol számos olyan családot, akiknek házuk van a városban. A szőlőhegyek taglalása után ír a lakosokról is, illetve a városvezetés módjáról. A járás leírásának mérlege: a szerző összesen 39 települést sorol fel, ezek közül 9 mezőváros (Sárospatak, Tolcsva, Tállya, Szerencs, Mád, Tarcál, Tokaj, Bodrogkeresztúr, Liszka), 1 vár (Tokaj vára), és 29 falu.

A Bodrogközi járás ismertetése (kiadásunkban: 168–178.) hasonlóan rendezetlen, mint a Hegyaljai járásé, vagyis egyszerű számozással, külön felosztás nélkül sorol fel bennük a szerző 46 települést. Ezek közül két mezőváros van: Lelesz és Királyhelmece (kiadásunkban: 173–175.). A két város leírása közül az elsőben természetesen főleg a prépostság történetéről és birtokairól esik szó, míg Királyhelmece-nél a Lórántffy Zsuzsanna által a város mellett emelt ház emléke, kapufelirata szolgál érdekes adalékkal. Figyelmet érdemel még Szerdahely (Bodrogszerdahely) leírása (kiadásunkban: 169–170.), ahol a szerző bemutatja az ottani Bocskai-kastélyt, s közli az ott lévő kriptában Bocskai Miklós sírversét. A falvak leírása itt is jól adatolt.

Az Újhelyi járás (kiadásunkban: 178–208.) ismertetése már a szabályos *Notitia*-leírásokhoz igazodik, sőt, a járási felosztáson belül kerületek (*districtus*) szerinti tagolás is van. Ez alapján a szerző öt kerületet sorol fel. Az *Újhelyi kerület* (kiadásunkban: 179–183.) nagyobb részét természetesen Újhely (Sátoraljaújhely) város leírása teszi ki (kiadásunkban: 179–180.), melyben főként a város övező hegyekről s azok neveiről, a város urairól, s a városban levő főúri házakról esik szó. Újhely leírása után kissé szokatlan módon a kerület kastélyai és falvai következnek. Ám ezek közül csak egy kastély van, Borsi, amely a sor elején, számozás nélkül szerepel. Ezután jön a kerület 21 falvának leírása. A *Zempléni kerület* leírása (kiadásunkban: 183–190.) Zemplén várával kezdődik, amely főleg azért értékes, mert az adatgyűjtő személyesen járta be a várrmot s írta le annak korabeli állapotát; ahogy Terebes várának (*arx Terebes*) leírásáról is ugyanez mondható el. A beosztással még itt is vannak problémák, ugyanis ezután Parics falu jó, bár kétségkívül indokoltan, mert a falu a vár alatt van, sőt valójában a vár neve is Parics volt. Majd a három mezőváros, Terebes, Zemplén és Töketeres (!), illetve *castrum Terebes*, vagyis Terebes várának leírása következik: jól látható, hogy itt Matolai nem rendezte még adatgyűjtését (kiadásunkban: 183–187.). A szakasz 23 falu ismertetésével zárul.

A *Gálszécsi kerület* leírása (kiadásunkban: 191–194.) ugyancsak a névadó mezőváros, Gálszécs leírásával kezdődik, ahol a szokásos, mezővárosok esetében szereplő adatok (lakosság nemzetisége, föld minősége, földesúr, vásárok) mellett részletesebben ír a városban levő, Szemere Pál által épített kastélyról, s magáról a Szemere családról. A kerület 25 falvának leírásából Bacskóé emelkedik ki (kiadásunkban: 192.), ahol a szerző egyrészt leírja, hogy szegény rutének lakják, akiknek nincs erejük helyreállítani a korábban elpusztult szőlőket, továbbá beszél a Bocskai család eredetéről, amely innen nyerte a nevét. Az ezt követő *Varannói (Varanói) kerület* (kiadásunkban: 194–200.) központjának, Varannónak a leírásában a szerző kiemeli a mezőváros egykori kiváltságos voltát, s az 1569: XVIII. törvénycikkkel bizonyítja, hogy egy-

kor lerakóhely volt; emellett a város földesurairól, s különösen a Szentiványiakról ír, akiknek magasra emelkedett tagja, Szentiványi János beregi főispán bírja a városban levő egyik kastélyt. A városleírás végén azonban a szerző elének tárja a város korabeli nyomorúságát is: kevés a földjük, szőlejük, azt is gyakran elönti a Tapoly. Alig van a városban a kézműves: csak néhány szabó, csizmadia, szűcs, varga maradt. Ezután jön a 34 falu bemutatása, melyek színvonala elmarad a többitől, az ismertetések gyakran csupán a település elhelyezkedését és a föld minőségét tartalmazzák.

A soron következő *Sztropkói kerület, avagy uradalom* (kiadásunkban: 200–208.) bemutatása az uradalmat birtokló gersei Pethő családdal kezdődik: itt a szerző szokásához híven bemutatja a család eredetét, említést tesz nevezetesebb tagjairól, és méltatja érdemeiket. Ezután Sztropkó várát és Sztropkó mezővárost mutatja be: az utóbbinál említi a 775 áldozatot követelő 1709. évi pestisjárványt és a lakosság vallási és nemzetiségi megoszlását. Nagy teret szentel emellett a Pethő család város melletti, négy részből álló díszkertjének; bemutatja a kertben a Dianának állított házat, s annak feliratát, a kertet övező fal szobrait, s a gyümölcsfákat. De a szerző nem feledkezik meg a városlakók életmódjáról sem: mint írja, itt is vannak mesteremberek, így fazekasok, szabók, vargák, és igen szép szőtteket készítenek az asszonyok. Az uradalom 48 falvát a szerző nem túl részletesen, de az alapvető adatokat – elhelyezkedés, lakosok nemzetisége, valása, föld minősége – ismertetve mutatja be.

A *Nagymihályi járást* (kiadásunkban: 208–229.) a szerző rövid bevezetővel kezdi, a járás nevének eredetéről, elhelyezkedéséről. Ezután ismét kerületek szerint veszi sorra a településeket, melyekből, mint írja, három van a járásban. A *Nagymihályi kerület* leírása (kiadásunkban: 208–213.) Nagymihály mezővárossal kezdődik, amelyről a szerző leírja, hogy igen szegényes hely, s azt is megjegyzi, hogy a többségében rutén, kisebb részben szlovák és magyar lakosok között alig van, aki önállóan meg tudna állni a lábán, többségük ugyanis napszámos. Emellett kitér a város uraira és környező udvarházaira is. A szerző ezután a kerület 34 falváról ír, néhol figyelemreméltó részletekkel tarkítva: így Abaránál megemlíti, hogy lakosai magyarok, s nem hajlandók más nyelven beszélni, vagy Kuppony esetében kifejti, hogy az Ondava melletti település olyan gazdag vízfolyásokban, hogy a lakosok egyetlen keresménye a halászat, rákászat, mivel nincs művelhető földjük. A *Hóri kerület* (kiadásunkban: 214–218.) csak falvakból áll, a szerző 45 települést sorol fel. A leírások a szokásos adatokat tartalmazzák. Érdekes Rákóc falu, ahol egyrészt a szerző említi, hogy egykor magyar volt, de ma már alig van egy-kettő a rutének, szlovákok mellett; ezenkívül ír Rákóczi Andrásról (a rákóczi és felsővadászi Rákóczi család rákóczi ágából),²⁵ akinek elmélkedik a nevének és származásának, majd megjegyzi, hogy a falu egy részét birtokolja, míg a másik fele a Szirmay család zálogában van. A *Homonnai kerület avagy uradalom* (kiadásunkban: 208–229.) kapcsán – hasonlóan az előző, sztropkói uradalomhoz – a szerző röviden kitér a Homonnai Drugethek származására, jelesebb tagjaira. Ezután az uradalom várai kerülnek sorra, név szerint Barkó, Jeszenő és Homonna. Barkóról csak annyi érdemlegeset jegyez meg, hogy I. Rákóczi György 1644-ben lerombolta, de Jeszenőről már többet tud, így egy népi mondát is lejegyez a várról. Homonna esetében főleg az építményről ír. Ezután jönnek a mezővárosok, Homonna, Papina és Szina. Homonna leírása a leghosszabb és legérdekesebb: itt az adatgyűjtő (valószínűleg Pika László)²⁶ személyesen is járt, ugyanis a szerző beszámol az ottani vásárokról, melyek azonban 1–2 óra múlva befejeződnek; illetve leírja azt is, hogy naponta van piac a főtéren, s a környékbeli parasztok hihetetlenül olcsón adják el áruikat – vaját, húst, tyúkot, ludat –, mivel kicsi a kereslet. Emellett megjegyzi, hogy 15 udvarházat számolt össze a városban, s felsorolja a nemesi családokat is, akik ezeket bírják. Még szintén Homonnáról írja a szerző, hogy vannak a szabókon, vargákon kívül mészárosok és más mesteremberek is, de sokan itt is napszámért szegődnek el aratni. A másik két városnál már csak a szokásos adatok szerepelnek. Falvakból igen sokat, 99-et sorol fel a szerző (pp. 162–172.), de nem sok információval szolgál velük kapcsolatban. Egy-két kivétel van, így pl. Krasznibrod (Laborcrév, Krasznij Brid) falu, melynek határában ortodox monostor található, s erről a szerző is bővebben ír, megemlítve, hogy hatalmas tömeget vonz zarándoklatok idején, s ilyenkor rabolják el a rutén ifjak a nekik tetsző lányokat, majd papot szerezve el is veszik őket (kiadásunkban: 224.). A leírást két

25 Rákóczi András 1754-ben halt meg Rákócon. Vö. NAGY 1857–1865. IX. 605.

26 Ld. a [Do] kézirat ismertetését.

sírfelirat zárja, melyet kétségkívül Dobai Székely Sámuel jegyzett le²⁷ (a kiadásunkban e feliratokra ld. a 229. oldalon az i. jegyzetet!).

Zemplén vármegye leírása igen terjedelmes munka. Ez azonban nem meglepő, mivel Zemplén a korabeli Magyarország legnagyobb vármegyéi közé tartozott, elég sűrű településhálózattal, vagyis a terjedelem indokolt. Vannak benne kiválóan megírt részek (például a politikai tagozat néprajzi részei, a mezővárosok és egyes falvak érdekességeiben gazdag leírása), továbbá nagy jelentőséggel bírnak a szőlőkről, borokról szóló adatok. Mindez Matolai János szorgalmas munkájának, valamint esetleg Dobai Székely Sámuel és Pika László adatgyűjtésének köszönhető. Sajnálatos azonban, hogy Bél Mátyás a jelek szerint nem tudta a saját elvárásai szerint átdolgozni és kiegészíteni a szöveget.²⁸ Ez meglátszik a történeti részek alacsony színvonalán, illetve az egész leírás „fésületlenségén”, szerkezeti hiányosságain.

Szövegkiadásunk alapját a Matolai-féle kézirat képezi (A), mivel a C, mint írtuk, ennek csupán szolgálai másolata. A kézirat jó írásképű, nem okozott különösebb gondot az átírása. Mint említettük, a szövegben Bél javításai láthatóak, amelyek a sorszámozásra vonatkoznak.²⁹ Ezeket a javításokat csak jegyzetben közöltük, mivel úgy gondoltuk, hogy Bél korrekcióinak a végrehajtása a kézirat szövegének túlságosan nagymérvű megváltoztatását jelentette volna (városok leírásának a szövegből való kiemelése és áthelyezése, új szakaszok létrehozása), amit nem tartottunk összeegyeztethetőnek a kiadási elveinkkel.

V. Összefoglaló adatok

Adatközlők: Dobai Székely Sámuel, Pika László ([Do]), Matolai János (A; egyben szerző)

Ellenőrzés: vármegyei (b; nem készült el)

A szövegkiadás alapját képezendő kézirat: A

Fordítás: BÉL 1977. (részleges); BÉL 2000. (szlovák)

Irodalom: BARTA 2009; BARTA 2016.

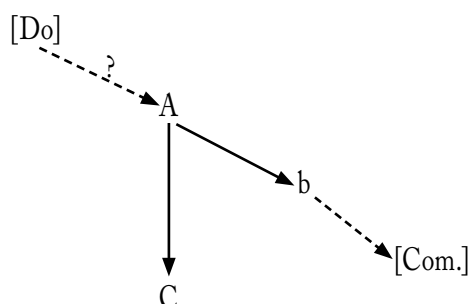
27 Ld. a 9. jegyzetet.

28 Elképzelhető elvileg, hogy Bél egy mára elveszett kéziratban átdolgozta a szöveget, de, mint fentebb említettük, ennek nincs nyoma. Egyedül a városokat látta el külön sorszámmal, ami viszont nagyon kevés változtatás; láthatóan többre nem is volt ideje.

29 Ld. az A kézirat ismertetését.

INTRODUCTION

I. The manuscript stemma

II. The creation process of the county description

In the early 1730s, Mátyás Bél began to make preparations for writing a description of Zemplén County — or, more specifically, began to search for the right person to provide him with data about the county. His search was fulfilled, in part, in the person of Sámuel Dobai Székely, who was able to prepare abundant notes for Bél’s use ([Do]) in 1732–1733. Of greater importance, however, was the contribution of János Matolai, Bél’s permanent assistant, who states that he was commissioned by Bél to spend a longer period of time in Zemplén — partly to collect data for the county description, and partly to become familiar with the Tokaj wine region. The collection of data appears to have taken place in 1732: this is suggested by a text, written in János Matolai’s handwriting, the author of which was most likely Matolai himself (A), which contains several references to events in 1732. Bél made some minor changes to Matolai’s manuscript, but there is no trace of any more substantial improvements. All we know is that in 1736 he sent the description to the Locotential Council (b) to be forwarded to Zemplén County for revision. As early as the beginning of 1737, the county expressed serious reservations about the description to the government office, especially in connection with the “rights of private individuals” — doubtless because of the discussion of property issues. Although the Locotential Council wrote to the county for clarifications, it seems that Zemplén County irrevocably shelved Bél’s work.

A late, 19th-century copy (C) of the description has survived, which was certainly made on the basis of the Matolai manuscript (A). As János Barta Jr. has pointed out, Antal Szirmay relied heavily on Bél’s work on several occasions, first in a minor work on the cultivation of vines in Zemplén (1798), and then in his *Notitia topographica politica i. comitatus Zempléniensis* (1805).¹

III. Presentation of the manuscripts

[Do]

- 1: -
- 2: [Comitatus Zempliniensis.]
- 3: (The manuscript has not been found.)

1 See BARTA 2009, 46–51; BARTA 2016.

4: Description of Zemplén County, or a collection of data for the description by Sámuel Dobai Székely.

5: Bél began work on the description of Zemplén County very late: in 1731, he was still looking for the right man to help him. In a letter to the Locotential Council, dated July 9, 1732, he wrote that he had not been able to obtain the necessary information on the county, although he mentions that the lord lieutenant (Mihály Pethő Gersei) had promised to help him.² This help probably did not materialise, as the lord lieutenant died in 1733 and there is no other evidence to suggest that he made a contribution. However, Sámuel Dobai Székely carried out extensive data collection on the county in 1732–1733, and certainly sent the results to Bél.

The correspondence between Bél and Dobai Székely provides information about the collected data. On August 12, 1731, Bél asked his friend to find a suitable person to help him in the description of Zemplén County.³ In his reply, dated December 13, Dobai Székely mentions a friend of his who is willing to help⁴, although he subsequently commenced work on the description himself. On March 13, 1732, he promised to send the manuscript before St. Stephen's Day. However, he also mentioned his childhood friend, László Pika, who visited the north-eastern part of Zemplén County ("Krajna") and provided information about it.⁵ In his letter to Bél dated July 9 of that same year, he reveals more about his work, explaining that he had already filled 12 sheets on Zemplén County — but that he needed a printed description (which, however, with the exception of the Szepes in the *Prodromus*, did not yet exist) in order to understand Bél's description methods better.⁶ There is no reason to doubt that Dobai Székely finally completed his work and that it was used by János Matolai, who compiled the only known version of the description. This is proved, for example, by the fact that Sárospatak is often mentioned in the text (A), along with the vineyards of the "blameless and erudite" teacher from Sárospatak, János Csécsi (Tsétsi),⁷ who was the teacher of Sámuel Dobai Székely in Sárospatak. However, there is no concrete evidence that Matolai received Dobai Székely's "sheets".⁸

6: Dobai, as suggested by the above, finished his work sometime in the second half of 1732, possibly in 1733.

A

1: EFK Hist. I. fff. [1.]⁹

2: **Comitatus Zempliniensis.**

3: 187 pp. 330×210 mm.

4: Description of Zemplén County.

2 "Zemplinensem, nondum sufficientes notitias potuimus habere; quas, procuraturum se nuper promisit Dominus Supremus Comes." See TÓTH 2006¹, App. IV/III.

3 BÉL 1993, no. 355.

4 Sámuel Dobai Székely writes the following to Bél: "Si in Descriptione Comitatus Zempliniensis quaedam habes fragmenta, mihi transmittito pro idea, incidi in bonum amicum, qui tibi auxiliatrices praebebit manus." See BÉL 1993, no. 432, p. 244.

5 Ibid., no. 451.

6 Ibid., no. 456.

7 "In Hoszszu hegy, vinea Ioannis Tseetsi, viri integri, et docti occurrit." See A p. 47.

8 Since we earlier knew only of the late 19th-century copy (C), in our dissertation we thought it conceivable that the surviving text was the work of Sámuel Dobai Székely. See TÓTH 2007, II, 262. In his monograph on Zemplén, and in a later study, János Barta Jr. adopted this position, although he was correct in criticising my hesitation with respect to authorship. See BARTA 2009, 41–42; see also BARTA 2016, 120–121. In the meantime, we have discovered manuscript A, as well as other data, which make it certain that the text was compiled by János Matolai and that Dobai Székely should be considered only as a source of data. See also the presentation of manuscript A and the following note.

9 There are two manuscripts recorded under this number. In a strange twist of fate, László Szelestei N., an outstanding scholar of the manuscript legacy and correspondence of Mátyás Bél, saw and catalogued this manuscript, but did not take the other (in the stemma: C) into account (see SZELESTEI 1984, no. 257). In our case, it happened the other way round: when we requested the manuscript with this number we were given not manuscript (A), but the other (C). Thus in our dissertation we drew the wrong conclusion concerning the origin of the county description. See also TÓTH 2007, II, 261–264, and the previous note.

5: The manuscript was written by the handwriting of János Matolai, and in all probability he was the author. There is a great deal of evidence for this. On the one hand, Matolai himself mentions in his scholarly dissertation on Tokaj wine in 1741 (which was published in 1744) that while he was still working for Bél, he spent some time in Zemplén in order to study the region.¹⁰ There can be no doubt that he is talking here about his collection of data for the county description. Besides, Bél entrusted Matolai with another important work, the *De re rustica Hungarorum*, a substantial part of which was a description of viticulture. It is no surprise that there are close textual correlations between the *De re rustica* and the description of Zemplén County, as far as the Hegyalja vineyards, wines and fields are concerned.¹¹ The other reason for Matolai's visit to Zemplén was therefore to learn about the famous wine region.

It is very likely that Matolai was in Zemplén in 1732, because, as was his custom, he refers to the fact in several places in the text.¹² It must have been at this time that he was collecting data. Matolai probably wrote the manuscript in question in 1736, since Mátyás Bél sent for review the description of Zemplén County (**b**) that was probably a copy of this (corrected and supplemented?) manuscript by Matolai. However, it is not clear whether Matolai visited the entire county. There is some room for doubt, and it is likely that Bél's diligent assistant also used data collected by Dobai Székely and László Pika ([Do]) in his text. On the last two pages of the manuscript, there are some grave inscriptions and rhyming epitaphs, written by a hand attributed by László N. Szelestei to Dobai Székely.¹³

It should be noted that the structure and elaboration of the text leave a lot to be desired. The most telling example is in the special part, where market towns and villages follow each other randomly, while in a "regular" county description they are always discussed separately. For this reason, when Mátyás Bél revised the text he marked the towns with coloured pencil — adding the abbreviation *Op.* (i.e. *oppidum*, or "market town") — and included the town's future, distinct serial number.¹⁴ In addition, Bél generally corrected the numbering of the villages, bearing in mind that by "highlighting" the market towns their order had to be changed.¹⁵

6: 1732–1736.

b

1: -

2: [Comitatus Zempliniensis.]

3: (The manuscript has not been found.)

10 "Ex hac ignorantia vinis Tokainis ea saepe adnumerantur, quae locum inter illa non merentur... Vidimus id nosmet ipsi, quum ibidem, ex officio, quo Cl. Matthiae Belio iuncti sumus, scrutandae eiusdem regionis gratia, viveremus." See MATOLAI 1744, p. 4. Imre Wellmann calls attention to the treatise and its relation to *De re rustica* that is discussed below. See BÉL 1984, 375.

11 For details, see the relevant points of the text in our edition.

12 "Itaque hic, nisi crebris pluviis rigatur humus, profert nihil, sed exuritur, sole saepe ita accensa, ut non gramen tantum, sed dumī <etiam> exsiccentur, quemadmodum id anno 1732. dum ibidem oberraremus, ipsi vidimus." See A p. 26. (Besides, this remark is fairly similar to the Matolai quote in note 10.) The mention of events that took place in 1732 is also highly informative, since Matolai typically recorded events that happened during his visits. Examples of this can be found in the descriptions of Kisgéres and Imreg: "Kis Géres ... die X. Septembris MDCCXXXII. magna sui parte conflagravit..." A p. 171.; "Imreg ... possidetur a compluribus, sed parte sui maiore a barone Sigismundo Barkoczy, cui et castellum in eodem est, vineaque novella in colliculo monti Imregiensi subiecta meridie, fructus adhuc ignoti, quippe hocce anno MDCCXXXII. primi." A p. 188. In a further, important, coincidence, Matolai also mentions the harvest in Hegyalja in *De re rustica*: "In 1732, when we were there, it was announced for October 13." See BÉL 1984, 408. On the basis of this remark, János Barta Jr. assumed that Bél visited the region in personal. See BARTA 2009, 41; BARTA 2016, 121. This assumption is, however, wrong, since it is known that *De re rustica* is the work of János Matolai. This is stated by Bél himself in one of his letters. Cf. WELLMANN 1984, 17–19. Primarily, however, it is contradicted by Matolai's above-mentioned statement. See note 10.

13 See SZELESTEI 1984, no. 257 (p. 90).

14 By way of example, see A p. 43, 48, 52 etc.

15 See A pp. 43–87, etc.

4: Description of Zemplén County.

5: On August 13, 1736, Mátyás Bél sent the description of Zemplén County to the Locotential Council, together with eight others, for the office to forward them to the counties for review and supplementation.¹⁶ We do not know whether, apart from separating the villages and market towns, Bél had earlier made additional corrections to Matolai's text (A), or he supplemented it before sending it to the government department. (In the stemma, we indicate the lost copy that was sent to the Locotential Council as "b".) The Locotential Council forwarded the document to the magistrate on August 17, 1736. The county read out the official letter at the General Assembly on September 13, 1736 — as a special agenda item — although it appears from the minutes that they did not deal further with the matter.¹⁷

At some point at the beginning of 1737, Bél may have urged the Locotential Council again, as the office called on the county for a second time on February 19, 1737 to return the description. The letter was read out at the General Assembly of March 14, 1737,¹⁸ and although there is nothing in the minutes to suggest that they addressed the matter, the county replied to the government body. In their letter dated the same day (March 14, 1737), they wrote to the Locotential Council that Bél was interfering with the rights of private individuals in his description, about which the county had no adequate information, nor would it have the authority to provide information on such rights anyway; the description was thus considered unsuitable for review, not to mention the many mistakes found in the work.¹⁹

On March 27, however, the Locotential Council responded that it was expecting concrete criticism from the county.²⁰ This letter is dated April 26, 1737,²¹ and it includes the comment that at the next General Assembly meeting they should write down their reasons for being unable to review Bél's work, or the matter should be communicated to the lord lieutenant (?).²² However, there is no trace of whether or not the county "formulated their reasons" to the Locotential Council. They also received a letter from the Locotential Council letter dated January 24, 1738, in which the council urged them to provide a revision. The letter was read at the General Assembly on February 25, 1738, but no answer was given.²³ In light of the above, it is likely that the document was not sent back.

The manuscript — that is, the copy sent to the county — has not survived; there is no trace of it in the Borsod-Abaúj-Zemplén County archives (MNL BAZML).

6: 1735–1736.

C

1: EFK Hist. I. ffff. [2.]

2: *Comitatus Zempliniensis*.

3: 174 pp. 360×240 mm.

4: Description of Zemplén County.

16 See BÉL 1993, no. 628.

17 The minutes of the General Assembly start with the following: "Ante cuius [sc. Congregationis] exordium extra serialiter publicatae sunt Excelsi Consilii Regii cum adjecto descriptionis Comitatus hujus Zempliniensis Beliano Opere Posonii 17ma Augusti 1736. celebrato." MNL BAZML IV. 1001 ac Közgyűlési jegyzőkönyvek 13. cím 1735–1736 (MOL Mikrofilmtár, 3536. mf.) p. 673. After the letter was read out, no decision was made on the matter.

18 Ibid., pp. 221–222.

19 See MNL OL C 42 Misc. Fasc. 95 no. 33. f. 40 (no. 21).

20 Ibid., f. 39. (nr. 22). On the county's letter and a detail from the response of the Locotential Council, see also HAAN 1879, p. 43.

21 MNL BAZML IV. 1001 ac Közgyűlési jegyzőkönyvek 13. cím (General Assembly reports, tit. 13.) 1736–1737 (MOL Mikrofilmtár, 3536. mf.) *ibid.*, pp. 244–245.

22 "Ad quas in subsequenti Congregatione rescribendae rationes, ob quas opus illud revideri non valet. Praeterea pro opinione negotiorum, hoc cum Illustrissimo Dno Supremo Comite medio D. Ordinarii Comitibus communicetur." Ibid., p. 245.

23 BAZML IV 1001 ac Közgyűlési jegyzőkönyvek 15. cím 1737–1738 (MOL Mikrofilmtár, 3536. mf.) pp. 135–136.

5: The manuscript (indicated by the letter **C**) is a 19th-century exact copy of the Matolai manuscript (**A**). There is nothing to suggest that it was made on the basis of a more organised, corrected document. Besides the fact that the two texts (**A** and **C**) are almost completely identical, this is also suggested by the fact that the villages and towns are mixed in the same way in the special section as they are in manuscript **A**. In fact, the renumbering that Mátyás Bél undertook in Matolai's text (**A**) serves only to deepen the chaos, as the 19th-century copyist adopted these corrections, but did not differentiate the towns from the other settlements, thus the manuscript is completely chaotic with regard to the numbering of the villages and towns.²⁴

6: Early 19th century.

IV. Brief review of the county description and the principles of the text edition

The description of Zemplén County is a complete county description that is fairly rich in data, although it is disorganised in terms of form and should be regarded almost entirely as the work of János Matolai. Mátyás Bél made only a few minor corrections to the text (see the presentation of manuscript **A**). The passages on natural geography in the general section (in our edition: p. 113–131.) are of considerable length compared to other descriptions and comprise several informative chapters. These include the description of Tokaj Hill, the first to be discussed among the hills and mountains of the county. Among other things, the author describes in detail the names of the cultivated hill slopes and their classification (these data are extremely important and are the subject of serious debate in the wine region right up to the present day). The parts on field crops are interesting, as the author notes that he saw with his own eyes the dried out land between the rivers Bodrog and Tisza in 1732. Chapter 19 is also remarkable, in which the author writes about fishing in the county.

In the political section (in our edition: pp. 132–140.), the second chapter in particular, attracts the reader's attention, as the author here explores with unusual ruthlessness the decline of the Hungarians and the growth of the Slovak population in the area. The Hungarians, he writes, are in the majority only in Cigánd and Karád (Tiszakarád), where there are hardly any other inhabitants, but in other settlements they live together with Slovaks, Poles and Ruthenians. The author attributes the decline in the number of Hungarians partly to merging and assimilation, and partly to emigration, although he also mentions that Hungarian families tend to have only one or two children, while the Slovaks have three to five. Finally, he notes that there are no differences between the Hungarians and the Slovaks in terms of customs, marriage, or other aspects. In the next chapter, however, the author slightly contradicts himself, as he explains that the settling Slovaks diligently learn the Hungarian language and customs, which is what saves the Hungarians from a more rapid decline. He also points out that, in terms of their dialect, the Slovaks are closer to the Ruthenians in this region, and the same is true of their clothing and habits. Interestingly, the longest chapter is about the Ruthenians. After discussing their origins, he notes with disapproval that many of them become highwaymen, although an improvement can be observed in this respect, as in their religious practices: while they once baptised their children only after one or two years, or even longer, according to the author they now follow the Catholic Church, thus baptisms take place shortly after birth. He divides the Ruthenians into two groups: those living in the north-western parts, near Sáros County, and those living near the border of Ung County. He notes, however, that both are referred to as *Krajna*. According to Bél, those living in the west are closer to their neighbours (i.e. the Slovaks) and have generally abandoned such customs as early betrothal and the abduction of girls, while those living near Ung County naturally adhere more firmly to their old ways. He then talks about the Ruthenians in a more uniform way, discussing in unique detail their customs in relation to marriage, funerals, food and clothing. The next chapter is unusual in terms of subject matter, as it explores the reasons for poverty among the county's population. In addition to natural causes, the author mentions the large number of Jewish

²⁴ See, for example, **C** pp. 41–85.

traders from Poland, as well as the Greek and Serbian merchants, who, according to him, profit at the expense of the poor. He also mentions the Gypsies, who he claims are systematically cheating and robbing the population. The next chapter concerns the nobility of the county — in great detail — followed by a presentation of the county civil servants in a short but informative chapter.

At the beginning of the special part we find a description of the Hegyalja municipality (*Processus Submontanus*) (in our edition: pp. 141–167.), which begins with a description of the town and castle of Sárospatak. The description consists largely of a long, historical review, in which the author mentions Zsuzsanna Lórántffy and the spread of the Calvinist faith in the town, although he then also talks about the subsequent strengthening of Catholicism. The description of the contemporary town is of little interest, but it contains several valuable facts about the population, including their religious and ethnic distribution, as well as their way of life. Then immediately, without any transition, comes the presentation of the castle. The village descriptions feature the national and religious denominations of the population, the quality of the land and the landowner — that is, the standard data — although they are occasionally supplemented with other data, such as the quality of the wine in Vámosújfalu and many other villages. The description of the market town of Tállya (in our edition: pp. 148–150.), where the author lists the names of the surrounding vineyards and outlines the town's history, is noteworthy, as is the presentation of Szerencs, in which praise for the local wine and a presentation of the castle play a significant part. The description of the market town of Mád is also lengthy, again due to the description of the vineyards and wines. Finally, the descriptions of the castle and town of Tokaj (in our edition: pp. 161–165.) are worthy of mention, the latter being the more interesting. Following a brief historical introduction, Bél explains that the town's former privileges have disappeared and the inhabitants are impoverished due to debt. He naturally discusses Tokaj wine and lists the owners of vineyards in Tokaj. He then describes the churches, public buildings and private houses in the town, and lists many families who own dwellings there. After describing the vineyards, he writes about the citizens and the governance of the town. The author lists 39 settlements altogether, of which nine are market towns (Sárospatak, Tolcsva, Tállya, Szerencs, Mád, Tarcal, Tokaj, Bodrogkeresztúr, Liszka), along with one castle (Tokaj Castle) and 29 villages.

The description of the Bodrogköz municipality (pp. 168–178.) resembles that of the Hegyalja municipality in terms of disorganisation — the author lists 46 settlements simply according to number, without any distinction between them. Two of the market towns are Lelesz and Királyhalmec (in our edition: pp. 174–175.). In connection with the first, he naturally describes the history and properties of the provostship, while in relation to Királyhalmec, the reference to Zsuzsanna Lórántffy's house near the town and to the inscription on its gate is an interesting detail. The description of Szerdahely (Bodrogszerdahely; in our edition: pp. 169–170.) is also worthy of note: the author presents the nearby Bocskai mansion and mentions the epitaph of Miklós Bocskai in the crypt. The description of the villages is informative.

The description of the municipality of Újhely (in our edition: pp. 178–208.) is in line with the regular *Notitia* descriptions, and the municipalities are further divided according to district (*districtus*). The author lists five such districts. The majority of the Újhely district description (in our edition: pp. 179–183.) is devoted to a presentation of Újhely (Sátoraljaújhely; in our edition: pp. 179–180.), which refers mainly to the hills surrounding the town and their names, the nobility of the town and its aristocratic houses. Unusually, the description of Újhely is followed by a description of the mansions and villages in the district. There is only one mansion, Borsi, which appears at the beginning, without a number, and which is followed by a description of the district's 21 villages. The description of *Zemplén district* (in our edition: pp. 183–190.) begins with Zemplén castle, which is especially valuable as the data collector visited the castle ruins in person and describes its contemporary state. The same is true of the description of Terebes castle (*arx Terebes*). However, the sequence is still problematic, since the village of Parics comes next — although with good reason, as the village lies at the foot of the castle, and in fact the castle is known as Parics. The three market towns of Terebes, Zemplén and Töketerebes (!) along with *castrum Terebes* (i.e. Terebes castle) are then described. It is clear that at this point Matolai did not systematise his data collection (in our edition: pp. 183–187.). The section closes with a presentation of 23 villages.

The description of the *Gálszécs district* (in our edition: pp. 191–194.) begins with a description of the market town of Gálszécs, where, besides the usual information (nationality of the population, land quality, landowner, fairs), the mansion commissioned by Pál Szemere and the Szemere family are discussed in greater detail.

Bacskó stands out among the descriptions of the 25 villages in the district (p. 192.): the author writes that it is inhabited by poor Ruthenians who are incapable of restoring the vines that were destroyed earlier. He also discusses the origins of the Bocskai family, which is named after the village. In the description of the *Varannó (Varanó) district* that follows (in our edition: pp. 194–200.), the author emphasises the former privileged status of the market town, confirming that, according to Act. 1569:XVIII, it once enjoyed stacking rights; he also writes about the landowners in the town, especially the Szentiványi family, a high-ranking member of which, János Szentiványi, lord lieutenant of Bereg, owned one of the mansions in the town. At the end of the town description, however, the author also presents its current destitute state: there are insufficient lands and vineyards, and even what does exist is frequently flooded by the river Tapoly. There are scarcely any craftsmen left in the town, merely a few tailors, bootmakers, furriers and cobblers. Next comes a presentation of the 34 villages, where the quality of the land is far below that of the others: the descriptions typically mention only the location of the settlement and the quality of the land.

The description of the *Sztropkó district or estate* (in our edition pp. 200–208.) begins with the Pethő family from Gerse, which owns the estate: here the author presents the origins of the family as usual, mentioning its most famous members and praising their merits. He then presents the castle and market town of Sztropkó. In the case of the latter, he mentions the outbreak of plague in 1709 that claimed 775 lives, and the religious and ethnic distribution of the population. He also writes at length about the Pethő family's four-section ornamental garden outside the town, including the building dedicated to Diana in the garden and its inscription, as well as the sculptures along the wall that encircles the garden, and the fruit trees. The author does not omit the lifestyle of the town's inhabitants, and also writes about its craftsmen — for example potters, tailors, cobblers, and the women who make beautiful handwoven fabrics. The 48 villages of the estate are not described in detail, although the basic facts — location, nationality and religion of the population, and quality of land — are included.

The *Nagyimihályi municipality* (in our edition pp. 208–229.) begins with a short introduction that covers the location of the municipality and the origins of its name. The settlements are then listed according to districts, of which there are three in the municipality. The description of *Nagyimihály district* (in our edition: pp. 208–213.) begins with the market town of Nagyimihály, which is described by the author as a very poor place. He also notes that scarcely any of the Ruthenians, who are in the majority, or the Slovak and Hungarian minorities, are self-supporting but work mostly as day-labourers. He also discusses the town's magistrates and the nearby manor houses. The author then writes about the 34 villages of the district, including some remarkable details: in the case of Abara, for example, he mentions that its inhabitants are Hungarians, and that they are unwilling to speak in any other language; in the case of Kuppony, he explains that the settlement near the river Ondava is so rich in waterways that fishing and crabbing are the sole sources of livelihood for the villagers, due to the lack of cultivable land. The *Hór district* (in our edition: pp. 214–218.) is made up exclusively of villages, and the author lists 45 settlements. The descriptions contain the usual data. The village of Rákóc is of particular interest: the author mentions that it was once Hungarian, but that there are now scarcely any Hungarians left among the Ruthenians and Slovaks. In addition, he writes about András Rákóczi (from the Rákócz branch of the Rákóczi family from Rákócz and Felsővadász),²⁵ reflecting on his name and origins and noting that he owns part of the village, while the other half is pledged to the Szirmay family. In connection with the *Homonna district or estate* (in our edition: pp. 218–229.), similarly to the earlier Sztropkó estate, the author speaks briefly about the origins and the most prominent members of the Drugeth family of Homonna. The castles of the estate, Barkó, Jeszenő and Homonna, are then mentioned. Of Barkó, Bél says only that it was destroyed by György Rákóczi I in 1644, although he knows more

25 András Rákóczi died in Rákóc in 1754. Cf. NAGY 1857–1865, IX, 605.

about Jeszenő, even including a folk legend concerning the castle. In the case of Homonna, he writes mainly about the construction. Then come the market towns of Homonna, Papina and Szina. The description of Homonna is the longest and most interesting: the data collector (probably László Pika)²⁶ visited the town in person, as the author reports on the fairs that last only one or two hours. He also mentions the fact that there is a daily market in the main square where peasants sell their produce — butter, meat, hens and geese — unbelievably cheaply, as there is little demand. He also notes that he counted 15 manor houses in the town, and he lists the noble families that own them. Of Homonna, he also adds that besides the tailors and shoemakers there are butchers and other craftsmen in the town, although many work as day-labourers. He provides the usual facts about the other two towns. The author lists a total of 99 villages (pp. 162–172), although he does not provide much information about them. There are some exceptions, such as Krasznibrod (Laborcrév, Krasznij Brid) and the nearby Orthodox monastery, about which the author writes in greater detail. He mentions that it attracts massive crowds of visitors during pilgrimages, and that this is when young Ruthenians abduct the girls they fancy and marry them in haste with the assistance of a priest (in our edition: p. 224.). The description ends with two epitaphs, which were certainly noted by Sámuel Dobai Székely²⁷ (on these epitaphs see p. 229. note i.).

The description of Zemplén County is a substantial piece of work. As Zemplén was one of the largest counties in Hungary, with a rather dense network of settlements, the extensive description is justified. It contains some well-written parts (such as the ethnographical passages in the political section, the descriptions of the market towns and some interesting details about the villages), while the information on grapes and wines is also extremely important. All this is owing to the diligent work of János Matolai, and possibly the collection of data by Sámuel Dobai Székely and László Pika. Regrettably, however, Mátyás Bél was apparently unable to elaborate and supplement the text in line with his own expectations.²⁸ This can be seen in the poor standard of the historical parts, as well as in the structural shortcomings and “disorderliness” of the description as a whole.

Our edition is based on the Matolai manuscript (A), since C, as we mentioned above, is simply a copy of it. The manuscript is clearly legible, thus its transcription caused no particular problems. As mentioned above, corrections by Bél are visible in the text, in connection with the numbering.²⁹ These corrections have been included only in the notes, as we considered that integrating Bél’s corrections would have meant changes in the text of the manuscript (such as the removal of the town descriptions from the text and the creation of new sections) that are not compatible with our editing principles.

V. Summarised information

Data source: Sámuel Dobai Székely, László Pika ([Do]), János Matolai (A; also author)

Revision: county (b; not undertaken)

Manuscript for publication: A

Translation: BÉL 1977 (in part); BÉL 2000 (Slovak)

Literature: BARTA 2009; BARTA 2016

²⁶ See the presentation of manuscript [Do].

²⁷ See note 9.

²⁸ It is theoretically possible that Bél reworked the text in a manuscript that was subsequently lost, but, as mentioned above, we have no evidence for this. He merely added separate numbers for the towns, which is a minor correction; apparently he did not have time for anything else.

²⁹ See the presentation of manuscript A.

MATTHIAE BELII²
COMITATUS ZEMPLINIENSIS
PARS
GENERALIS.

MEMBRUM PRIMUM
PHYSICUM

De

*Situ, atque natura
Comitatus Zempliniensis.*

S Y N O P S I S.³

Nomenclatio provinciae. §. I.
Situs, et vicinitas, connexioque cum comitatibus aliis. §. II.
Longitudo, et latitudo, formaque externa Comitatus Zempliniensis. §. III.
Montium situs: montium potiorum diversitas. §. IV.
Montes viniferi: eorum princeps, Mons Tokay: Montes Hegyallya: Mons Szerentsiensis: montes vicini Hegyallyae ab oriente: Montes Interamnani, speciatim Kövesdinus: et Mons Helmeczinus: Mons Krivostyán: Mons Barkoviensis, Barko hegye: Mons Varanó: Mons Homonna. §. V.
Montium altitudine praecellentium in hoc comitatu, praecipuus mons Vihorlet: Mons Sinai: Mons Nasztasz: Beszkéd: Oblik:

Remető: Masolanus: Dargo: Szalancz: Firlyiko: *Mons* Hrubo: *Mons* Inocza: *Mons* Imreg: *Mons* Avas. §. VI.
Silvarum huius regionis, praecipua Polyan-kensis: nemus Nagy Ruszkense: nemus inter Pelegre, Cselei et Egres: nemus inter Toplyam, et Ondovam. §. VII.
Flumina: Tibiscus: palus Hoszszurét: Kartsa: Főzesér: Titze: rivus Takta: Sajó: Hernatus: Bodrogus: Bodrogcsa, seu Bodrog minor, primus Bodrogi fluminis inchoator: Latorcza: Laborcza: Czirocha rivus: Dussa rivus Laborczae homogeneus: Olyka fluvius, dominiorum Homonnaiensis, et Sztropkoviensis arbiter: Hotsa rivus arbiter Comitatum Sarosiensis, et Zempliniensis auget Ondovam ab initio: Ondovae cursus: Ondavka rivus: fluvius Toplya: Ondovae,

¹ in tegimento externo manu aliena (manu Francisci Szarka?) haec leguntur: *Matthiae (!) Belii Comitatus Zempliniensis*. Ubi etiam signatura manuscripti conspicitur ([*Hist.*] I. ffff.) ² *Matthiae Belii* add. a nobis
³ synopsis add. a nobis sec. notas marginales

et Topylae vicinitas: primus Ondovae, cum Topyla confluentibus, et iterata divisio: Ronyva torrens. §. VIII.

Fontes salubres et nocui: acidus unus Keltensis:¹ fontes oculis, et membris debilibus salubres: fontes nocui passim in pagis superioris regionis. §. IX.

Aeris diversitas. §. X.

Vini fertilitas, et diversitas Tokaiensis. §. XI.

Diversitas vinorum hac regione aliorum. §. XII.

Rara vinorum omnis generis in hac regione fertilitas: eius autem fertilitatis exteri magis, quam domestici potiuntur. §. XIII.

Fertilitas rei frumentariae. §. XIV.

Sterilitas regionis. §. XV.

Feracitas prunorum, pomorum, et aliorum. §. XVI.

Pecora huius regionis maiora, atque minora: oves huius regionis: prosunt in primis fimationi agrorum: porcorum forma, et usus. §. XVII.

Ferarum defectus, praecipue cervorum, et quamvis intersint reliquae. §. XVIII.

Piscaturae locus, et modus. §. XIX.

Metallorum hac in regione antiquitas. §. XX.

§. I.

Nomenclatio provinciae.

Comitatus, seu Provincia Zempliniensis nomen accepit a Zemlin, castro antiquissimo, cuius rudera visuntur in oppido eius nominis ad ripam fluvii Bodrogh, ideoque Zemliniensis etiam nominatur. Hungaris Zemplén Vármegye, <Germanis>² Zempliner Comitatus.

§. II.

Situs et vicinitas connexioque cum comitatibus aliis.

Ab oriente ad finem ei provincia est Ungvariensis, Laborcza et Latorcza fluviis determinatoribus. Inde ad meridiem ambit eum Szabolcsiensis, interfluente Tibisco, tum ab eodem meridie rescinditur amne Sajóne, et Hernáth, Borsodiensis in occasum, moxque succedit Abauj, et occupat fines reliquos occidentales, horrendorum montium determinatio, et ubi ei Sárosiensis accessit, definit eundem amniculis Ondova, et Hocsa usque ad Poloniam, quae dirimitur ibidem in aquilonem montibus Carpathicis, quos eo tractu accolae nominant Beszkid, dum vicissim redeat ad Provinciam Ungvariensem, ibidem montibus vastis diremptam.

§. III.

Longitudo, et latitudo, formaque externa Comitatus Zempliniensis.

Longitudo eius extenditur a conflente Tibisci, et Sajonis, usque ad fines Poloniae miliaribus sedecim, latitudine nimium variante. Enim vero primum, uno alterove milliari lata est, inter Tibiscum, et oppidum Megyaszó, deinde sensim arctior, mox in dimidium milliare contrahitur, praeci[p. 2.]pue inter Tolcsvam, et Vés vicos; sed postea vicissim se dilatata, et instar leonis excubantis, pectore quasi porrecto ad Tibiscum, reliqua corporis parte retracta usque ad Poloniam, nunc milliariibus quatuor lata est, nunc tribus, atque duobus, et iterum in fine, velut dilatatis lumbis, spatium plus minus quatuor milliarium

¹ hic sequeretur nota *fons salsus*, quia vero textus, cui pertinuerat, ab auctore deletus esset, etiam nota ipsa nobis omittenda ² add. a nobis

occupat. Ex eadem parte finis collina est, in medio plana, et depressa, pulchre inter montes vallibus campestribus interiectis, quarum duae praecipuae sunt; deinde, qua collo se erigit, media sui parte montana est, media plana, quemadmodum et in capite, ut infra docebimus.

§. IV.

Montes provinciae nostrae incipiunt inter *Tarczalum* et *Tokaj*, indeque paullum abrupti, post aliquod spatium iterum se erigunt, et veluti expansis alis a meridie, partim vergunt in occasum, partim in ortum; atque heic rursus reflexi in septemtrionem, continua iugorum altissimorum serie, per fines *Comitatus Abauj*, et *Sárosiensis* ad *Poloniam* usque procurrununt; ibidemque monte *Carpatho*, *Beszkid* nominant accolae, quasi praecclusi, transeunt per eosdem fines ad terminos *Ungvárienses*, parique, si non altiori, horridiorique iugorum tractu revertuntur, perpetuis provinciae eiusdem terminis in meridiem, dum vicissim in orientem exeant, *Beregiensem* ibidem *Provinciam*, et reliquas a *Polonia* dirempturi. Sed quousque nostram ita ambiunt, intercludunt planitiem amoenam satis, et tantum hinc atque illinc, collibus, et silvis distinctam. Ceterum montibus ipsis intersunt nonnulli, quos partim vini feracitas, partim altitudo fastigiorum, partim forma alia, et indoles reliquis omnibus anteponit.

*Montium
situs:*

*montium potiorum
diversitas.*

§. V.

Montium viniferorum in hac regione, immo tota fere *Europa* facile princeps est decantatissimus ille per universum terrarum orbem, *Mons Tokaj*. [p. 3.] Accepit is nomen a *Tokaj* castro,¹ seu oppido eius nominis, quod ei subest ab ortu, tametsi iure meliori dici posset *Tarczaliensis*, ab oppido *Tarczal*, quod subiectum habet ab occasu. In huius enim oppidi territorium parte sui praestantissima inclinatur. Eminent autem inter utrumque oppidum eo pulchriore forma, quo minus alias silvas et montes contingit: solus enim e planitie campestri attollitur, et quod in longum latumque ampla brachia extendit, in diversissimos clivos, et varia latera distinguitur. Ima eius levi primo acclivitate, e radicibus a planitie paullatim consurgentibus, ex omni parte se allevant, opportunumque vitibus praebent hospitium. Ab imo enim usque ad dimidium mera vestitus vite est. Inde ad summum praecipitior consurgit. In vertice est convexus, et metae instar ovalis, quamvis ab imis, ex utraque parte rotundum ostendat fastigium. Id quum ego ipse conscenderem, et ex eo, partes montis universas considerarem, observavi undique versus *Tarczalum*, et *Tokaj* varia brachia montis, compluresque convexos colles, veluti satellites, diversis vinetis conspicuos. Circum se videnda praebuerunt loca, non minus campestris, quam montana, denorum plus minus milliarium prospectu. In orientem et meridiem merum se obiecit aequor campestris et late patentis planitiei. Illa longius prospicere, quam distinguere poteram, quae ultra *Tissam* patebant, sed quae in occidentem vergebant, hinc longius, illinc brevius, prout *Agrienses*, *Miskolczyenses*, *Szerentsienses*que montes permiserunt, videbantur. In septemtrionem vero exiguo intervallo montes alii crescebant, distinctisque

*Montes vini-
feri, eorum
princeps mons
Tokaj:*

¹ corr. ex castra

clivis, metarum instar semet fastigantibus, ultra, quam distincte potuerant observari, recedebant. In summo cacumine erat tentorii locus, quo vindemiae <tempore>¹ sueverunt convenire possessores, convivarique ob laetitiam prospectus. Vulgus striges² illo convenire solere noctu, choreasque ducere [p. 4.] fabulatur. Quidquid eius rei sit, terra summi cacuminis solidior paullo est, quam per latera, eaque passim saxosa, neque viti, neque ulli generi arborum idonea, sed calva tantum, et sterilis, nomen ei, quod gerit, imposuit. *Hungaris* enim cacumen hoc *Kopasztető*, *calvus vertex*, seu *pediculus* adpellatur. Sub cacumine licet iam humum conspexerim molliorem, pauca tamen vite conserebatur, et neque quod consitum erat, excolebatur, neque quod excultum vidi, vini gloriam meruit, sed, quod inde per media montis latera ad ima usque descendit, varii erat generis. Ad orientem versus *Tokaj*, vinum gignitur mediocris qualitatis, quamvis et hic excellat clivus *Meleg oldal*, et *Aranyas*. At, quod ab oppido *Tokaj* ad *Tarczalum* usque procurrit, et perpetuo austro subest, optima ducitur nota, et generosissimum profert fructum, vocaturque a similitudine rei *Mézesmálé*, quasi *mellea placenta*, nimirum, quod mellea velut affluit dulcedine. Posterioris sortis sunt, quae in septemtrionem vertuntur. Ea enim uti perpetuis ventis, et aquilonibus exposita sunt, ita vilius proferunt vinum, immo saepe subausterum. Solum, uti dixi, in summo montis lapidosum est, sed a dimidio eius usque ad ima resolutum, idemque neque arena, aut sabulo, neque argilla, neque humus pulla, sed ex omnibus his mixtum, atque molle, ut digitis conteri possit. Contra intime sub terra, mons totus saxosus, atque lapidosus est, humidus item, et friabilis. Id occasionem praebuit multis, ut ex eo arbitrarentur, humum vino tam generoso fructificari. Alii id fadserebant³ mineris. Alioquin vitis omnis latere hoc tam gracilis est, ut aegre racemos sustineat. Caeterum in toto monte aegre sex scatebras reperimus aquae vivae; tres in terreno *Tokaiensi*, totidem in *Tarczaliensi*. Crediderim, montem vini gloria supplere defectum aquae voluisse; sed et paucis locis silvescit ad aquilonem, reliqua vitibus meris vestiuntur. [p. 5.] Monti *Tokaj* accedunt proxime montes, qui ab oppido *Keresztúr* porriguntur in septemtrionem, et brachio uno protensi versus occasum, tenent radicibus *Zombor*, *Madam*, *Tállyam*, usque ad *Szántó*, oppida, altero in orientem fovent sub se serie perpetua vicos, atque oppida *Kisfalud*, *Szegi*, *Bénye*, *Liszka*, *Toltsva*, *Vamos Ujfalu*, *Zsady*, *Olaszi*, *Patakinum* item, et *Ardonem*, usque ad *Satoros-Ujhely*. Hi enim non tantum vicini *Tokaino* sunt, unaque solum interiecta valle dirimuntur, sed etiam, qua recedunt, pari passim gloria vini, virtute proxima, et eodem nomine gaudent. Humiliores quidem sunt, soloque duriusculo et saxoso distinguuntur, sed aequae in iuga amoena, aliis super alia altioribus, rotundioribusque et acuminatis fastigiis abeunt, nec non singuli latera coelo meliori obversa, viteque contexta habent, de reliquo silvis hinc, illinc dispunguntur. Quemadmodum autem diversa eis iuga sunt, ita diversimode, pro vicorum et oppidorum, quibus super eminent, arbitrio vocitantur. Discrimen eorum, iuxta et nomenclatura occurret infra.

Montes
Hegyallya:

Mons
Szerentsiensis:

Vicinus his in occasum est mons eximius *Szerentsiensis*. Is enim pari interiecta valle recessus, in parem consurgit altitudinem, quamvis disparis sit fructus. Nam etsi parte sui aliqua vino excellit nobili, et quod in prioribus ad mediam classem referri potest, plurima tamen viliora sunt, et laude vini *Tokaiensis* fere indigna. Ipse mons quoque minus

¹ add. a nobis ² malim *strigas* ³ lectio incerta

tenet spatium, et quamvis brachium unum communicet cum vicinis pagis, *Ond* et *Golop*, versus *Tallyam*, cui etiam partem sui meliorem administrat, alterum vero ad pagum *Monokiensem* extendat, vix tamen duo milliaria ambitu suo complectitur. Sunt quidem colles, qui ab eo ad *Hernatum* usque erectis et subinde editioribus iugis pertingunt; ibidem clivos fluvio obversos vite vestiunt, sed illi hoc etiam *Szerentsiensi* humiliores, vique sunt tenuioris virtutis.

Haud multo meliorem laudem vino meruerunt, qui a montibus *Hegyalla* recedunt in orientem. Et alii quidem vicini sunt, pari ut *Sze*[p. 6.]*rentsienses* interiecta dirempti planitie, qui a *Bodrogo* inter *Zemlin* oppidum, et vicos *Szölötske*, *Lotsmoi*, *Bari*, atque *Torony*, ab occasu, ab ortu vero inter *Czeke*, *Kásó*, *Kiszte*, et *Gertsely*, in septemtrionem usque ad *Velejte* vicum, uno ad summum milliari protenduntur, et pro vicorum diversitate, nominibus quoque diversis semet distinguunt; alii remotiores, inter amnes *Bodrogum*, atque *Tibiscum*, qui ideo *Interamnani* vocantur.

Eorum primus est mons *Kövesdinus* e regione priorum trans *Bodrogum*. Leni primum clivo consurgit, deinde ita adtollitur, ut priores non tam exaequet altitudine, sed etiam iisdem sit multo amoenior. Duo eius iuga sunt, modica inter se declivitate distincta, alterum tamen altero editius, praesertim, quod spectat in meridiem. Ex illius enim vertice totam regionem interamnensem, usque ad montem *Tokaj* prospicias. Ipsa mons silvestris est in summitate,¹ per latera vinifer, praesertim, qua respicit in orientem, et meridiem. Illic enim vaste colitur, et quod ex eadem parte arci, atque vicis *Kövesd* supereminet, ab iisdem nomen quoque mutuatur.

Montem *Kövesdinum*, altitudine, et nobilitate vini subsequitur *Helmecczinus*, amoenitate etiam praeit. Rotundior enim est, et ita planus in summo, apertusque, ut maiori commoditate non tantum in orientem usque *Munkatsum*, et meridiem usque *Debrecinum*, sed etiam in septemtrionem usque ad *Carpathos* montes prospectum exhibeat. Distat hic a *Kövesdino* milliari uno in ortum, consurgitque pariter ex planitie circumfusa, nullis aliis vicinis, praeterquam qui ex eodem in diversa latera, et declivitates descendunt. Nomen adsumsit a loco, seu oppido, quod ei ad ortum subest, *Kiraly Helymetz*, ideoque *Kiralyhelmecczinus* etiam adpellatur, ob discrimen *Putkahelmecczini* alterius, qui est in *Provincia Ungvariensi*.

Mons *Krivostyán* discedit ab *Helmecczino* in septemtrionem, milliariibus plus minus quatuor, estque in finibus *Provinciae Ungvariensis* in ripa [p. 7.] *Laborczae* amnis ulteriore, qua ex ditone *Homonaiensi* egreditur. Altitudine priores non superat, longior tamen iisdem est, et pulchre obiecto in meridiem latere, ampliori spatio tenet vineas, fructuque, si non exaequat, saltem potus gratia accenseri ipsis potest.

Pari numero ponitur mons *Barkoviensis*, vicinus priori in occasum, et uno *Laborcza* tantum interfluente diremptus. Id nisi esset, unum eundemque crederes. Nam et fastigio iugi, et serie, longitudineque, et vinearum, quamvis pauciores sint, similitudine, ipsi proxime accedit, nec minus, ut ille, ex reliqua parte silvescit. Est ei tamen a septemtrione rudus arcis sui nominis, de qua plus infra.

Mons *Varanó* distat uno milliari a *Barkóne* in occasum, supereminetque *Tophylae*, et oppido sui nominis, edito satis fastigio, sed non aequo alto, aperto tamen, et nonnisi per

Montes vicini
Hegyallyae ab
orientem:

Montes
Interamnani,
speciatim
Kövesdinus:

et mons
Helmecczinus:

mons
Krivostyán:

mons
Barkoviensis,
Barko hegye:

mons Varanó:

¹ corr. ex summitate

intervalla dumetis, hinc, illinc persperso. Cetera terrenus est totus, vinique posterioris, et seminum, quamvis labore et industria difficiliore ferax.

mons
Homonna.

Maior est hoc mons *Homonna*, qui supra oppidum cognomine adtollitur, erigitque iuga in septemtrionem altiore fastigio, sed aequae molli, et terreo, dumetisque et segetibus, haud faciliore agricultura frequenti. Qua in meridiem spectat, vestitur vite per media latera, paucis tamen vineis, fructuque nihil meliore, quam qui in *Varanoviensi* gignitur.

§. VI.

Montium
altitudine
praecellentium
in hoc comita-
tu praecipuus
mons Vihorlet:

Ostensis iugis, et montibus viniferis, sequuntur, qui peculiari altitudine, et ingenio inter alios praeferrri possunt. In his autem praecipuus est mons *Djl*, qui aliquot milliarium longitudine per fines se sinuat *Ungvarienses*, et *Homonnaienses*. Est in eo iugum praecipuum *Vihorlet*; hoc enim haud procul *Homonna*, ultra *Laborczam* in finibus *Provinciae Ungvariensis* conspicitur, et parte sui dimidia illuc, dimidia vero in nostram provinciam respicit. Tam alte vero adtollitur, ut quamvis undique iugis editissimis circumdatus sit, [p. 8.] super cuncta tamen reliqua altissime eminent, et hinc in longinquas partes *Hungariae*, illinc in *Poloniam*, *Moscoviam*, *Transilvaniamque* sereno coelo prospicit. In summo eius vertice planities est, aperta quidem et viridis, sed passim petrosa, et rupibus saxisque ita fastigiata, ut grandis cuiuspiam ephippii formet speciem, ideoque a Germanis *Sattelberg* vocatur. In latere ex ea parte, qua in ditionem spectat *Ungvariensem*, habet lacum, centum plus minus passuum circuitu, aquis incertum, quam altis. Alter lacus distat a *Vihorlet* iugo in septemtrionem circiter milliaria duo, estque in profunda valle ultra iugum, quod *Szinakeö* nominant. Nam sicut ibidem mons ille *Djl* in diversa iuga finditur, ita inter¹ plura editiora aquarum vis tanta confluit, ut DC. circiter orgyarum ambitu, altitudinem passim XCIII. orgyis maiorem complectatur. Tanta enim longitudinis funiculo alligatum bolum plumbeum demitti olim curavit C. *Sigismundus Homonnai*, neque tamen ubique fundum adtigit, nobis id autoptis referentibus. Crediderim, montem ex eadem vallis parte esse cavum, aquas crebris fontibus, et circumeuntibus clivis emanantes tanta altitudine collegisse. Accolae *pupillam maris*, vulgo *Tengeri szem* vocant, quod credunt e mari hoc montis meatu prosilire. Id admitti potest, eo sensu, quo omnes aquae ex oceano prodeunt, et redeunt, per diversas terrae venas, non vero per hiatus montis ita cavum, ut is idem cum mari sit. Illo enim aquis aestuante turbidis, lacus hic stillat nitidas, liquidasque, non tantum potus gratia, sed etiam quibus innascuntur trutae magna copia, quapropter et piscationem admittunt per marginem. Id mirum est, quod observarunt autoptae, materiam rotae molaris, grandis sane magnitudinis innatare; evehit non potuit in altitudinem tam praecipitem, nisi fortean molae formandae in rivulo, qui e lacu effluit, desiderio. Sed quis molae in alto usus? quae commoditas? Neque vero simile est, ab imis per foramen montis illatum, nisi credamus, quod vulgus fabulatur, cum *Laborcza* lacum connecti: qua re nihil excogitari potest stultius. Quali enim ratione contineri posset monte aquarum tanta multitudo, si interne emanaret? Sed haec alias disputabimus. Nunc pergimus ad alia.

¹ lectio incerta

Szinaikö est mons in eodem tractu, haud [p. 9.] procul priore in occidentem, non equidem altitudine tam magna, sed forma fere simili. Pari enim laterum acclivitate con-surgit, et quum undique silvestris sit, in summo aperte fastigiatur, tenetque petras, et rupes in vertice, serti, seu coronae cuiuspiam similitudine. Nam veluti coronatus visitur intuentibus a longinquo. Demittit vero latera usque ad *Czirocham* amnem, et oppidum *Szinam*, a quo accolis *Szinaikö*, mons *Sinai* nominatur. Et revera, multum accedit ad similitudinem montis *Palaestini*, qui *Sinai* vocabatur, si formam externam spectes. Nam neque humilior est, et aequae rotundus, asperior tamen multo, quia silvestris, et horridis montibus contiguus, quum alioquin mons *Sinai* fuerit solus, et in plano metae specie erectus, caeterum nulla haec evangelii, seu laeti nuncii praedicatio, ut illic erat, sed omnia tristia, et nonnisi murmuribus terribilium ursorum repleta sunt. Alioquin fumante fastigio tempestates praenunciat. Iuga reliqua in monte *Djl* haud procul discedunt in varias partes. Nulla autem materia alia vestiuntur, quam fago et betula, quemadmodum montium etiam aliorum huius provinciae arbor, fagus et betula est, rara quercus.

mons Sinai:

Mons *Nasztasz* peculiaris est, et a monte *Djl* separatus, oppositusque monti *Beszkéd*, longitudine duorum milliarium, altitudine, si non superat *Beszkédum*, exaequat tamen, estque ibidem vertice aperto, atque plano, parique prospectu, atque indole. Nam non minus praenunciat tempestates, quoties fumat. Alioquin apertior eodem est, quamvis pari iugorum serie procurrat, et in varia innumeraque iuga alia, super aliis asperiora difformatus, fovet raro arbores proceras, fagos praesertim et betulas, crebra ursorum latibula.

Mons
Nasztasz:

Beszkéd distat a *Nasztászo* uno interiecto milliari, †<cacumine> humiliore, aspero† tamen in septemtrionem. Est autem nihil aliud, quam pars *Carpathi*, *Poloniam* ab *Hungaria* disterminantis. Accepit vero id nomen in finibus *Provinciae Sárosiensis*, qua ad nostram delatus, pergit per eiusdem fines versus *Nasztaszum*, milliarium plus minus sex longitudine, deinde finibus *Ungvariensis Comitatus* immergitur. Qua nostram oram pererrat, vario flexu iugorum sinuatur, et quum altissimus sit, subinde se deprimit, viamque transmittit [p. 10.] in *Poloniam*. Ex illa parte nigrescit pino, ex hac rarius, plurimum fago silvestris, tam praecipiti latere, ut conscendi passim nequeat. Ceterum horret et hic ursorum, et aliarum bestiarum efferatarum frequentia.

Beszkéd:

Oblik est mons elegans in finibus <Comitatus>¹ *Sárosiensis*, quo etiam totus pertinet, sed quod indicium praestat tempestatum *Hermaniensibus* nostris, haec etiam tacendus non est. Rotundus est, et in speciem metae fastigiatus. Is quam primum summo in cacumine nebulescit, nihil certius ostendit *Hermanensibus*, quam pluvias quam primum subsequuturas.

Oblik:

†*Remetó*†² in iisdem finibus, mons *Zamuthensis*, maior priore, altiorque. Is uti adtollitur, ita in vertice semet dilatat, amoenaque illic planitie foeniseciorum praebet occasionem agrestibus, haud ubivis similem. Alioqui per latera silvescit et hic fago densa et proceras. *Masolanus* accolis vocatur *Mozolán*, estque infra *Remetonem* milliari plusquam dimidio, longior ipse, sed in vertice per intervalla aequae planus, difficilioribus tamen foeniseciis. Incipit hic ad vicum *Gamocz*, pergitque iuxta *Davidvagasum* versus *Banyacskam*, vallibus utrinque altis subiacentibus. Inter quas altus eminet, dorso longo et horrido silvestri.

Remetó:

Masolanus:

¹ add. a nobis ² erronee pro *Zamutó*

- Dargo: *Dargo* incipit a fine prioris, et descendit inter *Abauj*, et nostrum comitatum milliaris fere unius longitudine, ubi terminos constituens, parte una spectat ad nostram, parte altera ad *Provinciam Abaiensem*. Duo eius praecipua iuga sunt, silvestria eadem non minus, et latera, fago inutili offunduntur. Inter *Dargonem*, et *Masolanum* est depressius montium divertium, per quod iter patet *Cassoviam*.
- Szalancz: *Szalancz* mons vocatur ab arce *Szalancz Comitatus Abaiensis*, ad quem totus mons pertinet, una tantum laterum eiusdem parte in nostrum se comitatum insinuante. Ipse mons altius multo erigitur, quam *Dargo*, lateque se ampliat, et qua pagos recipit, ditio-nem efficit *Reviczkyanam*. [p. 11.]
- Firlyiko: *Firlyiko* mons visitur inter *Szitniczam*, et *Ondovam* amnes, propius tamen ad illum, millia-ribus plus minus tribus a *Szalacz*¹ in orientem aestivum. Nam, uti ibidem terra in varios colles aculeatur, ita hic praecipuus est inter eos, qui ad ditionem spectat *Sztropkoviensem*. Non tantum enim altissime super omnes alios se erigit, sed etiam longissimo est pro-spectu. In summo eius cacumine visitur sertum, circulo passus circiter XL. ambiente, et peculiari herbarum distinctione expressum. Id a sagis, et strigibus crebra chorearum frequentia effectum credunt accolae. Ceterum mons ipse undique apertus in summo² est, et terreus, ideoque per latera arabilis, sed agriculturae durioris.
- Mons Hrubó: Mons *Hrubó* pari altitudine consurgit in ripa fluvii *Olkae*, supra pagum sui nominis, a cuius colonia compluribus fabulis innotuit. Apertus est totus in occasum, et meridi-em, ibidemque arabilis, a septemtrione silvestris, sed haud amplo spatio. In vertice ar-borem unam ostendit, eandemque ita altam, ut longe prospiciatur. Fagus est ipsa, et cum sua proceritate, tum fabula *Hruboiensium* nobilis. Ea fabula sic habet: Inaudiunt *Hruboienses*, fagum foetu avium inpraegnatam. Eam ut exinaniant, scalam conficiunt, eamque transversum contrariis arboribus, quibus mons consitus erat, sufferre ad sum-mum adnituntur, et qua obstant arbores, deputant, idque faciunt tam diu, dum ad ver-ticem perveniant. Eo delatis, altero alterum succollante supremus, qui est, iniecta in arboris cavitatem dextra, foetum excipit, reliqui sensim deorsum delabuntur. Illis de-lapsis, supremus manu inhaerens, dum nequit extrahere, pendet miser. Quod ubi illi vi-derunt, arrepta securi, tamdiu proiiciunt in pendentem, dum eundem manu amputata deiiciant. Ex eo tempore arbor in aeternam rei memoriam conservatur, venitque in pro-verbium, ut, qui rem inanem agit, scalam more [p. 12.] *Hraboviensium* transversam ad-versis arboribus ferre dicatur.
- Mons Inocza: Mons *Inocza* est iugum peculiare in ripa *Ondavae*, haud procul, ubi cum *Olyka* miscetur. Id ab oriente tenet arcem *Csicsvam*. A reliquis partibus silvescit fago, et quercu copiosa, et saginis idonea.
- Mons Imreg: Mons *Imreg* redit ad *Bodrogi* ripam. Est haud procul *Zemlinio*, supra confluentem *Latorczae*. Nomen accepit a pago, qui ei ab ortu est, indeque erigitur in occasum, spatio haud ingenti, sed edito fastigio, lateribusque passim praecipitibus, et silvis circum-sitis. Forma eius est rotunda, et *Helmeazzino* haud multum dissimilis, parisque prospectus in longinqua. Sub eo monte multa occurrunt vestigia ethnici cultus, uti *urnae*, molae mi-nores, reliqua, praecipue in colliculo vinifero, quem sub eodem monte B. *Sigismundus Barkoczius*, ante annos aliquot vitibus excoluit.

¹ sic! ² corr. ex *summam*

Mons Avas. Vicinus *Imrego*, post aliquod modicum intervallum in eadem ripa est mons *Avas*, ultimus montium *Zempliniensium*, sed si materiam spectes, praecipuus. Tenet enim copiam quercuum tota regione aedificiis maxime idonearum, sed et saginis porcorum prodest, feris autem non paucis inhabitatur. Ea vero animantium et arborum frequentia dense consurgit in altum, ibidemque fastigio cuneatur peramoeno. Ditionis *Garanyensis*.

Mons Avas.

§. VII.

Postquam montes praeclariores recensuimus, restant silvae, et nemora, quibus planities montibus iisdem interclusa obumbratur. In his primo numero poni meretur nemus *Polyankense*, quod a pago eius nominis diffunditur usque ad *Topolyam*, longo satis spatio, neque arctiore, quam quod venatui praestet commoditatem. Alioqui servit sagina porcorum copiosa, ditionis comitum *Barkoczii*. [p. 13.] Alterum nemus est paullo inferius ad tres partes milliaris in meridiem penes *Nagy Ruszkam*, ditionis *Terebesiensis*, quod equidem pari magnitudine, et amoenitate non est, haud multum tamen posterius, sive quercus materiam respicias, sive fructum. Alioquin heic etiam venatus haud importuna occasio. Nemus tertium est inter *Pelegre*, *Cselei*, et *Egres*, latum satis, atque longum, densissimaeque arboris, nec minus saginae,¹ quam venationi aptum. Quidquid autem inter amnes *Topolyam*, et *Ondovam* est, ab oppido *Varanovia*, usque ad *Bodrogum*, mero nemore tenetur. Non minus et regio erectior inter *Ondovam*, atque *Laborczam*, densiores ostendit silvas.

*Silvarum
huius regionis
praecipua
Polyankensis:*

*nemus Nagy
Ruszka:*

*nemus inter
Pelegre, Cselei,
et Egres
nemus inter
Topolyam et
Ondovam.*

§. VIII.

Regionem silvis et montibus ita interstinctam humectant complures amnes, et fluvii, eorumque alii interfluunt mediam, alii disterminant a provinciis ceteris.

Flumina:

Inter disterminatores praecipuus est *Tibiscus*, qui uti venit ab ortu ex *Provincia Ungvariensi*, ita statim *Szabolcsensem* a nostrate dirimit, et primo quidem alluit vicos *Tarkános*, ibidemque traicitur commeatione crebra, publica, et regia. Deinde reflexo sinu ambit viculum *Leányvár*, milliaris intervallo infra *Tarkány*, tum ad *Czigand* volvitur, duobus fere milliaribus, atque ubi id praeterfluxit, sinuatur plus quam uno milliari ad vicum *Karad*, indeque rursus orae *Szabolcsiensi* immersus, stringit eam vario flexu, et postea rursus in nostram emergit penes *Tokaj* oppidum, iunctusque ibidem cum *Bodrogo*, et traiectu publico frequens. Vix *Tokaienses* fines egressus est, iam vicissim in oram *Szabolcsensem* recidit, neque redit prius ad nostram, quam dum ad pagum *Lütz* reflectitur; illic vicissim traiectu frequentatur. Infra facit insulam, pergitque penes vastitatem praedii *Abony*, usque ad pagum *Kesznyéten*, ibidemque *Saione* mistus exit ad *Provinciarum* eiusdem *Szabolcsiensis*, et *Borsodiensis* divortia. Sed qua [p. 14.] fines nostros stringit, humiliore subinde solo et depresso quasi labens excedit alveum passim, praesertim ubi imbribus, aut aliis aquis intumuit. Atque eiusmodi casu, opplet longe lateque ripas, cum alibi, tum in primis in *Processu Interamnano*, quem *Bodrogeköz* nominant. Eam enim regionem crebro sic inundat, ut tota eius latitudine feratur, neque redit

Tibiscus:

¹ corr. ex *sagine*

postea in alveum, quin relinquat passim stagna, atque rivos, potio rem orae partem per-
petuis paludibus macerantes.

- palus*
Hosszurét: Huc pertinent paludes illae, quae *Hosszszu rét* nomine a pagis *Szerdahely*, *Karos*, et *Luka*,
usque ad *Tibiscum* flumen, ibidemque pagos *Leanyvár*, *Czigand*, et *Karad*, plus quam
octo milliarium circuitu perpetua et impermeabili terras premunt uligine, neque ulla
Kartsa: siccitate anni penitus exarescunt. Minor est quidem altera, quam *Kartsam* vocant, sed
aeque perniciosa et durabilis. Perpetuo enim madet, et diversissimo flexu, postquam cir-
ca *Roszvagy* vicus, ex priori egressa erat, penes pagos *Géres*, *Óres*, *Paczin*, et *Karcsa* sinua-
tur, dum vicissim in eandem, ex quo exivit, redeat.
- Fözesér: Huic accedit *Fözesér*, lacuna pariter stagnans, quae a regione *Karad* e paludibus emissa,
it per eundem processum transverso meatu ad *Bodrogum* inter *Kis Patak*, et *Vajda*.
- Titze: Rivorum autem, quos ibidem format *Tibiscus*, est unus, quem vocant *Titze*, nobis *Titius*.
Is supra *Tarkan* e *Tibisco* effluens, format sibi alveum vastum satis, et profundum, tra-
hitque aquas repens potius, quam fluens, penes *Csernam*, *Botyan*, *Batskam*, *Leleszum*,
Polyanam, *Szolnocska*, *Boly*, *Zetany*, *Rad*, et *Szent Maria*, ibidemque contra *Zemlinum*
cum *Bodrogo* iungitur, et dum exundat, hunc cum *Tibisco* continua quasi colluvie, maris
ad instar coniungit; sed nec hic ulla quamvis fervidissima aestate exsiccatur, quin sem-
per manet, et quam primum modico quodam tumore [p. 15.] *Tibisci* repletus est, effun-
ditur, ideoque vastis passim crepidinibus coerceri debet, ne excedat.
- rivus* Takta: Alter rivus, qui diluviis *Tissae* tenetur, vocatur *Takta*. Is sive egreditur infra *Tokaj*, ad
vicum *Ladany*, sive repercutitur supra *Lúcz*, tenet alveum perpetuum penes *Harkany*,
Szada, versus *Zemborum*, et *Tarczal*, auctusque ibidem rivo, qui a *Szantone* penes *Golop*,
et *Ond* vicus defluit, haud parvo, regionem cis *Tibiscum*, †quam† parte maxima uligino-
sam, una cum vicis *Ptrögy*, *Baj*, *Csabaj*, *Tardos*, et *Ladany*, in *Szaboltsiensis* Provinciolam
rescindit. Ibidem et maxime piscosus est, infinitosque lucios, carpiones, et id genus alios
fovet. Husones nonnisi¹ prope *Kesznyéten* occurrunt nonnunquam in *Tibisco*, sed sturio-
nes ubique, et syluri.
- Sajó: *Sajó* accedit ad *Körem* ex Provincia *Borsodiensi*, dirimitque ab eadem oram nostram mil-
liaris spatio, dum iuxta *Girines*, et *Kis-cséts*, vicus vicinos defluit, et ubi *Kesznyéten* pagum
ambitu facto circuit, in *Tibiscum* praecipitatur. Abundat carpionibus et luciis percisque
saporis melioris, quam qui in *Tibisco* sunt.
- Hernatus: *Hernathus* par fere *Sajoni* insinuat se nostro comitatu ad *Kazmér Dopsam*, indeque per
fines terreni *Tsanalosiensis*, *Geszteliensis*, et *Németiensis* defluens, dirimit eandem no-
stram provinciam ab *Abauiensis*. Deinde, ubi pervenit ad pagum *Böts*, *Barsonyosio* redu-
nitur, et postea *Borsodiensem* a nostro conventu distinguens, praeterfluit vicus *Berzek*,
atque *Hidvég*, infraque *Saioni* associatur. Piscium nobilitate, et copia, *Saionem* haud
exaequat,² sed cancris non est vilior, multisque molis opportunam exhibet commodita-
tem. Exundat tamen et ipse, dum a *Saione*, et *Tibisco* retorquetur, eademque occasione
omnia, quae depressiora, offundit, et vitiat. Est autem noster 2. milliarium spatio.
- Bodrogus: *Bodrogus* ex compluribus amniculis colligitur supra *Zemlinum* oppidum, indeque in-
ter *Ladmoczum*, et *Szomotor* defluit recurvo flexu, et [p. 16.] postea pari vicorum
Születske, atque *Szeghi* interfluens, procedit inter *Borsi*, et *F. Bereczki*, ad *Bereczkam*

¹ corr. ex nonnisi ² corr. ex exaequat

inferiorem, ibidemque silvis, seu nemori *Lang* immersus, titubat in utramque¹ partem, hinc *Ujhelyinum* oppidum, illinc pagum *Vajdam* alterna reflexione invisens.² Postea reflectitur in meridiem, subitque *Ardonem* pagum, et *Patakinum* oppidum ripa dextra, multaeque³ piscationi ibidem praebet modulum. Inde rursus recurvatur in occasum, alluitque primo *Petrahonem*, deinde *Olaszium*, mox *Zsadanum*, atque *Saram*, tum *Vamos Ujfalvam*, nec non *Liszkam*, ultra *Kisfaludium*, a quo vicissim revertit in meridiem, demanatque penes *Bodrog Kereszturum* usque ad *Tokaj*, ubi *Tibisco* miscetur. Piscibus ante *Tibiscum*, et omnes alios rivos exuberat, sive saporem eorum respicias, sive copiam. Sed quod vicinus *Tibisco* devolvitur, saepe illo exundante reprimitur, effusisque aquis super ripas, eandem cum illo facit eluviem.

Primus, qui *Bodrogo* facit initia, est rivus *Helmeecz*, qui infra *Isepum* ortus, ascendit per medium pagum in septemtrionem, et ubi exiverat, auctus illic rivulo a *Cselei* defluente reducitur in meridiem, allambitque primo *Upor*, deinde *Istants*, post *Kelecsen*, et ubi illinc pervenit ad *Barantsum*, inclinatur in orientem, humectatque⁴ *Kuzsu*, et *Harditsan* pagos, et postea iterum in meridiem recurvus, pergunt ad *Garany*, ibidemque postquam rivulum, et lacum, quem *Szélesto* vocitant, acceperat, nomine mutato *Kis Bodrog*, seu *Bodrogtsa* incipit adpellari. Parvus enim et exilis est, nisique diluviis et imbribus augeatur, exarescit. Alioqui demanat a *Garany* ad *Szúrnyegum*, et ubi illum praeteriit, ad aliquot teli iactus *Laborcza* amne augetur. Postea rursus nomine quasi deperdito, *Laborcza* audit usque ad *Imreg* viculum. Infra illum cum *Latorcza* confluit, ibidemque primum *Bodrogus*, haud procul supra *Zemlinum* adpellatur. [p. 17.]

Idem *Latorcza* oritur supra *Munkatsum* in *Provincia Bereghiensis*, qui ubi in *Ungvariensem* pervenit, manat ab ortu in occasum, nostrumque ab eo comitatum, seu *Processum Bodrogiensem* dirimit. Vicorum nulli accedit prope, quia per depressa fertur, et ideo passim diffusus stagnat late, densissimisque ibidem silvis interfluit. Stringit⁵ tamen, seu definit primo terrenum *Bottyaniense*, ubi sive ex hoc effluit in *Tibiscum*, sive ex illo in *Latorczam* reprimitur, vasto lacunarum stagno. Ex ea parte *Latorczae*, qua terreno *Bottyaniensi* accedit, traiectus est regius, nec non mola *Bottyaniensis* domini. Inde pari intervallo rescindit terrenum *Lelesziense*, *Polyanienseque*, et deinde semper propius versus *Szolnoktsam*, *Boly*, et *Zéteny* vergens, densissimis silvis fertur, dum intra *Zemlinum*, et vicum *Imreg*, *Laborczae*, uti dictum est, commisceatur, et *Bodrogum* efficiat. Celer alioqui amniculus est, quoad per declivia procedit, deinde in humili regionis nostrae solo fit torpidior, aquasque vehit turbidas, et stagnosas, in crebrasque exundationes proclives.

Laborcza demittitur ex monte *Carpato*, *Beszkeéd*, haud procul supra *Csertiznium* vicum. Pergit autem a *Csertizne* primum ad *Habus*, deinde ad *Borov* vicum, quorum utrumque obtinet ripa sinistra. In eadem inferius ei est, *Medzilaborcza*, infra quem rivo *Rakitotzensi* augetur, et post *Krasznobrod* accedit, mox *Roszkocziensem* rivum amplectitur, ripaque sinistra tres *Csebenos*, unam *Voliczam*, unamque *Zbuczka Belam* alluit, dextra vero *Radvany*, *Hrabocz*, *Dluhe*, *Breszto*, et *Koschkocziium* irrigat. Rivum alium, qui pariter ex monte *Beszkeedo* penes *Palotam*, *Viravam*, *Vilagi*, *Zbojne*, *Rakoto*, et *Tot Jablonum* adfluit, haurit. Inde ad *Hankoczum* fertur, et *Lubicsam*, quorum uterque a dextris sunt, a sinistris

Bodrogtsa,
seu Bodrog
minor: primus
Bodrogi
fluminis
inchoator:

Latorcza:

Laborcza:

¹ corr. ex *utraqe* ² corr. ex *invisans* ³ corr. ex *multaque* ⁴ hic vocula *que* erronee iterum denotatum a nobis del. ⁵ corr. ex *strigit*

vero inferius *Velopolya*, infra quem alius rivus a *Beszkédo*, et *Jablonka*, *Paribuzoczioque*, et *Csulialoczio*, *Hosztoczio*, *Falepotzio*, et *Polyanka* inter *Zubin*, *Adidocz*, *Hruschno*, et *Rovni*, *Udavicque* [p. 18.] demanat. Infra hunc *Laborcza* pergit ad *Kochanoczum*, ibidemque *Czirocham* haurit.

Czirocha
rivus:

Est autem *Czirocha* rivus haud praetereundae qualitatis. Colligitur is ultra *Nasztaszum*, ex compluribus rivulis, quorum unus venit a *Puszke*, et *Polani*, alter a *Rumini*, *Priszlop*, et *Dara*, qui in *Sztarina* confluunt, tertius autem a *Potok*, qui cum iisdem in *Staksin* coit, iisque auctus *Czirocha*, descendit ad *Peselina*, et iterum aliis fluviolis a *Kalno*, et *Kolinicz* admanantibus, in *Sina* oppido commiscetur, inciditque infra *Lacskozum*, et *Gésén* in *Laborczam*, prope *Kochanoczum*, uti diximus. A *Kis Kemencz* admanat ei ex valle rivulus *Reka*, trutarum foetura frequens, et iterum inferius a *Porubka* alius, ut reliquos taceam. Ergo tantis amniculis satur *Laborcza* pergit penes *Homonnam* versus *Barkonem*, indeque iugis viniferis intermissus, rigat dextro latere vicum *Örmezö*, et *Volyam*, sinistro *Krivostyan*, *Szto Sztaram*, et *Izbagyam*, rivulo ibidem a *Pruszka* manante disternatos a regione *Ungvariensi*, a quo post rursus *Laborcza* nostrum comitatum separat, vicosque in nostra parte *Topolyanum*, *Nagymihalyum*, *Lasztomerum*, *Szelepkam*, atque *Deregnö* distinguit, ibidemque haud procul infra castellum cum *Unga* amne concurrat. Quemadmodum autem hucusque perrexit in meridiem, ita iam reflectitur in occasum, rescinditque pari modo provinciam nostram ab illa, secundum vicos *Nagy Ráskam*, *Abaram*, *Nespestum*, atque *Petrikum*, qui ei sunt omnes a dextris. Infra *Petrikum*, et *Garany*, inter silvas coit cum *Gödenó* amne, quem alias vocant *Toplyam*, vel *Ondovam*. Ipse *Laborcza*, quemadmodum ex montibus altis decurrit, ita facile exundat, totamque vallem, quam stringit, diluviis subinde opplet. Id, dum facit, emittit rivum alium, quem accolae nominant *Dussam*. Hic supra *Örmezö* exit, pergitque per *Natafalvam*, *Petroczum*, *Motsar*, *Krasznoczum*, *Zsamogyium*, intra *Pazdits*, *Laks*, et *Csebe*, nec non *Fözesér*, quorum hic a sinistris ei, illi a dextris circumstant, indeque ad *Gatál*, et *Butkan* reflectendo, procedit a tergo *Hegy*, in *Laborczam*, ex quo excessit. Piscibus haud superbit, sed nobilissimus cancris est, multaque¹ agris impingit incommoda. [p. 19.]

Dussa rivus,
Laborczae
homogeneus:

Olyka defluit per viciniam *Laborczae*, quoad ex montibus fertur, capitque originem supra pagum *Varehocz* ex compluribus scatebris, uno fere milliari a *Laborcza* in occasum. Inde postquam *Varehoczum* praeterfluxit, properat ad *Repijo*, mox ad *Pravrócz*, iisque relictis in ripa sinistra, interfluit pagos duos, utrumque sui nominis *Olykas* dictos. Infra *Olykas* offendit pagum *Oroszkajnyam*, quem in dextra ripa relinquens,² vix aliquot stadia cursu absolvit, vicissim inter duos pagos *Orosz Petroczum*, et *Pakosztone* illabitur, eorumque priore a dextris, posteriore a sinistris humectato, devolvitur ad *Jankoczum*, et ubi hunc a dextris³ praeteriit, admanat ei ibidem, ex vallicula alia rivus alius, a *Zavadka*, *Poruba*, et *Szitnicza* pagis exmissus. Eo ergo in societatem accepto, decurrit penes *Kossarovecz*, a sinistris argutior, a dextris autem *Lukatsotsio* relicto, et supra illum alio ex vallicula adsociato torrente, argutatur amoena valle in meridiem, moxque illic a dextris offendit *Girócz*, et postea a sinistris *Jaszencz*, ubi vicissim ex nova valle a dextris devoluto a *Piszkorocz*, *Gyapolocz*, et *Helcsikocz* rivulo, infra pagum *Giglócz* miscetur. Exinde vix

Olyka fluvius,
dominiorum
Homonnaien-
sis, et Sztrop-
koviensis
arbiter:

¹ post verbum *multaque* verbum *adfert* tamquam superfluum a nobis del. ² corr. ex *relinquens* ³ corr. ex *dextris*

quadrante horae processit, dum infra pagellum *Kis Domasam*, cum *Ondava* ineat connubia. Velox est ipse, et pariter ad diluvia formanda pronus, cetera arbiter *Sztropkoviensis* ditionis, quam ibidem ab *Homonnaiensi* disterminat, locis a sinistris cunctis, si *Jankoczum* eximas, illi relictis. Pisciculis eo usque minutis tantum, et paucis scatet, neque multos ostentat cancos, donec una cum *Ondava* locupletetur.

Ondavam ex *Sarosiensi* regione supra *Sztropkoviam* descendentem auget *Hotsa*, Comitatum eiusdem *Sarosiensis*, atque nostri in his finibus arbiter. Is ex radicibus montis *Beszkedii* fontibus duobus ortus, unum deducit per pagos *Mikova*, *Polyana*, atque *Havaj*, alterum per *Drecsnam*, *Vladitsam*, et *Staskoczum*, iisque mediis quasi dissectis, partem ipsorum sinistram tradit orae *Sarosiensi*, dextram nostrae. Postea infra *Makoczum* [p. 20.] utrimque ex profunda valle confluens, pergit pari convallium profunditate in meridiem hybernum, primoque *Bukoczum*, deinde *Hotsam* ab iisdem finibus *Sarosiensibus* rescindit, et ubi in agrum *Sztropkoviensem* delatus est, una cum *Ondava* reflectens in orientem hybernum, pari disterminio inter eosdem conventus rigat agros *Stropkovienses*, et *Nagy Brezniczenses* a dextris, et postea non iam comitatus duos, sed unum tantum, nostrum nimirum illapsus, ditionem *Sztropkoviensem*, a districtu *Varanoviensi* distinguit, pagis a sinistris illuc, huc a dextris, distinctis. Sunt autem a dextris *Oltsa*, *Lomna*, *Bodzás*, *Valkó*, *Trepecz*, *Dobra* et *Tót Kajnya*, a sinistris vero *Minyocz* contra *Oltsam*, *Turany* contra *Lomna*, *Petőfalva* item, et *Kelcse*, intra *Valkonem*, et *Tripecz*, *Nagy-Domasa* contra *Dobram*, et *Kis-Domasa* contra *Tót Kajnyam*. Atque ibi cum *Olyka* iunctus definit eandem ditionem, pergitque post intra *Processus Nagy Mihalyensem* et *Ujhelyensem*. Sed ubi a *Kis-Domasa* discesserat, rigat a dextris *Benkoczum*, a sinistris autem *Matyasoczum* et utrinque rivulis adlabentibus augetur. Ergo semper auctior facit flexus liberiores per distentiores vallem, subitque arcem *Csicsvam* a sinistris, subinde et cum excessu, praesertim dum eidem rivus *Ondavka* adlabitur. Is enim a *Boskoczio* diversis rivulis collectus exit perpetua vallium successione, per *Deregne*, *Volove* in orientem, et postea penes *Muschlinam* reflexus in meridiem, recurvatur ad *Zavodkam* in occasum, et quamvis ad *Leszkocz* recurrit versus austrum, rursus tamen ad *Hedegös* inclinatur in occasum, pergitque penes *Polyankam*, et postea infra *Tavarnam*, cum *Ondava* facit societatem. Idem pariter modica qualibet imbris vehementioris procella, adeo excedit saepe, ut valliculas, qua volvitur, oppleat. Itaque hoc *Ondava* saepe locupletatus, haud exigua patrat sub arce *Csicsva* incommoda. A *Csicsva* se insinuat pago *Szedlicskae* a sinistris, parique cursu¹ circuit *Majorockam*, et deinceps a dextris rigat *Henczoczum*, paullatimque obiectum montem *Vara*[p. 21.]*noviensem* subluit, et uti ille desinit, ita et ipse reflectit versus *Tophyam*.

Est autem *Tophya* fluvius, *Ondava* nihil vilior, venitque ex Comitatu *Sarosiensi* supra pagum *Bisztram*, et ubi nostrum illapsus est, distinguit in hoc districtus *Varanoviensem* a dextris, a sinistris *Galszétsiensem*, atque in hoc praeterfluit primum *Bisztram*, deinde *Fekete Patak*, post *Agyagos*, tum *Csaklónem*, et denique *Csemernyam*, a quibus singulis, singulos rivulos haurit, in districtu autem *Varanoviensi* assidet ei primo *Mogyorocka*, deinde *Tót Isép*, mox *Tót Jesztrebe*, hinc *Komorocz*, post *Mikrucso*, tum *Varono* oppidum, et denique *Varanohoszszonezö*, ubi idem *Ondavae* non miscetur quidem illico, sed distinctim volvitur usque ad *Moravam* vicum milliaribus duobus in meridiem, spatio

Hotsa rivus
arbiter
Comitatum
Sarosiensis et
Zempliniensis
auget
Ondavam ab
initio:

Ondavae
cursus:

Ondavka
rivus:

fluvius *Tophya:*

Ondavae et Top-
lyae vicinitas:

¹ corr. ex *cursus*

primus
Ondovae
cum Topleya
confluxus et
iterata divisio:

inter utrumque subinde vix iactum teli, aut lapidis explente. Atque *Topleya* quidem ibidem in parte dextra rigat magis terrena *Polyankensia*, *Parnoiensia*, *Tuschensiaque*, et *Ujfalusiensia*, nec non *Horiensia*, quam ipsos pagos, quippe qui remotiores paullulum ab eo sunt: contra *Ondava* praeterfluit a sinistris vicos *Kutsin*, *Hrabocz*, *Poscha*, *Körtvélyes*, *Rakócz*, atque *Morvam*, huic propius, quam illis se insinuans. Inter ipsos autem amnes sunt loci tres habitabiles, unus contra *Körtvélyesum* paullo superius, ubi *Ondova* insulam format, aquis divisus, vocaturque *Katsboszúmezö*, alter paullo inferius, *Kisfalud*, tertius, contra *Rakoczum*, *Boschnicza* in ripa *Topleyae* sinistra, qui tamen loci crebris amnium sic vicinorum corrivationibus, exundationibusque haud parva experiuntur agriculturæ et mansionum dispendia. Infra *Morvam*, in praedio *Oresche*, haud procul supra molam *Szirmaianam*, confluunt iidem amnes, et ubi ad iactum sclopi simul permixti manarunt, iterum digrediuntur penes vicum *Vasarhely* paullulum superius ad molam c. *Zichy*, indeque ramus sinister subit vicum *Vasarhelyium* proxime, deinde remotius *Banoczium*, tum vicissim propius *Beretonem*, pariter post *Katsandum*, atque *Marcum*, retento nomine suo, nunc *Ondavae*, nunc vero *Olykae*, contra dexter pariter *Topleyae* nomine discedit sensim longius a priore, quam ad quadrantis horae spatium, ibidemque contra *Migletzum* varie se [p. 22.] dividens ambit tuguria quinque pagelli, qui audit *Kuppony*, quorum singula, singulis fere rivulis, ex se in sinistram excedentibus intercludit, et ubi intumuerat, offundit fere omnia, solo enim vehitur ibidem humiliore, ideoque modico quovis tumore in ripas effunditur, quemadmodum praeter illos rivulos, quibus *Kupponyum* ambit, alium iam supra *Vasarhely* emiserat, idemque circuitu usque ad *Migletzum* facto, non nisi infra *Kupponum* alveo suo redditur. Inde ergo ramus simul recollectus, pergit per prata *Terebesiensia*, iisque passim prolutis, sensim versus priorem ramum se insinuat, et ubi uterque e regione vici *Garany* paullulum inferius convenerunt, confluunt rursus ad molam *Garanyensem*, ibidemque simul permixti nomine *Gödöny* demanant; quapropter et mola ipsa *Gödöniensis*, accolis *Gödöny malom* vocitatur, sed vix longius, quam ad teli iactum simul processerunt, iam *Laborczæ* ab oriente labenti infunduntur, appellanturque post omnes nomine uno *Laborcza*, donec cum *Bodrogcsa* misti, atque cum *Latorcza* aucti, in nomen *Bodrogi*, uti dictum est, transiverunt. Tantorum ergo amnium in depressa regione hac concursus, dici nequit, quantopere¹ terram vitiet meliorem, praesertim dum in diluvia excedit.

Ronyva
torrens.

His addimus torrentem *Ronyvam*, qui ex *Dragone* demissus, supra *Szilvas-Ujfalu* manat continua valle penes *Lasztozum*, et *Mihalyi*, aliosque pagos, et deinde, ubi *Ujhelyum* praeterfluxit, incidit in *Bodrogum*. Is quoties tempestate pluvia collectus est, furit deorsum per vallem, tanto saepe alveo, quantus magnam partem agrorum submergere fere possit, adeoque non immerito *Rontyva* a nonnullis adpellatur, quippe qui vitiat² solum et segetes, quas offendit. Alioqui aestate sicca tam exarescit, ut vix aquas ostendat passim, tametsi perpetua uligine agnoscat.

¹ corr. ex *quamtopere* ² corr. ex *viciat*

§. IX.

Praeter fluvios sunt complures fontes alii, qui partim¹ salubritate, partim innotuerunt aquarum pernitie. Acidus duos solummodo observavimus. Unus est in vallicula supra pagum Sztropkoviensem *Keltse*. [p. 23.] Is ibidem ubertim satis ebullit, undasque eructat copiosas, saporis grati, et salubris, sed quod immunde habetur ab accolis, nequit retinere vim innatam, sed modico quolibet imbre degenerat, et virtutem una cum saporis iucunditate amittit. *Reimanus*, medicus *Eperiensis* adfirmavit, fontem hunc virtutis nihilo vilioris esse, quam² decantatissimum illum *Croatiae*, vulgo *Rojtsensem*. Alterum fontem acidum exhibet terrenum pagi *Homonnaiensis*, quem vocant, †[...].³ Is fons gustu gratiore est, quam prior, sed non aequae exploratae salubritatis.

Fontes salubres, et nocui: acidus unus Keltensis:

Ad pagum *Bénye* ostendemus scaturigines, fontesque duos, quorum unus medicatur oculis, ideoque *Szemgyogyeto* vocitatur, alter praestat balnea, elumbibus, et laxis membris salubria.

fontes oculis et membris debilibus salubres:

Ceterum, uti passim emanant fontes, aquis vivis, et potari liquidis, utilibusque, ita non desunt, qui nescio, qua occulta peste infecti, nocent poti, immo manus, et faciem lacerant, dum abluunt. Eiusmodi ipsi nos experti sumus nostromet malo, praesertim in regione superiori. Non cuivis suaserim, lavare ibidem manus, aut faciem aqua fontana, nisi forte calefacta igni deponat id venenum.

fontes nocui passim in pagis superioris regionis.

§. X.

Etsi ea aquarum et fluviorum diversitate, aër non ubivis purus, et liquidus est, quin passim stagnis, et fontium insalubrium halitu ingravescat, tamen potiori parte regionis aura dominatur recens, et salubris, praesertim, quae partes erecta et hilari ad flumina et inter montes positione laetantur. Semper enim eiusmodi locis aër spiritu quodam movetur, et quidquid offendit pestilens, diffilat. Eiusmodi autem spatia, uti frequentia sunt, ita haud fallibilia indicia salubritatis in vegeta et hilari incolarum facie, staturaque et membris firmis ostendunt. Nusquam terra populum hilariorem alit alia. [p. 24.]

Aëris diversitas.

§. XI.

Ceterum, quid ferat solum, quid regio, facile est ad colligendum. Vini certe gloriam, copiamque non commentatio tantum nostra, sed fama per totum orbem terrarum sparsa provinciae huic defert. Atque negari quidem nequit, vinum *Tokaiense*, cuius laudem et illi, qui nunquam biberunt, audierunt comitatu huic deberi: sed de eius fertilitate, diversitate, atque proventu, longe aliter loquuntur, qui ignorant, quam vero par est. Dabimus nos rei eius, si Deus volet, notitiam, dum viniculturam *Tokaiensem* peculiari libello pertractarimus. Nunc suffecerit, si ea tantum iniecerimus, quae ad vini toto comitatu nascentis, rationem pertineat. Primam itaque et non tantum hac regione, sed tota *Europa* praecipuum est vinum *Tokaiense*. Sed huius tamen nomine, non ea tantum, quae oppidi *Tokaj* terrenum, universi montes, a *Tokaiensi*⁴ hinc ad vicum *Szanto*, milliaribus duobus,

Vini fertilitas et diversitas Tokaiensis.

¹ corr. ex partem ² corr. ex quem ³ spatium a Matolaio relictum ⁴ corr. ex Tokainsi

illinc tribus, ad oppidum *Ujhely* porrecti, praestantioribus clivis gignunt, intelliguntur. Atque in his, quum magna sit diversitas, peritiores *Tarczaliense* reliquis omnibus anteferrunt; huic vicinum *Tokaiense* est, quod *Zomboriense* subsequitur, interdum et anteit. Post hoc laudatur *Toltsvense*, quamvis non desint, qui hoc omnibus prioribus ob perennitatem anteposunt. His accedunt *Tallyensia*, *Lizkensia*, et *Zsadamensia*, *Madensibus* haud contemnendis; post quae sua gloria gaudent etiam *Olasziensia*, *Szegiensia*, *Ujfalusiensia*, *Kereszturiensia*, *Benyensiaque*, et *Patakiensia*, tametsi et in his passim uno alterove clivo gignatur, quod prioribus haud deterius est. Certe et in clivis *Ujhely* praecellit nonnulla vinearum portio, quemadmodum et in *Szerents*, uti adparebit infra. Haec inquam omnia nomen *Tokaiensis* vini obtinent, quippe quae, pari cultura, et in uno tractu gignuntur, parique virtute pollent, licet alia aliis suavitate, dulcedine, et perennitate antecellant.

§. XII.

*Diversitas
vinorum
hac regione
aliorum.*

Reliqua vina, quae hinc, illinc profert regio, [p. 25.] minoris sunt ordinis; et quamvis et in his quaedam excellunt, nequeunt tamen cum illis, quae ibidem sunt infima, comparari. Alioqui post illa magna est gratia *Szölöskensibus*, *Ladmoczensibus*, *Toronyiensibusque*. Magna item salubritas *Krivostyaniensibus*, *Helmezensibus*, et *Kövesdensibus*, quippe quae leni virtute, et gusto iucundo sunt, tametsi haud diu possint conservari, quin lentescant, acescantque. Ceterum *Varanoviensia*, *Homonnaiensia*, *Domasensiaque*, et alia reliqua, nisi maturuerint, lacrymantur acetum, et quamquam matura, anno tamen eodem ebibi debent, secus acescunt.

§. XIII.

*Rara vinorum
omnis generis
in hac regione
fertilitas:
eius autem
fertilis ex-
teri magis,
quam domesti-
ci potiuntur.*

Quaecunque et qualiacunque vina isthac regione innotuerunt, ea quotannis haud proficiunt, sed interdum annis quinque, subinde pluribus quoque sterilescent. Interea semper expensarum una, eademque necessitas, aegre annorum seniorum foenore compensatur. Ceterum quod ex vino proventuum est, non tam domesticis, quam exteris possessoribus pensatur. Quidquid enim meliorum vinearum est, aliorum comitatuum *provinciales*, et cives tenent, vixque infima pars spectat ad domesticos possessores, eosdemque nobiles, et praecipuos regni incolas. Plebi certe nihil est, nisi, quod ad calcem gignitur, ideoque pars potior operas sibi vindicat manuiarias in vineas, non vinum ipsum. Inde est, quod in regione vino celeberrima nihil minus bibitur, quam vinum. Nam, quod exteri suae modum possessionis illico post vindemiam evehunt, domestici quoque adnituntur, ut venditione vini rehabere expensas possint. Itaque vappa relinquitur domi, eaque maiori, quam meruit, pretio educillatur. Pretiositate ergo avocata plebecula vino abstinet, bibitque vel cerevisiam, vel loram, qui poterit, reliquis aqua, atque *cremato* sitim exstinguentibus.

§. XIV.

*Fertilis rei
frumentariae.*

Quemadmodum vinum huius regionis pro diversitate soli, et possessorum metiendum est; ita etiam res frumentaria aestimatur. Diffiteri non poterimus, terras nos hic reperisse pingues, pullas, resolutas, et omnium seminum, una tantum aratri subactione, sine

fimo feracissimas; sed earum, duo erant genera, unum ari[p. 26.]dum, et siccum, nullisque aquis, quantumvis profunde deprimatur, suffodiaturque, scatens; alterum contra uvidum et perpetuis vel stagnis, vel diluviis uliginosum. Hoc in *Processu Interamnano*, et circa omnes fluvios, qui provinciam intermanant, illud in campis *Harangod*, qui a *Tibisco* penes *Saionem*, et *Hernatum* ad unum ascendunt milliarium,¹ uno autem dilatantur, et ubique plani, atque aperti sunt, videre est. Itaque heic, nisi crebris pluviis rigetur humus, profert nihil, sed exuritur, sole saepe ita accenso, ut non gramen tantum, sed dum <etiam>² exsiccentur, quemadmodum id anno MDCCXXXII. dum ibidem oberraremus,³ ipsi vidimus. Contra, si in *Processu Interamnano*, et circa amnes, solum imbres frequentiores accipit, vel enecat semina humore superfluo, vel submergitur, diluviis totam fere regionem illic saepe offudentibus. Certe, *Processus Interamnanus* multoties anno pluvio adeo fit undis submersus, ut *Bodrogum* cum *Tibisco* unum eundemque annum credas, plus quam duo milliaria latitudine fluentem. Itaque raro heic seges autumnalis obtinet, quin eluatur, verna vero seritur in fortunam, eademque subinde ex navigiis demittitur, interdum penitus perit. Idem et de solo optimo, quod circa alios amnes regionis fertile est, observandum. Nam, quum omnes fluvii, ex editis montibus demittantur, modico quolibet imbre intumescunt, et dum in *Tibiscum* volunt exonerari, eodem pariter exundante, retorquentur, effunduntque aquas immensas in segetes, atque prata, quae re nihil fieri potest damnosius.

§. XV.

Extra eam regionem, quae his fluviis, et campo *Harangodo* continetur, quo longius terra recedit, eo sterilior est, et vel in argillam abit macram, vel sabulonem effoetum, vel etiam salebrosos colles, et editos tumulos, cultionis arduae, seminibus melioribus inimicos. Certe, partem haud postremam oculis usurpavimus, quae nihil nisi

Sterilitas regionis.

infelix lolium, simul et nascuntur avenae,

[p. 27.] si qua vero parte triticum, vel siligo, hordeumque admittitur, ea, licet rara sit, quovis biennio tamen laetamine avet imbui, secus omnia semina reformidat. Praeterea arationes poscit ternas, alternisque pluvias, alternis serenitates foetificas. Nusquam heic millium,⁴ raro proficit frumentum; melius favetur *speltae*,⁵ et pannico, quocirca et panis ministrat materiam. Faba quoque minutior regnat passim, quae commolita pariter panis miscetur. Pisorum heic et lentium non nisi soli melioris⁶ seminium est.

§. XVI.

Pruna ubique proficiunt, quae ponuntur, etiam inter abstrusos, et steriles montes. Neque poma reformidant, quae heic varii generis, non tamen diversa sunt a *Bosnicis*, *Hadrianopolitanis* reliquis,⁷ quae et alibi gignuntur. Sunt tamen, qui pomorum succos,

Feracitas prunorum, pomorum et aliorum.

¹ corr. ex *milliaria* ² add. a nobis ³ corr. ex *aberraremus* ⁴ rectius *milium* ⁵ corr. ex *spelta* ⁶ corr. ex *meliori* ⁷ corr. ex *reliqui*

quae heic nascuntur, sapore praeponunt alienis. Pirorum genus tam diversas species non ostentat, quamvis nullas aversaretur, si ponerentur, sed hac ora non tam piris studetur, quam malis prunisque. Ea fructus duplicitate quilibet agrestes oblectantur, raroque pagum videas, qui non prunis pomisque obseptus silvescat paene. Id enim in panis, et carnis inopia, praecipuum incolarum est nutrimentum. Peponibus solum nonnisi inservit fertilius. Eos ergo, nisi in *Harangodo* sufflaminet siccitas, et circa amnes offundat humor, incrementa capiunt haud exigua, gustuque sapiunt grato et iucundo. Idem et de malis *Cydoniis*, *Persicisque* prunis tenendum, tametsi haec una cum vite tempestatibus magis deterreantur frigidis.

§. XVII.

Pecora huius regionis maiora atque minora:

oves huius regionis:

prosunt in primis fimationi agrorum:

porcorum forma et usus.

Pecorum armentis vagis, et equatiis, cuiusmodi solitudines, et campi frequentes sunt, provincia haec non studet, quippe pascuis tam laxis destituta; sed si quae sunt, usuum domesticorum necessitate habentur. Variant tamen et ipsa, equique et boves alio [...] ¹ super aliis locis vel proceriores sunt, vel exiliores, colore hinc albo, illinc badio, fusco, [p. 28.] aut versicolore. Ea tamen etiam alterna annorum peste adeo interierunt, ut vix quicquam ² passim supersit. Immo, et nunc hinc atque inde, praecipue circa *Tibiscum* subvertuntur. Idem et de ovibus adfirmarim. Earum enim nutritioni, ³ quum praecipuum in multis locis regionis huius non modo ad nutrimentum, sed etiam laetamen agri sit auxilium, adeo magna his annis diminutio facta est, ut eadem haud parum addat ad populi calamitates. Alioquin genus hic ovium placet, quod alibi nominamus *Bohemicum*, cornutis agnis, oviculis autem †mancis†, vellere calamistrato, sed aspero. Id quantiscunque gregibus poterit, amplificatur, non modo casei caussa, et velleris, sed etiam ob commodiorem modum stercorandi. Nam, qua in asperos agros fimum subvehendi modus non est, et necessitas requirit, septa ponuntur, iisque ubi nocte una compulsae oves pernoctaverant, ulterius promoventur, et tamdiu loco variant, donec tota agri plaga ovillo hoc stercore perspergatur. Id postea conversum melius favet seminibus, quam si nescio, quam crebra supportatione fimi laetificetur. Ceteroquin porcis regio distinguit se heic maximam partem nigris, versicoloribus, maximo etiam dominationum usu, quippe ad quas ⁴ in solidum silvarum saginae spectant, agrestibus nonnisi ex gratia dominorum, aut pro decimis, nonnihil saginantibus.

§. XVIII.

Ferarum defectus, praecipue cervorum, et quaevis intersint reliquae.

Etsi olim haec etiam provincia variis ferarum generibus frequentabatur, tamen iis adeo nudata est, ut cervos nusquam, nisi ex vicinia *Abauisiensi*, subinde inerraverint, raro damulas ostendat, ipsis etiam leporum seminiis multum privata. Plures sunt lupi, pecoribus invidi. Interdum et ursi prodeunt in autumnno, nec lince desunt in abstrusis montibus. Certe et agros frequentant, quos persentiscunt millio consitos, aut avena. Quos ut abigant agricolae, clamores cient inconditos, iisque bestiae conterrefactae diffugiunt.

¹ hic forsitan aliquid omissum (e. g. „corporis habitu”) ² corr. ex *quinam* ³ corr. ex *nutritio* ⁴ corr. ex *quos* ⁵ corr. ex *quamvis*

Capiuntur autem <ursi>¹ hyeme in latibulis hoc modo: ubi eos intra² antra esse observaverunt agrestes, ibi grandes arbores ostiis praeiiciunt, et deinde clamore suscitato, bestiam arbore praepeditam, et egredi non valentem perimunt. Feles autem, vulpes, et taxi, aprique et id genus animantes, silvarum et arundinum amant latebras. Ex quibus nonnunquam exturbantur, occupanturque. Par [p. 29.] etiam attaginum ratio est. His enim aequae densissimas silvas gregatim involantibus non sine venatus fructu †subvenitur†. Sed aucupium, atque venatus ex arbitrio solius dominationis pendet. Alioqui visuntur etiam tardae, grues, perdices, tetraones,³ hinc et illinc haud parco gremio.

§. XIX.

Piscationi praecipue suffragatur heic *Bodrogus*. Etsi namque *Tibisci* aquae et lacunae omni genere affluunt, meliori tamen sapore sunt, qui e *Bodrogo* captantur. Neque displicent, qui reliquis in amniculis occurrunt, sed pauci sunt illic lucii, plures alburni, et mugiles. Trutas certe vix unus alterve rivus inter montes elicit. Alioqui piscantur agrestes potissimum verriculo, et corbulis, praecipue in lacunis. Nam, qua spem praedae concipiunt, singuli singulas scaphas conscendunt, flexisque in prora genibus, corbulam quavis, quam ante se habet, immergit, baculo intime scrutans, num quid adsit, et iterum eximit, ulterius immersaturus, dum aliquid coeperit. Eam tamen piscationem peritiores, potentioresque improbarunt, utunturque retibus, atque nassis.

*Piscaturae
locus et modus.*

§. XX.

Olim metallis quoque studebant maiores huius provinciae, institueruntque non plane nullis in locis fodinas, qua utilitate, ignoratur. Restant tamen vestigia operarum, quemadmodum de iisdem nomina pagorum adhuc testantur. Inter herbas regionis huius frequentes est nicotiana illa, quae et alias gignitur. Eius vero operam instituunt praecipue agrestes *Interamnani*, ob defectum fructus melioris.

*Metallorum
hac in regione
antiquitas.*

¹ add. a nobis ² add. a nobis ³ corr. ex *taetraones*

MEMBRUM II. POLITICUM

De

*Incolis, et magistratibus
huius Comitatus.*

[p. 30.]

S Y N O P S I S.¹

Primi regionis huius incolae, incertum, an Iazyges an Sarmatae: an Scythae primo adventu hic consederunt? an Vandali, aut Gothi, Dacique? an Hunni? an Romani? an Poloni atque Bohemi? Tartarica grassatio: motus civiles an adfluxerint et deleverint incolas. §. I.

Hodie a diversissimis incolitur: Hungari sunt pauci iique sensim deficiunt. §. II.

Germani sunt paucissimi, plurimi Slavi iidemque mixti: quae in Slavici laudabilia? quae damnabilia? Slavi Ruthenis quoque inspirant libidinem illam vagandi. §. III.

Rutheni supersunt ex antiquis Sarmatis: eorum mixtura: mores antiquis feri, habitatio tuta, quam latrocinii et praesidiis sibi parabant: hodie iam sede Caroli VI. mora-

tiores: religio et consuetudo conformis Catholicis: quomodo antiquitus² matrimonia contraherent: ritus Ruthenorum in sepulchris: ciborum potus et vestium, habitaculorum modus. §. IV.

Causae, quibus demonstratur, cur in tam vasto comitatu et in tanta plebe, tanta hic egestas et miseria: natura terrae et agri, quae triplex est: arida: aquosa: et sterilis: fortuna³ misera in cibo et potu: causae externae a Iudeis, Graecis, Rascianis, et Zingaris petuntur. §. V.

Proceres et nobiles familiae aevi prioris. .. §. VI.

Proceres et nobiles familiae aevi huius. §. VII.

Magistratus comitatus summus. ... §. VIII.

§. I.

Primi regionis huius incolae, incertum an Iazyges fuerint,⁴ an Sarmatae: an Scythae primo adventu hic consederunt? an Vandali, aut Gothi, Dacique?

Iazyges et Metanastas usque huc fines extendisse, inficias ibit nemo, sed nescio, an primi iidem fuerint, qui oram hanc excoluerunt. Certum est, Sarmatas semper heic res suas habuisse. Nam etsi subinde affligebantur a gentibus aliis, permanserunt tamen semper, neque mixtura nationum aliarum sunt sublata. Sed nec dubitari potest, Iazygibus cum Sarmatis commune fuisse genus, communem linguam, quamvis natione discreparint. Scythae primo adventu in Hungariam huc pertigerunt, non tamen manserunt fixa sede, quum perpetuo hinc illinc grassarentur. Neque in liquido est, an Vandalis, aut Gothis, Dacisque huc fuerit accessio. Gentes quidem cultiores habitasse, vestigia ad Zemlinum, et Imregum innuunt, sed quae eadem fuerint, ignoratur.

¹ synopsis add. a nobis sec. notas marginales ² post *antiquitus* vocula *in* del. a nobis ³ corr. ex *fors*
⁴ corr. ex *fuerit*

Vulgus *Hunnos* sub primo adventu heic consedissee autumat; sed ea gens tam culta tunc haud fuit, ut potuerit eiusmodi vitae atque necis vestigia relinquere. Occurrunt enim ampullae, urnaeque, et sepulturae gentis paullo emunctioris, numi item, et signati argenti copia. Ex quibus facilius est ad colligendum, *Romanos*, dum incolis harum provinciarum imperarent, praesidium heic habuisse, exemploque suo reliquos incitasse ad praestantiorum vivendi et mortuos sepeliendi rationem. Iis pulsus et collapsis, dubito nullus, quin *Scythae*, et *Hunni* subinde incursionibus factis huc pertigerint, sed non prius considerunt, quam ubi cuncta componerentur. Interea *Hungaris* quoque incolentibus, subinde aliae gentes permiscebantur. Nunc intraverunt *Poloni*, nunc *Bohemi*, nunc *Germani*, alii. *Ziska* certe regionem occupante, *Bohemi* plus quam XX annorum tempore ora isthaec paruit. Ante hos autem *Tartari* cuncta horrendum in modum convulserunt. Iis eiectis, occuparunt oram rursus *Hungari*, longaeque et late incolebant, non plane eiectis [p. 31.] *Slavis* et *Sarmatis*, praesertim, dum a *Bohemi*, uti dictum est, sustentarentur. Neque perierunt bellis ora isthaec magis, quam alia, in quiete, praesertim, quae abstrusior est, et montana, remotiorque a turbis, persistente. Quamquam enim civilium motuum grassatione subinde de communibus miseriis, et vexationibus participavit, praesertim ea aetate, qua *Georgius Rakoczy*, cum *Homonnaiis*, pro caesare strenue decertantibus, provinciam nimium afflixerat: tamen incolae manserunt semper suo loco, neque si secedere interdum necesse erat, interierunt, quin redirent, nisi morte fortean collaberentur.

an Hunni?

an Romani?

an Poloni
atque Bohemi?Tartarica
grassatio:motus civiles
an adflixerint
et delerint
incolas?

§. II.

Sed si unquam incolae regionem hanc variabant, hodie tam diversi sunt, ut difficile discernere sit, quam varii. Etsi olim *Hungari* partem comitatus potiore obtinebant, hodie tamen paucissimis locis tenentur. Hinc atque inde, per *Submontanam*, atque *Interamnam* oram, atque circa confluxum *Bodrogi*, et qua vallis ab *Ujhely* procurrit versus *Szalanzum*, nonnullos sparsim offendimus, sed raro, et illic solos, quin *Slavis*, atque *Ruthenis*, *Polonisque* essent permixti. Equidem in pagis *Czigand*, atque *Karád*, vix alii incolunt praeter *Hungaros*, sed eos a commixtione nil aliud liberat, quam quod loco habitant tam abstruso, tamque difficili, ut nemo vel accedere alius, multo minus misceri cum ipsis velit. Alioqui hi etiam sensim paullatimque occipiunt collabi. Dicit enim nequit, quantopere natio *Hungarica* deficiat. Nam vel migrant, sedibus *Slavis* relictis, antequam equum rehabeant, quem eis dederant olim pro iisdem: vel si manent, et cohabitant, non propagantur. Quum aliis ternam, quaternamque, et senam prolem videas, *Hungaris*¹ vix singula binaque est. Eadem quoque societate *Slavorum*, non in mores eorum modo, sed linguam transit, maioribusque sensim morientibus, [p. 32.] ipsa paullatim in *Slavos* degenerat. Sed et seniores, qui sunt, olim linguae eius ignari, nunc *Slavice* ita multi sermocinantur, tamquam *Slavi* nati esse viderentur. Neque retinent aliud a sua gente, quam quod et ipsi linguam adhuc illius callent, et vestitu pari incedunt, quamvis et hunc sensim commutent, cum moribus, quos naviter induunt. Nullum sensim iam discrimen inter *Hungaros*, et *Slavos* dispicias, sive connubia spectes, sive consuetudines alias, quamquam illi semper heroico quodam, et facilius vitae desiderio, spirituque elatius distingui ab his nitantur.

Hodie a
diversissimis
incolitur:
Hungari
sunt pauci
iique sensim
deficiunt.¹ corr. ex *Hungari*

§. III.

Germani sunt
paucissimi,
plurimi Slavi
iidemque
mixti:

quae in Slavis
laudabilia?

quae
damnabilia?

Slavi Ruthenis
quoque inspi-
rant libidinem
illam vagandi.

Germanorum vix aliqui modici, iidemque advenae, vel milites rude donati, ideoque sorte pressi, *Tokaini* quaestus aut opificiorum caussa nidulantur. Contra *Slavi* ubivis vel maxime convalescunt. Quemadmodum deficiunt *Hungari*, ita *Slavi* proficiunt, etsi non tam opibus, quam colonia. Vix unum vicum videas sine *Slavis*, iique vel olim iam heic considerant, et familia copiosa sunt propagati, vel advolant quotidie alii, *Moravi*,¹ *Vandali*, *Russi*, *Poloni*, infinita morum et sermonis diversitate. Atque iidem, qua civitatem cum *Hungaris* iniverunt, eorum non linguam tantum curate addiscunt, sed aemulantur studium, industriam, mores, vestitum, reliqua. Id plurimum conservationi *Hungaris* est, quod *Slavi* sic in *Hungaros* degeneres propagant, si non sanguinem *Hungaricum*, saltem sermonem, et mores, secus nisi *Hungarica Slavis* conservarentur, *Hungari* multo citius deficerent. Id unicum in gente *Slava*, quae huc confluit, adprobare nequeo, quod sede, quam delegerunt, contineri nequeunt, sed vagorum instar pecorum, loco durant donec esca est. Ea consumpta, pergunt ultro, et modica qualibet adversa tempestatula, vel nimirum herorum severitate, vel communi temporum sorte pertaesi diffugiunt, vesana spe alibi facilius nidulandi, eamque, dum nusquam consequuntur, manent nusquam, sed perpetuo vagantur. Id, licet et *Hungarorum* multi factitant, nihilo tamen sunt [p. 33.] feliciores *Slavis*, quin potius nullam eiusmodi gente, *Slava* simul, et *Hungara*, reperi hac regione miseriolem aliam. Ceterum lingua *Slavorum*, undecunque venerint, hac in ora *Ruthenicae* plurimum conformatur, sed etiam² mores, vestesque *Ruthenas* imitantur, qui cum illis habitant. Interea, dum *Ruthenis* ita miscentur, inspirant eisdem quoque consuetudinem vagandi, cum alioqui gens haec difficiliter migret locum, quem delegit, nisi mandato deducta, uti in vico *Szerdahely*, et alibi vidimus.

§. IV.

Rutheni
supersunt
ex antiquis
Sarmatis:

eorum
mixture:

mores antiquis
feri, habitatio
tuta, quam
latrociniis et
praedis sibi
parabant:

Ex iis, quae dicta sunt, facile est ad colligendum, *Ruthenos* quoque comitatum nostrum tenere. Ii nihil sunt aliud, quam reliquiae *Sarmatarum*, qui olim iam heic incolebant. Manserunt enim in primis, qui abstrusos, et montosos illos recessus habitabant, neque turbabantur locis, gentibus, quae potentiores supervenerant, forte ingratis, praesertim, quod ipsi rudes facile se iugo quorumvis fortiorum subiecerant. Sed quod subinde et isti alios, super alios, vel excultioribus, vel etiam horridis *Moschis* miscebantur,^{a)} ab illis aequae religionem antiquatam, quam adhuc colunt, moresque feroces hauserunt. Erant enim olim moribus efferatis, latrocinarique passim, insidere vias, et mercatores, aliosque homines, quos offenderant, depraedari, exuere, interficereque pensi nihil plane ducebant. Certe, motibus quibusvis, sive civilibus, sive externis, et bellis, aegre aliquos admiserunt milites, quin perimerent, ideoque tutius habebant semper, quam alii. Id praecipue in more ipsorum positum erat, quod nullis inter se viis tritis commeabant, sed prouti

^{a)} *Theodorus Foederovits*, dux *Albae Russiae*, cum multis centenis familiis deducta in *Hungariam* colonia, montes *Lupi* impetravit, extirpatisque iisdem, *Ruthenos* post se reliquit, uti id ex claustro D. *Nicolai Graeci* ritus, in *Ungvariensi Comitatu* disci potest.

¹ corr. ex *Oravi* ² corr. ex *eti*

sunt agiles, quilibet, quo proficisci contendebat, viam sibi, qua volebat, per abstrusa et densissima silvarum aperiebat. Ea re nil morabatur, quin locum, quem petiit ipse, attingeret, alios autem peregrinos, quum aviarent, plerumque ex improvise adoriebatur et occupabat. Eiusmodi viarum morem nos inter eos adhuc passim observavimus, nequedum indolem illam efferatam ipsi penitus deposuerunt, quin hodiernum eandem exercebant, si liceret. Sed, quod post Deum sedente ad clavum [p. 34.] regni augustissimo CAROLO nostro, omnes *Hungariae* partes, quiete a saeculis inaudita, disciplinaque cuiuslibet loco conformi diriguntur, heic etiam audet nemo turbare pacem, quin severe in omnes, qui vel modice saltem excedunt, et aliqua minima latrocinii indicia foveant, publica statim magistratus auctoritate animadvertatur. Itaque tuta et heic ubique itinera sunt, tuti transitus. Sed et fide, religioneque in Deum accesserunt propius ad *Romanos*, seu *Catholicos*. Nam, quod olim rigidius ad ritus suos adstricti, infantes nunquam recens natos, sed post annum, biennium interdum et tardius, ex sacro lavacro suscipiebant, hodie id plurimi improbarunt, amplexi unionem ecclesiae *Catholicae*, et si non penitus eodem modo, conformius tamen paullo, quam antea, neque ea tarditate lavacri perfruuntur. Sed *Rutheni* etiam hac in ora duorum sunt generum. Alii obtinent fines comitatus versus *Provinciam Sarosiensem*, alii versus *Ungvariensem*. Utramque oram incolae adpellant *Krajnam*, hoc est *fines*, seu *oram finitimam*, quarum¹ heic utraque montibus, partim apertis, partim silvestribus constat, editis tamen, et subinde aliis super alios altioribus, quos a parte ditionis *Hommonensis* nominamus *montes Lupi*. Atque inter eiusmodi et alios montes editos interiectis profundissimis vallibus incolunt *Rutheni* nostri, uniusque generis. Hi ergo *Rutheni*, qui propius ad *Sarosienses* accedunt, propiores quoque moribus melioribus sunt. Et praeterquam, quod in sanctissimo lavacro *Catholicis* paullum accedunt, etiam in connubiis sepulturisque ab antiquo ritu remittunt. Nam, quod ad connubia attinet, olim vel iusto³ teneriori aetate puellas, quinquennes, sexennes, et id genus viro immaturas alias sibi spondebant, translaticque in aedes parentum cum matribus concumbebant, dum filiae maturescerent, vel maturas, invititis ipsis parentibusque, coniugabant sibi raptu. Nimirum, dum votorum causa, ad *Krasznobrod*, vel alias etiam, uti adhuc moris est, religiosa peregrinatione, vulgo processione [p. 35.] excursabant, publice, quam quis adamarat virginem, licet⁴ reclamantem, parentibusque invititis et contrariis raptabant, adactoque sacerdote copulabantur. Eo tamen amplius modo, vel non audent nubere iam prohibiti, vel nolunt ipsi, quamvis non desint, qui paternis moribus inescati, difficulter abstinent, quin sive trahantur desiderio eiusmodi connubiorum, lavacrorumque, vel exerceant, dum poterunt. Saltem non desunt, qui baptismum in aliquot menses quoque, immo in annum differant. Contra illi, quos *Ungvariensibus* diximus viciniore, tenaciores sunt quoque horum omnium, et dum licet usque huc, et rapiuntur adultiores, et adolescentium vicem matres supplent, dum ipsaemet virum valeant. Alioqui nuptias utrinque ritu fere eodem, dignoque, qui heic inseratur, celebrant. Sponsus, qui est, eodem die, quo nuptias instituere desideraverat, iuvenes sui similes, quanta poterit frequentia, convocat, iisdemque comitibus cristatis, et equis iniectis, ipse etiam eques, et exornatus, praeunte vexillifero atque musica, ad domicilium sponsae proficiscitur. Atque ea occasione, qua iter facit, inter choreas et adplausus,

*hodie iam sub
Carolo VI.
moratioris:*

*religio et
consuetudines
conformiores
Catholicis:*

*quomodo
antiquitus²
matrimonia
contrahebant:*

¹ corr. ex *quorum* ² post *antiquitus* vocula *in del.* a nobis ³ corr. ex *rusto* ⁴ corr. ex *dicet*

acclamationesque sociorum, adeo sibi superbit, ut nemini, quantumvis hero, via cedat, sed regis instar sibi ea die viam, sibi praecedentiam, honoremque vindicat. Et revera a suis comitibus rex habetur, compesciturque severe, qui eum¹ hac dignitate colere nolit. Et quia iuventus ipsa plerumque caustico satur et ebria, licentius eiusmodi solemnitate exorbitat, deviari consuevit a quolibet, ne efferata eiusdem licentia in molestias ducatur. Alioqui ubi ad parentes sponsae perventum est, post aliquas modicas cerimonias, inter quas sponsa illico obnubitur, et serto velo imposito sponso redditur, ad aedem sacram, ritus gratia, pari equitum, et musicae comitatu sponsus pileatus cum sponsa, exornate ducitur, et reducitur. Redeunti autem sponsae mater pronuba, panem vola tritici, siliginis, hordei, [p. 36.] vel etiam avenae, alteriusque seminis, leguminisque perspersum, onustumque capiti manu imponit, datoque voto omnis generis felicitatis benedicit.² Tum pariter inter choreas, et concentus musicae accumbitur mensae, peractisque omnibus, sponsa deducitur, praeuntibus amicis, et feminis ad ipsum thorum. Atque ea occasione, dici nequit, quantis convivae, et iuventus, *Parobkos* vocant, distinguuntur laetitias, et gaudii indicia. Post aliquot dies sponsa, dum ad suos parentes redit, iteratis ibidem excipitur conviviis,³ quem ritum ipsi adpellant *Pridani*. Haec de nuptiis. Sepulturam instituunt hoc modo. Impositum tumbae cadaver defertur aperte in delubrum, nec operculatur prius, quam a singulis amicis oscula extrema accipiat. Peractis enim iustorum solennibus, prodeunt ex ordine parentes, aut consanguinei, patensque cadaver osculo devovent humo singuli, et postea coopertum imponunt sepulchro. Longum foret omnia, quae inaudita aliis sunt, enarrare. Est enim plebs infinitis dedita superstitionibus. Alioqui rudis ipsa disciplinam qualemcumque rigidam ex ore suorum sacerdotum amplexitur. Ieiuniis multo acrioribus intendit, quam aut *Thracas*,⁴ aut *Graeci*. Potissima anni parte furfurica, Hungaris *czibere*, ipsis *kissel*, faba item et leguminibus, aqua et sale incoctis, aut pomis vescitur, ovis, lacte, caseo, et butyro, aut id genus pingui esculento, ne quidem extra ieiunia nimium gaudet. Pisces adhibet, dum adsunt, sed nec eos saepius, carnes⁵ autem multi ne semel in anno vident. Ceterum panis ex avena est, lollio et fabis mista, vestis gausape, et cento, perones calcei, et pro domibus tuguria, fumantibus interne furnis, et tenui, squalidaque supellectile. Feminis ipsorum non eadem ubique vela sunt, sed aliae obnubunt caput more *Slavorum*, *Hungarorum* aliae, alii appendunt, a sincipite lemniscos, cornuorum specie.

*ritus
Ruthenorum
in sepulturis:*

*ciborum, potus
et vestium,
habitaculorum
mores.*

§. V.

Caussae quibus demonstratur, cur in tam vasto comitatu et in tanta plebe tanta hic egestas et miseria: natura terrae et agri, quae triplex est:

His ergo, et prioribus incolis affluit haec [p. 37.] regio tantopere, ut plurimos vicos numeret, tametsi ipsorum deni singulis vix alibi praevaleant. Exiles enim, et plurimi aegre ternis, quaternisque tuguriis sunt. Maiores autem vix uno, aut altero, cui suus agricolandi modus sit, continentur. Reliqui omnes vel singula ad summum iumenta bina cum vicinis suis coniugant, alternisque sibi, et illis agricolantur, vel operis manuariis semet impendunt. Accedit, quod alii, uti dictum est, sollicitantur terreni, quod colunt, ariditate, alii diluviis. Ergo, quum hi siccitate anni laetantur, illi moerent, contra illis coelo pluvio gaudentibus, hi tristantur, nam vel perdunt omnia offusis aquis, vel ex scaphis

¹ corr. ex cum ² corr. ex bene dicit ³ corr. ex conviis ⁴ corr. ex Traces ⁵ corr. ex carnis?

demetunt, cum dispendio. Alterutri quotannis suas perpetiuntur calamitates, nisi utroque bono temperamento terrae¹ coeli clementia faveat. Ea propter, si quid operae eis est, dubiae utrimque sorti, et fortunae committitur, quum dum alterutros fallit. Maximo tamen metui est, qui diluviis terrentur. Nam non tantum segetes, sed aedes quoque, et semet ipsos cum liberis et uxoribus, totaque adeo supellectile exponunt in praesentissimum saepe discrimen. Hyberniam sementem multi metu eodem ne faciunt quidem, sed vere, aquis dilapsis, conserunt agellos, verno tritici, hordei, et avenae, aliarumque rerum semine. Id postea alimento est, ni iteratis diluviis deleatur; alioqui recidunt ad eas, quas saepe explorant, miserias. Ceterum, qui terras colunt steriles, montosas, collinas, arenosas, aut effoetas, maiores habent expensas, quam redditus. Quodsi autem ex omnibus partibus fertilitas aliqua favente coelo adfulserit, vel nequit divendi, vel profunditur, cubulis pretio vilissimo aestimatis. Vinearum autem, et silvarum, et si qua est benignitas orae alia, utilitas non plebi, non indigenis possessoribus, in totum, sed maxima sui parte ser[p. 38.]vit dominis exteris et alienigenis. Itaque mirari satis non potuimus, dum videremus, plebem hac in principe partium harum regione principali premi calamitate, antequam penitus exploravissemus causas. Pane profecto vescuntur, quem et pauperes coloni aliarum regionum reformident. Carnis vero bubulae ne fama quidem ad plurimos pagos venit. Aqua omnibus pro potu est, quem si leniant, pomorum silvestrium succo temperant, eademque simul macerata, potionis alicuius levioris pocula tollunt. Si qui valentiores in ipsis sunt, cerevisia subinde recreantur. Causticum autem, quod leviori paratur, pluribus fieri solet levamento, sed et huius mercatura non indigenae fruuntur, verum *Iudaei*. Hoc enim hominum genus hac praecipue aetate, magna copia subinde ex *Polonia*, eius regni veste indutum, huc adventat, et variis quaestibus, non sine miserae plebis dispendio, in omnibus oppidis, passim et vicis convalescit. Id, et de *Graecis*, *Thracibusque* dixerim. Hi enim aequae haud parva frequentia comitatum insidunt, merciumque non tantum, quas ab oriente adferunt, sed etiam aliarum, quarum quaestus indigenis solis convenit, magno sane horum damno, mercaturam instituunt. Addo et damnosum illud, abominosumque aliis regionibus homuncionum genus, quod *Zingaros* dicimus. Isti non minus crebra ex pago in pagum remeatione, angustam rem plebis minuunt, dum praetextu artis fabrilis eidem se insinuant, et vel operas, dum pro iis minusculum videntur accipere, pretio maiori vendunt, vel specie adminiculi inter ipsos tentoriantur. Nam utroque modo eosdem decipiunt, dum primo pro operis fabrilibus panem, lardum, olea, salemque et id genus victualia postulant, nam ea multo magis constant, quam reputantur: deinde nunquam sic inter ipsos conversantur, quin aliquid surripiant. Raptu enim vivere adsueverunt, tametsi id ipsi simulent, et maxima specie sinceritatis ignarae plebi imponant. His ergo et aliis impedimentis, fieri aliter nequit, [p. 39.] quam ut plebs in dies magis opprimatur; praesertim, quum pecorum quoque parte maxima non modo privata iam sit, sed quotidie privetur, ob nescio quam a triennio fere per regnum grassantem iumentorum pestilentiam; ut alias calamitates praeteream.

*arida:**aquosa:**et sterilis:**sors² misera in cibo et potu:**causae externae a Iudaeis, Graecis, Rascianis, et Zingaribus petuntur.*¹ corr. ex terra ² corr. ex fors

§. VI.

*Proceres
et nobiles
familiae aevi
prioris.*

Quod ad proceres, et gentem nobiliorem attinet, haec olim iam hac in ora, frequenti diversitate excelluit. Heic agebant *Bathorii*, heic *Paloczii*, heic *Prinii*, heic *Drugethii* de *Homonna*, quorum infra dabimus plures, heic et *Dobones* florebant, *Alagii* item, *Thurzones*, et *Lorandffii*, nec non *Bocskaii*, septimae *Miczbani* prolis propagatio, cuius germanus sanguis adhuc stillat in *Sosiis*. Hinc orti sunt et *Rakoczii*, quemadmodum quoque adhuc reliquiae gentis eius remanent in pago *Rákócz*. Taceo *Nagy Mihalyios*, *Batkaios*, *Daroczios*, alios, quorum posterii partim in masculino, <partim>¹ in semine feminino adhucdum vigent.²

§. VII.

*Proceres,
et nobiles
familiae aevi
huius.*

Nostra etiam aetate nullus comitatus alius pluribus superbit comitibus, baronibus, et id genus familiis. Referta sunt omnia castris, et castellis, domiciliisque principum, aliorumque regni procerum, et virorum nobilium. Princeps a *Trautzon*, etsi ipse non inhabitat, praeit tamen sedibus, et ditione principali, quem sequuntur comites ordine eiusmodi alphabetico:

Comes *Aspermont*, connubio *Iulianae Rakocziae* comitatus immissus, tenet res suas in *Szerencs*, quamvis partim *Viennae*, partim habitet in ditione *Makovicziensi*, in castello *Zboró*.

Comes *Barkoczy*, duobus in primis *Franciscis*, uno praefecto generali *Cassoviensi*, et *Szolnokiensi*, altero huius provinciae supremo comite inclaruit.

Comes *Csaky*, connubio surculi *Homonnaiani*, comitis *Petri Zichy* filiae huc transiit. [p. 40.]

Comes *Dernath*, eodem iure in *Homonna* dominus.

Comes *Forgats*, nomine *Paulus*, pari *Homonnaiana* stirpis matrimonio huc translatus.

Comes *Karoly*, *Franciscus*, occasione consortis, comitis *Michaelis Csaky* filiae, iure materno in aliquas possessiones³ huc assertus est.

Comes *Pethö*, gens provinciae istius ab aliquot saeculis indigena, et compluribus rebus maiorum praeclare gestis, summi adhuc magistratus dignitatem in comite *Michaele* praebet adhuc cum summa reverentia venerandam.

Comes *Szentivany*, *Iosephus*, incola alias *Sarosiensis*, sed baronis *Klobusiczky* tutela et heic dominus.

Comes *Szirmay*, *Thomas*, pariter indigena, atque summus magistratus *Comitatus Sarosiensis*, sed iure materno *Batkaiano* in hac regione quoque possessor.

Comes *Zichi*, ultimus gentis *Homonnaiana*, sanguine materno, haeres.

Comitibus subiungendi sunt barones, et in his:

Baro *Andrasi Matthias*, matrimonio filiae *Klobusiczkyanae* implantatus.

Baro *Barkoczy Sigismundus*, praeses tribunalis, ut vocant, *districtualis*, quod *Eperiesini* est, idemque in *Imreg*, *Mihalko*, *Sztarina*, et *Kertvelyes* haeres, et herus.

Baro *Klobusiczki*, haeredes *Francisci*, multis in Regno *Hungariae* nominibus praeclarissimi.

¹ add. a nobis ² in magine Matolai add. *Pazdicsios*, *Natafalusios*, *Csapios* ³ corr. ex *possessionis*

Baro *Fischer*, administer aerarii regii *Cassoviensis*, idemque in ditione *Botskaiorum* huius provinciae haud postremus possessor.

Baro *Ghilany*, coniugio sanguinis *Sennyeyani*, ex *Provincia Posoniensi* insertus.

Baro *Lusinsky*, eiusdem gentis sanguine, ex *Scepusiensi* tractu in aliquam possessionem huc admissus. [p. 41.]

Baro *Serédi* in vidua et liberis adhuc vivus, licet mortem iam obierit.

Baro *Szentivanyi*, comitis homogeneous, ex *Provincia Liptoviensi*. Compluribus possessionis modis in provinciam hanc inscriptus, alias summus *Beregiensis Comitatus* magistratus.

Baro *Sztarai*, regionis indigena, et familiae *Nagy-Mihalyianae* consanguineus, hoc tempore in aerario regio *Cassoviensi* a consiliis.

Baro *Sennyei Emericus*, et *Ladislaus*, familiae *Tarkanyiensis* haeredes, ex ora *Transdanubiana* transplantati.

Baro *Vetsei Ladislaus*, et *Alexander*, successores *Botskaianae* in *Szerdabely* et alibi possessionis. Praeter barones merentur et multi viri nobiliores, qui, quod provinciam sede et possessione ornant, inserantur. In iis sunt praecipui:

Aysdorffer, seu *Eisdorffer*, ex *Comitatu Sarosiensi*, sanguine materno familiae *Ketzer* huc adsertus.

Barkoczii, familiae priori cognatione propinqua iuncti.

Beganyii, ex *Comitatu Beregiensi*, haeredes in *Gataly*, *Garany*, et compluribus locis aliis.

Bertotii, ex *Sarosiensi* ora oriundi, sed in *Cseley* iure matrimonii possessores.

Bornemisza, pariter ex regione *Sarosiensi*, matrimonio filiae *Szemeriae* huc spectans.

Boronkai, ex *Transylvania*, possessores in *Motsar*, et *Krasznocz*. Successores *Stephani*, substituti provinciae huius vice-comitis.

Budahazi, antiqua nobilitate celebris.

Dersöffi, itidem *Sarosiensis Comitatus* indigenae, et successione *Butkaiana*, provinciae huius partis nonnullius possessores.

Ebeczky, per *Samuelem* ex *Provincia Zoliensi* huc transposita.

Kazinczi, ex *Ungvariensi* tractu huc delati.

Katsandi, huius provinciae indigenae.

Keresztes, *Francisci* patris, provinciae diversis officiis clari, adhuc viventis familia.

Kiszely, ex *Liptoviensi* agro, *Georgii Szentivany* filiae matrimonio huc adscitus.

Klobusitzky, baronum consanguineus.

Kossovitz, quaestoratus officiis, de comitatu benemeritus.

Krutsay, ex *Krutso*, *Comitatus* huius ortus,¹ alioqui *Szaboltsiensis* vice-comes.

Lonyai, matrimonio sanguinis *Darocziani*, ex *Ungvariensi* agro †adlatus†. [p. 42.]

Natafalussy de *Natafalva*, antiquitate generis prae reliquis clara.

Okolitsany, ex *Liptoviensi Provincia*, ope *Pauli*, comitatus huius emeriti vice-comitis, huc transplantati.

Olatz ex *Abauj*, materna successione in *Hor* etc. possessores.

Orosz, familia *Comitatus Ungvariensis*, variis suorum in eandem provinciolam praeclaris officiis celebris, sed etiam in hac nostra, praesertim in *Homonna*, *Gesztely*, et *Cselei*, successione connubiorum domina.

¹ sic!

Ordodi, ex *Comaromiensi Provincia* in munus aerarii provincialis, vicesque notarii huc vocatus.

Patai, familia *Comitatus Szabolcsiensis* indigena, possessrix¹ aliqua parte in *Tokaj*.

Rakocziana, familia gliscit adhuc in *Andrea*, pagi cognominis haerede, et domino.

Reviczky, aerarii regii direttore, ex *Liptoviensi* agro huc translatus.

Rudkai, notarius provincialis, et matrimonio comitatus insertus.

Szeghiana, gens comitatus huius vernacula, viget adhuc in uno *Ludovico*, eiusdem huius comitatus iudice nobilium.

Szemerei, familia nobilis, et in primis per *Paulum* de *Zemere*, saeculo priore <in>² tribunali regio a consiliis, et officio vice-comitis in Comitatu *Abauj* excelluit, in honorem elevata.

Szirmaiana, haud postrema familia ex *Borsodiensi* ora, quae iam ante annum MCCCXC. floruisse, multis documentis probatur.

Tussai, gens antiqua, eodem sanguine, quo *Batoriana*, et *Palocziana*, et celebri olim *Both* orta, et adhuc vigens.

Viczmandi, non postrema familia in hac ora.

Plures sunt, quae addi possent, praesertim, si insererentur, qui in vineis *Submontanis* possessionibus gaudent: sed eorum fiet mentio inferius, suo loco.

§. VIII.

*Magistratus
comitatus
summus.*

Summum provinciae huius magistratum gerit hodie, uti diximus, comes *Michael Pethö* de *Gerse*, haereditarius in *Sztropko*, *Tatika*, *Rezi*, et *Kemend*, aurei velleris eques, augustissimique regis CAROLI VI. camerarius, et consiliarius, et cetera. Cuius vices ministrat hoc tempore³ *Baltasar Orosz* de *Csitser*, substituto *Ioanne Okolitsanio*, notariis duobus, *Rudkaio*, et *Ordodio*, uno quaestore, seu perceptore, *Adamo Kossovitzio*, nec non quatuor praetoribus, seu iudicibus nobilium, *Stephano Fogarasio*, *Georgio Somlyodi*, *Ludovico Szegi*, et *Samuele Ciszdorffero*, quibus tamen singulis, singuli substituti sunt, singulisque adiecti arbitri, vulgo *iurassores*,¹ aliis plures, aliis pauciores, prouti processuum requirit necessitas. His suffragantur commissarii, et satrapae, partim equites XXX. partim pedites L. officiorum provincialium gratia, quibus sui sunt ductores, vulgo *hadnagy*. Ad concilia coeunt partim *Zemlinii*, partim *Ujhelyii*, partim *Terebesii*, partim alibi, cuius rei gratia *Zemlinii*, et *Ujhelyii* sunt publicae et communes curiae, carceribus, et exequutoribus iuris gladii ad arcem *Stropkoviensem* amandatis. In summa omnia heic vidimus pulchro ordine. [p. 43.]

¹ rectius *possessrix* ² add. a nobis ³ hoc tempore corr. ex h. t.

ⁱ Id est, iurati assessores, qui abbreviate sic appellabantur in Hungaria.

PARS SPECIALIS

MEMBRUM I.¹

Processus Submontanus

Hungaris vocatur *Hegyallya*, a montibus illis celeberrimis, quorum per latera, et radices, vineae contextae sunt, a *Tokaino*, cui adsunt, *Tokaienses*. Nam quidquid his montibus subiectum est, et in campestem <regionem>² versus *Tibiscum*, et *Hernatum* protenditur, finiturque confluyente *Saionis*, atque *Tibisci*, <et>³ quinque circiter milliarium longitudine, latitudine duobus finitur, *Submontanus* appellatur *Processus*.

1. *Sáros-Patak*ⁱ nomen accepit a solo coenoso, quamvis stilo curiali nominetur *Nagy-patak*, quasi *Patakinum maius*, a diversitate loci eius nominis, quod etiam *Kis-Patak*, seu *Patakinum minus*, vicinum est,⁴ in adversa ripa situm. Assidet enim *Nagy Patak* ripae *Bodrogi* fluminis dextrae, quemadmodum *Kis-Patak*, ripae sinistrae, tribus miliaribus supra *Tokaj* in orientem aestivum. Ortus eius indicia nulla sunt, sed a primis *Hungaris* conditum esse, innuit historia, et litteralia eius monumenta. Iam enim anno MCCXXV. monstrare volunt nonnulli, institutum heic fuisse a *Bartholomaeo*, episcopo *Quinqueecclesiensi*, monasterium Ordinis S. Pauli primi Eremitae. Et quamvis BELA IV. regnante, gentes *Tartaricae* oram hanc penitus deleverunt, tamen CAROLI I. atque LUDOVICI I. temporibus restauratum iam fuit *Patakinum*, vocabaturque oppidum, tametsi recte SZERDAHELYIUS in libello, quem de *Celebribus Hungariae Urbibus* conscripsit:ⁱⁱ *istos confundere*⁵ dicat, *oppidum hoc*⁶ cum *Patach*, quod est, vel saltem fuit in *Dioecesi Quinqueecclesiensi*,⁷ cuius *infula insignitus erat Bartholomaeus, patronus ordinis huius Paulinorum*,⁸ et *fundator Prioratus in Patach, sub vicariatu de Baranya*. Assertum quidem postea in libertatem est, civitatibusque regiis et liberis adsociatum, sed iterum sive ab aliis regibus, sive a SIGISMUNDO, cui vendere civitates nil pensi erat, axiomate eodem civitatum exutum fuit. Sicut autem munitum erat, ita non suis modo praesidio, sed etiam receptaculo hostium praebuit modum. Post alios, quod scimus, occuparunt id *Bohemi*, tenueruntque diutiuscule, *Ziska* duce, arcem quoque sive condente, sive tantum restaurante, et communiente. Hos postea exturbaverat *Sebastianus Rozgony*, MATTHIAE

Oppidi
Sáros Patak
nomenclatio:
eius situs,
fata, et reliqua
descriptio:

¹ *Pars Specialis Membrum I.* add. a nobis, sicuti et infra in ipso manuscripto „Membrum II.” sequitur, quod descriptionem Proc. Interamnensis continet ² add. a nobis ³ add. a nobis ⁴ malim *appellatum est* ⁵ *istos confundere* SZERDAHELYI 1732. l. c. *Sed iste confundit* ⁶ *oppidum hoc* SZERDAHELYI 1732. l. c. *hoc oppidum* ⁷ SZERDAHELYI 1732. l. c. *Quinqueecclesiensi* ⁸ *ordinis... Paulinorum* SZERDAHELYI 1732. l. c. *dicti Sacri Ordinis*

ⁱ *Sub nomen oppidi Sárospatak a Belio linea ducta est cum plumbo rubro, et ab eodem in margine adnotatum est: „Op.” (oppidum). Unde apparet, discernere illum voluisse oppida, arces pagosque in descriptione, uti etiam in aliis Notitiis Comitatum facere consueverat. Quas autem Belii correctiones, tamquam imperfectas ac partiales, in edendo textu haud secuti sumus, cum nimio opere nobis textus totus transformandus esset. Vide descriptionem manuscripti A in nostra praefatione.*

ⁱⁱ *Locum hic citatum vide in SZERDAHELYI 1732. p. 251.*

regis dux, ipse praesens, dum oppidum oppugnaretur. Nam ex colle proximo, vinifero, qui oppido a septemtrione est, [p. 44.] prospiciens, direxit eiusdem obsidionem, captoque oppido, nomen a copiis regiis *Kiraly-begy* reliquit eidem colli. Sic enim vocatur hodiernum. Ex eo tempore pendebat nostrum *Patakinum* a *Palocziis*, donec †in *Antonio Paloczio* transivit ad *Prinios*.¹ *Petrus* enim *Prinius*, illo occiso,² *Bona Patakiensia*, quae diu anhelabat, occupavit, introductaque confessione *Helvetica*, templum, quod ibidem stetit anno iam MCDXCII. integrum, in usus eiusdem confessionis applicare³ coepit. Idem et oppidi moenia inchoavit, sed consummavit *Gabriel*, prouti insignia, et epigraphe supra portam saxo insculpta luculenter innuunt. Epigraphe habet sic:

FELIX CIVITAS IN QUA VERBUM DEI PRAEDICATUR ET OBSERVATUR ILLUD.

MDXXXI. APRILIS XVI.

Idem *Gabriel Prini* templum quoque, diruto eius sanctuario, usibus *Helveticorum* adaptavit. *Priniorum* itaque auspicio *Helvetica* confessio non introducta tantum est, sed etiam stipendium alendae, informandaeque in eadem religione iuventutis XL. adolescentium⁴ togatorum institutum, monasterio PP. Augustinorum in collegii formam transformato. *Priniis* vero exstinctis, quum oppidum aliquamdiu regio fisco subesset, *Stephano Doboni* datum est, confessionisque *Helveticae* exercitium a MAXIMILIANO MDLXXI. stabilitum. Huic *Doboni* successit *Franciscus*, filius eius, *Dobonibus* extinctis MDCII. recidit dominium *Patakiense* in *Michaelem Lorandffy*, virum nobilem, et opulentum, cuius filiarum duarum unam *Susannam*, quum duxisset *Georgius Rakoczius*, alteram *Mariam*, *Stephanus Zelemiri*, hac in ditioe *Szerentsiensi* MDCXXI. extincto. Successit in dominio *Patakiensi*, *Georgius*, qui *Albae Iuliae* anno MDCXLVIII. obiit, sed dum viveret, *Patakinum* multis claris monumentis exornavit, introductaeque a *Priniis* confessionis *Helveticae* cultricem plebem beneficiis innumeris paene auxit. Idem arcem quoque coeptam a prioribus, adnexis conclavibus, atque vallis amplificavit, uxore eius, *Susanna* continue in eadem habitante. Sed quemadmodum *Susanna Lorandffia*, cum *Georgio Rakoczio*, *Helveticam* confessionem amplificavit, ita *Sophia Bathorea*, uxor secundi *Georgii*, filii prioris, *Catholicam* fidem iterum restauravit, introducto Ordine PP. Iesuitarum, quibus et modum vivendi, et instruendi facultatem addidit. Ex eo enim tempore, *Catholica* religio invalescere ibidem sensim coepit, praesertim, postquam et templum cum collegio instituto *Sophiae* et filii eius, *Francisci* primi *Rakoczii*, anno MDCLXXI. sacris eorundem *Catholico*[p. 45.]*rum* redderetur.⁵ Tumultibus *Botskaianis*, *Bethlenianis*, *Rakoczianis*, et *Tökolianis*, mox ab una parte armorum, mox ab altera, diversimode hoc oppidum lacerabatur. Ea propter, quum tantopere remotum, hostibus quibusve receptaculum, nostris autem impedimentum haud exiguum esset, persuaderi sivit LEOPOLDUS, ut anno MDCCII. solo muris dirutis aequaretur, tametsi non desint hodiernum, qui loci tam validi, tamque tuti destructionem aegre ferant, negentque eum, qui in ruinas eiusdem

¹ lectio incerta ² hic in textu legitur *postea moenia oppidi primus*; quae vero omittenda sunt, quia verba posteriora, quibus haec sententia continuatur, ab ipso auctore sunt deleta ³ corr. ex *applicari* ⁴ corr. ex *adolescentum* ⁵ super lineam hanc a Matolaio add. *restitutum quidem [...] exercitium religionis Helveticae anno 1682. sed tamen*; post quae verba signum Matolaius addidit, ubi haec inserenda vellet, quod signum autem nusquam in textu reperitur

LEOPOLDUM persuaserit, prudenter, atque circumspecte egisse. Enim vero, licet muros dirutos habeat, tam validis tamen adhuc aggeribus est, ut hodiernum praesidio esse possit, praesertim, si summa aggerum roboribus palisque, et materia communiantur. Nam ab oriente *Bodrog*, altaque ripa, et muri adhucdum prostant, a reliquis partibus vallum, et fossa alte depressa, haud levi fieri potest munimento. Itaque in tumultibus proximis *Rakoczianis*, opportunum caesareanis praebuit suffugium. Porta ei ab ortu est erecta adhuc atque muro integro, reliqua sunt in ruinis, tametsi intra orientem et meridiem arx adhucdum retineat antiquam formam, cum qualicunque aedificii conservatione. Ipsum oppidum, qua moenibus cingebatur, amplum non erat, sed satis capax, et laxum, domiciliis muratis, et in alteram contignationem altis, serie ab arce gemina in septemtrionem decurrentibus, quorum complura adhucdum exstant, tenentque incolas sui nobiliores. Et quemadmodum ab ortu et meridie arx definit domicilia eadem: ita a septemtrione in fine plateae eminet templum, B. V. immaculatae conceptae sacrum, quod olim a *Priniis* transformatum, uti dictum est, sine sanctuario, patres Iesuitae adhuc excolunt sacris. Ceteroqui ornant *Michaelis*, et *Antonii Paloczi* illud monumenta cinerum, et sepulchrorum *Stephani*, atque *Francisci Dobonis*, *Susannae Lorandffi*, et *Georgii Rakoczii*, [p. 46.] filii eius *Sigismundi*, [...] ¹ principis, *Henricae* ² filiae *Friderici V.* palatini, et reliquorum. Extra moenia sunt suburbia, inferius alterum, alterum superius, idemque maius, et hoc <loco>†³ fori area, oratorium item et collegium *Helveticae* confessionis, et complura domicilia oppidanorum honestiora. Superius autem hoc suburbium praecingit a septemtrione fossa alta, valli praegrans specie. Ultra fossam occurrunt vestigia ruderaeque †odoci†⁴ olim monialium. Ultra est campus, et ager arabilis, amoena planitie ad colles usque viniferos protensa. Collium autem viniferorum praecipui sunt *Szozfő*, *Darno*, et *Hoszszebegy*, vicini *Olasziensibus*, et tali solo coeloque, ut vinum gignant, quod ad vini *Tokaiensis* classem mediam possit referri. In *Hoszszebegy*, <in>⁵ vinea *Ioannis Tseetsi*, viri integri, et docti occurrit anno MDCCXXVIII. botrus unus, acinis auro perspersis. Reliqui colles, qui ab his recedunt in septemtrionem, vilioris fructus sunt, sed pro domestico potu commodi. Istis tamen meliores sunt *Király begy*, et *Megyer*, qui in oppidum respiciunt, et meridiem. Caeterum in *Megyer* est etiam lapicidina saxi candidi, et molis idonei, ideoque tota hac ora celebris. Ibidem et fontem aquae frigidae, nitidae et salubris observavimus. Cetera territorium est commodum ab oriente rescissum amne *Bodrogio*, sed ultra productum ad *Tibiscum*, a septemtrione *Hotyka*, *Ujhelyo*, atque *Ardone* viculo, a meridie iterum *Bodrog*, et ab occasu *Petrahone*, alioqui ferax et florens, amoenumque. Oppidani potiori parte sunt *Hungari*, confessionis *Helveticae*, quibus propterea sunt sui ministri, et professores, non desunt tamen etiam *Catholici*, cum *Hungari*, tum *Rutheni*, quorum utrisque sua sunt templa, sui que sacerdotes, seu PP. Iesuitae. Vivunt cultione agri, et vini, quae uti utrinque parca est, ita vix sufficit cunctis ad vitam honeste sustentandam. Nam, quod ad vinum attinet, paucum illud est, quod meliori solo gignitur. Reliqua sunt viliora, mercatoribus indigna, praeterquam quod ea etiam, quae meliora, exteris magis, quam domesticis oppidanis suppetant. Agrorum cultus, quantuscunque est, communem eundem habent cum viculo *Kis-Patak*, quemadmodum et pratorum, quae ultra amnem

¹ additamenta quaedam sub primam lineam sunt, quae autem legi non possunt ² rectius *Henriettae*
³ add. a nobis ⁴ forsán *xenodochii* ⁵ add. a nobis

in terreno *Kis Patakiensi* sunt, dimidium participant. Ut nihil addamus, magnam partem agri, et vinearum ad ditionem principis *Trauczonii*, cui subsunt, aliosque nobiles domesticos, et externos, ut baro *Klobusiczky*, et alios pertinere. Alioqui sunt et tabernae mercatoriae¹ *Iudaeorum*, et *Rascianorum* ibidem incolentium; *Hungaris* enim aut paucae sunt, aut nullae, tametsi non desint, qui opificiis quoque occupentur. [p. 47.] Arx *Patakiensis* occupat angulum oppidi sui nominis, ex ea parte, qua latere uno orientem, meridiem altero spectat. Angulus inter hoc utrumque latus ostendat vetustam turrim, rubram nomine,² quam ab *Iskor*, duce *Bohemorum* exstructam credunt peritiores. Ea vero in quinque ordines contignationum, diversis quasi gradibus adtollitur. Ima eius tenent cellae vinariae et pulverariae, armariaeque. Superius surgunt camerae, muri orgyarum trium crassitudine, undique instructis fenestrellis, pro tormentorum iaculis. In tertio ordine sunt conclavia, et mansiones paullo tenuiores, sed aequae solidi muri, quartum autem ordinem circumveniunt occulti quidam fornices, in quibus clam constitutus praesidiarius miles, in omnes partes vibrare tela potuit. In quinto sunt palatium, et conclavia. Ab his quod ascendit altius, turriculis quatuor, per totidem angulos exornabatur. Reliqua, quae ab illa turri, seu arce *Bohemorum*, in occasum, et septemtrionem porriguntur, contiguam arcem praesentant formae quadrangulae, aedificii laxioris, et capacioris, in alteram contignationem assurgentis, quod circuit fossa alta, et munitioni apta. Adstruxerunt hoc aedificium partim *Prinii*, partim *Rakoczii*, praecipue *Georgius I.* eo tempore, quo *Susanna Lorandffia* inhabitabat. Testatur id marmor supra ianuam palatii in orientem spectantis, in quo insignibus *Rakoczianis* pulchre sculptis³ subscripta leguntur isthaec:

DEO FAVENTE HAEC PALATIA
SPECTABILIS ET MAGNIFICUS
DOMINUS GEORGIUS RAKOCZI DE
FELSŐ VADASZ INTRA DIEM XXII.
APRILIS ANNI MDCXVII. ET XXII. DIEM
AUGUSTI ANNI MDCXVIII. FIERI FECIT.

Erat enim arx haec sedes domini, splendida satis pro suo aevo, cuius tamen florem abstersit et foedavit licentia *Hungarorum*, proximo tumultu igni arcem exurentium. Ceteroqui de hac, atque civitate sic GABRIEL SZERDAHELYI:^{a.)} ⁴ *Erat illa deliciarum domus, quae aëris temperie, situs amoenitate,⁵ palatiorum magnificentia principum animos ad se⁶ alliciebat. Plus dico, quidquid ad honestas sui oblectationes natura humana obtinere satagit, Patakini consequi potest. Venationibus tempus fallere cupit? amplissimi se⁷ offerunt campi, dumetaque haud multum remota, ex quibus copiosam ferarum praedam in casses trahet. Piscationi vacare? hanc fructuosissimam⁸ semper habet. Quod alii ex longinquis regionibus multo labore, sumptibusque magnis obtinere nituntur, pluribus ex promontoriis⁹ sibi vicinis*

a.) <SZERDAHELYI 1732. p. 249. seq.>

¹ corr. ex mercatorio ² corr. ex numive ³ corr. ex sculpti ⁴ In manuscripto nonnisi signum notae a.) post *Szerdahelyi* legitur, nota ipsa omissa; quae a nobis addita ⁵ SZERDAHELYI 1732. l. c. *amaenitate* ⁶ *ad se* corr. ex *ad se* sec. SZERDAHELYI 1732. l. c. ⁷ SZERDAHELYI 1732. p. 250. *se se* ⁸ corr. ex *fructuosissimum* sec. SZERDAHELYI 1732. l. c. ⁹ SZERDAHELYI 1732. l. c. *promontorius*

massicum praestans colligit. Quae omnia verissima sunt, sed non oppidanis, verum dominationi partem maximam inserviunt. Nam licet et illis pateat piscatio, non tamen venatus, neque totum territorium, quod ad arcem hanc¹ refertur, oppidanorum usui, multo minus licentiae permittitur.

2.¹ *Kis-Patak, minus Patakinum,* est in ripa adversa *Bodrogii, maius Patakinum* subluentis. Id non abs re *minus* vocatur, nam vix decimam partem maioris complet, et non tam pagi, quam suburbii cuiuspiam transamnani refert speciem: spectat quidem ad eandem ditionem *Patakiensem*, sed peculiariter rem suam habet, solo paludoso, et neque vini, neque tritici ferace, nisi anno sicco, et clemente. Neque silvae ei sunt, si salices excipias. Vivunt ergo incolae, *Hungari* et hi, diurno labore, et modica piscatione.

3. *Petrahó* retrahitur infra *Patakinum* ad iactum tormenti, in eadem ripa *Bodrogi*. Pagellus exilis, incolis *Hungaris*, confessionis *Helveticae*, ditionis *Patakinae*. Vineae eis paucae sunt in colle *D. Vincentii*, nisi quas in *Patakiensi* terreno colant. Ager etiam exilis, nam uti a septemtrione *Patakino*, ita ab occasu pago *Olaszi* restrictus, feracitatis communis cum *Patakiensi*.

4. *Hotyka*, pagellus exilis, contra *Petrahonem*, inter montes, et colles viniferos. Distat *Patakino* quarta parte milliaria in septemtrionem, incoliturque *Hungaris, Ruthenis*, exilis sortis, agroque vini et tritici ferace carentibus, quibus diversi tamen domini dominantur. Ceteroqui amoena ibidem possessoribus villicatio, silvis eam ab aquilone obumbrantibus, ex quibus emanat fons, †e regione aquarum salubritate [...]†.² [p. 48.]

5. *Olaszi* est pagellus PP. Paulinorum *Ujhelyiensium*, in eadem, qua *Petraho, Bodrogi* ripa, paullulum tamen remotius a *Petrahone*, quam hic *Patakino*. Incolunt eum *Rutheni*, suo gaudentes delubro, quamvis pauci. Solum eorum et frumentum fert, et vinum infimae classis. Ex iis, quae *Tokaiensi* superbiunt nomine, ea in *Magoshegy* sunt praecipua, sed exiguo terreno, atque arcto. Intersunt et *Hungari* *Helveticae* confessionis.

6. *Zsadány* eorundem PP. Paulinorum, et Iesuitarum *Ujhelyiensium* possessio. Exilis et haec, incolis *Hungaris, Helveticae*³ confessionis, et *Ruthenis* mixtis, terrenoque arcto, quippe quod ab oriente proximo pago *Olaszi*, ab occasu *Toltsva* oppido, vix quarta parte milliaria disterminato, a meridie vero praeterfluente *Bodrogo* circumscribitur, sed vino est celebri mediamque classem tenenti in iis, quae *Tokaiensi* accedunt. Duo eorum sunt clivi, *Elöhegy* unus, alter *Szárhegy*, quorum ille praestantior est, et mediocres *Toltsvenses* si non⁴ superat, vilior non est, sed et alter vinum gignitur, ex parte satis nobile, *Olasziensi* melius, sed vineis dominantur cum domini terrestres, tum *Barkotzii*, cives item *Eperienses*, et *Kaismarkenses*.

7. *Sára* quadrante horae recedit a priori in occasum, pagellus nihilo maior, incolis *Hungaris, Helveticae* confessionis, ditionis eorundem tantum PP. Paulinorum, in eadem ripa *Bodrogi*, cuius causa crebris infestatur diluviis, agrum eius proluentibus, vitiantibusque. Vineis caret, adeoque anno pluvio in maximam saepe agitur paupertatem.

8.) *Vámos-Ujfalú* vicinus priori ab occasu prope *Liszkam*, atque *Toltsvam*, quorum huic a meridie, illi est ab oriente aestivo, vicus exilis, incolis *Hungaris, Helveticae* confessionis,

¹ corr. ex hac ² linea huius paginae infima legi non potest ³ corr. ex *Helvetica* ⁴ si non corr. ex *sinon*

¹ Hic numerus correctus est a *Belio* in 1., scilicet hic est primus pagus, oppido *Sárospatak* exempto. Inde numeri etiam pagorum aliorum correcti sunt a *Belio*. De his correctionibus vide etiam notam nostram i. in p. 141.

ditionis *Patakiensis*. Est et huic terrenum arctum, sed vinum mediae classis, in ora *Tokaiensi*, quamvis vineolae uno tantum clivo *Rany* sint positae,¹ neque ab incolis, sed exteris possidentur.

situs oppidi
Toltsva:

9.² *Tóltsva* oppidum, vulgo nominatur villa, receditque ad iactum tormenti ab oppido *Liszka*, inter aestivum orientem, et septemtrionem, estque in amoena valle, rivulo a vico *Horvath*, qui ei proximus a septemtrione,³ idemque finitimus *Abaujensi*⁴ est, eleganter interfluente. Ex utraque parte loci, acclivitas nascitur, collibus viniferis, hinc in occasum, illinc orientem assurgentibus, qui prouti praecincti quasi ab aquilone altioribus iugis [p. 49.] sunt. Ita perpetuo sole oriente, et meridiano torrentur,⁵ vinumque gignunt, *Liszkaensi* nobiliter, aequale *Talyensi*, *Tokaiensi* cedens nihil, praesertim quod colles effundunt *Cziróka*, *Kutpatka*, et *Gyopáros*. Horum enim fructus classem primam vini *Tokaiensis*, si non adaequant, minime sunt eisdem posteriores. Reliqui colles *Elöbegy*, *Varbegy*, *Nagy kö*, *Bikodal*, et si qui sunt alii, prioribus nobilitate non accedunt, sed tamen ii etiam gloriam merentur vini *Tokaiensis*, quod mediae classis est, tametsi et heic priorem saepe exaequant⁶ vina nonnulla, si coeli fuerit clementia. Solum ubique resolutum est, et pingue, passim saxo et silice rubro permixtum, in quo silice iaspidem nonnulli credunt inveniri. In cacumine collis *Varbegy* sunt rudera arcis et lacus, seu paludis, a quibus procul dubio oppido nomen relictum est, ut dicatur, quasi *Tósvár*, quamvis errore incolarum enatum sit, nomen *Tótsva*.⁷ Est autem oppidum *Tótsva*⁸ sparsum per vallem a latere rivuli, dextro aedibus frequentibus, et copiosis, paucis tamen rusticanis, quum oppidi partem potiore occupent domus dominorum, vineas ibidem possidentium, et nobilium ibidem habitantium. Ex prioribus est domicilium amplum haeredum praefecti olim belli generalis, *Contracurii*, comitis *Sigismundi Pethő* de *Gersse*, baronis *Szentivany*, baronis *Fischeri*, baronis *Barkoczi*, *Reviczkii*, *Szirmaiorum* item, et si qui sunt alii, ex posterioribus autem eminent *Berbelyana*, compluribus laxioribus curiis gaudens, *Mezősiana* altera, *Nagyiorumque*, et *Elekiorum* haeredum, et caeterorum. Rusticae, quae sunt, respiciunt ditionem *Trauczonianam*, quae hodie pignori *Stegneriorum* inserviunt. His pauca [p. 50.] agri et vinetorum portio est propterea, quod partem praecipuam, et potiore dominium nobilesque, uti dictum est, cum exteri tum domestici possident, et excolunt. Itaque sorte premuntur angusta satis, et misera, quum ex cultione agri et vinearum habeant parum, alia vero ratione vivendi careant plane. Hoc praecipuum pauperum loco hoc, ut et alibi, beneficium, quod pomis et prunis paene silvescentibus, quotannisque fructificantibus, aestate non magis, quam in bruma, miserrimae vitae sustentare queant sortem. Infra oppidum, prope vicum *Vamos Ujfalú*, in eodem rivulo visuntur molae, quarum infima nomine *Haiasmalom*, una cum curia nobili, olim ab *Oedonfy* ad *Klobusiczkios* translata, peculiari diplomate regio, nobilissimo, dum viveret, *Georgio Berbely*, atque *Elisabethae Nagy*, eorumque posteris et haeredibus utriusque sexus a CAROLO VI. anno MDCCXIV. die XXIV. [...] donata fuit.

vinum gignit
nobile:

familiae hic
domicilium
habentes:

incolarum
vivendi modus
angustus.

¹ corr. ex *potitae* ² in margine a Belio adnotatum: *Op.* (oppidum), numerusque transcriptus est in 2. (quia *Sárospatak* est primum, *Tolcsva* secundum.) Vide etiam notam nostram i. in p. 141. ³ corr. ex *septemtrionem* ⁴ corr. ex *Abaujensis* ⁵ corr. ex *terrentur* ⁶ corr. ex *exequent* ⁷ sic! ⁸ sic!

ⁱ *Mensis non ponitur in ms.*

10. *Bénye* pagus frequens, ditionis *Patakinae*, ultra *Kereszturum* ad septemtrionem in finibus *Comitatus Abauis*, in quo ei *Basko* pagus conterminus ab aquilone est, dimidii milliaris interstitio. Ab ortu aestivo accedit oppido *Toltsvae*, ab hyberno *Liszka*, et ab occasu est *Mada*, atque *Talya*, monte edito seiuncta oppida, utrumque singulo milliarum. Iacet enim *Bénye* noster in depressa inter montes amoenaque planitie, quippe quorum montium obiecta in pagum latera, undiquaque vite vestiuntur, gignuntque vinum ora *Tokaiensi* classis mediae, ita tamen, ut heic etiam alter alteri tractus vini nobilitate postponatur. Nam, qui in austrum obversi clivi sunt, et a boreae iniuriis tuti, fructu affluunt praecipuo, eoque spectant clivi¹ *Toltsva*, *Verrömál*, *Zsábó*, ceteri, ideoque eorum [p. 51.] pensa, et vineas excolunt in primis pro usibus domini, deinde pro viris nobilibus, civibusque *Eperiesiensibus*, *Leucoviensibus*, *Kaiszmarkensibus*, *Cassaviensibus*, reliquis. Iidem cives et in ceteris clivulis, qua meliori solo sunt, vineta pro se deligunt, posterioribus oppidanis tantum relictis, quo referimus clivos *Barnamál*, *Öszvér*, ceteros, qui tametsi orienti obversi sunt, tamen, quod boream perpetiuntur, viliori fructu profluunt. Ex eadem hac parte, supra *Öszvér*, eminent mons acuminosus, quem *Várhegy* vocant, procul dubio ab arce, quem olim illic stetisse, rudera adhucdum monstrant. Sub arcis iugo stillat fons aquas gelidas, et aestate in primis grati gustus. Solum vinearum ubique lapidosum est, et ita durum, ut fortissimis bipaliis² subigi debeat, et pastinari. Ceteroqui par et³ heic colendi modus, ut in reliqua ora *Tokaiensi*, praeterquam labor durior requiratur. Ager, qui arabilis, paucissimus est, solo licet resoluta, tamen macro, et tritici impatiente. Mutat enim in siliginem, neque hanc profert, nisi accurate stercoretur. Prata nulla sunt, vinique facultas nulla, nisi per montium summa cacumina, eademque aestate sicca extorrentur. Alioqui locus, uti dictum est, sat amoenus est eo spatio, quo agri et pagus prostant, quippe montibus inclusa planities. Assurgit quidem ex planitie in modica collis *Mulatóhegy*, sed is ornat magis planitiem, quam deformat. Ex utroque enim latere vite vestitur. Huic olim a meridie subiecisse pagum fama est, iam a septemtrione inficitur, situ partim erecto, partim depresso, qua rivulum ex proximis iugis delapsum intermittit. Domunculae humiles quidem, sed compluribus sive nobilium, sive agrestium haud sordidis interstinguuntur. Sunt enim dominis, comiti *Barkoczio*, comitibus *Senyeiis*, *Nagyiiis*, *Balogiis*, civibusque, quos supra attigimus, et plurimis libertinis et nobilibus domicilia [p. 52.] mundiora. Inter reliqua eminent templum *D. Georgio* sacrum, *Catholicis* usibus destinatum, sed et oratorium est confessionis *Helveticae*. Nam utriusque religionis inhabitant incolae, *Hungari* iidem, atque *Slavi*, qui aetate posteriori accesserunt. Mirabamur nos homines tam frequentes loco tam arcto, carentes soli beneficio, vivere posse; nam neque vineae eis sunt, sed aliorum, et quae sunt, raro fructificant, frumenti autem parcissima cultio. Sed iuvant tamen domesticas miseras patientia, et operibus diurnis pro mercede, subsuntque nunc pignori *Stegneriorum*. Neque fontes praetereundi sunt, qui agro hoc celebrantur. Unus pago a septemtrione est dramatis unius intervallo dissitus, in depressa quadam acclivitate, dumeto obiecta, licet circumeant agri arabiles. Hic aquas stillat nitreas, coloris caerulei, virtutis omnino salutaris. Nam valetudinis caussa adhibetur balneis vere novo, nominatur vulgo *Rednek*. Ultra alter est in silvis, *Szemgyogyető* nomine, quippe cuius scatebra oculis creditur esse

¹ corr. ex *clivus* ² corr. ex *bipalliis* ³ *par et* corr. ex *paret*

medicabilis. Reliquos non addo, multi enim sunt heic fontes, non tam salutare, et medici, quam potui vinitorum utiles.

*Oppidi Tállya
situs:*

11. *Tállya*¹ oppidum est elegans, inter *Madany* et *Szantonem* oppida, quorum hoc eidem a septemtrione, illud a meridie est, utrumque vix remotius, quam ad quartam partem milliaris, nisi viae montosae anfractus longius eadem disternerent. Ipsum oppidum occupat locum erectum, acclivem sensim, nam semper ascendit in orientem, in occasum contra, et meridiem demittitur, leniter declivi solo, et in amoenam planitiem desinente, quam postea secatur rivus, ad iactum sclopi dissitus. Ultra rivum nova iterum acclivitas nascitur, eleganter obiectis iugis terrenis iisdem, et quod solo optimo gaudent, resoluta, atque pingui, nec non orienti, et meridiei [p. 53.] obverso, vini feracibus generosi, et ad primam classem gloriae *Submontanae* emergentis. Horum unum eundemque ultimum a meridie, vocant *Medgyes*. Alterum eidem contiguum *Kövágo*, tertium eumque nobilissimum adpellant *Hetény*. Ab his dein ab occasu in septemtrionem, modica ibidem intermissa planitie, quam dictus rivulus rigat, iterum se erigunt colles, qui *Szantonis* oppidi terrenum, a nostro dirimunt, pulchre a borea versus austrum, et oppidum nostrum obiectis clivis, et veluti circulo facto, vineas praecipuas, et prioribus nobiliores, veluti quopiam sinu complectentibus. Eorum primus vocatur *Patocs*, erectus idem, et acuminosus paullum, alter depressior, sed contiguus in via *Szantoiensi*, *Dongo* cui coniungitur veluti in sinu *Hegyes*, erectior iterum, tum succedit eidem *Bányász*, eoque post paullum abrupto rescinditur quasi *Hasznos*, iungitur tamen *Bobomálya*, et pari nexu subsequitur *Tökös mál*, qui proxime versus oppidum accessit, ibidem rursus abruptus. In his iterum humus mollis est, albula passim et nigricante quopiam saxo friabili interstincta, tam nobilis tamen virtutis, ut horum quatuor, *Patocs*, *Dongo*, *Banyasz*, et *Tökös mál*, toto hoc terreno *Tallyensi*, generosissimo vino effluent, et quamvis praecipuum *Tokaiense* praestantia non superent, tamen *Toltsvensi* praecipuo proxime quasi accedunt. Post *Tökös mál*, modico viae tramite interiecto, altius se iterum *Remete-hegy* erigit, cui pariter succedit *Sashegy*, et his rursus humilior *Nyergeshegy*, hi enim recta ab oriente aestivo, in oppidum despiciunt, et quod iterum sinu facto, clivos sub austrum obvertunt, ibidemque alterum vicissim collem, *Palota* dictum, erectis clivis, inter se et oppidum obiectum habent, depressa ibidem, et veluti interclusa concavitate, solem meridianum, dum illuc illabitur, vehementer plane incendunt, [p. 54.] et diutissime tenent sine ullo aerae cuiusvis frigidioris impedimento. Eapropter prioribus gloria pares quidem non sunt, sed nihilominus tamen ubertate illos etiam superant, totoque terreno oppidano feracissimi habentur. Reliqui colles, qui ab his et oppido in orientem hybernum porriguntur, et versus *Bénye* procurrun, vilioris fructus sunt, quoque longius recedunt, eo minus laudis habent, sed vinum gignunt, quod ad classem infimam *Submontani*, seu *Tokaiensis* referri possit. In his primum, qui a *Nyergeshegy* seiungitur, audit *Cserepes*, deinde est *Talyi Kövecshegy*, tum *Hallastó*, postea *Csék-hegy*, qui ibidem vineas finit, tametsi eidem succedat iterum alter editissimus, idemque vilissimus, *Várhegy*. Nam per edita, et aspera latera vitem tenet, perpetuisque aquilonibus perflatur. Nomen hic accepit a castro quodam, quod in summo vertice habetur,² triplici vallo atque aggere notatum. Id olim *Bohemos* ferunt

*montes
viniferi:*

*Várhegy, unde
nomen traxit:*

¹ In margine a Belio adnotatum: *Op.* (oppidum), numerusque transcriptus est in 3. (quia Sárospatak est primum, Tolcsva secundum, Tállya tertium.) Vide etiam notam nostram i. in p. 141. ² lectio incerta

posuisse, dominante his terris *Iszkra*,¹ Bohemorum ipsorum duce. Atque inter istos colles viniferos, declivi, uti diximus, planitie, solo circum arabili, seminumque fertili conspicitur oppidum, et conspicit longo prospectu et hilari. Antiquissimum pagum fuisse olim, et opulentum, ruinae eiusdem luculenter satis ostendunt. Nam et domorum splendidarum olim, elatarumque frequentes sunt parietinae, et moeniorum murus unicus sat solidus. Influxit autem eidem ruinas primas post *Tartaros*, bellum idem *Bohemicum*, quippe ultra viginti annos dominantibus iisdem in his terris, quum rex MATTHIAS obicem imponeret, fieri nequivit aliter, quam ut belligerantibus proximum castrum utrisque, oppidum ruinas acciperet. Accesserunt motus civiles *Botskaiani*, *Bethleniani*, alii, qui, dum pro his oppidis decertarent, resistente, seu obstante caesareo milite, varie et *Tallyam* nostram lacerarunt. Ex dominis eius, quod scitu [p. 55.] praecipuus fuit, *Melchior Alagi*, qui sensim pignori datis oppidi fundis, tot fecit domos, agros, et vineas liberas, vulgo inscriptas, seu exemptas, ut aegre pars dimidia oppido remanserit tributaria. Erat *Melchiori* huic castellum oppido ad aquilonem, ad iactum sclopi remotum, cuius rudera atque parietinae restant, ruinis tantum conspicuum. Accepit post *Alagium*, *Tallyam* cum tota ditione *Regetiensi*, familia *Lorandfi*, et ubi ex ea duxit *Susannam* princeps *Georgius Rakoczius*, in ditionis eiusdem possessionem translatus est, sed quod perpetuis bellis implicabatur, restaurare *Tallyam* nequivit, quamvis ei multum fecerit patrocini. Non magis potuit *Tallya* emergere sub *Georgii* posteris, quum pari bellorum nexu implicati essent perpetuo, tantumque abest, ut *Tallyam* et alias ditiones restaurarent, ut easdem maioribus sensim immergerent miseriis. Iis partim emortuis, partim proscriptis, indeptus est *Tallyam* cum tota ditione, princeps *Trautzon*; qui tamen, uti invenit afflictissimam, et in tot distinctam possessiones, ita nondum potuit eam extricare, quin pars eiusdem haud postrema aliis subesset adhuc, atque adeo onus totum censuum et tributorum in paucos oppidi cives devolutum remaneret. Vineas certe, quas laudavimus, praecipuas omnes, tenent post dominium, possessores externi, iidemque partim principes, uti *Lobkovics*, partim comites, uti *Keglevics*, *Szirmai*, *Szentivani*, *Barkoczi*, etc. partim barones, ut *Andrasi*, *Gombos*, *Segnei* etc. partim nobiles, *Begany*, *Lanyi*, *Plati*, *Radai*, *Roth*, *Szemere*, *Spillemberger* etc. partim cives *Cassovienses*, *Eperienses*, *Bartffenses*, *Leuschovienses* et innumeri alii, quorum plurimi, quum liberis gaudeant possessionis modis, domos quoque liberas tenent, ut non addamus,² omnes illos, quibus vineta sunt, allaborare, ut domibus quoque in oppido hocce gauderent. Itaque, quotquot domus mundiores sunt, omnes sunt exemptae a publico onere, et dominio, unica tamen curia *Emerici Prinii* post dominium ~~†~~ exstructa.³ Oppidanis igitur, [p. 56.] uti paucis, ita pauca possessio est, domus humiles et lacerae, vineae viles, quippe vilissimis clivis restrictae. Quapropter earum fructus foras raro evehitur, sed debet consumi domi. Ager quidem meliusculus est, sed pariter arctus, foenisecia nulla, silvae inanes, et hiulcae. Nam, quae pars praecipua est, subest dominis, reliqua flammis, et vernis incendiis hominum maleferiatorum, ipsisque tot dominorum vindemiatoribus adeo quotannis consumuntur, et corrumpuntur, ut miseros incolas, lignationis facultatem ultra *Hernadum* aere magno redimere sit necesse. *Hungari* sunt parte oppidi praecipua, et *Helveticae* addicti confessioni, cuius causa liberum quoque exercitium eisdem ab aevo⁴ permittitur;

*fertilitas
terrae:*

fata:

*motus
Bocskaiani:*

*lignationis
inopia: incolae
Hungari:*

¹ sic! ² corr. ex *addamos* ³ In textu primum scribitur *libera*, quo deleto eadem manu scribitur *exstructa* (?)

⁴ lectio incerta

reliqui Sclavi,
Polonis Ruthe-
nisque et id
genus mixti:
aqua fluente
non existente
fontana
contenti: sub-
sunt directioni
capitanei:
sigillum
oppidi:
ratio vivendi
et mercatus.

reliqui sunt *Slavi*, *Poloni*, *Rutheni*, et id genus advenae, *Catholici* omnes, quorum sacris templum quoque inservit in oppido, erectiori loco positum, cum turri eximia, et longissimi, laetissimique prospectus. Aqua fluente oppidum caret, nam rivus remotus est, sed sublevatur puteis. Extra oppidum vero tam crebre, tamque salubres scatent fontes, ut post *Benyam* reliquis omnibus locis *Submontanis* anteat ager *Talyensis*, sed et aër vibratus est, multaeque salubritatis. Magistratum oppidi gerit post dominium, tribunus unus, vulgo *hadnagy*, praetor unus, seu *iudex*, assistentibus huic duodenis senatoribus, qui regunt rem oppidanam, illi totidem, qui taxatorum ministrant, utrisque uno sigillo, botrum in publicis insignibus praeferente. Post agri et vini cultionem, sunt, qui opificia exercent, collegiis suis erectis, ut laniones, sartores, et si qui sunt rebus domesticis summe necessarii. Mercaturae exercendae adhibentur et heic *Graeci*, et *Iudaei*, paucis tabernis cohibiti. Nundinae autem publicae celebrantur diebus *Vincentii*, *Ambrosii*, *S. Ladislai*, et *Colomanni*, fructu earum et popinis in dominationis usus redundantibus, quamvis et oppido popinae libertas a *S. Michaelis* festivitate, usque ad Calendas Ianuarias, exiguo satis fructu, reducta sit. [p. 57.]

12. *Rádka* est desolata pagi eius nominis solitudo, vulgo *praedium*, ditionis eiusdem *Regecziensis*, contermina *Tallyae* a meridie ad iactum tormenti, loco pariter amoeno, erecto ab ortu, ibidemque clivis vini feracibus generosi, et quod ad classem *Tokaiensium* mediam referri possit. Reliqua sunt plana, agris fertilibus, et laetis foeniseiis, seu pratis strata, quae idem rivus ab infernis *Tallyae* defluens interstinguit, tenetque diversorium, atque villicationem sui dominationis.

13. *Ond* est pagus exilis ditionis *Szerentsiensis*, speciatim *C. Aspermontii*, *Thomae Szirmai*, comitis et nobilis, haeredum *Mesko*, et si quis est alius. Disternatur a *Radka* ad iactum sclopi in meridiem hybernum, loco pariter amoeno, quippe plano, penes eundem rivulum, a quo tamen clivus vinifer erigitur in occasum, pulchre ortui obiectus, et fructus nobilitate *Radkensi* minime cedens. Incolae eius sunt *Hungari*, Helveticae confessionis, *Slavis* atque *Catholicis* mixti,¹ quibus tamen pariter arctum est terrenum, ager paucus, parca prata, et lignandi potestas nulla.

14. *Golop*, nova *Hungarorum* cum *Slavis* mixta colonia, religionis diversae, ditionis *Ladislai Vai*, et aliorum nobilium. Olim totus *Hungarus* erat, sed postquam incolae eius *Hungarici*, sorte pressi, in diversas partes regni dilapsi essent, paucis relictis, accesserunt *Slavi*, seu *Rutheni*, *Polonique*, occupatisque aedificiorum locis, pagum opleverunt, mixta colonia. *Hungari*, qui sunt, *Helveticam* obtinent² confessionem, una cum templo, et libero religionis exercitio, reliqui caussa religionis *Catholicae* excursant *Tallyam*, quae eis vicina est ab oriente, ad iactum tormenti. Ipse pagus iacet in planitie *Tallyae* subiecta, ad clivum montis ibidem se erigentis, in quo paganus aliqua modica vitis cultio est, vino nobili, sed *Tallyensi* multo viliori. Et quem [p. 58.] admodum via ibidem ab oriente in meridiem transeunte vicus in series duas dividitur, ita una a dextris spectat ad *Provinciam Abauensem*, sinistra vero *Zempliniensem*, ad quam et vineae spectant, quamvis earum pars maior dominorum respiciat possessionem. In parte *Abauensi* est castellum, seu domicilium nobile *Ladislai Vai*. Reliqua tempellum, et aediculae replent humiles et rusticanae. A septentrione in meridiem interfluit pagum rivus, in quo mola

¹ In margine eadem manu add. *templum ad eosdem spectat* ² corr. ex *obtinnet*

est, parvi fructus. Terrenum etiam loci exile est, carens silvis, et copia agri arabilis, foeniseciisque.

15. *Monok* recedit a *Golopo* per fines *Abauj*¹ in occidentem milliari dimidio, habetque conterminos a meridie pagum *Ond*, et oppidum *Szerents*, pariter dimidio milliari. Pagus est frequens, et populosus, aediculis exilibus per declivia collinae positionis dispersis, et sine ullo ordine. Erectam partem occupant templum et castella duo, unum, quod superius est, B. *Iosephi Andrasii*, alterum inferius familiae *Nyarii*, quod hodie pignori inseruit *Stephani Szent-miklosii*. In duas enim partes dividitur tota pagi positio, quarum uni dominatur, idem *Szentmiklosi*, iure *Nyario*, alteri gens *Andrasia*, speciatim *Iosephus* atque *Franciscus*, quorum huic etiam domicilium ibidem est, et quarta pars ditionis. In occasum attollitur quidam collis dumeto vestitus, cuius clivum in occidentem spectantem contegit vitis, exilibus vineis et fructu infra gloriam *Tokaiensem*. Reliqua occupant agri arabiles, soli hor<dei> sine fimo fertilis, parvi tamen, et carentis foeniseciis. Incolae partim sunt *Hungari*, partim *Slavi*, religionis *Catholicae*, *Augustanae*, et *Helveticae*, quarum ultimae exercitio sublato restat *Catholicum*, et *Augustanum*, hoc oratorio, illud² templo ibidem gaudent.

16. *Megyaszó* est oppidum in finibus *Abauj*, in quo ei conterminatur *Baxa* ab occasu, a septentrione habet adfne terrenum *Monok*, quamvis pagus eius nominis cedat eidem in ortum, [p. 59.] dimidii milliari spatio. Uno autem milliari in orientem hybernum conterminum ei est *Szerencs*, cui intercedit praedium duplex *Bénye* et *Bekecs*, a meridie autem semihoriorio removetur *Kaszmérdopsza* versus *Hernadum*. Oppidi positio occupat depressam atque concavam planitiem, undique agris arabilibus et sine fimo frumenti feracibus circumiectis. In meridiem, qua erectior est humus, utrinque vestitur vite, in ortum et meridiem, sed vineis paucis, vinoque haud simili *Tokaiensi*, sed quod potui diurno et domestico inseruiat. Silvae nullae sunt, et foenisecia nulla, agerque vix tantae oppidi multitudini sufficiens. Diffunditur enim vaste, aediculis, vel si malis, tuguriolis exilibus, sine omni ordine³ sparsis. Nam, quod carent materia, satis habent,⁴ ut aediculas erigant, areis incircumcinctis.⁵ Eapropter omnis lignandi modus pecunia eis venit, ultra *Hernadum*, ex *Provincia Abauiensis*. *Hungari* sunt iidem omnes, confessionis *Helveticae*, ab hominum memoria, cuius caussa et liberum religionis exercitium obtinuerunt, templo eis et pastore suppetente. Alioqui his in locis, ubi tantae militis commutationes sunt, non parum⁶ augentur oneribus praeiuncturarum,⁷ et reliquis miseriis. Parent autem ditioni *Szerentsiensis*, speciatim comiti ab *Aspermont*, nec non *Thomae Szirmai*, libera tamen pollentes migrandi, quo velint, facultate.

17. *Kaszmér-Dopsza* distinguitur a *Dopsza Abauiensis*, quae uno fere milliari superius est in eadem ripa *Hernadi*. Haec autem nostra recedit a *Megyaszone* ad quadrantem milliari in meridiem aestivum. Quemadmodum autem amni assidet, ita rescinditur ab *Abau*[p. 60.] *uensi* in occasum; in orientem nascitur statim a domibus acclivitas amoeno colle vinifero assurgente, et in summo desinente in planitiem, quam *Harangod* nominant. In eadem planitie sunt pago agri arabiles frumenti, tritici et omnis generis seminum feraces sine fimo; ibidem et pascua sunt, sed parca foenisecia. Acclivitatem vero pago super eminentem

¹ corr. ex *Abau* ² corr. ex *illoc* ³ corr. ex *sive omni corte*; cf. superius *sine ullo ordine* ⁴ corr. ex *hebent*
⁵ sic! tamquam scriberet *non circumcinctis* ⁶ corr. ex *param* ⁷ corr. ex *praeiuncturam* (?)

vestiunt vites, vineis non tam *Kaszmér Dopszensium*, quam aliorum agrestium, qui per viciniam habitant, existentibus. Uberes sunt eae, et bono fructu, sed minori pretio, quam qui extra regionem distrahatur. Ipse pagus *Hungaricus* est, confessionis *Helveticae*, ante annos plus minus octodecim, et quod excurrit, insessus. Partes eius tres tenent, *Alexander Plati*, et *Iulianna¹ Ibranyi*, parte quarta ad *Pöspekios* et *Ubrisios* pertinente.

18. *Hoporty* locus desolatus in eadem ripa *Hernadi*, semihorrio remotus a *Kaszmérdopsza* in meridiem. Regio eius per omnia similis est *Kaszmérdopszae*.² Nam et ibidem clivus assurgit modico spatio intermisso, quo pagus erat, intra amnem atque clivum eundem: qui clivus vite paullo vilioris fructus vestitus, et silvescens in summo finitur planitie frumenti ferace *Harangodo*. Dominantur praedio huic *Ioannes Szepesi* et familia *Nyikbazy*.

19. *Tsanálos* pagus viginti plus minus aedicularum contiguus, loco desolato *Hoporty* in eadem *Hernadi* ripa, quamvis et ultra fluvium potiori sui parte dissipetur. Hoc enim loco unico transcendit nostra provinciola terminatorem *Hernadum*, sed tantum locis domuncularum *Tsanalosiensium*, reliqua sunt omnia *Provinciae Abauiensis*. Caeterum solo plane eodem est, et paris situs, fera[p. 61.]citatisque vini et frumenti, uti *Hoporty*, praeterquam quod clivus vinifer terreno pagi istius finiatur. Incolae sunt *Hungari*, confessionis *Helveticae*, ditionis *Hervathiorum de Sztanszits*. Vetus colonia est, sed ita egena, ut vix ternis, quaternisque sint boum quadrigae, reliqui omnes sunt inopes. Nam licet loco frequentes vineae sint, eas tamen plurimum pagi per campos cis *Tibiscum*³ incolentes possident. In medio pagi est mola *Hervatorum*, haud praetereundi operis.

20. *Geszthely* distat milliari minus dimidio in eadem *Hernadi* ripa, estque pagus populosior, incolis *Hungaris*, confessionis *Helveticae*, quamvis et intersint *Catholici*, *Evangelicique*, praesertim, qui *Slavi* sunt, et advenae. Vaste satis pagus diffunditur, sed exilibus, et misere compactis aediculis. Inter eas vix decem colonos invenias, quibus bina iumenta sint, reliqui operis manuariis inserviant.⁴ Sunt autem domini ipsorum familia *Orosz*, quamvis et *Paulo Szepesio* aliqua pars sit. Alioquin haeredes *Homonaiiani* ius in pagum sibi vindicant. Solum loci campestre est, elevatum passim et rursus depressum, apertum tamen, et sine silvis. Prodit enim in *Harangodum*, quamvis ab eo se reiciatur, interiecto terreno *Megyaszoiensi*. Est eidem quidem nemus ultra *Hernadum*, quo *Provincia Abauiensis* finitur, sed parvum satis, vetitumque a dominis. Horum etiam usibus terrenum quoque dispertitum est, tritici ferax, sed non vini. Hic enim pagus primus post *Tsanalos*, vitis cultione caret, quia solo vini feracitati iniquo circumfusus. Intersunt domus mundiores duae, una *Ludovici Kendii*, altera *Gabrielis Orosz*.

21. *Kák* locus desolatus, seu praedium *Gabrielis Kovats*, aliter *Sisari*, quamvis et gens *Szemereia* possessionem in partes suas trahat. Alioqui solo *Sisario* villicationis modus in loco est. Est autem villa in eadem ripa *Hernadi*, ad sclopi iactum a priori, solo pari, aperto, campestri, et fertili, cui et ultra *Hernadum* aliqua modica silva *Comitatu Abauiensis* terminatur. Desolatum stat a *Turcarum* temporibus. [p. 62.]

22. *Hernadnémeti* est pagus priori etiam populosior, sed aequae parte sui maxima pauper, et egenus. Nam aegre decimo est aliqua modica agricolandi facultas; reliqui vivunt operis vineaticis, quas partim in regione *Submontana*, et *Tokaiensi*, partim *Miskolczini* praestant. Est enim ei oppidum hoc uno milliari ad occasum, paullo longius *Szerentsum* in

¹ corr. ex *Iuliani* ² corr. ex *Kaszmérdipszae* ³ malim *Hernadum* ⁴ malim *inserviunt*

septentrionem, et ortum aestivum, alioqui a praedio *Kak* recedit vix quadrantis horae itinere in meridiem, in eadem *Hernadi* ripa, ultra quam eius terrenum procurrit usque ad oram *Ladiensem*, ibidemque comitatum cum solo suo terminat. Ibidem etiam est aliqua modica foeniseandi facultas, ibidem et quaedam dumeta, pro lignatione. Reliqua, qua ex hac parte in *Harangodi* procurrun regionem, aperta sunt omnia, aprica, solo pullo, resoluto, et arido; quantumvis alte deprimatur, aquis caret, et nisi saepius imbre irrigetur, semina proferre nequit; alioqui aestate pluvia fert triticum, siliginem, hordeum, sine laetamine, tametsi trinam requirat arationem. Haud procul a pago in orientem, solo paullulum erecto, deposuerunt incolae vitem nonnullis ordinibus, novellaruntque ante sexiennium, sed fructu adhucdum nullo, haud dubie ob soli vitem reformidantis vitium, quamvis et grandine, quod genitum est, perierit. Caeterum incolae ipsi *Hungari* et heic sunt, confessionis *Helveticae*, ditionis *Aspermontianae*, et *Meskoianae*, *Iacobi* nempe *Meskonis* haeredum; parte autem *Aspermontiana* perfruuntur *Thomas Szirmai*, *Stephanus Josa*, et *Franciscus Vas*.

23. *Kölsö Böts*, quasi *exterior Böts*, ad discrimen *interioris*, vulgo *Belsö-Böts*. Is enim est pagus *Abauiensis* finitimus, inter confluentem *Hernadi* et *Barsonosi*, hic autem contra eundem in externa, seu sinistra ripa *Hernadi* ex ea parte, ubi iam amnes iidem confluerunt. Eapropter [p. 63.] ponte iungitur gemino cum priori, estque exilis pagellus, paucis et egenis incolis confessionis *Helveticae*, ditionis olim *Rakotzianae*, hodie *Czikingii*, *Thomas Szirmai*, et si qui sunt alii. Terrenum loci extendit se in *Harangodum*, solo pari, ut in *Hernadnémeti*, sed exiliore. Est enim vicinus priori in eadem ripa, semihorii itinere.

24. *Berzék* pagus miser *Bolonyaiorum*, *Muraköziiorum*, *Nagyiorum*, et si qui sunt alii. Distat pari intervallo a priori, in eadem *Hernadi* ripa, estque pari terreni qualitate, quippe qui eodem *Harangodo* agricolatur, sed incolis inopibus, egenis, et nonnisi ad operas manuaris idoneis. Sunt inter eos villicationes *Molonyaii*, et *Murakozii*, peculiaribus domiciliis.

25. *Hidvég*, priori multo frequentior, incolis novis, atque *Hungaris* insessus, assidet eidem ripae contra *Onodum*, loco simili ut prior, parique solo, et frumenti feracitate. Olim propior erat *Onodo*, sed postquam amnis alveum perrupit, solum templum mansit trans rivum, pago ulterius translocato. Imperant ei *Czikingier*, *Thomas Szirmai*, et alii, haereditate post *Rakotzios*, ad *Aspermontum* et *Zrinium* redundante.

26. *Körem* distat ad iactum tormenti a priori in eadem ripa *Hernadi*, cum *Sajone* supra pagum iam coniuncti. Erat heic olim traiectus navalis, veteri iure PP. Paulinorum *Ladensium* stabilitus, ideoque totius huius regionis commeatione frequens, sed postquam in pago vicino *Girints*, ante annos aliquot, ponte *Sajonem Andreas Döri* iunxisset, frequentiamque commeationum traiectu hoc commodiore ad pontem eundem illexisset, fieri nequivit aliter, quam ut patres, in loco *Körem* pariter ponte *Sajonem* iungere debuerint, si ius atque frequentiam commeationis obtinere voluissent. Quod et fecerunt iidem, compluribus ibidem locis, qui per intervalla depressi erant, opportunis pontibus stratis. Pontis causa erexerunt et diversorium pro commodo commeantium hospitio, et quamvis olim locus *Körem* nonnisi traiectoribus, atque nautis habitabatur; tamen iam sic *Slavis*, [p. 64.] *Hungaris*, et id genus novis colonis¹ adauctus est, ut pagi haud postremi faciem habeat, sed uti advenae sunt et novelli inhabitatores, ita nudi et impotentes.

¹ corr. ex *collonis*

Alioqui solum par prioribus, in regione communi *Harangodo*. Est et templum nuper conditum, nempe MDCCXXIX. ex fundamento, expensis eorundem Paulinorum.

27.¹ *Girints* descendit eadem ripa amnis *Sajonis*, itidem ad iactum tormenti, sed tamen paullo maiorem a priori, estque pariter nova hominum libertinorum, ut tota hac ripa aliorum, colonia. Sunt autem partim *Catholici*, partim *Augustanae*, et *Helveticae* confessionis homines, quibus et ibidem religionis cultus est. Et quamvis ex utraque parte terreno pollent, tam effoeto tamen aestate sicca, ut ex eius fructu sustentare vitam nequeant. Sed nec sunt plures, quam unus alterve, cui aliqua modica potestas est agricolandi iumentis. Reliqui et heic vivunt opera manuarum, et excursionibus ad locos alios sustentandae vitae causa. Imperat eis *Andreas Döri*, locum iure coniugis ex familia *Nikbaziana* indeptus, qui uti vir est agilis, et boni publici non minus, quam privati studiosus, iunxit *Sajonem* ibidem ponte solido, et frequenti orae huius commeationi opportuno. Sed quoniam PP. Paulini, iniuriam sibi fieri, ob aversionem commeationum per traiectum *Köremiensem*, supplices apud imperatorem questi erant, consequuti sunt, ut *Dörius* pontem suum *Girintsensem* diruere, ipsique novum in *Körem* exstruere iussi essent. Alioqui pontis huius destructionem non vulgus tantum, sed etiam prudentiores, quod opportunissimus erat, deplorarunt. Est et castellum ibidem supra pagum, ab eodem *Dörio* his annis exstructum, in formam quadranguli, turrulis quatuor angulos exornantibus. Extus species amoena: intus opportuna habitatio, mansionibus infra et supra aequali conclavium ordine factis, non multis quidem, sed quae diverticulis habitaculisque heri et hospitiis transeuntium virorum praestantiorum sufficiant. [p. 65.]

28. *Kis-Tsét*s aliter *Posa Kis Tsét*s, vicinus priori in eadem ripa *Sajonis*, olim magnae libertatis, et coloniae, sed ita iam a priori gloria defecerat, ut vix aliquot constet colonis, veteribus iisdem, sed egenis, et *Girintsiensibus* aliquanto vilioribus, impotentioribusque. Alioqui solum eis pari qualitate est, nunquam ferace, nisi in aestate pluvia. Confessionis adhaerent *Helveticae*, ditionis partim *Iosephi Szepesi*, partim *Alexandri Bai*.

29. *Kesznyéten* pagus populosus et provinciae hoc in angulo finitimus. Insidet enim sinui *Sajonis* se circumfluentis, dum in *Tibiscum* properat, in quem et statim ibidem infunditur, itaque sinus hic *Sajonis* non pago, sed praesidio sufficeret. Alioqui pagus ipse distat a *Kis Tsét*s dramatis unius intervallo, solo pariter campestri, pullo, resoluta, sed nisi crebro rigetur, sterili, alias ferace. Incolae loci olim multo erant potentiores, sed iam et heic temporum iniuriis eviluerunt, et qui ante boum quadrigis et sexiugis agricolabatur, hodie vix biiugas tenet, iunctisque iisdem cum alterius biiugis, agrestes operas pensat. Itaque, ex tanto pago aegre dena aratra pensari² valent. Et quamvis non tantum ex ista parte *Harangodum* territorio suo ingrediuntur, sed etiam transeunt *Sajonem* versus *Szederkin*, ipsumque *Tibiscum* versus *Dob*, tamen cultione agri proficere vix poterunt,³ sed coguntur recurrere ad piscaturas, aliasque operas: tametsi piscandi modus, reditusque pertineat ad dominium, quod partim est *Onodiense*, partim *Szerentsiense*, possessoribus nunc *Cziking*, *Gabriele Fai*, *Thomae Szirmai*, et si qui sunt alii, existentibus.

30. *Abony* locus desertus, vulgo praedium in ripa *Tibisci*, aliquanto remotius quam quarta parte milliaris supra *Kesznyéten*. Incolis iam ab hominum memoria privatus mansit, adhibeturque agri [p. 66.] colationi *Kesznyétensium*, agro pari ut in *Kesznyeten*, aperto, et

¹ in margine eadem manu scribitur: *incoluerunt annos ante sedecim* ² sic! ³ sic!

si pluviis rigetur, fertili. Pertinet ad diversos heros, quorum partem praecipuam possidet *Andreas Döri*, reliqua in generalis *Czikingii*, *Thomae Szirmaii*, *Francisci Val*, et aliorum possessiones dispertiuntur.

31. *Felső* et *Alsó Lúcz* pagi erant olim duo contigui in eadem ripa *Tibisci*, pari dissidio supra *Abony*, contra pagum *Dob*, qui trans *Tibiscum* tribus fere partibus milliaris dirimitur, in orientem hybernum. *Felső Lucz* est desertus locus, et una tantum aedicula, loco diversorii instructus a baronibus *Andrasiis*, qui una cum *Sz. Miklosio* dimidiam eius partem possident. Reliqua sunt una cum *Also Lúcz*, *Aspermont*, *Czikingii*, *Thomae Szirmai*, et *Gabrielis Fai*. Est autem *Also Lúcz* insessus ab hominum memoria incolis *Hungaris*, *Helveticae* confessionis, copiosis iis, sed aequae vix duodenis, quibus suae sint quadrigae, suique modi agricolandi. Reliqui omnes, vel bigas coniungunt,¹ vel operis vivunt manuariis. Alioqui solum campestre, et ferax aestate pluvia, quemadmodum et reliqua huius orae. In *Tibisco* est traiectus dominorum, hac regione celebris, et ob eandem comestionis frequentiam incolis damnosus.

32. *Basi* praedium domini *Szerentsiensis*, speciatim comitis ab *Aspermont* tertia ipsius parte, reliqua *Thomae Szirmai*. Contiguum est priori eo loco, quo *Takta* rivus e *Tibisco* represus excedit ad agros usque. Alioqui terrenum eius porrigitur in occasum, per regionem *Harangodi*, apricis agris, et eiusdem, [p. 67.] ut superiores, indolis. Aestate sicca praebet in eo foenisecia lacunosa *Taktae* rivi regio, sed quod in foeno usus est, id minuit in segetibus sicca aestas,² solo et ibidem arido, et nisi imbre rigetur, plane effoeto, alias feracissimo.

33. *Harkány* contiguus pagus priori, in eadem *Taktae* ripa, eiusdemque dominationis, neque soli differt qualitas. Verum uti aestate sicca permittuntur circa *Taktam* foenisecia, ita aestate pluvia valent segetes. Alioqui nunquam conveniunt loco aestate una duo haec beneficia, sed unum vel alterum denegatur. Incolae sunt et heic *Hungari*, *Helveticae* confessionis, migrationis liberae, ut in tota hac regione. Insederunt ante annos septemdecim, aediculis plus minus vicenis, sorte tam vili, ut migrationem multi meditentur.

34. *Szada* vicus priori frequentior, remotusque semihorior ad septemtrionem in eadem *Taktae* ripa. Inseusus est autem anno posterius uno, quam prior *Harkany*, domunculis etsi pluribus, tamen aequae humilibus, incolis *Hungaris*, confessionis *Helveticae*, migrationis liberae. Neque sorte eisdem antecedunt, sed quamvis copiosiores sunt, tamen pauci, qui modo pollent suis iumentis agrum colendi, reliquis maiori parte pastinationibus, et id genus operis manuariis, vineaticisque, quas circa *Tokainum* praestant, vitae pressae rationes sustentantibus. Alioqui ager et heic eadem est natura, atque indole, nec situs differt. †[...]†³ Partem eius mediam pendunt *fisco regio*, partem alteram *Andrasiis*, et reliqua⁴ familiae *Nyariana*.

35. *Legyes Bény*, et *Bekets*, praedia duo, recedunt a *Szada* in occidentem aestivum ad tres partes milliaris, suntque vicina *Szerentsio* oppido, ita ut *Bekes* eodem clivo, modica con[p. 68.]cavitate interiecta insideat, parique laetatur soli qualitate, partim collina, partim campestri, vinique, et tritici ferace, quamvis vini cultio obsolevit, tamen durat agricolatio, eiusque caussa manent in eodem clivo agricolae, pastores, atque bubulci, adnexa villicatione dominorum, qui sunt B. *Andrasii*, et *Szentmiklosi*. Iisdem, et *Andrasiis* est

¹ corr. ex *coniungant* ² corr. ex *estas* ³ hic aliquid desiderari suspicamur de incolarum tributo, ad quod in sententia sequenti pronomem *eius* attinet ⁴ corr. ex *reliquae*

ibidem diversorium, et scabrae uberes, aquae salubris, et frigidae, e pede montis scilicet. *Legyes-Bénye* minus est, nullisque insessum mansionibus, sed tamen agro pariter ex una parte clivoso et hiulco, quamvis tritici ferace. Dispartitur in diversos dominos, quorum praecipui *Franciscus C. Aspermont, Andrasi, Nyari*, reliqui plures.

*Oppidi
Szerencs
vicinitates:*

*sepultura
Sigismundi
Rakoczi:*

36.¹ *Szerentsium* est oppidum *Tallyae*, et *Madae* vicinum, huic in occasum, illi vero in meridiem quarta parte milliaris, intercedentibus ex ea parte *Ondo* pago, et praedio *Radka*. Dispergit domos copiosas solo declivi, ita ut erectiorem partem occupet templum a *Sigismundo Rakoczio* MDXXV. conditum, in quo et sepultus iacet. Id sepulchrum ipsum testatur, cuius epigrapha² haec est:³

INSIGNIA ILLUSTRIS SPECTABILI AC MAGNIFICO
DOMINO SIGISMUNDO RAKOCZY DE FELSŐ WADÁSZ (!)
COMITI COMITATUS BORSODIENSIS RUDOLPHI
SECUNDI ROMANORUM IMPERATORIS AC HUNGARIAE
ETC. REGIS CONSILIARIO OLIM SUPREMO
PRIMUM SZENDRŐ EX POST VERO AGRIENSI CAPITANEO
AC PRINCIPI TRANSYLVANIAE PARTIUM REGNI
HUNGARIAE DOMINO ET SICULORUM COMITI

insignia sculptaⁱⁱ

CUIUS VIRTUS SUMMA CUM GRATULATIONE
SOEPIUS DIFFICILLIMIS TEMPORIBUS APUD HUNGAROS
CLARUIT DIE QUINTA DECEMBRIS ANNO MDCVIII.
IN FELSŐ VADÁSZ LOCO NATIVITATIS SUAE PIE
DEFUNCTUS CUM VIXISSET ANNOS CIRCITER 64
TRES FILII GEORGIUS SIGISMUNDUS ET PAULUS RAKOCZY (!)
GENITORI EORUM CHARISSIMO DE IPSIS ET PATRIA BENE
MERITO MOESTI POSUERUNT ANNO DOMINI MDCXVIII.

In dextro latere monumenti marmorei:ⁱⁱⁱ

HIC SIGISMUNDUS OVANS POST ULTIMA FATA RÁKOCZY (!)
PANNONIAE COLUMNEN PACE SAGOQUE CUBAT.

¹ In margine a Belio adnotatum: *Op.* (oppidum), numerusque transscriptus est in 4. (quia Sárospatak est primum, Tolcsva secundum, Tállya tertium, Szerencs vero quartum.) Vide etiam notam nostram i. in p. 229. ² corr. ex *epigraphae* ³ in p. 186. ante textum inscriptionis hic titulus legitur: *Epitaphium Sigismundi Rákoczy (!) quod Szerencsini in templo visitur*

ⁱ In hoc loco *Matolai* haec adnotat: „*litera A*”. Quae autem nota appendicem in fine manuscripti appositam referre videtur, ubi epitaphium Sigismundi Rákóczi legitur, quamquam sine annotatione literae „*A*”. Quod epitaphium huc inserere statuimus, sine dubio voluntatem auctoris secuti. De appendice vide etiam notam nostram i. in p. 229.

ⁱⁱ Hic nonnisi locus insignium in ms. a copista notatur.

ⁱⁱⁱ Haec, quae sequuntur, itidem ex pagina 186. huc adserta sunt.

AGRIA FORTUNAM EST CUIUS MIRATA SECUNDAM
 HECTORIS AMOENUM CAESAR ET INGENIUM.
 DACIA PROTECTOREM ATROX SED TURCA FLAGELLUM
 NOS PATRIAE CIVES MITE PATROCINIUM.
 QUARE PANNONIA AGRIA CAESAR DACIA CIVES
 IUSTA PATRI PATRIAE SOLVITE CUM LACRUMIS.

In sinistro latere eiusdem monumeti:¹

ITT FEKSZIK RÁKOCSY (!) SIGMOND
 AZ JÁMBOR FELLÖLE JOT MOND
 MAGYAR ORSZÁGNAK TÁMASZA
 VALA CSÁSZÁRNAK TANÁCSA
 SZENDRÖ CSUDÁLTA EREJÉT
 EGER KARJÁT NAGY ELMEJÉT
 ERDÉLLY SZERETTE OLTALMÁT
 AZ TÖRÖK FÉLTE HATALMÁT
 MI HONNJUNKBAN LAKO NÉPEK
 OHAJTJUK MINT IGAZ HIVEK
 AZÉRT SZENDRÖ, MAGYAR, EGHER
 CSÁSZÁR, ERDELY ÉS MINDEN EMBER
 SIRASSAD ÉDES ATTJADOT
 MEGHOLTT RÁKOCSY (!) SIGMONDOT.

Castellum autem descendit ad ima eiusdem declivitatis, ut reliqua taceam. Haud procul a castello, ultra vallum ad occidentem scatet fons uber, aquae¹ nitreae, et medicatae, quae tanta copia undae ex saxo ibidem exilit, ut primum arcem circumfundat, deinde in orientem derivata formet piscinam, vastam satis, et piscium olim foecundam, nunc obsoletam cannetis.² Ex ea parte est planities depressa, uliginosa partim, partim arida, et tritici, qua excoli potest, fertilis. Qua vero oppidi acclivitas in summum se erigit, illac sunt vites, et vineae diversis iugis variae. Eorum praecipuum nominatur *Előhegy*, quod oppido supereminet, et austro ita subiectum est, ut vinum effundat toto hoc terreno optimum, quodque si aestate sicca maturuit, haud dubie ad infimam classem vini *Submontani* refer[re] potest. Vilius paullo gignitur in monte *Fekete hegy*, qui uti geminus est, alter orientalis, occidentalis alter, ita ille huic praecellit, sed priorem nobilitate fructus non adsequitur. Alioqui quovis *†dumo† Szerentsiensi*, dum coeli solique accesserit clementia, vinum gignitur nobile. Verum quidem est, quod vulgo fertur: *vinum de Szerents, lengyelnek meg se jelents*. Vinum *Szerentsense* non placet *Poloni* mensae, sed id de vino immaturi fructus valet, et quantum id *Tokaiensi* prioris notae attinet, tamen negari non potest, vinum etiam *Szerencsense*, dum maturuit, *Polonis* fuisse exoptatum,

fons celebris:

opportunitates:

laus vini:

Előhegy dicti montis:

¹ corr. ex aqua ² In margine a manu Matolaii haec adnotantur: *in calida, et hyeme undique ferrum posset lavare (?)*

¹ *Haec haud absimiliter ex pagina 186. huc sunt translata.*

multumque heic ab ipsis emptum. Sed id saepe fit, itaque manet vini huius sua proprietates, quamvis *Submontano* sit vilis. Caeterum non est alia facultas oppidanos sustentandi, qui dum defectu vini, ad frumenti agricolationem recurrunt, coguntur conducere agrum *Beketsensem*; eo si carerent, vivere atque durare *Szerentsii* plane¹ non possent. Sed et agricolarum ea est ratio, ut vix unus alterve sit, qui suo modo agricoletur, reliqui omnes iumenta coniungunt simul, et sic arant. Agricolaes sunt plurimi *Hungari*, iidem confessionis *Helveticae*, cuius et templum inservit sacris divinis. In medio oppidi est fons aquae salubris, et uberis, quo totum oppidum perfruitur. Paret autem parte quarta C. *Aspermontio*, reliqua sunt *Thomae Szirmai*. Arx *Szerentsiensis* haeret loco humili, sed solido satis, inter lacunas, quas fons salutaris format. Id erat olim *Dobonum*, quorum ubi filiam *Mariam Sigismundus Rakoczi* duxerat, dominium hoc retinuit. Is mortuus cum *Maria* in templo *Szerentsiensi* sepultus est: locumque reliquit cum successionis iure *Susannae Lorandffi*, et viro eius *Georgio Rakoczio*. Eo mortuo cessit [p. 70.] locus *Georgio II. Rakoczio*, et deinde in *Franciscum I. et II.* devolutus est, quorum ultimus aliquantum castellum reformavit. Ipsum castellum forma est quadrangula, olim exstructum satis splendide, pro eius aetatis aevo, quod ubi reformaverat *Franciscus Rakoczi*, mansit adhuc ad tempora nostra, quamvis lacere, et in ingenti squalore. Dominatur ei nunc C. *Aspermont*, et *Thomas Szirmai*, iure *Söriniano* perfectus, qui etiam castellum reformare annititur.

37.² *Mada* oppidorum *Submontanorum* orae *Tokaiensis* haud postremum, distat *Tarczallo* milliari dimidio, estque vicinum deserto, et clivis *Zomboriensibus* ad septemtrionem, in amoena valle, a meridie aperta, et prospectui in subiectam planitiem versus amnem *Tibiscum* patens, de reliquo collibus viniferis circumsepta. Per medium eiusdem vallis demanat rivus, ex montibus a septemtrione deiectus, qui ubi oppidum interfluxit, egreditur in meridiem in lacunam *Bétsere*. Is tamen nonnisi scatet parte anni pluvia, contra exarescit sicca. Idque inter praecipuas oppidi inopias referendum, quod aquis, et fontibus melioribus destituitur. Ipsi etiam in vineis, et earum clivis fontes vix plures, quam quatuor reperiuntur, qui vinitoribus aquas administrant. Eorum primus est, *Dióskút*, *Adokút* alter tertius *Kiraly Kút* et denique quartus *Kis Kút*, totius oppidi, dum exuberat, communis, alioqui et ipse hic exarescit. Ipsum ergo oppidum tenet domos ex utraque parte rivi, hinc et illinc acclivitate nascente, aedificiaque mox directa serie, mox dispersa cohibet. Templum eius occupat locum acclivem, et erectum, ideoque longe prospicitur, et prospicit adnexa turris. Ex eadem serie inferius habetur, et Confessionis³ [p. 71.] *Helveticae* oratorium, reliqua occupant domus minorum loci, curiae item et domicilia vineas heic possidentium. Loci domini tametsi complures sunt, comites ab *Aspermont*, comes *Szirmai*, baro *Orci*, *Desöffi*, *Szentmiklosi*, tamen unam tantum domum possident, decimarum, et vinicolationis gratia. Curiarum autem una est, *Makovicza*, principis *Poloni* a *Zangorszki*, altera *Francisci Hegyi*, tertia *Ioannis Nagy* in oppido *Tolcsva* degentis, quarta comitis *Szentivani*, *Miskoczi*⁴ et *Corponai* quinta, sexta *Gabrielis Splinii*, vice colonelli,

agricultura et incolae:

heri oppidi:
positus arcis
Szerencse:

domini
hodierni arcis.

Oppidum
Mada collibus
viniferis
circumseptum:

aquis et fontibus
egenum:

series fontium
subvinitorum:

domorum
nobilium:

¹ corr. ex *plene* ² In margine a Belio adnotatum: *Op.* (oppidum), numerusque transscriptus est in 5. (quia *Sárospatak* est primum, *Tolcsva* secundum, *Tálya* tertium, *Szerencs* quartum, *Mád* quintum.) Vide etiam notam nostram i. in p. 141. ³ corr. ex *confessione* a nobis ⁴ malim *Miskolczi*

et denique sacerdotis Catholici septima. Huc pertinent diversoria, unum *Dösöffii* solius, alterum, quod idem cum *C. Aspermontii* pignoratibus tenet, tertium *Ortzii*, zitopoeia vicissim ad *Dösöffii* et *Sz. Miklosi* spectante. Eorum, qui vineas heic possident, sunt domus venerabilis capituli *Agriensis*, *Georgii Szluha*, *B. Em. Luzinsky*, *Francisci Palasty*, liberi baronis a *Renau*, *Ernesti* baronis a *Petras* colonelli, PP. Paulinorum *Ladensium*, *Pauli Otlik*, *Melchioris Szirmai* et nescio quorum aliae. Nam et heic, qui vineas, is plerumque habet et domos, vinicolationis gratia. His accedunt domus nobilium *Gönczii*, *Tolnaii*, et reliquorum. Hae enim omnes mundiores et maxima sui parte murati, et elegantis operis. Oppidanis paucae sunt, quae aliquo modico aspectu pollent, reliquae inter humiles, et abiectas referri veniunt. Ab oppido in orientem assurgunt colles, proximus eorum *Percze Hegy*, inde *Nyulászó*, mox ab eius latere mons *S. Thomae* imminet, post pruneta et fluvio interiecto est *Kövago*, tum *Kiralyhegy*, denique a calce *Betsek*. Atque hi vinum proferunt, toto hoc terreno nobilissimum, et quod *Tallyensi* primae classis proxime accedit. His addi debet, iugum *Biss Almas*, quod *Holdvogy* oppido supereminet ab occasu, reliqui huic vicini *Köves*, *Kis hegy* et quem attigimus, *Percze* atque *Sarkad*, posterioris notae sunt, infimae classis autem vocantur *Hintos*, *Juharos*, *Úrhegy*, *Kisvilman*, reliqua, omnia a septemtrione et ab occasu, ultra *Birsalmasum*, *Közephegy* et ceteri. [Solum in vineis *Madensibus* lapidosum, mixtum nempe saxo rubello friabili, et terra ex albido flava operae eadem, ut alibi. Bipallis¹ enim et heic opus est, ad primam pastinationem, reliquae duae absolvuntur ligonibus.]ⁱ Atque heic etiam partem vinearum nobilissimam totam tenent domini, cum domestici, tum externi. [p. 72.] Quae autem viliora sunt, oppidanis relinquuntur. Itaque pauci ex iisdem sunt, qui aliqua modica vinearum possessione laetantur, parte earum potiore, ex diurna laborum mercede se ipsos sustentantibus. Pauci in iisdem Catholici sunt, nec multi Lutherani, plurimique Helveticam confessionem amplectuntur. Magistratus oppidi absolvitur ductore uno, vulgo *hadnagy*, uno iudice, et senatoribus duodenis, notario uno, qui publicas actiones obsignant sigillo, *Ioannem Baptistam* referente. Praeter hos sunt etiam peculiaris ductor et aliqui administri, qui *Zomboriensis* promontorii res curant.

colliumque
ab oppido
in orientem
assurgentium:
et reliquorum:

incolarum
vitae ratio: et
magistratus
oppidanus.

38. Est autem *Zombor* praedium oppidi olim post *Tarczallum* celeberrimi, nunc deserti, penes *Mad* ad iactum tormenti a *Tarczalo* in occidentem. Nobilis enim olim familiis habitabatur, ut et primas totius regni *Georgius Lippai* ex eodem ortum ducat. Accedunt *Nánási*, *Domoki*, alii. Hoc² postea *Turcarum* temporibus desolato, *Mada*, tunc pagus, in oppidum transmutata est. Loco oppidi restat nihil aliud, quam parietinae templi diruti, et agri prataque lacunosa. Vineae eius clivis inter *Madam*, atque *Keresztur* conspiciuntur. Eorum clivorum praecipuus, et optimi vini ferax est *Tsatka*, *Hanyats*, *Virginas*, *Lajos*, *Zombori Kiraly*, *Disznokö*. Hi enim sub austro sunt; reliqui, in aquilonem obversi, nomine *Hegymeg*, *Hartsa*, *Köporos*, et si qui sunt alii, vino effluunt viliores; media inter hos laude commendantur *Meszszelato*, *Galambos*, *Kéréknemigy*, reliqua. Hi enim ad occidentem obvertuntur, et quia solo et coelo conveniunt virtuoso, gloria sua defraudari haud

¹ corr. ex *biphallis* ² corr. ex *ho*

ⁱ Quae uncis [] interclusa hic leguntur, in pagina sequenti 72. a Matolaio in margine adnotata sunt; ubi vero ea inserenda essent, haud significavit. Quae hic in textu addenda censuimus.

poterunt.¹ Sed heic etiam praestantissimis vinetis fere omnibus dominantur exteri, aegre una alterave ad domesticos spectante. Alioqui est haereditas familiae ab *Aspermont*, et *Illyeshazi*, huius tamen portio pignori inservit *Stephani Desöffi*.

39.² *Tartzal*, oppidum ditionis *Tokaiensis*, tenet radices eiusdem montis ab occidente, ex eaque parte undique in campos late patentes prospicit. Et quemadmodum montis pars dimidia ad eiusdem terrenum spectat, ita multum amoenitatis, multum laudis, et gloriae ipsi conciliat. Certe, si clivos, et latera, quae sub austro sunt, aestimes, non tan[p. 73.]tum exaequant *Tokaiensia*, sed etiam plurima antecellunt. Nam praeterquam quod pari cum illis, quae ibidem optima, solo, atque coelo sunt, etiam eodem sub meridie cum ipsis iunguntur, et quo longius versus *Tarczalum* procurunt, hoc magis torrentur sole, quippe semper fervidius ex ea parte incenso, duranteque usque in occasum. Proinde heic etiam praecipua totius montis vineta sunt, atque inter omnia, quae nomine *Tokaiensis*, toto orbe inclaruerunt, principem locum merentur. Heic enim *Szarvas*, decantatissimus clivus, una tantum interiecta vinea, *Kotsag*, a *Tokaiensibus* clivis dirimitur. Est tamen et hoc melior alter, quamvis aliquot remotior vineis, quam vocant *Tserfás*. Isthoc enim tam generosissimus fructus gignitur, ut *Szarvasio* non tantum praeponi, sed pro mensa caesaris primus haberi, commendarique soleat. His accedunt proxime *Felső Turzo*, *Laitrom*, *Szilvölgy*, *Deak*, et qui versus oppidum porriguntur, *Kiralmal*, et *Agyak*. Reliqui, *Csuka*, *Köbanya*, *Tarczsi*, *Paxi*, *Bige*, *Görbe*, *Barát*, *Arokhati*, *Forrás*, *Baxo*, etsi illos vini gloria, et nobilitate non plane attingunt, eodem tamen solo sunt, parique coeli benignitate fruantur, neque inter viliora ipsis poni debent, quando quidem et hi classis primae famam tuentur. Ad classem secundam referimus in solo hoc *Tarczaliensi*, quae ab austro in occidentem inclinant, et pro diversitate clivorum, diversis quoque nominibus appellitantur, ut *Nagy Cseke*, *Peröcz*, *Sohajo*, *Nagymondolas*, *Kismondolas*, *Kis Czeke*, *Nagy Vati*, *Fekete hegy*, quamvis et in his *Kismondolas* et *Kis Cseke*, reliquis his omnibus vini virtute, et laude anteeant, siquidem et heic coeli favorem meliorem experiuntur; sed in illis etiam, qui latus montis [p. 74.] in septemtrionem obversum tenent, respiciunt quaedam in meridiem, et mediae classis vini laudem merentur, qualia sunt: *Kistemeto*, *Bodoni*, *Zombori*, *Előhegy*; reliqui, *Nagytemető*, *Farkas*, *Bajusz*, *Vinnai*, *Kisbajusz*, *Vinnai*, *Pöspéki*, *Porczi*, *Nyavalya*, et *Kisvaradi* ad classem spectant in hoc solo infimam. Eadem etiam inferioris ordinis possessorum sunt, reliquis omnibus melioribus ad caesarem, et proceres regni spectantibus. In quibus praecellunt comites *Csaki*, *Petho*, *Szirmai*, *Szentivanyi*, *Barkoczi*, *Lobkovics*, *Aspermont*, *Gulai*, *Butler*. Barones item *Andrasi*, *Klobusiczky*, *Szentivany*, *Mednyansky*, *Szomeran*, nec non viri nobiles *Kapi*, *Patai*, *Palugyai*, *Szepesi*, *Barczi*, et complures alii. Quemadmodum autem hi partem terreni *Tarczaliensis* praecipuam in

montibus
viniferis
abundat:

clivorum³
series vini-
ferorum.⁴

series
magnatum
et nobilium
heic vineas
tenentium
atque curias:

¹ in margine alia quaedam ab ipso Matolaio adnotantur, quae ad clivos solumque pagi Zombor pertinent, sed ubi ea ponenda essent, significare omisit: *classis primae in Zombor Csajkak* (? rectius Csatkák) *ad* [...?], *Hangács*, *Virginas*, *Lajos*, *Zombori Kiraly*, *Disznókő*, *ad meridiem* [?] *Csákány*, *ad occas.* *Nagy Köves*, *ad or. Felbér*, *ad or. Botond*, *ad orient.* *Galambos*, *a meridie.* *Classis mediae Semerek*, *Borkút*, *Hartsa*, *Hagymag*, *ad occasum.* *Classis infimae Köporos*, *et Kis Hangács*, *Makkos*, *ad septentr.* *Solum ubique melius Madensi.* *Hocce* (?) *enim hiulcum est, et lapidosum; Zomboriense apertum, resolutum, albulum, [...?] hinc et illinc topbo friabili. [...?] fontes Hartsakút.* ² In margine a Belio adnotatum: *Op.* (oppidum), numerusque transcriptus est in 6. (quia Sárospatak est primum, Tolcsva secundum, Tállya tertium, Szerencs quartum, Mád quintum, Tarczal sextum.) Vide etiam notam nostram i. in p. 141. ³ corr. ex *oliviarum* ⁴ corr. ex *viniferarum*

possessionem trahunt: ita domos etiam praecipuas obtinent. Sunt etiam curiae complures nobilium. Reliquis, quae humiles, et obscurae sunt, nidulantur tantum oppidani. Hi enim ut oppidi, ita terreni *Tarczaliensis* custodes sunt magis, quam possessores. Nam non tantum ex operis vinearum alienarum victitant, sed etiam habent earundem curam, domibusque alienis quam plurimi habitant. Itaque, quod his tersioribus squalidiores nonnullae oppidanorum intermiscuntur, deturpant tantum oppidum, alioqui domibus alienis, solique situ satis elegans et copiosum. Est ei templum pariter loco erecto positum, sacrisque datum *Catholicis*, quamvis incolae, et oppidani fere omnes *Helveticae* confessioni adhaereant, eiusque caussa oratorio humili cohibeantur, iidemque *Hungarici* oris sunt, vix uno alterove *Slavo*, nisi famulos adnumeres, intermisto. Caeteroqui magistratus et hic par ut *Madae* ratio, sigillo feminam botro manus infigentem, et genio aligero incumbentem referente.¹ Nundinas semel [p. 75.] quotannis celebrat, ad diem *S. Stanislai*.

reliqui incolae:

magistratus et sigillum:

nundinae.

40. *Arx Tokay* erat castrum olim penes oppidum sui nominis, in confluente *Tibisci*, et *Bodrogi*, ita erectum, ut hic ei ab aquilone accedens, divisus veluti undis, insulam aperiat, ille autem ab ortu adlapsus claudat, aquis utrinque validis castrum non amplectentibus¹ magis, quam communientibus. Inde et nomen accepit, si a *Slavico* sermone derivetur. *Tokaj* enim *Slavis confluentem* significat, tametsi id *Hungari* ore suo, a *Tok* et *haj* concretum putent, quod existimant, antacaeos ibidem capi, et adipe exentrari² solitos, sed hoc allusio magis, quam nomenclatura est. Verius nomen prius esse, diploma quoddam antiquissimum testatur. Accedit, quod castrum a *Slavis* conditum est, sive idem *Iazyges Metanastae*, sive alii quipiam posuerunt. Nam etsi eius origo incerta est, certum tamen, *Iazyges*³ heic incoluisse, qui *Slavi* erant, permixtosque postea cum diversis nationibus eiusdem linguae diu terram obtinuisse, neque cessisse *Hungaris*, nisi per pacta conventa, quemadmodum alibi demonstramus. Quidquid huius rei sit, prima castrum conditio erat rudis, aggere e humo egesto tantum constituta, spe munitionis eius melioris a confluente accepta. Postquam vero *Hungari* accesserant, tenuerunt pari modo, aggeremque sensim tantum, subcisivis annis, sive conservarunt tantum, sive munierunt. Sed dirutum postea est a *Tartaris* BELAE IV. et STEPHANI filii eius aetate grassantibus. Quare diu postea destructum stetit, dum a *Bohemis*, partes has occupantibus restauraretur. Restitutum postea MATTHIAE⁴ *Corvini* armis, meliorem formam sensim paullatimque induit, praesertim dum ALBERTO, et WLADISLAO,⁵ de *Hungaria* certantibus, [p. 76.] *Poloni* hanc oram infestarent. Iam enim tum propugnacula quatuor eius angulis accessisse, totumque opus e terra licet tantum erectum, communitum tamen palis, et fruderibus⁶ crediderim. Ubi autem post occasum LUDOVICI, IOANNES eius potitus erat, quis negaret, eundem id melius communivisse, tametsi a FERDINANDO anno MDXXXV. expugnatum, non parum rursus ruinae acceperit. Par et anno MDLXIII. expugnatio, restauratam licet

Positus arcis Tokaii:

nominis diversa ratio:

originis incertae:

auctoris coniectatio:

bella qualia sustinuit?

¹ corr. ex *amblectentibus* ² rectius *exenterari* ³ corr. ex *Iazygos* ⁴ corr. ex *Matthia* ⁵ corr. ex *Uladislao*
⁶ forsitan *roburibus*, aut *trabibus*

¹ Hic in margine etiam sigillum oppidi *Tarcal* cerae impressum chartaque papyracea obvolutum reperitur. Quod sine dubio *Matolai* impetraverat: ille enim etiam sigilla vicorum insulae *Csepeliensis*, quos adiisset, hoc modo ipsis manuscriptis cerae imprimenda curaverat, iis locis, ubi in ms. de istis pagis ageretur. Vide etiam TÓTH 2007. II. p. 62.; 65.

eiusdem formam foedaverat, sed restituit tamen iterum caesareanorum manus, adeo, ut anno MDLXVI. barbaris pertinaciter insultantibus, fortissime satis resisteret, neque cessit alii, quam *Botskaio* anno MDCV., in deditionem eius ipsis *Hungaris*, qui nobiliores erant, nonnullis consentientibus. Post mortem *Botskai*, anno MDCVII. collatum est *Tokainum* *Georgio Thurzo* in 70000. imperialium ob compositos tumultus *Hajdonum*. Deinde *Emerico*, filio *Georgii* morte functo, sive aliis †referentibus¹ e vivis sublato, pervenit arx per pacta anni MDCXXII. ad manus *Gabrielis Bethlen*, accepitque ab eodem propugnaculum e muro, et nescio, quae munimenta ornamentaque alia. Redditum post pacificationem MDCXLV. rursus *Georgio Rakoczio I.* est, a quo in filios, et nepotes eiusdem *Rakoczii* transiit, praesidio semper *Germanico* existente. Sed ubi in dissensionem armaque cum caesare eruperat, fieri aliter nequivit, quam ut profligatis iis, castrum regi, genuino suo domino redderetur.² Eripuit id deinceps *Tököli* rursus MDCLXXXII. sed diu haud tenuit, armis caesaris finem eius grassationi MDCLXXXV. imponentibus. Interea, dum castrum a caesaris praesidio observaretur, ingruit anno MDCXCVII. famosus ille, atque maleferiatus, *Franciscus Tokai*, ortu *Tokaiensis*. Is enim eodem anno, [p. 77.] collecta aliqua manu ardelionum quorumvis, primum *Uhelyini*³ in nundinas violenter irrui, depraedatisque iisdem occupavit *Patakinum*, et ubi id ei successit, recta huc allatus, castrum nostrum concubia nocte invasit, devictisque et partim caesis, partim captis caesaris militibus, suos ei nebulones imposuit, ipse interea ultra perrecturus. Sed ubi ad campos *Harangod* devenerat, ab occurrente ibidem *Vodemontiae*⁴ principe caesus est, ab eodemque, postquam in castrum hoc refugerat, captus, delatusque *Vindobonam*, ubi et in carceribus obiit. Ea vero occasione, quum *LEOPOLDUS* videret, oram hanc⁵ latronum esse receptaculum, *Francisco Rakoczio* iuniore, in suspicionem rapto,⁶ arcem eius, *Patakinum*, ne esset eiusmodi hominibus praesidium, magnis illud sumptibus provincialium MDCCI. solo aequari mandavit. Sed liberatus postea *Rakoczius*, ut vim talionis caesari impingeret, vindictae cupiditate incensus, castrum hoc caesareum, pari provincialium incommodo MDCCV. destrui iussit.⁷ Erat eo tempore arx quadrangula, vasto opere, terreno licet, sed propugnaculis duobus ad regulam arcis muratis, quorum unum, ex ea parte, qua *Bodrogus* aquas idem amplectendi gratia diviserat, erat solidissimum, ab auctore, *Bethlenianum* adpellatum. Interne prostabat turris, in qua pulvis pyrius conservabatur. Reliqua mansionibus muratis, et solidis, pro arcis praefecti, et praesidiarii militis opportunitate complebantur. Eorum tamen omnium aegre rudera iam dispicias, adeo cuncta dissipata, et solo aequata sunt.

forma et
mutationes
arcis.

Oppidi situs:

num arcis
coaeuum:

41.⁸ *Oppidum Tokay* est in pede montis sui nominis ab oriente, contra arcem, longo satis, sed haud lato [p. 78.] spatio, a fluminibus *Bodrog*, atque *Tibisco*, ibidem confluentibus, interclusum. Num cum arce statim coeperit, definiri quidem nequit. Certum tamen est, parem ipsum cum eadem fortunam expertum, ut quoties illa vel oppugnata, vel

¹ lectio incerta ² hic in margine quaedam ab ipso Matolaio adduntur, quae fortasse in hoc loco textui asserenda sunt: *et quamvis a Francisco I. Rakoczio infestaretur, tamen ei feliciter restitit, fortissime ibidem agente Stabrembergio* ³ sic! rectius *Újbelyini*, id est, in oppido, quod nunc vocatur Sátoraljaújhely ⁴ corr. ex *Vodemontie* ⁵ corr. ex *hac* ⁶ corr. ex *capto* ⁷ in margine legitur: *perierunt in occupatione Tokaiana a caesareis 500.* ⁸ In margine a Belio adnotatum: *Op.* (oppidum), numerusque transcriptus est in 7. (quia Sárospatak est primum, Tolcsva secundum, Tállya tertium, Szerencs quartum, Mád quintum, Tarcal sextum, Tokaj septimum.) Vide etiam notam nostram i. in p. 141.

impetita, atque lacerata est: toties ex oppido sive diffugiendum, sive pares calamitates perpetiendum fuerit.¹ Alioqui ob eandem loci sortem, quoties se recollegit, toties aliis super alia privilegiis, a regibus antiquissimis augebatur. Sed quaecunque eidem erant, importuna *Botskaii* impressione disperierunt. Ea vero, ut stabilirent, miseri oppidani, ad MAXIMILIANUM II. imperatorem, et regem confugerunt,² expositisque eidem privilegiorum suorum dispendiis, supplices id consecuti sunt, ut idem caesar clementissimus, libertates ipsorum cunctas, atque iura, exhibito publico diplomate anno MDLXVIII.⁴ restitueret, et roboraret. Ea confirmarunt anno MDCX. RUDOLPHUS et MATTHIAS II. Ex quibus patet, oppidanos *Tokaienses*, ea aetate varias leges praeclaras, et consuetudines, iuraque municipalia, nec non modos decimandi, et nonandi vina speciales obtinuisse. Iisdem libertatibus atque privilegiis conservavit oppidum †virost†,⁵ et incolas copiosos, non divites equidem, sed nec egenos, quin potius, qui honesta rerum suarum conditione tueri satis poterant et oppidi sortem, et suam, praesertim dum pecorum, atque salis liceret quaestus, facilius poterant, miseri quivis, lucelli nonnihil indispisci. Sed postquam haec temporum mutatione [p. 79.] evanuerunt, oppidani etiam, accedentibus aliis temporum iniuriis, adeo adtriti sunt, ut vix speciem prioris faciei retineant. Praeterquam enim, quod pauperes, et egeni sunt, etiam ita obaerati, ut mendicis miseriores videantur. Restat quidem laus oppido, atque fama, quam eidem gloria vini *Tokaiensis* comparavit. *Tanta enim*, ut recte dicit GABRIEL SZERDAHELYIUS,^{a.)} *Tokaiensis massici*⁶ fama est,⁷ ut universum mundum pervagata videatur, ea praestantia, ut omnium ore commendetur, et merito omnibus⁸ in orbe vini⁹ Canariensi,¹⁰ Cretensi, et Hispanico praefendum sit. Sed vero, quidquid vino *Tokaiensi* famae est, id non illi tantum modo, quod in solo oppidi *Tokay* gignitur, sed omnibus, quae hac in ora praecipua sunt,tribuendum. Certe vinum *Tarczaliense*, fatentibus ipsis oppidanis, possessoribusque *Tokaiensibus*, palmam praefert. Quidquid autem in terrenis *Zomboriensi*, *Tolcsvensi*, *Tallyensi*, *Madensi*, *Zadaniensi*, *Liszkensi*, *Kereszturiensi*, et ex parte *Bényensi*, *Szantoiensi*, *Patakiensi*, et *Ujhelyiensi* generosius est, id omne, si non superat fortitudine, perennitate, dulcedine, suavitate, atque gustu *Tokaiense*, saltem ei postponi nequit, meritoque perpetua *Polonorum*, et aliarum gentium mercatione, eandem famam meruit et retinet. Accedit, quod si quid terrenum oppidi istius quoque generosius, atque praestantius gignit, id, ut in locis reliquis huius orae, non oppidanorum, sed dominorum cum domesticorum, tum externorum, hoc est regni procerum possessio est. Heic enim, post imperatorem, dominantur vineis melioribus, primi comites, *Sig. Csaky*, *Gabriel*, *Ludovicus*, et *Ladislauus Erdödi*, *Michael Pethö*, *C. Aspermont*, item nec non *Thomas Szirmai*, *Gyulai*, *Szentivanyi*, et caeteri, deinde barones *Andrasi*, *Ioanelli*, *Szentivany*, *Mesko*, reliqui; nobiles item *Patai*, *Budai*, *Döri*, *Szepesi*, *Vai*, *Gabriel Nagy*, et complures alii, quorum etiam [p. 80.] plurimis curiae in oppido, et domus exemptae sunt, atque liberae. Nam, uti idem oppidum intra montem, et flumina *Bodrogi*, atque *Tibisci* a meridie, in septemtrionem porrigitur, ita,

Bocskaii motibus disperseunt privilegia oppidi:

restituuntur in priorem libertatem diplomate a Maximiliano imperatore anno MDLXVIII.³

elargito Regibus

Rudolpho et Matthia II.

confirmantibus anno MDCX.

mercatus oppidanis priscus:

hodie retinet famam a vino generoso:

series dominorum heic vineas tenentium atque curias:

^{a.)} In libello de *Celebr. Hung. Urb.* pag. 301.

¹ sic! ² rectius *confugerunt* ³ corr. ex 1598. ⁴ corr. ex 1598. ⁵ fortasse *vires* ⁶ corr. ex *Maslici* sec. SZERDAHELYI 1732. p. 301. ⁷ *fama est* SZERDAHELYI 1732. l. c. *est fama* ⁸ SZERDAHELYI 1732. l. c. *celeberrimis* ⁹ corr. ex *viris* sec. SZERDAHELYI 1732. l. c. ¹⁰ corr. ex *Cariariensi* sec. SZERDAHELYI 1732. l. c.

ⁱ *Locum in nota a.) citatum vide in SZERDAHELYI 1732. p. 301.*

*classificatio
terreni
viniferi:*

quidquid tersiorum eodem domiciliorum conspicuum est, vel curiae sunt procerum, vel domus exemptae, et liberae, vel vero sacrae. Harum praecipua est templum oppidi, quod in media eius area, loco paullum erectiore, honoribus *D. Ioannis Baptistae* velificatur; alterum est PP. Capucinatorum, quod iidem post motus *Rakoczianos*, huc adlati, caesaris, et procerum nonnullorum patrocínio, et munificentia, sensim una cum coenobio, annis proximis erexerunt, propediem integrum chorum instituturi. Sed etiam PP. Piarum, ut vocant, scholarum domicilium est; curiarum autem numeravimus plus quam vicenas, inter quas caesari septem,¹ simplices quinque, et tres quae diversorio, zitopoeiae, et repositorio salis accommodatae² sunt, inserviunt. Ut autem ex reliquis praecipuas numerem, est comiti *Szirmaio* una, *Erdodiis* una, una item *Andrasio*, *Pataio* tres, nec non *Dörío*, *Perlansio*, *Kraio*, *Vaiis*, *Sarközio*, et caeteris singulae. Quintam ad summum partem oppidi occupant domus exemptae, et liberae, in quibus praecipua *Gyulaiana*, *Budaiana*, *Viczeniana*, reliquae; nihil addo de domibus, ut vocant, taxatis, quarum haud paucas vindemiae causa heic ornatus paullulum instruxerunt armentorum possessores. Inter tot ergo domos liberas, et tersiores, squalent et heic oppidanae, quippe humiles, atque levi opera, tuguriolorum instar, stipula obiectae, si aliquas modicas, mundiores excipias. Quod ad vineas adtinet, eas toto hoc terreno, diversitas earum situs, in tres classes dividit. Prima et praecipua tenet latus *Mézes-Malé*, ex ea parte, qua a terminis terreni *Tarczaliensis*, usque ad oppidum *Tokaj* porrigitur, et perpetuo soli meridiano obiectum est. Hoc enim latere, praesertim, quod medium est, vina gignuntur nobilissima. Et quamvis in his etiam praecellunt clivi, quos incolae vocant, *Paxi*, *Gyöpes*, *Nemet szölo*, *Barat*, *Szerelmi*, *Tapaszto*, *Bornemisza*, reliqua; tamen [p. 81.] his etiam praeceunt, quae gignuntur in clivulis *Kis Mezes mál*, seu *Kunbegy*, *Kótság*, *Kendös*, atque *Nagyszölo*. Hi namque non tantum pari solo sunt, sed etiam coeli meliorem, maioremque persentiscunt clementiam. Quae autem in ortum spectant, et toti, qua longum est, oppido supereminet, ad alteram classem ponuntur. In his tamen, etiam fructus laude praeceunt, clivi *Kis-ösze*, atque *Zugo*; tametsi et istis vinum generosius gignant *Melegodal*, et *Aranyas*, quippe qui nonnunquam³ adeo fructu effluunt nobilissimo, ut et illas, quae prioris classis sunt, exaequent paene. Ceterum in *Aranyas* inventi sunt acini, non tantum punctis auratis interpuncti, sed etiam dimidia sui parte aurei. Certe, ex ore habemus hominum ibidem octogenariorum, in vinea parochiali eiusdem *Aranyas*, repertum esse in motibus *Rakotzianis* ultimis, primo acinum purum aureum, missumque *Francisco Rakoczio*, et ab hoc PETRO, imperatori *Russorum*; deinde rursus integrum racemum, aureis uvis repletum, exhibitumque *Steinvillio*, legionis caesareanae praefecto; ut taceamus palmitem illum, quem lupuli instar, aureis caudicibus, ceu claviculis circumdatum asservat adhuc gazophilacium imperatoris *Vindobonense*, tametsi non habeam adfirmare, quo clivo inventus sit. Eiusmodi enim auri indicia, plerumque in vilioris sortis clivis conspiciuntur. Ii autem clivi sunt, qui in septemtrionem obvertuntur, et ab oppido usque ad terminos *Tarczallienses* protensi, versus *Kereszturum* prospiciunt, ideoque vitis fructu ad tertiam classem vini *Tokaiensis* referuntur. Sed et in his meliora sunt, quae vel in ortum, vel meridiem depressis clivis proveniunt. Ad quae referimus *Zugo*, *Petsi*, *Boglyos*, quamvis et in

¹ sic! octo enim scribendum esset, ut ex sequentibus constat ² corr. ex *accomodae*; rectius *accommodatae*
³ lectio incerta

his praecellant, quae in *Marias*, et aliqua parte *Keskenyag* gignuntur. Reliqua sunt viliora, et in aquilonem austera, fortia tamen, et ad potum communem apta, atque in his, et id genus vilioribus, si quae oppidanis sunt, vineolae paucae habentur. Uti enim pauperimos diximus, ita vix uni alterive aliquis modicus modus possessionis in vineis est. Reliqui vivunt operis manu[p. 82.]ariis, mercede nimirum laboris vineatici. Et quamvis intersunt quidam opifices, tonsores nempe, sartores, cothurnarii, corearii, serrarii, nodularii, alii, qui collegiis distinctis operas praestant necessarias: tamen nullus eorum est, qui contentus opificio, non habeat necesse ad mercedem operis vinitorii, vel alios aliquos vitae recurrenti.[†] Sunt autem *Hungari*, *Germanis*, et *Slavis* mixti, non deficientibus *Ruthenis*, quibus et sua aedes est, quemadmodum et *Helveticae* confessioni addictis, inter quos duo rustici mancipiales. Eam ob causam senatus quoque dimidia parte *Catholicorum*, et *Reformatorum* altera dimidia, deligi solet. His praeest centurio, vulgo capitaneus unus, unus item iudex, suffragante cunctis notario. Alioqui olim, dum floreret adhuc oppidum, capitaneo diversus erat senatus, diversus et iudici, utrinque numero duodeno: sed postquam res conversae sunt, iam uno tantum senatu, numero octodeno, et capitaneus agit, et ipse iudex, hic die Iovis unico, dum de rebus controversis, et iuridicis opus est, ille diebus Mercurii, et Saturni, dum regimen oeconomiae, census, tributi et publici boni promovendi requirit necessitas. Deliguntur ad hoc munus annis alternis, Calendis Ianuariis. Sigillum autem commune refert speciem serpentis a *Moyse* e cruce suspensi.¹ De reliquo ius etiam gladii oppidanis suppetit. Mercaturae, si qua est, inserviunt *Graeci*, et *Rasciani*, nundinis quotannis ad dies conceptae *B. M. V.*, nati *Ioannis B.*, *S. Annae*, *Matthiae*, *Demetrii*, atque *Thomae* redeuntibus.

42.² *Bodrog-Keresztur* nomen accepit ab amne, cui assidet ab occasu, quarta parte milliaris supra *Tokainum*, tantundem vero infra *Mad*, in hiulca planitie,³ quae monti *Tokai*, et reliquis iugis intercedit. Sunt et huic privilegia, paria cum *Tokaino*, nam ubi in motibus [p. 83.] *Botskaianis* literas antiquas perdiderunt, coacti erant, exemplo⁴ *Tokaiensium*, primo ad *MAXIMILIANUM*, deinde *RUDOLPHUM* recurrere, stabiliendorum privilegiorum causa. Sed et ad *Tokaiensem* ditionem referebantur, donec a *Francisco Rakoczio* disiunctae sorori eius *Iulianae*,⁵ *C. Aspermontii* uxori, *Kereszturum* hoc cederet. Itaque hucusque *Aspermontii* haeredum possessio est, adscribiturque ditioni *Szerentsiensi*. Alioqui oppidum haud copiosa pollet colonia, ipsis domibus magna eius parte curias, et domos liberas complectentibus. Curiarum certe circiter XVI sunt, in quibus *C. Aspermont*, *Teleki*, baro item *Sennyei*, et nobiles *Patai*, *Josa*, *Ketzer*, *Bagosi*, *Garai*, *Besenyei*, *Döri*, *Kadas*, *Fai*, *Schneider*, *Glatzinger*, praecipuas possident. Totidem et exemptas numeravimus. Itaque, heic etiam potioribus, et praestantioribus domiciliis ad dominos pertinentibus, humiliores sunt oppidanorum. Caeterum territorii conditio tam arcta est, ut proximo *Tokaiensi*, et *Tarczaliensi* a meridie, ab oriente *Visiensi* ultra *Bodrog*, *Madensi*, et *Zomboriensi* ab occasu, et *Kisfaludiensi*, *Szegediensi*que a septemtrione circumscribatur. Quorum omnia vix

incolae:

directio rei
oppidanae
hodierna:
prisca:sigillum oppidi
Tokaii.
ius gladii:oppidum Bod-
rog Keresztur,
unde nomen
adscribit?
privilegia
oppidi paria
cum Tokayno:colonia pluri-
um nobilium:
heic adoptata:territorii arcta
conditio:

¹ forsan vitae modos recurrere ² In margine a Belio adnotatum: *Op.* (oppidum), numerusque transcriptus est in 8. (quia *Sárospatak* est primum, *Tolcsva* secundum, *Tállya* tertium, *Szerencs* quartum, *Mád* quintum, *Tarczal* sextum, *Tokaj* septimum, *Bodrogkeresztúr* vero octavum.) Vide etiam notam nostram i. in p. 141. ³ corr. ex *planicie* ⁴ corr. ex *exempto* ⁵ corr. ex *Iulianae*

¹ Hic in margine etiam sigillum oppidi Tokaj cerae impressum chartaque papyracea obvolutum reperitur. De quo vide notam nostram i. in p. 161.

colles viniferi: ad quartam partem milliariis disterminantur. Id etiam, quod agri arabilis est, hiulca terra tenetur. Viniferi colles recedunt ad occasum et septemtrionem, pauci illi, et non parva parte deserti. Meliores vocantur *Csokamál*, *Sajgo*, et *Kakas*, quippe quorum fructus maturus vini *Tokaiensis* classem mediocrem exaequat saepe; neque contemnendus erit, qui in *Kövágo* gignitur, atque *Meszlató*, sed vilissimi sunt in *Ujhegy*, [p. 84.] et *Henye*. Atque heic etiam, quod vile est, quodve neglectum, oppidani possident, reliquis¹ ad dominos domesticos, atque externos spectantibus. Nam et heic C. *Aspermontio*, *Karolio*, baroni *Segnyeio*, nobiles item *Pataio*, *Faio*, *Dorio*, et plurimis aliis vineae sunt, in locis praecipuis, quapropter oppidanorum res eo cedit, ut terreni nomen habeant, non rem ipsam; etsi non desunt, quibus aliqua modica possessio in vineis vilioribus est, tamen plurimi heic etiam pastinandis curandisque, et custodiendis tantum vineis alienis operam navant. *Hungari* sunt et heic, *Slavis*, et *Ruthenis* mixti. *Catholicorum* sacris inservit aedes oppidi inventae cruci consecrata, *Helveticae* confessioni oratorium. Magistratus oppidi heic etiam penes ductores et iudicem est, senatu duodenario dimidia sui parte *Catholico*, et *Reformato*, quorum sigillum refert agnum. Est eis et ius gladii, nundinae autem celebres instituuntur quotannis ad dies S. *Matthiae*, SS. Trinitatis, S. *Bartholomaei*, et denique S. *Catharinae*.

incolae:

forma regiminis: sigillum: ius gladii: atque nundinae:

43. *Kisfalud* non tantum nomine, sed reapse etiam pagus exilis PP. Iesuitarum *Szakmariensium*, supra *Bodrog Kereszturum*, in eadem ripa ad septemtrionem, semihorio. Diu desolatus stetit, annis autem abhinc duodecim insederunt eum *Hungari*, *Slavis* et *Ruthenis* mixti, religionis etiam partim *Catholicae*, partim *Augustanae*, et *Helveticae* confessionis. Vivunt ex agri atque vini cultione. Terrenum eorum protenditur ultra *Bodrogum*, ibidemque sunt eis prata, citra rivum autem in ripa, aliqua modica vineolarum por[p. 85.] tio, fructus mensalis. Melior quidem gignitur in colle *Varhegy*, qui eis est ab aquilone, nam et *Kereszturiensem*, qui optimus est, superat; sed illius vineae non agnoscunt incolas possessores, verum partim dominos terrestres, partim C. *Gyulai*, *Nicol. Szemere*, *Sztankaium*, *Mudranium*, aliosque viros nobiles, *Cassovienses* item, et *Eperiesienses* nonnullos. Ipse collis est rotundus, instar metae separatus a reliquis montibus; per latera contextitur vineis, in summo autem cacumine, ostendit rudera, muri ruinas, ex arce olim ibidem supereminente residuas.

44. *Szegi* est praedium vicinum priori, ad orientem in eadem ripa, multo tamen maiori parte collium viniferorum, praestantiorique fructu. Nam uti ultra eundem collem *Varhegy* iam colles *Szegienses* incipiunt, et post duos alios retractiores, horridioresque, visitur primo collis paullo humilior, nomine *Sommos*, deinde paullo inferius, versus amnem *Poklos*, tum *Nézpest*, seu *Mézpest*, reductior versus *Bénye*, idemque optimus; nam licet *Varhegyensi* generositate fructus comparetur, tamen illum etiam aliqua parte superat. Neque *Poklos* multum decedit, tametsi qui nominantur *Hoszszumashy*, *Varjas*, *Hatalos*, inferioris sint sortis. Possidentur partim ab iisdem PP. Iesuitis, partim a diversis viris nobiles, C. ab *Aspermont*, B. *Klobusovskiis*, *Okolitsaniis*, *Pataiis*, *Berzevicziis*, et plurimis aliis. *Modranio* autem est etiam diversorium in praedio.

¹ corr. ex reliqui

45.¹ *Liszka* est oppidum frequens, plus quam dimidio milliari *Kereszturo* in eadem ripa *Bodrogi* ad orientem, conterminum praedio *Szegi* ab occasu, quemadmodum etiam vico *Bénye*, ad quartam partem milliari, a septemtrione tantumdem recedit oppidum *Toltsva*, quamvis ab ortu propius ei sit viculus *Vamos Ujfalú*. In meridiem subluitur amne *Bodrog*, ultra quem sunt modica et heic oppido foenisecia, ni inundentur. [p. 86.] Crebris enim *Bodrogi*, et *Tibisci* diluviis consueverunt vitiari. Vineae autem oppidi interiacent *Bényiensibus*,² et *Toltsvensibus*, *Ujfalusiensibusque*, paucis clivis, sed aequae vini generosi, et quod *Szegiensi* vilis non est, praesertim quod in *Előhegy* gignitur. Neque quod per clivum *Rány* crescit, ignobilioris fructus est, tametsi pars collis illius dimidia in terrenum rescindatur *Vamosujfalusiense*; solo³ autem hoc saxoso est, et durioris operae: levioris paullo in *Előhegy*. Sed vero, vineae omnes, si aliquas modicas excipias, dominantur⁴ partim dominis terrestribus, qui sunt V. Capitulum *Scepusiense*, praepositus eiusdem, partim aliis viris ex nobilibus praecipuis, *Desöffio*, *Kapio*, *Reviczkýo*, *Ioannellio*, *Barkotzio*, *Melczero*, *Alexandro Karolyi*, *Eperiensi*, *Balthasaro Orosz*, *Francisco Keresztes*, *Kossovitziis*, *Bornemiszae*, *Martino Krutsai*, *Georgio Nébest*, PP. Praemonstratensibus *Lelesziensibus*, PP. Iesuitis *Leutsoviensibus*, civitati item *Leutsoviensi*, *Bartffensi*,⁵ D. *Hambachero Eperiensi*, et pluribus aliis. Oppidanorum enim vix sedecim clivis in his vineolae sunt. Sed vivunt agricultura, agro quidem fertili, sed paucis, proximeque inter oppidum, et clivos eosdem circumfuso. Plurimi ipsorum sunt *Hungari*, confessionis *Helveticae*, reliquis Catholicis, *Slavis*, et *Ruthenis* mixtis. Templum in medio est, *Catholicis* sacris restitutum, cum turri eximia; *Helveticis* est oratorium. Intersunt curiae circiter quinque, duae dominorum terrestrium, PP. autem Iesuitarum *Leutsoviensium* una, una item *Mojsis Meltzeri*, nomine *Kekedi*, et una *Georgii Jakabfalvii*, exempta una, reliquae partim illorum, qui vineas possident, uti *Emerici Dessoffi*, *Martini Krutsai*, *Nebestio*, PP. *Leleszensium*, *Alexandri Caroli*, relictae viduae *Vaxman*, *Andreae Kismarki*, aliorum partim exterorum, partim domesticorum nobilium. Atque hae etiam, [p. 87.] aliquo praestantiore aspectu sunt; reliquae et heic, quas oppidani inhabitant, in formam tuguriorum stramine tectorum desinunt. Alioqui sunt oppidanis eximia privilegia, cum a IOANNE DE ZAPOLYA, qui eos ad miliaria XII liberos a teloniis pronunciavit, tum a RUDOLPHO, et FERDINANDO II. impetrata,⁶ qui prioribus roboratis, addiderunt ius gladii: ut nundinas annuas praetereamus. Nam etsi quotannis ad dies quatuor, *Benedicti*, *Ladislai*, *Michaelis*, et *Andreae* permisae eisdem sunt, nescio tamen, qua vicinorum negligentia, non celebrentur. Magistratus porro par cum *Kereszturiensi* conditio: sigillum autem simile *Tokaiensi*.¹

Oppidum
Liszka: eius
situs:

montes
viniiferi:

domini oppidi:

vita oppidano-
rum: lingua:
atque religio:

magistratus: et
sigillum.

¹ In margine a Belio adnotatum: *Op.* (oppidum), numerusque transscriptus est in 9. (quia *Sárospatak* est primum, *Tolcsva* secundum, *Tállya* tertium, *Szerencs* quartum, *Mád* quintum, *Tarcal* sextum, *Tokaj* septimum, *Bodrogkeresztúr* octavum, *Liszka* autem nonum.) Vide etiam notam nostram i. in p. 141.
² corr. ex *Binyiensibus* ³ corr. ex *sollo* ⁴ sic, in sensu scilicet passivo ⁵ corr. ex *Barffensi* ⁶ corr. ex *impetratae*

¹ In margine a Belio adnotata haec sunt: „33. Ardo vid. post fol. 9.” Transferre enim voluit in hunc locum descriptionem istius pagi tamquam huic descriptioni pertinentis, quia descriptio ista erronee in notitia *Processus Újhelyiensis* a Matolaio posita est (vide in nostra editione in p. 179.). De his notis Belianis vide etiam notam nostram i. in p. 141.

MEMBRUM II.

De

*Processu Interamnensi,
vulgo Insulano.*

Processus hic rescinditur a *Submontano* amne *Bodrog*, complectiturque oram provinciae illam, quae intra *Bodrogum*, et *Tibiscum*, in orientem procurrit. Et primo quidem milliaria unicum latitudine extendit, deinde sensim latior, expandit se ad milliaria circiter duo, post vicissim coit arctius, *Latorcza* amne, a *Provincia Ungensi* in *Bodrogum* deflectente. Itaque, quod inter meros amnes est, *Processum* vocamus *Interamnensem*; incolis autem vocatur *Bodrogközziensis*,¹ a voce Hungarica *Bodrogköz*, quod *Bodrogi interamnanum* significat.

1. *Vajdacska* in litteris publicis *Vajda*, ascendit a *Kis-Patak* eadem *Bodrogi* ripa circiter quarta parte milliaria in orientem aestivum, estque pagellus exilis, olim maior, ditionis *Lelesziensis*. Terrenum, quod viculo a meridie, et occasu est, erectius paullo consurgit, tenetque ruinas templi, et agros nonnullos arabiles, solo arido, sabuloso, [p. 88.] et libero a diluviis. Reliqua tamen humilia sunt, et una cum pagi nonnullis aediculis, cuius fere *Bodrogi* exundationi obnoxia, alioqui tritici atque foeni feracia. Eadem et silvulis passim interpunguntur, sed incolae sunt tenues, pauci iidem, tamen *Hungari*, *Slavis*, et *Ruthenis* mixti. In ea terreni angustia unicus ex piscibus vivendi modus eosdem ibidem tenet, alioqui diffugituri.

2. *A. Bereczky*, pagellus paullo melior, ad iactum tormenti a priore in eadem ripa superius. Possessio *Sigismundi Otsvarii*, cui et domus praestantior in pago est. Reliquae autem colonorum aediculae, uti a septemtrione cohibentur amne *Bodrog*, ita ab occasu atque meridie hortis fructiferis, adeo, ut prae copia prunorum pomorumque ne videri quidem possit. Adiacet ei ex ea parte, qua a *Vajdacska*² discessit, praedium *Agócz*, eiusdem *Otsvarii* ditio, solo illinc partim depresso, partim erecto, ideoque segetibus aptiore, sed tamen haud libero a diluviis.³ Incolitur ab *Hungaris*, confessionis *Helveticae*.

3. *Felső Bereczky*, minor priori, propiorque paullulum in eadem ripa, neque meliori soli et conditionis sorte; nam aequae diluviis exponitur, quamvis aequae triticum, et semina reliqua ferat meliuscule. Pari silvularum etiam interpunctione est distinctum. Haeredes agnoscit B. *Vecseios*, quamvis inserviat hodie *Otsvario* in pignore. Insessus autem ante annos aliquot, incolitur a nonnullis advenis, *Hungaris*, et *Ruthenis*, mixtis.

4. *Szegh* tantumdem superius est, in eadem ripa, quam ibidem amnis incurvat, flexu ita sinuoso ut propterea nomen quoque gerat pagellus, estque *Martini Krucsai* possessio, cui et curia in eodem visitur. Terrenum et heic depressius, facilius inundatur, alioqui pingue, ferax, et silvulis interstinctum. Ex ea parte, qua priori conterminatur, habet paludem piscosam, *Páltó* nomine, communi⁴ tamen cum *Felső Bereczkiensibus* piscatione.

5. E regione⁵ *Vajdacska*, et *Alsó Bereczke*, est⁶ pagellus *Luka*, in planitie remota a *Bodrogo* ad meridiem [p. 89.] quarta parte milliaria. Procul dubio a *Slavis* positum fuisse reor,

¹ corr. ex *Bodrogközziensi* ² corr. ex *Vajnacska* ³ corr. ex *dilluviis* ⁴ corr. ex *communis* ⁵ *E regione* corr. ex *eregione* ⁶ corr. ex *es*

quippe qui prata obtinet, continuis usque ad *Tibiscum* lacunis uvida; pratum autem *Slavis* vocatur *Luka*. Caeterum exilis idem pagellus est, ditionis baronum *Vetsei*, et si qui sunt alii, qui eum in partes trahant. Sed pauca sunt, quae solo hoc agriculturae proficiant, pluribus in lacunas, et uliginem abeuntibus. Ob eandem rem incolae sunt, et heic tenues, *Hungari* iidem, addictique confessioni *Helveticae*.

6. *Karós* ascendit a *Luka* in orientem aestivum quarta parte milliaris, estque e regione *Felső Bereczky*, et *Szegi*, pagellus priori minor, solo tamen haud dissimili, lacunoso a meridie usque ad *Tibiscum*, cetera sicco, et fertili, sed pariter obnoxio diluviis amnis *Bodrogi*, quippe a quo quarta parte distat ad austrum. Ab oriente pulchre ei circum sunt silvae. Paret B. *Vetsei*, et *Sosiis*, *Kazincziisque*, et aliis, sed haud pridem insessus est, incolis mixtis, *Hungaris* nempe et *Ruthenis*.

7. *Szerdahely* nova pariter colonia B. *Vetsei*, distat a priori quarta parte milliaris in orientem aestivum, haud procul a vico *Szeghi* in meridiem. Olim erat pagus celebris, a *Boczkaiis* excultus, qui et castellum in eo reliquerunt, sed postquam a centum annis desertus stetit, ante annos aliquot insessus est, longa quidem positione, sed aediculis exilibus, et <hinc> atque inde sparsis. Terrenum quidem laetum est, ab ortu monte vinifero, et silvestri, ab aquilone *Bodrogo* praeterfluente amoenum, sed eiusdem diluviis adeo saepe uvido, ut vix domus in arido constare possint. Reliqua in meridiem usque ad *Tibiscum*, plusquam milliaris intervallo meris lacunis tenentur, neque exarescunt unquam, quin etiam aestate sicca cultionem agri propediant.¹ In latere montis, quem attigimus, erant olim vineae plures, nunc vix una pro usibus dominationis existente. Castellum pago ab austro est, versus pagum *Karas*, loco erecto, et diluviis libero, aedificio quadrato, quatuorque ornato turrulis, quod muri circumveniunt, a *Boczkaiis* una cum castello exstructi, quemadmodum id clare [p. 90.] ostendunt *Boczkaiana* supra portam insignia: leo nempe magnanimus in circulo serpentis, caudam suam ore prehendentis. Infra castellum ad iactum sclopi †fistulae† est tempellum, iam cum pago olim dirutum, in cuius crypta sepultum esse *Nicolaum Boczkaium*, marmor superiectus notat. Non tantum enim insignia eadem, sed etiam poema habet, *Boczkaianae* genti accommodum, quod sic sonat:ⁱ

*Undique Christi dum² furerent et bella per orbem
vexarent³ miseros dira famesque viros,
Nicolaus praestans atavis, et principe fratre,
quo⁴ Stephanus Boczkai,⁵ Teutonis arma tudit,⁶
ac Gabriele iuvans, electo limina rege
et patriae, et purae religionis⁷ opus.
hoc⁸ genus a Miczban⁹ Simone trahebat avitum
cuius septena prole erat aucta domus.
Sex iubet exponi coniux, quos forte ferenti,
obvius est¹⁰ Miczban:¹¹ res patefacta fuit.*

¹ sic! ² CORNIDES 1782. p. 154. recte *Christiadum* ³ CORNIDES 1782. l. c. *vexaret* ⁴ CORNIDES 1782. l. c. *qui* ⁵ CORNIDES 1782. l. c. *Boczkai* ⁶ CORNIDES 1782. l. c. *tulit* ⁷ CORNIDES 1782. l. c. *relligionis* ⁸ CORNIDES 1782. l. c. *hic* ⁹ CORNIDES 1782. l. c. *Mitzbán* ¹⁰ CORNIDES 1782. l. c. *est* ¹¹ CORNIDES 1782. l. c. *Mitzbán*

ⁱ *Hoc poema etiam a Daniele Cornides publicatum est. Vide CORNIDES 1782. p. 154.*

*instantes¹ Miczban² famulis melioribus usus
aspere³ clam timida coniuge curat ali
atque ubi creverunt, numeros auxere suorum,
ex his Boczkaius,⁴ vir pius ortus erat.
Erectos animos leo, victoremque corona
prudens serpentis nomen, et omen habet.
Non frustra est, quaecunque gerunt generosa leones
pectora primatum sceptrum verenda notant.
Inde fit, ut constans animo cristata corona⁵
regalem patulo⁶ casside tecta gerat.⁷
Divitiis⁸ inhient alii, sed sufficit unum
ingenii pretio, et regis amore frui.
Hunc igitur tumulum, quisquis conspexeris, opta,
molliter ut cineres, mortua et ossa cubent.*

Circa hos versus, in marmore eodem leguntur haec:

MONUMENTUM SPECTABILIS ET MAGNIFICI DOMINI DOMINI⁹
NICOLAI BOCZKAI¹⁰ DE EADEM, ELECTI REGIS HUNGARIAE
CONSILIARIUM INTIMI QUI DUM VIXISSET ANNOS 54. MENSES
4. DIES 18. ANIMAM CHRISTO REDDIDIT¹¹ ANNO
1621. IUL. XV.¹²
ERECTUM A MAGNifico STEPHANO BOCZKAI¹³

Id autem propterea interserere voluimus, ut esset, et historiae *Miczbani Sövariensis*, et illustrissimae gentis *Vetseianae*, quae materno sanguine a *Boczkaiis* processit, monumentum, ornamentumque. Alioqui haec familia etiam non desistit, tam antiqui sanguinis celebritatem, omnibus claris actibus conser[p. 91.]vare. Castellum adhuc in pristina forma est. Pagum autem hactenus desertum, sensum augent advenae *Rutheni*, *Hungaris* mixti, quibus et delubrum est, sed quod tenues venerunt, aegre convalescunt, solo uvidio, et diluviis obnoxio.

8. *Kis* et *Nagy Kövesd*,¹⁴ pagi duo, Latinis *minus*, atque *maius Kövesd*. Utrumque ad pedem montis eiusdem positum, ita ut *Kis Kövesd* subiaceat eidem ad meridiem, *Nagy Kövesd* autem ad orientem, vix quadrante horae spatio a se invicem dissiti, quamvis uterque recedant a *Szerdahely* quarta parte milliaris in orientem. Olim et hi familiae *Sosianae*, *Boczkaiorum* consanguineae parebant; hodie¹⁵ tamen sanguine materno, a *Sosiis* propagato, translati sunt in *Klobusiczkyos*, a quibus quoque coluntur, colonis paucis, *Hungaris* in *Nagy Kövesd*, in *Kis Kövesd* autem mixtis, haud pridem confluentibus. Per latera eiusdem montis, versus utrumque pagellum in orientem, et meridiem virent

¹ CORNIDES 1782. l. c. recte *infantes* ² CORNIDES 1782. l. c. *Miztbán* ³ CORNIDES 1782. l. c. *caute*
⁴ CORNIDES 1782. l. c. *Botkaius* ⁵ CORNIDES 1782. l. c. *coronam* ⁶ CORNIDES 1782. l. c. *patulam*
⁷ CORNIDES 1782. l. c. *gerant* ⁸ CORNIDES 1782. l. c. *divitias* ⁹ CORNIDES 1782. p. 153. om. ¹⁰ CORNIDES 1782. l. c. *Boczkai* ¹¹ CORNIDES 1782. l. c. *tradidit* ¹² CORNIDES 1782. l. c. *16*. ¹³ *erectum ... Bocskay*
CORNIDES 1782. l. c. om. ¹⁴ sic! ¹⁵ corr. ex *hodi*

amoenissimo contextu vineae crebrae, fructus satis generosi, et nobilis, quamvis tantum pro domestico potu accomodi. Quidquid autem a pago utroque in reliquas partes recedit, planities est, exigua sui parte arida, quia lacunis, praecipue *Kartsa* interflua, pulchre eam tamen silvis inumbrantibus. Ceterum ab oriente pagi *Nagy-Kövesd* adtollitur quidam tumulus, satis editus, in quo arx eius nominis,¹ nudata quidem tectis, sed muro adhuc integra, longo prospectu eminet. Eam familia *Sosiana* sive condidit, sive conservavit diu, donec temporum iniuria ante annos L. desolari occiperet. Alioqui opus erat solidum, muris altis, atque crassis, conclavibusque opportunis, in formam quadratam structum. In medio habet puteum, profundum sane, et aquae saporis grati.

9. *Kartsa* adiacet lacunae cognomini a septemtrione, ad unum iactum tormenti dissitior a *Kiskövesd* in meridiem. Paret is B. [p. 92.] *Emerico Sennyei*, incolis paucis *Hungaris*, sed olim erat amplior, nobiliorque, si templi, quod in eodem est, nobilitatem respicias. Totum enim quadrato saxo tessellati² vermiculatique operis instructum fuisse, reliquiae eius ostendunt. Crediderim, a dominis olim ipsis pagum incolentibus conditum fuisse. Pertinebat autem pagus antiquitus ad ditionem *Alagi* et *Magotsii*, quorum gens utraque celebris erat et potens. Hodie autem vix unus, alterve incola numeri melioris pagellum colit, solo ubique coenoso, et lacunoso, plano tamen atque campestri.

10. *Páczin* transit easdem lacunas semihorio in orientem aestivum, estque pagellus eiusdem ditionis, priori paullo melior, nam et pluribus *Hungaris* incolitur, et meliore terreno pollet, quamvis potiori parte et heic lacunoso.

11. *Öres* in eodem ordine ad orientem hybernum semihorii spatio, propius tamen accedit ad lacunas illas *Kartsenses*. Multo tamen *Paczinio* vilior, non tantum soli qualitate, sed etiam colonia. Pauci enim iidem sunt, et *Rutheni Hungaris* mixti. Paret dominis compluribus, quorum nonnulli et in eodem habitant.

12. *Nagy-Géres* in eadem serie propius ad lacunas *Kartsae*, distat autem ab *Öres* semihorio, vicus aequae exilis, immo vilior. Nam praeterquam, quod solo aquoso, et inutili est, etiam colonis inhabitatur miserioribus, advenis maximam partem, iisdemque *Ruthenis*, et *Hungaris*, sed utrinque vagis, et nunc heic, nunc alibi degere cupientibus. Imperant autem eisdem heri plus, quam triceni, eorumque potiores sunt familia *Jasziana*.

13. *Kis-Géres* tantumdem distat a *Nagy-Géres* in orientem, estque ex altera parte lacunarum, ad iactum sclopi a radicibus montis *Helmecziensis* in meridiem, et quamvis nomine minor adpellatur, tamen priori praecellit, et incolarum copia, quamvis die X. Septembris MDCCXXXII. magna sui parte conflagravit, et benignitate [p. 93.] soli. Nam versus montem, atque ortum, terreno est erectiore, et arido, quamvis in meridiem discedat in lacunas. Incolunt eum *Hungari*, ditioni *Lelesziensi* subiecti.

14. *Szomotor* redit in amnem *Bodrogum*, prioribus duobus pagis in occidentem fere sesqui milliaris, vix tamen quarta parte milliaris remotius est supra *Szerdahely* in eadem ripa; et quemadmodum *Bodrogus*, in eodem loco inflexus,³ sinu suo collem quemdam terreum, seu tumulum erectiorem complectitur, ita colli eidem⁴ pagus subiacet in meridiem, ut proxime subluatur *Bodrogo* amne ab occasu, sed quod erectiore situ est, aquas despicit, agrosque colit, in edito atque arido, paucissimo tamen terreno. Nisi enim praedio *Véts*, quod proxime conterminatur in eadem ripa ad orientem aestivum, sublevaretur,

¹ in margine eadem manu additur *arx Nagykövesd* ² corr. ex *tessellati* ³ corr. ex *in flexus* ⁴ post *eidem* vocula *ita* erronee iterum descripta del. a nobis

in maximis foret angustis: tametsi et praedium idem, quod depressum est, vitietur diluviis. Supra pagum ex eodem tumulo declivitas quaedam vite consita conspicitur pro possessore, qui est *Paulus Klobusoczky*.¹ Est pago piscina, seu palus piscosa a meridie, incolae autem partim *Hungari*, partim *Slavi*, pauci utrimque.

15. *Kis Ujlak* revera exilis pagus diversorum possessorum, eundem incolentium, assidet eidem ripae, semihorio supra *Szomotor* ad orientem aestivum, solo partim sabuloso, partim subiecto crebris diluviis. Incolitur autem ab *Hungaris*, vagabundis *Slavis* mixtis.

16. *Pálfölde*, nonnullae aediculae *Klobusoczkyorum*, in eadem ripa, disterminantur ad iactum sclopi in orientem, acceduntque lacunoso rivo *Titio*, solo undiquaque uliginoso, et fallibili.

17. *Sz. Maria* pagus episcopi *Agriensis* trans *Titium*, contra *Pálfölde*, tenet locum non modo diluviis obnoxium, sed etiam ita silvestrem, ut vix agro arabili nonnihil interiiciat apertius. Ceterum, uti ab occasu vicinus est ei *Titius*, ita haud procul in meridiem praetermanat amnis *Bodrog*, *Zemlinio* in adversa ibidem ripa adiacente, ab ortu vero pariter accedit *Latortza*, dum supra *Zemplinium Bodrogo* miscetur. Itaque tot amnibus interclusus viculus, diluviis nequit liberari, dum [p. 94.] exundant. Incolae ei sunt pauci, ex *Hungaris*, *Slavis*, *Polonis*, *Ruthenisque* mixti.

18. *Rad* est in insula eiusdem lacus *Titii*, quarta parte milliaris supra priorem, solo nihilo meliore, ab oriente et septemtrione circumfusus silvis, cetera apertior, sed lacunosus. A meridie vero est ei vicinum praedium *Gerebse*. Vicus olim parebat *Forgatsiis*, postea tamen traditus *Baltasari Nemesanio*, hodiernum ab eiusdem haeredibus possidetur. Intersunt tamen et alii viri nobiles: quorum unus ex antiquis olim nomine *Milet*, domicilii sui particulam legaverit PP. Minoritis, qui hodiernum domicilio in eodem loco instructo, vulgo residentia inhabitant, numero terni. *Gerebse* autem praedium trahunt in suas partes varii, in his potiores PP. Praemonstratenses *Leleszienses*, *Csakii*, et alii.

19. *Szinyér* assidet eidem rivo lacunoso, situ tamen erectiore, magisque arido, semihorii itinere supra *Rad* ad orientem hybernum. Vix tamen octenis constat tuguriolis, domo tersiore *Sosii* finem viculi in occidentem claudente. Est enim domicilium instructum muro, in alterum contignationis ordinem, ab oriente turricula turbinato tecto adstructa, qua domus intratur. Inservit autem diverticulis *Sosiorum*, qui et pagum possident. Ceterum huius etiam incolae, uti pauci sunt, ita etiam vagabundi. Infra *Szinyer*, in via, qua in *Szomotor*, vel *Szerdahely* itur, interiacet praedium *Pusztá Körtvelyes*, in quo praeter pascua, agrosque arabiles et aliqua parte bonos, obvia sunt diversoria duo.

20. *Zéteny* recedit semihorio in orientem aestivum, ad eiusdem *Titii* rivum, estque ei a meridie, loco depresso, et modica qualibet exundatione aquoso, et lacustri. Incolitur a diversis nationibus, *Hungaris*, *Slavis*, *Ruthenis*, *Polonisque*, frequenti numero aedicularum, sed colonis pariter vagabundis, et instabilibus. Castellum *Zéteny* adiacet pago a septemtrione, a meridie turribus duabus exornato, inter quas sunt habitacula, et mansiones, in alterum ordinem contignationis auctae; a tergo licet murus, pari etiam altitudine, ex omnibus tribus partibus, mansiones eas claudat, [p. 95.] et una cum eisdem, castelli formam quadratam, fossaque cinctam repraesentet, tamen in eodem muro a tergo aliud est nihil, nisi pergula, seu ambulacrum, quo interne castellum ambitur. Primi, quibus

¹ sic!

natales debet, erant *Boczkaïi*, *Zetenyii* possessores. His successerat B. F. *Klobusiczky*, ducta ex eadem gente uxore, qui etiam castellum idem ab imis reformavit MDCLXXXIX. Situs opusque castelli amoenitate, munitione sua haud carent, sed hoc uno infelicia, quod quibusvis *Titii*, et *Bodrogi* diluviis, inundantur adeo, ut quidquid †atria†¹ castelli occupare solent alias, eiusmodi incommodo in superiora debent supportari. Ultra castellum est hortus laxus, et multi generis pomis refertus.

21. *Véke* pagus haud multo exilior, tenet quidem eandem lacunae ripam, ad iactum tormenti in meridiem, sed loco paullulum erectiore. Etsi namque ex parte lacunae solum eius est humile, tamen semper erectius in meridiem, tantaque passim elevatione, ut ibidem exundationes effugiat, agroque sit arido, resolutio tamen, et seminum omnis generis ferace. Id unum queritur, quod exile est, et angustum. Ipsi pago dominantur partim B. *Georgius Ghilani*, partim haeredes *Vikeiorum*, alii, et in his praecipue *Somlyodi*, processus huius iudlium.¹ Utrisque sunt domicilia, quae fines pagelli claudunt, illius unum ab ortu, murati operis, huius vero alterum ab occasu, mansionis commodae.

22. *Szentes* recedit a *Véke* atque lacunis ad quandrantem milliaria in meridiem, tenetque erectam ibidem et collinam positionem, monte ei *Helmetzio* in orientem aestivum supereminente. Ipse pagus grandis non est, sed solo ferace, et a diluviis libero, si partem illam, quae in meridiem transit, excipias, ea enim aquosa est. Incolae et heic *Hungari*, ditionis partim *Sennyeanae*, partim *Vaianae*, partim *Ibranyianae*, partim aliorum.

23. *Boly* est pago *Véke* ab oriente aestivo paullo propior, quam *Szentes*, ultra lacunas *Titii*, prope tamen aquas eiusdem. Constat aediculis paucis, inter quas eminet domus, seu curia *Farkasiana*. Alioqui pagellus ipse paret *Klobusoczkiis*. Solum ei bonum est, sed non liberum a diluviis. [p. 96.]

24. *Szolnácska* recedit a *Boly* in orientem, eadem *Titii* ripa, quippe qui flexu, recurvo eo, cursum dirigit, sed pagus vix disternatur, ab² eodem *Boly* longius, quam quadrantis horae spatio. Ex ea parte, qua in septemtrionem respicit, finitur silvis in terminis *Comitatus Ungvariensis*. Reliqua sunt aperta, plana, sabulosa, feracia seminum, si absint diluvia. Incolae tamen aequae mixti, et migrationibus crebris dediti. Serviunt *Kantaianis*, hodie relictas *Botosianae*. Vix tamen octenis constant aediculis.

25. *Polyán* pagus ditionis *Lelesziensis*, semihorio dissitus a *Szolnacska* in eadem *Titii* ripa. Domibus est paucis, solo suppare, incolis *Ruthenis* atque vagis.

26.³ *Lelesz* oppidum est vico *Polyan* a meridie quarta parte horae dissitum in eadem *Titii* ripa, cuius quidem pariter damnosa diluvia perpetitur, sed nihilominus tamen solo passim erectiore laetatur, ideoque terreno est inter hos locos optimo, resolutio, pingui, et ferace, amplissimeque arabili. Olim a *Lelesziis* possidebatur, sed postquam ad BELAM II. filium *Almi* translatus erat, is in testimonium animi grati erga *Boleszlaum*, episcopum⁴ *Vaciensem*, quo ex sacro fonte ab ipso susceptus esset, eidem oppidum hocce dono dedit. *Boleslaus* autem devovit canonicis regularibus ordinis Praemonstratensis, suffragante ANDREA *Hierosolymitano*, qui non tantum oblationem *Boleslai* roboravit, sed quod pars quaedam corporis coniugis suae in templo oppidi huius sepulta erat, etiam partem

Oppidum Lelesz: eius situs Titii diluvionibus obnoxius: terram habet fertilem satis
Bela II. Boleslao episcopo Vaciensi donat: hic vero aliis:

¹ lectio incerta ² corr. ex a ³ In margine a Belio adnotatum: *Op.* (oppidum), numerusque transcriptus est in 1. (quia *Lelesz* est oppidum primum in hoc processu.) Vide etiam notam nostram i. in p. 141.

⁴ corr. ex *episcopus*

¹ *Id est, iudex nobilium, qui abbreviate ita nominabatur apud Hungaros.*

*praepositi de
Lelesz viri
acceptissimi:*

dimidiam pagi *Mikusae Varadiensis* adiecit, ut bini huius ordinis sacerdotes in perpetuum heic habitare, sacrisque vacare possent. Accesserunt post alii, qui partim pagorum, partim vinearum donatione ditionem *Lelesziensem* auxerunt. Roborarunt autem omnia LUDOVICUS I. CAROLUS itidem I., ELISABETHA regina, et SIGISMUNDUS. Ea regum et maecenatum gratia adeo accrevit possessione *Leleszium*, ut non tantum viginti et aliquot pagis dominaretur, sed etiam praepositos aleret, qui ad praecipua munia regum †prensabantur†. *Dominicus* certe e comitibus de *Palocz*, praepositus *Lelesziensis*, ea fuit apud URBANUM VI. Romanum pontificem aestimatione, ut non tantum vicarius generalis sui ordinis per *Hungariam* constitutus sit, sed etiam bullam ab eodem indeptus, capituli generalis in *Hungaria* celebrandi gratia. *Nicolaus* vero apud SIGISMUNDUM regem vices cancellarii gerebat MCDXXXI. *Elias* de *Butka* adspiraverat in episcopi *Hipponensis*, secretariiue SIGISMUNDI eiusdem regis fortunam et dignitatem. Non minus et *Ioannes* praepositus vicibus cancellarii defungebatur apud FERDINANDUM I., ut reliquos viros praecclaros taceam. Sed quemadmodum FERDINANDO cum *Ioanne* dissidente, cuncta susque deque habebantur, ita *Petrus Prinius*, eodem bello diffugientibus sacerdotibus, praeposituram hanc *Lelesziensem* in praesidium convertit, quod et post fecerunt *Boczkaus*, *Betlenius*, *Rakoczius*, alii, oppido eius ditioni suae adplicato. Postea, ubi tempora subinde requieverunt, redditum est *Leleszium* sacerdotibus, verum non Praemonstratensibus, sed Petrinis, observandi archivi caussa. Dum vero *Benkovitsius*, episcopus *Varadiensis*, Turcicorum bellorum causa, in sua episcopo nequiret habitare, praeposituram hanc consecutus diu in potestate habuit, neque eandem *Praemonstratensibus* restituit, nisi ubi *Varadinum* repetere potuit. Ineunte ergo saeculo decimo octavo, missi sunt primum patres duo, a *Francisco* abbate *Pernecensi*, ut eandem praeposituram occuparent. Ex eo tempore semper in manibus ipsorum praepositura haec mansit, imperatque hodie in *Provincia Ungensi*, pagis *Nagy*, et *Kis Kapos*, nec non *Viszokae*, in *Zempliniensi* autem oppido *Kiraly Helmeecz*, nec non vicis *Kis Geres*, *Polyan*, *Csernő*, *Senyén*, *Ritse*, *Szaloka*, *Keresztur*, *Vajda*, et nescio, ubi *Ojloch*, quamvis olim tenuerit in diversis comitatibus *Kanyak*, *Arpa*, *Zalonta*, *Mikusa*, *Hagy-masz*, *Narher*, *Apa*, *Migad*, *Bessenyo*, *Csernafeld*, nec non partes aliquas in *Golcza*, et *Egred*. Clastrum oppidi partem occupat ab occasu, loco paullulum erecto, et tumuloso, aedificio quadrangulo, in ordines contignationis duos sublato, aliisque super aliis ornamentis et mansionibus decoratum, cuius partem, quae in orientem spectat, et meridiem complet templum *Sanctae Crucis*, in quo praeter praepositos sepulti sunt *Melchior Alagi*, iudex curiae, *Samueles* duo *Halleri*, capitanei *Diosgyör*, [p. 98.] *Doczius* item, nec non *Franciscus Sennyei*, cuius genti et crypta instructa est, ut reliquos taceam. Clastrum circuit maceries muri instar, ut castellum conditum credas. Laetissimi est aspectus, aura salubri, terreno ferace, sed diluviis obnoxio. Tergum templi ornat turris eximia, cum horologio publico.

*templum S.
Crucis, et in
cripta eius qui
iacent?*

*II. oppidum
Kiraly Helmeecz:
eius situs, vini
aliorumque
fructuum feracis-
simum atque
amoenissimum:*

29.¹ *Kiraly Helmeecz* oppidum eiusdem ditionis distat a priore in meridiem hybernum, semihorii itinere, tenetque radices montis sui nominis ab oriente,² loco paullulum erecto, et longi prospectus, tritici, herbae item nicotianae, nec non vini feracissimo. A tergo enim oppidi proxime ascendit acclivitas eiusdem montis, per latera clivi vineis, arboribus fructiferis per calcem sic inumbrata,³ ut vix *Elysios*⁴ campos amoeniores his credas.

¹ In margine a Belio adnotatum: *Op.* (oppidum), numerusque transscriptus est in 2. (quia Lelesz est oppidum primum in hoc processu, Királyhelmeecz vero secundum.) Vide etiam notam nostram i. in p. 141. ² recte *occidente* ³ corr. ex *in umbrata* ⁴ corr. ex *Elisios*

Eiusdem procul dubio amoenitatis gratia, *Susanna* quoque *Lorandffia*, dum *Georgio* marito orbaretur, locum hunc delegit sibi pro tacito diverticulo, cuius rei gratia domicilium etiam excitavit, situ amoenissimo, et tanti prospectus, ut e fenestris totam regionem in orientem protensam usque ad *Carpathi* montes †hilarissimo†² potuerit conspici. Exstruxit autem eandem domum anno MDCLIV. Ita enim inscriptio, insignibus super aditu in domum saxo incisus circumdata habet:

SUSANNA LORANDDFI CEL. PRI. DOM. GEORGII
RAKOCII PR. TRANS. ETC. RELICTA 1654. DIE I. MAII.

Quae domus postquam ruinas iam minari visa est, canonici Praemonstratenses, accurate *Carolo Tahy*, tabulae regiae iudiciariae praelato, eandem tersissime restaurarunt, adiecto a tergo horto pariter laeti prospectus, et ultra cella vinaria, in penetralibus montis, in quo vinum idem gignitur, generosum satis, et bonum, salubreque, tametsi potui tantum domestico accomodum. Sunt tamen eodem monte, non *Lelesziensibus* tantum modo, sed etiam compluribus proceribus regni, et nobilibus vineae, oppidanis vix aliquam modicam portiunculam pro suo usu excolentibus. *Hungari* sunt, et hi, *Ruthenis* mixti, operibusque vineaticis pro mercede dediti. Curant tamen et herbam nicotianam magna copia. Ceteroqui solum etiam heic erectius, et fertile est, quamvis arctum, et exiguum.

30. *Nagy* et *Kis-Roszvagy* pagelli duo discedunt a *Kiraly Helmech* in meridiem milliari dimidio, ultra *Kis Géres*, atque ita sibi invicem vici[p. 99.]ni sunt, ut vix quadrantis horae spatium intermittant. Unus eorum *Nagy Roszvagy* est partim *Prinii*, partim aliorum, alter *Kis Roszvagy Ferenczianorum*, aliorumque, uterque exilis, incolis mixtis, miseris, et vagabundis. Utrique enim aegre tantum spatii aridi est, quo aediculas cum cortibus collocent. Reliqua omnia circumfunduntur lacunis, *Tibiscum*³ usque pertingentibus.

31. *Semién* discedit a *Kis-Roszvagy* in orientem quarta parte milliari. Pagellus exilis, praepositurae *Lelesziensis*, solo paullum aridior, melioreque, sed parte terreni magna diluviis, et lacunis fere submersa. Incolitur ab *Hungaris*.

32. *Ritse* par priori, ditionis eiusdem, uno remotus quadrante milliari versus *Tibiscum* a regione *Kis Roszvagy*. Adiacet silvis versus *Tibiscum*, et *Czigand* pagum protensis, ideoque parte ibidem tumulosa, solum incolit aridius, sed sabulosum, atque inops. Reliqua sunt pari lacunarum frequentia interstincta. Itaque heic etiam incolunt coloni pauci, natione *Hungari*, qui defectu agricolationis, vivunt operis vineaticis in monte *Helmetiensi*.

33. *Cséke* nihilo melior, quam *Ritse*, recedit tamen ab eodem in regionem apertam, ad orientem aestivum, estque vicinum *Semjeno*, ad ortum magis auctumnalem, dramatis unius spatio, solo pariter iam sicco, et frugibus idoneo, ex ea parte, qua in septemtrionem et meridiem procurrit, reliqua <parte>⁴ vicissim uliginoso. Incolitur a *Ruthenis*, dominis diversis et compluribus.

34. *Látza* pagus melior *Sennyei*orum, est in eadem serie ad orientem, soli qualitate pari, sed ampliori terreno, quod agricolari possit. Incolis quoque excolitur *Hungaris* meliori [†...†].⁵

Susannae
Lorandffy re-
lictæ Georgii
Rakoczyæ¹
colonia:
MDCLIV. I.
Mai. posita:

ruinae
proxima
restauratur
a Praemon-
stratensibus:
vinearum heic
heri proceres
nobiles quoque:
incolis Hun-
garis easdem
colentibus.

¹ corr. ex *Rakoczya* ² forsán *hilarissime*, aut *hilarissima* ³ corr. ex *Tibisum* ⁴ add. a nobis ⁵ lacuna hic latet

35. *Perbenik* et *Damocz* pagi sibi invicem vicini, ea propinquitate, ut hic ab illo, vix ad iactum tormenti dissideat in orientem, paretque uterque *Sennyeiis*, incolis mixtis et vagis, egenisque, solo tamen *Perbenik* meliore, quamvis in *Damocz* incolarum copia praevaleat.

36.¹ *Dobra* nomen accepit a praestantia² soli, atque coloniae, convenitque eidem olim nomen istud, sed iam melioribus colonis desolatus, tenet nil nisi vagos, profugos et mixti generis, nationisque advenas; alioqui solum utcunque aridum, et capax culturae est. Subest iisdem *Sennyeiis*. [p. 100.]

37. *Bél* vicinus priori ad orientem, vilior priori, vix enim IX. constat colonis, *Sennyeiis* et aliis nobilibus famulantibus, et ex diversis regionibus *Ruthenicis* collatis. Solum ei par est, ut in *Dobra*, sabulosum, resolutum, et fertile.

38. *Batska* redit plus quam quarta parte milliari a vico *Bél*, versus *Lelesz* oppidum in septemtrionem, estque vicinum *Leleszo* ad iactum tormenti in dextra *Titii* ripa. Pagellus *Tornaiana*, haeredis *Stephani Barlokii* consanguineae; olim erat *Adami Vai*, celebris ex confoederatis *Francisci Rakoczii* profugae. Eo enim propter obstinatum proscripto, impetraverat locum *Stephanus Barlok*, eoque extincto, successit *Eva Bentze*, ex sorore *Barlokii* neptis, suffragante ipso rege et imperatore CAROLO VI. Est³ huic pagello quaedam modica portio soli elevatioris, feracisque, quamvis ea etiam offundatur subinde undis *Titii*, dum intumescit, ne pago quidem exempto, quippe qui lacunis vicinus est, constatque ex nonnullis aediculis, inter quas eminentior, ornatiorque possessorum est, ab *Adamo Vaio* aedificata.

39. *Kaponya* est contra *Batskam*, ultra *Titium* ad iactum sclopi maioris, interiacente terreno tumuloso, et diluviis, qua erectius est, libero. Subiacet enim pagellus tumulis quibusdam sabulosis, ultra domunculas eius, quarum aegre tres, quatuorve sunt, silva fines comitatus offundente, diluviisque obnoxia. Paret et hic *Tornaiana*, incolis in utroque pagello *Ruthenis*, *Hungaris* mixtis.

40. *Botyan* est *Kaponyae* ad meridiem quadrantis horae dissidio, in utraque *Titii* ripa, solo, qua erectius, meliore, cetera pariter aquis obnoxio, quod silvis et rivis *Latorczae* definitur, definitque totam ibidem provinciam. Incolae eius sunt *Hungari*, *Slavis* et *Ruthenis* mixti, aediculis per utramque ripam dispersis. Castellum *Botyan* eminent in fine pagi ad meridiem, forma itidem quadrata, ditionis una cum pago *Sennyeiiana*. Spectabat olim ad *Tarkanyos*, iisque extinctis, recidit B. *Sennyeios*, ex quibus [p. 101.] hodie ornat castellum *Emericus*. Is enim castelli partem, quae in aquilonem spectat, instruxit hoc anno conclavibus ad modum aevi sat tersis, partem quoque ad austrum restauraturus. Reliqua tenent mansiones olim factas, una cum sacello in angulo orientali, cruciatus servatoris mundi, meris picturis, scripturisque intus complexo.

41. *Agtsernö* pagellus haeredum *Klobusoczki*, repressus a *Botyan* in orientem ad iactum tormenti, penes silvas, *Comitatum* ab *Ungensi* definientes, domos eius, quae paucae sunt, pomifero hortorum ambitu quasi abdente. Solum ei versus *Botyan*, et *Tarkanum* par, cetera aequae aquosum, et diluviis subiectum. Colonorum aegre quini, vel seni sunt, inter quos ipse dominus *Ioannes Klobusitzky* domicilio habitat peculiari.

¹ corr. ex 34. et etiam ceteri numeri erronei post eum correcti ² corr. ex *praestantiae* ³ post *est* ponitur e, del. a nobis

42. *Kis* et *Nagy Tárkány* pagelli duo ad iactum tormenti ab *Agtsernö* in meridiem, quorum unus *Kis-Tarkany* tenet angulum, a confluente *Tibisci* et *Titii* ibidem factum, intercedente lacuna, quam *Morotvam* nominant. Vicus est exilis, solo depresso et molli, perpetuisque exundationibus exposito. Effuso enim *Tibisco*, et ab hoc retorto *Titio*, aegre domus aquis tutae manere possunt. Coloni vix duo sunt, *Tornaianae* subiecti, reliqua constant ex curiolis nobilium, B. *Sennyeyo* quoque nonnihil in partes trahente. Alter vero *Nagy Tarkány* vicinus est ad iactum sclopi in meridiem in eadem *Tibisci* ripa, pari solo, sed colonia maiore, ditionis B. *Emerici*, atque *Ladislai Sennyei*, olim gentis *Tarkanianae*. In fine pagi, eadem ripa est traiectus, salisque caesarei apotheca. Castellum *Tarkaniense* ornat finem vici orientalem, aedificio vasto, quadrangulo, antiqui operis, sed a B. *Ladislao Sennyei* dimidia sui parte tersius renovato. Quatuor eius angulos totidem exornant turres, alta fossa castellum totum ambiente. Incolit illud idem B. *Ladislaus Sennyei*. [p. 102.]
43. *Agard* in eadem ripa, sed paullo remotius a *Tibisco*, distat a *Tarkany* quarta parte milliaris in occidentem, prope *Damoczum* ad orientem. Viculus exilis, saepe ita exutus colonia, ut vix ternos incolas retinuerit, ceteris dilapsis; nunc adsunt tamen aediculae circiter octo, incolis *Ruthenis*, *Hungaris* mixtis, quibus partim B. *Sennyeyii*, partim imperant alii viri nobiles. Solum loci licet aliqua modica parte aridum, sabulosum tamen est, et inutile.
44. *Leanyvár* tres, vel quatuor aediculae eorundem B. *Sennyeyiorum*, in ripa *Tibisci*, publico ibidem traiectu nota.¹ Distant ab *Agard* milliari dimidio in meridiem, loco inepto, modica sui parte aperto, cetera silvestri et salebroso, non sine lacunis, et planitie uliginosa. Prius haud conspicitur, quam proxime aditus.
45. *Nagy* et *Kis Czigand* pagi duo remoti a *Leanyvár* in occidentem plus quam milliari dissidio, in eadem *Tibisci* ripa, loco ita abstruso, ut aegre adiri possint, viam silvis et lacunis vehementer impredientibus, interdum quoque praeculentibus penitus. Nam ripam annis perpetuae densissimaeque inumbrant silvae, reliqua lacunae circumfundunt, quae coniunctae cum diluviis *Tibisci*, intercludunt saepe pagos, ut nusquam currulem admittant aditum. Caetera, qua pagi sunt, locum quidem obtinent apertiore, erectioreque, sed ita diluviis obnoxium, ut aegre domorum situs aquarum vim effugiat. Sunt autem pagi sibi invicem ita contigui, ut eos nil nisi quaedam modica soli depressio, valli instar interiecta, ab invicem distinguat, et distermine. Uterque incolitur ab *Hungaris*, in *Kis*, quam in *Nagy Czigand* paullulum frequentioribus, sed ita egenis, ut vix loco durare possint, et revera nos ipsi admirabamur, *Hungaros*, gentem liberam, et soli amantem melioris, tam inutili, tamque duro loco posse habitare. Non [p. 103.] enim ibidem agri, non prata, non pascua, a creberrimis diluviis tuta sunt. Ceterum cuncta obscura, impedita et salebrosa, ferisque, quam hominibus aptiora, frequenti *Tibisci* effusione, incolas ab omni mortalium societate excludunt. Sed idem hoc loci discrimen causam esse arbitror, quod miseri incolae aetatis huius calamitatibus pressi, habent satis qualicumque abstruso, et ieiuno, obscuroque loco latitare, si modo a militum commotionibus, vexationibusque maneant tuti. Nam, quod aegre aliquis, nisi coactus eosdem adire velit, haerent miselli in pace, et quiete, tametsi benignitate melioris territorii destituantur. Parent autem post B. *Sennyeos*, *Vetseios*, *Ladislao Vai*, *Ibrany*, *Pongracz*, ceteris, quorum studio, et ope provincialium, agger eis a parte *Tibisci* egestus est, qui tumoribus *Tibisci* crebrioribus

¹ malim notae

resistat. Caeterum, quia loci difficultate subsidiis quaerendi panis in proprio solo destituuntur, excursant ultra *Tibiscum* ad messales operas, frumentique demensione, exculcationeque acquirunt¹ tantum, quantum vitae cum necessitate sustentandae, ferendisque temporum iniuriis sufficiat.

46. *Karád* descendit pari viarum difficultate, uno milliari inferius, tenetque eandem ripam, sed ita prope ad *Tibiscum*, ut nullis aggeribus obstantibus, metuendum sit, ne pagum ipsum absorbeat. Licet nihilo maior sit, quam *Nagy Czigand*. Quidquid autem de huius recensuimus tenuitate, obscuritate, difficultateque agricolandi, vivendique, id omne, et hicce pagus, miserrima sua sorte experitur abundanter. Nam non modo densissimis silvis ab ortu, et occasu circumseptus est, sed etiam a meridie *Tibisco*, lacunis vastissimis a septemtrione affligitur. Praeterea, cum in *Czigandis* aliquis [p. 104.] modicus agricolandi modus sit, heic plane nullus. Auctumnales certe segetes, ne cogitare quidem integrum est. Et quamvis vere, aquis resorptis, alveisque suis redditis, nonnihil sementis licet facere; tamen metu cum perpetuo, id etiam diluviis, subinde praeter omnem spem ingruentibus,² consecrandi. Itaque heic etiam, dum proprio solo nequeunt, quaerunt alieno modum agricolandi, conducuntque in agro *Szaboltsiensi* trans *Tibiscum* aliquas modicas terras arabiles, iisque subactis, tollunt nonnihil frumenti, qui poterunt, in societatem datis singulis, vel binis iumentis, quadrigas, vel sexaiugas³ colligere. Eorum vero, uti pauci sunt, ita plurimi ipsorum excursant aestate, vel in alienas messes, vel vineas *Tokaienses*,⁴ a quibus distant milliariibus duobus, talique modo operis manuariis sustentant miseram vitae rationes; interdum et piscaturae mercatu iuvantur pauperculi. Alioqui loco hoc abstruso, et infelici, hoc felices se esse credunt, quod hi remoti ab humana societate tam frequentes militum transitus, haud perpetiantur, tametsi et ipsos publica necessitas, in abditis his latebris inveniat. *Hungari* sunt et hi omnes, pari,⁵ uti *Czigandenses*, cultu. Nam et barbas alunt liberales, et moribus sunt depressis, animo meticuloso, vivendi ritu neglecto, et simplici. Vini usus plane nullus, neque cerevisiae, sed sola aqua *Tibisci* restinguunt sitim, adhibito, dum opus poscit, aliquo modico cremati, vulgo *palinkae* usu. Neque panis, ut reliquis *Hungaris*, praestantia est, sed eo et tritico *Turcico* saepe fruuntur. Parent vero partim *fisco regio*, partim *Petrohai*, haereditate in *Sennyeios* redundante. [p. 105.]

MEMBRUM III.

De

*Processu Ujhelyiensi.*⁶

Incipit *Processus Ujhelyiensis*, infra *Ujhely* oppidum ab amne *Bodrogo*, pergitque in septemtrionem ad fines usque *Poloniae*, longitudine milliarium plus minus duodecim, latitudine diversa: nunc enim excedit bina milliaria, nunc his quoque angustior est: et

¹ corr. ex *anquirunt* ² corr. ex *ingruentibus* ³ rectius *seiugas* ⁴ corr. ex *Tokaiensis* ⁵ corr. ex *paris* ⁶ corr. ex *Ujhelyiensi*

quemadmodum diversis vallibus duabus praecipuis distinguitur per medium, in fine autem variat colliculis diversissimis: ita in quinque districtus dispertitur, quorum singulis singuli sunt arbitri, vulgo *iurassores*.¹

SECTIO I.

De

*Districtu Ujhelyiensi.*²

Hic omnia ea complectitur, quae in finibus *Abauj*, valle quadam³ montibus utrinque interclusa ad fines usque *Sarosiensis Provinciae* et *Poloniae* procurrun. In his *Ardó*⁴ pagellus exilis, ditionis *Patakiensis*, visitur supra *Patakinum* ad iactum tormenti in eadem *Bodrogi* ripa, solo pari, erecto, et fertili. Est ei et collis vinifer nomine *Somlyod*, ad septemtrionem, forma rotunda, molliter acclivibus lateribus, vino plus quam domestico usu digno. Fama est, tam fertilem fuisse aetate *Georgii Rakoczii*, ut vasa vini CMXCIX. dederit. Eius autem uxor, *Susanna Lorandffia* vindemia una mille quingenta dolia fertur collegisse. Aetate hac etsi tantam fertilitatis gloriam nondum meruit, fert tamen ubertim pro usibus dominii. Colonis enim in eodem nihil est, verum hi vivunt operis manuariis, et modica agricultura, suntque *Rutheni* ante annos circiter duodecim confluentes. Olim enim stetit desertus.

§. I.

De oppido Ujhely

*Ujhelyinum*⁵ oppidum distat *Sarospatakino* milliari uno in septemtrionem, remotius paululum a *Bodrogo*, in radicibus collium viniferorum, quibus *Submontana* vina orae *Tokaiensis* ex eadem parte finiuntur. Vicini namque *Patakinis* sunt, et continua serie post collem *Somlyod Ardoiensem*, diversis se clivis excipiunt. Eorum primus vocatur *Feketehegy*, in latere *Sátorhegy*, quippe [p. 106.] qui oblongo vertice tentorii specie adtollitur, habebatque oppidum olim ex ea parte, qua in meridiem spectat, intra radices suas, et amnem *Bodrog*, quapropter et hodie *Sator Ujhely* adpellatur. Collem autem hunc subsequitur collis alius, rotundus magis, et acuminoso vertice, tametsi in summo cacumine planus sit, teneatque adhuc rudera, et partem ruinae arcis, ibidem olim ante quatuor saecula florentis. Eam ob rem vocitatur collis hic *Varhegy*, et quia latere uno pulchre in austrum vertitur, gignit ex eadem parte vinum nobile, et generosum, dignum gloria vini *Submontani*, seu *Tokaiensis*, in quantum id, ad tertiam classem refertur. Ceterum mons idem *Varhegy*, heic velut angularis est, reliquis ab eodem in septemtrionem procurrentibus, clivis tamen in orientem

*Oppidi Ujhelyi situs:*⁴

colles viniferi:

¹ sic, pro *iurati assessores*, de quo vide notam nostram i. in p. 140. ² corr. ex *Uhelyiensi* ³ corr. ex *quodam* ⁴ in margine aliena manu scribitur: §. I. De oppido Ujhely ⁵ In margine a Belio adnotatum: i. Op. (oppidum), quia Sátoraljaújhely est oppidum primum in hoc processu. Vide etiam notam nostram i. in p. 141.

¹ In margine manu Matolaii haec scribuntur: „pertinet Arda ad finem Processus Submontani.” Quam ob causam etiam Belius hunc pagum in finem descriptionis processus istius transferre voluit, numero eius in 33. transcripto. Vide etiam notam nostram i. in p. 167.

*oppidi pars
potior constat
ex domibus
nobilitaribus,
atque
sacerdotalibus:*

obversis, uti sunt *Boglyoska, Magoshegy, Szárhegy*, qui etsi una cum *Varhegy* pari, et proximo situ in orientem aspiciunt, viliori tamen fructu pollent, vino nimirum nonnisi ad potum domesticum, et vulgarem apto. Atque ex eadem parte quoque subiacet clivis oppidum, oblongo situ, domibus frequentibus, sed vix vicenis colonis, qui ditioni subsunt¹ *Patakiensi*. Reliquae vel sunt curiae, vel domus exemptae et liberae, vel etiam sacerdotales. Harum una est templum parochiale oppidi, in medio areae, altera PP. Paulinorum, cum eorundem coenobio, quod antiquitus fundatum ornavit privilegiis BELA et ANDREAS reges, roboravit autem CAROLUS I. MCCCXII. uti etiam LUDOVICUS I., auxit vero piscina *Kassató Ioannes*, comes *Slavoniae* MCCCXXXIV., et *Michael* de *Butzka* vineis *Toltsvensibus* anno MDVI., nec non vinea una *Laurentius Faber* de *Toronya* MDIX., et MDX. *Ursula Varju* contulit unam sessionem in *Keletsen*. Harum enim litteras adhuc tenent iidem Paulini, quibus et conventus est, et tanta pars oppidi, ut idem incolis fere exaequet. Eandem partem *Barátsor* vocant incolae. Curiarum praecipuae sunt, domus ipsius domini, curia item *Clobusiczkyana, Szunyogiana*, olim *Nikhaziana, Bornemisiziana, Krutsaiana, Desöffiana, Farkasiana* duae, *Szirmaiana* una, *Kazincziana* itidem una, ut reliquas silentio praeteream. Ipsi oppido imperarunt olim *Dobones, Rakoczii*, alii, hodie princeps a *Trautzon*. Quemadmodum autem et heic vineae praecipuae sunt exterorum, partim procerum, partim civium, ita et curias quoque plurimi sibi exteri vindicant, tametsi non desint, qui nonnullas inhabitant etiam ipsi. Ceterum sunt quoque liberae, vulgo exemptae, eademque [p. 107.] una cum curiis heic praecipuae, murati operis atque in alteram passim contignationem erectae. Itaque oppidanorum domicilia uti humillima sunt, ita de humili sorte ipsorum testantur. Pauci sunt ipsorum, quibus aliqua modica vinicolandi, et agricolandi possessio est. Reliqui omnes operis manuariis vitam sustentant. *Hungari* sunt praecipui, reliquis partim ex *Slavis*, partim *Ruthenis* admistis, quorum singulis nationibus, et religionibus sua sunt exercitia. Non desunt *Graeci, Traces, et Iudaei* mercaturae gratia, quibus plurimum heic suffragantur nundinae, tota hac ora celeberrimae, diebus nempe *Palmarum, B. M. visitantis, Egydii* item, et *Emerici*, maximo concursu celebrari solitae. Quod reliquum est, taceri non debent fontes, quibus solum *Ujhelyiense* affluit. Eorum praecipuus est² fons *Dersik*, in area nundinarum, alter *Solyonka Kúttya* in fine montis *Magoshegy*, tertius autem *Komlo-Kút*, versus *Bodrogum* in plano. His enim praecipue utuntur *Ujhelyienses* cum maxima gloria salubritatis. Alioqui ager eorum, nisi imbuatur laetamine, frumenta fert difficulter, et quia partim humilis, partim convexus est, vitiatur diluviis, non tantum *Bodrogi*, sed etiam torrentis *Ponyvae*.

*oppidanorum
domicilia et
vita:*

*lingua
eorundem:
nundinarum
celebritas, et
termini:*

*series fontium
salubribus
aquis
scatentium:
ager diluvioni
obnoxius,
sterilis est.*

§. II.

De castellis et vicis

1.ⁱ *Borsi* est castellum *Beganiorum*, olim gentis *Rakocziana* in ripa *Bodrog*, ad iactum tormenti ab *Ujhelyio* in orientem, loco plano et humili, sed culicum importunitate ingrato, adiacet enim silvis et fluvio. Caeteroqui castelli opus valet muris solidis, forma

¹ corr. ex *subsint* ² est del. a nobis

ⁱ *Etsi castella et vici, uti ex titulo apparet, ab ipso Matolaio in paragraphum distinctam posterius redacti sunt, numerum castelli Borsi in 1. transscribere omisit; qui error a nobis correctus est.*

accepta, sed ob absentiam possessorum, ita iam attrita, ut ruinas, nisi renovatum fuerit, minuetur. Inhabitans id actores *Begiani*, villicationis causa; nam agris pollet capacibus, sed parvis, ut *Ujhely*, indolis.

2.ⁱ *Szölöske* exilis pagellus in eadem *Bodrogi* ripa, ad sclopi iactum maioris. Sunt et huic colles viniferi ex ea parte, qua in aquilonem spectat, clivis in austrum obversis, fructuque nobili, sed potui domestico tantum idoneo. Intra clivos et pagellum iacent agri arabiles, [p. 108.] fertiles et ipsi, si stercorentur. Incolunt eosdem coloni pauci, sed *Hungari*. Ditionis *Homonaiana*, speciatim C. Fr. *Csaky*.

3. *Ladmocz* vicinus priori, idemque paullulum maior, in eadem *Bodrogi* ripa, qua reflectitur in aquilonem. Est et huic promontorium, vineis olim excultum, desolatum tamen hodie, ob incolarum inopiam, quorum *Hungaris* parte haud parva dilapsis, miscentur *Slavi*, et *Rutheni*, operis plus manuariis, quam iumentalibus dediti. Alioqui recensentur inter libertos.

4. *Kis*, et *Nagy Bari*, pagelli duo, haeredum *Andreae Vöres*, recedunt a *Ladmocz*, et amne *Bodrogo* in septemtrionem quarta parte milliaria, tenentque locum editum in latere montis oppido *Ujhely* obiecti ab oriente, ibidemque ita vicini, ut horae quadrante a se invicem dissideant. Sunt utrique vineae, fructus boni, sed nonnisi ad potum domesticum, et quamvis uterque paucis incolis habitetur, frequentior tamen est *Kis-Bari*, temploque ornati confessionis *Helveticae*, licet et his *Rutheni* quoque admisceantur. Agriculatio porro utrique collina est, atque durioris cultus.

5. *Tsernahó* prioribus utrisque maior, ditionis *Patakiensis* est, ab utroque retractiori positione, propior tamen *Nagy Bari* vico ad orientem, nam vix longius, quam ad sclopi iactum distat. Quamvis sit a *Kis Bari* remotior in septemtrionem, solo utique suppari, sive vini respicias fertilitatem, sive frumenti. Ceterum omnes hos tres pagellos incingunt silvae, editioribus clivis ab aquilone, et euro eminentibus. Reliqua aperto solo *Ujhelyinum*, atque *Patakinum* versus prospiciunt.

6. *Kis-Tornya* pagus et *Tsernahó* maior, ditionis eiusdem, secedit a prioribus in occidentem aestivum quarta parte milliaria, tenetque clivum, sed leniorem, montis inde exporrecti, in cuius latere sunt vineta, fructu nobili, sed terreno laxiore, amoenioreque. Pulchre enim in depressam apertamque vallem despicit, *Ujhelyioque* est conspicuus. Incolitur autem ab *Hungaris*, agricolatione melio[p. 109.]re, ut in *Tsernahó*, et *Bari*, sed *Ujhelyiensi* pari. Praeter tamen agri cultum colonis aliud nil est, nisi vineolarum posterioris qualitatis aliqua modica possessio. Nam, quae meliores sunt, possidentur a dominis domesticis et externis. Laudantur autem inter alios clivi vinearum *Mákos Keletka*, reliqui, in quibus ante alios vinicolantur comites *Petthö*, quibus et duae in pago curiae sunt, ut reliquos brevitatis gratia praeteream.

7. *Nagy-Tornya* pagus priori exilior, viliorique terreno, sed pari situ, prospectuque, in eodem montis clivo, vini et frumenti ferace. Incolunt et hunc *Hungari*, confessionis *Helveticae*, ditionis olim *Rakocziana*, nunc vero regiae occupationis.

8. *Ruda Bányátska* est vilis pagellus, *Ruthenis* insessus, contra *Kis-Tornyam* ad meridiem, in obscura valle, inter montes, atque silvas, vicinas oppido *Ujhely* ad occasum. Olim

ⁱ Numerus huius pagi a *Belio* in 1. transcriptus, castello *Borsi* ex ordine pagorum exempto; sicuti et numeri ceteri ab eo commutati. Quas vero correctiones nec hic sequuti sumus. Vide etiam notam nostram i. in p. 141.

fodinis metallorum caussa perforabatur, quorum adhuc sunt vestigia, sed obstructis passim puteis, cuniculisque iam obsoletis. Solum est montosum, et difficillimi cultus, ditionis *Patakiensis*.

9. *Vitány* ascendit eodem cursu montium milliari unico ad septemtrionem, tenetque fines *Comitatus Abauj* ita, ut et ab ortu pago *F. Regmecz*, et meridie *A. Regmecz*, utroque *Abaujvariensi*, praecurratur, sitque ibidem inclusus, terrenis undique *Abaujvariensibus* eum incingentibus. Ceteroqui situ est amoeno, hinc demissis agris arabilibus, illinc vinctis conspicuo, mediocris fructus, ditionis PP. Paulinorum *Ujhelyiensium*, coloniae autem *Hungarae, Ruthenis* mixtae.

10. *Tsörgő* pagus vilissimus, diversae possessionis, inter alios *Pinterii*, cui et diversorium habetur in regia via, qua *Ujhelyio Sztrapkoviam* itur. Distat autem a vico *Vitany* milliari dimidio in orientem. Ipse pagellus occupat locum erectum, solo sabuloso, et nonnisi siligini, hordeo,¹ atque avenae idoneo, incolis *Ruthenis* vagis mixtis.

11. *Legenye* recedit a *Tsörgő* quadrante horae in meridiem, loco paullulum humiliore, silvulis ab austro cincto, caetera pari, sed copiosiore colonia, possessoribus diversis, quorum nonnulli et in eodem habitant, *Hungari* iidem, confessionis *Helveticae*.

12. *Mihály* pagellus priori suppar. Nam et solo simili est, et possessorum aequali diversitate, atque lingua, neque plures sunt incolae, plurimi et ipsi possessores. Distant² autem a *Legenye* horae quadrante in septemtrionem et occasum.

13. *Lasztócz* tantumdem secedit a *Mihaly* in occidentem et septemtrionem, neque ab [p. 110.] eodem differt soli situsque et incolarum conditione. Pari enim et hi nobilitate, planitie, agricolationeque pollent, tametsi sint iisdem frequentiores.

14. *Nagy-Kázmér* vicinus *Lasztoczio* in occasum, solo paullum erectiore versus montes, et terminos *Abauj*, ideoque passim silvestri, tenuiorisque cultus. Parebat olim *Stephano Borlok*, vice iudici curiae regiae. Eo tamen extincto, successit in possessionem *Eva Bencze*, ex sorore *Barloki* neptis, cui et domus tersior in eodem est. Reliqua³ insident *Rutheni, Hungaris* mixti.

15. *Kolbása* pagus inter hos exiles vicos mediocris, ditionis partim possessorum⁴ *Kazmér*, partim aliorum in eodem incolentium. Ascendit a *Nagy Kazmér* in septemtrionem semihorio, in iisdem finibus *Abaujensibus*, per radices montium, solo pari, sterili, et culturae durioris. Intersunt *Hungaris Slavi*, et *Rutheni*.

16. *Kozma* in eadem serie montium, et finium *Abaujensium*, disterminatur tamen a priore colle interiecto, agris itidem sterilibus, et seminibus melioribus iniquis. Alioqui incolae eius nihilo pauciores sunt, quam in *Kolbása*, pariterque *Slavi Hungaris* miscentur. Parent tamen, praeter alios, *Ioanni Reviczkyo*.

17. *Szilvás-Ujfalú* par priori in iisdem finibus. Nam et simili incolarum mixtura est, neque terreno meliore, si non viliore, possideturque partim a successoribus comitis *Brankovitsii*, partim aliis, ibidem incolentibus.

18. *Széts-Keresztúr* tenet quandam acclivitatem semihorii dissidio a priori in septemtrionem, interiecta inter utrosque valle, per quam⁵ *Ronyva* defluit. Itaque et heicce solum priori aequale est, durum, salebrosum, et sterile, incolis insessum maxima parte *Ruthenis*, paucissimis *Hungaris* mixtis. Dominatur vero eisdem C. *Sigismundus Petthö*.

¹ siligini, hordeo corr. ex silliginis, hordei ² rectius distat ³ corr. ex Relique ⁴ corr. ex possorum ⁵ per quam corr. ex perquam

19. *Egres* redit a *Széts-Kereszturo* ad iactum tormenti in meridiem, solo planiore, feracioreque, quamvis tritico haud benigne favente. Incolitur et hic mixtim, possessione eiusdem partim in *Baltasarem Orosz* v.comitem, partim in gentem *Deveni* redundante. [p. 111.]

20. *Cselei* vicinus priori ad meridiem, silvulis intervenientibus, solo alioqui pari, ferace frumenti, si laetamine et opera debita imbuatur. Alioqui aspectu est laeto, aperto, et hilari, parietque *Baltasari Orosz*, cuius sede, et domicilio villicationeque laxa superbit. Ceteroqui incolitur a *Ruthenis*, *Slavis* et *Hungaris* mixtis.

21. *Magyar Isip* pagus frequens, priori aequo vicinus in meridiem, tenet locum medio sui depressum, cetera hinc atque inde hiulcum, domunculis inaequali ordine sparsis, possessorum diversorum, *Iszdenczii* nempe, *Feketiorum*, aliorumque ibidem habitantium. *Hungari* sunt iidem, quibus tamen magna parte associantur *Rutheni*. Solum, atque territorium nihilo felicius.

SECTIO II.

De

Districtu Zempliniensi.

§. I.

De arcibus et oppidis¹

Accipit² hic nomen, atque initium ab oppido *Zemlén*, pergitque usque ad *Galszets* oppidum, milliarium plus minus trium longitudine, regione aperta, et plana, et non nisi in medio monte *Imregio* et *Avaso* interstincta. In hoc sunt

1. Castrum *Zemlén*, seu *Zemplén* est vastum rudus antiquissimi olim fortalitii, in ripa *Bodrogi*, contra effluviem lacunarum *Titii*, uno milliari supra *Ujhely* oppidum, loco amoeno, a meridie plano, et ultra *Bodrogum* longe perspicuo, contra edito in occidentem, et partim silvis, partim vite viridi. Origo castris adscribitur vulgo *Scythis*, seu *Hunnis*, dum regnum occupavissent. Neque ambiguum est, eorum partem huc delatam, castro hoc semet tutatos contra regionis aetatis illius incolas; sed num id ipsimet eadem, qua est, operis vastitate, posuerint, dubios nos facit omnino, non modo molis interna, externaque qualitas, sed etiam indoles, et conditio gentis *Scythicae*. Ea enim, aetate illa, rudis adhuc, et impatiens laborum, tantum abest, ut perpetuis excursionibus, dedita, operi tam stupendae mo[p. 112.]lis, immoraretur, ut interea, nescio quas regiones pererraret. Accedit, quod *Hunnis*, et *Scythis* aetate illa muri exstruendi notitia, nullaque fuerit voluntas. Diruerunt, quod offenderunt instructum muro potius, quam aedificarunt ipsi. Castrum autem hoc, ab imis validissimo muro instructum, et utrimque egesta humo offusum fuisse, experientia quotidiana ostendit. Enimvero, suffossa humo, vel diurna excultatione pressa, apparet undique murus, durissimo saxo, lateribus coctis constructus. Sed et porta, qua adibatur a meridie, patet adhuc in ruinis muri, hinc illinc prostantis. Inde autem a porta ipsa procedunt utrinque in septemtrionem, et orientem aggeres,

*Castrum
Zemlény:
castris Zemlény
positus amoenus:
origo a Scythis
petenda:*

*forma externa,
et interna:*

¹ §. I. ... oppidis add. a nobis ² malim accepit

*auctoris
sentimentum
de origine
castr.*

aequali muro interne, et externe humo obtecti, claudunturque intra eorum et aquilonem pari mole, et prouti per summa eorundem aggerum metiri molem licuit, complectebatur ambitu orgyas CCCXXIII. altitudine externa X. interna II. Interna enim castris ipsius intercapedo, pedes XII. modo ad summum humilior videbatur aggeribus, tota ibidem saxosa, et nonnisi per intervalla terrena. Ex qua re collegimus, petram ibidem fuisse antiquitus, eamque post muro sic, ut dictum est, circumdatam, et aggeris egestione communitam, ut eo fieret accipiendo tuendoque militi commodior. Crediderim, id opus primum a *Romanis* conditum esse, quod postea *Scythae*, et aliae gentes, sive occuparint tantum, sive in alium modum communierint. Id luculenter testantur tot urnae, ampullae, numi et id genus gentium priscarum heic habitantium reliquiae, quas non tantum in ipsius castris fundamentis, sed etiam agris oppido a meridie et septemtrione vicinis reperiunt incolae. Ex eo tempore stetit semper desolatum, praeterquam,¹ si variis bellis subinde aliquos excepisset, defendissetque, quemadmodum de *Turcis* notum, quod castrum hoc diu tenuerint. Hodie in media eius area eminent templum, et turris, ruinaeque domus olim a dominio conservandi vini gratia muro exstructae. Constat autem loci ipsius dominium [p. 117.]ⁱ ex haeredibus ditionis *Homonaiana*, speciatim C. F. *Zichi*, C. Fr. *Csaky*, et C. *von der Nath*.² Castrum autem *Hungaris* vocatur *Földvár*, quod *Slavica* lingua *Zemlin* significat, a quo unde totius provinciae adpellatio.³ [p. 113.]ⁱⁱ

ARX TEREBES

*Descriptio
arcis Terebes.*

Erat olim nomine *Parics* a *Periniis* sive restaurata, sive condita. Nam iam SIGISMUNDI regis temporibus, *Ioannes*, et *Emericus* de *Perény* heic dominabantur, sepultique sunt in templo oppidi MCDLX. et postquam *Petrus* de *Perény* Helveticae confessioni semet addixisset, arcem ampliavit, muro, ex templo *Paritsiensi*, et claustro *Terebesiensi*, ut fama est, in arcem amplificandam translato. *Priniis* post successerunt *Homonnaiani*, et *Drugethi*, sed quia *Georgius* eius nominis, temerarie verberibus excepto *Simone Banoczio*, violentiae convictus est, arcem etiam cum oppido, et toto eius dominio, quod totum XXXII. pagis, et locis habitabilibus constabat, familiae *Banoczii*, speciatim *Petro Szokoly* tradere fuit coactus, suffragante ipso RUDOLPHO imperatore MDCIII. Sed non praefuit dominationi *Petrus Szokolyus* diutius, quam tribus annis, quum laesae postulatus maiestatis caput atque ditionem hanc amisisset, *Homonnaiis* postea rursus succedentibus, quorum posterius ex semine feminino hodiernum ei imperant, praesertim C. Fr. *Zichi*. Ipsam arcem *Turcicis* praecipue temporibus observabat praesidiarius miles *Christianus*, pro parte imperatoris; destruxit autem C. *Emericus Tökely*, quum rebus ei desperatis, fugam ad *Turcas* capere [p. 114.] meditaretur. Nam hinc elapsus *Munkatsium*, arcem iniecto incendio combussit. Erat autem loco plano, forma rara, et plane peculiari. In circuli

¹ corr. ex *praeter quam* ² *Van Dernáth?* ³ *ex haeredibus ... provinciae adpellatio* a nobis huc translata ex p. 117.; vide etiam notam nostram i. in p. 186.

ⁱ *Paginae 113–116. posterius munsripto insertae sunt, in quibus descriptiones arcium Terebes et Parics, nec non oppidi Terebes itidem manu Iohannis Matolai descriptae reperiuntur; descriptio vero castris Zemlény in p. 117. continuatur. Quae cum ita sint, descriptionem castris huius integram publicandam, descriptiones vero istas posterius insertas post finem descriptionis huius esse apponendas censuimus.*

ⁱⁱ *De paginis 113–116. vide notam nostram priorem.*

enim spatium stabat aedificium praetorii, ita tamen, ut in septemtrionem, et meridiem protraheretur, utrinque pars quaedam pro pluribus habitaculis prominebat. Ex parte autem occasus et orientis suffulciebant aedificium utrinque bina propugnacula, columnarum specie assurgentia. In medio praetorii erat area, et in ea puteus, penes puteum a sinistris sacellum breve, pro diurna dominorum devotione. Extus, qua subibatur, supra ianuam visitur numerus MDXLI. quo procul dubio *Prinii* arcem ipsam restaurarunt. Praetorium cingebat fossa, et circa fossam erant moenia in formam quadrianguli, sex plus minus propugnaculis incincta. A meridie erat porta, et murum moeniorum circumveniebat fossa altera, aquis plena, haud parvo arcis munimento. Nam, quod arcem prope amniculus *Tirnoka* praeterfluit, facili negotio derivari poterat in cavernas arcem subientes, siquidem est solum humile, et stagnis putridis idoneum. Sed postquam arx combusta est, restaurari amplius non potuit, verum perpetuo nutu sensim in ruinas abit,¹ nihilque nunc retinet, nisi muros atque fossas infinitis colubris et serpentibus scatentes. *Parics* est viculus exilis ex ea parte arcis *Terebesiae*,² qua in orientem spectat. [p. 115.] Olim forte maior erat, sed post desolatus diu stetit, dum iterum †villicationi a comite *Zichi* excitatae et aliquot pauperculis *Ruthenis* atque *Slavis* impenderetur†, qui defectu agriculturae piscium et cancrorum captatione dominio serviunt.

Oppidum *Terebes*³ erat olim oppidum praestans et temporibus *Turcicis*, arci sui nominis, cui est ab occidente, haud parvo auxilio. Habitabatur enim a militibus *Hungaris*, qui crebris adversus *Turcas* incursantes eruptionibus, effusoque sanguine suo non minus, quam *Turcico*, arcem perpetuo tuebantur. Sed arce post desolata, sensim et incolae illi disperierunt. Nam ubi paulatim ab armis ad stivam et servitia⁴ prensarentur, subinde se subtraxerunt,⁵ sedibus *Slavis* atque *Ruthenis* relictis, qui hodiernum parte oppidi maxima, non tamen in tanto flore, et praestantia, domiciliorum ibidem nidulantur. Sunt enim pauperrimi, qui serviunt, et censum pendunt, adeo, ut vix unus alterve suo agricolandi valeat arbitrio. Reliqui †coniugant†, qui poterunt, vel iuvant suas miseras sortes opificiis. Alioqui sunt PP. Paulinis claustrum, et plus quam tredecim domus colonicales, quas a *Priniis* collatas confirmarunt olim *Homonnaii*. Atque in horum templo est sepultura illorum *Priniorum*. Neque desunt viri nobiles, cum alii, quibus domini olim pro servitiis sedes libertatas [p. 116.] contulerunt, tum in primis *Petri Szokoly* posteritas. Certe, eiusmodi domus libertatae cum Paulinianis, plus quam tertiam partem oppidi occupant. Praeter templum Paulinorum, est unum infra, quod *Helveticae* confessioni adiungitur: stat inaniter, et minitatur ruinas. Est supra aliud *Ruthenorum*. Terrenum oppidi planum est, et si semel fimetur, per complures postea annos sine iteratione laetaminis, tritici ferax. Foenisecia etiam extenduntur longiuscule, versus *Topolyan*, atque *Olykam*, sed loco tam uliginoso, ut si diluvia fiant, nihil exhibeat, et nonnisi aestate sicca aliquam modicam praestet utilitatem. Ibidem et silvae sunt, sed quidquid⁶ terreni melioris est, partim dominis, partim liberis et nobilibus inservit; agrestibus, seu oppidanis vix aliqua modica parte suppetente. Cauponae quoque partim dominii sunt, partim Patrorum Paulinorum, quemadmodum et nundinarum proventus adhuc dominio ministrabatur, tametsi ius oppidani sibi vindicent, parvum tamen illud est, quod ex nundinis habetur.

Oppidum
Terebes:
eius positus et
fata:

incolae:

pauperioris
sortis sunt:

modus
vivendi:

templa:

domicilia
nobilium.

¹ malim *abiit* ² corr. ex *Terebesiae* ³ In margine a Belio adnotatum: *i. Op.* (oppidum), quia Terebes est oppidum primum in hoc processu. Vide etiam notam nostram i. in p. 141. ⁴ post *servitia* ponuntur a dominis, sed posterius a Matolaio deleta ⁵ corr. ex *substraxerunt* ⁶ corr. ex *quid quid*

Nam aegre unus aut alter ex vicinia concurrat nundinationum tempore, quotannis ad dies *Pauli Eremitae, D. Petri, Gothardi, ac Colomanni* adstricto. Quod reliquum est, visitur in templo Paulinorum, a *Priniis* aedificato, etiam cippus *Petri* de *Pereny* coram ara templi maiore, rubro marmore, forma cataphracti¹ incisus, in cuius pectore ostenditur rima¹ [p. 117.]

*Oppidum
Zemlén:*

*curia
provincialis
a Bocskai
exstructa:*

*vineta et
fructus:*

*incolae, et
eorum vita.*

*Nominis
discrimen:*

situs:

2. Oppidum *Zemlin*² est colonia *Hungarica*, Helveticae confessionis, cui exercitium una cum templo permittitur. Interiacet ea castro, et clivis viniferis, utrinque in meridiem, et septentrionem devexa positione, viculis, seu plateolis, plus minus tribus, humilibus aediculis per totidem ordines sparsis: inter quas medio loco eminent curia provincialis, aedificio laxo, et capiendis provincialium congressibus, hospitioque summi magistratus, vulgo supremi comitis idoneo. Id exstructum olim a *Bocskai*, supremo, dum viveret, comite, quum temporum iniuria corruisset, hodie restaurat C. *Michael Pethö* de *Gersse*, eiusdem dignitatis successor dignissimus. Erigitur et pro dominio domus alia erectior; reliquae sunt omnes humiles. Terrenum oppidi partim erectum est, clivis praecipue viniferis ad dominium spectantibus, fructificantibusque vino viliore, quam quod ad oppidum *Ujhely* posterius diximus; partim depresso et plano, circa amnem, sed propterea crebris etiam diluviis obnoxio, alioquin resolutum et sabuloso, neque favente frumentis, nisi fimetur. Ipsi incolae tametsi frequentes sunt, adeo tamen et heic egeni, ut vix aliquos repererimus, qui coniunctis iumentorum iugis agricolentur. Reliqui omnes operis victitant vineaticis, pro mercede aliorum. Ceterum nundinarum etiam sua eis sunt privilegia, et quotannis pridie Calendas Ianuarii, et ad diem *Divi Andreae* concurratur, sed haud frequenti vicinorum copia, neque durabili magis, quam ad horam meridiei XII.

3. Oppidum *Töke Terebes*, nominatur discriminis gratia *Töke Terebes*,ⁱⁱ distatque *Zemlinio* milliaribus duobus in septentrionem, colonia frequens, *Hungaris*, et *Slavis*, *Ruthenisque* mixta, ditionis olim sui nominis, deinde *Priniorum*, post familiae *Druget* de *Homonna*, iam C. F. *Zichi*, C. F. *Csaky* et de *Dernath*. [p. 118.] Occupat locum campestem, atque planum, colubrosum tamen, haud procul a fluvio *Tophya* in occasum, ideoque est solo

¹ corr. ex *capfracti* ² In margine a Belio adnotatum: 2. *Op.* (oppidum), quia *Zemlin* est oppidum secundum in hoc processu. Vide etiam notam nostram i. in p. 141.

ⁱ *Descriptio oppidi Terebes hoc loco interrumpitur; Matolai enim ob nescio quam causam non continuavit. Post vocabulum „rima” nota quaedam visitur, quae in mss. Belianis id significare consuevit, ubi additamenta textui principali inseri debeant; quae nota autem nusquam in textu principali in ms. reperimus. Certe, de rima illa in sepulchro Petri Perényi marmoreo reperta etiam inferius legere possis, in descriptione scilicet oppidi Töketerebes altera (!) in p. 187, de qua vide notam nostram sequentem. Haud quidem scio, utrum eam ob causam hoc loco Matolaius notas suas interruperit, quia intellexisset de hoc sepulchro marmoreo in „altera” descriptione oppidi Töketerebes uberius fusiusque agi, immo haec duo oppida identica esse; an ea, quae pp. 116–117. scripsisset, tamquam additamenta descriptioni oppidi Töketerebes in pp. 117–118. repertae destinaverit. Hic vero ea, quae a Matolai in paginis p. 113–116. posterius insertis scripta sunt, desinunt; in p. 117., ut superius iam admonuimus, continuatur descriptio castrum Zemlén, cuius vero partem eam, quae in hac pagina legitur („ex haeredibus ... provinciae adpellatio”), parti illius priori adiunximus. Vide etiam notam nostram i. in p. 184.*

ⁱⁱ *Certe, erat alterum Terebes, immo Töketerebes in veteri Hungaria, sed in Comitatu Szatmáriensi. Matolaius vero duo oppida hoc nomine praedita in Comitatu Zempliniensi existere videtur credere; aut alius hic latet error, cum paulo superius oppidi Terebes, nunc vero oppidi Töketerebes descriptio in textu sequitur. Certe, id etiam fieri potest, ut quae superius de oppido scripsisset, tamquam additamento huic descriptioni Matolaius concinnaverit. Vide etiam notam nostram priorem.*

pingui, et tritici, aliorum seminum, sine laetamine quoque feraci. Ipsum oppidum vico uno sed longo satis, a septemtrione in meridiem procurrente, et domibus copiosis, quamvis humilibus constat; earum tamen pars haud exilis libera est, et partim plebano, partim PP. Paulinis subiecta. His enim heic nobile domicilium, templumque est, a *Priniis* aedificatum, eorumdemque sepultura famosissimum. *Ioannis* enim et *Emerici* de *Perény*, qui *SIGISMUNDO* regi *Hungariae* erant a consiliis, magistratumque gerebant cubiculariorum, et tavernicorum regalium, sepulchrum, excisis in marmore anno MCD. insignibus, nominibusque inscriptis, visitur ibidem, in pariete sanctuarii dextro. Est ea *Petro Prinio* cippus, ante aram sanctuarii, loco ostii cryptae, seu hecatombae¹ impositi, pari marmore, forma cataphracti excisus. In pectore eius sinistro visitur rima,ⁱ quam alii fulmine, alii clavo infixam credunt. Si patribus fides est, toties fulmen de coelo in templum hoc, et cadaver *Prinii* frequentatum fuisse dicunt, ut id non prius cessarit, quam cadavere exempto. Quidquid eius rei sit, nos praeterire non potuimus, quin insereremus, quae de hac re utrinque *Catholici*, et *Protestantes*, in hac ora narrare solent. Caeterum praeter domus sacerdotum, sunt etiam domus nobiles, et liberae, rusticanis et hic paucioribus, quam quidem oppidum refert, existentibus. Itaque coloni et heic egeni sunt, iidemque advenae, operis manuariis dediti. Nundinae ter quotannis coeunt, pari, ut in *Zemplin*, fructu.

4. Castrum *Terebes* est extra oppidum ad orientem, loco pariter plano, quamvis ubi aedificium insistit, egesta humo erecto. Forma vero aedificii laxa satis, et capax est, muro alto, et solido, rudique, conclavia in alteram elevata contignationem ambiente. Est ei et fossa alta, quae totum opus circuit. Sed omnia desolata tectoque iam nudata, ruinas, nisi reparata fuerint, minitantur. Primi castris, seu arcis conditores erant aliqui ex familia nomine *Parits*, sed eorum opera rudis erat, neque tam ampli, ut postea subsecutum est, aedificii. Crediderim, rotundam tantum illam partem praetorii, quae medio eius loco est, conditam a *Paritsiis* esse. Eam postea, adiecto a septemtrione, et meridie ampliorum cubiculorum aedificio, auxerunt *Prinii* anno MDXLI. quemadmodum supra aditum in fronte portae, legi potest. Iidem *Prinii* moenia quoque adiecerunt, praesertim *Petri Prinii*, et *Gabrielis* temporibus, qui in eam rem claustrum PP. Paulinorum applicuisse creduntur. Alioqui, uti arx ipsa interna fossa alta, ita etiam moenia cavernis atque lacunis ambiuntur, haud levi arcis munimine, frequentanturque colubris innumeris.

templum
a Priniis
aedificatum
sepultura
famosum:

fulmen in
cadaver Prinii
in hoc templo
sepultum:

occupatio
incolarum.

Castrum
Terebes:
situs et forma
aedificii:

primi
conditores:

§. II.

De vicis, atque castellis huius districtus.

1.ⁱⁱ *Imreg* exilis pagellus, tertia parte milliaris supra *Zemlén* oppidum, in eadem ripa *Bodrogi*, ad radices montis sui nominis ab ori[p. 119.]ente. Possidetur a compluribus, sed parte sui maiore a B. *Sigismundo Barkoczi*, cui et castellum in eodem est, vineaque

¹ corr. ex *hecatombae*

ⁱ De his verbis ac de sepulchro marmoreo vide notam nostram i. in p. 186.

ⁱⁱ *Etsi castella et vici, uti ex titulo apparet, ab ipso Matolaio in paragraphum distinctam posterius redacti sunt, numerum pagi Imreg in 1. transscribere omisit; qui error a nobis correctus est. Notandum est, ob eandem causam etiam Belium numeros pagorum castellorumque commutavisse. Vide etiam notam nostram i. in p. 141.*

novella in colliculo monti *Imregiensi* subiecto a meridie, fructus adhuc ignoti, quippe hocce anno MDCCXXXII. primi. In hoc colle, quemadmodum et ultra hunc versus *Zemlinum*, et pagum *Magyar Iesztreb*, occurrunt saxa excisa et lapidis metallique signati quaedam fragmenta, manifesto indicio, *Romanos*, *Gothos*, et *Scythas*, aliasque gentes, quae *Zemplinii* degebant, coloniam suam hucusque dispersam habuisse. Incolae *Rutheni* permixti *Hungaris* sunt, pauci iidem, et nonnisi pastinationibus laboribusque manuariis misellam vitam ducentes. Vix enim unus alterve est, cui biga iumentorum sit, pro agricultura. Alioqui solum sementibus haud inimicum est, si debita opera, et laetamine colatur. Castellum pago sui nominis adiacet ab oriente, aedificio capace, et murati operis, ordinis unius supra terram, firmum tamen, et commodum diverticulo baronis. Id anno MDCXIV. exstructum iam inscriptio in cubiculo absidi insculpta innuit.

2. *Szürnyeg* minor priore semihorio superius, in eadem ripa *Bodrogi* ibidem minoris, et mox infra pagellum in *Laborczam* influentis. Vix quatuor, vel quinque domunculae sunt, inter eundem amniculum, et radices montis *Avasi*, ditionis eiusdem baronis, et aliorum. Solum enim eadem intercapedine arctum nimis, sabulosumque est, ideoque incolis paucis vix sufficiens, tametsi et hi egeni sint, et operis manuariis dediti, cetera *Rutheni*, *Hungaris* pauculis mixti.

3. *Garany* vicinus priori in eiusdem *Bodrogi* minoris ripa, maior paullulum, sed aegre septenis constans aediculis *Ruthenorum*, uno alteroque *Hungaro* permistorum. Dominantur ei haeredes *Beganiani*, castello ibidem habitantes, quibus maxima quoque villicatio est, solo ibidem iam latiore, pinguioreque, et foeniseiis laxis, quamvis ea etiam paludis, quam habet ab oriente, *Szélestó* dictam, crebra cum *Bodrogo*, et *Ondova*,¹ inter quos est, colluvies, offundat aquis, et proluat. Alioqui est iisdem haeredibus mola etiam inferius in eadem *Ondova*, haud procul supra confluentem *Laborcza*, ubi iam *Ondova Gödöny* nominatur, densisque ibidem arboribus querceis, et populeis silvescit. Alioqui et mons *Avas* huc pertinet. Castellum adiacet pago *Garany* ab occasu, loco paullulum erecto, aedificio vasto, turriculis [p. 120.] duabus ab oriente subnixo, cetera in diversas domicilii figuras abeunte, quod circuit fossa alta, et corte firma incincta. Ante castellum eminet templum pro eorundem *Beganiorum* sacris, *Helveticae* confessionis.

4. *Bodzás Ujlak* eorundem *Beganiorum* pagus, *Garanyo* vicinus ad occasum, in amoenam planitie, agris sabulosis, sed triticum, si subigantur,² haud reformidantibus, nudis tamen, et sine silvis. Domibus sat copiosis constabat nuper, sed iis media pagi parte fatali consumptis incendio, reliquae sunt maximam partem attritae, et humiles, incolis mixtis *Hungaris* atque *Ruthenis*, quamvis *Hungari* pauciores sint. Horum enim vix duo sunt coloni meliusculi, ceteri una cum *Ruthenis* cum tenui sorte miscentur. Vivunt omnes agricultura, et quoniam iumentis carent, mutantur eadem ab invicem, vel coniugant alternis vicibus, vel etiam excursionibus ad alienas messes, triturationesque, sortem miseram sustentant. Ligna eis nulla sunt, eademque furtis ob inopiam subtrahunt ex silvis vicinis.

5. *Magyar Iesztreb*, minor priore, quarta parte milliaris ad meridiem in pari planitie. Paret *Danieli Rudkai*, I. Comitatus notario, haeredibus item *Ioannis Bernath*, et *Szeghianis*, aliisque ibidem incolentibus. Sed vero domicilia *Rudkaii*, et *Bernathiorum*

¹ *Bodrogo et Ondova* corr. ex *Bodrogi et Ondovae* ² corr. ex *subigatur*

tersiora ceteris sunt, et mansioni nobili opportuna. Reliquae humiles, neque adeo copiosae, incolis mixturae atque conditionis, uti in priore, paris.¹ Haud procul autem a pago restant rudera, vel potius vestigia arcis antiquae. Ibidem hinc, atque inde reperiuntur etiam numi *Romani*, urnae item, et ampullae, aliaque id genus, antiquae coloniae ibidem antiquitus incolentis vestigia. Haud procul enim abest a *Zemlinio* in septemtrionem, in eodem vallis tractu.

6. *Czéke* discedit a *Magyar Iesztreb* quarta parte milliaris in meridiem hybernum, tenetque radices montis ab oppido *Zemlin* porrecti, loco edito, agrisque iam sterilioribus, quippe collinis, et silvestribus. Incolunt eam pariter incolae mixti, plures et heicce *Rutheni*, quibus et delubrum est, templo *Catholicis* inserviente. Ipsis vero colonis dominantur partim haeredes B. *Klobusitzky*, partim alii, ibidem degentes. Olim ad *Czoborios*, *Miletios*, aliosque pertinebat. Castellum *Czéke* [p. 121.] eminent in pago in orientem, pulchro et longo prospectu, ex eadem parte, aedificio quadrato, vetustis, sed opportunis conclavibus, possessionis *Klobusitzkyanae*.

7. *Kásó* dissidet tertia parte milliaris a priore in iisdem montis radicibus ad septemtrionem. Est autem prope *Ujlákum* ad meridiem, loco pariter erecto, terreno, collino, et silvestri, nihilo maiore, melioreque, quam *Czéke*: paucioribus tamen colonis, quamvis et heic mixtis, vix uno alteroque *Hungaro* reliquo; qui serviunt haeredibus *Beganiamis*. Olim et vineae erant, sed una cum pago abierunt in deplorandam solitudinem.

8. *Kiszte* vicinus *Kásóni* ad septemtrionem semihorio, propior tamen *Ujlako* ad occasum, in eiusdem montis radicibus, cuius declivia² olim pariter arte excolebantur, sed pariter etiam obsoleverunt, incolis olim dilapsis. Et quamvis eos auxerunt iam *Rutheni* et *Slavi*, efficere tamen haud potuerunt, ut vineas recolerent, tenuitate eos premente. Alioqui solo, atque silvis pollent, nequeunt tamen excolere³ ob inopiam. Ceterum subsunt PP. *Paulinis Ujhelyiensibus*.

9. *Gercsely* quadrante horae dissitus a priori in iisdem radicibus, sed multo inferior, paucissimis⁴ enim colonis aequae mixtis, atque variis incolitur, quamvis et his solum sit ferax, et opportunum, apertum partim, partim silvestre. Itaque possessoribus ipsorum, qui *Beszterczii*, *Bakones*, et alii sunt, opera manuarum inserviunt, et tota hac ora, quam his nonnullis pagellis percurrimus, miserrimi paene habentur.

10. *Velejte* haud multo melior, quarta parte milliaris in occidentem. Tenet is locum depressum, spargitque tuguriola, partim per vallem, partim per acclivia, incolis pariter mixtis, solo collino, et a meridie silvestri, cetera aperto, et aprico, paris, ut in *Gertsely*, agriculturae. Erat olim dittonis *Homonaiana*, nunc autem paret *Kossovitzio*, provinciae hoc tempore quaestori, cui et domicilium eximium in colle est, pago a septemtrione obverso.

11. *Barants* priori frequentior, inter eorum et aquilonem, ad tertiam partem milliaris, occupat [p. 122.] planitiem, torrente *Helmecio* irriguam, ideoque magis fertilem, sed diluviis obnoxiam. Cetera incolae heic etiam mixti, subsunt possessoribus diversis, praecipue B. *Barkoczio*, et P. *Klobusitzkyo*, inter eos domicilio peculiari degenti.

12. *Kazsu* in eadem planitie, et penes eundem rivum, solo paris conditionis, aperto undique, et fertili, coloniaque nihil diversiore, diversis tamen dominis.

¹ corr. ex pari ² corr. ex decliviva ³ corr. ex exolere ⁴ lectio incerta

13. *Harditsa* paullo melior, ditionis *Terebesiensis*, numerat enim circiter XX. domos, distatque quadrante horae a *Kazsu* in orientem aestivum, quamvis paullo dissitior sit a *Terebeso* in meridiem. Solum et huic campestre, apertum, planum, sed depressum magis, ideoque stagnante ibidem *Helmetzio* uvidius, alioqui fertile. Incolitur aequae mixtis incolis, potioribus tamen *Hungaris*.
14. *Miglész* est supra *Terebesum* oppidum ad iactum tormenti, solo pari, plano, atque fertili, possessoribus diversis, incolis mixtis.
15. *Vétse* paullo propius a *Miglész* in septemtrionem, pari tamen et colonia, et terreno, praeterfluente *Ondova* ab oriente irriguo, et silvestri. Subest autem PP. Paulinis *Terebesiensibus*, nec non *Francisco Kiszely*, et *Sigismundo Szentivanyo*.
16. *Gerenda* in eadem regione, silvis, atque *Ondova* ab oriente irrigua, et fertili, minor priore, sed aequae mixtus incolis, vicinusque in septemtrionem, ex qua parte clauditur praedio *Kintses S. Molnarii*, ipse autem pagus suspicit *B. Fischer*, et familiam *Szemere*.
17. *Nagy* et *Kis Ruszka* pagelli duo, ille hoc nomine atque re maior. *Kis Ruszka* enim vix tribus constat colonis, estque contra *Miglész* in eadem planitie, quemadmodum *Nagy Ruszka* contra *Vétse*, uterque illis, et sibi vicini invicem, ad sclopi iactum unum atque alium. *Maior Ruszka* subest ditioni *Terebesiensi*, *minor* partim *F. Keresztesio*, partim *Feketiis*, et *Pajsois*, quibus et villicatio ibidem est.
18. *Pelejte* redit a *Kis-Ruszka* in meridiem ad quartam circiter partem milliaris, estque ipso multoties amplior, frequentiorque, in depressiori quadam planitie, silvis adiecta, itaque feraci solo, incolis mixtis, templo ad *Catholicos* pertinente. Imperat parti eiusdem potiori *Fr. Keresztes*, habetque in fine eius orientali diversorium, reliqua [p. 123.] sunt *Ladis. Béczy*, *Samuelis Görgei*, et aliorum ibidem degentium.
19. *Upor* paullulum dissitior a *Peleite* in meridiem, minor tamen atque vilior. Etsi namque solo nihil viliore est, quippe plano, ab oriente silvestri, cetera aperto, et torrente *Helmez* irriguo, tamen vix domibus constat sex vel septem, penditque in fiscum regium, colonis mixtis.
20. *Keletesen* est infra *Upor* ad iactum sclopi in meridiem, penes eundem torrentem, milliari dimidio supra *Velejte*, loco aperto et depresso, ferace frumenti, sed paucis colonis mixtis.
21. *Istants* par priori, vicinusque, in eodem rivulo, adiacet enim utrique, et *Uporo*, et *Keletseno* proxime, huic in occasum, illi in meridiem, spectatque ad castrum *Borsi*, ditionis *Begiananae*.
22. *Nagy* et *Kis Azar* pagi duo, quinta parte milliaris dissiti a se invicem,¹ recedunt ab *Isztancs* in occasum ad milliare, suntque ultra *Isib*, *Cselei*, et *Egres*, in radicibus montis *Dargonis*, solo acclivi, et viliore, colonis mixtis, possessorum variorum, praecipue familiae *Szemere*.
23. *Zöbögnö* est supra *Kis-Azar* in septemtrionem, decliviore iam situ, sed propinquo penes *Galszét*s oppidum. Incolitur et is, uti priores, ab agrestibus *Ruthenis*, vix uno aut altero nationis *Hungaricae*, solum par *Azariensi*, sed diversis dominis. Dominatur enim ei *B. Fischer*, familia *Szemere*, *Dienisio* etiam aliquid sibi ibidem vindicante.

¹ corr. ex *seinvicem*

SECTIO III.

De

Districtu Galszétsiensi.

Hic districtus incipit ab oppido *Galsets*, pergitque intra amniculum *Tophyam*, et fines *Abauj* atque *Saros*, usque ad vicum *Hermány*, milliarium trium longitudine, latusque est nunc unum milliare, nunc minus, amoena, et passim silvestri planitie.

§. I.

De oppido Galszets

1. Oppidum *Galszéts* est frequens, sed vilis colonia *Slavorum*, et *Ruthenorum*, *Hungaris* [p. 124.] antiquis, paucioribus iam, mixta. Distat ab oppido *Terebes* milliari in occidentem, loco aperto, et hilari, agro tamen viliore, quam in *Terebes*, sed tritico seminibusque aliis haud inimico, si post arationis meliores operas, stercoretur. Ipsum oppidum ornat castellum, aliaeque domus nobiles familiae *Szemere*, speciatim *Ladislai* et *Adami*, fratrum germanorum. His enim pars dimidia oppidi servit, reliqua B. *Fischer*, nec non viris nobilibus, *Fr. Keresztes*, *Adamo Kalnasi*, et *Ladislao Katsandi*, debita cuiusvis portione obnoxia, et subiecta. Alioqui erat olim ditio *Homonaiana*. Post privilegia et ius gladii, frequentatur oppidum nundinis quotannis quinque diebus, nempe *Gregorii*, *Sophiae*, *Magdalenae*, *Michaelis*, et *Martini*, concursu tamen vulgari vicinorum, neque ultra meridiem durabili. Castellum et heic innititur turribus quatuor, per totidem angulos structis, inter quas domicilium opportunis habitaculis in alteram attollitur contignationem, opere prisco, sed commodo. Condidit illud *Paulus* de *Zemere*, postquam eius curiam, impetratis *Albini* pagi agris, renunciantibus *Fr.*, et *Io. Boczkaiis*, indeptus esset. Erat autem *Paulus* is tabulae regiae iudicariae assessor, et v. comes *Comitatus Abauj*, infeliciter in aedibus suis anno MDCLII. die XIII. Septembris aetatis suae LII. a latronibus occisus. De¹ hoc sic vexilli emortualis inscriptio: *sub rubea etc.* Partam iam gloriam gentis conservavit una cum castello *Ladislaus*, *Pauli* filius, huius enim virtutes pari carmine ostendit vexillum emortuale, dum sic ait: *Quaeris, qui transis etc.* Ex hoc progenitis filiis tribus, cum *Georgius Losontzium* transiret, *Ladislaus*, una cum *Paullo* in *Galszets* mansit, extinctoque *Paullo* idem *Ladislaus* usque huc in² *Ladislao III.*, et *Adamo Szemere* castellum et oppidum ornat.

De oppido Galszets: vilis colonia Slavorum: situs: ornatur castello aliisque domibus nobilium familiarum:

iura oppidi:

castelli descriptio, famaue in conditorem.

§. II.³*De pagis et castellis*

1.¹ *Kohány* pagellus vicinus *Galszetsio* in orientem, in decliviori loco, paris tamen conditionis, et fertilitatis. Incolunt et hunc coloni mixti, plures *Rutheni*, sortis miserae: quibus imperant post B. *Fischer*, *Szemereii*, *Katsandii*, alii, ibidem et ipsi incolentes.

¹ lectio incerta ² sic! ³ §. II. add. a nobis

¹ *Etsi castella et vici, uti ex titulo apparet, ab ipso Matolaio in paragraphum distinctam posterius redacti sunt, numerum pagi Kohány in r. transscribere omisit; qui error a nobis correctus est. Notandum est, ob eandem causam etiam Belium numeros pagorum castellorumque commutavisse. Vide etiam notam nostram i. in p. 141.*

2. *Tarnóka* est *Galszétsio* ab occasu paullo dissitius, versus montes, in finibus *Comitatus Abauj*, ubi iam solum hiulcum magis, et sterile est, triticoque inimico, quamvis ferat siliginem, et reliqua semina, si debito modo colatur. Incolunt eum *Rutheni*, pauci numero, egenique, ditionis post aliquam partem B. *Fischeri*, *Szemeriorum*.

3. *Batskó* vicinus priori in septemtrionem ad iactum tormenti, in regia via, qua ex comitatu itur *Cassoviam*, loco amoeno, plano ab ortu, et meridie, a reliquis partibus monte atque vineis obsoletis circumsepto. Desolato olim pago, vineta quoque desolata, et inculta adhuc iacent, quamvis pagus copiosa *Ruthenorum* colonia insessus sit. Advenae enim et ipsi non sufficiunt, vitis excultioni, egestate eos premente. Alioqui locus ipse in [p. 125.] claruit famosa illa gente *Botskai*, cuius inchoator erat filius *Miczbani* sextus ex fratribus illis, quos eiici voluit mater *Sovarini*, ex verecundia filiorum septem, uno partu editorum; *Miczbanus* autem, pater prudens, distributos nescia matre clam enutrivit. Vocabatur autem pagus hic *Boczka*, quum proles haec septima in eo nutrita esset, ideoque *Botzkai* diu tota propago ipsius audiebat, donec post *Bocskay* scriberetur. Atqui pari mutatione, pago quoque nomen ex *Boczka*, nunc *Botska*, nunc *Batskó* mansit. Castellum a *Botskaiis* aedificatum tenet pagi finem ab occasu, antiqua forma exstructum, inter quatuor turrículas contignationis unius, sed satis alta. Id tamen iam pulchrius instituit, et exornat B. *Fischer*, aerarii *Cassoviensis* praefectus, pagi huius dominus.

4. *Kereplye* est paullo propius *Batskoni* ad septemtrionem, propiusque sub eodem monte, in acclivi eiusdem pede, solo salebroso, et effoeto, aediculis pauculis, colonis *Ruthenis*, ditionis partim eiusdem *Fischeri*, partim haeredum *Szemeriorum*.

5. *Sztankócz* par priori solo, situ, et incolis, *Rutheni* enim et isti sunt, agricolationeque pari victitant,¹ sub eodem monte, proxime ad *Kereplye* ad sclopi iactum.

6. *Visnyó* recedit a *Sztankocz* in orientem hybernum semihorio, estque in planitie, frumento magis idonea, sed incolis aequae paucis, et egenis, nationis *Ruthenicae*, alioqui pareret PP. Paulinis *Varanoiensibus*, quibus amoena ibidem, quamvis exilis, in plano constat silvula.

7. *Parnó* vicinus priori ad orientem aestivum, in eadem planitie, sed multo iam populosior, et fertilior, haud procul a *Toplya*, dum in *Ondovam* properat. Incolunt et isthunc *Slavi*, et *Rutheni*, agricolatione tritico idonea, quibus imperat familia *Molnariana*, cui et castellum ibidem est, et per hanc *Franciscus Keresztes*, notarius provinciae emeritus, aliique nobiles.

8. *Tehna* paulo minor, sed aequae vicinus priori² [p. 126.] in orientem versus eundem rivum, solo paris feracitatis parisque coloniae, sed ora magis silvestri in meridiem. Huic parte eius maxima dominantur comites *Barkocziani*, reliquis inter B. *Fischer*, *Szemerios*, et alios dispertitis.

9. *Széts Polyánka* eorundem *Barkocziorum* pagus exilis, *Slavis*, et *Ruthenis* mixtus, supra *Parnónem* ad septemtrionem, quadrantis³ horae dissidio. Sed quum ita prope sit, solo iam est steriliore, et tritico inimico. Alioqui ornat eundem nemus amoenissimum, a pago usque ad *Toplyam* quadrante horae protensum, latumque satis, et ferarum capax, vetitum tamen pro usibus dominii.

¹ corr. ex *victant* ² hoc verbum non nisi in loco custodis legitur ³ corr. ex *quadratis*

10. *Czábócz* recedit *Polyánka* in occidentem semihorio, tenetque acclivia montis disterminatoris †*Comitatum*†¹ *Abauj*, adeoque solo est duro, et nonnisi avenae, atque hordei ferace, si modicam aliquam partem excipias. Incolitur a *Ruthenis*, ditionis partim B. *Fischeri*, partim comitum *Barkoczy*, partim aliorum, ibidem et alibi incolentium. Incolae agrestes sunt pauci.

11. *Szatsúr* vicinus viculo *Czábócz* in orientem aestivum, loco iam apertiore, planiore, fertilioreque, sed vix copiosioribus incolis, omnibus tamen *Ruthenis*, atque *Slavis*. Incolit eum domicilio nobiliore *Ioannes Okolitsani*, vir compluribus rebus egregie gestis in hac provincia clarus. Sed praeter hunc habent in pago suas etiam partes B. *Io. Szentivany*, *Szemere*, et successores *Melczermani*.

12. *David Vágás* redit iterum sub montes, ad tormenti iactum, estque propior *Czabóczio* in septemtrionem, pari cum hoc situ, acclivi nempe, solo effoeto, et nonnisi hordei, atque avenae feraci. Siligo enim deficit, nisi fimetur. Neque incolae differunt natione, et copia a *Czobaczio*, quamvis hunc iam teneant haeredes *Homonaiani*, *Barkocziani*, reliqui.

13. *Banyácska* ascendit a *Davidvagaso* ad occasum, estque in profunda valle, montibus dirempta, et incincta, in finibus [p. 127.] *Abauj*, ideoque solo etiam montoso est, et sterili, incolis tamen frequentioribus, haeredum *Homonai*, et *Georgii Melczeri*. Olim fodinis et metallis serviebat, indeque retinet nomen, sed eorum aegre vestigia restant.

14. *Porubka* est *David Vagaso* in orientem aestivum, solo iam apertiore, et decliviore, sed aequae sterili, si aliquid melioris excipias. Pagellus tenet valliculam, incolis paucis *Ruthenis*, possessoribus diversis.

15. *Vehecz* in eadem regione sub montibus ad septemtrionem quadrante horae, loco tamen magis plano, et meliore, quamvis et eodem sterili, nisi fimetur. Possidetur ab *Izdeneczio*, et aliis, colonia et heic *Ruthenica*.

16. *Iuszko Vollya* ascendit a *Vehecz* in occasum pari situ inter montes, uti *Banyátska*, parique agricolationis miseria, nec diversa colonia, paucis tamen tuguriolis in finibus *Provinciae Abauj*. Caeteroqui dominantur loco B. *Io. Szentivany*, C. *Zichi*, alii.

17. *Zamúthó* priori paullo melior, reductiorque ex eisdem montibus, ut licet ex ea parte incingatur montosa ora, in orientem tamen pateat, agro ubique collino, et sterili, domitorum eorundem, quorum *Iuszkovollya*.

18. *Csemernye* est infra *Vehecz* ad orientem, ad iactum sclopi, penes amniculum *Tophyam*, contra *Varanoviam*, pagus mediocris, *Ruthenicus*, solo paullulum meliore, aprico, plano, et patiente tritici, frumentique, si fimetur, sed exiguo terreno, possessionisque diversae. Est enim in eo pars B. *Io. Szentivany*, est et comitibus *Zichi*, et *Barkoczi*, est et *Bornemiszae*, et aliis ibidem, et alibi habitantibus.

19. *Csáklyó* vicinus priori in eadem ripa, sed remotius a fluvio, vicus exilis, colonia, et solo pari, licet paucioribus incolis, ditionis variorum.

20. *Sókút* abest uno quadrante horae² a *Csáklyó* in occasum, solo pari, sed frequentiore domuum positione, incolis tamen *Ruthenis*. Imperant ei praeter *Csakios*, B. *Io. Szentivanyi*, *Bornemisza*, alii. Nomen vico imposuerunt fontes [p. 128.] salini,³ qui loco in gemino, extra vicum versus montes saliunt, aqua ubere et aquationi pecorum idonea;

¹ forsans a *Comitatu* ² corr. ex *hore* ³ corr. ex *saligni*

quapropter et in diversos locos evehitur.¹ Sed et ipsi incolae subigunt eadem panem, salis² melioris inopia.

21. *Rudlyó* est supra *Sókút* ad eundem rivulum in occidentem, ad sclopi iactum, pagus aequae haud postremus, insessus enim colonis *Ruthenicis*, paucioribus, quam *Sókút*, sed solertibus, solo quippe vilior, sterilioreque, ditionis partim B. *Fischeri*, partim haeredum *Homonnai*. Conterminatur *Comitatui Sarosiensi*.

22. *Agyagos* par *Rudlyoni*, dominorum eorundem, semihoriorum dissitus in septemtrionem, prope *Toplyam*.

23. *Fekete Patak* nomen habet ob discrimen *Aranyos Patak*, qui ei vicinus est ab occasu, sed desertus. Hic enim propior est amni *Toplyae*, insessusque *Ruthenis*, semihoriorum superius *Agyagoso* in occasum, solo itidem sterili, possideturque a diversis dominis.

24. *Bisztra* est supra *F. Patak* in ripa *Toplyae*. Pagus oblongus, sed rarioribus tuguriis *Ruthenicis*, ditionis variorum. Vicum eius interfluens rivus dividit, parte ipsius ulteriore ad *Provinciam Sarosiensem*, citeriore ad *Zempliniensem* pertinente, utrinque collina regione, soloque sterili, et tritico inimico. Est in pago domicilium, sedesque *Ludovico Szegi*, processus huius nobilium arbitro, vulgo *iudici*.

25. *Hermány* est vicus finitimus, extremusque in hac provincia, ex hac parte amnis *Toplyae*, supra *Bisztram*, in pari montosa regione, parique sorte. Nam et hic divisus eodem rivulo, parte sui ulteriore *Sarosiensibus*, *Zempliniensibus* autem citeriore adscribitur, inservitque *Ioanni Okolicsani*, olim *Homonnaiis*, colonia *Ruthenica*, sed meliore, quam in *Bisztra*. [p. 130.]ⁱ

SECTIO IV.

De

Districtu Varanoviensi.

Incipit hic ab oppido *Varanoviae*, pergiturque inter *Toplyam*, et *Ondovam* usque ad fines *Sarosienses* milliarium plus minus quatuor longitudine, positione collina, et aspera, aperta tamen, et nonnisi hinc atque illinc campestri.³⁴

S Y N O P S I S.⁵

<i>De oppido Varanoviae et eius castellis</i> §. I.		<i>De vicis atque castellis huius districtus</i> §. III.
<i>De arce Csicsva</i> §. II. ⁱⁱ		

¹ in margine manu eadem Ioannis Matolaii haec leguntur: *Haec omittenda sunt, ne fisco sit occasio miseram plebem beneficio hoc privandi.* ² corr. ex *salioris* ³ in margine: §. 2us *De arce Csicsva.* §. 3us *De vicis atque castellis huius districtus.* ⁴ in margine: §. I. *De oppido Varanovia, et eius castellis* ⁵ titulus synopsis add. a nobis, sed quae infra sequuntur, ab ipso Matolaio in margine sunt addita

ⁱ *Erronee p. 130. apponitur pro p. 129.*

ⁱⁱ *Arx Csicsva inter pagos sub numero 4. reperitur.*

§. I.
De oppido Varanovia

1. *Varanovia* est oppidum duobus dissitum milliaribus ab oppido *Galszét*s in sinistra *Tophlyae* ripa, loco amoeno, aedificiis frequentibus, humilibus partem maximam, tametsi et eximiis nonnullis, praesertim, quae dominorum sunt, insessum. Olim nobilior erat, multisque regum antiquorum libertatibus et privilegiis exornatum. Nam, quod quaestus cum *Polonis* habebat commercia, libere et ab illis huc importari, et redimere ab his licuit, diplomate, post alios reges, MATTHIAE *Corvini* MCDLXI. et RUDOLPHI A. MDCVII. quod adhuc prae manibus eorum est, testantibus. Nimirum, apotheca seu repositorium fuit mercium, quemadmodum ex legibus publicis Art. XVIII. anni MDLXIX. luculenter videre est. Ceterum erant eis libertates quoque aliae, cum respectu mercium, tum agriculturae, a dominis suis concessae, ut et a teloniis, et decimis liberi essent, multisque aliis privilegiis laetarentur. Alioqui parebat post alios *Bathoriis*, qui etiam castella haec, et domicilia, pro sede extruxerunt. Et quum FERDINANDO I. suffragarentur, magnam cladem sustulerunt ab *Emerico Prinio*, *Ioannis* tunc partes tuente. Is enim, *Terebesio* cum copiis *Zapolyanis* contra oppidum adlatus, pri[p. 131.]mum in campis inter *Csemernye* et *Csáklyó* pagos, *Varanoviae* vicinos ab occasu, acerrime cum *Bathorio* confligit, deinde in oppidum impressionibus factis, in castellum eius irruit, copiosamque caesaris iuventutem cruenta caede prostravit. Ceciderunt eo infortunio plus quam DC. milites, inter quos et iuvenes tres nobiliores, ex *Szentivanyana* gente numerabantur. *Bathoriis* in possessione loci successerunt postea *Homonaii*, conservaruntque oppidum non modo in copia, sed etiam libertate. Sed iis sensim decedentibus, deficiebat paulatim, et oppidum, non tam dominorum causa, quam ob temporum iniurias, et iniquitates. Tot enim et tanti motus, tantaeque mutationes in sorte quoque oppidi subinde nonnihil immutaverunt. Interea et *Homonaiis* in semine masculino prorsus extinctis, feminarum haereditate, discissum erat oppidum in partes quinque, una earum in *Barkoczyos*, in *Forgatsios* binis, et iterum binis aliis in *Zichios*, *Petri Zichi* haeredes cadentibus. His ergo adhuc, et *Barkocziis* suas partes obtinentibus, *Forgatsianas* parte earum maxima tenet B. *Io. Szentivany*, nonnihil et *Io. Reviczkyo* in possessionem suam vindicante. Atque haec ille *Szentivany* est, qui lineam gentis suae, iam primis sub *Hungariae* regibus satis florentis, et deinde temporum iniuriis fere collapsae, extinctam, atque sepultam, quasi ex cineribus, compluribus suis praeclaris facinoribus resuscitavit. Florebant enim †promoves†¹ eius iam sub ANDREA, BELAE IV. genitore, in primis *Beutha*, *Hanth*, et *Posko*, eorumque posteris, quemadmodum² *Seraphinus*, et *Bogomerus*, sub LADISLAO, ANDREAE pronepote, [p. 132.] inter comites de *Lipto*, *Szentivany* reperio, non sine certo diplomatum regionum testimonio; ut nihil addam, quae eiusdem LADISLAI diploma, de servitiis laudabilibus *Bogomeri* connumerat, cum nempe sibi et progenitoribus suis, BELAE avo, et STEPHANO patri cum favore fidelitatis in diversis expeditionibus regiis servitio, et in prosperis et in adversis inhaerendo, impendisse. Certe, BELA, avus LADISLAI, ante iam testatur, *Bogomerum* tam in *Austria*, quam in *Bohemia*, fideliter sibi et indefesse servivisse, legationibusque solemnibus tam in *Ruthenia*, quam in *Polonia* sibi respectae³ fidelitatis debitum exhibuisse, cuius rei

*Situs oppidi
Varanovia
amoenus.
olim
privilegiis
exornatum:*

¹ forsans *proavi*, aut *primores* ² corr. ex *quemadmodum* ³ lectio incerta

indiciū est diploma eiusdem BELAE anno MCCLXVII. conf. ANDREAE privilegium MCCXXX. LADISLAI autem MCCLXXXIII. et MCCLXXXVI. Nec deerant postea plures, qui hanc¹ a maioribus laudem partam continuarunt. Sed ubi lineae unius *Liptoviensis* seri successores, una cum regni casibus in obscuritatem fere prolapsi, eandem maiorum famam illustrare haud poterant, *Ioannes* hic literis adeo industrie semet impendit, ut gradatim, quasi de patria, et regibus bene meritis, in optimum honoris, atque dignitatis gradum, eandem gloriam gentis extulerit. Post varias namque sub motibus *Rakoczyanis* ad *Ungvarinum*, et *Munkatsinum*, non sine bonorum salutisque suae, et suorum dispendio, praeclare et fideliter regi navatas operas, primo dignus videbatur, ut litigiis et causis, quae aerarium regium concernebant, *vice-director*, seu arbiter praeesset: deinde adoptatus est in iudicis curiae prothonotarium, factusque CAROLO VI. a consiliis MDCCXV. mox MDCCXXI. *Baronatus* dignitatem quoque indeptus, tribunali iudiciorum regio, vulgo tabulae regiae per aliquot annos non sine laude adsedit. Et quia hac ratione quietiorem, dignioremque spartam meruisse videbatur, anno MDCCXXVIII. in summi *Provinciae Beregiensis* magistratus dignitatem evectus est. Non immerito huic C. *Emericus Csaky*, praesbiter cardinalis, dum baronem erectum videret, adgratulatus, praesagiit:

sIs
 POSTERORVM GLORIA REGI CONSTANTER FIDELIS
 BONVSQVE PATRIOTAⁱ
 APPLAUDIT HAE CQVE CONCATENATE CVPIIT
 CARDINALIS CSAKY
 INⁱⁱ
 CIVITATE PISONIENSI DECIMA FEBRUARII
 ANNI PRAESENTISⁱⁱⁱ

*castellum
 amoeno horto
 eminens:*

Huic ergo est heic castellum praecipuum, vasto et amoeno horto adstructum, renovatumque ab eodem in formam quadrati aedificii, et in alteram contignationem assurgentis, ornante [p. 133.] illud eximia turri in eiusdem aditu, pulcherrimo turbine elevata. Reliquorum duorum unum maiusculum tenent haeredes *Petri Zichi*, alterum minus *Reviczky*. Sed et in oppido prominent duo alia, uno *Barkocziis*, a quorum maioribus exstructum erat, altero eidem *Ioanni Szentivanyo* serviente. Templum oppidi sunt duo, unum a fine eius in meridiem, quod olim in medio oppidi erat, ampla et magnifica capacitate exstructum, et ab uxore *Bathori* sacris *Helveticae* confessionis MDXLVIII. adplicatum; alterum in septemtrionem, utrumque tecto nudatum, quamvis hoc superius reformant PP. Paulini, quippe quibus in vicinia eiusdem est etiam domicilium, vulgo residentia, pro patrum trium habitaculo, a *Maria Eszterhazy*, *Georgii Homonai* consorte

*fundatores
 sacrorum:*

¹ corr. ex hac

ⁱ In lineis 1–3. summa litterarum annos significantium est 1721., quando scilicet *Iohannes Szentiványi* baronatus dignitate donatus est.

ⁱⁱ In lineis 4–6. summa litterarum aequae 1721. esset, si vocabulum „Csaky” scriptum esset „CsakI”; quod ita quidem in chronostico originali fuisse suspicor. Vide etiam notam nostram priorem. Ubi vero littera I lineae 6. addenda sit, haud satis liquet. Vide notam sequentem.

ⁱⁱⁱ In lineis 7–8. non nisi addita littera I lineae 6. summa 1721. haberi potest.

fundato, quamvis antea fuerint heic PP. Minoritae. Cetera sunt domus oppidi humiles, uti dictum est, atque agrestes, quae duplici serie intra amnem, et collem decurrunt vini-ferum. Pulchra enim et alta satis acclivitas ab oppido in orientem consurgit, viteque vestitur, fructus, nisi maturescat, austeri nimis, alioqui ad potum domesticum idonei. Sed et in hoc paucae sunt ipsis oppidanis vineolae, pauca circa easdem¹ et in planitie agricolatio. Nam a pago *Csemernye* proxime interfluente amne *Tophya* rescinditur, idemque amnis ea etiam, quae habuerunt, diluviis crebris proluit, nam saepissime exundat, offunditque omnia, dum intumescit. Itaque his angustiis miselli cives, et oppidani interclusi, iuvant vitae conditionem partim opificiis, partim vero operis manuariis, messoriis, et vineaticis. Ex quaestus laude et fama, qua olim florebat, retinet nihil, opificum quoque aegre tribus, aut quatuor collegiis, sartoriis, cothurnariis, pellionariis, et sutoriis adhuc reliquis. Alioqui nundinis quoque annuis quinquies consuevit frequentari, diebus nempe *Valentini*, *Georgii*, *Mariae* visitantis, *Stephani*, et *Nicolai*, sed cursorio,² neque diu durante ritu.³

vites, et
fructus:

vitae
sustentatio.

§. II.⁴

De vicis atque castellis huius districtus

1.ⁱ *Varano hoszszú mező* exilis pagellus vix una alterave constans aedicula, ad iactum sclopi infra *Varanoviam*, quae olim, dum [p. 134.] floruisset, eousque porrigebatur. Nunc autem meri sunt rivi, et lacunae, a praeterfluente *Tophya* diluviis crebris partae. Itaque terrenum etiam vici tam breve, tamque arctum est, ut minime nomini eius conveniat. Nam ab ortu eminent colles *Varanoviae* viniferi, proxime obiecti vico, ab occasu praeterfluit amnis *Tophya*, exiguo intermisso spatio, depresso eodem, et diluviis obnoxio. Praeterea, quod versus oppidum pergat, eiusdem possessio est, in meridiem autem fluvii *Ondova*, et *Tophya* sibi invicem adpropinquantibus, coarctatur. Sed quamquam tam exili vico, tam exile terrenum est, tamen compluribus dominatur dominis. Praeter B. *Io. Szentivany* imperant ei C. *Barkoczy*, *Okolitsany*, *Bornemisza*, reliqui. Alioqui incolae eius pauculi, et paris linguae, religionisque, ut in oppido quoque sunt.

2. *Majorócska* paullo frequentior villa, trans montem ad ortum, quadrantis horae spatio, in ripa *Ondovae* dextra, tantumdem remota ab oppido *Vranoviae* in orientem, trans eundem collem. Tenet ea locum planum, et hilarem, feracemque, sed non multo ampliorem, ob proxime circumiacentes pagos alios, ut non addam diluvia, quibus ager eius quotannis vitiatur. *Slavi* sunt et heic *Ruthenis* mixti, ditionis *Ioannis Szentivany*, et aliorum.

3. *Szedliszke* vicinus priori in eadem ripa ad septemtrionem, ad sclopi iactum. Tenet is radices montis *Csicsvae*, solo paullulum erectiore, sed plano in se a meridie, cetera collino, et sterili, incolis paullo pluribus, *Slavis* et heic *Ruthenisque*, mixtis, qui alioqui serviunt C. *Barkocziis*, partim *Szentpeterio*, et aliis.

¹ corr. ex *eisdem* ² sic! ³ in margine a Matolaio notatur: 2. *De arce Csicsva* ⁴ corr. ex III.

ⁱ *Etsi castella et vici, uti ex titulo apparet, etiam hic ab ipso Matolaio in paragraphum distinctam posterius redacti sunt, numerum pagi Varannóhoszszúmező in 1. transcribere omisit; qui error a nobis correctus est. Notandum est, ob eandem causam etiam Belium numeros pagorum castellorumque commutavisse. Vide etiam notam nostram i. in p. 141.*

Arcis Csicsvae
originis
vestigium:

forma
hodierna:

possessores.

4.ⁱ Arx *Csicsva* insidet monti edito, productoque versus *Ondovam*, quae eum a septemtrione in meridiem subluit. De ortu eius nulla restant vestigia; inter antiquissimas tamen refertur in hac ora. Primum unum tantum propugnaculum, angusto cuidam aedificio oblongoque a septemtrione adstructum stetit, procul dubio temporibus *Tartarorum* conditum, cui postea addiderunt posteri arcem aliam, arcto quodam spatio separatam in orientem, quadrangularem aedificio, undique instructo conclavibus, et in meridiem, occasumque [p. 135.] subnixo propugnaculis, lorica¹ praecinctis. In media eius area erat puteus, quemadmodum et inter novam veteremque arcem alius. Post alios possessores parebat *Homonaiis*, quorum aetate a *Tökeli* obsidione nimium lacerata est, et diruta, neque potuit reparari, quin in dies magis corrueret. Hodie eius ditionem dispertuntur inter se *C. Barkoczi*, *B. Io. Szentivan*, et *Szentpéteri*, aliique, quibus sub arce villicatio eximia est. 5. *Benkócz* pagellus subiectus arci *Csicsvae* in septemtrionem, quadrantis horae interstitio, penes *Ondovam*, situ plano, sed non aequo fertili, incolis mixtis, ditionis *B. Io. Szentivany*.

6. *Orosz Kázmér* est priori ab occasu milliaris parte quarta, in profunda valle, collibus altis terreis, et apertis, undique ex alto in pagum declivibus. Itaque et agricolatio dura est, incolaeque pauci, et *Rutheni*. Possidetur a *C. Barkócz*, et *Szemere*.

7. *Csicsóka* exilis pagellus *B. Io. Szentivany*, in altera valle ad occasum, sed non aequo profunda, quamvis et haec agricultura hiulca sit, et sterilis, incolaeque pares.

8. *Magyar-Krútsó* natalis locus familiae eius nominis, eiusdemque et aliorum ditionis, assidet *Tophyae*, supra *Varanoviam* ad iactum tormenti, inter rivum, et acclivia montis in orientem conscendentis, silvestrisque. Itaque solum ubique collinum,² coloniaque *Ruthenica* est, ditionis superiorum.

9. *Komorócz* pagellus *B. Io. Szentivany* parte media, altera ad alios pertinente, est supra *Krutsonem* quadrante horae in eadem *Tophyae* ripa, solo pari, neque diversa colonia.

10. *Mernik* maior priore in valle ad orientem aestivum, gaudet collino terreno, sed fertili, tametsi per acclivia. Paret autem parte sui maiore *Szemereis*, reliquis ad *C. Barcocis* pertinentibus. Incolae *Rutheni*, Lutheranis mixti.

11. *Quákótz*³ occupat acclivitatem editam inter montes, haud procul a *Mernik* in orientem aestivum, colonia *Ruthenica*, ditionis haeredum *Sigismundi Palocsai*, solo collino.

12. *Toth Kajnya* recedit a *Quákócz* in orientem quarta parte milliaris, estque inter colles editos, et amnem *Ondovam*, loco laeto, et rivulo interfluo, qui in *Ondovam* incidit. Incolunt et hunc *Rutheni*, Lutheranis *Slavis* mixti, parentque nunc *C. Sigismundo Pethö*. [p. 136.]

13. *Dobra* assidet *Ondovae*, contra *N. Domasam*, monte ab occidente obverso, sub quo ei aliqua modica agricolatio est, quamvis et illa acclivis, atque praeceps, colonis *Ruthenis*, ditionis *Berenyii*.

14. *Trepecz* pagellus *B. Io. Szentivany* in eadem ripa, pari solo, parique colonia *Ruthenica*.

15. *Mihalykó* *B. Sigismundi Barkoczy*, et *Ladislai*, fratris eius, supra *Trepecz*, inter montes, priori nihil dissimilis, neque soli, neque qualitate gentis, tametsi sit copiosior, meliorque.

¹ corr. ex *lorita* ² corr. ex *colinum* ³ sic!

ⁱ In margine a *Belio* adnotatum: „Arx nb”, id est, „nota bene”. Unde constat, illum in distinctam paragraphum arces poni voluisse. Vide etiam notam nostram i. in p. 141.

16. *T. Iesztreb*, diversorum nobilium, est in ripa *Tophyae* supra *Komorocz*, haud magno dissidio. Itaque pauca ei agricolatio in plano est, maior in acclivi latere montis, incoliturque a mixtis, paret autem pluribus, maiori ex parte *Boronkais*.
17. *Toth-Isép* maior priore in eadem ripa, melioremque terreno, quamvis pari colonia, ditionis PP. Paulinorum *Varanoviensium*.
18. *Petkócz* est inter montes a priori dissitus in orientem quarta parte miliaris, sed multo minor, parus tamen nationis, ditionis autem B. *Fischeri* et aliorum.
19. *Mogyoroska* priori suppar, redit ad ripam *Toplae*, estque sub acclivi monte, olim vinifero, nunc obsoleto, et agriculturae inserviente, ditionis *Pauli Okolitsanyi*, haereditate in domum *Homonaianam*¹ respiciente.
20. *Remenye* pagellus *Szemereiorum*, supra *Mogyorocskam* in septemtrionem, in eadem valle, locus collinus, eiusdem coloniae.
21. *Ditrich* in altera valle ad orientem versus *Ondovam*, undique incinctus monte, terrenoque collino, et difficilis agriculturae, paret B. *Okolitsany*. [p. 137.]
22. *Valkó* est priori ad orientem in ripa *Ondovae*, solo meliore, sed pari colonia, ditionis C. *Barkoczii*.
23. *Bodzás* B. *Io. Szentivanyi*, pagus minor, steriliusque solo, in eadem *Ondovae* ripa.
24. *Lomna* haud procul supra priorem in eadem ripa. Olim pagus frequens, sed nunc minutus, solo meliore, sed pari colonia, quae partim C. *Barkoczio*, partim P. *Okolitsany*, partim aliis praestat officia.
25. O. *Krútsó*² in eadem ripa, viculus multo miserior, *Sigismundi Pálotsai* posterorum, incolis *Ruthenis*.
26. *Al. Oltsa* eiusdem dominationis pagellus, in ripa *Ondovae* supra *Krútsónem*, priore multo melior, aediculis humilibus, inter quas eminent domus nobilior *S. Palocsai*.
27. *Fel. Oltsa* supra priorem in eadem valle, qua rivulus in *Alsó Oltsam* et *Ondovam* defluit, loco laeto, sed ante ditionis *Emerici Sennyei*.
- 28.³ O. *Volya* duae vel tres aedificulae in finibus *Comitatus Sarosiensis*, inter montes undique acclives et praecipites, solo sterili, incolis *Ruthenis*, ditionis *Palotsaiana*, et aliorum. Ibidem et praedium est, altera sui parte in *Sarosiensem Provinciam*, altera in *Zempliniensem* pertinente, quod adpellatur *Fias*.
29. *Matyáska* infra *Volyan* in eadem valle, monte uno intercedente, pagus ter maior, ditionis *Ladisl. Barczy*, incolis *Ruthenis*.
30. *Vavrinez* cedit priori in septemtrionem in alia valle, miserior eodem, aliquantum tamen melior O. *Volya*, ditionis B. *Em. Sennye*.
31. *Kobulnicz* est pago *Matyaska* in occidentem, frequentior priore, sed pari solo, et colonia, ditionis eiusdem.
32. *Mitsak* cedit versus *Toplam* inter montes priori in occidentem. Tenet fines *Sarosienses*, solo pari, incolis *Ruthenis*, ditionis *Thomae Szirmai*. Intra *Mitsak*, et *Kobulnicz* est praedium *Tarbaj Homonaiorum*. [p. 138.]
33. *György* est pagellus haeredum *Stephani Barlok* inter *Proszats*, et *Kobulnicz*, propius versus *Tophyam*⁴ fluvium, collibus et heic pagum et terrenum amplectentibus, ideoque sterilibus, incolis *Ruthenis* mixtis.

¹ corr. ex *Homonaianem* ² in margine *Orosz-Krútsó* ³ in margine *Orosz Volya* ⁴ corr. ex *Toplyan*

34. *Proszats* est inter *Györgyes*, atque *Remény*, locus nihilo melior. Nam et colonia *Ruthenica* paris sortis, et terrenum aequae collinum et difficile.

SECTIO V.

De

Districtu, seu dominio

Sztropkoviensi.

§. I.

De dominio Sztropkov¹

*Situs et
termini
dominii*
Sztropkow:

Districtus hic complectitur ditionem *Sztropkoviensem*, quae in finibus *Provinciae Sarosiensis*, et Regni *Poloniae*, iuxta ditionem *Homonnaiensem* procurrit, et undique fluviis disternitur. In septentrionem enim rescindit eam rivus *Hotsa*, a *Comitatu Sarosiensi*, idemque uti in *Ondovam* influit, ita una cum eodem flumine pergit per eiusdem provinciae fines, ad unum milliare, in meridiem, dirimitque in occasum *Districtum Varanoviensem*, deinde vero, ubi cum *Olyka* confluit, distinguitur ditio, a ditione *Homonnaiensi* eodem *Olyka*, qui fere a capite rivi *Hotsae* incipit, et perpetuis terminis ditionum ad *Ondovam* usque interfluit. Eos ergo inter disternitores rivus ditionis forma triangula est, longa quatuor milliaria, lata, qua latissima, duo, caetera semper arctior, collina ubique, et editis clivis horrida, amoena tamen subinde interiectis vallibus, atque pagis, quorum L. numeravimus. Eam vero ditionem post *Prinios* indepta tenet adhuc dum familia a compluribus saeculis per *Hungariam* celebris *Petthōiana*. Longum foret, si eiusdem gentis nexum, et viros famigeratos, quibus propagata est, debita, qua par est, serie re[p. 139.]censeremus. Ostendit eiusdem decus, et propaginem genealogia signo C. heic praesens;ⁱ quam cum multi alii, tum praecipue ornavit, dum viveret, *Ioannes Petthō*, VLADISLAI regis filii LUDOVICI, et filiae *Annae*, curiae magister, vir tantae laudis, et gloriae, ut dignum putaret VLADISLAUS, quem expositis maiorum ipsius fidelissimis, et nulla unquam perduellii, ac defectionis labe conspurcatis servitiis, ipse sua suaeque regiae prolis LUDOVICI, atque *Annae*, persona, distincto supra insignibus avitis, eiusdem gentis exsculpta, in perpetuum amoris sui regii erga ipsum *Petthō* indicium, atque famam, condecoraret.ⁱⁱ Nec minorem gloriam reliquit suae familiae *Ioannes Petthō*, eius nominis secundus, nepos videlicet *Ioannis* prioris, ex *Francisco* filio. Is enim, postquam a primis pueritiae suae rudimentis, servitiis et ministerio *Mariae*, LUDOVICI coniugis, laudabiliter defunctus esset, primum CAROLO V. imperatori in *Gallia* bellum gerenti semet addixit, conspicuusque munere centurionis, apud urbem *Salom*, et *Morinum*, aliter *Terovanam*, fortiter pro caesare decertando, iactu sclopi saucius, non dolore tantum acerbo, sed etiam captivitate, fidelitatem in eundem principem adprobavit; deinde ubi

paret familiae
Pethoianae:

¹ add. a nobis

ⁱ In hoc manuscripto nusquam haec genealogia *Petthōiana* inveniri potest; quod est, cur maxime doleas.

ⁱⁱ Diploma istud merito celeberrimum, de quo hic agitur, promulgatum est a *Wladislao II.* rege d. 22. Sept. MDVII.; cuius photographiam vide sub num. DL-DF 86051.

pro eodem CAROLO, FERDINANDUS contra electorem *Saxoniae* expeditionem suscepit, idem *Ioannes* FERDINANDUM ipsum sequutus, ante omnes alios virtutis suae in adducendis perduellium captivis documenta praebuit, et postea non modo contra *Hungaros*, qui post posita fide in FERDINANDUM, *Isabellae* filii eius partes tuebantur, sed etiam ipsos *Turcas*, in acerrimis *Cassoviae* et *Szigethi* propugnationibus tantam laudem meruit, ut utrinque praerepta hostibus palma victor, et praefectus praesidorum haberetur. Nihil addam, quemadmodum is deinceps cum in praefectura *Comaromiensi*, in diversis circa *Tatham*, *Gesztes*, et *Vitham*, commissis cum barbaris certaminibus, tum vero in *Zoliensi*, incomparabiles suas dotes exeruerit. Haec enim omnia luculentissime constant ex litteris et diplomate regio, quod MAXIMILIANUS II. repetitis maiorum *Petthöianorum* laudibus, in augmentum, ornamentumque vetustorum eorundem insigniorum anno MDLXXII. eidem *Ioanni* dedit. Id autem, quum [p. 140.] non tantum ad gloriam faceret gentis celeberrimae, sed etiam ad stili ea aetate florentis testimonium, nihil dubitavimus, quin una cum diplomate VLADISLAI, quo is *Ioannem* primum ornavit, operi huic nostro insereremus. Verba eius habent sic: *Nos* MAXIMILIANUS etc. vid. littera A.ⁱ Atque hic ille *Ioannes* alter, ex *Pettheonibus* est, qui ducta in coniugium *Elisabetha Zinzendorffia*, sanguinem et gentem suam non tantum familiae celeberrimae, sed etiam ducatus *Austriaco* implantavit. Mortuus post, atque sepultus *Viennae*, cuius marmor cathafractum referens, in templo PP. Augustinianorum penes sacellum S. Apolloniae a latere altaris sinistro, verbis huiusmodi circumscibitur:ⁱⁱ

MONUMENTUM GENEROSI AC MAGNIFICI D.
IOANNIS PETTHÖ¹ LIB. BAR. IN GERSE SERENISSIMI
PRINCIPIS DOMINI DOMINI RUDOLPHI ROMANORUM²
IMPERATORIS CONSILIARII ET CUBICULAR. REG. IN HUNGARIA³
MAGISTRI NEC NON PARTIUM REGNI HUNGARIAE
CISDANUBIANARUM SUPREMI CAPITANEI CONSTITUTI DIE
XXII. IAN. MDLXXVIII.⁴

Supra idem monumentum leguntur haec:

IN BELLO CONTRA IOANNEM⁵ FRIDERICUM DUCEM SAXONIAE
CAPITANEUS (HUNGARIAE) REGNI PRIMUS.⁶
INTER CETEROS⁷ CANISIEN.⁸ SOPRONIEN. COMAROMIEN. SZOLNOKIENSEM⁹
PER SUCCESSIONEM SUMMA CUM LAUDE GESSIT NOVISSIME

¹ WAGNER 1802. II. p. 107. *Petthö* ² WAGNER 1802. I. c. om. ³ *in Hungaria* WAGNER 1802. I. c. *Hungariae* ⁴ *die XXII. ian. MDLXXVIII.* WAGNER 1802. I. c. om. ⁵ WAGNER 1802. I. c. om. ⁶ *capitaneus (Hungariae) regni primus* WAGNER 1802. I. c. *inter caeteros capitaneos regni Hungariae primus adfuit* ⁷ *inter caeteros* WAGNER 1802. I. c. *capitaneatus* ⁸ *Canisiens.* WAGNER 1802. I. c. *recte Cassov.* ⁹ *Szolnokiensem* WAGNER 1802. I. c. *Zoliensem*

ⁱ *Haec copia diplomatis littera „A” signata iam deperdita est, aut saltem latet; quod maxime dolendum, cum nec originale documentum a nobis inventum est. Certe Wladislai diploma etiam nunc exstat; de quo vide notam nostram ii. in p. 200.*

ⁱⁱ *Hanc inscriptionem etiam Carolus Wagner publicavit. Vide WAGNER 1802. II. p. 107.*

GENERALIS ET SUPREMUS PARTIUM REGNI HUNGARIAE
 CIS-DANUBIANARUM CAPITANEUS CONSTITUTUS
 †ANTE AETATE QUIA¹ MOLE NEGOTIORUM OBRUTUS DIEM
 SUUM OBIIT DIE² XXII. IAN. ANNO MILLESSIMO QUINGENTESIMO
 SEPTUAGESIMO OCTAVO AETATIS LIII.¹

Huius vestigia non sine pari virtutis incitamento pressit *Stephanus* eiusdem filius, natu maximus. Is enim bellis *Turcicis*, quae annis MDLXXXVIII. MDXCIII. usque ad annum MDXCVIII. in *Hungaria* grassabantur, capitaneus *Agriensis* constitutus, multis praeclaris facinoribus commeruit, ut regi a consiliis fieret, dignitateque camerarii regii exornaretur. Similiter et *Sigismundus*, *Stephani* ex *Michaelae* filio nepos, post camerae et consiliorum regionum munera, *Cassoviensi* quoque, et *Onodiensi* praesidiis tanta laude praefuit, ut ipsemet non tantum penes praesidia sua, sed etiam circa *Agriam*, *Miskolczinum*, *Szenderoviam*, ipsumque etiam *Varadinum* [p. 141.] crebris cum *Turcis*, et *Rakoczii* complicibus institutis certaminibus, victor ubique maneret, et declararetur.^{a.)ii} Tot maiorum ergo virtute partam gentis gloriam tuetur adhuc non sine quotidiana accessione honorum, et dignitatum, C. *Michael Petthö*, *Sigismundi* ex *Sigismundo* filio nepos. Enim vero hic, postquam aetatem adhuc teneram literis melioribus imbuisset, totum se fidelitati erga regem suum devovit, ortisque tumultibus *Rakotzianis*, omnes suas facultates, vitam, salutem, pignora, et si quid his gratius erat, fidei in LEOPOLDUM, et IOSEPHUM postposuit, derelictisque omnibus, non tantum concessit *Viennam*, sed etiam toto eo tempore, quo motus illi durabant, sine ullo fructu honorum, extra suorum amplexus, ibidem exul, diversis officiorum testimoniis, constantiam suam probavit, ideoque pacato post regno, et in locum †priorum†³ reduci CAROLO VI. non indignus habitus est, qui aurei velleris eques, camerariusque, et consiliarius regius, nec non *Inclyti Comitatus Zempliniensis* supremus comes constitutus, inter alios carissimus et exoptatissimus haberetur. Feliciter!

Michaelis
 Petheö regem
 erga et regnum
 fidelitas:

ob eam rem
 dignitatibus
 a Carolo VI.
 remuneratus.

§. II. De arce Sztropkoviensi

Sedes est comitum *Petthö* de *Gerse*, in clivo fluvii *Ondovae*, miliaribus X. *Patakino* ad septemtrionem, quatuor *Eperiesino*, et *Bartffa* in orientem, inter montes, iusta ibidem planitie intermissa, regionem arcis eiusdem ambientes. Erat olim *Palocziorum*, deinde *Priniorum*, quibus postquam successerunt *Pettheones*, arcem non in ditione tantum, sed etiam conservaverunt in gloria. Post alios praecipua sui ornamenta in gratiis debet

^{a.)} Vid. diarium eiusdem annis MDCXLVIII. usque ad MDCLXIV. conscriptum sub littera D.

¹ ante aetate quia WAGNER 1802. l. c. recte non tam aetate quam ² WAGNER 1802. l. c. om. ³ malim priorem

ⁱ In margine legitur „vide litteram B.” quae nota sine dubio appendicem aliquam significat, quae autem nusquam reperitur.

ⁱⁱ In nota a.) mentio fit de diaro *Sigismundi Pethö*, aut certe copia illius „sub littera D”, unde apparet eam huic manuscripto tamquam appendicem adiunctam esse; quae autem aequae deperdita est, nec nos illud sive copiam istius erudere potuimus.

Sigismundo, qui temporibus *Turcicis*, dum *Cassoviae* praeesset, *Sztropkoviam* delatis captivis barbarorum, arcem variis muniminibus, ipsa etiam turri adauxit. Forma eius est pentagona, circumstructa mansionibus et conclaviis, comitum sede haud indignis. In medio habet templum sepulchro eiusdem *Sigismundi* insigne, quod his annis renovavit splendide *C. Michael*; *Sigismundus* vero ornavit ara. Huic turris eadem supereminet, insignibus familiae *Petthoianae* ornata. Templum et turrim¹ circumveniunt habitacula, conclavia et mansiones heriles. Nec minus et totam arcem ambiunt fossae, aqua pro necessitate plenae. Sed praecipuum arcis munimentum, ornamentumque est *C. Michael*, summus provinciae huius magistratus. Hic enim cum patruale *Sigismundo* incolens, quidquid ad ipsius arcis decus excogitari potest, perficit. Nam non tantum mansiones eius reformat, sed etiam addit hortos, et reliqua decora, quae ad mansionem cum honestate tuendam spectant. Adiacet enim arci hortus amoenissimus, et tota hac regione facile princeps, quem is xisto et domo ornavit, insignivitque *Dianna*.² Ita enim epigraphe:

HAE C HABITACLA SATIS VENANTI GRATA DIANNAE
HORTI FRAGRANTES ARBUTA SILVA NEMVS.¹

[p. 142.]

§. III.

De oppido et pagis ditionis Sztropkoviensis

1. Oppidum *Sztropkó*, Latinis *Stropkovia*, circumfundit arcem sui nominis ex omni parte, si orientem excipias. Illic enim hortos arcis, villasque, et alias opportunitates ostendimus. Quae eius sors fuerit antiquitus, ex historia arcis patescit. Quoties enim illa, vel oppugnata est, vel laccessita, toties et oppido luendum erat. *Bohemorum* temporibus, maxime eiusdem gentis colonia inessum erat. Eos interpolarent *Rutheni*, *Poloni*, et *Slavi*, non plane nullis *Hungaris* subinde accedentibus, praesertim, qui a servitiis *Petthöiorum* esse volebant, aut debebant. Omnes non parum perstrinxit metus belli, quod *VLADISLAUS*, cum *ALBERTO* in hac ora gesserat. Civilibus autem motibus, non modo *Botskaio*, *Rakotzioque*, sed praecipue *Tököllo* grassantibus, in fumos et flammam abiit. Nam quum iam *Tökelius*, desperatis rebus *Munkatsum* recessisset, complices istius³ oppidum incendio deleverunt, arce in manibus *Croatarum* permanente. Extrema illa, et novissima *Francisci Rakoczii* revolutione, mansit quidem in sua forma, sed incolae partim diffugerunt⁴ saepe, partim extincti pestilentia minuebantur. Grassabatur autem in hoc oppido pestilentia anno MDCCIX. quae oppidanorum plus minus DCCLXXV. absorpsit. Anno autem MDCCXI. inclinata *Rakoczianorum* sorte, venit a *Csicsva* arce praefectus, ut vocant, generalis *Lanken*, qui concurrente a *Zborovia* generali *Volffskerio*, non obstante, quod arci caesareo diplomate cautum fuit, arcem non minus, quam eiusdem ditionem, nimia militis licentia, incolis⁵ sinit, et praecipue vivarium *Petthöianum*, quod

Situs oppidi
Stropkov:

fata aequali
cum arce tulit
sorte:

motus civiles:

pestilentia:

¹ lectio incerta ² sic et in epigraphe, quae infra legitur ³ lectio incerta ⁴ sic! ⁵ corr. ex incolari

¹ Hoc cronostichon etiam ab Antonio Szirmay in opere suo publicatum est, verisimiliter ab opere hoc Beliano depromptum. Vide SZIRMAY 1803. p. 347. De Antonio Szirmay vide etiam praefationem nostram. Summa vero litterarum annos significantium est 1821., quae certe erronea est habenda.

*incolae, et
eorum religio:*

*hortus C. Pe-
theō eleganter
quadriparti-
tus, heic
prominet:*

cervos, et damas complures rariores¹ complectebatur, diripi, aegre oppido in aedibus suis relicto, quamvis oppidani et tunc dilapsi sint, et dissipati, neque redierunt prius, quam regno tandem pacato. *Slavi* sunt iidem, *Polonis*, et *Ruthenis* mixti, fidei omnes *Catholicae*, quorum sacris praesunt PP. Francisca[p. 143.]ni, quos olim loco Minoritarum induxerunt, comites *Petthöiani*, claustro eis a septemtrione permissio. Id etiam praecipuum oppidi post arcem ornamentum est; nam domicilia oppidanorum prostant paullo humilior, materia, atque luto impactis parietibus, et stramine tantum obtectis. Arx oppido ab ortu est, ultra arcem ex eadem parte villa, xisti pro equorum schola, et hortus, quem laudavimus, C. *Michaelis Petthö*. Is in quatuor divisus partes, a fronte superbit florilegio, seu area floribus apta, quamvis et arbores foveat, aliaque semina, interordiniis per medium buxo, atque ribesiis, ex utraque parte arbuto alto satis et amoenissime tonso, inumbrandi causa ambulacri, eleganter distinguentibus. Ultra est domus *Diannae*, seu domicilium *Diannae* honori factum, erectiori ibidem positione, conclavibus affabris et diversa picturarum amoenitate habitaculo comitis aestivo idoneis. In fronte supra aditum visuntur versus:

haeC habItaCLa satIs VenantI grata DIanae,
HORTI FLAGRANTES ARBVTA sILVA nEMVs.ⁱ

*reliqui horti
fructiferi:*

ratio vivendi.

Ante domum praecingit hortum murus unus pro ratione positionis elevatus, ornatusque stauis iusta magnitudine, atque pictura conveniente erectis, inter quas praecellunt *Dianna*,² *Venus*, *Saturnus*, *Neptunus*, et *Mercurius*. A tergo eiusdem domicilii diffundit se pars horti alia, haud viliori interordiniorum dispartitione, cuius tamen areas circumeunt ubique arbusculae alternis pumilae, alternis autem procerae, mala, pyra, pruna, cerasa, quae *Viennae*, et toto regno rariores sunt, ferentes. Post eam partem erigit se pars horti tertia, dispartitione, et fructuum raritate simili, in quam tamen aquae canali subterraneo ex proximo colle deductae, eximiis fusoribus in altum stillant, et rursus recisae in subiecta labra saxea pari canali³ subterraneo emanant. Inde est pomarium a latere partium harum aquilonari, pulchro et heic ordine malos, et pyros proceras ostentans. Sunt et horti alii ex ea oppidi parte, qua in occidentem spectat, in ripa *Ondovae* amnis, sed hi priorem splendore haud exaequant.⁴ Continent tamen piscinas, [p. 144.] et pomaria, pro arcis et comitum usu. Ex eadem parte in meridiem procurrit terrenum planum, segetibus fertile, sed obnoxium diluviis. In hoc tamen etiam pars potior servit dominationi arcis, pauculis agellis oppidanos concernentibus. Itaque agriculturae⁵ destituti, modulo iuvant suam sortem miseram, opificiis et laboribus manuariis. Opificiorum autem potiores sunt figuli, sutores, atque sartores. Telam texunt feminae, ea operum laude, ut praecipua, quae heic fit, tota regione isthac habeatur. Caeteroqui inter oppidi privilegia non est, quod referam, nisi nundinas, quae septies quotannis fiunt, diebus Purificationis, Viridium, Inventae Crucis, Sacramenti Corporis CHRISTI, *Margarethae*, *Bartholomaei*, atque *Luciae*, iure gladii ad arcis dominium pertinente.

¹ lectio incerta ² sic, uti et in epigraphe ³ corr. ex *canalis* (?) ⁴ corr. ex *exequant* ⁵ rectius *agricultura*

ⁱ *Repetuntur, ut videre est, hic versus superius iam citati; unde apparet, hoc manuscriptum, a Matolaio concinnatum, schediasma tantum esse.*

§. IV.

Sequuntur pagi ditionis Sztropkoviensis

1. *Dritsna* est pagus ditionis huius non magis, quam totius comitatus extremus, in finibus *Poloniae*, et *Sarosiensis Provinciae*, ad quam media eius pars refertur, interfluente rivo rescissa. Solum ei in valle bonum, sed per colles effoetum est, incolae *Rutheni*, duobus milliariibus supra *Sztropkoviam*.
2. *Vladitsa* vicinus priori in eadem valle ad occidentem, aequè distinctus in duas partes, interfluente eodem rivo, quarum una remanente in provincia nostra, altera attribuitur *Sarosiensi*, colonis utrinque paucis, fere vix octenis, soloque pari, et situ, et gloria.
3. *Staskócz* infra *Vladitsam* ad quadrantem horae, in eadem vallicula, pagus pari rivi intermeatu divisus in *Sarosiensem*, et nostrum, parique colonia et terreno.
4. *Bukócz* maior priore, totusque noster, quippe rivo eodem praeterfluente, diremptus a *Sarosiensi* tractu, vix tamen quadrante milliari propior ad *Sztropkoviam*, in altera vallicula, nihilo tamen latiore, neque dispari lingua, et cultu.
5. *Hotsa* uno milliari supra *Sztropkoviam*, in eadem valle, qua *Bukocz*, sed terreno latiore, patienteque tritici, colonis vix pluribus, iisdemque *Ruthenis*. A pago hoc accipit nomen rivulus, qui a *Dritsna*, et *Bukocz* defluit. [p. 145.]
6. *Nagy-Breznicze* uno quadrante milliari infra *Sztropkoviam*, in rivulo sui nominis ante ostia *Ondovae* adlabentis, pagellus plus minus vicenis colonis *Ruthenicis* frequens, solo lato, terreno tamen exili.
7. *Minyócz* in eadem valle, sed iam arctiore eo loco, contra *Olsvam*, octo circiter coloni *Ruthenici*, quibus et delubrum est, situ collino.
8. *Turány* quadrante horae a priori in eadem, *Ondovae* paullo longius praeterfluentis,¹ vallicula, contra *Lomnam* pagum, duodenis plus minus colonis *Ruthenicis*, sacris tamen *Catholicis* potiore pagelli parte addictis, quibus et sacellum est *D. Annae*, et villicatio *C. Sigismundi Petthö*, cum domicilio terso, hortoque et agris laetioribus.
9. *Petthö-Falva* exilis pagellus, paullo longius remotus a priori in eadem valle, penes *Ondovam*. Est ei et rivus proprius a *Hrabócz* emanans, qui ibidem in *Ondovam* incidit. *Rutheni* sunt et heic suo sacello pollentes, agroque incincti sufficiente, collino quidem, sed pascuis utili.
10. *Keltse* priori populosior, haud tamen remotus multum ab eodem, in eadem valle penes *Ondovam*, ubi iam latior planities distenditur. A septemtrione est ei ager paullo erectior, ibidemque templum *Catholicae* religionis, cui et coloni student. Ultra est fons acidus in vallicula, de quo supra meminimus. In pago autem habetur villicatio *C. Michaelis Petthö*.
11. *N. Domasa* pagus² haud vilior, in eadem valle contra *Dobram*, ad cuius sacra etiam *Catholica* adstringitur, diffunditque solum latius, segetibus idonea agri cultura, nec non pascuis haud vilibus. Ibidem et villicatio et domicilium *C. Michaëlis Petthö* est, cuius loco idem castellum aedificaturit,³ horto etiam *fasianorum* instructurus. [p. 146.]
12. *Kis-Domasa* colonia par, dimidio milliari a priore inferius in angulo confluentis *Olykae*, et *Ondovae*, ideoque pagus ultimus hac ditione, solo tamen haud postremo.

¹ corr. ex *praeterfluente* ² corr. ex *paugus* ³ sic!

Est ei et vinea a septemtrione, in meridiem obversa, vini popinae agrestium haud ingrati. Ipsum vero pagum auget villicatio et domus C. *Sigismundi*, templumque ritus *Catholici*, cui et coloni favent.

13. *Giglócz* distat a priori quadrante milliaris superius in ripa *Olykae*, contra *Jeszenócz* in fine valliculae a *Holcsikócz* emergentis, loco depresso, et diluviis *Olykae* obnoxio, paucis colonis *Slavis*, Catholicis, sacrorum causa ad pagum *Dobram* adstrictis.

14. *Holcsikócz*, supra *Gigloczum* in eadem vallicula ad horae quadrantem. Coloni circiter XII. *Slavi*, Catholicis, aliis mixti, terreno collino, sed favorabili tamen, et foeniseiis apto.

15. *Rafajócz* minor priori, sed vicinus, in eadem valle superius paullulum, solo pari, sed colonia *Ruthena*, cui et delubrum est.

16. *Gyalapócz* superat priorem, colonia *Slavica*, sed terreno nihil meliore est, quippe collino et effoeto, domibus in eadem valle existentibus.

17. *Piszkorócz* aegre denos, vel undenos colonos numerat, in eadem valle, paullo tamen erectiore positione supra priorem, ideoque heic etiam par terrenum, montosum, collinum et silvestre, aegre avenae, et pannici ferax. Colonia est *Ruthena*, sine delubro.

18. *Orosz-Tokaj* exilis pagellus priori vicinus ab oriente trans montem in alia valle, loco pariter montoso, et silvestri, pascuis tamen idoneo. Quod incolunt *Rutheni* delubro suo gaudentes, quapropter et pago nomen imposuerunt, inserviunt autem hoc tempore *Alexandro Nagy* in pignore. [p. 147.]

19. *Hrabocz* in eadem vallicula paullo inferius, colonia priori suppar, *Ruthenicis* sacris devota, cui et delubrum est. Solum aequae hiulcum, et partim montosum, partim silvestre.

20. *Mrazócz* est ultra *Orosz-Tokaj* pagellum, in altera valle, haud procul a vico *Turány*. Colonia nihilo frequentior, *Ruthenica*, sed sine delubro.

21. *Krislyócz* est priori ab oriente in profunda valle quadrante milliaris. Olim diu desertus stetit, neque postea a pluribus colonis, quam uno incolebatur. Huic tamen accessit post unus, vel alter, qui pagellum instruunt, solo undique praecipiti, et acclivi, magisque ligonibus, quam aratris¹ idoneo. Est hoc tempore pignori *Andr. Hlavats*.

22. *Brusznicza* est in valle altera, quadrante horae remotus a priore in septemtrionem, incoliturque a *Ruthenis* plus minus quindenis, quibus et delubrum est. Neque deest villicatio domiciliumque tersum pro diverticulo C. *Mich. Petthö*. Olim vivarium erat, sed eo in motibus *Rakocianis* per militem caesareum violato, et destructo, restat nihil, praeterquam hortus a tergo domicilii, in erectiore loco siti. Ultra hortum, piscina quoque paratur haud minore domini iucunditate, quam fructu. Est enim vallis haec amoena, et haud remotior *Sztropkovia*, quam ad milliaris quadrantem.

23. *Iakusócz* minor priori remotiorque ad orientem inter montes, solo collino, et silvestri, incolis *Ruthenis*, suo delubro gaudentibus.

24. *Kulbócz* redit in eandem vallem, qua *Brusznicza* est, occupatque locum spatiosum, acclivibus undique agris, colonia tamen frequenti, licet compluribus heris subiecta in pignore. *Rutheni* sunt autem agrestes suis sacris dediti. [p. 148.]

25. *Puczák* inservit aequae compluribus dominis in pignore, estque paullo supra *Kelbócz*, in eadem valle intra septemtrionem, et ortum, loco arctiore, et solo magis collino, atque effoeto. Incolitur autem a *Ruthenis*, plus minus octenis, quibus et delubrum est. Et quia

¹ corr. ex *aratis*

ipsorum lingua nomen vici *membrum virile* significat, abnegant id feminae interrogatae, undenam essent, sed subiiciunt cognomen pagi aliter vocati ob verecundiam.

26. *Szalnik* transit angiportu¹ quodam in aliam vallem, estque inter montes, atque silvas steriles, pagellus *Ruthenis* circiter septenis insessus, agricultura vili, et effoeta.

27. *Vojtócz* redit in occasum in aliam vallem, estque iam propior *Sztropkoviae* in loco apertiore, et magis colibili, aegre tamen tritici ferace. Insidunt eum *Rutheni* circiter deni, sine sacris.

28. *Potócska* est priori ab oriente, veluti in angulo, paullo arctiore valle, agro pari, sed terreno abstrusiore. Neque colonia differt, sive numerum eiusdem spectes, sive fidem.

29. *Kis-Breznicska* discedit in septemtrionem ea, qua *Vojtócz*, valle, rigaturque eodem rivo a *Velkrop* manante, sed ideo gaudet terreno meliore, quam *Potocska*, tametsi et heic angusta sint omnia, et meris collibus atque silvis impedita. Alioqui incolae haud pauciores, et *Rutheni* suo laetantur tempello.

30. *Velkrop* paullo maior, et frequentior in eadem valle, sed loco aequo depresso, et angusto, undique silvis acclivibus, et terreno sterili. Incolitur aequae a *Ruthenis*, suo gaudentibus templo, qui nunc in pignore sunt B. *Io. Szentivany* de *Bethlehemfalva*. [p. 149.]

31. *Makócz* abit trans montem a priori in septemtrionem, visiturque in valle profunda, ubi vallis una a *Dricsna*, altera a *Havaj* descendens coit, ideoque fluviolo iam auctiore utitur ad molas melius, sed terreno aequae arcto, et angusto est, neque alterius seminis, quam hordei, et avenae ferace. *Ruthenis* eius est templum sui ritus.

32. *Havaj* est supra *Makoczum*, quadrante horae remotius in orientem, in valle pari profunda, et undique velut independentibus clivis aspera. In eadem asperitate agriculturam quoque exercet, non sine frequenti iumentorum periculo: incolitur autem a *Ruthenis* plus minus XXV. aut XXVI. delubro sacris ipsorum *Ruthenicis* inserviente.

33. *Orosz-Bisztra* recedit a *Havaj* in orientem, immergiturque silvis acclivibus, peculiari inter montes depressione, quam aediculae nonnullae tenent *Ruthenorum*. Ager imitatur situm, fertque difficulter semina meliora, nisi avenam, demittit autem rivulum versus *Havaj*.

34. *Polyana* reducitur in septemtrionem, valle a *Havaj* obliqua, versus montes *Beszkéd*, tenetque locum angustum, et difficilis culturae, quam impendunt unus alterve *Ruthenus* sine sacris.

35. *Mikova* ascendit propius versus *Dricsnam*, eadem cum *Polyana* valle, obliquius paululum, sed tamen colonis insidetur frequentioribus, *Ruthenis* iisdem, et *Graeci* ritus, quamvis et heic angusta sint omnia et agriculturae durae, neque alterius seminis, quam avenae, atque hordei capacis. [p. 150.]

36. *Varechócz* est infra *Bisztram*, uno milliari a *Mikova* in meridiem, in aperta valle, in qua *Olyka* incipit. Incolae sunt ei frequentes, sed aegre plures familiolae *Ruthenicae*, quam XVI. circiter. Solum etiam sterile per acclivia est, melius circa amniculum; ditioris B. *Sigismundi Barkoczii*.

37. *Prawrócz* haud longe infra *Varehocz* in eadem fluvii ripa sinistra, solum par ubique, collinum partim, et partim depressum, exile tamen terrenum, incolaeque pauci *Ruthenici*, suo tamen tempello gaudentes.

¹ corr. ex *augi-portu*

38. *Olyka-Sztropkó*, dimidio milliari inferius in eadem ripa, et valle, contra *Olyka-Homonna*, a qua solo fluviolo dirimitur. Maiori quidem colonia *Ruthenica* est, sed solo pari, collino, et humili.
39. *Orosz-Kajnya* haud procul a priore inferius in eadem *Olykae* ripa, pagellus exilis, uno alterove *Rutheno* insessus, in pignore *Szigethii*.
40. *Zavada* est in valle altera ad occasum propter rivulum, in erectiore positione. Familiolae plus minus decem¹ *Ruthenicae*, una cum delubro sui ritus.
41. *Poruba* in eadem vallicula inferius ad meridiem, pagellus maior, et frequentior, loco depresso, concavo, et ideo coenoso ab interfluente rivo. Agri eius pariter tenent acclivia, ex utraque parte collibus praecipitibus, incolis aequae *Ruthenis*, suis sacris gaudentibus.
42. *Pritulyan* distat a *Poruba* quadrante horae trans collem in occasum, in altera vallicula; terreno angusto et partim sterili, atque effoeto. Incolarum familiolae sunt septem, vel octo² circiter, cum delubro *Ruthenico*. [p. 151.]
43. *Robosnik* duae, aut tres aediculae, priori in meridiem aestivum, in tertia valle; terreno arcto, solo sterili, pignoris *Alexandri Nagy*.
44. *Felső-Szitnicze* infra *Porubam* milliari dimidio in eadem valle, et rivo; pagus medio-cris, incolis *Slavis* Lutheranis, quibus sacrorum causa permittitur ludimagister. Solum hinc et illinc bonum, plusculum tamen collinum, et sterile.
45. *Alsó-Szitnicze* suppar priori, inferius in exitu eiusdem vallis, et rivuli, qua in *Olykam* incidit. Nam et situs aequalis est, et coloni *Lutherani*, inter quos habetur villicatio C. *Michaeli Petthö*, loci domino.
46. *Orosz-Petrócz* in ripa *Olykae* contra *Pakosztone*m pagum, viculus exilis, *Ruthenis* colonis, solo aperto, et meliore, sed angusto.
47. *Kosárorcz* maior priore infra *Alsoszitniczam*, in eadem *Olykae* ripa, ubi ei solum planum, alias collinum, et incolae *Lutherani*.
48. *Girocz* quadrante milliari inferius in eadem *Olykae* ripa, vicus priore exilior, et angustus, obnoxius diluviis, qui hoc tempore servit pignori B. *Ladislao Sennyei*. [p. 152.]

MEMBRUM IV.

De

Processu Nagy Mihalyiensi.

Nomen accepit ab oppido *Nagymihaly*, incipitque in confluenta *Laborczae* cum *Ondova*, et pergit inter eosdem amniculos usque ad fines *Poloniae*. Is in tres districtus dispertitur.

¹ corr. ex *deceni* ² corr. ex *occto*

SECTIO I.

De

Districtu Nagy Mihály.

Capit hic districtus initium in oppido *Nagymihály*, factoque sinu intra confluentem *Laborczae* cum *Ondova*, desinit in *Vasarhely*.

1. *Nagy-Mihály* est oppidum fama minus in finibus provinciae, quae *Laborcza* interfluente a <Comitatu>¹ *Ungvariensi* dirimitur, relinquitque eam partem, quae trans amnem est, provinciae illi, nomine *Strajnyae*, sibi citeriore relicta, eaque multo maiore. Olim tam frequens, tamque nobile oppidum erat, ut totius huius processus caput potuerit dici. Sed partim peste, partim temporum iniuriis, tantopere evuluit, ut pagis multis sit deterius. Vaste quidem satis porrigitur circa amnem, sed aediculis hinc, illinc tantum veluti sparsis, atque ignobilibus. Ab advenis enim tantum, annis abhinc quatuor, aut quinque evaluit; ideoque tenuitate eorum hucdum² squallet. Aegre unum alterumve reperias, qui cultione agrorum, aut opificii ratione se aliquo modico pacto tueri queat; reliqui omnes vivunt mercede diurna, et si quid qui poterunt manuum in agris, et alienis messibus opera exoperari. *Hungari* sunt inter eos paucissimi; plures *Slavi*, *Rutheni* quam plurimi, templo *Catholicis* serviente, quamvis parte sui maxima desolato. Ex privilegiis, quibus forte olim florebat, restant nundinae, diebus Natalitiorum CHRISTI, Purificationis *Mariae*, *Palmarum*, *Stanislai*, *Lucae*, *Andreae*, et *Mariae Ascensionis*; [p. 153.] septies quotannis, sed haud magna cum frequentia. Sed et vinum gignitur peculiari colliculo, supra oppidum, novis tamen adhuc³ pampinis, et fructu austero, atque vili. Loco olim dominabatur *Nagymihalyi*, suntque adhuc nonnulli ex ea gente, e sexu praecipue foeminino, uti B. *Sztarai*, et ceteri, oppidi huius haeredes, sed iis permittentibus, tenent illud in pignore potiore eius parte *Szirmaii*, nonnihil et B. *Lusinskyo*, *Boronkaioque* possidente. Castella in *Nagymihaly* praecipua quatuor sunt: unum viduae *Andreae Szirmai*, et *Emerici Alexandrique* filiorum, aedificio vasto, quatuor intercluso propugnaculis, et aula laxa. Alterum B. *Lusinsky*, turbinata forma, domicilioque capaci, et specioso, quod priori est vicinum, in altera serie vici, a meridie. Tertium *Andreae Szirmay* in fine oppidi ab oriente, quod is usque huc reparat, variis additamentis. Idem facit, et *Adamus Szirmai*, frater prioris, in castello quarto, quod inter hoc et viduae conspicitur, ad orientem aestivum. Ipse locus est hilaris, apertus, et longi prospectus, sed mansioni dominorum, quam agrestium opportunior.

2.¹ *Izbugya* est pariter divisus pagus, rivulo a *Pruszká* interfluente, comitatuum duorum arbitro, nam, quod ultra rivulum est, paret *Ungvariensi*, quod citra, *Zempliniensi*, sed in utraque pagi serie vix aliqua modica tuguria conspiciuntur, quamvis longiusculo inter se interstitio, ut nescias, quam longum pagum credas. Dissidet is a *Nagy Mihály* plus quam dimidio milliari in septemtrionem, ultra *Laborczam*, loco partim collino,

Oppidi Nagy Mihály situs:

olim vastum:

hodie devuluit:

incolae Hungari, Slavi, Rutheni, et horum labor:

vineta: possessores.

¹ add. a nobis ² corr. ex *huc dum* ³ corr. ex *adhaec*

ⁱ *In margine posteriore manu haec adduntur: „§. II. De vicis Processus Nagy Mihalyiensis.” Quam vero partitionem tamquam non a Matolaio ortam non assumpsimus, nec numeros pagorum a Belio commutatos. De quibus commutationibus vide etiam notam nostram i. in p. 141.*

partim depresso, et in primis circa amnem lacunoso. Partem eius *Zempliniensem* possident *Bossani*, *Dersoffi*, *Ungvariensi* ad *Szent Miklosi* et alios pertinente. Incolitur autem a *Slavis Ruthenisque*, *Hungaris* mistis.

3. *Lasztomér* paullo propior infra *Nagy Mihaly* in eadem *Laborczae* ripa, solo silvestri, bono tamen, qua apertum est, nisi diluviis cedat. Incolitur a nonnullis *Slavis*, ditionis *Kereszturii*, quamvis praeter hunc et *Fabinis*, *Boronkaiisque* sint curiolae nobiles. [p. 154.]

4. *Szelepka* constat tribus, quatuorve aediculis, coloniola *Slavica*, ditionis C. *Thomae Szirmai*, in eadem *Laborczae* ripa ad¹ iactum tormenti, infra *Lasztomér*, inter quos pagos est etiam eadem ripa vicus desolatus, seu praedium *Bethlenhaza*, solo pari.

5. *Natafalva* recedit ad unum milliare, supra *Nagymihaly*; sex vel septem tuguriis, in rivo *Duscha*, qui eum interfluit, solumque, fertile alias, diluviis crebris vitiat. Incolae sunt *Slavi*, et *Rutheni*, parentque partim familiae *Natafalusi*, partim *Szirmai*, *Bossani*, *Dersöffi*. Olim totus erat *Natafalusiorum*, quippe quorum primipilus pagellos octo, *Petrocz*, *Lesznye*, *Csontosocz*, *Markusfalva*, *Mark Csemernye*, *Vodakocz*, *Volya*, et *Sztankocz*, ambitu uno, dum *MATTHIAS Corvinus Natafalvae* pranderet, eiusdem regis indultu, acquisivit, uti ex literis familiae huius percepimus. Erat autem *Natafalva* eo tempore oppidum frequens, et privilegiis auctum.

6. *Petrócz* paullo inferius, versus *Nagy Mihaly* in eodem rivo, aliquot aediculis interfluis amplior, quam *Natafalva*, incolisque paribus, sed solo plus diluviis obnoxio, alias satis ferace, iuris *Nagy Mihalyani*, sed possessionis *Szirmaianae*.

7. *Topolyan* discedit a *Dussa* ad ripam *Laborczae*, estque oppido *Nagymihaly* conterminus, multoque et ipso populosior, eiusdem gentis, iuris itidem *Nagymihalyani*, a *Szirmaiis* possessus. Caeteroqui coloni et heic tenues et indigi.

8. *Pusztá Topolyan* est praediolum vicinum priori in meridiem, solo pari, fertili, et usibus villicationis apto, circa rivum *Dussa*. Possidetur ab iisdem.

9. *Motsár* ad eundem rivum contra *Nagy Mihaly* in occidentem, versus silvas, loco aperto, amoeno, et fertili, sed arcto terreno, colonisque paucis, et qui aegre terna pendere possint aratra; inserviunt *Szirmaiis* et *Boronkaiis*, quibus et domicilium ibidem est. Incolae *Slavi*.

10. *Krasznócz* vicinus priori in eodem rivo ad sclopi iactum, meliusculusque paullo, sed colonia, solo et aspectu nihil dissimili, possessorum eorundem.

11. *Zámogy* recedit a rivo in orientem, pagellus *Krasznoczio* suppar, et terreno, coloniaque simili, haud tamen libero ab eiusdem rivi diluviis, quippe a quo, et *Krasznoczio* aegre remotior est, quam ad sclopi maioris iactum, possideturque ab iisdem *Szirmaiis*, et *Boronkaiis*.

12. *Pazdics* est contra *Zámogy* ad occasum, [p. 155.] ultra *Dussam*, in loco declivi, aperto ab oriente, cetera silvestri, et amoeno, solo tamen ex ea parte duriore. Colonia et heic *Slavica* est, confessionis *Augustanae*, cuius exercitium communi et publico templo permittitur, frequentaturque a totius orae *Lutheranis*, qui eiusdem haud exiguam partem complent. Ipsi pago imperant *Franc.* et *Melchior Szirmai*, uterque castello suo ibidem manentes, quamvis et *Boronkaiis* sua domus, suaque in pago portio sit. Castellum *Szirmaianum* a more huius regionis heic etiam intra quatuor turbinatas tures constitit,

¹ corr. ex a

aedificio amplo et solido, muroque cincto, quod a fundamentis erexit, condiditque *Petrus Szirmai* an. MDCXLVIII.

13. *Lask* pagellus B. *Georgii Andrasi* in eadem *Dussae* ripa, paullo tamen remotius, soloque fertiliore, sed et subiectiore diluviis, incolis pariter *Slavis*.

14. *Fözesér* est infra *Lask* in eiusdem *Dussae* ripa sinistra, quadrantis horae spatio, solo pari, circa rivum, meliusculo tamen versus *Laborczam*, quia paullo erectiore, agrisque arabilibus atque silvis copiosis, sed colonia nihil dissimili. Paret eadem partim *Fözeserio*, partim *Sigismundo Kovasznai*, domo ibidem tersiore, laxaque villicatione degenti. *Fözeserio* ab oriente intercedit praedium *Sztrasa*, adeo salicibus obsoletum, ut difficulter agri arabiles appareant. Sed et solum ibidem incultum, diluviis, qua etiam aratur, subiacet, exuberat tamen silvis glandiferis, lignationi et saginae aptis, quibus nisi iuvarentur *Fözeserienses*, carerent lignandi modo. Spectat autem praediolum ad B. *Georgium*¹ *Andrasi*.

15. *Nagy* et *Kis Cseb* pagelli duo in altera *Dussae* ripa, haud tamen remotiores a *Fözesér*, quam ad sclopi iactum, quemadmodum et sibi invicem ipsi vicini sunt, minores uterque, sed sibi invicem pares, non modo colonia, sed etiam solo uvido ex ea parte, alioqui simili *Fözeseriensi* versus *Laborczam*. Nam illic et agri sunt meliores, et silvae pro commodo possessorum. *Nagy Cseb* tenet B. *Sigismundus Barkoczi*, capaxque ibidem castellum aedificat, pro regiunculae more, domicilio, turribus quatuor turbinatis intercluso, et innixo. Sed *Kis Cseb* possidet *Baltasar Horvat*, olim *Lucae Keresztes* haeredium. Vix autem plures, quam tres vel quatuor aediculae sunt, uti etiam in *Nagy Cseb*, sed villicatio ampla, praesertim in parte B. *Barkoczii*. [p. 156.]

16. *Gataly* paullulum maior, sed aequae *Slavicus*, *Ruthenis* mixtis, ad sclopi iactum inferior in eodem rivo. Is enim eum interluit, domiciliis utrinque sparsis, inter quae sunt eminentiores haeredum *Begianorum*. His enim parte potiori pagus subiectus est, *Balthasari*² *Horvat* etiam partem suam in eodem possidente. Solum et heic par, sed arctius territorium.

17. *Dubravka* recedit a *Gataly*, atque rivo quadrante horae in meridiem, pagellus paullo melior, sed aequae *Slavis*, et *Hungaris* mixtus, solo pingui, triticique, et aliorum seminum ferace, non tamen libero a diluviis. Partem eius dimidiam tenet *Lad. Viczmandi*, alteram vero C. *Szirmai*, et *Sigismundus Kovasznai*. Inter *Dubravkam*, et *Kis-Cseb*, est praedium *Komonya*, solo ex aliqua parte uliginoso, ut in *Dubravka*, sed pingui, terrenoque laxo, et usque ad cortes pagi *Lask* protenso. †Gaudet†³ silva glandifera, et procerarum quercuum, non tantum saginis apta, sed etiam ferarum latibulis, iuris B. *Sig. Barkoczi*, parte sua *Sigismundo Kovasznai* in ea pollente. *Vendigocz* est huic praedio contiguum ab oriente, solo magis uliginoso, aquisque obnoxio, quas *Laborcza* saepe caussatur. Fovet tamen pariter silvas saginarum foecundas, iuris *Balthasaris Horvath*, *Melch. Szirmai*, et aliorum.

18. *Szalók* in eadem regione ad meridiem, pari dissidio et a *Dubravka*, et a *Dussa*, parique soli qualitate; nec incolae differunt, quamvis *Hungari* sint potiores, serviuntque B. *Sigismundo Barkoczio*, *Serediano*, et aliis.

¹ lectio incerta ² lectio incerta ³ corr. ex paugit (?)

19. *Butka* est contra *Szalók* ad orientem, penes rivum *Dussa*, nihilo dissimilior, sive incolas respicias, sive solum, quamvis hoc vicinum magis aquis, magisque obnoxium diluviis; ditionis partim *C. Thomae Szirmai*, partim *Viczmandi*.

20. *Hegy* distat quarta parte milliaria in meridiem, in eadem *Dussae* ripa, pagus paulo populosior, *Hungarus*, aequè *Slavis* permixtus. Incolitur a suis possessoribus, estque post complures alios ditionis *Stephani David*, *Cziglidii*, *Bodonis*, reliquorum, solo et terreno meliore.

21. *Deregnö* removetur ab *Hegy* quadrante horae in orientem, solo et heic erectiore, resoluta et fertili, incolis *Hungaris*, non sine *Slavorum* commixtione, ditionis *Fran. Lonyai*, cui et castellum est, remotum tamen a pago ad iactum sclopi, penes *Laborczam*, eo loco, quo idem amnis hactenus in meridiem profluens, reflectitur in occasum, flexuque recurvo, veluti sinu castellum complectitur, interdum autem, dum exundat, emissis rivis circumfundit penitus, et includit. Qui rivi, si profundius deprimerentur, locus foret, perpetuis rivis, insulae instar, [p. 157.] interclusus. Ipsum castelli aedificium condiderunt, ante annos circiter centum, *Daroczii*, opere eximio ea aetate, hodieque satis firmo, et crassi muri, ex laterculo instructi, mansionibus laxis, et capacibus, quae nunc idem incolit *Lonyaius*, connubio familiae *Daroczianae* innexus.

22. *Kis-Ráska* est vico *Hegy* a meridie, tanto dissidio, quanto in orientem *Deregnö*, pariterque removetur ab amne *Laborcza* in septemtrionem. Atque ex eadem parte agri ei sunt aperti, et fertiles, cetera humiliores, silvestrioresque versus amnem. Incolae et heic *Hungari*, haud ignari sermonis *Slavonici*, pauci tamen et multum exhausti, possessorum variorum, praesertim *Stephani David*, *Czegledi*, *Bodo*, nonnihil ad haeredes *B. Sörédi* respiciente.

23. *Nagy-Ráska* recedit ad sclopi iactum in meridiem, estque in ripa *Laborczae*, pagus vastus, sed aedificiis multum desolatus, alioqui agro pari, parique lingua, ditionis itidem partim haeredum *Sörédi*, quibus et domicilium ibidem est, partim *Stephani David*, *Isak*, et aliorum. Templum, quod heic est, anteit cunctis aliis aedificii praestantia, quae in hac ora visuntur.

24. *Abara* vicinus priori in eadem ripa ad meridiem, solo pari, sed colonia multo ampliore, *Hungarica* tamen, et ita morum, linguaeque suae tenace, ut neque discere velit alienam, neque si calleat, loqui. Ceterum pagus heic toto hoc districtu principalis est, et maximus, tametsi et hic vix unum, alterumve incolam dare possit, cui suae sint quadrigae, suusque modus agricolandi. Vivunt miselli, coniugatis iumentis, et aliqua modica piscatione, parentque *C. Szentivanyo*, et *Klobusitzky*.¹

25. *Nespest* eiusdem *C. Szentivanyii*, tuguriola nonnulla vicina priori pago, versus amnem, tamque offusa silvis saliceis, ut neque videri possint. Nullus ibi modus arandi, sed aliqua modica piscationis commoditas est, qua ipsi coloni vivunt, †aeque†² *Hungari*, ut in *Abara*. [p. 158.]

26. *N. Petrik* melior priore, vicinusque ad occasum. Colonia *Slavis* iam magis permixta, versus rivum *Gödöny*, seu *Ondovam*. Servit partim *Paulo Orosz*, partim *Szentlelekyo*, partim *Myskolczio*, et maxima sui parte *Isako*, et *Bedöni*, aliis; solo a meridie et occidente depresso, partim erecto in orientem, et septemtrionem, resoluta tamen, et pingui, et laetaminis haud indigo.

¹ lectio incerta ² lectio incerta; forsán *iique*

27. *Macza* par priori, vicinusque horae quadrante in eadem regione, acclivior¹ paululum, sed aequae fertili. Constat autem compluribus curiis cum aliorum, tum praecipue *Szentleki*, *Miskolczi*, *Pauli Orosz*, *Petanczi*, et aliorum. Supra pagum eminet in colle agger rotundae formae in similitudinem rotae iacentis, quem alta fossa circuit, passuum plus minus centum ambitu. Accolis *Bélavár* audit, hoc est *castrum Belae*, sed nullo certo indicio. Crediderim, ante *Hungaros* iam obtinuisse, opera gentium terras has tunc tenentium.

28. *Mark* vicinus priori, pari interstitio superius, propior tamen versus *Ondovam*, meliorque paullo, incolis *Hungaris*, et *Slavis* mixtis. Etsi namque solum in loco depresso et humili diluviis *Ondovae* vitiatur, recurrunt tamen incolae ad piscationem flutharum, eoque modo sustentant miserae vitae rationes, serviuntque post *Sz. Lelekyum*, *Paulo Orosz*, *Miskoltzio*, *Ayszdorffero*, ex potiori *Fr. Stepan*.

29. *Katsand* priori par, et aequae vicinus in eadem ripa, solo atque colonia simili, ditionis *Eiszdorfferi*, *Sz. Leleky*, *Boronkai*, *Kovasznai*, et aliorum.

30. *Falkus* minor *Katsándo*, retractiorque ab amne, in erectiore solo, fertilioreque, incolis pari lingua, et mixtura, ditionis *Eiszdorfferi*, et *Boronkai*, et aliorum.

31. *Berető*, eiusdem *Eiszdorfferi* ditionis, pagus iterum propior ad *Ondovam*, vix tamen maior, dissimiliorque colonia, solo tamen fertili, aediculis exilibus, inter quas honestior possessoris. Penes pagum ad occidentem salit fons aequae salubris, et licet remotissimus a silvis fageis, tamen semper foliorum faginarum foecundus. [p. 159.]

32. *Lázon* retrahitur rursus in orientem in regionem erectiorem, apertioreque, terreno paris fertilitatis, parisque coloniae, ditionis *B. Georgii Andrasi*, et *Sigis. Kovasznai*.

33. *Bánócz* ad iactum tormenti dissitior versus *Ondovam*, frequentiorque, incolis maximam partem *Ruthenis*, terreno nil dissimili. Intersunt et curiolae nobiles possessorum ibidem incolentium, praeter quos imperat pago *C. Thomas Szirmai*. Inter alios est etiam curiola nobilis *Georgio Gaspar*.

34. *Vásárhely* ditionis *C. Zichi*, pagus priori vicinus ad sclopi iactum, sed eodem populosior, tenet locum declivem a silvis usque ad *Ondovam*, domiciliis copiosis, incolis mixtis, potioribus *Ruthenis*, partim priscis, partim advenis. Olim vineas colebat penes pagum, in eadem acclivitate, sed iis post desolatis, dat operam agriculturae et operis manuariis. Enimvero heic etiam plurimi sunt, qui excursionibus ad messes atque trituras sustentant vitam. Caeterum in fine pagi est traiectus, molaeque domini.

35. *Kuppony* est ultimus in hoc districtu, et plane extremus viculus, non tantum situ, sed etiam incolis. Vix enim quatuor constitit tuguriolis, uno quadrante horae a *Vasarhely*, ad ramum *Ondovae* dextrum, itaque ibidem amne in varios ramos, et rivulos excedente, quot aedulae, totidem sunt fere insulae. Singulas enim paene circumdant meatus peculiare, praesertim, dum amnis exundat. Itaque nihil heic agri arabilis, pauculumque saltem pratuli est. Incolae vero sunt *Rutheni*, *Slavis* mixti, mendicis haud dissimiles, iisdemque miseres. Nihil eorum occupationis aliud est, quam¹ piscium, cancrorumque captatione suffragari, dum opus requirit, dominio, comiti videlicet *Zichi*, qui eosdem propterea quoque nidulari ibidem sinit. [p. 160.]

¹ corr. ex *accliviole* (!)

SECTIO II.

De

Districtu Horiensi.

Nominatur pars haec a vico *Hor*, cuius ab ora incipit, pergitque penes *Toplyan*, et *Ondovam* milliari plus quam uno, deinde ad *Laborczam* dilatatur, et iterum redit ad *Ondovam*, atque *Olykam*, sparsisque ibidem vicis procurrit, usque ad oram *Sztropkoviensem*, partim plano, partim collino terreno.

1. *Hor* exilis viculus est contra pagum *Vasarhely* in occidentem, ultra *Ondovam*, et *Toplyam*, ubi confluunt. Aliquot tantum, ad summum duodecim domunculae sunt, loco plano, aperto, et fertili, incolis mixtis, exundationibus obnoxiiis. Imperant eis *Kiszely*, *Tussai*, *Devenii*, et alii.

2. *Ujfalú* vicinus priori in septemtrionem, maiorque paullum, sed pari solo, colonia, et dominis. Praeter *Tussai* et *Kiszely*, imperat eis *Katsandi*.

3. *Tussa* per omnia ferme similis vico *Ujfalú*, ad sclopi iactum remotus ab eodem, in eadem regione, prope *Toplyam*, a quo omnes hi viculi diluviis crebris lacesuntur, et iisdem dominis parent.

4. *Bosnicza* est inter *Toplyam*, et *Ondovam*, in prioris ripa sinistra, quarta parte milliari² a *Tussa* in septemtrionem, contra *Parnó*. Vix una alteraque aedicula agrestis in vico est. Reliqua sunt villicatio *F. Keresztesii*, et *Pauli Okolicsany*, haereditate ad familiam *Nagy-Toltsvenssem*, sanguine *Tussaiano* redundante, loci minorum.³ Solo enim gaudet fertili, nisi diluviis vitato.

5. *Kuts-hosszu-mező* inter eosdem fluvios superius quarta parte milliariis, contra *Possam*, et *Polyankam*, nomen accepit a terreno longiusculo, licet arcto, et perpetuis rivi utriusque diluviis obnoxio, aestate vero a culicibus impedito, quem tamen nihilominus incolunt frequentiores coloni mixti, ditionis B. *Sigis. Barkoczii*, et *Pauli Okolicsany*, †*Fejervarique*†. Inter hunc et *Boschniczam*, inter eosdem amnes est praedium *Kisfalud* minorum eorundem, diversorio B. *Barkoczii* insignitum. [p. 161.]

6. *Hentsócz* ascendit a priori ad tres partes milliariis, estque in *Ondovae* ripa sinistra, pagellus aliquot aediculis, et incolis mixtis insessus. Solo bono est, sed arcto, aquisque haud libero, ditionis B. *Emerici Sennyei*.

7. *Klazán* vicinus priori ab oriente aestivo, remotior tamen ab anne subter silvis, solo amoeno sed villore, quam prius, multoque eodem tutiore. Incolitur aeque a *Slavis*, *Ruthenis* mixtis, ditionis B. *Sig. Barkoczi*, et *P. Okolicsany*, et *Szentleleki*.

8. *Kutsin* infra *Klazanum* sub iisdem silvis proxime, incolis paribus, et vix pluribus, solo haud dissimili, ditionis *Szentleleky*, atque *Borsii*, quibus utrisque curiae sunt.

9. *Hrabócz* maior priori vicinusque ad sclopi iactum in iisdem silvarum radicibus, haud procul ab *Ondova*, ad quam⁴ procurrun ipsius agri, et foenisecia pauca, sed foecunda, incolis *Slavis*, et *Ruthenis*, ditionis diversae, sunt enim suae heic *Malonyaio*, sunt *Bornemiszae*, sunt denique *Gabrieli Erös*, et praecipue familiae *Ujfalussi*.

¹ corr. ex quem ² corr. ex milliari ³ corr. ex domini (*Pauli* enim *Okolicsany* posterius sunt inserta)

⁴ rectius quem

10. *Possa* vicinus priori in iisdem radicibus inferius ad meridiem, ostendit parem coloniae *Ruthenicae*, et *Slavicae* sortem, neque solo dissimili est, inservitque B. Sig. *Barkoczio*, iure alioquin¹ in *Szegedios* redundante.

11. *Körtvélyes* infra *Possam* horae quadrante ad meridiem, pagus frequens, coloniae ex *Ruthenis*, et *Slavis* mixtae. Pagus ipse tenet acclivia silvae, serie aedicularum ab oriente in occidentem porrecta, solo partim collino, partim declivi, arcto tamen territorio arabili, minoreque, quam pro dominorum usu. Sunt autem ii B. *Sigismundus Barkoczi*, atque *Paulus Okolitsany*, in quos a *Michaele Szentivany* iure coniugii possessio haec transit, accedente ad haereditatem loci *Paulo Viczmandi*. Est prioribus utrisque domicilium in pago nobile, praesertim *Barkoczianum*. Hoc enim castelli specie in edito eminent, et longe prospicitur, ac prospicit; retractius paullulum *Pauli Okolitsanii* est, nec tam altum, sed nil minus opportunum. Inter hunc pagum et *Possam* est praedium *Kijó* B. Sig. *Barkoczii*, et *P. Okolitsany*. [p. 162.]

12. *Rákócz* tantumdem distat a *Körtvélyes* in iisdem radicibus, intercedente praedio *Ritsejo* dominorum eorundem, in quo eis plurima agricolatio est, saginaque in silvis copiosa. Ipse *Rakocz* occupat declivia, loco pariter erecto, et fertili, incolis paucioribus, sed aeque *Slavis*, et *Ruthenis*, coloniae novae. Olim ab *Hungaris* insidebatur, iisque partim emortuis, partim dilapsis, aegre unus alterve restat, †in quo† his praecipuus *Andreas Rakotzi*, principum eius nominis, a prima ipsorum origine, qua nobilis erat, propago. Is enim, licet fortuna cum suis maioribus, altum illud fastigium haud adtigit, vivit tamen sorte humili, et honesta, tenetque partem pagi huius, altera in *Szirmaios* iam translata in pignore.

13. *Morva* haud procul a *Rakoczio* in iisdem radicibus ad meridiem, loco paullo humiliore, propter *Ondovam*; colonia *Lutherana*, copiosior priore, sed dominis plus quam quadragenis obnoxia, quorum praecipui sunt *Morvairi*, *Szirmaii*, *Katsandi*, reliqui. Silva enim est a tergo pagi ferax glandis,² porcisque complurium idonea. Inter *Morvam* et³ *Vasarhely* est praedium *Lukocz*, et *Sankocz*, dominorum *Tussai*, *Melchioris Szirmai*, mola eius nobili clarum.

14. *Szuche*, exilis pagellus inter silvas, priori vicinus in orientem quarta parte milliaris. Incolitur ab eiusmodi mixta natione, sed egena, ob agri arabilis, et iumentorum inopiam. Inservit autem *Melchiori Szirmai*, et *Mich. Boronkai*, et aliis.

15. *Lesznye* inter easdem silvas superius ad tormenti iactum, loco pariter erecto, et silvestri, sterili etiam, incolisque paucis, et ipsis mixtis, ditionis B. Sig. *Barkoczi*, et *Pauli Okolitsany*.

16. *Mark-Csemernye* minor priore, humilioreque positione, haud procul ab eodem in ra[p. 163.]dicibus eiusdem silvae ad orientem aestivum, incolitur a pari natione, solo acclivi, et plano, agriculturaeque apto, ditionis *P. Okolitsany*, et aliorum.⁴

17. *Volya* pagus populosior, vix remotus ad sclopi iactum a priore in orientem, prope *Ondavam*, loco diluviis obnoxio, alioqui fertili, ditionis partim *P. Okolitsani*, partim familiae *Nagy Mihalyiae*. Intra *Volyam* et *Csemernye*, atque *Lesznye*, sunt praedia *Sztankocz*, *Csontosocz*, *Markusocz*, et *Vadakocz*, iuris *Natafalussiani*, hodie complurium possessorum.

¹ add. sec. ms. C (in ms. A hoc vocabulum legi non potest) ² corr. ex *glandinis* ³ lectio incerta ⁴ add. sec. ms. C (in ms. A hoc vocabulum legi non potest)

18. *Sztára* est contra *Volyam* trans *Ondovam*, haud procul ab alveo in erectiore terra, pagus populosus, multis desertis¹ aedificiis, quae nunc iterum replere conantur advenae *Rutheni* et *Slavi*, castello B. *Sztarai*, loci domini in hilariore loco eminente, quod is haud pridem sive condidit ex novo, sive reparavit tantum. Erat olim *Nagymihaly* genti, ex qua prognatus *Sztarai* est. Ceterum sunt pago et vineae, per clivos montis a septemtrione obversi, fructu haud forti, sed grati gustus, potique salubri. Numquam enim officit, largiter etiam potum: sed austerum est, nisi praecipue maturescat.

19. *Krivostyan* vicinus priori ad septemtrionem, sub montibus eius nominis, qui ibidem austro obversi, amoenis clivis, vinum gignunt nobile, salubre, et *Sztarensi* fortius. Sed vineae non tam sunt incolarum *Krivostyaniensium*, quam baronum, et aliorum procerum, nobiliumque huius orae. Ipsi enim incolae, uti pauci, ita etiam egeni sunt, carentque agro, et iumentis, ideoque operis vineaticis, et messoriiis quaerunt vitae sustentandae² rationem; parent vero B. *Sztarai*, et *Paulo Okolitsany*.

20. *Oreszka* ultra *Sztaram* ad tormenti iactum in finibus *Comitatus Ungvariensis*, quem praeterfluens rivulus ab eodem dirimit. Alioqui solo est [p. 164.] montoso, et sterili, sed ferace utique vini vilioris, ditionis B. *Sztarai*, atque *Emerici Gombos*.

21. *Henzelocz*, ad sclopi iactum a priori, in iisdem finibus, parte eius una ad *Ungvar*, altera ad nostram provinciam pertinente, in qua nunc unica tantum domus est, frequentioribus illic exstantibus, quas rivulus dirimit. Solum nihilo melius est, incolaeque oris paris, ditionis *Semseianae*. Infra *Sztaram* est praedium *Viskocz*, B. *Sztarai*, et districtui huic nostro obnoxium, laxae et capacis agricolationis.

22. *Tavarna* transit versus *Ondovam* duobus fere milliaribus a *Sztára* in occasum, estque contra arcem *Csicsvam*, loco acclivi, haud praestanti agro, sed aspectu hilari, et situ quieto. Pagus quidem vilis est, et miseris inessus *Slavis*, sed superbit castello claro, sedeque³ familiae comitum *Barkocziorum* conspicuo. Nam, dum locus magis, quam arx *Csicsva* arrideret, translata sede, in hoc angulo condiderunt sibi aedificium, opere solido, eximio, et praestanti, ad formam quadrati castris, turribus per angulos exornati. Praeterfluit rivus *Ondavka* in occasum.

23. *Polyanka* exilis pagellus in vicinia *Tavarnae* ad orientem, in eodem rivulo, solo etiam angusto, et collino, silvestrique, incolis *Slavis*, ditionis *P. Okolicsan*, *P. Viczmandi*, et *Sz. Leleky*.

24. *Hedegös* redit a *Taverna* in orientem quadrante horae, tenetque depressum locum inter colles, habitaculis haud frequentibus, sed ordine positis, colonia *Slavica*, *Ruthenis* mixta. Solum ei sterile, et effoetum est, parvique cultus, ditionis C. *Barkoczi*, et *Lad. Szirmai*.

25. *Topoloka* priori maior, vicinusque quarta parte milliaris ad orientem aestivum, loco pariter depresso, incolis, et solo paris conditionis, possessionis *Lad. Szirmai*.

26. *Lészkölcz* ascendit a *Topoloka* in septemtrionem contigua valle, penes alium rivulum, colonia par *Hedegösio*, neque meliore solo, possessionis *Sigismundi Pesti*. [p. 165.]

27. *Karna* vicinus priori, superius in eodem rivulo, neque melior eodem, sive coloniam spectes, sive terrenum. Dominantur⁴ ei B. *Emericus* et *Ladislaus Sennyei*.

¹ corr. ex *desertas* ² corr. ex *sustentare* ³ corr. ex *sedi* (?) ⁴ corr. ex *dominatur*

28. *Zavadka* redit ad orientem ad rivum *Ondavkam*, paullo remotius. Colonia *Karna* vilior, par tamen, solo collino, et valliculis depresso. Ubi penes viculum visitur palus, piscinae instar, ab *Ondavka* rivo arrivata. Ditionis C. de *Dernath*.
29. *Muschlina* reflectitur una cum eodem rivo in septemtrionem, eadem valle, solo paululum meliore, et non tantum siliginis, sed etiam tritici, si stercoretur, ferace. Vidimus et vineolam consitam vite in clivo, sed fructus austeri, et agresti tantum mensa digni. Alioqui et terrenum arctum est, angustius, quam pro pagi usibus. Est enim colonia frequentior, quam cui possit, idem terreno sufficienter agricolari, praesertim, dum et iumentis hoc anno privata sit, et aliis implicita miseriis. Paret viduae *Andreae Szirmai*, haereditate in dominium *Homonnaianum* redundante. Hoc anno id etiam, quod progenitum erat, in segetibus grando discussit.
30. *Dereginge* ascendit eodem rivo, atque valle a priori in quartam partem milliaris ad occasum, pagus vilior, non tantum coloniae *Slavicae*, sed etiam soli ratione. Agri enim clivis tenentur sterilibus, foenisecia sunt parca, et incolae pauci. Est et *Orosziis* domus, loci dominis, quorum viduam, una cum pago excolit *Samuel Ebeczky*.
31. *Szopkócz* est priori vicinus a septemtrione, pagellus exilis, coloniae *Ruthenicae*, solo et agricultura fere pari, si non viliori. Ex omnibus enim partibus vico in valle haerenti imminent¹ editi colles, per quorum clivos agricolantur pauperculi, parent autem C. *Fr. Klobusiczky*. [p. 166.]
32. *Felső*, et *Also Laditskócz*, pagelli duo trans altum collem terrenum, horae quadrante a *Szopkocz* in septemtrionem in profunda valle, latiore tamen, quam prior, amoenioreque, sed solo aequae sterili, et arduae per acclivia agriculturae. Incoluntur uterque a *Slavis*, pluribus inferior, quam superior. Et quamvis vix a se invicem distant horae unius quadrante, tamen ita differunt, ut superior inter miserimos pagos ponatur. Serviunt *Klobusiczkiis*, demittuntque rivum in *Laborczam*.
33. *Hrubo* deterior ipso superiore *Ladicskocz*, remotusque fere dimidio milliari in occidentem in multo profundiore valle. Aegre enim admittit aditum ob praecipitia clivorum, ideoque solo difficilis agriculturae, coloniaeque est *Slavicae*, ditionis *Melchioris Szirmai*, et *Tussai*, iuris vero *Homonnaiani*.
34. *Turtsócz*, tres, aut quatuor aediculae, quarta parte milliaris inferius ad orientem, in altera valle, haud equidem paris profunditatis, sed solo nihil meliore, ditionis *Klobusiczky*.
35. *Baskócz* vicinus priori inferius, in iisdem rivulis, qui confluentes in *Mischlinam* decurrunt, atque in eadem valle, sed solo multo sterilior, triticique impatiente. Itaque incolae *Slavi* serunt potiori parte avenam, ex eaque panem pinsunt, palato suo, quam alieno gratiorem. Serviunt vero iisdem *Klobusitzkiis*.
36. *Varechócz* sesqui milliari a *Baskocz* in occidentem, pagellus B. *Barkoczii*, in ripa *Olykae* dextra, solo uliginoso partim, partim collino, colonia *Ruthenica*.
37. *Repjő* paullo maior, *Pauli Okolicsani*, est in eadem ripa ad quadrantem horae, solo pari.
38. *Pravroc* contra *Repiionem* in altera *Olykae* ripa, aliquot domunculis constat in colle dispersis, incolis *Ruthenis*, ditionis B. *Sig. Barkoczi*. [p. 167.]

¹ corr. ex *iminent*

39. *Olyka* iterum in ripa *Olykae* sinistra est, ad dimidium milliare. Locus frequens, et incolis copiosiusculis *Ruthenis*, solo tamen macro, possessionis *Melchioris Szirmai*. Est ei opposita *Olyka Sztropko* in ripa citeriore.
40. *Pakosztó* ad quadrantem milliaria supra priorem in eadem ripa, pagus minor, aliquot constans colonis *Ruthenis*; ditionis B. Sig. *Barkoczii*.
41. *Lukacsovecz* est infra *Varechocz* ad dimidium milliare in eadem ripa. Vicus *Slavicus*, *Lutheranus*, aediculis frequentibus, sed solo, qua planum est, diluviis obnoxio, caetera praecipiti et collino; ditionis P. *Okolicsani*.
42. *Iaszanócz* tantumdem distat a *Lukatsócz* in eadem ripa, pagus minor, incolis pariter *Slavis* mixtis, terreno pari, ditionis C. *Barkoczii* haeredum, et *Benkő*.
43. *Zalobina* pagus eiusdem dominii contra *Kis Domasam*, in eadem cum *Iaszanocz* ripa, sed paullo remotius ab eodem *Olyka*. Incolitur et hic a *Slavis*, solo partim plano, partim collino, haud levis agriculturae.
44. *Stephanócz* pagellus minor eiusdem *Barkoczyani* dominii, retractior a priore in orientem in altera valle, qua fluvius defluit in *Tavarnam*. Solum ei praeceps, collinum et sterile est, difficulter amans tritici, vix siliginis fertile.
45. *Matyasócz*¹ paullulum melior, eiusdem dominii, aequali interstitio inter *Tavarnam*, et *Zalobinam*, loco aperto, et plano, frumentoque meliori, sed paucis incolis, iisdemque *Slavis*, *Lutheranis*.

SECTIO III.

De

Districtu, seu dominio Homonnaiensi.

§. I.²

Districtus hic constat ditione *Homonnaiensi*, quae intra *Stropkoviensem* ditionem, atque *Comitatum Ungvár*, usque ad fines pro[p. 168.]currit *Poloniae*, atque mox angustior, mox latior, ubi latissima, milliaria circiter sex, longitudine plus minus quatuor complectitur. Nomen accepit ab oppido *Homonnensi*, quod initio saeculi decimi et tertii, *Guilielmus Druget Lotharingus*, primo solum cum oppido *Papina*, et montibus *Lupi* impetravit, deinde autem ditionem eam cum ipse, tum familia eiusdem adeo colonis copiosis excoluit, ut plus quam ducenti pagi numerarentur. Ipse autem *Guilielmus* emersit in numerum vicesimum et octavum proregiae, vulgo palatinalis dignitatis,¹ anno circiter MCCXXXV. regnante tunc infelicissimo *Hungariae* rege, BELA IV. cum quo parem *Tartaricae* vastationis fortunam perpressus, non minori studio, et industria in recolendis regni vastitatibus defunctus est. Et quoniam ab eo semper tempore familia eius haud degener, parta sanguine, virtutis³ pari studio et amore patriae tuebatur: non deerant ex ipsis plures, qui in par quoque dignitatis fastigium eveci, regem non minus,

¹ corr. ex *Mtyasócz* ² in margine aliena manu: *Descriptio Districtus Homonnaiensis* ³ corr. ex *virtutes*

ⁱ *Ille est palatinus, qui sub numero XXVIII. in catalogo Iongeliniano invenitur. Vide IONGELINUS 1659. p. 153.*

quam regnum in aeternam posteritatis memoriam obstringerent. Ex his enim *Philippus Drugeth* anno MCCCXXIV. sedente ad clavum regni CAROLO ROBERTO, non modo duarum *Provinciarum Abauj*, et *Szepes*, magistratus summi munus, sed etiam dignitatem palatini quadragesimi et noni annorum sex decursu gloriose admodum tulit.ⁱ Eadem laude, rege eodem inclaruit anno MCCCXXX. *Ioannes Drugeth* per annos quinque. Huic autem anno MCCCXXXIV. successit in eodem fastigio *Guilielmus* eo nomine secundus, floruitque circiter novennio.ⁱⁱ Ad munus autem praetorium, quod titulo iudicis curiae regiae venit in *Hungaria*, adspirarunt primo *Nicolaus Drugeth*, anno MCCCLIV. regnante tum LUDOVICO I. cui annis plus minus duobus eodem officio suffragatus est;ⁱⁱⁱ [p. 169.] deinde *Ioannes II. Drugeth*, FERDINANDO II. imperante, anno MDCXXVI. d. XXI. Ian. in eandem dignitatem exaltatus, annis tribus non sine applausu procerum, et optimatum moderabatur, et unico amore in patriam, ex patria exul, relicta hosti ditione, sede, et dignitate, in exteris oris obiit, exemplum relinquens cunctis, pulcherrimae in regem, et patriam fidelitatis. Non referam nunc reliquos familiae huius heroes, qui toga, et sago in patria multis aliis praecelluerunt. Dabitur horum historia alibi, praesertim si successores, et haeredes tantae gentis nonnihil in opus hocce conferre velint, quod faciant et praestent promissa, demissa cum reverentia rogantur. Sunt autem isti *Sigismundi Drugeth*, ex filia, *C. Petri Zichi* consorte, nepotes, *C. Franciscus Zichi*, *Clara*, *C. Francisci Csaky*, et denique *C. Theresia*, *C. Iosephi Gerhardi a Dernath* consortes, qui tamen, iam pagis plurimis eiusdem ditionis ob temporum iniurias in pignus prolapsis, partem vix tertiam ipsi obtinent adhuc.

§. II.

De

Arcibus huius ditionis

I. *Arx Barkó*

Ruinae sunt tantum arcis olim monti eximio dimidio milliari infra *Homonnam* incubantis, quam gens *Homonnaia*, temporibus *Tartaricis*, tutioris suorum suffugii gratia, solide non minus, quam opportune, et eleganter condidit. Diruta iam eius pars potior est, sed quae restant, testantur clare, opus fuisse laxum, interne area, et conclavibus, externe muro, et propugnaculis instructum, et communitum. Quemadmodum vero montis verticem tenebat, ita undique deiectus, non sine clivorum praecipitio descendebant, qui tardabant hostis aditum. [p. 170.] Ex ea parte, qua in meridiem respiciebat, est ei mons vicinus alter, editior passim, sed qua proxime accedit ita humilis, ut aequaliter¹ in arcem tormenta iactare <hostis>² potuerit. Ex eadem etiam parte arx potissimum ab hoste petebatur, cum alias, tum praecipue temporibus *Georgii Rakoczii*, qui eam quoque anno MDCXLIV. plane foedavit, et destruxit. Dominatur ei *C. Fran. Zichy*.

*Ruinae arcis
Barkó:*

dominus hodiernus arcis.

¹ corr. ex *aqualiter* ² add. a nobis

ⁱ *Haec omnia de Philippo ex catalogo Longeliniano auctor mutuatus est. Vide LONGELINUS 1659. p. 154.*

ⁱⁱ *De Iohanne et Guilielmo palatinis vide LONGELINUS 1659. p. 154., ex quo haec transcripta sunt.*

ⁱⁱⁱ *De Nicolao Drugeth dignitate iudicis curiae regiae defuncto vide LONGELINUS 1659. p. 164.*

II. Arx Ieszenő

Positus arcis
Ieszenő: Distat ea milliari dimidio in orientem aestivum, in hybernum autem abest ab *Homonna* semihoriorio, incubatque monti multo altiori, et ita protracto, remotoque a montibus reliquis, ut nusquam tormentis cedat. Itaque quoties eidem hostis imminuit, toties fame et inedia in militem agendum erat, dum praeclusis commeatuum aditibus, annona privatus, et emaceratus praesidiarius arcem dedere cogere. Id factum praecipue motibus civilibus est, dum *Homonnaiis* pro caesare decertantibus, primo *Botskai*, deinde *Bethlen*, et denique *Georgius Rakoczi*, qui eam plurimum laceraverat, taeterrimae in eandem debaccharentur. Conditam ipsam fuisse ab *Homonnaiis*, fama heic communis est, sed quando, et a quo praecipue, ignoratur. Crediderim, eadem occasione, qua arcem *Barko*, hanc etiam exstructam esse, ut nimirum fieret familiae celeberrimae, et plebis pauperculae, turbante tunc oram hanc *Tartarorum* crebra grassatione et incursione, refugium. Erat enim aedificio laxiore multo, quam *Barko*. Nam praeterquam,¹ quod conclavibus sufficere poterat multis, etiam pro rebus plebis abundabat cameris et cubiculis, ut nihil addam de opportunitatibus, commoditatibusque militis praesidiarii, quae aliquot millia excipiebant. [p. 171.] Munimenta dabat arci non natura tantum, et situs, nusquam accessibilis, sed etiam aderant muri, cum superne, circa mansiones ipsas, tum inferne, qua acclivia patebant, muro deorsum producto, qui postea vulgo multam fabulandi reliquerat occasionem. Somniant enim adhucdum² nonnulli mentis simplicioris agricolae, *Homonnai* pontem olim, seu gradus a *Homonna* usque in verticem arcis protensos, quibus commeavissent, fuisse. Ex eo tempore, quo anno MDCXLIV. a *Georgio Rakoczi* foedata erat, restaurari penitus non potuit, quin in dies sensim rueret. Nolebant enim *Homonnaii* reparare, opus damnosum magis, quam utile, praesertim, quod cessantibus *Tartarorum* incursionibus, domestici, quam exteri hostes magis metuerentur, ne occuparent eandem, in totius ditionis perniciem. Quocirca et hodiernum in ruinis eminet, dominante ei hodie C. *Theresia Zichy*, C. *Iosephi Gerhardi* a *Dernath* consorte.

motus civiles:

forma interna, et capacitas:

munimen:

historia vulgi in arcem:

arcis dominus.

III. Arx Homonna

Arcis
Homonna
positus
amoenus: Est pulcherrimum aedificium, forma castelli instructum in fine oppidi cognominis ad occidentem. Nam uti oppidum ipsum tota hac ora situ amoenissimo superbit: ita qua exquisitius sub montem erigitur, locus arcis est, non editus quidem, sed neque humilis, patulus tamen, et aspectu hilari. In septemtrionem enim consurgit mons, qui non tantum obstat boreae, et aquilonibus, verum etiam amoenitatem conciliat, virore vitis totum eius latus contextentis. In occasum etiam eminentior terreni positio est, sed non aequae edita, verum collina, depressa ibidem valle, ex qua rivus demittitur, circumfundendis castelli fossis opportunus. Nam ad arcem recta demanat. Cetera sunt plana in meridiem, qua *Laborcza* defluit, campo ibidem longinque montibus amoenis circumsepto. Ab arce in orientem procurrunt oppi[p. 172.]dum ipsum, usque ad eundem amnem *Laborczam*, tota platea, quae per medium rivulo interfluitur; patente arci, nisi templi in medio oppidi stantis <aedificio>³ nonnihilo et illic impediretur. Ipsam arcem condiderunt

quam auget vitium series:

situs oppidi Homonna:

conditores arcis:

¹ corr. ex *praeter quam* ² corr. ex *adhuc dum* ³ add. a nobis

pariter *Homonnaii*, non una tamen eademque semper forma. Qualis olim fuerit, et heic ignoratur. Multum honoris praestarent cineribus *Homonnaianis* successores, si hac etiam in parte, depromptis familiae eius scriniis, communicarent nonnihil, quod ad huius operis originem et instrumenta spectare videretur. Avita enim gentis eiusdem sedes est, et in tantum decus accrevit, ut par longe lateque vix reperiatur.¹ Ambitu passus circiter CD. occupat. Et uti quatuor lateribus in alterum ordinem conclavium contignatur, ita singulis in angulis, singulas turres ostendit, in summa aequaliter cum reliquis muris ornatas, ita, ut tectum ipsum inteme superpositum coronides, clathrorum specie, summitati murorum incisi circumveniant, et non celent magis interiora, quam extus ornent. In medio est area laxa satis, et aliquot carpentorum inter se commeantium capax. Eam undique ornant pergulae, et ambulacra, quibus adeuntur cubicula, conclavia, et mansiones, solidis ubique laquearibus et absydibus instructae, in quibus fenestrae pares ianuis sunt, magnificis parietibus omnia distinguuntibus. Eo artificio in castellum plurimum impendit *Georgius Homonnai*, continuavitque *Sigismundus*, quibus tantus erat adparatus, ut prandia lituis et timpanis promulgarent, domique, et foras centenis plus minus militibus stiparentur, et dum exirent, praeunte labaro equitarent. Totum aedificium in tres nunc divisum partes; una C. *Francisco Zichi*, reliquae eius sororibus destinatae, nonnunquam praesentiam eorundem venerantur. [p. 173.]

ambitus:

possessores.

§. III.

De

*oppidis huius ditionis*²

I. *Oppidum Homonna*

Situm oppidi huius dedimus in descriptione arcis eius nominis. Erat hoc autem iam ante arcem conditum, habitatumque a *Ruthenis*, quos *Foederovics*, dux *Albae Russiae* novis huc coloniis deduxerat. A *Slavis* conditum esse, nominis vox innuit. Idem enim significat, quod *area horrealis*. Crediderim, ab eiusmodi loco villae ibidem fortean olim existentis nomen, sensim accrescenti oppido remansisse. Postquam ad *Drugetos* devolutum est, varie ab his augebatur. Non modo enim coloniam ampliolem indeptum est, sed etiam immunitates diversas, quae tamen per tempora bellorum et motuum civilium ibidem grassantium una cum oppido sensim collapsae sunt. Postea nequedum potuerunt renovari. Nihil enim restat amplius praeter nundinarum aliqua exilia privilegia. Celebrantur autem nundinae quotannis septies, diebus nempe *D. Dorotheae*, *B. Mariae* annunciatæ, inventæ Crucis, *SS. Petri*, et *Pauli*, Crucis item exaltatæ, Omnium Sanctorum, et denique *D. Thomae*, ad quas frequentes concurrunt vicini *Slavi*, et *Rutheni*, sed vix una alterave hora mercatui isti impensa, dilabuntur. Alioqui forum quotidie quoque incomparabili rerum ad culinam spectantium vilitate, et varietate frequentatur. Nam, quod plebs eiusdem ditionis, ieiuniis dedita, butyro, et carnibus haud vescitur, deportat cuncta in forum, quae ei sunt, ut gallinas, ut anseres, ut anates, ut vitulos, ut denique animantes feras, quorum copiam indispiscitur, eaque, quod a paucis possunt redimi, ob egestatem

Eius aetas et conditores:

nominis etymon:

ius nundinarum et dies celebrationis:

forum quotidianum:

¹ corr. ex reperiatur ² De... ditionis add. a nobis

incolae:

tradit pretio, quanto poterit, vilioire multo, quam par est. Incolunt autem oppidum viri non minus nobiles, et liberi, quam subiecti. Curiarum certe nobilium XV. plus minus numeravimus. In his tenent unam B. *Sztaray*, alteram *Balthasar Orosz*¹ [p. 174.] haereditate materna, tertiam *Miskólczi*, *Faudli* quartam, *Petanczi* quintam, sextam *Olasz*, *Szivi* septimam, octavam *Szmertnik*, nonam *Palatincz*, *Kendeci* decimam, undecimam *Benko*, duodecimam *Szabó*, decimam et tertiam *Sebbei*, decimam et quartam *Ioannes Pap*, et denique ultimam *Frius*.² His accedunt domus liberae, vulgo exemptae, numero circiter tredecim. Itaque paucae sunt subiectis, eademque humiles, et pares tuguriis rusticanis. Alioqui incolae earum impendunt se maximam partem operis sellulariis, praecipue sutoriis, et sartoriis, quamquam neque fabri desint, et laniones, alique. Hi ergo penes operas et opificia, quum iis vivere nequeant, recurrunt vel <ad>³ agri cultum, vel etiam operis manuariis in messes excursant alienas, et frumenti collectione exculcationeque sustentant vitam, ut et alibi vidimus. *Slavi* sunt autem, religionis *Catholicae*, intermixtis⁴ et *Ruthenis*.

*labor
incolarum:**religio.*

II. Oppidum Papina

Distat ab *Homonna* milliaria duo in septemtrionem in valle amoena, per quam *Udava* defluit, ideoque ex utraque parte rivi aediculae eius circumfunduntur, perpetiunturque crebra diluvia⁵ rivi subinde exundantis. Est et templum oppido ab occasu, religionis *Catholicae*, cui incolae adhaerent, *Slavi* omnes, *Ruthenis* mixti. Colonia frequens est, et populosa, optimusque locus toto hoc tractu, sed etiam suae orae obnoxius miseriis. Praeterquam, quod terreno circumscribitur exili, et angusto, etiam haud parva damna accipit a fluvio, uti diximus. Paret autem C. a *Dernath*.

III. Oppidum Szina

Ruthenis vocatur *Svina*, sesqui milliari a *Papina* in orientem, tantundem *Homonna* in septemtrionem, in amoena atque spatiosa valle, qua *Czirocha* defluit, eamque oppidum istud mediam intermittit. Colonia est *Slavica*, *Ruthenis* mixta, religionis *Catholicae*, cuius et templum habetur, domusque nobiliores, una pro diverticulo domini, speciatim C. *Fr. Zichi*, altera pro mansione *Ladislai Szirmai*. Terrenum circa fluvium fertile, sed diluviis obnoxium; reliqua collinum, betulinum et parvi usus. Intersunt et opifices, qui agriculturam interpolant. Eorum causa nundinae quoque semel in anno celebrantur, sed tumultuarie tantum.

¹ nomen *Orosz* erronee iterum descriptum a nobis del. ² lectio incerta ³ add. a nobis ⁴ corr. ex *intermixtis* ⁵ corr. ex *diluvii*

§. IV.

De

pagis et vicis huius dittonis

1. *Kochanócz* est a tergo oppidi *Homonnae* in septemtrionem, sub colle penes *Laborczam*, qua in *Czirochae* connubia properat; sunt plus minus duodecim [p. 175.] tuguriola, coloniae *Slavicae*, *Catholicae*que religionis, possessionis *Zichianae*.
2. *Lubischa* in eadem ripa superius, pagus maior, quippe plus quam XX. aediculis; coloniae et hic *Slavicae*, *Catholicae*que insessus, solo utcunque hilari, et ferace, sed obnoxio diluviis. Imperat ei C. Fr. *Csaky*.
3. *Hankócz* ibidem paullo superius, priore nil deterior, parique religione, et lingua; iurisdictionis C. *Francisci Csaky*.
4. *Koskócz* eiusdem comitis pagus in eodem fluvii latere, ad quadrantem horae superius, si non melior, vilior non est.
5. *Velopola* redit versus confluentem *Udavae*, assidetque sinistrae *Laborczae* ripae, solo pari, nec diversa lingua, et religione, cuius tamen gratia ad ecclesiam *Homonnensem* adstringitur, imperante ei, eodem C. *Csaki*.
6. *Bresztó* in eadem ripa, uno circiter milliari superius; solum, quod rivus contingit, est utique tolerabile, sed reliqua parte collinum, montosum, et sterile, ideoque aegre quinis familiolis *Ruthenicis* insidetur, paretque C. a *Dernath*.
7. *Dlube*, Hung. *Kotso Hoszszumezö*, nihilo maior pagellus ex altera parte amnis inferius, solo tamen meliore, possessoribus diversis, praecipue *Sosiis*,¹ colonia *Ruthenica*.
8. *Hrabocz* pariter in pignore diversorum, vicus tamen priore maior, in eadem ripa paullo superius, solo pari.
9. *Radvány* distat paullo remotius in ripa eadem, ubi fluviolum alium accipit *Laborcza* a *Zbutzkabela* adfluentem, locus non minus frequens, quam *Hrabocz*, incolis *Ruthenis*; possessoribus diversis, inter quos sunt *Sarosi*, *Boronkai*, *Kovasznai*, *Szirmai*, *Bekeny*, et si qui sunt alii.²
10. *Horbok-Radvány* paullulum superius in altera ripa *Laborczae*. Sunt circiter septem domus; territorio viliore, montano, atque effoeto, incolis *Ruthenis*, possessionis *Kazintzii*, *Boronkaio* quoque nonnihil in suas partes trahente. [p. 176.]
11. *Zbutzka Bela*³ paullo melior, recedit a *Laborcza* et pago priore uno quadrante in orientem aestivum inter montes, quibus etiam agrum colit, solo duro, et sterili, incolis *Ruthenis*, possessoribus ex pignore diversis, *Io. Szabone*, *Boronkaio*, et aliis. Huc spectat *Valentocz*, uno quadrante horae dissitus trans colliculum, in vallicula ad septemtrionem, aegre⁴ una alterave domuncula constans. Fabula enim innotuit †deoholorum† hostilitate nequire maiora pagum incrementa capere. Alioqui habent heic res suas *Boronkaii* ex eodem pignore.
12. *Volitza* est trans montem in ortum versus *Laborczam*, pagellus domuncularum sex, vel septem, incolis *Ruthenis*, solo aquis obnoxio, in pignore *Vitzmandii*, et aliorum.
13. *Horbok-Csebnye* ultra fluviolum a *Csabalocz* adfluentem in ripa *Laborczae*⁵ sinistra, in complurium possessorum pignore.

¹ corr. ex *Sosii* ² corr. ex *ali* ³ in margine *Izbugya-Bela* ⁴ corr. ex *agre* ⁵ corr. ex *Raborczae*

14. *Közepső-Csebnye*, aliter *Olsava* pagellus, vicinus *Ruthenicus*, pignori servit *Balthasaris Orosz*, et *Kentes*.¹
15. *Felső-Csebnye* pariter vicinus, solo, et incolis paribus.
16. *Kraszny-Brod* ascendit eadem ripa, milliari fere dimidio in septemtrionem, estque in pignore C. *Michaelis Petthö*, et *Szirmai*, pagus paullulo frequentior, coloniae *Ruthenicae*. Infra pagum est monasterium ritus Graeci, cum ob alias res, tum ob annuas religionis eiusdem Graecae hominum peregrinationes famosum. Confluit enim ibidem plebs *Ruthenica*, ingenti frequentia, atque in eo confluxu olim saepe adolescentes, quam virginem adamarunt, reluctantem etiam, parentibus quoque invitis rapiebant, adactoque sacerdote confestim ad connubia, furtimque abibant. Qui ritus etsi iam vetitus² est, nequit tamen aboleri, quin recrudescat, plebe ad talia furta proclivi.
17. *Medzi Laborcze*, Hung. *Mező-Laborcz*, pagus mediocris C. *Franc. Csaky*. Terreno gaudet hilari, solo arabili, et foeniseiis laetis, sed aquis obnoxiiis.
18. *Borov* pagellus C. a *Dernath* supra *Mező-Laborcz* in eadem ripa. Constat septem plus minus *Ruthenis* familiolis, loco sterili, et effoeto. [p. 177.]
19. *Habur* maior paullulum, sed diluviis *Laborczae* obnoxius; est enim et heic ad amnem, in eadem ripa superius, colonia *Ruthenica*, C. *Fr. Csaky*.
20. *Csertésne* C. *Fr. Zichi*, vicus mediocris, et in hoc tractu ultimus, finitimusque *Poloniae*, sub monte *Beszkéd*, qua *Laborcza* effluit, solo ubique montoso, sed haud inutili, colonia *Ruthenica*.
21. *Rokitocz* redit ex altera parte *Laborczae*, milliari fere unico in meridiem, assidetque rivulo in *Laborczam* influenti, loco collino, et hiulco, paucis incolis *Ruthenis*, inservit in pignore C. *Petthö*.
22. *Roskócz* in pignore *Petthöiorum*, vicus priore nil melior, nec diversa natione, terreno autem simili montoso, et sterili, paullo superius, ad alium rivulum in *Laborczam* incurrentem.
23. *Szukó* in eodem rivulo, propius *Laborczae*, pagus pari solo, colonia *Ruthenica*, pignoris *Klobusitzkyorum*.
24. *Udava* in confluente fluvii cognominis, plus quam dimidio milliari supra *Homonnam*, pagus *Slavicus*, religionis *Catholicae*, cuius caussa tempellum et calvariae species est in colle edito. Ibidem et castellum nuper condidit C. *Fr. Csaky*, laeto et longo prospectu, aedificio non tam mansioni, quam diverticulo domini opportuno. Alioqui et pagi solum meliusculum circa amnem est, tametsi aquis obnoxium.
25. *Rovne* parem ab aquis *Udavae*, cui paullo superius adsidet, sortem perpetitur. Est enim in plano, ut nomen innuit, locus itidem *Slavicus*, *Catholicus*, in pignore *Matthiae Andrasi*, cui et castellum ibidem est, habitationi opportunum.
26. *Hrussó* eiusdem baronis pignus, colonia exigua, *Ruthenica*, sed solo pari, ex altera parte *Udaviae*, assidet enim eidem in ripa dextra. [p. 178.]
27. *Maskócz* vicinus priori in monte obiecto a meridie, solo collino, colonia *Ruthenica*, ditionis C. *Francisci Csaky*.
28. *Dezátsoz*, eiusdem domini, familiolae aliquot *Ruthenicae*, trans montem *Laborczam* ad meridiem, solo pari.

¹ lectio incerta ² iam vetitus corr. ex eam (?) vititus

29. *Adidócz* redit ad *Udavam*, assidetque eius ripae dextrae, quadrante horae supra *Hrusso* in loco aquis maxime obnoxio, ob quas et crebro destruitur, alioqui solo est bono, et fertili, pauculis tamen *Ruthenis*, *Catholicis*, pignoris B. *Andrasi*.
30. *Zubnya* paullulum superius in ripa eiusdem amnis sinistra, pagus priore multo frequentior, soloque benigniore, incolis plusculis *Ruthenicis*, hodie in pignore haeredum *Oroszianorum*, quibus patrocinator *Samuel Ebeczky*.
31. *Toth-Iablony* est trans montem in fluviolo *Laborczae* adfluentis, quem *Viravam* nominant. Constat una serie domuncularum plus minus decem, vel undecim, in pignore B. *Matthiae Andrasi*, colonia *Slavica*.
32. *T. Krive* eiusdem religionis coloniola, paullo superius, in eadem ripa rivi.
33. *Rokito* supra *Krive* in loco capaciore, spatiosioreque ad eundem rivum, pagus haud postremus *Ruthenicus*, C. a *Dernath*.
34. *Zbojne* paullo superius in eodem rivo, colonia haud contemnenda *Katsandiorum* ex successione *Boronkaiorum*.
35. *Virava* ascendit uno quadrante milliaris superius, penes fluvium eundem sibi cognominem loco in colle depresso, aediculis circiter duodecim *Ruthenorum*, in pignore B. *Sig. Barkoczii*.
36. *Sterkócz* est trans montem ad occasum in rivulo peculiari,¹ qui in *Laborczam* defluit, locus utique insessus, et cultus *Ruthenis*, quibus partim imperat *Szirmai*, partim *Boronkai*, *Pintér*, alii, iure pignoris.
37. *Csabalocz* vicinus priori trans montem in alia vallicula, et rivulo cum priore infra *Sterkocz* [p. 179.] confluyente, *Sterkoczio* vilior, *Ruthenus* tamen et iam in pignore B. *Sig. Barkoczi*, *Fr. Szirmai*, et *Boronkai*,² et³ si qui sunt alii.
38. *Nyágó* distat dimidio milliari in occasum in altera valle, et fluvio. Vicus frequens, et populosus *Ruthenicus*, in pignore *Fr. Szirmai*, et *Sosii*.
39. *Palota* in faucibus montis *Beszkéd*, finitimus *Poloniae*, locus miser, solo non minus, quam incolis. Sunt enim *Rutheni*, mendicis haud dissimiles.
40. *Vidrany* in eodem rivulo in *Laborczam* demanante, ubi alter confluit a *Kaleno* vico demissus. Vicus nomini suo convenit, nam revera exutus omni meliore sorte regionis benignioris. Paret in pignore *Orosziis*, *Samuele Ebeczkyo* rebus ipsorum moderante.
41. *Kaleno* nihilo melior, quippe deserto similis, et nonnisi mendicis *Ruthenis* constans, iurisdictionis hodie ex pignore *Adami Szirmai*.
42. *Alsinkó* redit in orientem ad fontes fluvioli *Viravae*, a cuius nominis pago distat tantum quadrante horae in septemtrionem trans colliculum. Pagus haud postremus *Ruthenicus*; ditionis C. a *Dernath*.
43. *Vilagi* trans alium montem ad ortum, plus quam semihorii itinere, colonia priori par, solo nihil meliore, sed hilariore situ, pascuisque ovium idoneo; ditionis C. *F. Csaky*.
44. *Felso*, et *Alsó-Iablonka*, pagi duo haud exili colonia *Ruthenica* in una valle infra *Beszkédum*, qua *Udavae* socii rami defluunt. Solum, qua planum, utrinque ferax, sed sterilius per colles, qui eisdem ex omnibus partibus supereminent. *Also-Iablonka* est supra *Papinam*, ditionis C. a *Dernath*; *Felső* autem in pignore B. *Io. Szentivany*. [p. 180.]

¹ corr. ex *peculi* (?) ² corr. ex *Boronkaique* ³ corr. ex *est*

45. *Talepocz* pagus vicinus ad orientem in amoena valle, qua domos tenet, depressa et concava,¹ rivulo ibidem trutarum feracissimo, quem circumstant colles lapidosi, exigua parte terreni, et feraces.
46. *Hosztócz* pagus vicinus in orientem, nihilo exilior, solo et in sessione par.
47. *Tsakalocz* tantundem distat in orientem, vicus longior, quam latior, pro vallis ibidem situ, solo pari, in pignore B. *Sigismundi Barkoczi*.
48. *Parichuzócz* trans collem ad septemtrionem, quadrante horae, solo et *Ruthenica* colonia pari, uti in *Tsakalócz*.
49. *Ptselina* infra *Tsakalocz* semihorio in apertiore et profundiore valle, pagellus minor, sed solo aequo misero, betulae gignendae capax. Imperat ei, uti etiam superioribus, C. a *Dernath*.
50. *Polyanka* distat a *Ptselina* in meridiem milliari dimidio, sub monte alto, aperto, cognomine, in profunda et arcta valle. Eapropter² una tantum serie parte sui maxima ponit aediculas longe per vallem, fovetque *Ruthenos* vafros, et furtis clandestinis deditos, quamobrem et nequam *Polyanka* nominatur.
51. *Pichnye* vicinus priori in orientem semihorio, trans collem in valle alia, non tamen ita profunda, frequenti tamen tuguriolis *Ruthenorum*, ex omni parte incolentium. Agricultura eis per acclivia est, adeoque durior, quam fertilior. Vivunt praecipue ovium pastu, parentque in pignore [...].³
52. *Sztarina* distat a *Pichnye* milliari uno in septemtrionem, tenetque vallem colonia⁴ nil vilior, si non meliore *Ruthenica*, in pignore B. *Klobusitzky*. Confluunt in pago rivi tres, qui *Czirocham* constituunt.
53. *Osztroznicza* ascendit eadem valle semihorio, vicus exilis, solo sterili; ditionis [...].⁵ [p. 181.]
54. *Zvala* vicinus priori in septemtrionem in eadem valle et rivo haud procul a monte *Beszkéd*. Viculus *Ruthenus*, dominii [...].⁶
55. *Szmołnik* immergitur montibus, priori ad orientem, estque pari ratione, uti *Zvala*, finitimus *Poloniae*, solo montoso, et sterili, *Ruthenis* aequo miseris; ditionis *Homonn*.
56. *Ruszká* trans montem ad ortum in iisdem finibus, sub monte *Beszkéd*, ubi *Pongratz* a praefecto caesareo, *Lang* erat nomen, caesus est.
57. *Polyana* in eadem valle et rivo paullulum inferius, vicus minor, et aliquot *Ruthenis* tantum in sessus, in pignore C. *Barkoczi*.
58. *Dara* pariter in pignore eiusdem comitis in eadem etiam valle, haud procul a *Sztarina*, domus plus minus XVI. *Ruthenicae*.
59. *Priszlop* par priori, inferius ad orientem, terreno est amplo, sed inculto, et parvi usus.
60. *Topolya* nihilo maior, in eadem valle, solo pariter inculto, et montoso, C. *Barkoczi*.
61. *Ranyina* in fine eiusdem vallis, et comitatus, sub monte *Beszkéd*, seni circiter *Rutheni*, in pignore eiusdem C. *Barkoczi*.
62. *Novoszelicza* nihilo melior, in iisdem finibus, trans montem in altera valle, dimidio milliari ad orientem. Servit pignori *Thomae Szirmai*.

¹ amoena valle ... depressa et concava corr. ex amoeno colle ... depresso et concavo ² corr. ex Ea propter
³ nomen domini terrestris desideratur ⁴ corr. ex collonia ⁵ nomen domini terrestris desideratur ⁶ nomen domini terrestris desideratur

63. *Zboj* recedit a finibus eadem valle et rivo ad meridiem, viculus novem circiter *Ruthenis* insessus, in usu domini.
64. *Ulits Kriva* in eadem valle inferius, horae quadrante, tuguriola *Ruthenica* plus minus tria in usu domini, speciatim [...].¹
65. *Ulits* par priori, solo nihilo meliore, distat ab *Kriva* quadrante <horae>² in eadem valle, ubi cum finibus *Provinciae Ungvariensis* conterminatur. [p. 182.]
66. *Potok* redit in occasum in vallem aliam, constatque *Ruthenis* circiter octenis, in usu domini.
67. *Kolbász* inter montem *Beszked*, et *Nasztasz* in profunda valle, haud procul a *Potok*, dissipatae aliquot familiae *Ruthenicae*, PP. Paulinorum *Terebesiensium*.
68. *Volova* ex altera parte *Nasztaszi* in meridiem, pagellus exilis *Ruthenicus*, pignoris *Thomae Szirmai*.
69. *Brezovetz* trans monticulum in altera valle, sub eodem monte *Nasztasz*, *Rutheni* plus minus terni, quaternive; PP. Paulinorum *Terebesiensium*.
70. *Vubla* paullo maior in fine *Nasztaszi*, et *Comitatus Ungvariensis*, solo arabili destituitur, vivitque nonnisi³ ovium pastu.
71. *Dubrava* quadrante horae retractior a priore in meridiem, constat circiter senis *Ruthenis*, pignoris B. *Vetsei*.
72. *Hrabócz Rosztok* in iisdem finibus, paullo inferius ad meridiem, seni circiter mendici *Ruthenici*, in pignore *Miskolczii*.
73. *Bisztra*, tres, vel quatuor familiolae *Ruthenicae*, *Komjatii*, in iisdem finibus, haud procul a priori, loco silvestri.
74. *Rosztok* paullo maior, nec multo procul, C. *Fr. Zichi*.
75. *Inocza*, finitimus pariter *Comitatui Ungvariensi*,⁴ aliquot tantum *Rutheni*, in pignore B. *Vetsei*.
76. *Sztribócz* recedit in occasum sub monte *Dyl*, deni, aut ad summum duodeni *Rutheni*, captura ursorum noti, in pignore C. *Petthö*.
77. *Smugotz*⁵ vicinus ad septemtrionem in eadem vallicula, fovet *Ruthenos* plus minus ternos, solo montoso et silvestri, in pignore B. *Vetsei*. [p. 183.]
78. *Michalóv* cedit a priore in occasum, solo pari, sed *Ruthenis* multo copiosioribus.
79. *Ladomér* vicinus priori trans montem in altera valle ad occasum, *Ruthenis* plus minus denis, vel duodenis insessus, pignoris B. *Sig. Barkoczi*.
80. *Klenova* trans alium montem in septemtrionem, versus *Nasztaszum*, pignus eiusdem baronis, solo montoso, et sterili.
81. *Kalnó* in eadem valle superius ad occasum inter montes, quini plus minus *Rutheni*, pignoris *Petthöiani*.
82. *Kolonicza* pignoris PP. Paulinorum *Terebesiensium* in altera valle, pagus maior; incolis aequae *Ruthenis*, solo macro.
83. *Staktsén* vicinus priori ad occasum in ripa *Czirochae*, pagus frequens *Ruthenicus*, solo tamen collino, montoso, et betulae gignendae pronum. Si uno alterove anno negligatur, ita silvescit, ut inarari nequeat. Inservit ipsi C. *Fr. Zichi*.

¹ nomen domini terrestris desideratur ² add. a nobis ³ corr. ex *non nisi* ⁴ corr. ex *Comitatus Ungvariensis*
⁵ lectio incerta

84. *Bela* pagus vicinus *Szinae* oppido, uno milliari infra *Staktsén* in rivulo *Czirochae* se insinuante, et foecundo trutarum, solum paullulum melius, sed pauciores incolae, *Slavi* iidem, et *Catholicae* religionis, ditionis C. a *Dernath*.

85. *Hoszszumező* ob discrimen nominatur *Izbugya Hoszszumező*, infra *Belam* ad eundem rivum, loco spatioso, et amoeno, pagus eiusdem comitis, populosus, religionis *Catholicae*. In fine pagi ad meridiem eminet domicilium e materia, sed tam scite excitatum, ut muratum esse credas.

86. *Valeskócz* est e regione¹ prioris ad orientem in edito monte, qua is *Vihorleto* in occasum subiacet, et plano suo vertice ponendae coloniae locum praestat. Quinque, aut sex tuguria sunt *Ruthenorum*; locus amoenus, a[p. 184.]perta planitie, per verticem montis se diffundente, et pascuis, quam agriculturae, magis idonea. Difficulter enim seritur, et quod concrevit, ante offunditur nive, quam demetitur: nostro tempore †mensis†² certe nivibus eruebatur. Sed nec proficit aliud, quam avena, et pauculum hordei. Itaque pascuis vivunt incolae, praesertim ovibus, quorum caussa et nomen pago convenit. *Valeskocz* enim *opilionum* significat *coloniam*. Et revera locus opilionibus nullus aptior alius, nam et pascuis exuberat, et aquis vivis potarique liquidissimis. Ceterum ita remotus, et loco tam aditu difficili, et aspero, ut nemine, nisi poscente necessitate, adeatur. Eam ob rem militi quoque deportanda stipendia sunt, quod ibidem aestivare, multo minus hibernare integrum non est.

87. *Modra* est sub monte, qua in *Valeskóczum* itur, haud procul ab *Hoszszu mező* in eadem valle, qua fluviolum demittit in *Czirocham*. Itaque ad fluvios solum ei bonum est, peius circa montes, incolae *Catholici*, possessionis PP. Iesuitarum *Ungvariensium*.

88. *Nagy-Kementze* infra *Modram* sub eodem monte, solo, et incolis paribus, frequentioribus tamen; PP. eorundem Iesuitarum, quibus et domicilium ibidem est, et penes id aliud *Bekenii*, viri ibidem nobilis.

89. *Kis-Kementze* retrahitur ex ea valle in aliam, per quam rivulus emanat trutarum foecundus et infra *Nagy Kementze* defluit in *Czirocham*. Pagellus nomine suo de frequentia testatur, fovetque *Catholicos*, ditionis C. *Fr. Csaki*, et eorundem Iesuitarum, non sine venatus crebra opportunitate.

90. *Gésén*, incolis *Hosin*, sunt enim *Slavi*, *Catholici*. Colonia priore multo frequentior, infra *Nagy-Kementze*, in eadem valle ad *Czirocham*, haud procul a *Homonna* ad septemtrionem, loco hilari, plano, aperto, et agriculturae melioris, sed libero diluviis. [p. 185.]

91. *Laskócz* contra *Gésén*, in angulo *Czirochae* in *Laborczam* influentis, pagus minor, in usu dominii.

92. *Petics* est in valle, ultra *Kis-Kementze*, coloniola *Ruthenica*, solo sterili, et duro, ditionis PP. Iesuitarum *Ungvariensium*.

93. *Porubka* in eadem valle prope *Petits* ad meridiem, priore minor, pari colonia, et natione, et agricultura difficili, quippe saxosa.

94. *Helmeckze* in eadem valle, qua versus *Homonnam* exit, octo plus minus tuguria *Slavica*, religionis *Catholicae*, C. a *Dernath*.

¹ corr. ex *eregione* ² forsán addendum est nomen mensis alicuius vernalis (Martii, Aprilis, Maii), quod a Matolaio erronee omissum

95. *Iaszenó* maior priore, sub arce eius nominis, loco plano, ideoque melius colibili, sed non sine incommodis diluviorum. Incolunt et hunc *Slavi*, *Catholici*, ditionis eiusdem comitis a *Dernath*.

96. *Zurócz* exilis pagellus a tergo oppidi *Homonnae*, inter colles terreos, incolis *Ruthenis*.

97. *Volove*, uno quadrante <horae>¹ a priori in altera valle ad meridiem, loco aquis obnoxio, et qua siccius, difficilis agriculturae.

98. *Barkó* est infra oppidum *Homonna* ad dimidium milliare sub arce eius nominis, pagellus *Ruthenicus*, cultione agrorum pari, ditionis C. Fr. *Zichi*.

99. *Órmezö*, procul dubio *Urmezö*, Slavis *Straszka*, pagus frequens penes *Laborczam* contra *Krivostyan*, et *Sztaram*. Itaque et heic solum aquis obnoxium est, incolae *Slavi* *Ruthenis* mixti, religionis *Catholicae*, ditionis C. Fr. *Zichi*. Hoc tempore in pignore *Pauli Okolitsany*.

FINIS COMITATUS ZEMPLINIENSIS.²ⁱ

¹ add. a nobis ² *Finis Comitatus Zempliniensis* add. a nobis

ⁱ In pp. 186–187. additamenta quaedam sequuntur, quae manu Samuelis Dobai Székely adnotata esse László Szelestei N. recte existimavit. Vide SZELESTEI 1984. nr. 257. (p. 90.) Quae in p. 186. sunt, epitaphia Sigismundi Rákóczi in templo Szerenciensi tumulati continent; quae singula suis locis textui inseruimus, admonitiones Iohannis Matolai secuti. Vide notas nostras i. et iii. in p. 156., et i. in p. 157. In pagina vero 187. epitaphium Francisci Rbédey in tempo pagi Szentjobb Comitatus Biharientis (!) sepulti legitur, ab eodem Samuele Dobai Székely descriptum, cum hac praefatione: „in deserto templo Szent-Jobiensi in Comitatu de Bihar marmori incisum epitaphium Francisci Rbedey visitur”, in fine vero: „Notandum. Insignia cum tempore obitus confracta sunt.” Quod autem epitaphium nec Matolai, nec Belius huic Notitiae Comitatus Zempliniensis inserendum esse censuerunt: quod certe haud mireris. Cum autem textum epitaphii ex alio manuscripto eiusdem Samuelis Dobai Székely depromptum historicus clarissimus Iván Nagy iam pridem publicavisset, supervacaneum certe putavimus iterum illa adscribi. Textum epitaphii vide in NAGY 1874. pp. 355–356.

MATTHIAS BELIUS:
COMITATUS UNGVÁRIENSIS

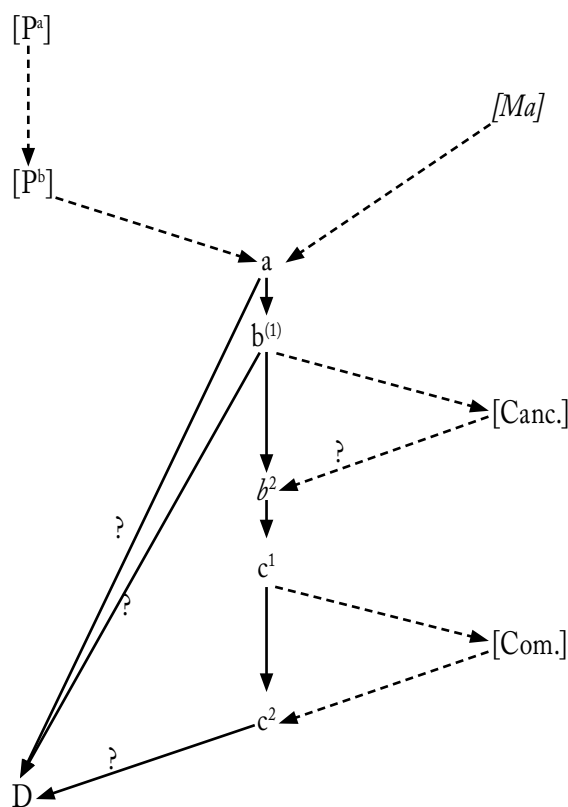
TEXTUM RECENSUERUNT
NOTISQUE INSTRUXERUNT

BERNADETT BENEI
GREGORIUS STEPHANUS TÓTH

PRAEFATUS EST
GREGORIUS STEPHANUS TÓTH

BEVEZETÉS

I. A kéziratok családfája

II. A vármegyeleírás elkészítésének folyamata

Ung vármegye leírásánál abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy három személyt is ismerünk, akik segítettek Bél annak elkészítésében. E segítőtársak: Dobai Székely Sámuel, a tudós katonatiszt, aki leveleiben több, Ung vármegyére vonatkozó adatot közölt (ld. [Pª]); Pálóczi Horváth Ádám, Dobai Székely rokona, aki egy teljes, Bél elvei alapján készített leírással segítette a pozsonyi tudóst munkájában (ld. uo.); végül Matolai János, Bél közeli kollégája, akiről csak azt a tényt tudjuk, hogy írt megjegyzéseket (kiegészítéseket?) Bélnek Ung vármegyéről (ld. [Pᵇ]).

Bél ezek alapján készítette el a leírást 1731-ben (a), és még ebben az évben, vagy a következő év elején elküldte azt a Kancelláriára (b¹). A Kancellária 1732. júliusában visszaküldte a kéziratot és megjegyzéseket is fűzött hozzá, ám nem tudjuk, hogy ezeket a megjegyzéseket Bél a későbbiekben figyelembe vette-e (b²). Bél 1736 elején a szöveget elküldte a Helytartótanácsnak vármegyei ellenőrzés végett (c¹), amelynek a vármegyeiek eleget is tettek, ugyanis 1737 elején visszaküldték a szöveget, benne megjegyzéseikkel (c²). E megjegyzések sem ismeretesek számunkra. A szövegről Szarka Ferenc készített másolatot az 1770-es években, de sajnos valószínű, hogy nem a legkésőbbi, legteljesebb leírást találta meg (még ld. b, D).

III. A kéziratok ismertetése

[P^a]

1: EFK Hist. I. bbbb.

2: **Designatio Comitatus Ungvariensis auctore Adamo Horvath de Palocz.**

3: 24 ff. 335×210 mm.

4: Ung vármegye leírása Pálóczi Horváth Ádámtól, Bél Mátyás módszerével.

5: Feltehetően autográf, vagyis Pálóczi Horváth Ádám írta.¹ Az Ung vármegyei birtokost minden bizonnyal Dobai Székely Sámuel, Bél szorgalmas munkatársa kérte fel a leírás elkészítésére, ugyanis 1731. július 8-án kelt, Bélnek címzett levelében azt írja, hogy reményei szerint Bél már megkapta Pálóczi Horváthtól Ung vármegye leírását, a térképpel, s az általa, vagyis Dobai által gyűjtött régiségekkel együtt.² Ugyanitt Dobai megjegyzi, hogy Pálóczi Horváth a rokona (*per affinem meum Dominum Horvath de Pálocz*). Pálóczi jó munkát végzett: a legnehezebb feladatot, a falvak leírását is teljesítette. Dobai Székellyel kapcsolatban még megjegyzendő, hogy egy későbbi, 1731. december 13-án kelt levelében lejegyzí Bél számára az Ung vármegyei fő- és alispánok (természetesen nem teljes) névsorát.³

6: 1731. (L. fent.)

[P^b]

1: EFK Hist. I. aaaa.

2: **Comitatus Unghváriensis.**

3: 24 ff. 335×210 mm.

4: Ung vármegye leírása.

5: Ismeretlen kéz írása. Az előző, Pálóczi Horváth Ádám-féle leírás kismértékben módosított változata. Néhol készítője üresen hagy a fejezetek között némi helyet, talán későbbi kiegészítések céljából (ld. ff. 3v, 5r etc.). A szöveg végén Bél Mátyás megjegyzése: „Notitiae ad Comitatum Ungvár iam elaboratum NB cum additamentis Matolaianis quae consuli debent” (f. 24v). Ezek szerint Matolai János, Bél közeli munkatársa is szolgáltatott adalékokat a leíráshoz [*Ma*], ám ezek nem ismertek. Emellett az is világos, hogy Bél akkor írta ezt a megjegyzést, amikor a „saját verziója” – természetesen Pálóczi Horváth alapján – már elkészült.

6: 1731.

a

1: -

2: **[Comitatus Ungváriensis.]**

3: (A kézirat nem található)

4: Ung vármegye leírása.

1 Személyére bővebben ld. TÓTH 2014. 11–12., különösen a 3. jegyzetet.

2 Ld. EFK Contrib. VI. a. 1. A levél közlését ld. BÉL 1993. nr. 419. Ugyanebben a levélben küldte el Dobai Székely Sámuel másolatban Bélnek Zsigmond király 1434-ben kibocsátott, Ung vármegyére vonatkozó oklevelét, amelynek szövege aztán bekerült a vármegyeleírásba is. Ld. kiadásunkban a 260–262. oldalon.

3 A levelet ld. BÉL 1993. nr. 432.

5: Az **a** betűjellel jelöltük a feltételezett első, Bél által készített fogalmazványt. Amint az egyetlen fennmaradt változattól (**D**) kiderül, Bél elsősorban a Pálóczi Horváth-féle szöveget használta, természetesen stílusosan jelentősen átformálva, illetve saját kutatásokkal kiegészítve.

6: 1731.

b

1. -

2. [Comitatus Ungváriensis.]

3. (A kézirat nem található)

4. Ung vármegye leírása.

5. A Kancellária 1732. július 28-án küldte vissza Ung és Abaúj vármegye leírását Bélnek, mellékelve a leírásokkal kapcsolatos észrevételeket.⁴ A hivatal inkább Abaúj vármegye leírását tárgyalta, Ung vármegyével kapcsolatban csak néhány birtokviszonyra utaló kitévelt javított ki, illetve szokásához híven figyelmezteti Bélt, hogy ne említse a falvak kuriális helyzetét. Nem tudjuk, hogy Bél eleget tett-e a Kancellária javaslatainak. Az egyetlen fennmaradt példányban (**D**) a kifogásolt részek nincsenek módosítva, de lehet, hogy a másoló (Szarka Ferenc az 1770-es évek elején) egy korai változatot talált és másolt le, vagyis az **a** szöveget, esetleg magát a **b**-t, amelybe Bél nem javított bele (még ld. a családfát).

6. Valamikor 1731-ben, esetleg 1732 elején küldhette el Bél a letisztázott szöveget a Kancelláriának (**b**¹), amelyet a hivatal levelének (1732. július 28.) kézhezvétele után módosíthatott (**b**²), bár a javított szövegállapot létezése nem vehető biztosra.

c

1: -

2: [Comitatus Ungváriensis.]

3: (A kézirat nem található)

4: Ung vármegye leírása.

5: Bél 1736. január 27-én küldte el Ung vármegye leírását a Helytartótanácsnak, hogy az továbbítsa a vármegyének ellenőrzés végett.⁵ Még ugyanebben az évben, 1736. augusztus 13-án kelt levelében sürgette a hivatalt, s rajta keresztül a vármegyét az ellenőrzéssel.⁶ December 21-én a vármegyeiek „módosítva” visszaküldték a leírás hozzájuk eljuttatott példányát.⁷ Sajnos a kézirat nem maradt fenn, így nem ismeretesek számunkra a vármegye javításai, megjegyzései.

6: Az alapszöveg (**c**¹) nem sokkal 1736 előtt keletkezhetett, míg a javítások 1736-ban (**c**²).

D

1: EFK Hist. I. zzz.

2: **Comitatus Ungváriensis.**⁸

3: 150 pp. 335×210 mm.

4: Ung vármegye leírása.

4 Uo. nr. 459.

5 Uo. nr. 574.

6 Uo. nr. 628.

7 Uo. Füg. VIII/20.

8 A kézirat előlapján: „Math. [!] Belii hystorici de rebus Hungariae”.

5: Szarka Ferenc másolata.⁹ Valószínű, hogy egy korai példányt másolt, mivel nincsenek benne a Kancellária által előírt javítások (még ld. **b**).

6: 1770-es évek eleje.

IV. A vármegyeleírás rövid ismertetése és a szövegkiadás elvei

Ung vármegye leírása szabályos mű, színvonalában nem marad el a többi, Tiszán inneni vármegye leírásától. Az általános rész természetföldrajzi tagozata (D pp. 1–22.) olykor hiányérzetet kelt, például amikor csak három „hegyről”, illetve hegységről (Vihorlát, Temnyik, Polonina) tájékoztat (uo. pp. 4–6.), de érdekes az állatvilágról (p. 7.) és a barlangokról szóló leírás (pp. 7–8.). Az utóbbiban Bél azt is megjegyzi, hogy a ruténok a barlangokban telelő vagy kölykedző medvéket könnyen zsákmányul tudják ejteni a barlang szájának eltorlaszolásával (p. 8.). A folyók, patakok leírása (pp. 9–16.) főleg a sok földrajzi név, így a kisebb vízfolyások neveinek felsorolása miatt érdekes. Kiemelkedő az árvizekről szóló fejezet (pp. 16–17.), ahol Bél szokásos érzékenységgel és lényeglátásával beszél az árvíz okozta károkról (az elsődleges pusztítás mellett a szántóföld megromlása, a termények silányulása), s kíméletlenül kijelenti, hogy az elöljárók és földesurak irányításával épített gátak mit sem érnek, mert amikor valahol áttör rajtuk a víz, ott sokkal nagyobb pusztítást végeznek. Az ezt követő fejezet ugyancsak érdekes, ahol a szobranci gyógyforrásról és -fürdőről beszél Bél, melynek vizét hordókban is szállítják járni nem tudó betegek részére, hogy abban fürdőkben (p. 18.). Ugyanitt írja le Bél, hogy a szegényebbek gödröket ásnak, s a feltörő gyógyvízzel teli mélyedésben fürdenek meg (pp. 17–18.). Az utolsó fejezetben Bél összefoglalólag ír a mezőgazdaságról (pp. 18–22.). Megemlíti többek között, hogy a rutének a mostoha időjárás ellenére nagy kort élnek meg és idősen is jó erőben vannak; hogy a dombos területek a legelőnyösebbek, mert a sík vidéket előnti a víz; valamint felsorolja a jeles és kevésbé jeles bortermelő vidékeket is.

A politikai tagozat (pp. 23–49.) a rutének bemutatásával kezdődik (pp. 25–28.), akikről Bél elég negatívan nyilatkozik, csakúgy, mint pl. Zemplén vármegye leírásában. Kiemeli, hogy sokan rablásnak élnek közülük, sőt, sokszor rablóbandákba tömörülnek, majd az így szerzett jószágot Lengyelországban adják el. Megemlíti az általa „Becsa”-nak nevezett ruszin Beca Iván haramiavezért, aki elmondása szerint rablósergével Rákóczihoz csatlakozott, majd 1703–1704-ben bevette Ungvár városát, majd várát is; elborzadva írja emellett, hogy ortodox papok is csatlakoztak Becához, s evangélikus paptól kissé meglepő módon kifejezi reményét, hogy az ortodoxok végre egyesülnek a római katolikus egyházzal (pp. 28–29.). A következő fejezet a magyarokról szól (pp. 29–31.), akiknek Bél leírása alapján nyelvük tiszta, szokásaik romlatlanok. Megjegyzi viszont, hogy a népnek igen nehéz előteremteni a megfelelő terményt az adókra és a katonaság eltartására a sok árvíz miatt, ezért napszámosnak szegődnek, ám ritkán kapnak pénzt munkájukért, inkább csak terményt, amelyet aztán haza kell szállítaniuk. Ezután Bél a vármegye nemes családjait sorolja fel (32–33.), majd a vármegye irányításáról ír (pp. 33–34.). Cáfolja azt az állítást, hogy a Homonnai Drugethek II. András óta örökös főispánok lettek volna Ung vármegyében, s ezt két korai oklevéllel bizonyítja, melyekben mások tűnnek fel e tisztségben (pp. 34–39.). Ezután közli a Dobai Székely által küldött Zsigmond-kori oklevelet is,¹⁰ ahol szintén feltűnik az akkori ungi főispán neve.¹¹ Majd a Homonnaiakról, Bercsényi főispánságáról (s persze annak „bűneiről”), majd a vármegye 18. század eleji főispánjairól ír (pp. 44–47.). A politikai tagozatot s egyben az általános részt a vármegyecímer leírása (pp. 47–48.),¹² illetve a másoló Szarkának az arról készített egészoldalas rajza (p. 49.) zárja le (amelynek feltehetően az eredeti

9 Az előlapon, a jobb alsó sarokban: „F[ranciscus] Z[arka] de L[ukafalva].” Vö.: SZELESTEI 1984 nr. 251.

10 Ld. a 2. jegyzetet. Valószínű egyébként, hogy a két másik oklevelet is Dobai Székely küldte neki. Ld. kiadásunkban a 259. oldalon a ii. és a 260. oldalon az i. jegyzetet..

11 Az Ung vármegye leírásában lévő okleveleket ld. kiadásunkban a 259–260 oldalon. Magyar fordításukat ld. BÉL 2014. 47–49. Az oklevelekre ld. BENEI 2014. 22–23.

12 A Bél által közölt címerleírás problémájára ld. BENEI 2014. 27–28.

kézirat címerábrázolása lehetett a mintája). Bél egyébként tudni véli, hogy a címerpajzs korábban négy részre volt osztva, de a 17. század elején Homonnai Drugeth címet kapott az uralkodótól, amely aztán vármegyecímerként is meggyökeresedett (Bél ezt a címet ismerteti).

A különleges rész az Ungvári járással kezdődik (pp. 53–96). A járás bemutatása az ungvári várral kezdődik, melyet Bél öt fejezetben mutat be (pp. 53–64.), míg a hatodikban a járás többi várát írja le röviden (pp. 65–66.). Az első fejezetben a vár eredetét, a másodikban felépítését, míg a harmadikban az azzal kapcsolatos hadi eseményeket írja le; a negyedik és ötödik fejezetben ez folytatódik, kiegészítve a Rákóczi és Homonnai család ellenségeskedésének néhány érdekes mozzanatával (így pl. egy anekdotával is I. Rákóczi Györgyről és a Homonnaiakról), valamint a Thököly- és Rákóczi-felkelés eseményeivel is. A leírás végén megemlíti, hogy Bercsényi Miklósnak, mint Ungvár birtokosának egyetlen jótéteménye az volt, hogy a leleszi konvent itt elhelyezett levéltárát, amelyet a helyőrségi katonaság már éppen hordott ki a várból a tüzéséghez, megmentette a pusztulástól (p. 64.). A hatodik fejezetben három másik várát (Gerény, Nevicke, Szerednye) említi, de sokat nem tud róluk. Ezután Ungvár mezővárosról ír, három fejezetben (pp. 67–71.). Elsőként Bél a hely megejtő szépségéről ír, valamint a Homonnai-család alatti virágzásról, majd a korabeli állapotokról, ahol segítségül hívja két állandó forrását, Bonbardit és Turóczi Lászlót is. A negyedik fejezetben, mintegy hozzátoldva Ungvár leírásához, Szerednye elnéptelenedett mezővárosáról ír: dicséri az itteni, állítólag gyógyító erejű bort és sziklába vajt pincéket, valamint hogy az átvonuló katonaság és a Rákóczi-felkelés miatt pusztult el a város (pp. 71–73.). Ezután jön a falvak bemutatása (pp. 73–96.), melyekből Bél, pontosabban adatközlője, Pálóczi Horváth kilencvenötöt számolt össze. A faluleírások néhol hiányosak, foghíjasak, többször összevontan mutat be Bél több települést (l. pl. pp. 80–81.). Legtöbbször szerepel viszont a leírásokban a lakók nemzetisége, az elhelyezkedés, a föld minősége és a birtokos.

A Szobránci járás (pp. 100–118) Vinna várának leírásával kezdődik (pp. 102–104.), ám Bél az erődtéményről szinte semmi érdemlegeset nem tud mondani, bár megjegyzi, hogy a vár még most is áll, s birtokosai (akiket nem nevez meg) állítólag hajdúkkal őrzik. Majd Szobránc mezővárost mutatja be Bél (pp. 104–105.), amelyről egyrészt leírja, hogy italmérségi és húsárusítási joggal is rendelkezett, s éves vásárokkal is, ám a szerző elmondása szerint e vásárokat sokan arra használták ki, hogy ott a haragosukat megkeressék és sérelmeikért bosszút álljanak rajta. E városról is azt írja egyébként Bél, hogy elnéptelenedett, s csupán néhány nemesi udvarház és egy fogadó áll még benne. A 45 falu leírása (pp. 106–118.) megfelel az előző járás faluleírásainak, de a szokásos adatokon túl van néhány érdekesebb információ is. Így Ördögporuba (*Eördög-Porubka*, Ördögvágás) esetében két hagyományt is említi a falu elnevezésével kapcsolatban: az egyik szerint két testvér vágta le itt egymást a falu birtokáért folytatott vita miatt, s ezért kapta volna a falu a nevét, míg a másik szerint a Nagymihályiak száműztek ide egy bűnös családtagot, akinek az Ördög nevet adták (hogy ne szégyenítse meg tovább a családnevet), s ő adta volna nevét a településnek (pp. 107–108.).

A Pálóczi járás (pp. 122–134.) egy rövid bevezetővel indul, melyben Bél közli, hogy e járásban se várak, se városok nincsenek. Bél 34 falvat sorol fel, melyek közül néhányal részletesebben is foglalkozik, így természetesen a névadó Pálóc faluval (pp. 123–124.). Röviden ismerteti a faluban található Barkóczy-kastélyt, továbbá kiemeli, hogy a Pálóczi Horváthoknak is ősi birtokuk van a településen (innen az előnevük), sőt, a falu kapcsán megemlíti Pálóczi Horváth Ádámot is, mint tanult férfit, s mint akinek szorgalma és fáradozása igen nagy hasznára volt a vármegye leírásában (p. 124.). Nem túl gyakori, de nem is egyedi jelenség, hogy Bél említést tesz adatközlőjéről a leírásban – mindenesetre, sohasem a leírás elején, hanem a szövegben jól „eldugva” tűnnek fel az önzetlen segítőtársak.¹³ Hosszabban ír még Bél Lakárd (*Lakárt*) faluról, ahol elbeszéli, hogy az Ung néhány évvel korábban a házak egy részét menthetetlenül elsodorta – hiába épült erős gát a megyei tisztviselők parancsára (pp. 129–130.).

A Kaposi járás (pp. 138–146.) Nagykapos mezőváros leírásával kezdődik (pp. 139–141.). A várossal kapcsolatban Bél leírja, hogy hajdan itt voltak a vármegyei közgyűlések, ezért sok nemes építtetett a városban házat, hogy legyen hol laknia a gyűlések idején. Említi az (egykori) vármegyeiházat is, amely azonban a háborús időkben elpusztult, s ezért

13 Baranya vármegye leírásában így szerepel Matolai (l. Baranya vármegye [Ma]), Hont vármegye leírásában Zbiskó József Károly stb. A kérdésre még ld. TÓTH 2014. 17–18.

Ungvárra tették át a közgyűléseket, ami Bél elmondása szerint nagy kárára volt a városnak. Egyedül e városnál beszél a szerző a polgárok „elfoglaltságairól”: megemlíti ugyanis, hogy a város lakói (akik egyébként magyarok) részben földműveléssel keresik a kenyerüket, részben pedig valamilyen mesterséget űznek, ami Bél szerint gyümölcsöző is a vásárok hiánya miatt. Ezután a járás 23 falvának felsorolása következik, a szokásos módon, különösebb érdekes adalékok nélkül (pp. 141–146.). A leírást úthálózati jegyzék zárja a 150. oldalon.

Ung vármegye leírásában több domináns elem is van, amely meghatározza a leírás hangvételét. Az első a jólétesült-ség, vagyis a helyi adatközlőnek, Pálóczi Horváth Ádámnak köszönhető adatgazdagság. Így megismerhető a leírásból a helyi népesség életmódja – amelynek leírása túlmutat a sablonokon –, de anekdoták, hiteles néphagyományok, népmondák is színesítik a szöveget. A régiót sújtó legkomolyabb problémák is kirajzolódnak a szövegből. Az egyik ilyen az árvizek, s a nép ebből származó szegénysége, kiszolgáltatottsága: Bél egyik legszimpatikusabb tulajdonsága, a szociális érzékenység, a jobbágyság nyomorának felismerése és bátor írásba foglalása itt is megmutatkozik (persze ebben is Pálóczi Horváth volt a forrása, de a téma kibontása, intenzív tárgyalása a pozsonyi tudós érdeme). A másik a közelmúlt, pontosabban a Rákóczi-szabadságharc még élő emléke, a háborúval járó pusztulás, amit Bél többször is említ. Kíméletlen lát-leletet ad egyes falvak, sőt városok pusztulásáról, elnéptelenedéséről, amit részben az említett háborús viharok okoztak, részben pedig a vármegyében állomásozó császári katonaság ellátásával járó terhek. Számtalanszor leírta máshol, és itt is többször leírja: nem jó egy településnek, ha az országút mellett van, mert ki van szolgáltatva a vonuló katonaságnak – már csak azért is, mert ezekre a településekre a jelek szerint gyakrabban szállásolták be a katonaságot.¹⁴ A hiányosságok (mezővárosok szűkszavú leírása, falvak bemutatásában tapasztalható viszonylagos adatszegénység) ellenére e motívumok különleges egységet, egyediséget kölcsönöznek a leírásnak.

Kiadásunkban a Szarka Ferenc által készített egyetlen példányt vettük alapul, aki az 1770-es évek elején Batthyány József kalocsai érsek megbízásából készített másolatokat a Dunán való szállítás közben megsérült Bél-kéziratokról.¹⁵ (Valószínű, hogy az eredeti sérült kéziratokat kidobták – kivéve a Pálóczi Horváth Ádám-féle adatgyűjtéseket, amelyek elkerülték a károsodást.) Szarka Ferenc ebben a kéziratban is elköveti a rá jellemző helyesírási hibákat, illetve tartja magát hibásnak éppen nem nevezhető, de meglehetősen sajátos ortográfiájához: ezeket mi is a szokásos módon javítottuk (még ld. alább). A másoló emellett súlyos hibákat vétett számos tulajdonnév átírásában, ami nyilvánvalóan korrekció-ra szorult. Minthogy Ung leírásának, ahogy jeleztük, egyértelműen Pálóczi Horváth Ádám munkája képezi az alapját, vagyis Bél láthatóan szorosán követi azt egyebek mellett a névírásban is, az ilyen hibás részekenél mi is az ungi nemesember adatgyűjtéséhez ([P^b]) fordultunk, mivel bizonyos, hogy az eredeti helyes alak onnan származott. Végül megjegyzendő még, hogy közöltük kiadásunkban a vármegyecímer Szarka által készített rajzát is,¹⁶ bár kérdéses, hogy ez mennyiben pontos mása az eredeti kéziratban lévőnek.

Amint azt fentebb említettük, az általunk alapszövegként használt másolatban (D) voltak olyan – sűrűn ismétlődő – helyesírási hibák, amelyeket hallgatólagosan, külön jelzés nélkül javítottunk (pl. comodus – commodus). Voltak emellett olyan helyesírási sajátosságok, amelyek ugyan önmagukban nem minősülnek hibának, mivel azonban eltérnek a Bél-féle gyakorlattól, ugyancsak jegyzet nélkül javítottuk őket a szerző által használt alakra (pl. exemptus – exemtus!). Ezek a következők (előbb a kéziratban szereplő alak, majd az általunk használt alak):

14 A szobránci járás utolsó falváról, a 45-ös számmal jelölt Újribnyicéről egyenesen ezt írja: „Újribnyice hajdan az országút mellett terült el. Az erre vonuló katonák gyakori beszállásolása miatt elköltözött helyéről, és a nyugatra fekvő erdők közé húzódott vissza.” Az eredeti szöveget kiadásunkban ld. a 283. oldalon.

15 Szarka másolataira még ld. Tóth 2007. I. 14–15, 153.

16 Ld. kiadásunkban a 263. oldalon. A címerre még ld. fentebb a 12. jegyzetet.

agrestis – agrestes; comodus etc. – commodus etc.; defficio – deficio; dirripio – diripio; errigo – erigo; exemptus – exemptus; exto etc. – exsto etc.; faestum etc. – festum etc.; hyems etc. – hiems etc.; hystoria – historia; inprimis – in primis; planicies – planities; profficio – proficio; sylva etc. – silva etc.; Vagnerus – Wagnerus

V. Összefoglaló adatok

Adatközlők: Dobai Székely Sámuel, Pálóczi Horváth Ádám ([P^a], [P^b]), Matolai János ([Ma])¹⁷

Ellenőrzés: kancelláriai (b), vármegyei (c)

A szövegkiadás alapját képezendő kézirat: D

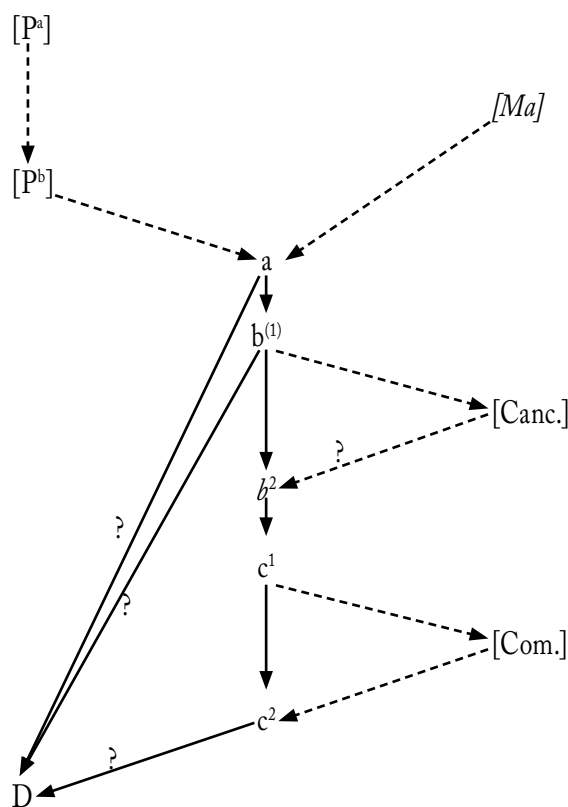
Fordítás: BÉL 2014.

Irodalom: BENEI 2014; TÓTH 2014.

17 Ld. a [P^b] kézirat ismertetésében.

INTRODUCTION

I. The manuscript stemma

II. The creation process of the county description

In the case of Ung County, we are in the fortunate position of knowing the three people who helped Bél in the course of his work. His assistants were Sámuel Dobai Székely, a scholar and army officer, whose letters contained a great deal of information about Ung County (see **[P^a]**); Ádám Pálóczi Horváth, a relative of Dobai Székely, who assisted Bél by preparing a complete description in line with Bél's principles (*ibid.*); and finally János Matolai, a close colleague of Bél, about whom we know only that he wrote comments (and supplementary material?) on Ung County for Bél (see **[P^b]**). Based on this, Bél wrote the description in 1731 (**a**) and sent it to the Chancellery (**b⁽¹⁾**) either that same year, or at the beginning of the following year. In July 1732, the Chancellery returned the manuscript with comments, although we do not know whether these comments were later taken into account by Bél (**b²⁾**). At the beginning of 1736, Bél sent the text to the Locotential Council for the county to review (**c¹⁾**). The county must have undertaken the review, as they returned the text in 1737 with comments (**c²⁾**). However, these comments are not known to us either. Ferenc Szarka made a copy of the text in the 1770s, but unfortunately he probably did not use the latest, most complete description (see also **b, D**).

III. Presentation of the manuscripts

[P^a]

1: EFK Hist. I. bbbb.

2: **Designatio Comitatus Ungvariensis auctore Adamo Horvath de Palocz.**

3: 24 ff. 335×210 mm.

4: Description of Ung County by Ádám Pálóczi Horváth, according to the methods of Mátyás Bél.

5: Presumably written by Ádám Pálóczi Horváth himself.¹ The local landowner was probably invited to write the description by Sámuel Dobai Székely, Bél's diligent helper, who wrote in a letter addressed to Bél on July 8, 1731, that he hoped Bél had received the description and map of Ung County from Pálóczi Horváth, along with antique objects that Dobai had collected.² In the same letter, Dobai mentions that Pálóczi Horváth is a relative of his (*per affinem meum Dominum Horvath de Pálocz*). Pálóczi did a good job, even completing the most difficult task, the description of the villages. In connection with Dobai Székely, it should also be noted that, in a later letter, dated December 13, 1731, he provided Bél with an (inevitably incomplete) list of the deputy and lord lieutenants of Ung County.³

6: 1731 (see above).

[P^b]

1: EFK Hist. I. aaaa.

2: **Comitatus Unghváriensis.**

3: 24 ff. 335×210 mm.

4: Description of Ung County.

5: Written by an unknown hand. A slightly modified version of the earlier description by Ádám Pálóczi Horváth. The writer left some blank space between the chapters, perhaps for later additions (see 3v, 5r, etc.). At the end of the text is the following comment by Mátyás Bél: "Notitiae ad Comitatum Ungvár iam elaboratum NB cum additamentis Matolaianis quae consuli debent" (f. 24v). This suggests that János Matolai, a close associate of Bél, may have provided additions to the description [*Ma*], although they are not known. It is also clear that Bél wrote this comment when "his version" — obviously based on that of Pálóczi Horváth — had been completed.

6: 1731.

a

1: -

2: [**Comitatus Ungváriensis.**]

3: (The manuscript has not been found.)

4: Description of Ung County.

1 For more details about him, see TÓTH 2014, 11–12, especially note 3.

2 See EFK Contrib. VI. a. 1. For the publication of the letter, see BÉL 1993, no. 419. With the same letter, Sámuel Dobai Székely sent Bél a copy of the charter issued by King Sigismund in 1434 for the county of Ung, the text of which was then included in the county description. In our edition, see pp. 260–262.

3 For the letter, see BÉL 1993, no. 432.

5: We indicate the supposed first draft by Bél using the letter “a”. As suggested by the only surviving version (**D**), Bél used primarily the Pálóczy Horváth text, which he of course significantly reworked stylistically and complemented with his own research.

6: 1731.

b

1: -

2: [**Comitatus Ungváriensis.**]

3: (The manuscript has not been found)

4: Description of Ung County.

5: On July 28, 1732, the Chancellery returned the description of Ung and Abaúj Counties to Bél, along with their comments.⁴ The Chancellery’s comments mainly concerned the description of Abaúj County. Only a few facts concerning land ownership in Ung were corrected, while as usual Bél was reminded not to mention the curial status of the villages. We do not know if Bél accepted the Chancellery’s suggestions. In the only surviving copy (**D**), the commented parts have not been modified, but it is possible that the copyist (Ferenc Szarka, at the beginning of the 1770s) found and copied an earlier version — that is, possibly text **a** or perhaps **b** — before Bél had made any corrections to it (see also the family tree).

6: Sometime in 1731 or early 1732, Bél sent the clarified text to the Chancellery (**b**¹), which he could have amended after receiving a letter (**b**²) from the Chancellery (July 28, 1732), although the existence of a corrected text is uncertain.

c

1: -

2: [**Comitatus Ungváriensis.**]

3: (The manuscript has not been found.)

4: Description of Ung County.

5: The description of Ung County was sent to the Locotential Council by Bél on January 27, 1736, to be forwarded to the county for review.⁵ In the same year, in a letter dated August 13, 1736, he urged the council, and via the council the county, to complete their review.⁶ On December 21, the county returned the “modified” copy of the description.⁷ Unfortunately, the manuscript has not survived, thus the comments and remarks made by the county remain unknown.

6: The basic text (**c**¹) must have been produced shortly before 1736, while the corrections were made in 1736 (**c**²).

D

1: EFK Hist. I. *zzz.*

2: **Comitatus Ungváriensis.**⁸

3: 150 pp. 335×210 mm.

4: Description of Ung County.

⁴ Ibid., no. 459.

⁵ Ibid., no. 574.

⁶ Ibid., no. 628.

⁷ Ibid., App. VIII/20.

⁸ On the cover of the copy: “Math. [!] Belii hystorici de rebus Hungariae”.

5: A copy made by Ferenc Szarka.⁹ He probably copied an early version, as the corrections required by the Chancellery are not included in the text (see also **b**).

6: Early 1770s.

IV. Brief review of the county description and the principles of the text edition

The description of Ung County is a standard work, comparable to the descriptions of other counties situated on the right side of the river Tisza. The geographical passages in the general section (**D** pp. 1–22) occasionally give an impression of incompleteness — for example, only three “mountains” or ranges (Vihorlát, Temnyik, Polonina) are mentioned (pp. 4–6) — although the descriptions of the fauna (p. 7) and caves (pp. 7–8) are informative. With respect to the latter, Bél notes that the Ruthenians are able to trap bears that hibernate or make their dens in caves by blocking the mouth of the cave (p. 8). The description of the rivers and streams (pp. 9–16) is interesting primarily, because of the many geographical names, including the names of the smaller watercourses. There is a prominent chapter on floods (pp. 16–17), in which Bél talks with his customary sensitivity and succinctness about the flood damage (in addition to the direct destruction he mentions the devastation of arable lands and crops). He boldly declares the dams constructed by the order of the county prefects and landowners to be worthless, as when the floodwater breaks through them, it causes even greater destruction. The next chapter is similarly interesting, as Bél describes the Szobránc (Sobrance) medicinal spring and baths, water from which is regularly transported in barrels for those who are unable to walk (p. 18).

Bél also mentions that poor people dig hollows in order to bathe in the therapeutic water that fills them (pp. 17–18). In the last chapter, Bél writes summarily about agriculture (pp. 18–22). He mentions, among other things, that despite the harsh weather the Ruthenians are long lived and remain in good health in old age; and that the hilly areas have greater advantages as the flatlands tend to be flooded. He also lists the famous and lesser known wine regions.

The political section (pp. 23–49) begins with a presentation of the Ruthenians (pp. 25–28), of whom Bél has rather a negative opinion, just as in the description of Zemplén County. He points out that many of them live from robbery: they typically form robber bands and sell the stolen goods in Poland. He mentions the robber chief Ivan Beca (whom he calls “Becsa”), who is said to have joined the Rákóczi uprising along with his army of robbers, and who, in 1703–1704, captured the town of Ungvár (Uzhgorod) and its castle. Bél is horrified by the fact that members of the Orthodox clergy also sided with Beca, and — slightly surprisingly for a Lutheran pastor — expresses his hope that the Orthodox Church will unite with the Roman Catholic Church (pp. 28–29).

The following chapter focuses on the Hungarians (pp. 29–31), whose language, according to Bél, is clear and whose customs are unspoilt. He notes, however, that because of the many floods, it is very difficult for people to produce a sufficient quantity of crops for taxes and to supply the army, thus many of them work as day labourers, although they rarely receive money for their work but are instead given produce that they then need to deliver home. Bél then lists the noble families of the county (pp. 32–33) and writes about the county governance (pp. 33–34). He refutes the claim that the Homonnai-Drugeths have been appointed as lord lieutenants for life in the county since King Andrew II, pointing to the evidence of two early charters, in which others are mentioned as holders of the office (pp. 34–39).

He then refers to a charter¹⁰ from the time of King Sigismund, which was sent to him by Dobai Székely and which includes the name of the contemporary lord lieutenant of Ung.¹¹ He writes next about the Homonnai family, about the lord lieutenant of Bercsényi (not omitting his “sins”), and the lord lieutenants of the county at the beginning of the 18th

9 On the font, in the lower right-hand corner: “F[ranciscus] Z[arka] de L[ukafalva].” Cf.: SZELESTEI 1984, no. 251.

10 See note 2. The two other charters were probably also sent by Dobai Székely. In our edition, see p. 259., note ii. and p. 260., note i.

11 In our edition, see the charters in the description of Ung County on pp. 259–260. For their Hungarian translation, see BÉL 2014, 47–49. On the charters, see BENEI 2014, 22–23.

century (pp. 44–47). The political section, and with it the general section, ends with a description of the county coat of arms (pp. 47–48)¹² and a full-page drawing of it made by the copyist Ferenc Szarka (p. 49), which was probably based on the drawing in the original manuscript. Bél claims that the coat of arms formerly comprised four fields, but at the beginning of the 17th century, Homonnai Drugeth was given a coat of arms by the monarch, which then became the county coat of arms (it is this latter coat of arms that Bél describes).

The special section begins with the Ungvár (Uzhhorod) municipality (pp. 53–96). The presentation of the municipality begins with the castle of Ungvár, which is described in five chapters (pp. 53–64), followed by a sixth chapter in which he briefly discusses the other castles in the municipality (pp. 65–66). In the first chapter, he describes the origins of the castle; in the second its structure; and in the third, the related military events. He continues this topic in the fourth and fifth chapters, adding some interesting comments about the hostility between the Rákóczi and Homonnai families (including an anecdote about György Rákóczi I and the Homonnais), as well as about events during the Thököly and Rákóczi uprisings. At the end of the description, he mentions that the only good deed done by Miklós Bercsenyi as owner of Ungvár was to save from destruction the archives deposited in the Lelesz (Leles) Convent when the garrison army was about to remove the documents from the castle to the artillery (p. 64).

In the sixth chapter, he mentions three other castles (Gerény, Nevicke, Szerednye), although he knows little about them. He then devotes three chapters to the market town of Ungvár (pp. 67–71). Firstly, he writes about the beauty of the town and its flourishing under the Homonnai family, then about its historical condition, referring to two of his permanent sources, Bonbardi and László Turóczi. In the fourth chapter, as if by way of an appendix to the description of Ungvár, he discusses the deserted market town of Szerednye: he praises the wine, which is supposed to have healing properties, and the cellars carved into the rocks, mentioning that the town was destroyed during the passage of the army and the Rákóczi uprising (pp. 71–73). This is followed by the presentation of the villages (pp. 73–96): Bél, or rather the source of his data, Pálóczi Horváth, listed a total of 95. The village descriptions are sometimes incomplete and lacking, and often many settlements are presented together in groups (e.g. pp. 80–81). Typically, however, the descriptions include the nationality of the inhabitants, the location, the quality of the land and the identity of the landowner.

The description of the municipality of Szobránc (pp. 100–118) begins with Vinna Castle (pp. 102–104), although Bél does not have much to say about the fortress, merely remarking that the castle is still standing and that its owners (whom he does not name) allegedly guard the castle using hajdus (mercenary soldiers). Bél then presents the market town of Szobránc (pp. 104–105), first mentioning that it has the right to sell alcoholic beverages and meats as well as to hold annual fairs, although according to the author these fairs are used by many as opportunities to track down their adversaries and seek revenge for grievances. Bél also mentions that the town is depopulated, and that only a few noblemen's houses and an inn remain. The description of the 45 villages (pp. 106–118) corresponds to the respective passages written on the previous municipality, although beyond the usual data, some more interesting information is included here. Thus, in the case of Ördögporuba (*Eördöggh-Porubka, Ördögvágas*), he mentions two legends about the village name: according to one of the legends, two brothers killed each other in a dispute over village ownership, hence the name, which translates as “Devil’s cut”; the other legend concerns the Nagymihályi family, which sent into exile there a family member whom they referred to as the Devil (so as not to bring greater shame on the family name), from whom the settlement took its name (pp. 107–108).

The description of the municipality of Pálóc (pp. 122–134) begins with a short introduction, in which Bél states that there are no castles or towns in the municipality. Bél lists 34 villages, some of which are dealt with in greater detail, such as the village of Pálóc (pp. 123–124). He briefly describes Barkóczy Castle in the village, pointing out that the Pálóczi Horvath family also own ancient estates in the settlement (hence their family name). He mentions Ádám Pálóczi Horváth, an erudite man whose diligence and efforts have contributed greatly to the county description (p. 124).

12 On the problems associated with the description of the coat of arms by Bél, see BENEI 2014, 27–28.

Bél mentions the sources of his information, his selfless assistants, very infrequently — never at the beginning of the description, but always carefully “concealed” somewhere in the body of the text.¹³

Bél writes at length about the village of Lakárd (*Lakárt*), mentioning that the river Ung had carried off some of the houses a few years ago despite the strong dam that had been built on the orders of the county officials (pp. 129–130).

The description of the municipality of Kapos (pp. 138–146) begins with the market town of Nagykapos (pp. 139–141). Bél states that the county once held its assemblies there, thus many nobles had houses built in the town in order to have somewhere to stay during the assemblies. He mentions the (former) county hall, which was destroyed during the wars, after which the assemblies were moved to Ungvár. This, according to Bél, did enormous damage to the town. Bél talks about the citizens’ activities in connection only with this town: he mentions that the town’s inhabitants (who are otherwise Hungarians) make a living partly from agriculture and partly by various crafts, which, according to Bél, are greatly needed due to the lack of fairs. The list of the 23 villages in the municipality then follows in the usual manner, without any interesting additions (pp. 141–146). The description ends with an inventory of the road network (p. 150).

Several dominant elements define the tone of the description of Ung County. The first is the wealth of data, thanks to the well-informed data collector, Ádám Pálóczi Horváth. The description thus includes information about the lifestyle of the local population — going beyond cliché — while the text is also enriched with anecdotes, authentic folk traditions and folk myths. The most serious problems affecting the region are also outlined. One such problem is flooding, and the related poverty and vulnerability of the inhabitants. One of Bél’s most attractive traits, his social sensitivity and courageous acknowledgement of the misery of serfdom, is apparent here. (Although he relies on Pálóczi Horváth as his source, the discussion of the subject reflects the merits of the Pozsony-based scholar himself.) The other problem is the living memory of the recent past — the Rákóczi War of Independence, to be precise — and the resulting destruction that Bél repeatedly mentions. He gives a bleak insight into the destruction and depopulation of some villages and towns, partly caused by the war and partly a result of the burden of provisioning the imperial army stationed in the county.

As he has mentioned on countless occasions elsewhere, here too he emphasises the disadvantages experienced by settlements located next to a main road, which are at the mercy of an army on the march. Apparently, these settlements are more frequently forced to accommodate the military.¹⁴ Despite shortcomings (a less-detailed description of market towns, a relative shortage of information in the discussion of the villages), these themes give the description a special unity and uniqueness.

We have based our edition on the unique copy made by Ferenc Szarka, who produced copies of Bél’s manuscripts for József Batthyány, Archbishop of Kalocsa, at the beginning of the 1770s, as the Bél manuscripts were damaged during transportation on the Danube.¹⁵ (It is likely that the original handwritten manuscripts were thrown away, with the exception of Ádám Pálóczi Horváth’s data collections, which escaped damage.) Ferenc Szarka makes his usual spelling errors in this manuscript, and adheres to his rather peculiar, although not erroneous, orthography, which we have corrected in the usual way (see below). The copist also made some serious mistakes in transcribing many property names, which obviously had to be corrected. Since the description of Ung, as we already indicated, is clearly based on the work of Ádám

13 This is how Matolai is mentioned in the description of Baranya County (see Baranya County [Ma]), and József Károly Zbiskó in the description of Hont County etc. On this, see also TÓTH 2014, 17–18.

14 Of Újribnyice, the 45th and last village in the municipality of Szobránc, he writes: “Újribnyice was formerly located next to the road. However, it moved westwards, among the forests, due to the frequent quartering of the army in the village.” See the original text on p. 283. of our edition.

15 On Szarka’s copies, see also TÓTH 2007, I, 14–15, 153.

Pálóczi Horváth, and as BÉL follows it closely with respect to the spelling of names, among other things, in the case of errors we have therefore also turned to Pálóczi's collection of data ([P^b], as the original, correct form must have been taken from there. Finally, it should be noted that in our edition we have also included the drawing of the county coat of arms by Ferenc Szarka¹⁶, although its accuracy compared to the drawing in the original manuscript is questionable.

As mentioned above, in manuscript (D), which we used as the basic text, there were many — often repeated — spelling errors, which have been tacitly corrected without any specific note (e.g. comodus – commodus). In addition, there were some peculiarities in terms of spelling that were not, in themselves, errors. However, as they differ from BÉL's usage, we have also corrected them to the author's preferred form without adding a note (e.g. exemptus – exemtus!). They include the following (first the manuscript variant, then the form we have used):

aggestis – agrestes; comodus etc. – commodus etc.; defficio – deficio; dirripio – diripio; errigo – erigo; exemptus – exemtus; exto etc. – exsto etc.; faestum etc. – festum etc.; hyems etc. – hiems etc.; hystoria – historia; inprimis – in primis; planicies – planities; profficio – proficio; sylva etc. – silva etc.; Vagnerus – Wagnerus

V. Summarised information

Data source: Sámuel Dobai Székely, Ádám Pálóczi Horváth ([P^a], [P^b]), János Matolai ([Ma])¹⁷

Revision: Chancellery (b), county (c)

Manuscript for publication: D

Translation: BÉL 2014.

Literature: BENEI 2014; TÓTH 2014.

¹⁶ In our edition, see page 263. On the coat of arms, see note 12 above.

¹⁷ See the presentation of manuscript [P^b].

[p. 1.]ⁱ

MATTHIAE BELII¹
COMITATUS UNGVÁRIENSIS
PARS GENERALIS
MEMBRUM PRIUS
PHYSICUM

De

Natura et opportunitatibus.

S Y N O P S I S.

Provinciae nomen unde? latitudo, longitudo, fines. §. I.

Situs duum est generum, montanus sterilis, campestris eluvionibus obnoxius: montium praecipui: Wichorlyát: eius lacus, Temnik: Polonina. §. II.

Ferae montium: aves silvestres: antra: urorum perugia. §. III.

Fluvii: Tibiscus: Ungh: eius ortus, et cursus: Latoricza: Laborcza: Lynta: Turia:

Horny seu Szobráncz vize: Fekete-víz: Orthó: rivi caeteri. §. IV.

Damna, quae fluvii inferunt regioni. . §. V.

Fons in agro Szobránczeni salubris: eius usus. §. VI.

Aëris ingenium: sementi ovibusque inimicum: salubre Ruthenis: soli indoles: vineae, et harum fructus: res pecuaria. §. VII.

§. I.

[p. 2.]

Dedit provinciae nomen arx *Ungvár*, arci *Hunni*, et his sati *Hungari*. Ita BONFINIUS:^{a) ii} *in montibus prope Marmatiam Ungensis est, qui ab Unnis, Ungarisve denominationem accepit. TUROCZIUS a fluvio adpellationem arcessit. Nomen ei a fluvio Ung, inquit, qui in montem impingens, bifariam sectus, mox eundem cingit, plenamque insulam facit.*ⁱⁱⁱ Perinde

Provinciae nomen unde?

^{a)} Decade I. Lib. I. p. 26. II.

¹ *Matthiae Belii* add. a nobis

ⁱ *In pagina praecedenti titulus huiusmodi legitur: „Math. Belii hystorici [!] de rebus Hungariae.” Qui titulus cum a stylo Beliano plane abhorreat, illum haud ab auctore nostro, multo magis a copista esse concinnatum credere par est; quamobrem nonnisi in nota illum addimus. In hac pagina et nomen copistae abbreviate invenitur: „F. Z. de L.”, id est, Franciscus Zarka (Szarka) de Lukafalva.*

ⁱⁱ *Locum in nota a.) citatum vide in BONFINI 1581. p. 26.*

ⁱⁱⁱ *Verba hic citata vide in TURÓCZI 1729. p. 154.*

esset, ab arce, fluviove,^{b)1} vocabulum derivares, nisi Hungaris *Ung vármegye*, hoc est *arcis Ung* ambitus diceretur, referreturque denominationis ratio non ad fluvium, sed arcem, fluvio cognominem. Interim haud inficiamur, quando amnes sunt antiquiores, ab his nomina arces accipere potuisse. Latitudo regiunculae a *Vinna*, occidentali vico, usque ad oppidum *Szeregnye*, ad orientem brumalem sepositum, sex fuerit milliarium. Amplius longitudo procurrit, quippe quae ab *Usok*, vico *Poloniae* limitaneo, ad oppidum *Nagy-Kapos*, fluvio *Latorczae*² vicino, deducta, octo milliaria *Hungaris* ver[p. 3.]nacula facile expleverit. Clauditur a septentrione partim *Zempliniensium*, partim *Poloniae* finibus. Idem *Zempliniensium Comitatus*, et ab occiduo sole obiacet. Meridiem *Szaboltsensis*, et *Bereghiensis*, orientem vero itidem *Bereghiensis*, et *Polonia* definiunt.

latitudo, longitudo, fines:¹

§. II.

Situs duum est generum:

montanus
sterilis:

campestris
eluvionibus
obnoxius:

montium
praecipui:
Vichorlyát:⁵

eius lacus:

Situs provinciae duum est generum: campestris nimirum, qua se in meridiem, atque orientis partem aliquam exporrigit,³ montosus contra, qua in aquilonem, et orientem brumalem surrigitur. Si dicendum, quod res est, utrobique infelix. Qua montes lentis primum, mox praeruptis iugorum, petrarumque verticibus asperantur, regio est sterilis, et frigoribus intempestivis colono iniqua; qua vero in planitiem deiicitur, eluvionibus amnium, quam late depressa est, obruitur. Editi nimirum intra celsissimorum montium convalles, fluvii, collectique varie torrentes, ubi ex imbribus, et pluviis diuturnioribus, quin diffugientibus [p. 4.] etiam nivibus intumuere, supergrediuntur ripas, et quam⁴ latissime diffusi, agrum omnem, prataque, nisi elevatiore sint positu, foede corrumpunt, atque restagnantibus passim aquis, in paludes convertunt. Quare fit, ut laetissima comitatus portio silvescat inaccessa. Sunt autem montium praecipui:

I. *Vichorlyát*: Ob perpetuos, violentosque flatus ventorum a *Ruthenis* sic adpellatus. *Vihor* enim, *Vichor* Slavi dicunt, vehementem, atque turbinosum illis ventum significat. Neque omnino ulla unquam hic ventis cessatio est; vehementia autem tanta, quam quae potest esse maxima. Montis summum fastigium quadrata rupes insedit. Sub hac in occidentem vallis deprimitur, profunda ea quidem, et laxa, sed caeca tamen, et quae exitu careat. Ingens in ea lacus est, altitudinis inexpertae. Vulgus *Ruthenicum* maris oculum adpellat, estque in ea opinione, aquas ei e mari, quocunque illo, suffundi. Ast enim non est opus mare in subsidium arcessere, cum praeter collectas ex nivibus, atque pluviis aquas multas, e montis lateribus scaturigines accipiat. [p. 5.] Itaque nunquam ab aquis deficitur. Id admirationem habet, quod cum alte adeo positus a natura lacus sit, pisces, atque trutas in primis non patiatur modo, sed alat etiam benigne. Anno MDCCXVI. eius molis trutam interceptere accolae, cuius quidem longitudo ulnam *Viennensem*,⁶ gravitas, exentris visceribus, pondo cum dimidio septem exaequavit. Neque id ex vulgi sermone accepimus, viri nobis adfirmarunt fide utique dignissimi. Ego e salmonum fuisse genere crediderim. Sed unde eius, sicut et trutarum, loco tam abstruso, seminium?

^{b)} Relege, quae in hanc rem in *Hist. Comit. Thurocziensis Parte Generali Memb. I. §. I.* commentati sumus.

¹ add. a nobis sec. synopsis ² corr. ex *Latorcza* ³ corr. ex *exporrigit* a nobis ⁴ corr. ex *etquam* a nobis
⁵ add. a nobis sec. synopsis ⁶ corr. ex *Vienensem* a nobis

ⁱ *Locum in nota b.) citatum vide in BÉL 1735-1749. II. p. 293.*

II. *Temnyik*: vastus oppido mons, praeruptis petris, saxisque insessus, ideoque nemini, nisi feris, latronibusque hospitalis. Sed quos cum severitas magistratuum, tum temporum, quae est, mira tranquillitas,¹ iam excidit. Nomen ab opacis saltibus indeptum. Rusticus² sermo condocet, *Temnost* illis, sicuti et *Slavis*, tenebras notat, *Temnyik* locum tenebrosum. Via nimirum in *Poloniam* deducens, ac pone montis pedem ad milliare nullius interventu vici procurrens, densis adeo, procerisque arboribus obsepta est, ut sole etiam meridiano, [p. 6.] sudoque coelo, lucem habeat dubiam. Hic itaque a subsessoribus expilabantur non raro viatores, quin trucidabantur etiam. Eiusdem montis occidentales radices *Ungh* longo tractu subluit.

III. *Polonina*, ingentis et ipse fastigii. Quod summitate calva est, et nuda arboribus, ita dixere *Rutheni*, quibus *Polyo* campum significat. Et ita omnino factus est, ut summo cacumine in planitiem desinat, graminibus laetam, commodamque pecori pascendo, saginandoque.

Polonina:

IV. Reliquos montium tractus difficile est recensere, ob nimiam et nominum varietatem, et multitudinem iugorum. Qua vicis hospitales convalles habent, vicorum fere nominibus adpellantur, sed qua inculta horrent, in *Carpathum* desinunt, abscissis rupibus deformem, eundemque *Hungariae*, et *Poloniae* disterminatorem.

*reliqui
montium
tractus.*

[p. 7.]

§. III.

Montium haec iuga, uti silvosa sunt, et opaca, ita feris ob inaccessos saltus extra modum scatent, videnturque natura ideo positi, ut lustra sint ursorum, aprorum, cervorum, lyncium, damarum, luporum, atque vulpium. Magnus horum omnium proventus, atque inexhaustum seminium. Itaque incolae *Rutheni* multi sunt, in iis deiiciendis, artifices profecto ad stuporem eximii iuxta et impavidi. Si occasio ferret, ne congressus quidem ursorum refugiunt, maxime ubi neque in venabulo auxilii quidpiam superest,³ neque locus ad evadendum. Haud minor silvestrium avium est copia: quidquid gignitur alibi, hic non minus excludi potest. Attagines, perdices, turdi, cothurnices, rusticulae silvestres illae, et aquaticae, et in campestri ora tetraones agminatim circumvolitant, magno et nobilitatis, et plebis rusticae avocamento. Petrosa haec montium positio passim antris locum fecit. In primis memorandum est, [p. 8.] quod inter vicos *Nyeviczke*, et *Feölső Domonya*, natura in montis latus cavatum est, variis ductibus; concamerationibus autem stupendis, ita procurrit, ut hinc, atque illinc in arctiores meatus desinat, toto autem fornice medium milliare versus vicum *Petrócz* facile exaequet. Vulgi narratiunculis traditur, draconum fuisse hospitium. Inde *Hungaricum* nomen, *Sárkány Lyuk*, specum draconis vocant; id quod apud *Lypstovienses* quoque et alibi passim adnotavimus.¹ Sunt et specus aliae, petris non uno loco impressae.⁴ In his ursi hiemes integras, et in primis cum foetificant, hospitantur, ingenti ad capturam compendio. Adsunt nempe *Rutheni*,

*Ferae
montium:**aves:**antra:**ursorum
perfugia.*

¹ corr. ex *tranquillitas* a nobis ² malim *Ruthenus* ³ corr. ex *super est* ⁴ corr. ex *inpraessae*

¹ Cf. *Notitiam Comitatus Liptoviensis, ubi Belius „Draconum” inquit „κατ’ ἐξοχήν vocatur, propter plurima et maxima ossa, quae passim per omnes antri deflexiones, conspiciuntur.”* BÉL 1735–1749. II. 522.

et ostia specuum obturant,¹ summa, qua possunt, celeritate. Tunc, si intro sint parentes cum catulis, in praedam vertunt utrosque. [p. 9.]

§. IV.

- Fluvii:* Supra fluviorum iniurias, quibus adfligunt regionem, questi sumus: hi ergo quales sint, pretium est operae, ut cognoscamus.
- Tibiscus:* I. *Tibiscus:* apud *Mármorosienses* editus, ubi cum cura fontes eius designavimus, *Ugocsensem*, *Szatmáriensem*, *Bereghiensem*, *Szabolchiensem*² Comitatus interlapsus, tandem provinciam nostram a meridie perstringit, et a *Szabolchensi* discriminat. Adlabitur ei, inter *Csap Unghensem*, et *Zsurk Szaboltsensem* vicos: habetque meridionali ripa, duos admodum vicos, qui nostrae huic regiunculae accensentur: *Záhony*³ alteri, alteri *Gyűrűtske* nomen est. Digressus inde, late per *Szaboltsensem* agrum vagatur, dum se ultra *Egyek Borsodiensibus* adfundat: eadem illa regione, qua *Unghensibus* adlabitur, inter *Csap*, et *Zsurk* traiectum habet, utrique provinciae communem, nostrae autem proprium ad *Záhony*.⁴ [p. 10.]
- Ungh, eius ortus:* II. *Ungh:* fluvius provinciae cognominis, oritur in extremo, sed reducto in orientem aquilone, ultra vicum *Usok, Poloniae* conterminum. Quia fontem intra celsissimorum montium convalles habet, unica enim scaturigine editur, exilis primum, sed streperus tamen, non tam manet, quam ruit per prona vallium. In his perpetua ei sunt incrementa a rivis, et torrentibus, utroque orientali, et occidentali latere adlapsis. Itaque subinde factus grandior, fertur in meridiem perpetuo alveo, dum ad vicum *Kiss Berezna*, montium obiectu repercussus, cursum in orientem flectat. Isto tractu amnem *Lyuta*, et porro delectus alium *Turia*, ad vicum *Petecsény* recipit; hic reclinato iterum in meridiem alveo, per montium *Nyevitzke* radices rapidus deiicitur, donec curvato oblique in orientem aestivum tramite, *Ungvárum* facto divortio subluat, iterumque infra oppidum collectus, flecti in occidentem incipiat. Arce a tergo relicta, ubi vicos complures subluisset, infra *Viszóka* silvas *Paloczenses* subit, et [p. 11.] fisso alveo insulam molitus, ad *Kiss Szeretva* coit in eundem alveum. Aliquantum hinc proventus, in *Laborczam*⁵ ab occidente adlabentem se deiicit. Tunc retorto in orientem alveo, quasi *Latoriczae*, valido amni occursurus, labitur aliquantisper *Zempliniensibus* limitaneus. Qua pone vicum *Iske* admissa, provinciam nostram deserit, *Laborczae* nomen, et alveum referens, inque *Zempliniensium* oram expatiatur. Quo facile intumescit, ad haec pernix, e montibus decurrit, multarum cladum fons, et origo est. Nactus enim agrum humiliorem, late evagatur, corruptoque terreno, dum intra ripas redit, novos haud raro maeandros cavat, desertoque vetere alveo, manat postea, qua sibi viam adaperuit, dum exundet denuo. Piscium egenus haud est. Vicinior ad fontem, et qua per confragosas valles transcurrit, trutas fovet: lucios contra, carpiones, thymallos, muraenasque, et quod non genus aliud, ubi campestris manare coepit. Suppar et cancrorum est proventus, sed quem incertae amnis ripae passim diminuunt. [p. 12.]
- Latoricza:* III. *Latoricza* capita sua *Bereghiensi* regiunculae debet. Illic, ubi iusti amnis in molem invaluit, confinis⁶ provinciae nostrae, ex aquilone in meridiem labitur, dum ad vicum *Nagy Gejőcz* limitaneus, atque inde aliquantum delapsus, ad *Szúrte*, vernaculus provinciae

¹ corr. ex *obdurant* ² corr. ex *Szabolchsensem* ³ corr. ex *Zákony* ⁴ corr. ex *Zákony* ⁵ corr. ex *Laborczám*
⁶ corr. ex *confinit*

nostrae esse incipiat. Simul in regiunculam illapsus est, flexo huc, atque illuc alveo, silvas percurrit, donec *Zempliniensem* oram ad *Kiss Szelmentz* ingressus, inter utrumque comitatum limitaneus pone *Kelecseny*, *Tsepel*, *Nagy*, et *Kiss Kapos* ad *Csicser*, usque ubi *Ungho* coadunari diximus, delabatur. Frequenter et hic exundat, et qua se diffudit, foedat regionem, atque damnis adficit.

IV. *Laborcza*, e *Zempliniensium Comitatu*, ubi e *Homonensium* montibus scaturit, ad regiunculam nostram delatus, subit eandem ad vicum *Izbugya*, [p. 13.] manatque provinciae utri<que>¹ confinis, usque dum *Unghum* hauriat; infert agris damna haud vulgaria, quoties imbribus increvit.

Laborcza:

V. *Lyuta* amniculus est perennis et rapidus. Oritur ad vicum cognominem, et monti *Poloninae*² a meridie subsitum. Qua cursum tenet, frequentes rivos accipit, tandem duo fere milliaria a septentrione in meridiem emensus, incurrit in *Unghum* e regione vici *Dabrints*, tribus circiter supra *Ungvarum* milliariibus.

Lyuta:

VI. *Turia* priori copiosior, quia et decursu longior. Dum suas admodum aquas ad vicum *Bisztra* in septentrione scatentes vehit, modicus est, et rivo quovis tenuior. Sed quo longius progressus est, eo fit undosior. Certe, ubi *Nagy Turiczae* adpropinquat,³ ea mole aquarum est, ut toti illi tractui, qua in occidentem ferri incipit, ad duo fere milliaria nomen communicet,⁴ dum adversa vici *Perecsény* ripa in *Unghum* exeat. [p. 14.]

Turia:

VII. *Horny* prodit ultra vicum *Vár allya*, qui est in *Szobrántziensi Processu*, extremo in aquilonem angulo. Manat primum tenuis, mox incurso rivorum factus copiosior. Oppidi *Szobránz* vestigium interlabitur, multis postea *Szobrántz-víz* dictus. Hinc prolapsus, posteaquam *Szobrántz*, *Komorótz*, *Osztro*, *Porosztó* subluisset, ad *Sáros Polyánka* rivum alium accipit, a *Felső Ribnicze*, pone *Uj Ribnyitze*, *Felső Revistye*, *Bunkotz*, et *Sáros-Remete* defluentem. Prono demum alveo in stagnantem amnem *Fekete-víz* illabatur.

Horny seu Szobranz vize:

VIII. *Fekete-Viz*, id est *aqua nigra*, ex rivis colligitur, monte *Vichorlyát* editis. Ruunt hi e variis convallibus praecipites, at ubi in plana deiecti sunt, lento aquarum tractu, non tam manant, quam restagnant. Itaque malunt stagnum adpellare incolae, quam amnem, quorsum et nomen aquae nigrae retuleris. Revera enim nigrescunt undae, nisi vigescant cursu celeriore. Hoc demum nomen in depressa⁵ regione magis magisque [p. 15.] segnescens⁶ retinet toto *Szobrantziensi*, et *Palocziensi Processu*, dum supra *Szennam*, adversa *Paloczae* ripa, in *Unghum* se exonerat.

Fekete-viz:

IX. Est et *Ortho* stagnum, per collimitia *Pallocziensis*, et *Kapossiensi Processus*, varie semet insinuans. Oritur venis occultis, et dum tumescit *Unghus*, adquiret vires, lateque desidens, ad aquarum usque vitium, lentescit. Exit in *Latoriczam* inter *Csicser*, et *Kiss-Kapos*, illum *Palocziensis*, hunc *Kapossiensi Processus* vicos limitaneos.

Ortho:

X. Neque silendum putamus *Radvánczense* stagnum, quod ad vicum *Unghvaro*⁷ proximum, exundat ex *Ungho*, et cum in orientem processisset, aliquantisper scisso alveo, dextro quidem *Minay*, sinistro *Daroczum* versus diffunditur, rigatque postea utroque tractu plurium vicorum territoria, dum in *Latoriczam* lacustribus undis exeat.

Radváncz.

Rivos et torrentes reliquos infinitum foret connumerare. Nulla fere vallis depressior est, quin rivum effundat, nullius, nisi quem a valle accepit, nominis. Quod quidquid est, amittit, ubi corrivatus est alteri. Haec de aquarum alveis. [p. 16.]

¹ corr. ex *utri*; lectio incerta ² corr. ex *Polonina* ³ corr. ex *adpropinquat* ⁴ corr. ex *comunicet* ⁵ corr. ex *depraessa* ⁶ add. sec. custodem ⁷ corr. ex *Vagh varo*

§. V.

*Damna, quae
fluvii inferunt
regioni.*

Difficile dictu est, quantopere fluvii, quos vidimus, cum omnes, tum singuli, evastent regionem. Enim vero, ubi vernis caloribus, nives liquari coeperunt, ac frequentes, ac diuturni imbres cadere, regio, qua infra *Ungvarium* est, propemodum omnis in stagnum¹ abit, neque, nisi qua positus habet erectiores,² immunis manet ab eluvionibus. Miserabilis spectatu res est, agros magna agricularum spe excultos ante obrui, quam messem spondeant. Ac si forte intemeratos manere contigit, fit saepissime, ut dum messis³ seges est, diluvia incidant, nec opinata. Haec demum, quidquid sint manipulata, sive collecta in acervos, rapiunt secum, neque relinquunt colono, unde sementem porro faciat, ne dicam cum suis victitet, praestetque tributa. Quae calamitas ubi semel coepit ingruere, redit frequentius, atque integros nonnunquam vicos subruit, magna hominum, pecudumque iactura. Videres seclusa a villis armenta in silvis, aut latebris, collibusque, totos in dies impasta [p. 17.] reboare: quin vicinos etiam aquarum subito intercurso prorsus dirimi, reddique ad ferenda mutuo auxilia impotes. Cum aquae resederunt, paludes stagnaque post se relinquunt, agro, et pratis noxia. Quin et istud fit, ut alibi multum terreni deradatur, sabulo, et alta glarea⁴ alibi, imo grandibus saxis humus obruatur. Proinde silvescere regionem oportet, atque vicorum territoria in dies magis, magisque coarctari. Quod autem diffugientibus aquis aratro subigitur denuo, sementem, quem accepit, multo reddit deteriorem, saltem tribulis, lolioque infestam. Ita optimam foecundamque regionem damnosae colluviones effoetam reddunt, atque inutilem. Et dedere sane operam cum magistratus, tum heri singulorum vicorum, ut obiectis, qua opus esse putabatur, aggeribus, cohiberent amnes intra iustos alveos, sed ea diligentia adeo bonae frugis, partum est nihil, <nisi>⁵ ut incumbentibus magna mole aquis, ubi agger ruptus semel est, strages ederetur, multis modis, quam antea nocentior. [p. 18.]

§. VI.

*Fons in agro
Szobrántziensi
salubris:*

eius usus.

Aquaticae huius calamitatis commemoratione, fere oblivio nos cepit⁶ salubris fontis in agro deserti oppidi *Szobrántz*. Scatet is aqua ex livido nigricante, odore sulphuroso, gustu autem subsalso, et acidulo. Singula haec indicio sunt, praeter sulphur, ochram, et salem vitrioli quidpiam aquae inesse, ideoque temperamentum habere balneis idoneum. Docuit hoc accolae usus, et temperamentum cum experimento diuturno. Itaque utuntur forte ad lavandum cum vulgo, tum lautioris fortunae homines. Et hi quidem tentoriis positis concalefactam fontanam, et diffusam in cados balneis adhibent. Id, si aegrorum vires haud permittant, ut peregre⁷ possint avelli, exceptam doliis domum deferunt, utunturque ea, dum vires evaporat penitus. At pauperes, et plebei quique scrobes solida humo defodiunt, infundunt his fontanam, [p. 19.] posteaque⁸ candente silice, qua regio abundat, calefaciunt, seque in scrobes immittunt. Lutulentum lavationis genus est, sed salubre tamen genti, praeter^{c)} allia, caepas, acetum, atque adipem, sua illa panacea,

^{c)} Hoc scilicet balsamo omne morbi genus detersum volunt agrestes.

¹ corr. ex *salvum* (?) ² corr. ex *errectiores* ³ corr. ex *messea* ⁴ corr. ex *glavea* ⁵ add. a nobis ⁶ corr. ex *coepit* ⁷ corr. ex *peraegre* ⁸ add. sec. custodem

medicationum insuetae. Quin et illud accepimus, pecori <ad>¹ potandum salubres esse, non item hominibus, sive ob acrem indolem, sive ob copiam vitrioli. Quod utrumque nauseam ciere solet, et familiarem eidem vomitum.

§. VII.

Caeteroquin istud, quod expendimus, regionis ingenium, lectorem nec monentibus nobis cum de soli habitu, cum de salubritate caeli plane condo[p. 20.]cet. Quia montibus horret, tenax frigoris, et diuturnarum nivium est regio. Quo vitio fit, ut sementis verna iaci possit tardius, ac plerumque intempestiva pruina ante aduratur, quam maturuit. Avenae hospitalis ager est, si anni temperamentum favet. Triticum, et siligo vix seri poterunt ob asperos situs, et aëris inclementiam. Ovium foetura, et qui ex earum gregibus reditus fieri consueverunt, multum rustico utilitatis parent, nisi et his frigus contraheret. Cum enim pabuli per montium calvities habeant affatim, fit, ut post aestivas stabulationes intempestivis nivibus ante obruantur, quam lanam hibernam induerunt. Opus ergo est multa cura, et studio, ne pecus brumae iniuriis intereat. Cum ver iniit, iamque foetificare incipiunt oves, eadem frigoris mala obsunt, quo minus tenellus grex proficiat. Ita fit, ut istud quoque rei pecuariae studium difficile reddatur, ac quandoque extra modum [p. 21.] damnosum. *Ruthenis* interim, duro et indomito generi, haec aëris quantacunque asperitas non modo non est noxia, sed multae etiam salubritatis. Vigescunt illi in seros annos, et canis obsiti, vires subinde aemulantur iuvenum. Felicior australis provinciae regio esset, nisi eam fluviorum, quas diximus, iniuriae contemerarent. His profecto irrita agricolatio, et quae hanc necesse est consequi, centenae calamitates aliae adscribendae sunt. Serunt interim coloni omne frumenti genus, successu, et fructu, hi, illis, meliore. Nam qui pronam in fluvios regionem colunt, non possunt proficere ob exundationum damna. Contra quibus ager obtigit collinus, saltem quodam modo elevatior, fructuose illi quidem rusticantur. In primis benigne vitem alit haec ora, qua positus habet erectos. Laudantur autem vina *Ungvariensia*, *Szentkeresztensia*,² *Szeregniensia*, et his paullo exiliora: *Csertisziensia*,³ *Lehocziensia*, [p. 22.] *Vinnaiensia*, *Kollár-helymetziensia*, et *Gerenyiensia*. Sunt haec omnia mensis idonea. Salubritatis laus praecipua tribuitur *Szeregniensibus*, tametsi vulgo generosius habeatur *Unghváriense*. Aiunt, sine noxa in mediis articularum doloribus bibi posse: quos alioquin acerbiores efficit, etiam temperatus vini usus. Sed ego putarim, a vinolentis hanc ei laudem adfictam⁴ esse, ut sine crimine, tunc quoque vino se queant ingurgitare, cum eo abstinendum fuerat, omni cura, ac sollicitudine. Notae infimae creduntur esse *Láziensia*, *Horlytiensia*, *Iglinczensia*, *Gájdosiensia*, *Darocziensia*, *Koromlyaiensia*,⁵ *Konyusiensia* et reliqua. In pecoribus bene proficit, quidquid agricolationi servit, porci autem omnium optime, quod si his frequens regio glande ad saginam abundet. Reliquae opportunitates, uti non plane nullae sunt, ita parum faciunt ad rem coloni agendam, ob commerciorum absentiam. [p. 23.]

Aëris ingenium:

sementi:

ovibus inimicum:

salubre Ruthenis:

soli indoles:

vineae, et harum fructus:

res pecuaria.

¹ add. a nobis ² corr. ex *Szentkesztensia* sec. [P]^b f. 4r (vide praefationem nostram) ³ corr. ex *Pectesiensia* sec. [P]^b f. 4r ⁴ corr. ex *adfictam* a nobis ⁵ corr. ex *Koroculyaiensia* sec. [P]^b f. 4v

MEMBRUM POSTERIUS POLITICUM

De

Incolis et magistratibus Comitatus Ungváriensis.

[p. 24.]

S Y N O P S I S

Prisci regionis incolae: Rutheni hodierni: horum ingenium: Becsae praedonis exemplum: Graeci ritus presbyter fit latro. §. I.

Hungari quibus sint moribus? Nobiles: plebei. §. II.

Familiae Unghvariensium: comites: barones: nobiles. §. III.

Provinciae administratio: supremi comites. §. IV.

Supremorum comitum historia. §. V.

Sigismundi in eandem rem diploma. §. VI.

Homonnaii quando ea dignitate potiti? successit Nicolaus Bertsénus: perduellionis reus eo munere excidit: eius vacatio. §. VII.

Sigillum comitatus. §. VIII.

[p. 25.]

§. I.

*Prisci regionis¹
incolae:*

*Rutheni
hodierni,
horum
ingenium:*

*Becsae
praedonis
exemplum:*

Priscis temporibus *Sarmatas* regionem coluisse, necessum haud est conquisitis rationibus lectorem edocere. Fuit nimirum, cum vicinae aliae, haec quoque regiuncula, *Daciae* et *Iazygum* collimitium, pro regionum harum fortuna a variis populis insessa. *Rutheni*, *Sarmaticum* genus, supersunt hodieque; diximus de eorum ingenio alibi. Hic adeo nihil sunt mutati in melius, ut reddi possint reliquis omnibus multo deteriores. Amant illi frequenter sedes mutare, et indicta caussa, tunc etiam demigrare aliorum, cum id sine sua ipsorum herique iniuria nequit fieri. Hac eorum mobilitate² fit non raro, ut copiosissimi quique vici ante colonis exinaniantur, quam id herus advertat. Faciunt hoc, metu in primis tributorum, quae sunt pendenda in publicum, quandoque et ob leves iniurias, quas a dominis suis se accepisse autumant. At [p. 26.] ubi radices iam egere, tunc faciunt rusticum non negligenter. Nullibi tamen, et qua sunt solertissimi agricolae, a furtis et latrocinii se abstinere: si desit occasio, vicinos expilant, et ob tenuem praedam occidunt viatores, quibus lubenter insidiantur; nec quidquam ideo pensi habent. Abigunt saepe domestica iumenta, eaque in *Poloniam* depellunt, ne sit venditioni periculum. Nonnunquam in cohortes ob latrocinandi societatem coeunt, ducem sibi deligentes, ad cuius nutum inflati, nullum³ maleficii genus intentatum relinquunt. Erat nostra aetate consceleratissimus quidam furcifer, *Becsa* ei nomen, patria *Zahorb* fuit, qui factis agminibus, regionem, quin vicinam etiam *Poloniam* infestabat; nihil ei inaccessum, intemeratum fuit nihil. Non sacris, non profanis, non plebeiorum, sed nec primorum aedibus, castellisque parcebat. Et frustra omnino fuere provinciae magistratus, qui [p. 27.] de pacto in maleficientissimi

¹ corr. ex *regiois* ² *haec eorum mobilitate* corr. ex *haec eorum nobilitate* ³ post *nullum* vocula *non* del. a nobis

hominis caput praemio interceptum cupiebant. Tandem nactus opportunam, et exemtam magistratuum animadversione ad latrocinandum occasionem, *Francisci Rákotzii* signa secutus, arcem *Ungváriensem*, cuius ille carceres perpetuo reformidabat, primus cum suorum manu obsidione cinxit, occupavit, diripuitque oppidum; magna demum accepta clade a praesidiario milite, et quae huc confugerat, nobilitate *Hungarica*, inde proturbatus. Tanta facinorosorum fuit concursatio, ut et ipsi *Graeci* ritus presbyteri, in societatem latrocinantis multitudinis venire, nihil dubitarint. Erat in his *Bukocziensis* parochus, *Ioannes Kokhavitz*, latro omnium immanissimus.¹ Lusus ei fuit humano sanguine manus imbuere, ignem tectis subdere, et non regionem modo nostram, sed *Poloniae* quoque fines rapinis, caedibus, atque incendiis foedare. [p. 28.] Diu nefario capiti imminebant magistratus provinciae, dum interceptus tandem est, et pro eo, ac meruit, supplicio adfectus. Haec, caetera enim quis memoret? de gentis indole loquuntur. Quam ego supinae rerum divinarum ignorantiae tribuerim, quae, uti metus numinis expertes, ita proiectos facit in omne scelus. Utinam ecclesiae *Romano* catholicae reduniti, ad frugem redeant!

Graeci ritus
presbyter fit
latro.

§. II.

Meliore sunt ingenio *Hungari*, vivuntque naturae² convenientius. Planitiem hi inserderunt, et qua mitescunt montes. Lingua utuntur tersa, et quidquam referente priscae sinceritatis. Moribus certe prorsus *Hungaricis* vivunt, hoc est simplicibus, sed alienis ab adscitia [p. 29.] illa, quae iam in gente nostra late obtinuit, simulatione. Nobiliore loco nati severioris moris sunt tenaces, humani tamen, et ubi se dat occasio, ad omnem exculti elegantiam. Sed metus tamen est, ne hos huius, quod degimus, saeculi ingenium aut contagio invadat. Nam qui peregre degunt aliquantisper, inferunt subinde consuetudinis quidpiam, quod minus convenit antiquae *Hungarorum* severitati. Amant convictus mutuos, et hospitalitatis iura: quibus uti semel hic, atque illic perfrui eos contigit, referunt vicem, dum se dat occasio, cumulatissimam. Solemnia nuptiarum, funerumque obeunt iisdem ritibus, quos alibi diximus. Alioquin strenue rusticantur, quando vitae genus aliud non suppetit, quaesticuli autem aliunde spes nulla. Optimus ille habetur, et vitae securus, qui, quem a maioribus accepit possessionum modum, pro virili excolit, et uti gravis est nemini, ita sibi, suisque commodus. Militiam pauci, plures fora et lites sequuntur, suo quodam gentis [p. 30.] nostrae malo, quae in tanta fortunae conversione nunquam caret, quo litem alat, et fatiget iudicem. Pulchre interim negotiorum tempora interpungunt, hi venatu, et aucupiis, illi visitandorum vicinorum, aut hospitem accipiendorum officio. Plebi ex rure, et victus quaerendus³ est, et facultates, alendo militi, atque pendendis tributis idoneae. Quod quam sit impeditum, ac difficile, ex agri illa, de qua diximus, infelicitate, conici potest. Nimirum frequentissime perdunt operam, ubi eluviones⁴ id corrumpere. Unde †lucet†,⁵ si quidpiam erat, colligendum. Itaque cum nequeant domi proficere, miseri peregre⁶ abeunt, locantque illic operas in pastinatione, et foeniseccio, messe, et tritura laborum; merces raro aere, frugibus plerumque constat, quas illi diuturno sudore emeritas devehunt domum, ut habeant, quo et suos sustentent, et militem. Adeo hic vivere difficile est. [p. 31.]

Hungari
quibus sint
moribus?

nobiles:

plebei.

¹ corr. ex *imanissimus* ² addiderim *suae* ³ corr. ex *querendus* ⁴ corr. ex *elluviones* ⁵ fortasse *lucris*, aut *lucrum* ⁶ corr. ex *peraege*

§. III.

Familiae Ung- Mentio, quam habuimus, nobilium, nos admonet, ut eorum nomina exacto ad alpha-
variensium: beti seriem ordine recenseamus. Ferax est regiuncula virorum, quemadmodum generis
comites: antiquitate, ita meritis in regem, et patriam celebriam. Atque in illustribus quidem fa-
barones: miliis istae fere sunt, quas commemorare habemus. Comites: *Barkoczi* de *Szala*, *Berényi*
de *Karácns Berény*, *Forgách* de *Gymes*, *Petheő* de *Gerse*. Liberi barones: *Gombos*, *Horváth*
de *Muranicz*, *Klobuschitzki* de *Zétény*, *Szent-Iványi* de eadem, et *Bethlemfalva*, *Ghilányi*
de *Lazi*, *Senyei* de *Kiss-Senye*, *Sztárai* de *Nagy-Mihály*, *Vécsei* de eadem, et in *Hajnácskeő*.
nobiles. Nobilitate vero anteeunt reliquos: *Banóczi* de eadem, *Bárány* de eadem, *Bornemisza* de
Minay, *Botth* [p. 32.] de eadem, *Minay*,¹ *Budabázi* de eadem, *Csató* de *Fige*, *Csicseri* de
eadem, *Bráveczki* de eadem, *Fekesházi* de eadem, *Fekete* de *Ivány*, *Haraszti* de eadem,
Horváth de *Palócz*, *Ibrány* de eadem, *Kállai* de *Nagy-Kálló*, *Kardos*, *Kazinczi*, *Korláth* de
Korlyáth-Helymetz, *Moksai* de eadem, *Niczki* de eadem, *Nyomoráki*, *Olcsvári* de eadem,
Orosz de *Csicser*, *Palágy* de eadem, *Petrovai* de eadem, *Pongrátz* de *Szent-Miklós*, et *Ovár*,
Pribék de *Villye*, *Ráthi* de *Kiss Ráth*,² *Szemere* de eadem, *Szemschei* de eadem, *Szirmai* de
eadem, *Ubrisi* de eadem, *Viczmándi*. Istis familiis^{a)} partim domi natis, partim ex aliis
comitatibus adscitis, floret provincia nostra feliciter. [p. 33.]

§. IV.

Provinciae Reipublicae administratio vix quidquam habet, quod cum reliquorum comitatum seu
administratio: iuribus, seu consuetudine haud congruat. Summa rei, vetere instituto, penes supremos
supremi comites esse consuevit. Quod axioma olim cum *Ungváriensi* dominatione, perpetuo
comites: nexu coniungebatur, ut qui arce potirentur, simul provinciae omni moderarentur. Nunc,
quia ultimi eius possessores, perduellionis rei extorres agunt, vel certe emortui iam sunt,
nullus est, qui ea dignitate ornaretur, sola muneris procuratio, indulgentia regis confer-
ri solet his, qui ei administrandae idonei in primis creduntur: quos infra nominabimus.
vice-comites. Secundas ab hoc magistratu partes vice-comes tenet, fungiturque una et summi quae-
storis,³ vocant commissarium,⁴ officio. Reliqua prorsus ad eum se modum habent, quem
memoravimus saepius, nisi istud fortassis [p. 34.] abludat, quod aerarii praefectos, per-
ceptores dicunt, duos post anni MDCCXXIII. diaetam constituerint: alterum, qui tri-
buta militaria percipiat, alterum, qui census domesticos, quorum ille isto potior habetur.
Privata regiunculae comitia *Ungvárinum* potissimum, raro in oppidum *Nagy Kapos* in-
dicuntur, tametsi, dum florent adhuc res provinciae, isthic suo quodam iure celebrata
fuisse, in vulgus notum est. Et exstat⁵ sane praetorii, quod hic eo fine capaci instru-
ctum diaeta, excitarunt veteres, rudus haud modicum, superioris aetatis calamitatibus,
ut perhibent, deiectum.

^{a)} Sunt ex *Ruthenorum* etiam gente non pauci nobiles, quos curialistas adpellant, sed quos nullo com-
mentationis nostrae dispendio silemus.

¹ de eadem *Minay* add. sec. custodem ² *Ráthi* de *Kiss Ráth* corr. ex *Rátki* de *Kis Rátk* sec. [P]^b f. 8r, ubi
vero *Ráty* de *Kis Rát* ³ corr. ex *questoris* ⁴ corr. ex *comissarium* ⁵ corr. ex *extat*

§. V.

Sed explicatius¹ paullo de supremis provinciae comitibus dicendum est. Pluribus saeculis gens *Drugeth* de *Homona* late hic dominabatur. In eius ditioe arx *Ungvár* fuit, iure, uti [p. 35.] nostri loqui amant, perenni. Proinde, qui arcem² cum admensa ei dominatione tenebat, simul supremi comitis munere fungebatur. Sunt, qui adfirmant, dignitatem eam perpetuam *Homonais* fuisse, inde ab ANDREAE II. aetate. Nam cum eo rege ex *Egypto*³ reduce *Drugethum*,^{b)1} florentissimae postea gentis patrem, ex *Italia* in *Hungariam* venisse aiunt. Non contrariemur, quia passim in diplomatibus vetera *Drugethorum* nomina, cum axiomatis huius mentione ipsi legimus; nisi occurrerent monumenta, quae brevi post aliis munus id adtribuerent.⁴ Dabimus hoc alterutrum ex membranibus, fide optima exscriptum. Vetustissimum, et quod *Drugethos* aetate anteit, sic habet. *Nos Benedictus praepositus, et conventus de Lelesz significamus universis, quibus expedit, praesentium per tenorem. Quod constituti coram nobis Hemericus, et Nicolaus*⁵ [p. 36.] *filius Iohannis de comitatu de Ungh, qui etiam pro Petro fratre ipsorum respondentem, quandam ancillam eorundem, Fata vocatam, quam in nostri praesentiam*⁶ *personaliter statuentes, haereditariam suam*⁷ *dicebant, vendiderunt Iacobo de Pank, comiti videlicet de Ungh*⁸ *pro sex marcis perpetuo possidendam, quam pecuniam Iacobus supradictus, eisdem persolvit plenarie coram nobis. In cuius rei testimonium nostras*⁹ *litteras testimoniales*¹⁰ *concessimus, nostri sigilli munitione*¹¹ *roboratas. Datum*¹² *anno Domini MCCXC.*¹³ⁱⁱ *En Iacobum de Pank †Unguensium† comitem! Reperio secutis quoque temporibus, Marcelli de Pank in †Unguensi† hoc comitatu mentionem in litteris Omodei palatini, dignis sane, quae hic legantur. Omodeus palatinus dilectis sibi magistro Iob comiti Iohanni filio Kenez, comiti Pog, comiti Nicolao, [p. 37.] comiti Marcello de Pank, et magistro Iohanni filio*¹⁴ *Iacobi, et*¹⁵ *aliis nobilibus in Hungaria existentibus, omnimodam dilectionem. Dicit nobis comes Alexander de Turuna, quod iob-bagyiones*¹⁶ *castrum de Hungh*¹⁷ *ad terram nostram Keregeny*¹⁸ *vocatam, de haereditaria possessione †intra anticas metas,†*¹⁹ *quandam particulam addidissent, contra iustitiam usurpando.*²⁰ *Super quo mandamus vobis per praesentes, quatenus una cum iob-bagyionibus*²¹ *castrum accedentes*²² *ad faciem terrae mentionatae, et*²³ *praesente magistro Stephano, cancellario nostro ad hoc designato,*²⁴ *inspecta per eundem*²⁵ *iustitia finalem sententiam faciatis.*²⁶ *Quia nolumus, quod terra alicuius nobilis per nos occupetur, nec intendimus nostra iura ab aliis occupari. Unde*

*Supremorum
comitum
historia.*

b.) Primus e *Drugethis* *Vilermus* anno MCCXXXV. sub BELA IV. palatinus fuisse legitur, non item comes de *Ungh*.

¹ corr. ex *explicatis* ² qui arcem corr. ex *quiarcem* ³ sic! ⁴ corr. ex *attribuerent* ⁵ Dipl. MNL OL DL-DF nr. 283074. *Nicholaus* ⁶ Dipl. cit. *praesentia* ⁷ Dipl. cit. *ut* ⁸ Dipl. cit. *Ung* ⁹ Dipl. cit. om. ¹⁰ Dipl. cit. om. ¹¹ Dipl. cit. *munimine* ¹² Dipl. cit. add. *in* ¹³ Dipl. cit. add. *sigillum pendens. Ex autographo S. Szekely* ¹⁴ Dipl. MNL OL DL-DF nr. 283074. *filiis* ¹⁵ Dipl. cit. *ac* ¹⁶ Dipl. cit. *jobagyiones* ¹⁷ Dipl. cit. *Hung* ¹⁸ Dipl. cit. *Keregen* ¹⁹ *intra anticas metas* Dipl. cit. *irruentes in erectione antiquis metis* ²⁰ Dipl. cit. *surrupiendo* ²¹ Dipl. cit. *jobagyionibus* ²² Dipl. cit. *accedatis* ²³ Dipl. cit. *ac* ²⁴ Dipl. cit. *destinato* ²⁵ *per eundem* Dipl. cit. *partium* ²⁶ Dipl. cit. *faceretis*

ⁱ *In nota b.) vocabulum „Vilermus” correctum est a nobis ex mendoso „Vidronus”; apparet enim, hoc loco Belium catalogo palatinorum Iongeliano, ubi haec forma „Vilermus” legitur, usum esse. Cf. IONGELINUS 1659. p. 153.*

ⁱⁱ *Huius diplomatis nonnisi copia in saec. XVIII. facta nota est, cuius photographiam vide in MNL OL DL-DF nr. 283074. Quae copia cum ex autographo Samuelis Dobai Székely transscripta sit (vide notam nostram 13. in hac p.), verisimile est etiam nostrum Belium ab eo copiam diplomatis accepisse.*

iustitiam in ipso facto non celetis, et¹ arbitrium vestrum finaliter terminetis.^{c.)}ⁱ Addiscas hinc arcem *Ungh*, quae commodius, et ad etymon propius *Hung* scribitur, in pote[p. 38.]state *Omodei* fuisse, quo a *Cassoviensibus*, regnante CAROLO, occidione occiso, eius possessionem forte in *Drugethum* rex transtulit. Sed quis quaeso horum, qui in litterarum exordio nominantur, comes de *Hung*? difficile est existimare; id certum aliunde est, *Marcellum* de *Pank*, filium *Iacobi* comitis de *Ungh* fuisse, qui *Fatam* ancillam emerat, sed an paterna haec dignitas in eum transierit, non liquet; saltem ex hac epistola id elici nequit.

§. VI.

Sigismundi in eandem rem diploma.²

Antiqua haec fuerunt nomina; recentiora videamus. Ac sub SIGISMUNDO quidem supremum de *Ung* comitem *Mathaeum* de *Palocz* fuisse, litterae eius loquuntur: quae quoniam eius temporis querelas continent, inituros lectorum gratiam opinamur, si integras exhibuerimus. SIGISMUNDUS *Dei gratia*³ Romanorum imperator [p. 39.] *semper augustus, ac Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae,*⁴ Croatiae rex. *Fidelibus nostris magnifico comiti Mátyus*⁵ de *Paloucz iudici curiae nostrae,*⁶ *et comiti de Ungh,*⁷ *ac ipsius vice-comitibus,*⁸ *nec non iudicibus nobilium eiusdem comitatus salutem, et gratiam. Nostrum accedens conspectum fidelis noster Ladislaus dictus Botth, de Botth-falva,*⁹ *sua et*¹⁰ *universorum nobilium iam fati comitatus, totiusque*¹¹ *comitatus eiusdem in personis, nostrae*¹² *gravi cum querela exposuit maiestati. Quomodo nonnulli*¹³ *forent nobiles, et possessionati homines, praeattacti*¹⁴ *comitatus, ecclesiastici,*¹⁵ *et seculares, et signanter magnates, atque potentes, signanter*¹⁶ *in ipso comitatu possessiones, et bona habentes, et possidentes, qui tanquam inobedientes, partiales*¹⁷ *esse volentes in sortem solutionum taxarum, et collectarum per antefatos universos nobiles praedicti*¹⁸ *comitatus de Ungh,*¹⁹ *ac universitatem eiusdem, tempore eo, quo nos extra praeattactum*²⁰ *regnum nostrum Hungariae*²¹ *in exteris partibus, et regionibus fuissemus* [p. 40.] *constituti, super singulis ipsorum, et iobbágyionibus*²² *eorundem, interdum pro subsidio defensionis regni,*²³ *et partium*²⁴ *illarum tunc faciendae,*²⁵ *ac pro certis nostris, seu praelatorum,*²⁶ *et baronum, vicariorum utpote nostrorum mandatis, et commissionibus exsequendis,*²⁷ *et quandoque pro expensis nunciorum ipsorum, ad nostram maiestatem, vel ad dictos vicarios regni nostri rationabilibus ex causis, tunc per ipsos destinatarum interdumque ex causa profectus, ac utilitatis praescripti*²⁸ *comitatus, et incolarum eiusdem pari, et unanimi voluntate crebris vicibus impositarum, et tandem ab eis exactarum, factisque pro*

^{c.)} Inscriptur epistola: nobilibus de *Hung*. Scripta sine die, et consule.

¹ Dipl. cit. *sed quod* ² Notae marginali aliena manu additum est: *quo mediante supremis ac vice-comitibus praecipit, ut nobiles, et quosvis homines possessionatos eiusdem comitatus, ad frequentandas comitatus congregationes, et praestationes publica praesertim onera tangentes, mutuo auxilio sufferendas moneant, datum feria quinta ante festum B. Elisabethae viduae anno 1434.* ³ FEJÉR 1843. 532. *gracia* ⁴ FEJÉR 1843. l. c. *Dalmacie* ⁵ FEJÉR 1843. l. c. *Mathyus* ⁶ *curiae nostrae* FEJÉR 1843. l. c. *curie nostre* ⁷ FEJÉR 1843. l. c. *Ung* ⁸ FEJÉR 1843. l. c. *vicecomitibus* ⁹ *Botth de Botth-falva* FEJÉR 1843. l. c. *Both de Bothfalva* ¹⁰ FEJÉR 1843. l. c. *ac* ¹¹ FEJÉR 1843. l. c. *tociusque* ¹² FEJÉR 1843. l. c. *nostrae* ¹³ corr. ex *nonnulli* sec. FEJÉR 1843. l. c. ¹⁴ FEJÉR 1843. l. c. *praetacti* ¹⁵ FEJÉR 1843. l. c. add. *videlicet* ¹⁶ FEJÉR 1843. l. c. om. ¹⁷ FEJÉR 1843. l. c. *parciales* ¹⁸ FEJÉR 1843. p. 533. *praedicti* ¹⁹ FEJÉR 1843. l. c. *Ung* ²⁰ FEJÉR 1843. l. c. *praetactum* (!) ²¹ FEJÉR 1843. l. c. *Hungarie* ²² FEJÉR 1843. l. c. *Jobbagiones* (!) ²³ FEJÉR 1843. l. c. *nostrae* ²⁴ FEJÉR 1843. l. c. *parcium* ²⁵ FEJÉR 1843. l. c. *faciende* ²⁶ FEJÉR 1843. l. c. *prelatorum* ²⁷ FEJÉR 1843. l. c. *exsequendis* ²⁸ FEJÉR 1843. l. c. *praescripti*

ⁱ *Etiam huius diplomatis nonnisi copia in saec. XVIII. facta nota est, cuius photographiam vide in MNL OL DL-DF nr. 283074. In eadem enim diplomatum collectione, ac prius, id superfuit.*

praemissis expositarum, nullam contributionem facere, et neque conventibus,¹ ac congregationibus ipsorum de concordia voluntate in nostra absentia,² occasione praemissorum³ saepe numero factis interesse voluissent, praefatamque contributionem⁴ facere, ac huiusmodi conventionibus⁵ nobilium praedictorum⁶ in posterum⁷ fiendis interesse recusarent [p. 41.] etiam⁸ in futurum. Quae in praeiudicium, gravamen et scandalum praelibatorum nobilium saepe fati⁹ comitatus cedunt multum grande. Supplicans¹⁰ atefatus Ladislaus Botth¹¹ suo, ac aliorum, quorum supra, nominibus, nostro culmini humiliter, ac¹² devote, ut ipsis exinde de remedio dignemur opportune providere. Unde nos huiusmodi partialitates,¹³ et scandala comitatu in praedicto fieri nolentes, fidelitati vestrae¹⁴ firmissime praecipientes,¹⁵ mandamus, quatenus statim agnitis praesentibus¹⁶ ulteriori ad hoc nostro non expectato mandato, praenarratos¹⁷ nobiles, et possessionatos homines praefati¹⁸ comitatus, qui se a contributionibus¹⁹ memoratarum taxarum, et collectarum tempore in praedicto,²⁰ ut praemittitur,²¹ retraxerunt, in eo admoneatis,²² ut²³ nihilominus²⁴ verbo nostro eisdem districte committatis,²⁵ ut ipsi in sortem solutionum, nec non²⁶ taxarum, et collectarum praedictarum,²⁷ in medium dictorum nobilium praescripti²⁸ comitatus debitam faciant contributionem; omnes illas pecu[p. 42.]nias, quae in talismodi contributione provenerint per communitatem²⁹ nobilium praetaxatorum, et³⁰ factis eorundem, prout opus fuerit, dispensandas; qui³¹ fecerint, bene quidem. Alioquin volumus in praemissis,³² et vobis firmiter iniungimus, ut eosdem nobiles, et possessionatos homines rebelles, et inobedientes, ac partiales,³³ ad praedictarum³⁴ taxarum et collectarum, tempore in praedicto,³⁵ quotienscunque³⁶ exactarum debitam contributionem habendam,³⁷ per gravamina, et birságia³⁸ ipsorum per ipsam communitatem³⁹ nobilium antefatorum concordia decreto, superinde faciendam⁴⁰ limitationem, et dispensationem acrius compellatis,⁴¹ et adstringatis⁴² in persona, et auctoritate nostrae⁴³ maiestatis vobis harum serie specialiter attributa mediantibus.⁴⁴ Volumus etiam⁴⁵ et vobis, ac futuris comitibus, ac⁴⁶ vice-comitibus, nec non iudicibus nobilium memorati comitatus de Ungh,⁴⁷ simili nostro damus sub edicto, ut vos, et ipsi quibus exinde interest, vel intererit, praetitula[p. 43.]tos⁴⁸ nobiles, et possessionatos homines inobedientes, et partiales⁴⁹ ad contributionem solutionum⁵⁰ quarumlibet huiusmodi taxarum, et collectarum generalium, post nostrum in dictum regnum nostrum Hungariae⁵¹ regressum, per praefatos universos nobiles, modo praemisso,⁵² ut dicitur, impositarum, in futurumque quandocunque rite, et rationabiliter imponendarum in medium dictorum nobilium instar aliorum

¹ FEJÉR 1843. l. c. *conventionibus* ² FEJÉR 1843. l. c. *absencia* ³ FEJÉR 1843. l. c. *premissorum* ⁴ *praefatamque contributionem* FEJÉR 1843. l. c. *prefatam prope (!) contribucionem* ⁵ FEJÉR 1843. l. c. *convencionibus* ⁶ FEJÉR 1843. l. c. *predictorum* ⁷ corr. ex *imposterum* ⁸ FEJÉR 1843. l. c. *eciam* ⁹ *saepe fati* FEJÉR 1843. l. c. *sepefati* ¹⁰ corr. ex *suplicans* sec. FEJÉR 1843. l. c. ¹¹ FEJÉR 1843. l. c. *Both* ¹² FEJÉR 1843. l. c. *et* ¹³ FEJÉR 1843. l. c. *parcialitates* ¹⁴ FEJÉR 1843. l. c. *vestre* ¹⁵ FEJÉR 1843. l. c. *precipiendo* ¹⁶ FEJÉR 1843. l. c. *presentibus* ¹⁷ FEJÉR 1843. l. c. *prenarratos* ¹⁸ FEJÉR 1843. l. c. *prefati* ¹⁹ FEJÉR 1843. l. c. *contributionibus* ²⁰ FEJÉR 1843. p. 534. *predicto* ²¹ FEJÉR 1843. l. c. *premittitur* ²² FEJÉR 1843. l. c. *amoneatis* ²³ FEJÉR 1843. l. c. *et* ²⁴ FEJÉR 1843. l. c. *nihilominus* ²⁵ FEJÉR 1843. l. c. *committatis* ²⁶ *solutionum, nec non* FEJÉR 1843. l. c. *solucionum omnium* ²⁷ FEJÉR 1843. l. c. *predictarum* ²⁸ FEJÉR 1843. l. c. *prescripti* ²⁹ corr. ex *comunitatem* sec. FEJÉR 1843. l. c. ³⁰ FEJÉR 1843. l. c. *pro* ³¹ FEJÉR 1843. l. c. add. *si* ³² FEJÉR 1843. l. c. *praemissis* ³³ FEJÉR 1843. l. c. *parciales* ³⁴ FEJÉR 1843. l. c. *predictarum* ³⁵ FEJÉR 1843. l. c. *predicto* ³⁶ FEJÉR 1843. l. c. *quotienscunque* ³⁷ FEJÉR 1843. l. c. *habend.* ³⁸ FEJÉR 1843. l. c. *birságia* ³⁹ corr. ex *comunitatem* sec. FEJÉR 1843. l. c. ⁴⁰ FEJÉR 1843. l. c. *faciend.* ⁴¹ *limitationem ... compellatis* FEJÉR 1843. l. c. *limitacionem et dispoicionem (!) arcius (!) conpellatis* ⁴² FEJÉR 1843. l. c. *astringatis* ⁴³ *auctoritate nostrae* FEJÉR 1843. l. c. *auctoritate nostre* ⁴⁴ FEJÉR 1843. l. c. *median.* ⁴⁵ FEJÉR 1843. l. c. *eciam* ⁴⁶ FEJÉR 1843. l. c. *et* ⁴⁷ FEJÉR 1843. l. c. *Ung* ⁴⁸ FEJÉR 1843. l. c. *pretitulatos* ⁴⁹ FEJÉR 1843. l. c. *parciales* ⁵⁰ FEJÉR 1843. l. c. *solucionum* ⁵¹ FEJÉR 1843. l. c. *Hungarie* ⁵² FEJÉR 1843. l. c. om.

faciendo,¹ et etiam² ad comparandum,³ et interessendum in convocationibus, et conventionibus⁴ universaliter nobilium praedictorum⁵ quandocunque, et quotiescunque⁶ bonis, et salubribus ex causis fiendis,⁷ modo simili per talia gravamina, et byrsagia,⁸ quae praefata⁹ universitas dictorum nobilium indixerit,¹⁰ virtute praemissae nostrae¹¹ auctoritatis cogere, et arctare¹² debeatis, et teneantur. Et aliud sub obtentu gratiae nostrae¹³ non facturi in praemissis.¹⁴ Datum Posonii feria quinta proxima ante festum¹⁵ B. Elisabeth viduae,¹⁶ anno Domini MCCCCXXXIV. Regnorum nostrorum Hunga[p. 44.]riae¹⁷ quadragesimo octavo, Romanorum vigesimo quinto, Bohaemiae¹⁸ decimo quinto, imperii secundo.¹ Haec ad historiam cum supremorum comitum, tum universi comitatus illustrandam iuivt adscripsisse.

§. VII.

Homonaii
quando ea
dignitate
potiti?

successit iis
Nicolaus
Bertsényus:

perduellionis
reus eo munere
excidit:

Secuta demum aetate *Homonaii*, tum alibi, tum hac regione opibus non minus, quam dignitatum varietate convaluere. Ac fuit omnino cum perpetua arcis *Ungvariensis* dominatione coniuncta penes eos comitatus nostri administratio.^{d.)} Supervacuum foret nomina eorum conquirere, cum et non pauca sint, et multa sine exstantium¹⁹ documentorum testimonio. Ultimus, qui rerum isthic potiebatur, *Valentinus Homonay* fuit, *Corbaviensis* episcopus, *Georgii* [p. 45.] *Cassoviensis* summi ducis, generalem vocant, filius natu minimus. Quo fati functo, arx, et quae ei accensa²⁰ fuerunt, bona omnia, quin et supremorum comitum dignitas, in regis potestatem recidit. Movit postea fiscalitatem comes *Nicolaus Bertsény*, iure connubii fretus. *Christinam Homonai* matrimonio sibi iunxerat. Itaque cum haberet, quod iure obtendi posse putaret, neque id negatum ei vellet LEOPOLDUS, rex indulgentissimus, depenso, quod²¹ residuum putabatur, aere, ad arcis possessionem, et novo caesaris beneficio, supremi comitis axioma pervenit. Haec anno MDCXC. gesta sunt. Decennio post, cum clandestinae in caesarem conspirationis, fuga in *Poloniam* suscepta, reum se professus fuisset *Bertsényus*, arx, et dominatio omnis iterum regis facta fuit propria, idque ex patriarum [p. 46.] legum praescripto, quae perduelles et bonorum, et vitae usura privant. Crevit hominis ferocia, cum elapsus e carcere *Rákóczius*, movere adversus LEOPOLDUM coepit. Ac recuperavit omnino seditiosorum armis *Ungvarum*, seque iterum supremum comitem toto septennio effecit, dum anno

d.) Bellis *Zápolyitanis* caruisse supremis comitibus, anni MDXLV. art. 48. et anni MDXLVIII. art. LVII. condocent. Adde iniurias anni MDL. art. 59.

¹ FEJÉR 1843. l. c. *faciend.* ² FEJÉR 1843. l. c. *eciam* ³ FEJÉR 1843. l. c. *comparandum* ⁴ *convocationibus et conventionibus* FEJÉR 1843. l. c. *convocacionibus et convencionibus* ⁵ FEJÉR 1843. p. 535. *predictorum* ⁶ FEJÉR 1843. l. c. *quociuscunque* ⁷ FEJÉR 1843. l. c. *fiend.* ⁸ FEJÉR 1843. l. c. *byrsagia* ⁹ FEJÉR 1843. l. c. *praefata* ¹⁰ FEJÉR 1843. l. c. *induxerit* ¹¹ *praemissae nostrae* FEJÉR 1843. l. c. *premissae nostre* ¹² FEJÉR 1843. l. c. *arctare* ¹³ *gratiae nostrae* FEJÉR 1843. l. c. *nostrae gratiae* ¹⁴ FEJÉR 1843. l. c. *premissis*; idem add. *presentibus perlectis exhibenti restitutis* ¹⁵ corr. ex *faestum* sec. FEJÉR 1843. l. c. ¹⁶ FEJÉR 1843. l. c. *vidue* ¹⁷ FEJÉR 1843. l. c. *Hungariae*; idem add. *etc.* ¹⁸ FEJÉR 1843. l. c. *Bohemiae* ¹⁹ corr. ex *extantium* ²⁰ corr. ex *arcensa* ²¹ corr. a nobis ex *de*

¹ *Hoc diploma d. 18. Nov. 1431. a Sigismundo rege elargitum „ex originali”, ut ipse fatetur, a Georgio Fejér transcriptum ac luce publica donatum est. Vide FEJÉR 1843. pp. 532–535. Ceteroquin hoc documentum a Samuele Dobai Székely cum Belio communicatum erat, eius copia litteris suis ad Belium 8. Iul. 1731. missis inserta. Litteras vide in EFK Contrib. VI. a. 1. Quas publicavit László Szelestei Nagy, omissis vero documentis epistolae adiunctis. Vide BÉL 1993. nr. 419.*

MDCCX. cum coniuge, quam votis secundis adsciverat, *Christina Csáki*, filioque e priori matrimonio suscepto *Ladislao*, pessum datis *Rákoczianorum* rebus, in *Poloniam* denuo refugit, atque extorris irrequietum apud *Turcas* spiritum post male adflitam patriam eflavit.¹ Accisis non solum, sed dissipatis etiam, pace *Szathmariensi*, tumultuantium viribus, *Ungvarum*, et cum eo supremorum comitum insigne munus iterum, iterumque caesari, iam tunc CAROLO VI. iure consummatissimo redditum est. Sexennio id vacavit, neque nisi dum instaurabantur magistratus, per commissarios administrabatur. [p. 47.] Anno demum MDCCXVIII. comes *Franciscus Barkoczi* de *Szala*, indulgentia regis optimi, administratoris munere potitus fungebatur eodem, dum anno MDCCXXVII. decimo tertio Calendas Aprilis vivere desineret. Post eum *Iosephus Szent iványi* perpetuus comes de *Szebes* novo regis beneficio munere illo ornatus est, adiitque magistratum illum, eodem, qui *Barkoczio* emortualis fuit, anno, undecimo Calendas Ianuarii. Feliciter!

eius vacatio.

§. VIII.

Sigillum comitatus aliud hodie est, quam fuit olim priscis temporibus. Quadripartito olim inter totidem iudices nobilium divisum erat, pro eo more, qui hodieque obtinet apud *Marmorusienses*, donec post initia saeculi XVII. *Valentinus Drugeth* de *Homona* id regis indul[p. 48.]tu insigne, quale iam praefert, obtinuit. Virginem passis crinibus, atque regio diademate ornatam, scutum ostendat, haec manu utraque lilia gerit, ad capitis usque regionem protensa. Virgo ipsa coronae fluviorum trabibus incubanti umbilico tenus immersa est. Scuto, galea clausa, coronataque insedit, lemniscis utroque latere fluitantibus. Acceptum insigne auro solido insculpendum curavit, idem *Drugethus*, quo utuntur hodieque magistratus, dum publica fide signandum est quidpiam. Et adservatur sane omni cura, studioque, ne aut dispereat, aut in fraudem possit adhiberi. Simul provincialium liberis suffragiis vice-comes novus sublectus est, traditur ei sigillum, capsula inclusum, nunquam, nisi id publicorum negotiorum procuratio requiratur, depromendum. [p. 51.]ⁱ

Sigillum comitatus quale fuerit priscis temporibus: hodierna insignia.

¹ corr. ex eflavit

ⁱ In pagina 49. delineatio sigilli seu insignium Comitatus Ungváriensis invenitur, quam et nos hic posuimus; pagina vero 50. vacua est.

PARS SPECIALIS

De

Processibus Comitatus Ungváriensis.

Regio *Unghváriensis* omnis in processus quatuor distributa est, sed portione inaequali, si terrarum spatia aestimaveris. Certe enim *Ungváriensis* [p. 52.] ille, qui oram provinciae septentrionalem conficit, tantundem insedit, quantum vix tres reliqui, *Szobráncziensis*, *Palóczyensis*, et *Kapossiensis* haud¹ explent, tametsi vicorum numero longe anteeant. Iam singulos adeamus.

MEMBRUM I.

De

Processu Ungh-váriensi.

Retinet provinciae totius nomen, quod eius metropolim in sinu habet. Vaste is in septentrionem adsurgit, totusque, si arcis, et oppidi collimitium excipias, celsis montibus horret. Igitur non tam seu vicorum frequentia, seu suavitate valet, quam surrectis late montibus. Quidquid eius sit, operae est pretium montanam hanc regiunculam peragraré. [p. 53.]

SECTIO PRIOR

De

Arcibus, et oppidis

Processus Ungh-Váriensis

I. Arx *Ungh-vár*

S Y N O P S I S.

<i>Situs arcis montanus: amoenusque: origines incognitae: auctoris coniectura.</i> §. I.	<i>Obsidetur a Iohanne Sigismundo, irrito conatu, atque ingenti suorum clade.</i> §. III.
<i>Primitus rude opus fuisse oportuit: gemina eius moles: interior:² exterior:³ eius habitus: vastatur incendio.</i> §. II.	<i>Seditione civili manus saepe dedit hostibus: Homonaiorum, et Rákócziorum obtrectationes mutuae.⁴</i> §. IV.

¹ sic! etsi vocula *haud* post illud alterum *vix* sane supervacaneum est ² add. sec. notam marginalem
³ add. a nobis ⁴ *Homonaiorum ... mutuae* a nobis huc transposita ab initio sequentis paragraphi; vide etiam notam nostram i. in p. 267.

Obsidetur a Tökölío cum suorum clade: tandemque intercipitur: recuperant eam caesareani: Rákócziano tumultu diu fortiter defensa: in seditiosorum potestatem venit: recipitur

postliminio: Leszleiense tabularium hic Bertsinius ab interitu vindicat. §. V.
Vestigia arcium reliquarum: Gereny, Nyeviczke, Szerenye. §. VI.

[p. 54.]

§. I.

Arx *Ungh-vár* monti insedit, neque alto ei, neque praerupto, solo autem amoeniore, quod *Ungh* insulam molitus totum circumfluit. Adlapsus enim ex aquilone, simul ad pedem montis pertingit, finditur in geminum alveum, quorum sinister, uti validior est, ita maiore flexu circuit; dum dextrum illum, tenuiore aquarum mole defluentem, infra oppidum accipiat. Molis origines frustra indagavimus, cum et historiae sileant, neque e domesticis monumentis, quae cum gente *Homonaïorum* evanuerunt, erui¹ quidquam potest. Si coniecturae dandus sit locus, arcis ego exordia ad aetatem S. LADISLAI, et COLOMANNI, *Hungariae* regum haud sine ratione retulerim, hoc est ad exitum undecimi atque initium saeculi duodecimi. Utrique enim regi cum *Ruthenis* bella fuere, non interioribus tantum illis, sed his etiam, qui tanquam durum quoddam, et agreste² genus, montes inter *Hungariam* et *Russiam* in[p. 55.]tersitos coluerunt. Nimirum, opus erat adversus feros homines, fines regionis praemunire, ne aut missi sub iugum refractarii fierent, aut praeda illecti auderent limites transgredi. Id, ut existimemus, situs quoque arcis nobis persuadet. Illic enim posita est, qua montes *Ruthenorum* lustra subsident, atque geminum eorum castrum ad *Nyeviczke* alterum, alterum ad *Gereny* obiiciebatur. Tunc autem reor nomen *Hungh-vár*, quasi *Hungarorum castrum* loco inditum, ut ea denominatione non auctores modo arcis indicarentur, sed discriminarentur etiam fines gentis utriusque.

Situs arcis montanus, amoenusque:

origines incognitae:

authoris coniectura.

§. II.

Quomodocumque se habeant arcis origines, substructionum profecto ea est ratio, ut non unius³ operis fuisse exaedificatum, fas sit credere. Rude, uti fit, atque modicum, a primis exordiis opus fuit, quod novis subinde accessionibus heri auxerunt, instruxeruntque omni ad habitandum com[p. 56.]moditate. Atque est omnino mole gemina, interiore altera, altera exteriori. Diversa aetate fuisse positam utramque, architectonices discrimen exstans illud plane conducet. Interior quadruplicata palatiorum serie superbit, sic satis, et laxis, et pro aetatis, qua sunt facta, ingenio, elegantibus. Hanc primitus aiunt fuisse excitatam, et semel, atque iterum instauratam. Ambitur exteriori, recentioris operis. Vulgo perhibetur sub initia saeculi decimi septimi a *Valentino Homonaïo* substructam, et quinque communitam propugnaculis fuisse. Facta est in primis praesidiariis accipiendis, quod fornices, et opportunitates reliquae, quarum in toleranda obsidione usus est, loquuntur. Huic templum quoque cum celsa turri fuit inaedificatum, magnifice perculatum, neque non frequentissimae concionis capax. Circum moenia sunt, valido muro, et

Primitus rude opus fuisse oportuit:

gemina eius moles:

interior:

exterior:⁴

eius habitus:

¹ corr. ex *errui* ² corr. ex *aggreste* ³ corr. ex *unis* ⁴ add. a nobis

propugnaculis quinque instructa. THUROCZI^{a.)i} ad hunc modum positionem, et molem arcis utramque descripsit: *In¹ insula, quam Ungh facit,² huiusque in montis editiori loco, con[p. 57.]structa est arx Ungváriensis³ Drugethorum de Homona⁴ comitum delictum, et sedes gratiarum. Alia est interior, in qua quadripartito ordine palatia alia aliis pulchriora⁵ circumibant. Exterior altera, quinque firmata propugnaculis, quae praealtae fossae, atque aquae muniunt praeterea. Sed exteriori huic incendium anno MDCCXXVIII. forte fortuna extortum, decus omne abstulit, ut sit, cur metuamus, ne in rudus abeat.*

*vastatur
incendio.*

§. III.

Tulit belli quoque iniurias. Harum primam a *Iohanne Sigismundo* illatam fuisse, ORTELIUS^{b.)6ii} ad annum MDLXIV. auctor est. FERDINANDO I. octavo calendis Augusti fati functo, cum solutum se pacis nuperae legibus putaret *Transsilvanus*, facta subito impressione, plures per superiorem *Hungariam* arces, ductu *Stephani Báttorei*, vi ditione occupaverat. His successibus animatus, expugnando *Ungh-váro* animum adiecit. [p. 58.] Inerat in arce cum caesareo praesidio *Burgstallerus* tribunus. Qui, ubi cum XIV. millibus *Iohannem* adventare cognovit, id, quod erat ad defensandam arcem necessarium, summo studio comparat. Adest interim *Transylvanus*, et positae opportune castris, ad arcis moenia, ne longiore obsidione fatigaret militem, adsiliri iubet. Fit impetus, adplicantur passim scalae, nituntur in muros evadere *Transilvani*. Sed ea fuit praesidiariorum virtus, ut non modo adsilientes reiicerent, sed facta etiam eruptione,⁷ magnam in exercitu stragem ederent. Postea, ne conclusus intra moenia, ad quosvis *Zápolianorum* strepitus, fatigari praesidiarios pateretur, pugna rem experiri statuit *Burgstallerus*. Eductis nimirum ultra portas praesidiariis, tanta in suorum paucitate, aciem ad eum modum construxit, ut post primos ordines, tormenta ferreo fragmento et catenis onerata collocaret. Non adverso stratagemate, incurrunt *Transilvani*, signa conferre signis, et primos resistentium ordines proculcare. Tum diductis ordinibus, [p. 59.] quod fugam interpretabantur hostes, tormenta in confertissimos displosa sunt, tanta incautorum clade, quae quatuor millium capitibus aestimata fuerit. Eo tunc dispendio *Iohanni Sigismundo* constitit, *Ungh-várum* contemerasse.

*Obsidetur
a Iohanne
Sigismundo.*

irrito conatu:

*atque ingenti
suorum clade.*

§. IV.

*Seditione civili
manus saepe
dedit hostibus:* Nescio, an postea tentatum unquam fuerit a *Transilvanis Ungh-várinum*. Illud dubietatem non habet, bellis, an tumultibus civilibus, manus saepe dedisse hostibus. De *Botskaiana* seditione certum est, quippe quod herus suus *Valentinus Homonai* ducem ei

a.) *Hungariae Septentrionalis* p. 154. sequ.

b.) Parte I. p. 97. nihil horum seu in *Istvánfio*, seu in *Bethlenio* ad hunc annum legas; sed non esse fabulam, tumultuarii belli rationes, ubi impetu potius, quam consilio res gerebantur, facile persuadent.

¹ TURÓCZI 1729. p. 154 add. *hac* ² *quam Ungh facit* add. a Belio ³ TURÓCZI 1729. l. c. *Ungváriensis*
⁴ TURÓCZI 1729. l. c. *Homonna* ⁵ TURÓCZI 1729. p. 155. *pulchriora* ⁶ in nota b.) *Bethlenio* corr. ex *Bethlehenio*; annum corr. ex *annem* ⁷ corr. ex *erruptione*

ⁱ *Locum in nota a.) citatum vide in TURÓCZI 1729. pp. 154–155.*

ⁱⁱ *Verba operis Orteliano-Meyeriani, quae in nota b.) citantur, vide in ORTELIUS-MEYER 1665. I. p. 97.*

se praebere nihil dubitavit. Sequebatur postea fortunam *Gabrielis Bethlen*:¹ nunquam tamen periculum maius adiit, quam cum *Georgius Rákoczius* res *Hungaricas* perturbaret. Fuit avita quaedam inter *Homonaium*, et *Rákocziium* aemulatio, qua factum est, ut hi quidem rerum in *Transil*[p. 60.]*vania* potiti, et tunc infestarent *Homonaios*, cum nihil in *Hungariam* hostile molirentur; si autem bellum movebant, primi semper fuere, quibus tota ea procella incumberet. His florentissimarum familiarum dissidiis, non una clades provinciae nostrae illata est. Cum enim et suis clientelis confideret uterque, neque cessaret, partim obtrectationibus, partim aperto bello semet mutuo incessere, ad eas angustias non *Ungh-várum* modo, sed reliqua etiam dominatio perducta est, ut parum abfuerit, quin *Homonaium* ipsum interceperit *Rákoczius*. Enim vero, admoto exercitu, *Ungh-várum*, ubi *Homonaius* inerat, obsessurus putabatur; cum ille, uti latius belli, quem commoverat, metum spargeret, tres *Homonaiorum* arces, in obtutu *Ungh-vári* positas, expugnat, captasque solo aequat. *Gereny*² uni, quae proxime adsita est, alteri *Nyeviczke*, uno ab arce in occidentem milliari seiunctae, tertiae, apud *Zemplinienses*, *Barko* nomen est. Disiectis, quas diximus, arcibus, [p. 61.] vis omnis *Ungh-váro* imminebat,³ cum proceres alii, haec summorum virorum odia detestati,⁴ pacem inter utrumque conciliant. Vulgus hodieque istas inimicitias memorat. Aiunt *Homonaium*, misso ad *Rákocziium*, qui tunc forte *Munkátsini* diverterat, nuncio interrogavisse,⁵ *mit csinál a Kocsis György?* Quid auriga *Georgius* ageret? Respondit ille, sed morione interprete: *Ostort fony, mellyel maíd megh csapja Hommonát*, scuticam, inquit, plicat, qua propediem *Homonnám* plectat. Illudebat nimirum *Rákocziio* infelix *Hommonaius*, quod inter insignia sua dimidiatam rotam gereret, ideoque contemtim aurigam adpellabat, qui se et generis antiquitate, et gestis magistratibus esset multis modis inferior, atque homo novus, nuperusque.

Homonaiorum et Rákocziorum obtrectationes mutuae.ⁱ

§. V.

Haec privata sive *Hommonnavorum*, sive *Rákocziorum* culpa evenere. Postea⁶ [p. 62.] publica tempestas, quam *Tökölius* commoverat, arcem corripuit. Rem in hunc modum gestam accepimus. Pervaserat *Hungariam* omnem superiorem *Tökölius*, et arces minutas, castellaque inermia, vi, astu, et proditione sub potestatem miserat. Diu *Unghvarum* restitit, tulitque geminam obsidionem, dum latrocinantis multitudinis obstinationi cedere cogebatur. Meminit ea de re WAGNERUS.^{c.)ii} *Tökölius*,⁷ inquit: *caesareae factionis hominum fundos populatus*, *Ungh-várinum*,⁸ *Saas-várinum*,⁹ *Patakinum*, *inermia oppida interceperat*. Sed non fuisse inermis *Ungh-várinum*, suorum clade *Tökölius* didicerat, quippe semel, iterumque ab oppugnatione reiectus. Vix annum arci dominatus est, cum a *Turcis* in captivitatem raptus, eius possessione excidit. *Cassovia* sui deditio exemplum praeivit arcibus circum reliquis.

Obsidetur a Tökölío cum suorum clade:

tandemque intercipitur:

c.) Libro IX. p. 650.

¹ corr. ex *Bethlehen* ² corr. ex *Geteny* ³ corr. ex *iminebat* ⁴ corr. ex *detestanti* ⁵ corr. ex *interrogavisse*
⁶ hoc verbum erronee iterum descriptum a nobis deletum est ⁷ WAGNER 1719–1731. I. p. 650. *Tökélius*
⁸ WAGNER 1719–1731. I. p. 651. *Unghvarinum* ⁹ WAGNER 1719–1731. I. c. *Sasvarinum*

ⁱ Nota haec marginalis in ms. erronee pone lineam primam paragraphi sequentis apposita est; quamobrem huc, quo scilicet pertinet, a nobis translata est.

ⁱⁱ Locum hic citatum vide in WAGNER 1719–1731. I. pp. 650–651.

Iterum ille WAGNERUS.^{d.)}ⁱ *Ordinatis cum urbanis, tum militiae rebus, recreatoque* [p. 63.] post *recuperant eam caesareani:* *Cassoviam deditam*¹ *milite, diversa agmina emisit* Caprara, a quibus nullo negotio Patakinum, Kuska, Regeczinum,² Sarvarinum, Unghvárinum,³ *minora oppida recuperata, ibidemque* Stephanus Koharius,^{4e.)}⁵ⁱⁱ *velut ex inferis sibi redditus; perduellio denique plaga lethali*⁶ *est afflicta.*⁷ Arces dicendae sunt, quae auctor oppida vocat. Eadem postremo *Rákocziano* tumultu fortuna utebatur *Unghvárinum*, tametsi constantia maiore defensatum, quam id *Tököliana* illa tempestate factum est. Inerat arci praesidium caesareanorum, vix centenariam cohortem exaequans. Huc et nobiles e provincia confugerant, ut fidem servarent caesari. Neque id latuit *Rákoczium*. Proinde latronum primo globos imittit, qui capto inde, expilatoque oppido, arcem tenerent. Et oppidum quidem direptum facile fuit; hi autem, qui in arce fuerunt, [...],⁸ ut facta etiam eruptione, ingentem in hoste stragem ediderint, depulerintque oppido inglorium. Mox, [p. 64.] ubi festivitatis incrementis seditio invalisset, iamque *Rákoczii* duces passim *Hungariam* cum praedatoriis manipulis convellerent, caecus ille oppugnandi furor in lentam abiit obsidionem. Undecim mensibus eam tolerare obsessi, frequenti caede in nefariam turbam saevientes. Tandem a comteatu⁹ defecti, se arcemque hostibus permiserunt. *Rákoczio* eiecto, admisit caesareanos, abrogavitque herum *Bertsénium*, qui, dum arce potiretur, nec quidquam ad eius accessiones contulit, quam quod *Lelesziense* tabularium, metu bellorum huc illatum, maleque a praesidiario milite habitum, profanis manibus eripuerit,¹⁰ collocaveritque in tuto. Relatum accepimus, cum integros chartarum fasciculos e fenestra despiciens militem ex arce ad pyrotechnicam¹¹ deferre¹² contemplaretur, inclamavisse hominem, quod hoc rei haberet. Cur iret perditum? advocatoque eo, reperisse, cum multarum familiarum diplomata, tum *Haidonicalium* oppidorum tabulas fuisse ad perniciem destinatas. Quibus adsertis, dedisse postea operam, ne quod intemeratum fuerat, tabularium reliquum disperiret. [p. 65.]

Rákocziano tumultu diu fortiter defensa:

tandem in seditionis postestatem venit, recipiturque postliminio: *Lelesziense tabularium huc illatum, maleque habitum:*

*Bertsénius ab interitu*¹³ *vindicat.*

§. VI.

Vestigia arcium reliquarum: *Gereny:* Arcium reliquarum vestigia, quae hoc tractu exstant, supra iam designavimus. Tres fuerunt, sicuti rudus ostentat, non tam vastae, validaeque, quam vetustae. *Gereny* cui nomen *Unghvaro* in orientem brumalem obiacenti, sita fuit sub radicibus montium, qua se planities incipit diffundere, ita facta,¹⁴ ut non prospectum modo patentem habuerit, sed etiam ad habitandum commoditatem eximiam. Alteram *Nyeviczke* dicebant, quod nominis hodieque refert vicus, adversa amnis *Unghi* ripa positus. Toto illa milliari *Unghvárino*

Nyeviczke:

d.) Ibidem p. 672.

e.) De eius captivitate lege sis lib. 8. p. 574. sequ. Inerat aliquantisper *Kohárius* carceri *Ungh-váriensi*, tunc vero *Patakini* detinebatur, ubi e profunda turri refossum, atque in novam vitam velut ab inferis adsertum scribit.

¹ *post Cassoviam deditam* add. a Belio ² WAGNER 1719–1731. I. p. 672. *Regezium* ³ WAGNER 1719–1731. I. c. *Unghvarinum* ⁴ WAGNER 1719–1731. I. c. *Coharius* ⁵ in nota e.) *tunc* corr. ex *nunc* a nobis ⁶ corr. ex *laethali* sec. WAGNER 1719–1731. I. c. ⁷ WAGNER 1719–1731. I. c. *afflicta* ⁸ hic verba plura a copista temerarie omissa certum est (e. g. *tam viriliter se gesserunt* aut huic similia) ⁹ corr. ex *comeatu* ¹⁰ corr. ex *erripuerit* ¹¹ corr. ex *pyrotechnicem* ¹² corr. ex *defferre* ¹³ corr. ex *interritu* ¹⁴ corr. ex *facto*

ⁱ *Quae hic citantur, vide in* WAGNER 1719–1731. I. p. 672.

ⁱⁱ *Locum in nota e.) citatum vide in* WAGNER 1719–1731. I. p. 574.

in eorum dissidet. Fuit priori uti situ editior, ita munitior operibus, nescio, an etiam praetoriis, et reliqua commoditate. Montem enim insedit neque altum, neque laxum. Ostentat tamen hortorum, et vivariorum rudera. Tertia *Szerenye* fuit, quadrata mole a meridie oppido obiecta. Recentia huius sunt rudera, et dum haec scribimus, [p. 66.] nondum omni tecto nuda. Antequam corruisset, caput circumsitae dominationis fuit; quam olim partem maximam in haerediis comitum *Forgách* fuisse censam,¹ relatum accepimus. Iam baronibus *Senyei*, qui familiae *Barkoczi* successerunt, accensa est. Arces has *Ruthenorum* fuisse opus, autumant nonnulli,² neque nos inficiamur, quia ista regione eorum coloniae insunt.³ Fuisse autem *Ruthenos* diu regibus *Hungariae* refractarios, norunt historiarum patriae gnari. Priores illas *Georgius Rákoczius*, quod supra inseruimus, *Homonaiana* gentis odio disiecit, ultimam temporum difficultas⁴ nuper desolavit.

Szerenye.

Oppidum Ungh-vár

[p. 67.]

S Y N O P S I S.

Oppidi Ungh-vár positus amoenus, et salubris: fuit olim nobilium quaedam colonia §. I.

Eius decrementa: cultus hodiernus: Societatis Iesu collegium: reliqua §. II.

Nundinarum celebritates annuae: provinciae comitiola: ruris ingenium §. III.

Szerenye oppidi mentio: laudes vini huius, et cellariorum:⁵ situs ratio: vastitatis causae §. IV.

§. I.

Arci oppidum subiacet per montis clivum late in meridiem proiectum. Positus amoenitatis est exquisitissimae. Nam cum a tergo arx immineat, frons oppidi vastam illam planitiem prospectat, quae se laxata inter orientem, et occidentem intercapedine hinc ad *Latoriczam*, *Laborczam* illinc diffundit. Situs naturam coelum sequitur, et aëris habitus multae salubritatis, quia enim patet ventis, haud [p. 68.] facile vitii quidpiam concipit. Hac loci opportunitate partim, partim *Homonnaiorum*, dum florent, convictu illecti nobiles huc certatim lares transferebant, subinde tantum possessionis modum non invitatis heris redimentes, quantum ponendis commode aedibus sufficiebat. Alios contra, qui bene de gente sua fuere meriti, sponte fundis donabant *Homonnaii* servitute exemptis. Itaque celebre fuit oppidum, quia florentissimarum familiarum sedibus frequentatum, debebantque hic *Drugethii* non tam inter oppidanam, plebeiamque multitudinem, quam in corona quadam nobilissimarum familiarum. Haec tunc oppidi facies erat.

Oppidi Unghvár positus amoenus, et salubris:

fuit olim nobilium quaedam colonia.

§. II.

Adflictum postea fuit non una clade, cum dissiderent cum *Rákócziis Homonnaii*. His autem extinctis,⁶ florem omnem amisit, cuius reliquias *Tökölianus*, atque nuper *Rákóczianus*

Eius decrementa:

¹ corr. ex *censeam* ² corr. ex *nonnulli* ³ corr. ex *ineunt* ⁴ corr. ex *dificultas* ⁵ corr. ex *celarium* ⁶ corr. ex *extinctis*

*cultus
hodiernus:*

*Societas Iesu
collegium:*

reliqua.

tumultus prorsus adtrivit. [p. 69.] Iam enim, si domum alterutram eximas, aedibus colitur humiliter eductis. Habitatores *Hungari* sunt, nobiles partim, partim plebei. Nam retinuerunt adhuc non pauci acceptos a maioribus fundos. Plebis occupatio tota fere agriculture distinetur, etiam penes hos, qui opificio rem faciunt. Pridem est, cum se *Rutheni* admiscuerunt *Hungaris*, nisi his antiquiores inquilini sint habendi. BONBARDI^{a.)}¹ de hodierno oppidi cultu sic habet: *Oppidum ipsum Ungh-váriense,² quod cum monte, cuius lateri adhaeret, in longum extenditur, deprimiturque, parum alioquin ab elegantia domorum³ commendabile, nonnihil ornat domus una cum gymnasio P.P. Societatis Iesu, quibus in⁴ incolis excolendis labor, ac studium assiduum.* Atque collegium quidem societatis cum gymnasio *Hommonaii* statuerunt; templum, quod iam educitur, *Sophia Báthori*; utrumque, quin et plura THURÓCZI^{b.)}ⁱⁱ nos docuit: *Oppidum,⁵ inquit, omni ex parte olim cultissimum, [p. 70.] iam humile, et magnam partem vacuum; ornatur⁶ collegio Societatis Iesu Hommonnaiano,⁷ et nobili litterarum gymnasio. Templi fundatricem, quod nunc patres moliuntur, veneratur Sophiam,⁸ laudatam principem Báthoriam. Addiderat Georgius Milith, baronum Hungariae⁹ piissimus, seminarium quoque pro clero, et adolescente nobilitate, Cassoviam^{c.)}ⁱⁱⁱ deinceps translatum.* Atque haec quidem singula ad oppidi celebritatem pertinent.

§. III.

*Nundinarum
celebritates
annuae:*

*provinciae
comitiola.*

Nundinarum solemnia, quibus frequentatum oppidum, statis in annos singulos temporibus redeunt. Aguntur nimirum diebus *Sancti Paulli*, Ascensionis *Domini*, Corporis *Christi*, *Sancti Iacobi*, Nativitatis *B. V. Mariae*, ac denique *Sancti Michaëlis* archangeli. Singulas boaria fora quadriduo antecedunt, nundi[p. 71.]nae autem ipsae, non uti alibi, diebus festis, sed pridie eius diei aguntur: ne sacra necesse sit profanare. Accedit oppido ex¹⁰ provincialium comitiolis, quae hic plerumque agi in more positum est, celebritatis quidpiam. Rus, quo circumcluditur, et prorsus foecundum est, et fere in optimis, quae sunt in comitatu, censendum. Itaque nullum non segetis genus benigne educat, sed vitem forte benignissime. Enim vero, vinum huius¹¹ laudatissimum habetur tota provincia, toleransque fit aetatis, si cellariis condatur, vino servando idoneis.

a.) *Hungariae Modernae* p. 169.

b.) *Hungariae Septentrionalis* p. 155.

c.) Vide eius urbis historiam *Comitatus Aba-ujváriensis* parte 2. membro I. sectione I. §. XLVIII.

¹ in nota a.) *Modernae* corr. ex *Magnae* sec. BONBARDI 1718. (vide ibid. p. 41.) ² BONBARDI 1718. p. 169. *Unghvariense* ³ *ab elegantia domorum* BONBARDI 1718. l. c. *a domorum elegantia* ⁴ add. sec. BONBARDI 1718. l. c. ⁵ TURÓCZI 1729. p. 155. add. *occupat* ⁶ TURÓCZI 1729. l. c. add. *tamen* ⁷ TURÓCZI 1729. l. c. *Homonnajano* ⁸ TURÓCZI 1729. l. c. add. *haud ita pridem* ⁹ TURÓCZI 1729. l. c. *Ungariae* ¹⁰ corr. ex et ¹¹ corr. ex *dives* a nobis

ⁱ *Verba, quae hic citantur, vide in BONBARDI 1718. p. 169.*

ⁱⁱ *Verba hic citata vide in TURÓCZI 1729. p. 155.*

ⁱⁱⁱ *Locum in nota c.) citatum, id est, partem huc pertinentem Notitiae Comitatus Abaújváriensis (quae in tomo sequenti VI. nostrae seriei in lucem publicam prodibit) vide in manuscripto huius Notitiae plenissimo in Bibliotheca Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis asservato (signatura: EFK Hist. I. a.) in p. 132.*

§. IV.

Antequam *Ungh-várum* deseramus, *Szeregyne* oppidi iuvat iniecisse mentionem, ne sicuti ruderebus, ita in posterum oblivione sepeliatur. Dum rebus fuit integris, laxe habitabatur, a solerti hominum genere. Nam [p. 72.] et ager frumentarius, et rus reliquum, uber ei obtigit, et colles ad alendam vitem opportuni. Laudes vini supra retulimus. Quarum ea inter primas censetur, quod sine noxa saevientibus articulorum doloribus bibi queat. Sed eam commendationem ab homine tulisse aiunt, qui, quum eo morbo laboraret, neque se a vini potu abstinere posset, id virtutis vino isti adfinxerit. Quod iam nihil moramur.¹ Multum ad huiusmodi vini praestantiam cellaria adferre potuisse, non plane nulli augurantur. Nempe, orientali oppidi regione cellae adhuc sunt vinariae, improbo² labore in petris cavatae, ideoque cum aestas est, algidissimae, tepidae contra, cum extus frigent omnia. Adsidebat ad copiosum rivum, qui ab *Antalócz* propter *Csertesz* delapsus, in *Latoriczam* non longe hinc currit. Vastitatis causas adferunt multas. Aiunt autem praecipuam fuisse, inter *Munkácsum*, atque *Unghvárum* medio fere itinere impositum, militum huc illucve commigrantium iniuriis pessumdatum esse. Quod si tumultuanti *Rákoczio* tribuerint, [p. 73.] non inficiamur, quippe qui et tempestatem omnem, ex his montium lustris commoverat, et omnium tardissime depelli hinc potuit.

Szerenye
oppidi mentio:

laudes vini
huiusmodi, et
cellariorum:

vastitatis
causae.

SECTIO POSTERIOR

DE

Vicis Processus Unghváriensis.

Vicorum hac ora numerus est ingens, sed positus non plane felices. Neque eadem ubique colonorum seu copia, seu ad rusticandum alacritas. Obibimus singulos, ut quo sint habitu, videamus. Sunt vero:

Vici Processus
Ungh-váriensis:

- 1.) *Alsó Domonya* medio in septentrionem milliari ab arce *Unghvár*, meridionali amnis ripa sepositus. Agro angusto est, sed neque sementi inimico, neque viti, [p. 74.] quae vinum fundit *Unghváriensi* simile. Colunt vicum praeter nobiles *Hungaros*, tenuiores eos, *Rutheni*, genus rusticum. Est partem maximam in arcis *Unghváriensis* ditione. Proxime hinc, sed in aquilonem altius abest
- 2.) *Felső Domonya*, uti nomine, ita agri ingenio suppar. Totus dominationi *Ungh-váriensi* adscriptus est. Ultra hunc
- 3.) *Huszák*, aliis sine adspiratione *Uszak*, collini cum universo rure positus. Laetatur vite redditus exigui. Accersetur dominationi *Ungh-váriensi*.
- 4.) *Petrócz*, priori confinis, situ in aquilonem subducto. Agro est sterili, et angusto. Est in ditione *Ungh-váriensi*.
- 5.) *Nyevitzke* intra montes secedit, effoeto solo, sed quem *Unghus* aquilonari parte subluit. Eadem vici regione arx est, quam supra meminimus. Censetur in dominatione *Unghváriensi*.
- 6.) *Kemencze*, intimius intra [p. 75.] montes, haud longe a ripa fluvii *Ungh*. Situs agrum reddit sterilem, neque respondentem colono.

¹ corr. ex *miramur* ² corr. ex *inprobo*

- 7.) *Huta* officina vitriaria est, prorsus intra montes retrusa, quam alterutra casa rustica circumscidit. Antehac,¹ cum scientiores essent operae, vitrum hic fiebat chrystallo suppar: nunc, quod conflatur, rude est, et fere fenestris tantum idoneum. Refertur ad ditio-nem *Ungváriensem*.
- 8.) *Vorotso*, monti *Temnik* prope ad fluvium *Ungh* subsitus, rure planiore est, quam pro ingenio regionis, sed obnoxio tamen †*Ungh*†,² qui intercurrit, eluvionibus. Pertinuit vicus ad virum nobilem *Barlók* vice-iudicem curiae regiae, qui eum collegio S. I. *Ungh-váriensi* testatus est.
- 9.) *Peretseny*, in septentrionem, altius ad *Unghi* et *Turiae* confluentem. Est agro inter editissimos montes multo, quam adsiti vici, commodiore, nisi corrivati amnes, ubi intumuerunt, damnosi essent. Quod lapide calcario abundat, exurendae calci cum fructu operantur incolae. Est in ditione *Ungh-váriensi*. [p. 76.]
- 10.) *Nagy* et *Kis Zavicsko*. Pertinuit olim ad arcis *Unghváriensis* iura. Postea, cum pars altera in aliorum venisset potestatem, discriminis caussa *minus*, et *maius Zavitsko* dici incepit, ut simul heri discriminarentur. Iam totus familiae *Makcsay* de eadem adscribitur. Rus nactus est *Peretsenyensi* haud dissimile, neque immune ab *Unghi* illuvionibus. Hic primum incolae more *Ruthenorum* aedes dissitas habere incipiunt, atque adiectum agrum circumducta sepe concludere.
- 11.) *Dubrincs*, insignis vicus, nisi esset infestus eluvionibus, nam ad ripam *Unghi* meridionalem adsedit, ubi is a septentrione *Lyuta*, praecipitem fluvium admittit. Cum rerum adhuc potirentur *Homonnaii*, vernos isthic secessus habebant, ut de situs amoeno salubrique positu conici hinc possit. Iam haeredium est gentis *Horváth* de *Palócz*, sed quod matrimonii iure *Gabriel Orosz* de *Csicser* possidet. [p. 77.]
- 12.) *Uj Kemencze*, aspero situ, agroque sterili, cuius iniquitatem exusta calce quomodo-cunque pensant incolae. Possidetur a familia comitum *Barkóczy* et barone *Segnei*.
- 13.) *Zauszina*, intra montes reiectus, et expositionis hoc vitio, agro circumscissus effoeto. Paret baroni *Ioanni Szent Iványi*.
- 14.) *Mircse*, collini situs, propter *Unghum*, cuius eluvionibus³ mire foedatur, ager circumpositus. Censebatur in *Horváthiorum* de *Palócz* haerediis, sed iam nuptiarum iure *Gabrieli Orosz* de *Csicser* obnoxius est.
- 15.) *Nagy Bereszna*, agro est amplo, sed agricolationis difficilis, subluitur amne *Ungho*,⁴ hic quoque exundationibus infami. Praeter agrestes, qui dominationi *Ungh-váriensi* subsunt, a nobilibus *Ruthenis* curiis gaudentibus insidetur.
- 16.) *Kis-Bereszna*, suppar priori, [p. 78.] atque ob cultum *Ruthenicum*, quem illi *Monaszter* vocant, etiam celebrior. Est ditioni *Ungh-váriensi* adscriptus.
- 17.) *Kis-Pasztély*, montibus circumquaque arctatus, rure adeo tenui est, ut ne armenta quidem, nisi in vicinorum agro, pascere queat. Incolae *Rutheni* nobiles sunt, agrestes illi, et agricolatione viventes. Praeter hos rusticus alteruter vicum insedit.
- 18.) *Begenyut Pasztély*, modicus is quidem, atque eximie sterilis. Est in potestate familiae *Csatho*, idque iure matrimonii. Nam ante *Klobuschitzkiorum* fuit possessio.
- 19.) *Koszttyova Pasztély* priori suppar, iuris *Horváthiorum* de *Palócz*.

¹ corr. ex *ante haec* ² corr. ex *Vaghi*; non vero fluvius Ung, sed rivus quidam pagum intercurrit, prope pagum Ungho se exonerans; quam ob rem fortasse *rivi* pro *Unghi* est ponendum ³ corr. ex *elluvionibus*
⁴ corr. ex *Vagho*

- 20.) *Rosztoka Pasztély* nihilo his, quos nunc vidimus, melior, tametsi rure sit ampliore. Est Societatis Iesu *Unghváriensis*, quem ei vir nobilis *Makay* testamento scripsit. [p. 79.]
- 21.) *Sztricsava*, montoso est rure, et ad rusticandum difficili.¹ Consimiles sunt situs:
- 22.) *Knyahina*,
- 23.) *Domássina*, nam et montibus obsidentur, et in eadem sunt *Unghváriensi* ditione.
- 24.) *Motsár*, et ut ab alio cognomine vico in *Kapossiensi* tractu discriminaretur, *Orosz Motsár*. Ovium tuguriis coli coepisse aiunt. Viculus omnino tenuis, neque nisi stabulis ovium idoneus. Haereditas *Petrovaiorum* est, quam nunc *Martinus Sztánkovits* pignori habet oppositam.
- 25.) *Szollya* Ruthenorum vocabulo, Hungaris *Sós-Mező*. Utrumque nomen a salso fonte accepit, qui in agro vici scatet. Obsidetur silvis abiegnis,² quae incolas ab agri fertilitate destitutos docuerunt materiarios esse. Scandulas hi dolunt, quas pretio³ quantulocunque dividunt. Spectat ad ditionem *Unghváriensem*.
- 26.) *Kosztрина*,
- 27.) *Uj-Sztaricza*, [p. 80.]
- 28.) *Ó-Sztaricza*,
- 29.) *Sztavna*, intra praecelsos montes subducti, neque tam agro frumentario, quam silvis circumsessi. Sunt omnes *Unghvarino* adscripti.
- 30.) *Záhorb* in eadem est ditione, viculus exilis, sed latronum tamen, cum liberius grassabantur, insigne lustrum. Succedunt hinc
- 31.) *Luch*, *Ungho* adpositus,
- 32.) *Lyubna*,
- 33.) *Vóloszánka*,
- 34.) *Bisztra*, *Carpatho*, qua rigidissime adtollitur, interpositi. Nihil eis⁴ praeter suspensos per montium latera agellos, et tenuem avenae proventum residui. Reliqua silvosi montes insident. Subsunt singuli dominationi *Unghváriensi*.
- 35.) *Usook*. Ultimus tota hac regione vicus, idemque altissime in aquilonem ad *Poloniae* limites subductus, vicus haud quidem exilis, non quod agro, quam reliqui, sit meliore, sed ob collimitium *Poloniae*. Vinum enim, [p. 81.] quod illuc devehendum est, isthic deponi consuevit. Itaque faciunt ex aurigatione lucelli quidpiam incolae. Hinc *Unghum* prodire, supra in fluviorum mentione memoravimus. Paret *Unghváriensi* dominationi. Iam flexo in meridiem per orientale *Unghi* latus itinere⁵
- 36.) *Huszna*, et
- 37.) *Ticha* occurrunt, non longe ab amne dissiti, ac intra montium convalles loco sterili sepositi. Accensentur *Unghvárino*, superato monte *Polonina*.
- 38.) *Szucha*, et
- 39.) *Lyuta* haud meliore situ visuntur, propior ille ad *Unghum*, iste remotior, atque amniculi cognominis fontibus, quin et laxo agro, et vernae sementis patiente insignis. Sunt in vicis *Ungh-váriensibus*. Sunt hi⁶ in orientem.

¹ corr. ex *dificili* ² corr. ex *abiegnis* ³ corr. ex *praetio* ⁴ corr. ex *eos* ⁵ *paret Unghváriensi ... latus itinere* corr. ex *iam flexo in meridiem per orientale Unghi latus, itinere. Paret Unghváriensi dominationi*; cum apparet has sententias a copista temerarie inter se permutatas esse, ordine eorum transverso; non enim *Uzsok*, sed pagi duo sequentes occurrunt „itinere iam flexo in meridiem” ⁶ corr. ex *hic*

- 40.) *Polena*. Agro circumsidetur vasto, sed infoecundo ob soli situsque iniquitatem; pabulo montano cum primis¹ abundat, quod iuga [p. 82.] *Poloninae* educant. Itaque vix alius ovibus alendis locus opportunior, si ea seu industria, seu opibus essent incolae. Heri partim *Barkoczii* sunt, partim *Clara Kapy*, comitis *Iosephi Szent-Iványi* coniux.
- 41.) *Bisztra*. Diversus ab eo, quem in extremo septentrione eiusdem nominis nunc vidimus. Hinc et *Turia Bisztra* dicitur. Vicinus est *Comitatui Bereghiensis*, commoditatum earundem, quas ad *Polena* meminimus. Paret eidem *Clarae Kapy*. Rivus, qui hac <defluit>,² duntaxat inter capita *Turiae* refertur. Infra hunc ad solem occiduum
- 42.) *Lipótz* est, tenuis extra modum viculus. Habet ex montibus pabuli divitibus opportunitatis quidpiam alendo pecori. Accensetur ad ditionem *Unghvariensem*. Inde situ in occidentem represso
- 43.) *Viszka* consedit, eiusdem, et commoditatis, et dominationis vicus. Inferne
- 44.) *Csornoholova* non incommode positus est. Vicinus ei adsedit [p. 83.]
- 45.) *Bukócz, L. B. Iohanni Szent Iványi* adscriptus, ac prope hunc
- 46.) *Szmerekowa, Horváthorum* de *Palócz* possessio. Mitior huic et situs, et ager obtigit, quippe meridie obiacens. Silvas habet vastas, et multa fago spissas; incolas autem, qui pro agri sui habita laxitate impensius rusticarentur, paucos.
- 47.) *Wulsinka* angusto adeo rure est, ut vicinorum terreno indigeat, quod pascendo pecudi aequo sibi pretio depeciscuntur incolae. Ovium stabulationes loco originem dedisse, vulgi est narratio. Est in potestate *Moksaii* de eadem.
- 48.) *Uj-Szemere*, quia situ, quam priores illi, benigniore est, gleba gaudet, segeti vernae potissimum haud inimica.
- 49.) *Ó-Szemere*, fluvio *Turia* adhaesit, estque cognomini, quem nunc meminimus, simillimus. Uterque iuribus *Orosziorum* de *Csicser* obstrictus est. [p. 84.]
- 50.) *Kis Turicza* et
- 51.) *Nagy-Turicza* sunt situ intra montes infelici. Tametsi enim rus habeant vastum, sterile tamen id est, neque idoneum satis rustico. Spectant ad iura comitum *Barkoczy* de *Szala*; iam vero connubii iure in potestate baronum *Segnei*, et *Ghilányi*.
- 52.) *Paszika*, silvis *Ruthenorum* industria devastatis, ad ripam *Turiae* amnis impositus. Nomen sane ab extirpatis silvis dialecto *Ruthenica* inditum. Servit *Horváthiis* de *Palócz*, quorum haeredium.
- 53.) *Poroszkó* commode insedit ad *Bisztra* rivum in *Turiam* incurrentem. Agro est apriore, quam fert montanus situs, ideoque sementi haud iniquo. Silvis circumsidetur vastis, ea in parte in primis, quae *Bereghiensibus* obiacet. Censetur in eorundem *Horváth* de *Palócz* haerediis. Iam *Orosziorum* de *Csicser* est, ex connubii, cuius meminimus, legibus. [p. 85.]
- 54.) *Mokra* viculus modicus, et arcta valle intra montes conclusus. Spectat ex testamento *Barlokiano* ad familiam *Bucsi*.
- 55.) *Gaidos* in *Unghváriensis*, et *Bereghiensis Provinciae* limitibus ita positus, ut partem alteram hi, illi alteram antiquo iure admensam sibi habeant. Ager frumentarius angustus vico est. Proinde haud multos alit incolas, eosque cultu vineatico, qui et ipse modicus est, distentos. Paret partim baroni *Vécseio*, partim *Horváthiis* de *Palócz*.

¹ corr. ex *cumprimis* ² add. a nobis

- 56.) *Iglincz* habitus cum priore eiusdem, nam neque rure est copiosiore, et pari studio vitem colit, fructus sic satis mensis haud opiparis idonei. Adscribitur nuptiarum beneficio *Segneiis*, atque *Ghyhaniis*. Nam haeredium *Barkócziorum* est.
- 57.) *Andrasótz* vicus omnino exilis, sive agrum existimes, sive incolas. Colit vitem, gaudetque silvis glandium feracibus. Est *Barkócziano* iure, in potestate *Segneiorum*. [p. 86.]
- 58.) *Ráko* tametsi valet situ, agro tamen est iniquo. Adsedit *Turiae* amniculo, loco prorsus commodo. Rus fere omne lapidibus coobrutum est. Adscribitur *Horváthiis* de *Pálócz*.
- 59.) *Kübler* utriusque, quos nunc memoravimus, vicinus. Quia emergit e montibus, agro quodammodo felicior. Censetur eodem illo, quod diximus, iure, in ditione *Segneiorum*, et *Ghylányiorum*.
- 60.) *Orosz Remete*, ita nuncupatus, ut discerneretur a cognominibus vicis aliis, quos in *Szobránziensi* processu dabimus. Interluitur a *Turia* amne, in cuius alterutra ripa, aut montibus eremitatem ritus *Ruthenici* coluisse aliquando, nomen indicio est. Rus ei, quam vicinis obtigit, mitius est. Servit *Horváthiis* de *Pálócz*.
- 61.) *Antalótz* agro, et opportunitate reliqua priori consimilis. Quin et heros habet eosdem.
- 62.) *Horllya* profundius in orientem recedit, estque omni ad agricolandum commoditate praeditus. Apertum illi terrenum, et mitescentibus iugis montium, hic atque illic collibus distin[p. 87.]ctum, qui vitem hospitaliter alunt, magno incolarum avocamento: quippe qui, re frumentaria neglecta, vineatico labore malunt distineri. Silvae loco circumfusae, glandiferae sunt. Heros numerat complures. Praecipui sunt barones *Perényi*, *Segnei*, *Ghylányi*, *Seredii*, et *Horváth* de *Palócz*, item *Pribék* de *Ville*, alii.
- 63.) *Orlyova*, vix refert vicum, ita tenuis est, et undiquaque silvis circumsessus. Iacet propter *Latoriczam*. Ante *Barkocziis* fuit, nunc *Segneiis*, et *Ghyhaniis* obnoxius.
- 64.) *Dubroka*. Quod ad viam regiam in collimitio *Comitatus Bereghiensis* consedit, multis commeantium ultro citroque militum insolentiis¹ ad paucitatem redactus, iam fere nudus incolis est. Hic quoque *Bacchus*² antecellit *Cererem*, seu ob studia colonorum, seu ob agri frumentarii defectum.³ Servit baroni *Szent-Iványi*, et *Segney*.
- 65.) *Lehótz*, et incolae, et ager indolem referunt cum priori eandem. Nempe dominatur heic vitis fructus propemodum eximii. Est in potestate *Orosziorum* de *Csicser*, aliorumque. [p. 88.]
- 66.) *Csertisz* itidem viti, quam frumento, hospitalior, heris, quibus priores, adscriptus.
- 67.) *Szlatina*, intra montes, sed aprico positu, rursus vitem colit magis, quam agrum frumentarium. Adtinet ad eandem *Orosziorum* familiam.
- 68.) *Valkaja*, infelix vicus, quia ob iter positus, quod *Ungh-váro Munkácsum* ducit. Saepe exturbatum accepimus colonorum impatientia, an transmigrantium importunitate? Incolae et numero pauci, et fortunis tenues, malunt viti, quam frumento operari. Dominantur tenui huic vico liberi barones *Szent Iványi*, et *Segnei*.
- 69.) *Sztrippó*. Locus non ex se modo, sed ex situs etiam importunitate tenuis, quippe inter montes reiectus; est ditionis *Unghváriensis*.
- 70.) *Orosz-Komorotz*, commoditate est tenui, quae tamen haud refugiat vitem. Servit partim *Orosziis* de *Csicser*, partim baroni *Szent Iványi*.

¹ corr. ex *insolentia* ² corr. ex *Bachus* ³ corr. ex *deffectum*

71.) *Raboncza*¹ ex arcta inter [p. 89.] montes positione agrum accepit angustum. Incolas certe iam dudum amisit, ut vix supersint, qui nomen vici tueantur. Est *Unghvariensis* dominationis.

72.) *Laz* vici est vestigium, agro modico, et qualibuscunque vineis adhuc cultum. Itidem ditionis *Ungh-váriensis*.

73.) *Árok*, vicinus *Unghváro*, sed exilis. Intra montes enim consedit, unde rus accepit sterile. Paret eidem dominio.

74.) *Gereny*,² silvis, agro frumentario, et vineis, rureque laxo circumfusus, in vicis censetur, qui sunt eximia ad rusticandum opportunitate. Situ certe amoenus adeo, ut cum quovis alio conferri posse existimetur. Incolae *Hungari* sunt, admissis tamen in supplementum *Ruthenis*. Arcis rudera, quae mons loco vicinus ostendit, supra memoravimus. Confinis *Unghvaro* est, eiusdemque iuribus accensus.

75.) *Radváncz* proxime *Unghváro* accedit, sub monte decliviori, qui ei a septentrione obiacet. Agro laetatur fertili, sed modico nimium, quippe quem *Unghvá*[p. 90.]*riense* hinc, *Gerenyense* illinc territorium in arctum cogit. Silvarum prorsus egenus est. Alluitur stagno, quod *Ungho*, si aquis intumescat, offunditur. Alioquin vicus ipse nobilium est sedes, agrestibus, qui hic pauci colunt, arcis ditioni adscriptis.

76.) *Kollát-Helymecz* nomen, originemque genti *Kollát*, cuius hodieque haeredium est, impertivit. Certe a *Kyrál-Helymecz*, qui est apud *Zemplinienses*, *Kollátiorum* hac adpellatione discriminatur. Vicus ipse, nulli toto hoc, quem obiicimus, tractu secundus. Mitescentibus enim montibus, in amoenam fertilemque planitiem agrum explicat. Colles vite sunt consiti, reliquum silvae glandis feraces insident. Insignem loco decorem templum conciliat *Hungarorum*, rotundo colli impositum: nam e longinquo adspectantibus arcis speciem ingerit. Praeter *Kollátios*, partem vici familia quoque *Kende* possidet.

77.) *Darócz* amoenam foecundamque planitiem occupat. Hanc collis orienti [p. 91.] oppositus, et modica vite consitus distinguit. Idem illud stagnum, quod ad *Radvánczum* exundat ex *Ungho*, vicum adluit. Adinet ad familiam *Kállai* de *Nagy Kálló*.

78.) *Felső Baranya*. Situs iucunditatem, aperta enim planitie consedit, inamoenam faciunt *Latoriczae* eluviones,³ quae agrum ex se fertilem non raro corrumpunt. Sunt ei silvae glandiferae. *Baranyaiorum* est haeredium, sed nec alii desunt nobiles isthic degentes.

79.) *Alsó Baranya* eodem, quo prior, et agro praeditus, et expositus iniuriis. Colitur a nobilibus, paucis e rustica gente admissis.

80.) *Nagy Gejőcz*, vicinus *Latoriczae*, positu omnino ob diluvia damno. Ager tamen, qua est immunis ab aquarum iniuriis, egregie fertilis est. Plurium nobilium sedibus frequentatur, haud tamen exclusis agricolis.

81.) *Kis-Gejőcz* eiusdem cum priori ad *Latoriczam* positionis, atque iniuriarum. Nomen *minoris* forte ab agri angustia accepit, [p. 92.] quippe quae fere nimia est. Silvarum tamen non eget, quae, si faveat anni temperies, uberem glandem ferunt. Est *Viczmándiorum* haerediolum, qui isthic colunt cum nobilibus aliis. Rusticanae sedes potissimum *Horváthiorum* de *Palócz* sunt, qui et silvas peculiare habent.

82.) *Kereknye*. Hic ille vicus est, cuius *Omodaei* palatini monumentum, quod supra intertexuimus, mentionem habet. Est hodieque insignis vicus, campestri⁴ territorio, eoque

¹ corr. ex *Rakoncza* sec. [P]^b f. 15v. ² corr. ex *Geteny* sec. [P]^b f. 16r. ³ corr. ex *elluviones* ⁴ corr. ex *campestris*

ubere circumfusus. Stagnum *Radvānczense* et huc pertingit. Iam et desertum *Hoszu-mezeő* eius agro admensi sunt heri, quorum hic villa est rustica. Pertinet ad ditionem *Unghváriensem*.

83.) *Minaj* olim etiam *Ninaj* dictus, in oppidi, et arcis *Ungh-váriensis* obtutu, foecunda planitie residens. Est cognominis familiae *Minai* sedes, atque haereditas. Nec desunt nobiles alii possessionis participes. Incolae rustici pauci numero.

84.) *Ketergény* priori simillimus. Censetur in haerediis *Kollátorum*, sed quod ii quidem, aere alieno pridem obrutum, familiae *Orosz* de *Csicser* aliisque permiserunt. [p. 93.]

85.) *Csaszlotz* occupat fertilem iucundamque planitiem, modico territorio circumscrip-
tam. Partem vici potio-rem baro *Horváth* de *Murányitz* possidet, reliquum *Petrovai* de eadem, nobiles item alii, qui isthic colunt.

86.) *Homok* a sabulosa humo id nominis accepit. Nam *homok* sabulum, arenamque *Hungari* dicunt. Ius in vicum haereditarium est familiae *Vér*, sed *Homokiis*, et *Tabi* pignori datum. Tenuis est, et non tam a rusticis, quam nobilibus cultus.

87.) *Kontzháza* habet agrum agricolationi sic satis idoneum, silvulam item, modicam quidem eam, sed pro vici portione sufficientem. Est in pignore Societatis *Iesu Unghváriensis*, quibus hic villa rustica est, redditus eximii.

88.) *Kis Ráth* silvis glandiferis circumsessus, agris gaudet amicis sementi, quia prope abest a *Latoricza*. Non raro eius exundationibus adfligitur. Colitur ab *Hungaris*. Est familiae *Rátki* de *Kis Ráth*.

89.) *Nagy Ráth* in vicinia pri[p. 94.]oris,¹ itaque agri, et opportunitatis simillimae. Iam desertum est, incolis dudum vacuum. Est iuris baronum *Vécsei*.

90.) *Szúrte* angusto est agro frumentario, at silvis utraque *Latoriczae* ripa fere ad *Tibiscum* usque procurrentibus. Multa his glans innascitur saginandis porcis commoda. Itaque amant hic possessionis qualemcunque modum habere etiam ditiores familiae. Certe, heros omnes percensuisse difficile fuerit. Praecipui sunt, e magnatibus baro *Vécsei*, cui praeter muratum praetorium, et villam rusticam, traiectus amnis, mola item obnoxia est; e nobilibus *Horváth* de *Palócz*. Ad hos et decimarum redditus, qui fiunt ex saginata pecude, adtinent.

91.) *Csap*, in occidentali *Tibisci* ripa, loco ob frequentes exundationes iniquissimo positus. Quia enim in agrum omni aquarum mole iamdudum² amnis incubuit, par[p. 95.] tem³ eius eximiam abrasit; adieciturque *Szabolcsensium* vico *Zurk* alluvionum iure. Aedes certe saepius abstulit, quin nostra hac aetate templum, solido opere medio vico eductum, cum insigni vici portione subruit, absorpsitque penitus. Quamobrem angustiore in dies fit terreno, ut iam cogantur incolae sementem alienis agris facere. Quod ab amnis clade superest, silvae sunt glandiferae, et pomaria quantivis proventus. Traiectus ad *Szabolcsenses* baronis *Vécsei* est.

92.) *Ásván* inter silvas, quas hinc *Latoricza*, illinc *Tibiscus* lambit, medius. Ad eum modum non raro ab amne ripas supergresso circumluitur, ut sine remigio egredi e vico nequeant. Possidetur a barone *Vécsei*.

93.) *Salamon*, et hic *Tibisco* magno suo damno adhaesit, quippe agri parte eximia iam exutus. Ad retundendas eluviones eductis aggeribus praemuniunt se incolae, sed plerumque

¹ -oris nonnisi in loco custodis reperitur; corr. a nobis ² corr. ex iam dudum ³ -tem nonnisi in loco custodis reperitur; corr. a nobis

conatu irritato. Nam ubi semel rupti sunt aggeres, strages in agro editur eo no[p. 96.]centior, quo maiore impetu aquarum se moles diffundit. Colunt vicum piscatores, in primis dominationi *Unghváriensi*, ad quem locus pertinet, obnoxii. Trans *Tibiscum* sunt:

94.) *Györötske*, in meridionali amnis ripa, loco paulum tutiore repositus. Agro certe, et silvis gaudet insignibus. Pertinet ad baronem *Segnyei*.

95.) *Záhony*. Hic quoque commode positus est, atque agro circumsessus fertili. Herus baro *Vécsei* traiectum isthic *Tibisci* instruxit, opportunum viatoribus. Atque hi fuere vici *Processus Unghváriensis*. [p. 100.]¹

MEMBRUM II.

DE

Processu Szobrántziensi.

PROOEMIUM²

Szobrántzensem Processum hunc dixere a *Szobrántz* copioso olim oppido. Occupat is oram comitatus occidentalem perpetua montium serie a *Zempliniensibus* discretus. Reliqua in meridiem, et orientem plana sunt, et vicis frequentia.

SECTIO UNICA

DE

Arce, oppido, et vicis Processus Szobráncziensis.

S Y N O P S I S.

Vinnae arcis exordia incognita: fuit Vinnaianorum, et Nagy-Mihályiorum ³ haereditium: an sit Ruthenorum opus? eius habitus. §. I.	Szobránczii, dum floreret, iura peculiararia: abiit oppidum in villam. §. II.
	Vici Processus Szobráncziensis. §. III.

§. I.

Arx Vinna

Vinnae arcis exordia incognita: fuit Vinnaianorum et Nagy Mihályiorum heredia:

[p. 102.] Arcis originem impensa opera scrutantibus nec quidquam se obtulit, praeter possessores, priscos illos, et hodiernos. Fuere autem cognomines *Vinnaii*, alias *Eödönfi*, utrique de *Nagy mihály*. Nimirum, uti copiosa, et dives possessionum fuit gens *Nagy Mihályiorum*, ita facta subinde patrimonii divisione, pro vetere illo more, a vicis, quos ex haereditate obtinere, nomina sunt mutuati. Ad eum modum a *Sztár* vico apud

¹ pp. 97–99. vacuae sunt ² corr. ex *proemium* ³ corr. ex *Nagy-Mihályum*

Zemplinienses limitaneo, et unius milliaris intervallo a *Vinna* in occidentem seposito, *Sztárai* dicti sunt de *Nagy-Mihály* denominatione retenta. Universim ius castellanatus, quod vocant, in arce *Vinna*, penes *Nagy Mihályios* fuit, sexui admodum virili proprium, cum possessiones reliquae utrique sexui ex aequo sunt adscriptae. Arx ipsa situs est ardui, difficilesque habet aditus, ob praerupta montis, cui adsedit, latera. Mole est non plane [p. 103.] vasta, et ex ingenio aetatis, qua fuit educta, ita substructa, ut novis subinde accessionibus nunc augeri, nunc instaurari debuerit. Incingitur moenibus altis, validisque. Si coniecturae dare quidpiam velimus, aut *Ruthenorum* erit opus, his oris late post *Hungarorum* ingressum, et constitutum regnum habitantium, aut certe tunc excitatum, cum adversus *Tartarorum*, et *Cumanorum* incursus per fugio accolis fuit. Sunt, qui existiment, recentius esse opus a heris eo fine excitatum, ut haberent, ubi cum ipsi tuto agerent, tum rusticas merces, vinum^{a)} potissimum deponerent. Nam et fornices laxos habet, et depressas¹ in profundum cellas vinarias. In historia nec quicquam de arce legas, quam quod saeculo superiore in potestatem venerit seditiosorum. Utebatur enim eadem cum *Ungh-váro* fortuna, in primis ea tempestate, quam commoverat *Tökölius*. Nempe, *Ungh-váro* sub iugum raptó, *Vinnam* quoque seditiosi anno MDCLXXXIV. insederant, *Schultzii* auspiciis altero post anno recepta *Cassovia* recuperatam denuo. An res obsidione, vel deditioe potius gesta [p. 104.] sit, non reperio. Sane, ad defensandum arci roboris parum, ita non multum praesidii inerat. Velitationibus circumpositam regionem non vacavisse certum est. Tuentur adhuc² a ruinis molem possessores, quibus hic fornices sunt, et conditoria, quae adhibitis³ castellano et *Hajdonibus*, custodiunt omnium sollicitissime.

an sit
Ruthenorum
opus?

bodiernus
habitus.

§. II.

Oppidum Szobrántz

Szobrántz, cum valuit adhuc, oppidum fuit laxum, et copiosum, atque iuribus donatum eximiis. In his fuit mensura liquidorum peculiaris, qua hodieque utuntur, qui ex incolis supererant. Habuit et ius carniū vendendarum non ad pondus, sed pro lubitu, quas peregre⁴ inferre ad oppidi mercatus licuit. Habuit enim stas in annos singulos nundinas, insigni convenarum actas celebritate. Eam hic male feria [p. 105.] torum hominum licentiam fuisse memorant, ut acceptas sibi alibi iniurias isthic ulcisci aequum, iustumque habuerint. Frequentes rixantis plebis minae fuerunt: *Tu mihi, si vir es, ad Szobrántzense forum venito, vicem ego tibi reddam cumulatissimam*. Nimirum, mercatus causa semet venisse simulantes, adversarios indagabant, cum quibus tanquam in campo *Martio* congrederentur. Eam licentiam, nisi in homicidia desineret,⁵ impune dimissam fuisse, adhuc meminerunt accolae. Itaque, plus huc nonnunquam rixatorum verberonumque, quam mercatorum confluebat. Iam dilapsis, nescio, ob quas causas, incolis, in vastitatem abiit, vix enim aedium quidquam superest, praeter baronum *Gombos*, atque nobilium *Fekete* curias, et baronis *Sztárai* tabernam diversoriam. Situ ad montium radices amoeno fuit,

Szobrántzii,
dum
floreret, iura
peculiaria:

abiit oppidum
in villam.

^{a)} Ideo *Vinnam*, *Sarmatico* vocabulo adpellatam credunt, quod condendis vinis exaedificata fuerit. Nolumus contraire, qualibuscunq̄ coniecturis, in re dubia, neque indaganda facile.

¹ corr. ex *depraessas* ² corr. ex *ad huc* ³ corr. ex *ad hibitis* ⁴ corr. ex *peraegre* ⁵ corr. ex *de sineret*

agro ad haec foecundo, et frumenti omnis generis feraci. Interluitur amniculo *Hornya*, qui supra *Hunkocz* editus, hac in lacunas *Fekete-viz* decurrit. [p. 106.]

§. III.

Vici Processus Szobráncziensis

PROOEMIUM¹

Recensebimus eos ad hunc modum, ut e vicinia oppidi *Szobráncz* progressi, aquilonares primum, occidentales postea designemus, dum facto circuitu, mediterraneos² quoque obeamus.

1.) *Tiba*, orientalis *Szobránczo* vicus, positus est campestri, a quo haud effoeto,³ sed deserto a colonis agro gaudet. Itaque insidetur locus a nobilibus, *Szemere*, *Ibrány*, *Pribék*, et successoribus *Fekete*. Altius consedit

2.) *Vajnatina*, vicus curialis, in quo praetoria, et sedes visuntur baronis *Sztárai*, nobilium *Pogány*, *Tomsics*, *Patai*, et [p. 107.] qui⁴ in iura familiae *Sziny* successerunt. Occupat collem, estque agro sterili.

3.) *Koromlya*, extremo orae huius angulo, qua est Processui *Unghváriensi* in orientem confinis, ita positus, ut vicum *Huszák*, et *Vajmatinam* utrinque habeat limitaneos. Finditur rivulus, qui e montibus vicinis delapsus in *Hornyam*⁵ postea exit. Coloni *Rutheni* sunt, heri plures, puta: *Horváthii* de *Pálócz*, *Pribékii* de *Villye*, *Pogány*, et quos *Rátki* de *Kis-Ráth* testamento scripsit; et alii.

4.) *Kolibabócz*, suppar priori, hoc est collino agro, neque eo fertili. Pertinet in primis ad familiam *Tomsics*, et alios.

5.) *Eördög* *Porubka*, hoc, quidquid infausti^{a)} nominis est, varie derivat vulgus. Alii enim uterinos fratres, quibus de possessione vici male conveniebat, instinctu diabolico, isthic se contrucidasse, atque vico nomen *Diaboli-Porubka*, aiunt reliquisse. Rursus alii facinorosum quendam e *Nagy-Mi*[p. 108.] *hályiorum* gente, cum se ad frugem reduci haud pateretur, isthuc exactum, atque ne opprobrio esset familiae, *Eördög*, hoc est diabolum fuisse adpellatum perhibent. A quo demum vico ipsi nomen sit communicatum. Locus modicus, et ex montium vicinitate sterilis. Est in potestate successorum *Nagy-Mihályiorum*.

6.) *Baskócz*, tenuium incolarum vicus, tametsi agro per montium radices diffuso, et capaci. Ius hic baronum *Gombos* est, aliorumque.

7.) *Prékopa*, positus et agro priori consimilis. Paret *Kiss Ráthensi* parochi, et nobilibus aliis.

8.) *Konyus* intra silvas eadem regione secedit, colitque praeter agrum asperum vitem, sed tenuibus vineolis positam. Est in *Szemeriorum*, *Tomcsiorum*, aliorumque herediis.

9.) *Bejnetine*, extremo processus huius angulo, qua is ad septentrionem vergit, et *Uj-Kemenczeiensibus* conterminus est. Itaque, montibus circumsidetur,⁶ estque rure infelici.

^{a)} *Ördög*, Hungaris diabolus est.

¹ corr. ex *proemium* ² corr. ex *mediteraneos* ³ corr. ex *efoeto* ⁴ qui nonnisi in loco custodis reperitur; corr. a nobis ⁵ corr. ex *Hornyam* ⁶ corr. ex *circum sidetur*

Vacant incolae praeter exiguam rusticationem calci exurendae, si sint, qui aere eam redimant. Possessores plures, quam reris, numerat. Tuentur nimirum iura sua, *Szemereyii*, *Tomcsicsii*, [p. 109.] *Sziniorum* successores, *Horváthii* de *Palócz*, *Pongrácz* de *Szent Miklós* et *Óvár*, ceteri.

10.) *Várallya* nomen inde traxit, quod arci subsitus est, cuius rudera retruso praeruptoque intra montes positu visuntur. Tenue fuisse opus, vestigia indicant; credo, latrocinantium *Ruthenorum*, cum *Hungaris* insultarent, perfugium. Nec quidquam enim de arcis seu nomine, seu factis constat. Ipse vicus ex iniquo positu, rus indeptus est sterile, et duri cultus. Paret in primis *Dráveczkiiis*, aliisque. Hinc amniculus *Hornya* deiicitur.

11.) *Hunykotz* inhaeret montis *Vichorlyát* radicibus, agrum nactus haud incommodum. Est baronum *Gombos*, et plurium.

12.) *Hlivisce*, suppar priori, et agri, et situs natura. Est *Szemereiorum* possessio, *Vayi*, *Pribéki*, *Stephani*¹ *Mokcsai*, *Csathó*, *Fekete*, et *Adami Horváth* de *Palócz*, ac aliorum.

13.) *Ubris*, modicus viculus, agro minus fertili. Est Societatis Iesu *Ungh-váriensis*, nobilium item *Csathó* de *Fige*. Sunt et nobiles *Ubrisii*. [p. 110.]

14.) *Jeszenó*, indolem habet prioris, in heris autem familiam *Szemere*, reliquos.

15.) *Felső Ribnicze* iisdem montibus *Vichorlyát* adsedit,² situ haud omnino felici. Transmittit rivum e proximis convallibus demanantem, <qui>³ hinc in stagnum prolapsus *Fekete-viz* incurrit. Pertinet ad *Nagy-Mihályios*.

16.) *Felső Remete* adhuc radices *Vichorlyáthi* tenet, nec quidquam clementiore situ. Est in eius agro, inter montis, quem diximus, iuga, vallis profunda, quam lacus^{b) i} offundit, aquarum dives, et trutis hospitalis. Amniculum is effundit, qui vico interluto exit in idem illud stagnum, cui *Fekete viz* nomen est. Pertinet ad *Nagy-Mihályios*.

17.) *Németh Poruba*, si ex nomine capias argumentum, coloniam esse oportuit *Germanorum*, quam exsectis⁴ silvis hic posuerint. *Németh* enim *Germanum* *Hungaris*, *poruba* caesas silvas *Ruthenis* significat. Nullum hodie gentis eius vestigium superest. Trahit ager permultum vitii ex [p. 111.] montis *Vichorlyát*, cuius radices insedit, vicinitate. Heri sunt successores *Nagy Mihályiani*.

18.) *Josza*, eodem montium tractu, neque mitiore agro exaedificatus. Paret *Abrahamo Vaj*.

19.) *Klokócsó* insedit ad *Vichorlati* pedem, rure haud meliore praeditus. Est *Szemereiorum* successorum, et *Nagy Mihályiorum*.

20.) *Huszin*,⁵ viculus omnino tenuis, agro, et heris priori suppar.

21.) *Sáros-Revisztye*, ita dictus, quod coenoso loco positus est. Quia enim rivi e convallibus *Vichorlyát* demanantes ista ora lentescunt, uliginosam faciunt humum. Paret *Abrahamo Vaj*, *Tabodi*, et aliis successoribus *Nagy Mihályianis*.

22.) *Kalusa*. Eadem et huic denominationis ratio. Coenum *Rutheni* sic vocant. Iacet sub monte *Vichorlyát*, agro iniquo, neque multorum incolarum. Paret *Nagy-Mihályianis*⁶ successoribus. [p. 112.]

b) Descripsimus eum supra, parte *Generali Memb. I. §. 2. num. I.*

¹ corr. ex *Stepháni* ² corr. ex *ad sedit* ³ add. a nobis ⁴ corr. ex *ex sectis* ⁵ ita et in [P]^a f. 17r; [P]^b f. 20r; recte *Kuszin* ⁶ corr. ex *Nagy-Mihályianis*

ⁱ Locum in nota b.) citatum vide in hoc tomo in p. 250.

- 23.) *Bauka* sub *Vinnaiensi* monte situ commode positus, sed destitutus tamen agro frumentario. Gaudet curiali praerogativa, tametsi habitetur ab agricolis, qui, si velint¹ sementis quidpiam facere, ligonibus per montium dorsa, et suspensa latera humum subigant, necesse est. Id, quia tolerandae vitae haud sufficit, pastinatione apud *Vinnaienses* stipem mereri sueverunt. Pertinet ad barones *Gombos*, et nobiles *Csemiczki*.
- 24.) *Vinna*, insignis vicus, et qui re frumentaria non minus, quam vineatica pulchre proficit. Locus ipse intra montes secedit, sed ager sementi idoneus in planitiem explicatur. Qua vitis posita est, aprici sunt colles, et accipiendis meridianis solibus idonei. Connectuntur his *Szent-Keresztenses* vineae, quas non minore assiduitate, quam suas illas, *Vinnaienses* excolunt. Haeredium est gentis *Nagy Mihályianae*, unde inter plures est dispertita possessio vici. Quorum plures hic sua praetoria sedesque posuere. In his sunt barones *Gombos*, nobiles *Szemere*, *Kazinczi*, et *Draveczy*. [p. 113.]
- 25.) *Henselótz*, *Zempliniensibus* adfinis, montes limitaneos subsedit, ex quorum contagio agro est aspero, et ad colendum importuno. Dominantur ei *Nagy Mihályiorum* successores.
- 26.) *Tarna* collem tenet modice editum, est et viti hospitalis, quam incolae iuxta cum agro solerter colunt. Est in *Szirmaiorum*² potestate.
- 27.) *Izbugya*, extremus isto tractu *Unghváriensium* vicus, insedit ripam utramque *Laborczae*, quae simul ita vicum dispertit, ut pars eius citerior *Unghvariensi Provinciae*, *Zempliniensi*³ ulterior accenseatur. Nisi frequenti amnis exundatione corrumperetur ager, haud quidem fraudaret colonum. Possessio plurium est, atque *Viczmándiorum* in primis, qui isthic colunt. Pridem est, cum rusticorum numero diminui coepit.
- 28.) *Sztranyán*, aquilonari *Laborczae* margine ita positus, ut ab oppido *Nagy Mihály*, quod ei apud *Zemplinienses* obiacet, solus amnis intercurso dirimatur. Situs, qui ei [p. 114.] cum agro fertili obtigit, amoenus est, ideoque herorum etiam sedibus cultus. In his est praeter baronem *Gombos*, *Abrahamus Vai*, qui hic praetorium ad castelli modum solido opere substructum habet.
- 29.) *Verbócz* prope ad eundem amnem adsedit, a saliceto *Ruthenis* forte sic dictus. Planitie offunditur fertili, sed quam diluvia *Laborczae* haud raro perdunt. Habitat a pluribus nobilibus, quibus ius in vicum est. Quod a rusticis colitur, cum ad alios, tum ad *Szirmaios* potissimum adtinet.
- 30.) *Csecsabó* positionis est commodae, et campestris, agro sementi amico. Est in *Kazincziorum* potestate.
- 31.) *Jesztreb*, vocabulum *Sarmaticum* vulturem significat. Et hic planitie laetatur foecunda, possideturque praecipue a *Szirmaiis*, caeteris.
- 32.) *Nagy Zalacska*, nobilium coloniam diceret, tam multi hic consederunt. Singulis possessionis quidam modus [p. 115.] est. Inter hos et rustici, qui hic agunt, dispertiti sunt.
- 33.) *Kis Zalacska*, minorem dixerunt a tenuiore colonorum numero, an angustiore agro. Sedet in regia via, quae hac *Nagy Mihályo* transit *Unghvárinum*. In eius vicinia stagnum *Fekete-víz*, cuius meminimus, saepius diffunditur. Accensetur iuribus *Niczkiorum*, *Pankotaiorum*, et qui hic sunt, successoribus *Nagy Mihályianis* reliquis.
- 34.) *Nagy Géseny*, commodo agro, neque eo angusto praeditus, quorsum forte denominatio respicit. Potiuntur vico cum plures nobiles, tum in primis baro *Gombos*.

¹ corr. ex *velut* ² corr. ex *Szyrmaiorum* ³ corr. ex *Zempliensi*

- 35.) *Lutska*. Nomen vici *Sarmaticum* exile pratum significat. Consedit in ripa stagni *Fekete-viz*, estque eam ob rem uvido, sed idoneo tamen agricolationi <terreno>,¹ qua inde recedit longius, trans lacustrem illum amnem.
- 36.) *Zavatka* est fertili campo prope ad viam regiam depositus. Possessionem vici *Tabo*[p. 116.]*dii* de *Fékes-háza*, et *Horváthii* de *Palócz* inter se² partiuntur.
- 37.) *Fekes-háza* est locus curialis, idemque et situs opportunitate, et agri praestantia priori nec quidquam concedens. Ubi stagnum *Fekete viz* intumuit, totam pratorum regionem non raro offundit. Dedit natales, et nomen familiae *Tabodi* de *Fekes-háza*.
- 38.) *Sáros-Remete*, sortitur id nominis a coenoso situ, quem hinc *Fekete-viz*, illinc deiecti e *Vichorlyát* monte rivi efficiunt. Et est omnino uliginoso positu, neque tamen, qua is elevatior est, sterili. Est in *Szemereiorum* haerediis.
- 39.) *Hanajna*, vicus olim copiosus, sed exundantis stagni *Fekete viz* iniuriis in solitudinem redactus. Pontibus id iunxere, uti longis, ita necessariis profecto, ob perniciabilem eius traiectionem. Itaque gaudet iure telonii, quod herorum est. Sunt hi *Nagy Miháliei*, atque nunc quidem *Iohannis Nagy Mihályii* vidua, *Iuditha Teleki*. Amplum gentis eiusdem castellum hic fuit; iam diversoria est taberna. [p. 117.]
- 40.) *Felső Revistye* rivo adsedit, qui a *felső Ribnicze* demissus isthac fertur, et in *Fekete viz* incurrit. Agro est aperto, et rei frumentariae haud iniquo.
- 41.) *Bunkótz*, ad eundem rivum, apud quem superior repositus, ideoque obnoxius eluvionibus. Est *Dráveczkyorum*.
- 42.) *Porosztó* inter silvas retrusus, agro nec modico est, nec effoeto. Potitur vico familia *Pribik* de *Villye*, et qui forte sunt, reliqui.
- 43.) *Osztro*. Et hic silvis circumclusus est. Quod prope ad amniculum *Horny* positus est, infestatur frequenter eluvionibus. Est in plurium potestate.
- 44.) *Szobráncz Komorócz* tenet eiusdem rivi occidentalem ripam, oppido cognomini vicinus. In dies tenuiorem fieri accepimus. Est *Kazincziorum*, *Pogányiorum*, reliquorum.
- 45.) *Uj-Ribnyicze* sedebat olim in via regia, unde ob frequentia militum [p. 118.] hac commigrantium³ hospitia loco se movit, et intra silvas ad occidentem vergentes secessit. Territorio exiguo est, haud tamen iniquo ad rusticandum. Rivus, qui a *Felső Ribnicze* demittitur, adluit vicum, molamque versat. Dominantur ei *Dráveczkii*. [p. 122.]⁴

MEMBRUM III.

DE

Processu Palóczyensi.

Mutuatur nomen a *Palócz*, totius regiunculae praecipuo. Quos habet vicos, per planam omnes apertamque regionem utraque fere *Unghi* ripa sparsi sunt, sed in primis occidentali. Nam in orientem arctius tractus hic procurrit. Meridiem hinc⁵ *Latoricza*, qua se amniculus *Ortó* insinuat, illinc *Laborcza* describit. Utrobique autem *Zempliniensi*

¹ add. a nobis ² corr. ex *interse* ³ corr. ex *comigrantium* ⁴ p. 121. vacua est ⁵ corr. ex *huic*

Provinciae adfinis est. Nullae hic seu arces, seu oppida insunt: proinde sola vicorum designatione contenti simus, oportet. Sunt autem: [p. 123.]

1.) *Palótz*, situs commodissimi, insedit enim planitie ampla, hinc agro frumentario, illinc glandiferis silvis late insessus. Quercinae eae sunt, et glandium feraces, atque ad milliaris intervallum facile protensae. Medias fere *Unghus* in plures fissus alveos interlabitur. Qui, ubi coepit exundare, et silvas offundit, et connexa his prata. Sunt in mediis nemoribus depressa passim loca, et ad fovearum modum cavata, quae amne ripas supergresso, opplentur aquis et piscibus. Itaque decrescente amne, sollicite fovearum istiusmodi exitus obturant incolae. Quod ubi fecere, iamque diminutae¹ sunt [p. 124.] aquae, ingentem vim piscium intercipiunt. Ferae contra colles, et loca editiora quaerunt, si vis aquarum ingruat. Agminatim hic damae, leporesque concurrunt, ne gurgitibus hauriantur. Adsunt mox vecti monoxilis agricolae, atque impotentes fugae animantes partim vivas intercipiunt, partim venabulis fustibusque contrucidant. Silvarum laus omnis in glandis proventu posita est. Qui si ex anni ingenio successit, non domesticos modo greges porcorum, sed peregre etiam huc adpulsos alit, saginatque. Castellum vico inaedificatum ad comites *Barkóczios* pertinet. Tota eius substructio ex saeculi more, hoc est eleganter facta, et laxis palatiis, ac conclavibus instructa est. Est et *Horváthiis* avita in vico haereditas. Quocirca *Horváthii* de *Pálocz* veterrimo iure dicuntur. Hinc certe *Adamus* de *Horváth*, vir doctus et elegans prodiit, cuius nos cura, atque studio in describenda hac provincia unice profecimus.ⁱ [p. 125.]

2.) *Viszoka*, nomen pure *Sarmaticum*, quod situm notat elevatiorem, forte quod editiore *Unghi* ripa positus, planitie non minus hilari, quam foecunda circumsidetur. Pons hic amni iniectus publico provinciae sumtu sustentatur. Est Praepositurae *S. Crucis* de *Lelesz*.

3.) *Bajánháza*, altius in aquilonem subductus. Qua ab *Ungho* subluitur, eluvionum damnis infestus est; quae inde recedunt, tametsi angusto sint terreno, utilia tamen sunt agricolationi. Est *Orosziorum*.

4.) *Veskótz* in ripa amnis *Orthó* eo felicius consedit, quo ab *Ungho* remotius. Si enim² prata ei adsita excipias, ab inundatione securus est. Itaque segete in primis proficit. Pauci hic rustici, plurimi nobiles degunt.

5.) *Tegenye* vico *Palócz* a meridie subsitus. Rure est amoeno, ac fertili, sed exiguo, ac quod doleas, *Unghi* praeterlabentis iniuriis exposito. Nobilium hic quoque sedes est; agrestes incolas paucos numeraveris. Praecipua in vicum iura barones *Vécsei*, nobiles *Orosz* de *Csicser*, et *Horváthii* de *Palócz* habent. [p. 126.]

6.) *Mogyorós*, opima nobilium colonia, non minus situs hilaritate, quam agri praestantia insignis. Silva, quam habet, fluviolo *Orthó* adsita est, quam summa cura intemeratam servant incolae. Horum praecipui sunt *Harasztii* de eadem, *Kardós*, *Nyomároki* etc. Huic

7.) *Kerész* proximus adhaesit, cuius etiam indolem retinet. Est nobilium sedes, obnoxia eluvionibus. In primis dominantur *Harasztii*, *Kardosii*, reliqui.

8.) *Mokcsa* eandem vicinitatem tenet, patiturque iniurias easdem. Hinc familia *Mókcsai* prodiit, ruri dedita, atque isthic colens.

¹ corr. ex *dimminutae* ² si enim corr. ex. *sienim*

ⁱ De „cura et studio” *Adami Pálóczi Horváth*, quibus in hac *Notitia* locupletanda *Belio* operam navavit, vide praefationem nostram.

- 9.) *Csicser*, modico intervallo a *Latoricza* disiunctus, et ab agro oppidi *Nagy-Kaposs* alveo fluvii *Ortho* disiunctus: accolae *Udves* dicunt, perniciosum eum, et infamem diluviis. Quae ubi invaluerunt, vici prata silvasque obruunt penitus. Hac demta calamitate, iucundo est et situ, et territorio. Paret familiae *Csicseri*, vico cognomini. [p. 127.] Hinc *Orosziorum* quoque gens denominationem arcessit, ut de *Csicser* dicatur. Sunt et *Kendiis* suae isthic possessiones ex connubio *Berzeviczii* de *Darócz*, ut alios taceamus.
- 10.) *Bessi*, meridionali *Latoriczae* margine, eadem prorsus regione positus, ubi *Laborcza* eidem coadunatur. Si quis alius, hic profecto situ est iucundus, gleba fertilis. Neque nudus est silvis, quae in hac amnium corrivatione nemorosae sunt, et late diffusae. Ius in vicum barones *Klobuschitzki* habent, et *Oroszii* de *Csicser*.
- 11.) *Vaján* ripam occupat *Laborczae* aquilonarem, et navali traiectu insignem. Cuius ceterior margo *Ungh-váriensium* est, *Zempliniensium* ulterior, *Deregyöiensibus* adscriptus. Vicus omnis a vulgo nobilium insidetur, qui rus, quod habent, colunt assidue, eluvionum malis subinde adflicti.
- 12.) *Iste* eodem hoc confluentium amnium angulo inhaesit, *Laborczae* tamen viciniori. [p. 128.] Rus heic quoque nobiles colunt. Incolis agrestibus *Mocskaii*, *Berzeviczii*, et *Bánóczii* dominantur.
- 13.) *Kis-Szeretva*, haud longe a confluentibus *Unghi* et *Laborczae* in aquilonem reductus. Agro gaudet rustico in primis idoneo. Partem vici occidentalem nobiles colunt, agreste vulgus reliquam.
- 14.) *Nagy Szeretva* tenet occidentalem *Ungh*¹ ripam, situ utique hilari, neque non opportuno agricolationi. Sicco caelo, et dum amnis suas admodum aquas vehit, traiectus hic est *Palóczam* versus. Incolarum plerique nobiles sunt, perpauci rustici. Est et familiae *Szirmai* sua in vico possessio.
- 15.) *Szenna*, eodem *Unghi* latere, sed altius paullo in aquilonem resedit, ea prorsus ora, ubi stagnum *Fekete-viz* in *Unghum* se exonerat. Agro fertili est, et amoeno. Ambigo, an non a copiosis foeniseiciis nomen traxerit. Censetur in ditione comitum *Petheő* de *Gerse*, et baronum *Vécsei*; utrisque sua hic sunt praetoria.
- 16.) *Pályin* secedit ab *Ungho* in [p. 129.] occiduum solem, estque rure laudatissimo, silvis ad *Laborczam* usque decurrentibus. Colunt vicum nobiles in primis, paucis admissis rusticis.
- 17.) *Kraszka*, et
- 18.) *Rebrin* ad eum modum confines, ut vici unius speciem referant. Uterque tenuis, et *Laborczae* exundanti obiectus. Ille a comitibus *Barkóczy*, familia *Szirmay*,² aliisque nobilibus, hic a dictis comitibus cum nobilibus quibusdam possidetur.
- 19.) *Solymós* insedit supra vicum *Szenna* ad stagnum *Fekete-viz*, omni ad rusticandum opportunitate praeditus. Tenent vicum iidem comites *Barkóczii*, barones *Vécsei*, et *Szirmai*.
- 20.) *Lakárt* ultra stagnum *Ungho* adsedit, tenuitque antea gemino aedium ordine utramque amnis ripam, sed quarum meridionalem illam annis superioribus *Unghus* abrasit. Nimirum, cum ripis nequiret contineri, novos sibi alveos excavavit, in quos [p. 130.] invectus, quidquid ea parte fuit aedium, subruit, absorpsitque. Elaboraverunt, omni ope

¹ corr. ex *Ungh-vári* sec. [P]^a f. 19v; [P]^b f. 23r ² corr. ex *Szirmay*

provinciae magistratus, ut obiectis aggeribus coercerent amnem, continerentque intra ripas. Ac profecerant omnino magna impensa, atque diuturnis operis eo usque, ut nemo non crederet, immunem posthac vicum a damnis fore. Verum vix cessatum fuit ab opere, cum exuberante aquarum mole, vasti illi aggeres perrupti sunt, tantumque toto, qua depressior est, agro stragis editum, quantum vix antea meminere incolae. His fracti malis iam et sementem faciunt exiliorem, et foenum cogunt parcius, quippe in herba adhuc limo, et qua non illuvie alia corruptum. Rus certe partem maximam salicetis silvescit. Est¹ vicus partim in *Unghváriensis*, partim in *Lelesziensis* Praepositurae ditione.

21.) *Bező* laxo, et fertili gaudet territorio, estque incolarum simul frequentia vicus toto hoc processu facile copiosissimus. Nec quidquam ei ad rusticationis cum fructu [p. 131.] instituendae opportunitatem deest, quam quod eadem fere, qua prior, *Unghi* violentia foedetur subinde. Diffusus enim et agrum late obruit, et vicum, atque id quandoque haud sine hominum, pecorumque iactura. Adtinuit olim ad *Rákóczios*, nunc iure materno est comitum ab *Aspermont*, sed *Francisco* seniori *Barkoczio* pignori datus. Possidetur a comite *Thoma Berényi* de *Karácns Berény*. Vicinus huic est

22.) *Pinkótz*, propter *Unghum*, hilari positu, agro foecundo egregiaeque rusticationis circumsessus. Totus curialis est, *Adami Horváth* de *Palócz* opimum haeredium, qui suam isthic sedem posuit, novo ad castelli modum opere instruendam. In malis vici exundationes *Unghi*, quas toties questi sumus, recensueris, quae hic quoque et frequentes sunt, et saevae.

23.) *Sáros-Polyanka*, fert id nominis ab uliginoso positu, quem amniculi, alter ab oppido *Szobránecz*, cui *Hor*[p. 132.]*nii* nomen est, alter a *Felső-Ribnyitze* delapsus, isthic confluentes efficiunt. Si enim exundare eos contingat, vix adiri potest, ita circumquaque offunditur. Atque ea re fit, ut detumescentibus etiam aquis, suspensa tamen humus maneat, atque vix permeabilis. Piscium et cancrorum insignis vico proventus, sed et ager, qua est erectior,² laudem habet fertilitatis. Adscribitur pluribus: in his sunt *Csathó* de *Fige*, *Orosz* de *Csicser*, *Dráveczki* et *Tabodi*.

24.) *Szenteske* tam exilis est, ut vix colonis duobus sufficiat. Terrenum tamen foecundum habet, sed impeditum silvis, quae ita vicum incingunt, ut oculis simul subducant. Paret *Pongráczii*, et *Miskoltzii*.

25.) *Kereszt* eodem est habitu, quo priores illi. Subluitur fluvio *Horny*, quem et *Szobráneczensem* vocant. Habitat a duobus forte colonis. Ius in vicum plures sibi vendicant, *Csatho*, *Ibrányi*, atque *Orosz*, qui hic rusticam villam instruxit. [p. 133.]

26.) *Tassolya*, vicus omnino modicus, et intra silvas repositus. Laetatur agro fertili. Plures fere nobiles alit, quam rusticos. Est possessio comitum *Barkóczii*, *Orosziorum* de *Csicser*, aliorum.

27.) *Zahar*, vicinus *Tassolyae*, *Bező*, et *Pinkocz*, haud longe ab occidentali *Unghi* ripa discedit. Laudabili est agro, iuris autem cum *Bezeő* eiusdem.

28.) *Jenke* supra *Zahar* locum obtinet, hilarem, sed ob montium vicinitatem fertilem minus. Ager *Unghváriensi* limitaneus est. Frequentatur nobilium quarundam familiarum habitationibus: in his sunt *Horváthii* de *Palócz*, *Pribékii*, *Ibránii*, alii.

¹ corr. ex et ² corr. ex *errectior*

29.) *Alsó Némethi* colli modice erecto¹ insedit. Est oppido *Unghvár* adfinis, atque non plane nullius ad rusticandum opportunitatis, qua ager est humilior: nam qua in colles adsurgit, sterile scit. Colonos habet [p. 134.] paucos. Suas hic sedes collocavere *Pongraczii* de *Szent Miklós*, et *Ovár*, nec non *Hevesii*.

30.) *Felső Némethi*, altius in aquilonem submotus, prorsus limitaneus est *Unghváro* ea via, quae *Szobránczum*, et *Nagy Mihályium* Unghvárino deducit: quod vicum non infrequenter extra modum diminuit.² Ager collinus est partim, idemque effoetus, partim planus, et fertilis. Est baronum *Horváth* de *Murányitz* possessio.

31.) *Korcsova* iisdem, quas diximus, viae regiae iniuriis ad vastitatem redactus, ut solitudo iam sit. Agro praedita priori quam simillimo. Herus est idem baro *Horváth* de *Murányicz*. [p. 138.]³

MEMBRUM IV.

DE

Processu Kapossiensi.

Kapossiensem dixerunt processum hunc, nomine ab oppido, quod ei unicum inest, *Nagy-Kaposs* arcessito. Regiuncula est totius comitatus facile amoenissima. Nam et aperta planitie, ab *Unghváriensis* oppidi collimitio, hac in occidentem, in orientem illinc excurrit, dum a meridie *Latoriczae* alveo terminatur; neque amnium eluvionibus aequae, uti *Palóczensis*, obnoxius est. Proinde uno quasi obtutu, quidquid ei locorum inest, exhibebimus.

§. I.

Oppidum Nagykaposs

Nagy Kaposs, seu *Kaposs maius* vocant, uti oppidum a vico, cui *Kis*, hoc est *minus Kaposs* nomen est, discriminaretur. Copiosum id olim fuit, et incolis, etiam e nobilitate frequentens. Quia enim comitia provinciolae vetere instituto hic agebantur, nobilium haud pauci domos hic sibi paravere, ut haberent, ubi diverterent convocati, aut secederent etiam, cum erat a rusticanis operis vacatio. Medio oppido praetorium eductum fuit, ubi coirent ordines, uti capax multitudinis, ita ex temporum eorum ingenio [p. 140.] haud incommode factum. Sed publicam eam domum publicae regionis calamitates deiecerunt, ut iam nihil praeter deforme rudus supersit. *Hommonnaiorum* fuisse opus, non uno constat indicio. Praeterquam enim, quod gens ea studiosa fuit elegantiae, atque decoris, provinciolam certe nostram in primis deperiebat, nihilque in ea seu fovenda, seu ornanda faciebant residui. Aedificio deleto, comitiisque *Unghvárum* delatis, multum celebritatis oppido decessit. Accessere demum dura, et infelicia tempora, quae quin reliquum oppido decus prorsus detraherent, parum abfuit. Sed perduravit hucusque, uti

Kapossii priscinus status:

frequentabatur olim provinciae comitiolis:

praetorium eo fini eductum, iam rudus est:

cultus oppidi hodiernus:

¹ corr. ex *errecto* ² corr. ex *dimminuit* ³ p. 137. vacua est

*incolae,
et horum
occupatio:*

heri.

non incultum, ita civibus haud inane. *Hungari* sunt plerique omnes, opificiis partim, partim agricolatione vitam degentes. Utraque enim occupatione proficiunt. Et cultum quidem rusticum ager vel invitis extorquet, pinguis ille, atque apertus. Opificia vernacula fructuosa facit mercatum raritas. Caret scilicet oppidum nundinarum iuribus, praeter oppidorum morem. Itaque quod cuique in [p. 141.] re familiari necessum est, domi id procurant. Est oppidum in ditione Praepositurae *Sanctae Crucis Lelesziensis*, quae ei trans amnem *Latoricza* in meridiem obiacet.

§. II.

Vici Processus Kapossiensis

- 1.) *Kis-Kaposs*, suburbium oppidi crederes, ita ei vicinus adsedit. Rus, quod non infoecundum habet, pone *Laborczam* decurrit, usque ad *Csicseriensium* terminos. Censetur in eadem *Lelesziensi* ditione, cui hic insignis est villa rustica.
- 2.) *Csepely*, vicus curialis, *Nagy Kaposso* a meridie confinis, tametsi agro est laudabili, partem tamen maximam desertus iacet. Est *Moksaiorum*. [p. 142.]
- 3.) *Keletsény* in ripa *Latoricza* positus, prioribus aliquanto infeliciores, ob amnis iniurias. Silvis tamen adfluit. Dominantur ei *C. Barkóczii*, et nobilium quidam isthic colentes.
- 4.) *Nyárad* situ est mediterraneo, fertili et amoena planitie circumfusus. Exilitatem inde conicias, quod vix a tribus colonis habitetur. Est familiae *Nyáradi* gentilitius.
- 5.) *Mocsár*, reducto versus amnem *Latoricza* positus, non minus hilari, quam fertili agro laetatur. Est in haerediis *ordinis Paulli Primi Eremitae Coenobii*, quod apud *Zemplinienses* est, *Ujhelyiensis*.
- 6.) *Nagy Szelmencz* propius *Latorczae* adhaesit, quocirca nequit immunis esse ab amnis iniuriis. Rure colitur pingui, et amico sementi. Est *Orosziorum* de *Csicser*, *Csatho* de *Fige*.
- 7.) *Kis Szelmencz* secedit paullulum ab amne. Agri natura eadem, quae fuit prioris. Caeteroquin totus a nobilibus, qui eum sibi vindicant, incolitur. Est hic eximius possessionis modus familiae *Csató* de *Fige*. [p. 143.]
- 8.) *Dobo Ruszka*, reductiore in mediterraneum situ. Fuit olim Inclytae Familiae *Dobo* de *Ruszka* gentilitius, iure connubii cum *Bező*, et *Zahar*, quos in *Paloczensi Processu* nominavimus. Postea in *Rákócziorum* potestatem venit. Iam comitis *Aspermontii* est, per quem *Francisco Barkoczi* pignori oppositus.
- 9.) *Ptruksa*, silvoso rure viculus, idemque *Latorczae* adpositus. Est *Palágyiorum*.
- 10.) *Palágy*, haeredium *Palagyorum*, qui natales vico debent. Terreno est foecundo, et idoneo rei rusticae.
- 11.) *Palágy-Komorócz* discriminis causa sic dictus, ne cum *Szobránicz Komorócz* permisceatur. Nihil prioribus deterior, sive agrum spectes, sive numerum incolarum. Praeter *Palágyiorum* haereditatem, in possessionis partem *Schemschei* quoque veniunt. Nunc in potestate est partim baronis *Szent Iványi*, partim *Ladislai Keresztes*.
- 12.) *Gálócz*, commodus et agro, et reliqua [p. 144.] opportunitate viculus. Insident eum nobiles *Galóczii*, et agrestium alteruter.
- 13.) *Botfalva*. Nec quidquam heic desideraveris, quod pertinet ad commodam agricolationem. Vicinus adsedit vico *Sislócz*, et praedio sive deserto *Trask*. Colitur a nobilibus

quibusdam, parte tamen eximia baroni *Iohanni Szent-Iványi* accensus, qui villam hic rusticam posuit.

14.) *Sislótz*, si molem spectes, exiguus, sed profecto opportunus colono. Est itidem in baronis *Szent Iványi* potestate.

15.) *Tarnócz* si quis alius, hic profecto locum insedit non magis amoenitate, quam agri praestantia commendabilem. Confinis est *Botfalvae*, *Eör*, et *Darmae*. Est in potestate praecipuarum¹ nobilium familiarum *Olosvári*, et *Keszí*: admissis simul nobilibus aliis.

16.) *Bozoss* ultimus *Processus Kapossiensis*, qua in aquilonem desinit, vicus, idemque *Unghváriensium* agro adfinis. Parvi[p. 145.]tatem vici agri fertilitas compensat. Adsedit occidentali *Unghi* ripae, factusque est illustrior praetorio, quod anno 1716. *Georgius Ráthi*² solido opere heic instruxit. Est haeredium gentis eiusdem.

17.) *Darma*, priscis *Durma* dictus, refert prioris ingenium, estque in via positus *Unghváriensi*. Colunt nobiles, tametsi partem maximam *Palágyii* cum nobilibus aliis sibi vendicent.

18.) *Eör* vicinissimus est *Durmae*, sed in meridiem paullo repressus profundius. Nihil ei ad laudatissimum vicum deest, ita et agro valet, et opportunitate alia. Prorsus nobilium est sedes strenue isthic rusticantium. In his princeps est familia *Orosz* de *Csicser*, et secunda huic *Csató* de *Fige*, denique *Fekete* de *Ivány*.

19.) *Bátva* et hic a nobilibus colitur, iuxta et rusticis baroni *Szent Iványi* subditis. Gaudet agro amoeni positus, foecunditatis eximiae.

20.) *Pálló*, trifariam divisa possessio, cuius pars una *Unghváriensi* ditioni, altera [p. 146.] comitibus *Barkóczi*, residua *Orosziis* de *Csicser*, et vulgo nobilium adscripta est. Omnia in agro laudaveris, praeter pratorum infelicitatem, quae, cum opportunum maxime est [...],³ *Unghi* eluvionibus sueverunt obrui.

21.) *Máttýutz* seu *Máttýócz*. Et situs cum priori concordat, et pratorum calamitas. Coloni sunt nobiles, qui rusticis vix quidquam ad habitandum fecere residui. In possessoribus tamen potiores sunt baro *Szent-Iványi*, et *Orosz* de *Csicser*.

22.) *Vajkócz* haud procul ab *Ungho* dissedit, itaque frequenter exundationum iniuriis ea ruris parte contemneratur, quae ad amnem⁴ propius accedit. Reliqua et amoena sunt, et foecunda. Plures incolarum nobiles sunt, quam rustici.

23.) *Budaháza* interius versus orientem recedit. Felici est terreno, quem nobiles potissimum colunt. In praecipuis est nobilis *Szent Iványi*. Agrestes pauci insunt. Tantum de *Comitatu Unghváriensi*.

¹ corr. ex *praecipuorum* ² corr. ex *Rátki* sec. [P]^b f. 26v ³ haud scio an hic aliquid a copista omissum sit ⁴ corr. ex *adannem*

TABULA ITINERARIA

*Comitatus Ungváriensis.*I. In *Poloniam*

Ungváro superato monte *Temnik* adverso amne *Ungh* ad *Uzsok*¹ mil. 6.

II. In *Comitatum Bereghiensem*

Ungváro per desertum oppidum² *Szerenye* mil. 2.
inde *Munkácsium*

III. In *Comitatum Szabolcsensem*

Ungváro gemino³ per *Tibiscum* traiectu *Csap*, aut *Záhony*⁴ mil. 2.

IV. In *Comitatum Zempliniensem* passim

Ungváro *Leleszinum*. mil. 2.
Indidem *Nagy Mibály* mil. 4.

FINIS COMITATUS UNGVÁRIENSIS.⁵

¹ corr. ex *Uzsok* ² *oppidum* iterum descriptum a nobis deletum ³ ante verbum *gemino* vocula *per*, quod sine dubio erronee a copista adsertum erat, a nobis deletum est ⁴ corr. ex *Zákony* ⁵ *Finis Comitatus Ungváriensis* add. a nobis

MATTHIAS BELIUS:
COMITATUS BEREGLIENSIS

TEXTUM RECENSUERUNT
NOTISQUE INSTRUXERUNT

ZOLTANUS GŐZSY
GREGORIUS STEPHANUS TÓTH

PRAEFATUS EST
GREGORIUS STEPHANUS TÓTH

BEVEZETÉS

I. A kéziratok családfája

II. A vármegyeleírás elkészítésének folyamata

E vármegyeleírás elkészítéséről tudjuk a legkevesebbet. A Helytartótanácsnak írt, 1732. július 9-én kelt levelében Bél Mátyás azt állítja, hogy a főispán ígért neki információkat Bereg vármegyéről.¹ A beregi főispán 1732-ben bethlenfalvi Szentiványi János báró volt,² ám nincs nyoma annak, hogy segített volna Bélnek. Nagyon valószínű, hogy még 1741-ben sem készült el a leírás, mivel a Bél Károly András által ekkor készített *Compendium Hungariae Geographicum* című műben, amely bevallottan és minden kétséget kizáróan a *Notitia* vármegyeleírásai alapján készült, Bereg vármegye alatt az áll, hogy „deest”, vagyis „hiányzik”.³ Vagyis Bél igen későn kezdett hozzá a leírás elkészítéséhez. Ez azonban nem példa nélküli. Ismeretes, hogy Bél utolsó éveiben is dolgozott, így Gömör leírását halála évében, 1749-ben fejezte be.⁴ Vagyis bizonyosan Bél 1741 után készítette el a vármegye leírását (a).

Ami a leírást illeti, csak három 19. századi másolatban, sőt átiratban maradt ránk (B, C, D – ezek egyazon szöveg másolatai kis változtatással). A B kézirat elején az olvasható, hogy Laurensik Keresztély készítette, akit egyébként nagy valószínűséggel Bencsik József primási könyvtáros kért fel erre. Azonban Laurenstik csak kiegészítette, kipótolta a szöveget, mivel számos helyen Bél – illetve munkatársa, Matolai János – szerzőségére lehet ismerni a műben. Ilyen áruklódó jel lehet az Anonymusra való hivatkozás, az esztergomi káptalani oklevelek használata, és még számos elem (ld. a). Úgy véljük, aprólékos munkával különválasztható az eredeti Bél-szöveg és a Laurensik-féle pótlás.

A B szövegen valószínűleg Bencsik végzett javításokat, majd erről a javított szövegről tisztázatot készült (C). Ezt másolta le Gyurikovits György valamikor 1833 után (D). A kézirat végén olvasható megjegyzése szerint Gyurikovits még tudott az eredeti, Bél-féle kézitról, amit Bencsik kérésére Laurensik kiegészített (ld. a). Ő egyébként azt is sugalmazza, hogy Laurensik – aki egyébként Gyurikovits szavaival élve „nagyivó” (*capitalis potator*) volt – csak „küldött valamit” a Bencsik által feltett kérdések alapján, s ebből készült volna a leírás.⁵ Ennek viszont némileg ellentmond a B és C kézirat címe, ahol a beregi főesperes szerzőként (vagy éppen szerkesztőként) van feltüntetve.⁶

1 „Bereghiemsem, cuius notitias suppeditaturum se sponndit Dominus Supremus Comes.” Ld. Bél Mátyás levelét a Helytartótanácsnak. Pozsony, 1732. júl. 9. Közölve: TÓTH 2006² Függ. IV.

2 FALLENBÜCHL 1994. 68.

3 Ld. RL K 1.1. p. 265. A *Compendium*ra még l. TÓTH 2007. I. 93–94.

4 Ld. TÓTH 2007. II. 238.

5 Ld. a 7. jegyzetet.

6 Vö. BALOGH 1985. 9.

III. A kéziratok ismertetése

a

1: -

2: [Comitatus Bereghiensis.]

3: (A kézirat nem található)

4: Bereg vármegye leírása.

5: Bél bizonyosan elkészítette Bereg vármegye leírását, és annak valamilyen kézírata a 19. század elején még hozzáférhető volt az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtárban. Ennek egyik legfontosabb bizonyítéka, hogy Gyurikovits György jogtörténész (1780–1848), a Bél-kéziratok egyik buzgó kutatója és másolója az általa készített másolatban (D) határozottan ezt állította. Ugyanakkor azt is hozzátette, hogy a mondott kézirat csonka (*mancum*) volt, és ezt egészítette ki – Bencsik József primási könyvtáros kérésére és megkeresésére – Laurensik Keresztély munkácsi plébános a neki küldött kérdések alapján, 1823-ban.⁷ Habár ma már az eredeti Bél-féle szöveg nem ismert előttünk, csupán a Laurensik-féle redakció, illetve annak másolatai (ld. B, C, D), az utóbbi szövegéből egyértelmű, hogy Laurensik – vagy esetleg Bencsik⁸ – összeszerkesztette a Bél-féle eredeti szöveget és az újonnan gyűjtött anyagot (amint arra Gyurikovits megjegyzése is utal), vagyis a szöveg nem pusztán a munkácsi plébános kései alkotása.

E megállapítást számos részlet igazolja. Az egyik ilyen a munkácsi Szent Miklós monostor 1360. évi alapítólevelének ismertetése a műben (ld. B pp. 19–20.),⁹ ezzel a befejező mondattal: „Originale Foundationis huius in Archivo V. Capituli Posoniensis asservatur.” (uo. p. 20.). Bél ugyanis egy másik kéziratot kötetben saját kezűleg másolta le ezt az oklevelet,¹⁰ alighanem a káptalan levéltárában, ahová az esztergomi érsek jóindulata folytán vélhetőleg ugyanúgy bejárása volt, mint az érseki levéltárba.¹¹ Megjegyzendő, hogy nem sokkal alább egy másik, 1458-ban kelt okiratról is ugyanez az állítás olvasható, vagyis, hogy a pozsonyi káptalan levéltárában található.¹² Ezért igen valószínű, hogy eme oklevelet Bél kutatta fel, és vette bele a leírásba. Szintén bizonyíték lehet még az Anonymusra való hivatkozás,¹³ mivel ezt Bél sok más esetben is megtette. Bél ugyanis Anonymus művét, ahol lehetett, máshol is felhasználta az egyes vármegyeleírásokban, sokszor hivatkozva az 1746-os Schwandtner-féle kiadásra, amelyhez ő írt előszót.¹⁴ Kissé gyanús azonban, hogy a mondott helyen nem hivatkozik az említett Schwandtner-kiadás oldalszámára, s maga a megfogalmazás sem vall annyira Bélre, ami miatt az is felmerülhet, hogy ez a megjegyzés valójában Laurensiktól ered.

A szövegen egyébként általában érezhető, hogy jelentős részét Bél Mátyás írta. Nagyon tipikus például a vármegye nemzetiségeinek bemutatása, ahol a magyarok a szöveg szerint „ragaszkodnak régi szokásaikhoz” (*tenaces veterum institutorum*).¹⁵

7 „Nota. Christianus Laurensik ab A. 1817. usque 1833. Parochum Catholicum egit Munkatsini. Anno 1823. Ios. Bentsik primatialis Bibliothecarius provocavit eundem, ut mancum de Comitatu Beregh Belii manuscriptum, quod in Bibliotheca primatiali Strigonii jacet, suppleret. Ad quam provocationem secundum quaestiones ei missas Laurensik (secus capitalis potator) fecit aliquid, & Bentsikio misit. Inde consurrexit praesens Notitia Comitatus Beregh. G. Gy. mp.” Ld. D f. 35r.

8 Gyurikovics mintha arra akarna utalni a jegyzetében, hogy Bencsik volt a végső szerkesztő. Ld. az előző jegyzetet.

9 Az alapítólevél dátuma tévesen 1630-nak írva.

10 A Bél írásával készült másolatot I. Matthias Bél: *Diplomatarium Hungariae* (Kollár Ádám által összeállított gyűjtemény, részben eredeti Bél-kéziratokkal, részben másolatokkal). MOL I 7, 46–47. pp. 153–154.

11 L. *Gömör vármegye* 21. jegyzet. Még I. I. köt. 105–106.

12 „Decretum hoc in V. Capituli Posoniensis reperitur.” Ld. B p. 20.

13 „Inter priscos regionis huius incolas referimus Hunnos (?), qui teste Anonymo Belae notario Kioviam, et Galiciam emensi, per Montes Carpathi ac indubie per passum Vrchovinensem anno 895. Duce Almo Hungariam ingressi sunt, et primum ad Munkács conserterunt...” Ld. B p. 11.

14 Ld. erre TÓTH 2013. 600.

15 B p. 11. Kiadásunkban ld. a 319. oldalon. Vári magyar lakosainak jellemzésekor ismét előkerül ez a gondolat: „Incolas Hungaros, priscos illos, adhuc retinuit, institutorum, atque sermonis aviti tenacissimos.” Ld. B p. 52.

Ez a megállapítás nagyon sok vármegyeleírásban megjelenik.¹⁶ Ugyancsak jellemző a leírás kezdő mondata a vármegye nevének eredetéről és a vármegye „névadóiról”, illetve a határok kijelölőiről, akik az országot hajdan vármegyékre, a vármegyéket pedig járásokra osztották fel.¹⁷ E gondolat is számos vármegyeleírásban felbukkan, többé-kevésbé ugyanezekkel a szavakkal.¹⁸ De általában a szöveg jelentős részének megfogalmazásán is érezhető Bél, illetve Matolai stílusa, mint például a kissé keresett „amoenus” („gyönyörű”, „bájos”, „szeretnivaló”) szó sűrű használata természeti leírásoknál, vagy a szintén ritka „maeandrus” („folyókanyarulat”) előfordulása.¹⁹

Úgy gondolom tehát, hogy a primási könyvtárban volt egy, Bél vagy munkatársa által írt szöveg-kezdemény, amely azonban vagy valóban csonka volt, vagy pedig csak hiányos; ezért kért meg Bencsik egy helyi embert, hogy egészítse ki azt. A kezdetleges fogalmazvány-szintű szövegállapotot sejteti a természetföldrajzi tagozat első tizenkét fejezetének szokatlan rövidege.²⁰

6: Bél valószínűleg igen későn készíthette el a leírást. Amennyiben valóban tőle származik az Anonymusra való utalás, akkor a szöveg 1746–1749 között készülhetett, vagyis a geszta megjelenése és a szerző halála között. Az egészen bizonyos, hogy a leírás 1741 utáni, ahogyan azt fentebb, a keletkezéstörténet áttekintésekor jeleztük.

B

1: EFK Hist. I. mmmm/1.

2: **Topo-graphica [!] Descriptio Comitatus Bereghiensis per Christianum Laurentsik Archi-diaconum Bereghiensem, et Parochum Munkátsiensem adornata Anno 1823.**

3: 62 pp. 390×245 mm.

4: Bereg vármegye leírása. Egy része bizonyosan Béltől származik (ld. a), a szerző halála (1749) utáni eseményekre, adatokra vonatkozó részek pedig Laurentsik Keresztély beregi főesperestől. Ezekből egyébként viszonylag sok előfordul a szövegben, vagyis látható hogy Laurentsik sokat dolgozott a kiegészítéseken.²¹

16 Ld. pl. Vas vármegye leírásában a magyarok bemutatásakor: „Cetera aviti decoris, institutorumque, tam sunt tenaces, quam qui maxime.” BÉL 2012. 275. Másol, Győr leírásában viszont a németekről is hasonló írt: „Nam primores alii, et quibus sua quadra vivere datum est, tenaces sunt moris patrii”. BÉL 2016. 168. Tolna vármegye leírásában, Pincehely ismertetésénél: „Oppidani Hungari sunt, prisci moris tenaces.” BÉL 2017. 172. A példákat még hosszan lehetne sorolni.

17 „Bereghiensem comitatum olim ab oppido Beregh ita adpellavere, nostri illi homines, qui regionem in comitatus primi dispertiverunt.” Ld. B p. 1.

18 Ld. pl. Árva vármegye leírásában: „Designavere Comitatum, prisci illi metatores, in Processus duos, ex situs habitu, ita dispertitos, ut, qui in aquilonem vergit, superior dicatur; Inferior, qui in austrum.” Ld. BÉL 2011. 79. Komárom vármegye leírásában: „Trifariam dispertivere primi metatores Provinciam Comaromiensem...” Ld. BÉL 2016. 297. Igen hasonlóan Somogy ismertetésében: „Trifariam primi illi metatores comitatum definiverunt...” BÉL 2017. 225.

19 Az „amoenus” különböző alakjai Bereg vármegye leírásában tizenötösör (!) fordulnak elő. Íme egy jellemző példa: „Reliqua ad eandem plagam regio, in amoenam diffunditur planitiem...” Ld. B p. 23. Összehasonlításképpen: a Bereg vármegye ismertetésével közel azonos hosszúságú szövegben, Ung vármegye leírásában hasonló sűrűséggel, hús alkalommal szerepel az „amoenus”. Lássunk innen is egy részletet: „Mitescentibus enim montibus, in amoenam fertilemque planitiem agrum explicat.” Ld. kiadásunkban a 276. oldalon. A „maeandrus” előfordulása Bereg ismertetésében: „Hinc digressus minus jam sonorus ob maeandros, quibus mirum in modum ludit...” B p. 5. Ugyanez a szó ismét Ung leírásában: „Nactus enim agrum humiliorem, late evagatur, corruptoque terreno, dum intra ripas redit, novos haud raro maeandros cavat...” Ld. kiadásunkban a 252. oldalon.

20 Ld. a kiadásunkban a 310–313. oldalon.

21 A Laurentsik-féle kiegészítésekre talán legszebb példa az a részlet, ahol megemlíti, hogy 1805. december 11-én ő vitte a Szent Koronát tartalmazó ládát, amikor a felségjelvényt a Napóleon ellen vívott háború, és a magyar határhoz közeli (morvaországi) harci cselekmények miatt a munkácsi várba szállították: „Celebritati eius, nostra hac aetate, multum addit, quod Sacra regni Corona, saeviente in visceribus regni Gallico furore, sub Francisco I. Rege, et Caesare, anno 1805. 11. Decembris hic reclusa fuerit, nobis arcam, cui imposita fuerat, deferentibus.” Ld. B p. 24.

5: Másolat. A szövegben néhol ismeretlen kéz javítása, kiegészítése látható. Egy helyen, ahol Laurensik Schmitt Miklós történetíró egyik művére utal, de nem írja, melyikre, ceruzával mellette olvasható: „cujus operis?” („melyik műve?”).²² Vélhetően Bencsik József prímási könyvtáros készítette a javításokat. Erre vall a sorrendben következő kézirat (C) is, amelynek a címében az áll, hogy Bencsik átnézte, amit Laurensik írt, és mivel a kézirat másolója a mondott javításoknak eleget tett,²³ feltehető, hogy e javítások Bencsik revíziójából erednek.

6: 1823. (Ld. a címet.)

C

1: EFK Hist. I. nnnn.

2: **Topographica Descriptio Comitatus Bereghiensis, Authore Christiano Laurensik, Parocho Oppidi Munkáts, revisa per Josephum Bencsik, Bibliothecarium Primatiale. 1824.**

3: 42 ff. 400×260 mm.

4: Bereg vármegye leírása.

5: Az előző kézirat (B) tisztázata. Így Bencsiknek az előző kéziratban (B) ceruzával írt kérdése („cujus operis?”) itt már – sajátos módon – tisztázatlanul olvasható (C f. 16r).

6: 1824. (Ld. a címet.)

D

1: OSZK Kézirattár Fol. Lat. 3377.

2: **Topographica descriptio Comitatus Bereghiensis. auctore Christiano Laurensik Parocho Oppidi Munkáts, revisa per Iosephum Bentsik Bibliothecarium Primat. inter Manuscripta Matthiae Belii in Bibliotheca Primatiali conservata.**

3: 55 ff. 390×255 mm.

4: ff. 1–35.: Bereg vármegye leírása; 36–52: Mantissa ad Comitatum Bereghiensem a Georgio Gyurikovits adjecta; ff. 53–54.: Schönborn Jenő Ervin gróf beregi főispán levele a rendekhez (1791, nyomtatvány); f. 55.: Mappa partem Com. Bereghiensis exhibens (1835, nyomtatott).

5: A leírás (ff. 1–35.) a második esztergomi példány (C) másolata. Gyurikovits György készítette. A kézirat a mi szempontunkból csupán Gyurikovits szöveg végi megjegyzése miatt érdekes (ld. a).

6: 1833 után (ld. Gyurikovits megjegyzését).²⁴

IV. A vármegyeleírás rövid ismertetése és a szövegkiadás elvei

Bereg vármegye leírása szerkezetileg teljes, de tartalma, szövegezése hullámzó minőségű, köszönhetően elsősorban annak, hogy részben Bél Mátyás, részben pedig Laurensik Keresztély munkája. A természetföldrajzi tagozat (kiadásunkban: 310–318.) 21 fejezetet tesz ki. Ebből az első négy azonban csak egy-két soros: az első a vármegye nevének eredetét taglalja (helyesen következtet Bél a magyar „berek” szóra), a második a vármegye szomszédait, a harmadik a vármegye

²² Ld. B p. 23.

²³ „[Tybiscus] in Comitatum Szaboltsienssem petit, et nostrum ab hoc {separat?} & Szathmariensi separat. Aquas fluviales excipiat [!].” Ld. B p. 8. (A {} zárójellel a lehúzást, kurzívval a pótlást jelöltük.) A C kéziratban már a módosított szöveg olvasható: „[Tybiscus] in Comitatum Szaboltsienssem petit, et nostrum ab hoc et Szathmariensi separat. Aquas fluviales excipiat [!].” Ld. C f. 6r.

²⁴ Ld. a 7. jegyzetet.

domborzatát, míg a negyedik a kiterjedését. Az 5. fejezetben a hegyekről esik szó, ahol hosszabb ismertetés olvasható a meredek Polongináról és a mészkövet rejtő Borlóról. A 6. fejezet a vármegye egyéb hegyeiről, erdeiről szól, míg a hetedikben az erdők leírása folytatódik, amiből megtudhatjuk, hogy a kivágott fát korábban a Poprádon egészen Danzigig szállították. A 8. fejezetben a vármegye ásványkincsei, a 9–11. fejezetben az ásvány-, savanyú- és egyéb vizek kerülnek sorra, különösen a nelipanaí, amely egyrészt jó savanyúvízéről, másrészt fürdőjéről híres. A 12. fejezetben a gazdag vadállományról szól, míg a 13. fejezetben a nagyobb folyók kerülnek sorra, így a zuhatagokban és halakban gazdag Latorca, és a sok malmot hajtó Borsova. A 14. fejezetben a kisebb folyókat, patakokat ismerhetjük meg, szám szerint tizenegyet, illetve utoljára a megyehatárt képező Tiszát. A 15. fejezetben a Szernye mocsárról ír (valószínűleg) Bél, és kifejezi óhaját, miszerint hasznos lenne, ha lecsapolnák. A 16. fejezetben a mezőgazdaságról, a talaj minőségéről esik szó, amely az alacsonyabban fekvő tájakon jó, csak sok az árvíz. A 17. fejezetben a borok osztályozását olvashatjuk, ahol is megtudhatjuk, hogy a legjobbak a beregszászi, beregi, végardói, munkácsi és mezőkaszonyi borok. A 18. fejezetben a réteket, a 19. fejezetben az éghajlatot ismerheti meg az olvasó, a 20. fejezetben pedig az állattenyésztést, így a virágzó sertésenyésztést, ami a sok tölgyerdőnek köszönhető. Végül a 21. fejezetben külön esik szó a baromfitenyésztésről.

A politikai tagozat (kiadásunkban: 319–322.) első fejezetében a vármegye régi lakosairól, így a hunokról (valójában magyarokról), ruszinokról, németekről és szlovákokról olvashatunk. Eszerint a magyarok itt, azaz Beregben pihentek meg először a Verhovinai- (Vereckei-) hágón való bejövetel után – a forrás természetesen Anonymus. A ruszinok „bejövételét” 1339-re teszi a szöveg: ekkor állítólag 40 ezer ruszin telepedett le a vidéken. A többi nemzetiséget már Laurensik írhatta hozzá a szöveghez (sőt, az sem zárható ki, hogy az előbbieket is részben ő írta). A németek kapcsán azt lehet olvasni, hogy Schönborn Egon Ervin 1764-ben hozta be őket; a cseheket „e század elején” – vagyis a 19. sz. elején – egy másik Schönborn. A 2. fejezetben a lakosok szokásairól Bél szokás szerint azt írja, hogy a magyarok ragaszkodnak régi szokásaikhoz, míg a ruthének, akik jóval többen vannak, lusták, de vendégszeretők. A 3. fejezetben a lakosok életmódjáról kapunk tájékoztatást: eszerint a munkácsi hetivásárra hordják terményeiket; sokan halásznak, rákásznak, de borral is kereskednek. A 4. fejezetben a kereskedés kapcsán szerzőnk (valószínűleg Bél) megjegyzi, hogy a zsidók nagyon elszaporodtak a vármegyében. Az 5. fejezetben a járásokat sorolja fel, és néhány nemesi családot említ. A 6. fejezetben a vármegyei igazgatásról ír, és sajnálattal közli, hogy az egykori főispánok névsorát nem tudta kikutatni. Ehhez Laurensik ír némi kiegészítést a Schönbornokról, illetve a vármegye pecsétjéről is.

A különleges részben a Munkácsi járás ismertetésében (kiadásunkban: 323–338.) elsőként Munkács városát írja le Bél, illetve „szerzőtársa”, Laurensik. Az első fejezetben a néveredetről esik szó, ahol – valószínűleg Bél – a magyar „munka” szót sejtí az elnevezés mögött, Anonymust követve. A 2. fejezetben – amely igen terjedelmes – egyrészt a város környezetét, a lakosok által termesztett terményeket, gyümölcsöket ismerhetjük meg (gabona, takarmány, alma, szilva, szőlő), másrészt a vásárokról esik szó; itt is említés esik a nagyszámú „megtúrt” zsidóságról. Ugyanebben a fejezetben van szó a város hat utcájáról, és a lakosok nyelvéről (magyar, német, ruszin, „tót”), illetve vallásukról (római vagy görög katolikus, református, evangélikus, zsidó). Ír a tizenkét fős városi magisztrátusról is. Még mindig a 2. fejezetben található meg a római katolikus templom és plébánia ismertetése – itt Laurensik természetesen számos kiegészítést írt a szövegbe, hiszen a saját plébániájáról van szó. A 3. fejezetben a Szent Bazil rend csernekhegyi monostoráról olvashatunk, amelyet a Litvániából Magyarországra települt Koriatovits Theodor herceg alapított; ennek kapcsán használt fel – bizonyosan Bél – a pozsonyi káptalan levéltárában lévő okleveleket (még ld. a). Laurensik itt is hosszabb pótlást írt a monostor későbbi történetéről. Ezután még két városról esik szó: Szolyváról, ahol Laurensik kiegészítése az informatívabb, valamint Alsóvereckéről, ahol a szöveg szerint só- és harmincadvám-hivatal van, illetve kőbánya is (itt is hosszú Laurensik-pótlás olvasható).

Ezután a járás egyetlen váráról (jellegzetes Bél-féle megjelöléssel „de arce Processus unica”),²⁵ a munkácsi várról esik szó (kiadásunkban: 328–334.). Az 1. fejezetben a vár eredetét tárgyalja Bél, ismét megemlítve Anonymust. A 2.

25 Ld. kiadásunkban a 328. oldalon.

fejezetben a vár elhelyezkedését és a mellette levő utcát, a 3. fejezetben a vár felépítését ismerhetjük meg. Laurensik itt is sok kiegészítést írt. A 4. fejezetben (valószínűleg) Bél említi a vár birtokosai között Koriatovits Theodort, majd Brankovics György szerb despotát és a későbbi birtokosokat; az 5. fejezetben hosszabban ír Bocskai, Bethlen, majd I. Rákóczi György általi elfoglalásáról. A 6. fejezetben a Thököly-felkelés alatti események és természetesen a Zrínyi Ilona által védett vár ostroma olvasható, majd Thököly haláláról is szó esik. A 7. fejezetben a Rákóczi-szabadságharc kezdeti eseményei és Munkács bevétele van írásba foglalva, természetesen negatív végkicsengéssel, miszerint „a kedvező eredmény Rákóczi harcosainak kedvét felgyújtotta, hogy győzedelmes fegyvereit tovább vigye Magyarország elpusztítására és öldökléssel való megfertőzésére.”²⁶

Ezt követően a járás 95 falva következik (kiadásunkban: 335–338.): először a munkácsi uradalom 94 falva, majd az egyetlen különálló falu, Klastromalja. Néhol akad terjedelmesebb leírás e falvakról, de az esetek többségében csak a falu pusztá nevének feljegyzésére futja. Friedrichsdorf (Frigyesfalva) faluról az olvasható, hogy „lakosai németek és tótok, katolikusok és evangélikusok”, továbbá bányászattal, vasolvasztással foglalkoznak. Szentmiklós kapcsán megtudhatjuk, hogy van itt ismeretlen eredetű kastély, s templomát a Homonnai család építette, benne kriptával, amelyet nemrég kiktisztítottak, s találtak is benne koporsókat. Nelipina (Hársfalva) településen fűrészmalmot, és a Latorcán épített jégtörőt említ a szöveg, illetve egy savanyúvíz-forrást.

A Felvidéki járás ismertetésében (kiadásunkban: 338–343.) elsőként Bereg mezőváros szerepel, amelynek lakosai a szöveg szerint magyar reformátusok, és szőlőműveléssel foglalkoznak; majd Bilke mezőváros, amely falusias, és földjét a Borsova áradása károsítja, ám van vásárnapja, amelyet – írja Laurensik – I. Ferenc császár és király adományozott nekik. Majd az egyes uradalmak szerint következnek a járás falvai. A munkácsi és szentmiklósi uradalomban 44 faluról, a bilkei uradalomban 3 faluról, az ilosvai uradalomban 6 faluról, míg a komlói uradalomban 5 faluról tud a szöveg; a „különböző földesurak falvai” cím alatt kilenc falu leírása olvasható. A falvakról Bél (és Laurensik) nem sok érdemleges információt tud írni. Beregújfalunál az olvasható, hogy földjét nehéz megművelni, de a magyar lakosok szorgalmának köszönhetően nem terméketlen.

A Kaszonyi járás ismertetésében (kiadásunkban: 343–345.) elsőként röviden Mezőkaszony mezővárosról esik szó: eszerint lakóinak többsége magyar református. Majd a falvak következnek: elsőként a munkácsi és szentmiklósi uradalom 29 falvát, majd a különböző földesurakhoz tartozó 26 falvat ismerteti a szöveg. Jobbára itt is csak felsorolásra futja a „szerzőpárosnak”: mintegy 13 faluról (munkácsi uradalom) annyi mondanivalójuk van, hogy hegyekben eldugott falvak, fekvésük, földjük alkalmatlan, dombos.²⁷

A Tiszaháti járás ismertetésében (kiadásunkban: 346–359.) igen részletes ismertetés olvasható Beregszászról. Az első fejezetben (valószínűleg) Bél a város keletkezésének felderítésére tesz kísérletet, a második fejezetben egyházait, kolostorait vizsgálja – ebben benne lehetett Laurensik „keze”, bár IV. Béla oklevelének idézésénél inkább megint csak Béltre gondolhatunk. A 3–6. fejezetben viszont csak a plébániáról van szó, ahol ismét felmerül az (alapos) gyanú, hogy a munkácsi plébános írta hozzá Bél művéhez. Ugyanez vonatkozik a 7. fejezetre, ahol az ispotályról van szó. A 8. fejezetben a vármegyeházról és a földesúri kastélyról történik említés, végül a 9. fejezetben a városlakókról, ahol – vélhetőleg már Bél – megjegyzi, hogy a város „lakói hibátlan magyar nyelvvel élő magyarok”.²⁸ Vári mezővárosról szintén érdekes leírás olvasható (kiadásunkban: 353–354.), ahol az egyházi anyakönyvekről és a városi levéltárról is szó esik, így újból felmerül a kérdés, hogy nem Laurensik írta-e nagy részét. Tőle származhat az a – nem túl hihető – megjegyzés, miszerint van a városi iratok között egy gót írással írt, 1062-ben keletkezett (!) levél, amiből arra lehetne következtetni, hogy régen gótok laktak a várost – Bél jóval nagyobb forráskritikai érzékkel bírt annál, mint hogy ilyesmit leírjon. Kissé alább viszont az áll, hogy a város lakosai magyarok, akik ragaszkodnak régi nyelvükhöz és szokásaikhoz – ez, mint láttuk, tipikus Bél-

26 Ld. kiadásunkban a 333. oldalon. Fordítás: BÉL–LAURENSIK 1985. 38.

27 „...vici intra montes reiecti, situ, et agro importuno, collino.” Ld. a kiadásunkban a 344. oldalon.

28 „Incolae sunt Hungari, lingua utentes tersa...” Ld. kiadásunkban a 352. oldalon. Fordítás: BÉL–LAURENSIK 1985. 58.

féle megjegyzés.²⁹ Vásárosnamény városáról (kiadásunkban: 354.) már kevesebbet tudhatunk meg, de a műben szerepelnek vásárnapjai, és a Lónyay család, a helyi birtokos. Majd a járás falvairól esik szó (kiadásunkban: 355–359.), amelyek a következők: a Lónyay-uradalom 5 falva, illetve más birtokában lévő 34 falu. Itt már hosszabbak a faluleírások: ez a mű leginformatívabb része. A legtöbb esetben megtudhatjuk az ismertetésekben a lakosok nemzetiségét és vallását, emellett néhol megélhetési lehetőségeiket is, így például, hogy Hete lakosai fuvarozásból élnek, míg Tákoson halászással, méhészetrel foglalkoznak. A leírást úthálózati jegyzék zárja.

Bereg vármegye leírása esetében a legfontosabb – és legizgalmasabb – jövőbeni feladat az, hogy a Bél-féle textust a Laurentsik-féle pótlásoktól különválasszuk. Erre a fentiekben csak néhány esetben tettünk kísérletet; gondosabb munkára – ami sok utánajárást és körültekintést igényel – e tanulmány keretein belül nem vállalkozhattunk. Magáról a leírás tartalmáról annyit lehet mondani, hogy sok szempontból kiforratlan, a falvak esetében erősen hiányos alkotás, bár a Tiszaháti járás leírása igen színvonalas.

A szöveg kiadásakor a **B** kéziratot vettük alapul, abból a megfontolásból, hogy a későbbi másolatok – a *recentiores semper deteriores* elvének megfelelően – csak tovább rontanak a szöveg minőségén. Ez az előfeltevésünk igazolódott is, amikor a **B** kézirattal összevetettük a **C** kézirat szövegét, és azt tapasztaltuk, hogy az utóbbi számos félreolvasást, elírást, kihagyást tartalmaz az előzőhöz képest. Mindazonáltal, a **B** kézirat sem mentes a hibáktól – ezeket igyekeztünk javítani, szokás szerint jegyzetben hozva a téves alakot.

V. Összefoglaló adatok

Adatközlők: ? (Bél adatközlőit nem ismerjük; Laurentsik Keresztély nem annyira adatközlő, mint inkább társszerző. Ld. az **a** és **B** kéziratok ismertetését, illetve tanulmányunk II. fejezetét.)

Ellenőrzés: -

A szövegkiadás alapját képezendő kézirat: **B**

Fordítás: BÉL–LAURENTSIK 1985.

Irodalom: BALOGH 1985.

29 Ld. az **a** kézirat ismertetését, illetve a 15. és 16. jegyzetet.

INTRODUCTION

I. The manuscript stemma

II. The creation process of the county description

This is the county description about which we know the least. In a letter to the Locotential Council, dated July 9, 1732, Mátyás Bél claims that the lord lieutenant had promised him information about Bereg County.¹ In 1732, the lord lieutenant of Bereg was Baron János Szentiványi of Bethlenfalva,² although there is no trace that he provided any help to Bél. It is highly likely that the description was not even ready in 1741, as in Károly András Bél's work *Compendium Hungariae Geographicum*, which was produced at this time, and which was openly and undoubtedly based on the county descriptions of the *Notitia*, the word “deest” (“missing”) appears under Bereg County.³ Bél thus began to write the description very late. This is not, however, unprecedented. He is known to have worked even in his final years, preparing the description of Gömör in 1749, the year when he died.⁴ Bél therefore certainly prepared the description of the county (**a**) after 1741.

The description has survived exclusively in the form of three copies, moreover transcriptions, dating from the 19th century (**B**, **C**, **D**, which are copies of the same text with slight variations). At the beginning of manuscript **B**, it states that it was prepared by Keresztély Laurensik, who was very probably commissioned by József Bencsik, the primate's librarian. Laurensik, however, only made additions and supplements to the text, as in many places the authorship of Bél and his colleague, János Matolai, is evident. Such indications include the reference to Anonymus, the use of chapter charters from Esztergom, and numerous other elements (see **a**). In our view, Bél's original text can be distinguished from Laurensik's additions by painstaking work.

It is likely that Bencsik made corrections to text **B**, and that a fair copy (**C**) was then made of this corrected text. This was subsequently copied by György Gyurikovits, sometime after 1833 (**D**). According to the commentary at the end of the manuscript, Gyurikovits knew the original Bél manuscript that was amended by Laurensik at Bencsik's request (see **a**). He also suggests that Laurensik — who, in the words of Gyurikovits, was a heavy drinker (*capitalis potator*) — merely “sent something” based on Bencsik's questions, and this was used to prepare the description.⁵ However, this somewhat contradicts the titles of manuscripts **B** and **C**, where the archdeacon of Bereg is mentioned as the author (or rather editor).⁶

1 “Bereghiensem, cuius notitias suppeditaturum se spondit Dominus Supremus Comes.” See Mátyás Bél's letter to the Locotential Council. Bratislava, July 9, 1732. In: TÓTH 2006² App. IV.

2 FALLENBÜCHL 1994. 68.

3 See RL K 1.1. p. 265. On the *Compendium*, see also TÓTH 2007. I. 93–94.

4 See TÓTH 2007. II. 238.

5 See note 7.

6 Cf. BALOGH 1985. 9.

III. Presentation of the manuscripts

a

1: -

2: [Comitatus Bereghiensis.]

3: (The manuscript has not been found.)

4: Description of Bereg County.

5: Bél certainly prepared a description of Bereg County, and a manuscript of it was still available in the Esztergom Cathedral Library at the beginning of the nineteenth century. One of the most important pieces of evidence for this is the statement to this effect made by György Gyurikovits, a legal historian (1780–1848) and an eager researcher and copyist of the Bél manuscripts, in his copy (D). At the same time, he added that the manuscript was incomplete (*man-cum*), and that it was supplemented at the request of the primate's librarian, József Bencsik, by Keresztély Laurensik, a parish priest from Munkács, based on a list of questions sent to him in 1823.⁷ Although Bél's original text is not known to us today, and we have only Laurensik's editions and copies thereof (see B, C, D), the latter text makes clear that Laurensik — or perhaps Bencsik⁸ — compiled Bél's original text and the newly collected materials (as mentioned in Gyurikovits's note), suggesting that the text was not simply the late creation of the priest from Munkács.

This conclusion is confirmed by a number of details. One such detail is the presentation of the foundation deed of the monastery of Saint Nicholas of Munkács, dating in 1360 (see B, pp. 19–20)⁹, the closing sentence of which reads: “Originale Fundationis huius in Archivo V. Capituli Posoniensis asservatur” (pp. 20). In another manuscript volume, Bél had copied this document himself,¹⁰ probably in the chapter archives, to which he may have had access, as he also had to the archbishop's archives, thanks to the good offices of the archbishop of Esztergom.¹¹ It should be noted that the same statement can be read a little lower, concerning a charter issued in 1458 — that is, that the document can be found in the archives of the Pozsony chapter.¹² It is thus very likely that these charters were examined by Bél, and that he included them in the description. The reference to Anonymus¹³ may also be considered as evidence, as Bél used the work of Anonymus wherever possible in the other county descriptions, often referring to the 1746 Schwandtner edition, to which he wrote a preface.¹⁴ However, it is a little suspicious that he does not refer to the actual page number in the Schwandtner edition in the respective place, and that the wording itself is somewhat less characteristic of Bél, both of which suggest that this comment was actually made by Laurensik.

In general, it seems that the text was largely written by Mátyás Bél. The presentation of the different nationalities in the county is very typical, for example, along with the comment that the Hungarians “stick to their old habits” (*ten-*

7 “Nota. Christianus Laurensik ab A. 1817. usque 1833. Parochum Catholicum egit Munkatsini. Anno 1823. Ios. Bentsik primatialis Bibliothecarius provocavit eundem, ut mancum de Comitatu Beregh Belii manuscriptum, quod in Bibliotheca primatiali Strigonii jacet, suppleret. Ad quam provocationem secundum quaestiones ei missas Laurensik (secus capitalis potator) fecit aliquid, & Bentsikio misit. Inde consurrexit praesens Notitia Comitatus Beregh. G. Gy. mp.” See D f. 35r.

8 Gyurikovics seems to suggest in his note that Bencsik was the final editor. See the previous note.

9 The date of the foundation deed was mistakenly given as 1630.

10 See the copy in Bél's handwriting in Matthias Bél: *Diplomatarium Hungariae* (a compilation by Ádám Kollár, partly with original Bél manuscripts, partly with copies). MOL I 7, 46–47, pp. 153–154.

11 See *Gömör County*, note 21. See also Vol. I. 105–106.

12 “Decretum hoc in V. Capituli Posoniensis reperitur.” See B p. 20.

13 “Inter priscos regionis huius incolas referimus Hunnos (?), qui teste Anonymo Belae notario Kioviam, et Galiciam emensi, per Montes Carpathi ac indubie per passum Vrchovinensem anno 895. Duce Almo Hungariam ingressi sunt, et primum ad Munkács consederunt...” See B p. 11.

14 See TÓTH 2013. 600.

aces veterum institutorum).¹⁵ This statement appears in many of the county descriptions.¹⁶ Another characteristic feature is the opening sentence of the description, concerning the origin of county's name, those individuals after whom the county is named, those who established its borders, and those who divided the country into counties and the counties into municipalities.¹⁷ This concept emerges in many of the county descriptions, in more or less the same words.¹⁸ In terms of the wording, Bél and Matolai's style is also apparent throughout the text, for example in the frequent use of the somewhat mannered word "amoenus" ("beautiful", "charming", "amicable") in natural descriptions, or the rare word "maeandrus" for "river bend".¹⁹

It is therefore my belief that there was an initial text, written by Bél or his colleague, in the primate's library, which, however, was either indeed truncated, or merely incomplete, prompting Bencsik to ask a local person to supplement it. The unusual brevity of the first twelve chapters in the geographical section suggests a rudimentary draft version of the text.²⁰

6: Bél probably wrote the description very late. If it is true that the reference to Anonymus originates from him, then the text could have been written sometime between 1746 and 1749 — that is, between the publication of the *Gesta Hungarorum* and the author's death. There can be no doubt that the description was prepared after 1741, as mentioned in the above discussion of the origins of the text.

B

1: EFK Hist. I. mmmm/1.

2: **Topo-graphica [!] Descriptio Comitatus Bereghiensis per Christianum Laurensik Archi-diaconum Bereghiensem, et Parochum Munkátsiensem adornata Anno 1823.**

3: 62 pp. 390×245 mm.

15 **B** p. 11. In our edition, see page 319. The same idea can be found in the characterisation of the Hungarian inhabitants of Vári: "Incolas Hungaros, priscos illos, adhuc retinuit, institutorum, atque sermonis aviti tenacissimos." See **B** p. 52.

16 See, for example, in the description of Vas County, in the presentation of the Hungarians: "Cetera aviti decoris, institutorumque, tam sunt tenaces, quam qui maxime." BÉL 2012. 275. Elsewhere, in the description of Győr County, he writes in a similar way about the Germans: "Nam primores alii, et quibus sua quadra vivere datum est, tenaces sunt moris patrii". BÉL 2016. 168. In the description of Tolna County, concerning Pincehely: "Oppidani Hungari sunt, prisci moris tenaces." BÉL 2017. 172. The list of similar examples would be too lengthy to include here.

17 "Bereghiensem comitatum olim ab oppido Beregh ita adpellavere, nostri illi homines, qui regionem in comitatus primi dispertiverunt." See **B** p. 1.

18 See, for example, in the description of Árva County: "Designavere Comitatum, prisci illi metatores, in Processus duos, ex situs habitu, ita dispertitos, ut, qui in aquilonem vergit, superior dicatur; Inferior, qui in austrum." See BÉL 2011. 79. In the description of Komárom County: "Trifariam dispertivere primi metatores Provinciam Comaromiensem..." See BÉL 2016. 297. And similarly in the presentation of Somogy County: "Trifariam primi illi metatores comitatum definiverunt..." BÉL 2017. 225.

19 The various forms of "amoenus" appear in the description of Bereg County a total of 15 times. A typical example: "Reliqua ad eandem plagam regio, in amoenam diffunditur planitiem..." See **B** p. 23. By way of comparison: in the description of Ung County, which is almost identical in volume to that the Bereg County, "amoenus" occurs with similar frequency (20 times). A detail from here is: "Mitescentibus enim montibus, in amoenam fertilemque planitiem agrum explicat." See, in our edition, page 276. On the occurrence of "maeandrus" in the description of Bereg: "Hinc digressus minus jam sonorus ob maeandros, quibus mirum in modum ludit..." **B** p. 5. The same word again, in the description of Ung: "Nactus enim agrum humiliorem, late evagatur, corruptoque terreno, dum intra ripas redit, novos haud raro maeandros cavat..." In our edition, see page 252.

20 In our edition, see pages 310–313.

4: Description of Bereg County. Part of this was certainly written by Bél (see **a**), while the additions referring to events after the author's death (in 1749) were made by Keresztély Laurensik, the archdeacon of Bereg. As there are a relatively large number of such additions in the text, it is clear that Laurensik worked a lot on them.²¹

5: A copy. The text contains corrections and amendments by an unknown hand. In one place, where Laurensik refers to a work by historian Miklós Schmitth, but does not mention which one, a note in pencil reads “cujus operis?” (“which work?”).²² Presumably the corrections were made by József Bencsik, the primate's librarian. This is indicated by the following manuscript (**C**), the title page of which states that Bencsik reviewed what had been written by Laurensik, and, since the copyist of the manuscript had implemented the said corrections,²³ it can be assumed that these improvements result from Bencsik's revision.

6: 1823 (see title).

C

1: EFK Hist. I. nnnn.

2: *Topographica Descriptio Comitatus Bereghiensis, Authore Christiano Laurensik, Parocho Oppidi Munkáts, revisa per Josephum Bencsik, Bibliothecarium Primatiale. 1824.*

3: 42 ff. 400x260 mm.

4: Description of Bereg County.

5: A fair copy of the previous manuscript (**B**). Bencsik's question, pencilled in the previous manuscript (**B**) (“cujus operis?”) is here — oddly — clarified (**C** f. 16r).

6: 1824 (see title).

D

1: OSZK Manuscript Collection Fol. Lat. 3377.

2: *Topographica descriptio Comitatus Bereghiensis. auctore Christiano Laurensik Parocho Oppidi Munkáts, revisa per Iosephum Bentsik Bibliothecarium Primat. inter Manuscripta Matthiae Belii in Bibliotheca Primatiali conservata.*

3: 55 ff. 390x255 mm.

4: ff. 1–35: Description of Bereg County; 36–52: Mantissa ad Comitatum Bereghiensem a Georgio Gyurikovits adjecta; ff. 53–54 : Jenő Ervin Schönborn, lord lieutenant of Bereg, to the Order (1791, form); f. 55 : Map of the Com. Bereghiensis exhibens (1835, printed).

5: The description (ff. 1–35) is a copy of the second copy from Esztergom (**C**). It was made by György Gyurikovits. From our point of view, the manuscript is interesting only because of Gyurikovits's note at the end of the text (see **a**).

6: After 1833 (see Gyurikovits's comment).²⁴

21 The finest example of Laurensik's additions is the detail that on December 11, 1805, he carried the chest containing the Holy Crown. It was being transported to Munkács Castle due to the Napoleonic War (in Moravia) near the Hungarian border: “Celebritati eius, nostra hac aetate, multum addit, quod Sacra regni Corona, saeviente in visceribus regni Gallico furore, sub Francisco I. Rege, et Caesare, anno 1805. 11. Decembris hic reclusa fuerit, nobis arcam, cui imposita fuerat, deferentibus.” See **B** p. 24.

22 See **B** p. 23.

23 “[Tybiscus] in Comitatum Szaboltsiensem petit, et nostrum ab hoc {separat?} & Szathmariensi separat. Aquas fluviales excipiat [!].” See **B** p. 8. (By {} we indicate a deletion, while additions are indicated with italics.) In manuscript **C**, the the modified text can be read: “Tybiscus] in Comitatum Szaboltsiensem petit, et nostrum ab hoc et Szathmariensi separat. Aquas fluviales excipiat [!].” See **C** f. 6r.

24 See note 7.

IV. Brief review of the county description and the principles of the text edition

The description of Bereg County is structurally complete, although the content and wording are of varying quality, largely due to the fact that it is partly the work of Mátyás Bél and partly that of Keresztély Laurensik. The natural geography section (in our edition 310–318.) includes 21 chapters. However, the first four consist of one or two lines only: the first deals with the origin of the county's name (Bél correctly assumes that it comes from the Hungarian word “berék” [“grove”]); the second lists the neighbouring counties; the third concerns the county's topography; and the fourth mentions its expansion. Chapter 5 focuses on the mountains, describing the steep Polongina and the limestone of Borló. Chapter 6 deals with other mountains and forests in the county, while Chapter 7 continues the description of the forests, explaining how timber was earlier transported on the river Poprád as far as Danzig (Gdansk). Chapter 8 discusses the county's mineral resources, while Chapters 9 to 11 list the acidulous and other waters, especially the waters of Nelipana, which was famous for its acidulous water and its baths. Chapter 12 describes the county's rich wildlife, while Chapter 13 focuses on the larger rivers, such as the Latorca, which is rich in waterfalls and fish; and the Borsova, which powers many mills. Chapter 14 concerns smaller rivers and streams, of which 11 are mentioned, the last in the list being the Tisza that forms the county border. In Chapter 15 (probably) Bél writes about the marshland of Szernye and expressing his wish for it to be drained. Chapter 16 deals with agriculture, the quality of the soil, which is good in the lower-lying land, although there are many floods. In Chapter 17, we read about the classification of wines, and that the best wines are those from Beregszász, Bereg, Végardó, Munkács and Mezőkaszony. In Chapter 18, meadows are discussed, in Chapter 19 the climate, and in Chapter 20 animal husbandry, with special reference to the flourishing of pig breeding, due to the numerous oak forests. Finally, Chapter 21 is devoted to poultry farming.

In the first chapter of the political section (in our edition: 319–322.), we read about the old inhabitants of the county, including the Huns (who are in fact the Hungarians), the Ruthenians, the Germans and the Slovaks. According to this chapter, the Hungarians first rested here, in Bereg, after entering the country through the Verhovina (Verecke) Pass — Bél's source is of course Anonymus. The text dates the entry of the Ruthenians to 1339, when supposedly 40,000 Ruthenians settled in the region. Laurensik may have added the other nationalities to the text (in fact, we cannot rule out the possibility that those mentioned earlier were partly his additions). In connection with the Germans, he says that Egon Ervin Schönborn introduced them here in 1764; while the Czechs were brought in “at the beginning of this century” — that is, at the beginning of the 19th century — by another Schönborn. In Chapter 2, on the customs of the inhabitants, Bél, as usual, writes that the Hungarians adhere to their old customs, while the Ruthenians, of whom there are far more, are lazy but hospitable. Chapter 3 contains information about the lifestyles of the inhabitants: they sell their produce at the weekly fair in Munkács; many catch fish and crabs, and they also trade in wine. In Chapter 4, in connection with trade, the author (probably Bél) notes that the Jews have proliferated in the county. Chapter 5 lists the municipalities and mentions some noble families. In Chapter 6, he writes about the county administration, regretting that he is unable to provide the names of the former lord lieutenants. At this point, Laurensik includes some additions about the Schönborns and the county seal.

In the special section, in the description of the municipality of Munkács (in our edition: 323–338.), first the town of Munkács (Mukachevo) is described by Bél and his “co-author”, Laurensik. The first chapter deals with the origins of the name, and here — probably Bél, following Anonymus — suspects that behind the name lies the Hungarian word “munka” (“work”). The voluminous second chapter contains information about the town's environs, the crops and fruits (grain, fodder, apples, plums, grapes) grown by the inhabitants, and the fairs. There is also a mention of the large number of “tolerated” Jews. The same chapter also refers to the six streets in the town, the language spoken by the inhabitants (Hungarian, German, Ruthenian and Slovak) and their religion (Roman or Greek Catholic, Reformed, Lutheran or Jewish). He also writes about the 12-person town magistracy. Still in the same chapter there is a presentation of the Roman Catholic church and parish — here Laurensik has naturally made a number of additions to the text, since

this was his own parish. In Chapter 3, we read about the Csernekhegy Monastery of the Order of St. Basil, which was founded by Prince Theodor Koriatovits, who moved to Hungary from Lithuania. It was certainly Bél who made use of the deeds held in the archives of the Pozsony Chapter at this point (see also a). Laurensik, once again, added a longer supplement on the later history of the monastery. Two further towns are then mentioned: Szolyva, where Laurensik's additions are more informative; and Alsóverecke, where, according to the text, there was a salt customs office and a thirtieth customs office as well as a quarry (Laurensik, again, introduced lengthy additions here).

The only castle in the municipality, Munkács Castle, is then discussed (using wording typical of Bél: “de arce Processus unica”)²⁵ (in our edition: 328–334.). In Chapter 1, Bél discusses the origin of the castle, again referring to Anonymus. Chapter 2 contains information about the location of the castle and the street next to it, while Chapter 3 discusses the structure of the castle. Laurensik, again, makes many additions here. In Chapter 4, among the owners of the castle, (probably) Bél mentions Theodor Koriatovits, followed by the Serbian despot György Brankovics (Đurađ Branković) and others; while in Chapter 5 he writes at length about the occupation of the castle by Bocskai, Bethlen, and later György Rákóczi I. Chapter 6 is devoted to events during the Thököly uprising, and naturally the siege of the castle protected by Ilona Zrínyi, as well as the death of Thököly. Chapter 7 covers the opening events of the Rákóczi War of Independence and the occupation of Munkács, naturally with negative overtones, since “the favourable result fired up Rákóczi's forces, who used their victorious weapons to wreak destruction and death in Hungary”.²⁶

After that come the 95 villages of the township (in our edition: 335–338.): first the 94 hamlets of the Munkács estate, then the only separate village, Klastromalja. There are more extensive descriptions of some of these settlements, although in most cases only the name of the village is mentioned. Of Friedrichsdorf (Frigyesfalva), we read that the village is “inhabited by Germans and Slovaks, Catholics and Lutherans”, who are employed in mining and iron smelting. In connection with Szentmiklós, we learn that it has a castle of unknown origin, and that its church, where coffins were discovered in the recently cleaned crypt, was built by the Homonnai family. Regarding the settlement of Nelipina (Hársfalva), there is mention of a sawmill and an icebreaker on the Latorca, as well as a spring of acidulous water.

In the description of the Felvidék municipality (in our edition: 338–343.), the market town of Bereg is mentioned first, where the inhabitants are Hungarian Calvinists who are occupied in viticulture; it is followed by Bilke, a rural market town, where the land is damaged by the flooding of the Borsova, although it has a fair day, which was, according to Laurensik, granted to them by Emperor and King Francis I. The villages of the municipality follow, ordered according to estate. The text mentions 44 villages on the Munkács and Szentmiklós estates, three villages on the Bilke estate, six villages on the Ilosva estate, and five on the Komlós estate. Under the heading “villages of various landowners” can be found the description of nine villages. Bél (and Laurensik) are able to provide little valuable information about the villages. Of the village of Beregújfalva, we read that its land is difficult to cultivate, although owing to the diligence of the Hungarian population it is not barren.

In the description of the Kaszony municipality (in our edition: 343–345.), the market town of Mezővásárhely is mentioned briefly in first place: most of its inhabitants are Hungarian Calvinists. The villages then follow: first the 29 villages of the Munkács and Szentmiklós estates, and then the 26 villages belonging to the various landlords. The “co-authors” once again resort to merely listing: of 13 villages (on the Munkács estate), all they have to say is that they lie hidden among the mountains, and that their location and soil make them unfit for cultivation.²⁷

In the description of the Tiszahát municipality (in our edition 346–359.), there is a very detailed description of Beregszász (Berehove). In the first chapter (probably) Bél attempts to explain the town's origin, while in the second chapter he examines its churches and monasteries — some additions may originate from Laurensik, although the quotations from Béla IV's charter rather suggest Bél's input. Chapters 3 to 6, however, are exclusively about the parish, thus they

25 In our edition, see page 328.

26 In our edition, see page 333. Translation: BÉL–LAURENSIK 1985. 38.

27 “...vici intra montes reiecti, situ, et agro importuno, collino.” In our edition, see page 344.

are very likely to have been written by Laurensik, the parish priest of Munkács. The same applies to Chapter 7, which comprises a discussion of the infirmary. Chapter 8 focuses on the county hall and the mansion belonging to the landowner, and finally, Chapter 9, concerns the town's inhabitants. Here — arguably Bél — notes that the town's population are “Hungarians, who speak the Hungarian language perfectly”.²⁸ There is also an interesting description of the market town of Vári (in our edition: 353–354.), where the ecclesiastical records and the town archives are discussed, once again raising the question of whether Laurensik was the author. It was probably he who added the — scarcely believable — comment that the town documents include a letter written in Gothic script in 1062, which suggests that the Goths once inhabited the city. Bél was far too critical of his sources to pen anything of this kind. Somewhat below this it is stated that the inhabitants of the town are Hungarians who insist on their old language and customs — which, as we have seen, is an insight typical of Bél.²⁹ Less is said about the town of Vásárosnamény (in our edition: 354.), although the description mentions the fair days and the local landowning Lónyay family. The villages of the municipality are then discussed (in our edition: 355–359.), including five villages on the Lónyay estate and 34 villages in other ownership. The village descriptions are longer here, making this the most informative part of the work. In most cases, we are told about the nationality and religion of the residents, and in some cases about their livelihoods — such as the fact that the population of Hete make a living from transportation, while the people of Tákos are employed in fishing and beekeeping. The description ends with an inventory of the road network.

In the case of the Bereg County description, the most important and exciting task for the future is to separate Bél's texts from Laurensik's additions. We have attempted to do this in a few cases only. More detailed work — which requires a great deal of research and care — was beyond the scope of the current study. The content of the description can be considered imperfect in many ways. There are major gaps in the descriptions of the villages, although the description of the Tiszahát municipality is of very high quality.

Our edition is based on manuscript **B**, taking into account that subsequent copies, according to the principle of *recen-tiores semper deteriores*, only further degrade the quality of the text. This premise was confirmed when we compared the text of manuscript **B** to manuscript **C**, to find that the latter contained many misreadings, misspellings and omissions compared to the former. However, manuscript **B** is not free of mistakes — we tried to correct them, adding the incorrect form in the notes as usual.

V. Summarised information

Data source: ? (We do not know Bél's data gatherers; Keresztély Laurensik is more of a co-author than a data collector. See the presentations of manuscripts **a** and **B**, as well as Chapter II of our study.)

Revision: -

Manuscript for publication: **B**

Translation: BÉL–LAURENSIK 1985.

Literature: BALOGH 1985.

²⁸ “Incolae sunt Hungari, lingua utentes tersa...” In our edition, see page 352. Translation: BÉL–LAURENSIK 1985. 58.

²⁹ See the presentation of manuscript **a**, and notes 15 and 16.

MATTHIAE BELII
COMITATUS BEREGLIENSIS¹
PARS I. GENERALIS.

MEMBRUM
PHYSICUM

De

*Situ, natura, et opportunitatibus
Comitatus Bereghiensis.*

S Y N O P S I S.

<i>Denominationis origo Hungaricae. ...</i>	§. I.	<i>exitus in Bodroghum: eluviones, regioni no-</i>	
<i>Regionis ambitus.</i>	§. II.	<i>xiae: pisces quos alit: 2. Borsova. ...</i>	§. XIII.
<i>Eius situs.</i>	§. III.	<i>Fluvii amnesque minores.</i>	§. XIV.
<i>Eius longitudo et latitudo.</i>	§. IV.	<i>Palus Szernye.</i>	§. XV.
<i>Montes Bereghiensis principales qui?</i>	§. V.	<i>Soli habitus triplicis naturae: foecundior in</i>	
<i>Montes provinciae caeteri: nemora planitiem</i>		<i>radicibus montium: optimus in meridiem et</i>	
<i>insidentia.</i>	§. VI.	<i>occasum: legumina habet.</i>	§. XVI.
<i>Silvae, et harum opportunitates.</i>	§. VII.	<i>Vitis apud Bereghiensis: quomodo profici-</i>	
<i>Quibus metallis gaudeat?</i>	§. VIII.	<i>at? vini laus ac varietas: vina notae opti-</i>	
<i>Aquae minerales.</i>	§. IX.	<i>mae.</i>	§. XVII.
<i>Fontes acidi.</i>	§. X.	<i>Prata.</i>	§. XVIII.
<i>Salsi fontes.</i>	§. XI.	<i>Coeli ingenium: tempestatum ratio. ...</i>	§. XIX.
<i>Ferarum genera: aves silvestres.</i>	§. XII.	<i>Rei pecuariae ratio: variat pro situs habitu: de-</i>	
<i>Fluvii nobiliores: 1. Latorcza: eius origo: de-</i>		<i>sunt hic armenta copiosiora: equi: oves: capel-</i>	
<i>cursor eius: quibus amniculis locupletetur:</i>		<i>lae: porcorum copia: eorum saginatio. ...</i>	§. XX.
		<i>Altalia.</i>	§. XXI.

¹ *Matthiae...Bereghiensis add. a nobis*

ⁱ *In folio secreto primam paginam praecedenti titulus quidam a Christiano Laurentsik creatus est, qui ita se habet: „Topo-graphica (!) Descriptio I. Comitatus Bereghiensis per Christianum Laurentsik Archi-Diaconum Bereghiensis, et Parochum Munkátsiensem adornata. Anno 1823.”*

§. I.

*Denomina-
tionis origo
Hungaricae.*

Bereghiensem Comitatum olim ab oppido *Beregh* ita adpellavere, nostri illi homines, qui regionem in comitatus primi dispertiverunt. Tota hinc provincia *Beregh vármegye* adpellatur. Vox originis est Hungaricae, *dumeta* significans.

§. II.

*Regionis
ambitus.*

Cingitur regio haec ab oriente *Ugotsinsi*, et *Marmarossiensi*, ab aquilone *Galliciae* regno, ab occasu *Unghvariensi*, denique a meridie *Szaboltsensi*, et *Szathmariensi Comitatus*.

§. III.

Eius situs.

Qua ad aquilonem et orientem vergit, montibus discreta regio est, qui e *Carpathi* iugis propagati, decoram, et salubrem reddunt; sed qua se in meridiem et occidentem diffundit, in campos abit patentes, lucis, nemoribus, silvis consitos, et rei frumentariae non minus, quam pecuariae commodos.

§. IV.

*Eius longitudo
et latitudo.*

Procurrit autem a limitibus *Galliciae* usque ad collimitia *Szabolcsensium* milliaria *Hungarica* 15, lata haec quidem 9, 7. alibi, qui ambitus parca supputatione milliaria habebit, plus minus 72.

§. V.

*Montes
Bereghenses
principales
qui?*

Montes, quos septentrioni et orienti praetensos habet, propaggines sunt *Carpathi*. Recensebimus eos potissimum, quibus jam pridem celebritas est conciliata. Principalem in his locum merentur:

1. *Bezkéd*, lingua Ruthenica *limitaneum montem* denotans, mons omnino memorabilis, longe, lateque iugis procurrens, saltibus insessus, et regionem hanc a *Gallicia* disternans. Arduum hac iter aliquot praecipitiis per montis articulos obstantibus, sed ad montem eluctanti pascuum laetum, et patentem aspectum praebens. Ad eiusdem montis iuga pertinet celsissimus mons
2. *Huszla*, in vertice prata amoena habens. Cur ita montem dixerint? Vix ariolando adsequere.¹ Multa hic provenit pinus. [p. 2.]
3. *Osztra*, a tribus acutis cacuminibus nomen sortitus, vastus sane mons, qui regionem hanc ab *Unghvariensi* separat.
4. *Polonyina*, non sine omine ea voce adpellatus; praebet enim ad instar campi patentis, quem vox *Polo* significat, pascuum, pecori cornuto saginando, quod illuc depelli solet, aptissimum. Mons praerupto duplici² acuto vertice, eoque calvo, ac totidem saltibus insignis, ea est altitudine, quae nulli montium *Bereghensium* obtigit, atque ubi celsissimus

¹ corr. ex *adsequere* ² corr. ex *dupplici*

exurgit, torrente frigidissimo, eoque perenni luxurians. Quae sub his apicibus sunt, per glabros situs, nullo non fruticum, radicum, herbarum, et florum genere consita sunt, adulta aestate, et botanicorum aviditati exsatiandae, et pecori saginando idoneo. Latera, passim praeruptis petrosisque saltibus horrida, torrentes deiiciunt, pelluciditatis eximiae. Illud noxae habet plurimum, quod maturius nivibus contegatur, et diutinae nives subiectam regionem asperam, et frigidam reddant, intempestivis pruinis adurant, tempestatibus saeviant, non paucarum calamitatum. Vulgus ex sereno, nubilove montis huius obtutu, de procellis ariolari consuevit.

Eadem ista regione visitur:

5. *Borlo* retracto in orientem situ, prioris naturam cum aëris asperitate aemulans, saltuosus, lignationis, et pabuli ferax, ferarum foecundissimus, et calcinoso lapide dives. In decliviori eius parte et situ, *Rutheni* sedes sibi elaborarunt, constitueruntque vicos, hodie satis copiosos. Hinc limite in meridiem submoto procurrunnt montes:

6. *Bereghszaszienses*, *Muzsalyenses*, *Benenses*, et *Kovaszoienses*, meridiano soli obversi. Qua radices deprimunt, vitem alunt, cuius vinum tota ista regione nobilissimum est. Eruitur ex his lapis molaris eximiae bonitatis, et alumen *Romano* proximum extrahitur, exuritur¹ insigni cum proventu, et quidem in *Bereghszasziensibus* per familiam comitum a *Schönborn*, in *Muzsalyiensibus*² per comites *Károlyi*, in *Kovaszoiensibus* vero per societatem aluminariam, quibus singulis ad eruendum lapidem potestas, et ad sustentandas spes impensae sufficiunt. Sunt autem montes hi sibi innexi, seque mutuo amplexantes. Profundius in meridiem sunt montes:

7. *Dedaenses* memoratu digni, non tam quod reliquos mole exaequent, quam quod prioribus suppare sint. Valent quippe vineis, et celebri alumine, quod in aluminaria ad pedem montis, per baronem *Sigismundum* a *Perény* affabre posita, et extracta, cum voluptate et fructu exuritur.

§. VI.

Montes residuos fere aut ex vicorum, quibus imminet, vicinitate, aut positus ratione accolae denominaverunt. [p. 3.] Copiosi sunt, et non lignationis modo, sed etiam pabuli, et ferarum divites. In sic dicta *Vrhovina* plerique, et in cacumine, et in lateribus planitiem habent, in qua avena seminatur, et foenum conficitur. Sed nec planitiei sua desunt nemora, dumique. Vix hac ora repereris vicum, cui non silvulae quidpiam admensum sit. Illud tamen praecipue ad laudem silvarum regionis huius retuleris, quod passim, maxime vero in depressioribus locis, pascuis sint laetae pinguibus, et saginandae pecudi idoneis. Hinc videas villas, aestivalia, item et hiberna cum ovium, tum alterius pecoris stabula, inter silvas constituta. Porcos vero, quos semel in silvis enutrivere, directe ad mercatum, vel ad lanienam †repetunt†.³ Caeterum, ut praeter aestivalia pascua, hiberna etiam sint pabula, foenum in silvis cogi solet, idque, ubi raras sunt arbores, locaque ideo apriciora.

*Montes
provinciae
caeteri:*

*nemora
planitiem
insidentia.*

¹ add. a nobis ² corr. ex *Muzsalyiensibus* ³ malim *repellunt*

§. VII.

*Silvae,
et harum
opportunitates.*

Regio haec, cum montosa sit, silvas non est, quod desideres. Vastae eae sunt, praesertim in dominio *Munkács*, et sparsis per declivia montium nemoribus lucisque insignes, ac multa saepe glande luxuriantes. Robora quercina habent, struendis pontibus et domibus, compingendis doliis, findendis scandulis, et scindendis navalibus asseribus, idonea. Horum copia antehac¹ *Dantiscum*, medio *Poprad* fluvii, devecta fuit.² Reliqua silvarum, fago, pinu, abiete, alno, taxo, etc. consita sunt.

§. VIII.

*Quibus
metallis
gaudeat?*

Venae metallicae in regione hucusque aut neglectae, aut remissius cultae sunt. In montibus *Bereghszasziensibus* nunc etiam visuntur cuniculorum aditus, decidua humo obturati, quos prisci homines illic eruendi auri causa egerunt. Ad vicum etiam *Csertész*, operas huiusmodi, ante paucos annos inchoavere, qui eius agro potiuntur. Mons, quem ob mineras auri argentique cavabant, est editissimus. Has ad urbes montanas devehebant liquandas, at quo reditu? Non habeo dicere. Quidquid sit, operae hae, quod non reddiderint impensas, desertae sunt. Novissime per novam societatem operae hae renovatae sunt, quo cum fructu? Tempus docebit. Feliciores his sunt ii, qui ignobiliora metalla in visceribus terrae quaerunt. Isthuc ferrum possis referre, cuius minera hic atque illic eruitur, atque e fornacibus fusoriis apud *Selesztovenses* ferrum praestantissimum, diversae speciei, quin et fornaces, icones, candelabra etc. C. *Schönborn* cum lucro eximio dat. Ad fossilia *cretam* etiam referimus, cuius copia ad *Bereghszasz* erui solet, utut³ non optimae qualitatis. Hic prout et in monte *Dedaensi* lapidaria est; lapides utriusque architectis probantur, et viis sternendis sunt aptissimi. Loquitur id via [p. 4.] publica ab oppido *Munkács* usque vicum *Surány* his strata, viatoribus omnibus voluptuosa.

§. IX.

Aquae minerales. Fatendum est veri nominis aquas minerales hac in regione desiderari.

§. X.

Fontes acidi.

Fontium vero, qui acidus fundunt aquas, non minor est cum numerus, tum varietas; sunt autem in praecipuis:

1. *Nelipinensis* ad pedem collis modico intervallo a vico *Nelipina*, a quo nomen accepit, distans, ex saxo vivo, vena lenta ebulliens. Magna is totius vicinitatis et ibi aestate diversantium approbatione bibitur. Sapor eius aquarum, vino mixtarum, multum se palato adprobat. Multum celebritatis, et opportunitatis inde habet, quod vico eiusdem nominis adsitus, balneo sat amplo provisus sit, et ideo a multis peregrinis ex vicinis comitatibus, lotionis, et valetudinis causa invisitur. Nitro, sulphure, et particulis ferri scatens, cadis balneariis calidis acceptus, spleneticis, hypocondriacis, rheumaticis articularibus morbis

¹ corr. ex ante hac ² corr. ex sunt ³ corr. ex ut ut

curandis deservit. Alvum etiam et vesicam solvit, iuxta exploratae fidei experientiam medicorum.

2. *Szolyvensis* oppido *Szolyva* vicinus, trans *Latortzam* in pede montis saliens, nitro, sulphure, et ferro copiosiore scatens, et ideo exquisitioris et saporis et efficaciae esse creditur. Qui ei adsuevere, vino generosiori diluendo, inter prandendum adhibent, citum inde sibi alvum spondentes. Eadem ora

3. *Szolotsinensis* ad vicum eiusdem nominis bullit. Multum sibi commendationis ex eo conciliat, quod ad iter per hanc oram ad *Galliciam* ducens, adsitus sit. Fit enim ea fontis opportunitate, ut nemo sit viatorum, sive abeat, sive redeat, quin eum salutet, et curvato hauriat †vertice†.¹ Nobis profecto, semel atque iterum iter illac facientibus, egregie semet adprobavit.

4. *Paszikensis*, vico *Paszika* vicinus remissius, acidus, sed incolis vicinis et viatoribus charus. Atque hi omnes prisci sunt. Ante aliquot annos novus repertus est ad vicum.

5. *Ploszko*, nitro, sulphure, et ferro gravidatus multo, et ideo multis in pretio est, longius quamvis dissitus; passim ad potiones medicatas, et ad diluendum vinum adhibetur, egregio successu. Praeter hos plures alios, sed minoris laudis, natura huic regioni inperivit latices, eo infelices, quod ab accolis negligentius habeantur, quam id tanti beneficii a natura liberaliter profusi existimatio exposceret.

§. XI.

In tota hac regione duo reperiuntur, ad vicum *Drága-bartfalva* (*Dorobratovo*) unus, in terreno vici *Maszárfalva* (*Negrjovo*) alter. Aquae horum largum purumque [p. 5.] salem praebent, si igne decoquantur, ut dubium non sit, officinam salis coctilis, hic cum fructu excitari posse. Fontes hi interea clausi sub vigili oculo² tenentur.

Salsi fontes.

§. XII.

Ex montano, et foecundo regionis habitu facile est conicere, quae heic ferae lubenter hospitentur. Nimirum, ad septemtrionem, qua montosa est regio, ursi sua habere solent lustra. Horum foetura cum incolarum damno est coniuncta. Exeunt ideo statis temporibus ad venandum expeditissimi quique, ut diminuantur immanes bestiae. Ab incolis vicorum vero interimuntur ursi plumbea glande ex insidiis, quas erecto altius tugurio, instruere solent. Lupi pariter copiosi magnas in armentis et gregibus edunt strages. Saepe rigida hyeme ad vicos descendunt, infestantque pecora domestica. Reliquum regionis apros, grandes illos, cervos, damas, vulpes, martes, feles, lynces, lepores, et quae reliqua sunt, promiscue alit.

Ferarum genera:

Par et avium silvestrium copia, his montium iugis contigit. In his sunt: tetraones, perdices, attagines, turdorum variae species, anseres, palumbes, anates, urogalli, ficedulae, ciconiae, aquilae, accipitres, et id genus volucres aliae.

aves silvestres.

¹ in textu *cortice*, per alienam manum (?) corr. in *vertice* ² corr. ex *ocule*

§. XIII.

*Fluvii
nobiliores:*

*Latorcza:
eius origo:
decursus eius:*

*quibus
amniculis
locupletetur?*

*exitus in
Bodroghum:
eluviones,
regioni noxiae:*

pisces quos alit:

2. Borsova.

Amoenam ex se regionem hanc fluvii intercurrunt varie cursum tenentes. Horum duo praecipui:

1. *Latorcza* est, Ruthenis *Latoricza*, qui pone vicum *Laturka* in limitibus *Galliciae* ortus, ad oppidum *Alsó-Vereczke*, quod adluit, rivo *Zarvadka* augetur, ac nova torrentis *Zdenova* accessione, infra montem *Podkaminy* ditatus, grandior streperusque infra pontem *Pudpolotz* manat, subinde convallium, quas permeat, rivis increscens. Has egressus, et duos vicos, *Kiss-Abranka* et *Hankovicza* praeterlapsus, labitur concitatus, et sonorus infra rastrum, ac ad vicum *Nelipina* torrente *Vicsa*, pone oppidum *Szolyva* amne *Szvalyanka*, denique infra vicum *Holubina* fluvio *Penya* acceptis, arcuato alveo ad vicum *Paszika* trajectu provisus, versus *Szent-Miklós* defertur. Hic ad clavellaturam cinerum dominalem, accessione amnis *Hrabonicza* undosior¹ factus, per planas valles, praiceps volvitur, dum attingat vicum *Podhering*, ubi pons occurrit 60. orgiarum longus, vasti, solidique operis, cum rastro. Hinc flexo versus montem *Csernék* alveo, amne *Viznicze* locupletatus, radicibus montis immergitur, ac mitiore aquarum lapsu, primum quidem vicum *Oroszvégh*, postea vetustum oppidum *Munkács* subluit, magno saepe incolarum et pontis, qui ei instructus est 100. orgiarum longus, periculo. Hinc digressus minus iam sonorus ob maeandros, quibus mirum in modum ludit, lentiori lapsu in campestem oram exspatiatur, atque vicos *Bereghiensium*, *Uj-Dávidháza*, [p. 6.] *Nagy Lutska* praetervectus, ac in sex ramos divisus, aquisque amnium *Vérke* et *Csoronda* factus exuberantior, subit campos *Unghvarinensium*, et ad vicum *Szent-Maria*, a fluvio *Bodrogh* hauritur. Est subinde exundatione noxius, ob torrentium, quos e montibus plures accipit, incursum. Maxime autem ineunte vere, et cum nives e montibus diffugiunt, ubi enim ripas semel supergressus est, late vagatur, agros limo inficit, ripas subluit, et pluribus locis voraginibus locum facit. Sunt tamen, qui fluvium hunc expeditiorem volunt nostra aetate reddere. D. C. *Schönborn*, iuncta cum I. comitatu manu, ad vicum *Nagy Lutska* canalem, ad 2600. orgias, magno labore, et sumptu fodi curavit, quarta Octobris huius anni, die onomasi gloriosissimae regnantis terrae principis FRANCISCI II. et D. comitis *Francisci Schönborn* clara, undas limpidas *Latorczae*, inter festivas acclamationes et epulas concurrentis nobilitatis, suaviter recipientem.

Piscium vario genere abundat scaturigini vicinior. Trutas liberaliter alit, saporis eximii. Qua profundius in regionem illabatur, habet frequentes murenas, barbones, alburnos, carpiones, et omnium exquisitissimi saporis lucios, mugiles, factis enim subinde eluvionibus, pisces *Tybisci* hospites accipit, altius plerumque adverso flumine natantes. Est et cancrorum feracissimus, quos ad vicum *N. Lutska* praecipuae magnitudinis observarunt, qui eorum captura delectantur.

2. *Borsova*, *Marmarosiensium* montibus editus, postquam comitatum hunc, et oppidum eius *Dolha* emensus² est, in hunc nostrum supra oppidum *Bilke* illabatur, ac incursum amnis *Illosva* prope *Ugotsiensium* vicum *Karászló*, undosior factus, flexuoso et sinuoso alveo, pone vicos *Remethe*, *Kovászó*, *Bene*, *Borsova*, a quo nomen mutuavit, defluens, ad oppidum regionis *Váry*, quod medium secat, in *Tybiscum* incurrit. Ponte hic et ad *Kissfalud*, ac *Bene* vicos instratus est. Alveum saepius migrat, et adsitas silvas, et agros, ac prata

¹ corr. ex *undiosior* ² corr. ex *emersus*

devastat, molendinis caeterum frumentariis, quae copiosa habet, rotandis aptus; sed propter horum elevationem, saepe exitiabilis. Pisces alit, puta: trutas minores, carpiones, barbones, lucios, quorum seminium ex *Tybisco* accipit. Cancrorum etiam dives est.

§. XIV.

Natura locorum hos bifariam dispertivit. Nam alii quidem in *Latorczam*, in *Borsovam* alii incurrunt. Dabimus eos ordine. Nimirum, quia montosa comitatus nostri regio est, vallibus passim finditur, varie exeuntibus. In his est:

*Fluvii
amnesque
minores.*

1. *Zbunya*, oritur is e radicibus montis *Huszni*, *Galliciam* contingentis, ac per valles *Szerboczensem*, *Zbu*[p. 7.]*nyensem*, ubi runcinam impellit, praecipiti lapsu vectus, ad montem *Podkaminy*, *Latorczae* immergitur; tempore exundationis, asseres et trabes devehens. Piscium propter rapacitatem haud dives est.

2. *Pinye* ex alpibus ad vicum *Romanócz* prosiliens, et per vallem *Uklinensem*, ac *Polenensem* defluens, ad vicum *Holubina*, *Latorczae* miscetur.

3. *Osza*,¹ ex alpibus editus. Runcinam impellit, quae multa millia asserum ex trabibus per *Latorczam* defluitatis² findit.

4. *Vicsa*, altius e montibus ortus, decurrit praecipitibus, et ad vicum *Nelipina*, *Latorczae* se insinuat. Trutarum intra montes uterque ferax.

5. *Szvalavka*, id nominis ab oppido (*Szvalyova*) *Szolyva*, quod perreptat, accepit: alioquin e vicino monte *Borilo* ortus, vallem totam permeat celer, molam frumentariam in oppido rotat, et fluvio *Latorcza* coadunatur, fundulorum, et trutarum ferax.

6. *Zsdimir*, ex alpibus demissus, trutis hospitalis, amni *Osza* infunditur. Ad hunc olim, sub incursionibus *Polonorum*, *Rutheni* considentes, pacem avidi expectabant, et hinc ei cognomen adhaesit. *Zsdimir* enim, vocabulum Ruthenicum, *expecta pacem* dicit.

7. *Hrabonicza*, ex monte *Szinyák* delapsus, vicum cognominem interluit, molam papyraceam modicum digressus versat, ac ad vicum *Szent-Miklós*, *Latorczae* miscetur.

8. *Viznicze* e montibus deiectus, vicum et vallem cognominem totam irrigat, ac hanc deserens, officinam ferri *Fridriksdorfensem*, paulo infra molam frumentariam, et fornacem liquatoriam in *Selesztó* impellit. Caetera defluitioni lignorum ex vicinis silvis percommodus, ac cancrorum saporis eximii dives, *Latorczae* infra montem *Csernek* se insinuat. Atque hi omnes *Latorczae* merguntur.

In *Borsovam* incurrunt:

9. *Ilosva* (*Irsava*), fontes in monte *Borilo* habens, unde deiectus, vicumque cognominem praeterlapsus, complures molas frumentarias versat, et supra *Kiss-falud* vicum, in profluentem *Borsovam* invehitur.

10. *Vérke* ex fluvio *Borsova* olim per cataractem,³ multo sumptu structam, sed hodie rudus solum ostentantem, profluit. Manat is languidus, et stagnare potius videtur, quam labi; est tamen saepe exundatione noxius, et communiter tantum undarum vehit, quantum pluribus molis [p. 8.] frumentariis rotandis sufficit. Tenet cursum versus oppidum *Beregyszász*, atque huic immersus, complures dein vicos adluit, dum ad confinia *Unghvarinensium*, *Latorczam* subeat. Vario piscium generi est hospitalis.

¹ 3. *Osza* corr. ex *Osza* ³ ² aliter *defluidatis* ³ rectius *cataractam*

11. *Csoronda*, ad oppidum *Váry* natus. Lentiore aquarum mole, per plures vicos migrat, ac in limite regionis huius, a fluvio *Vérke* excipitur.

Denique memorandus:

12. *Tybiscus*, qui e finibus *Ugocsensium* egressus, provinciae nostrae pone vicum *Csetfalva* adlabitur, et huius plures vicos, flexu alveo praetervectus, hisque per eluviones nocivus, *Szabolcsensem Comitatum* petit, et nostrum ab hoc, et *Szathmáriensi* separat. Aquas fluviales excipiatⁱ

§. XV.

Palus Szernye. palus *Szernye*, oppido *Beregh*, et vicis *Beregh-Ujfalva*, *Bartháza*, *Fornos*, *Dertzen*, *Gáth*, *János* et *Kigyós* adsita, aquis stagnantibus iisque limosis referta, testudinum, et lampretarum dives. Optandum profecto foret, ut aquae eius stagnantes, et per imbres, ac diffugas nives intumescentes, vicinosque agros ac falcastra corrumpentes, derivarentur, oramque hanc iugera 28701. efficientem homines excolerent, vici ornarent! Dent id superi!

§. XVI.

*Soli habitus
triplicis
naturae:*

Ad fertilitatem regionis, quod adtinet, mirum ea in modum variat. Tres soli *Bereghiensis* species observatae sunt nobis, sicuti nimirum discretas invicem, ita diverso coeli habitu gavisurae. Universim ora comitatus septentrionalis, sterilior est, et multum ex *Carpathi* indole trahit austeritatis. Nam quo altius inter montes vici consederunt, solum nacti sunt salebrosum, et lapidibus ad silicis modum, quasi ex industria consitum. Accedit coeli intempestiva asperitas, nimiaque frigora, diutinae item nives, et hyems cita, quae singulae agricolationi noxiae sunt, et plus operae largaeque laetificationis requirunt. In his sunt omnes vici sic dictae *Vrchovinae*. Quibus tamen patientia laboris cordi est, sementem siliginis, cum foenore recipiunt, et avena, quae per hos situs nascitur, multo praestantior est ea, quae in agris pinguibus educatur. Sed hoc vitium montes editiores proprium habent; nam qua mitescunt iuga, ac sub eorum radicibus, mitiores sunt coeli vicissitudines, solum autem foecundius, et foeni in collibus abundantia. [p. 9.]

*foecundior
in radicibus
montium:*

At qua in occasum, et meridiem diffunditur regio, et montes horridi illi, in collinos positus subsident, aut in planitiem abeunt, meliora sunt omnia, et cum facilioris agricolationis, tum uberis etiam fructus. Ager nimirum frumentarius, quod limosa et nigra gleba sit, et ter subarari soleat, amicior fit sementi. Fert autem triticum, grano pingui et farinoso, siliginem, avenam, fagopyri vero ubere fructu laetatur; eget tamen et hic laetamine, quod cum liberalius aspergitur, egregios fructus dat. Est verbo¹ provincia haec iis accensenda, quibus natura nil negavit, quod ad vitam cum opportunitate degendam pertinet, modo humani cultus industria accesserit; eo tamen infelix, quod qua depresso est situ, fluvii regionis ripas supergressi, eam inundent, quod vere ineunte, et alta saepe aestate, geminatis periculis experti sumus. Leguminum etiam haec regio ferax est, praesertim phaseolorum, fabarum, pisorum, lentium, et panici.

*legumina
habet.*

¹ malim *vero*

ⁱ *Haec sententia in paragrapho sequenti continuatur.*

§. XVII.

Ista *Cereris* munera, *Bacchi*¹ excipiant dona. Profecto comitatus hic cultu vineatico non facile concessit vicinis, iis potissimum oris, quae se in occidentem et meridiem porrigunt. Vix enim ea, quam diximus, ora, vicum videas, cuius est, ad eam rem, opportunitas quaedam, quin iam vel vitem pangat, vel certe vineta habeat, multa adcuracione exulta. Universim bene vitis, in agro *Bereghiensis*, meridionali illo, et occidentali convalescit, imprimis, si in meridionalem solem ponatur, et montes, ac colles a tergo habeat, qui aquilonis flatus vel arceant, vel mitigent. Hinc, si annus faverit, divite proventu exuberant, vineta *Bereghiensia*, sed non una ubique locorum, sicuti fit, vini est praestantia. Praecipua laus est: *Bereghszasziensi*, *Bereghszasz-Végh-Ardoensi*, *Nagy-Muzsalyensi*, *Bennensi*, *Munkacsiensi*, *Mező-Kaszonyensi*. Nam habent omnino saporem suavem, omnia alba sunt, eximie generosa, mensis opiparis haud fastidienda, et si annus favit, etiam *ausbruchata*,ⁱ a vicinis *Polonis* semper in pretio habita. Vini *Bereghszasziensis*, palmaris proventus habetur, pretium eius bonitas, et sapor fragrans determinat. Vinetorum infimam regionem, viti inhospitalem, pomaria communiter occupant, saepe notabilis proventus.

Vitis apud Bereghiensis:

quomodo proficiat?

vini laus ac varietas:

vina notae optimae.

§. XVIII.

Pratis regio haec laetatur, et copiosis, et gramine pinguibus, et quibus foenum pabulationi armentorum sufficiens provenit. Id dolendum, quod in locis depressioribus, in meridie praesertim, saepe per deciduos imbres, et exundationes, devastentur, limo inficiantur, et foenum iam collectum avehatur. [p. 10.]

Prata.

§. XIX.

Ad coeli, solique habitum, quod adtinet, totus is ex montano regionis ingenio metiendus est. Montana certe ora facit, ut aëre nostri fruantur, frigidiori eo, sed salubri admodum; nam aestate quidem <montes>² nunc ethesias³ adspirant, nunc tempestivas imbres effundunt. Diffitendum interim haud est, *Carpaticos* aquilones, multum subinde calamitatis in regionem invehere, quod istud fere est: ut et ventis perflatur austerioribus, et hyemes maturius admittat, diutius postea duraturas, et tempestates ubertim eructet, quae ubi montium cacumina supergressae sunt, tonitruum fragore inferiorem etiam regionem pervadunt, et subinde⁴ in grandinem desinunt. Caeterum, si mitior annus sit, coelo huiate nil temperatius est: solis enim ardores, tot montium, silvarum, nemorumque umbris accepti, lassantur quodammodo, atque faciunt, ut et tunc cum voluptate quadam possint tolerari, cum sunt intensissimi.

Coeli ingenium:

tempestatum ratio.

¹ corr. ex *Bacchi* ² add. a nobis ³ rectius *etesias* ⁴ corr. ex *subin*

ⁱ Sic! sed rectius *ausbruchata*, e vocabulo Germanico „*Ausbruch*”, quod Hungarice „*aszúbor*” denotat.

§. XX.

Rei pecuariae ratio:

variat pro situs habitu:

desunt hic armenta copiosiora: equi:

oves:

capellae: porcorum copia:

eorum saginatio.

Res pecuaria *Bereghiensium* variat, pro regionis diverso habitu. Qua ad septemtrionem vergit regio, pecus alit exilius, pilo versicolore, et detortis cornibus, fructuosum tamen, et cum labori agresti¹ tolerando, tum fundendo etiam lacti, et cogendo butyro, ac caseo idoneum. Causa rei est, quod montanum pecus, herbis foenoque vescatur teneriore, cureturque etiam impensius. Qua montes in nemora subsident, pecus grandius est, *Hungarico* illi suppar, proventus felicitis. Deficiunt tamen nostros numerosa illa armenta, quae *gullya*² vocantur. Interim non desunt potentioribus e nobilitate, eximia armenta, quae in praediis aluntur, et hyeme saginantur, mercatibus idonea. Equorum neque educatur plus, neque alitur, quam quod rei rusticae, et vectuariae, in parte sufficiat. Ovium etiam rariores sunt greges; neque tamen desideraveris pecudem utilissimam, qua est eius alendae opportunitas. Familia comitum *Schönborn* alit in *Szolyva*, *Polena*, et *Vereczke* oves *Hungaricas*, cum proventu casei haud exili. Rusticum vulgus capellis, hinc inde delectatur, quas per dumosa rura alit. Denique regionis glandiferae (abundat autem quercina, et fagina glande) opportunitas facit, ut porcorum greges ingenti numero, cum in vicis habeant *Bereghienses*, tum ruri etiam, et silvestribus locis educant. Hos subulci, ferum genus, *balta*, ut vocant, provisum, sectantur, aestiva simul et hiberna stabula, intra nemorum recessus colentes. Si annus glandis ferax sit, simul, ac ea decidere coepit, gregatim ad satyros istos, subulcos intelligo, quidquid idoneae pecudis ad saginandum habent, depellunt incolae, ante brumam [p. 11.] haud repellendam. Interea pecus, nisi coelum sit iniurium, silvas glandiferas pererrans, egregie increscit, fitque torosum ac succidum, dum aut ad mercatus cum foenore abigatur, aut ad domesticam lanienam.

§. XXI.

Altilia.

Nec sileri debent altilia, puta: pullos, capones, anseres, anates,³ gallos, gallinaceos, quos et rustici curant, et domini. Illi, ut habeant, quo quaestus aliquid faciant, hi, ut lautius epulentur.

¹ corr. ex *aggesti* ² malim *gulya* ³ corr. ex *annates*

MEMBRUM POLITICUM

De

*Incolis, et Magistratibus
Comitatus Bereghiensis.*

S Y N O P S I S.¹

<i>Antiqui regionis incolae:</i> Hunni: Rutheni: Germani, Slavi, et Bohemi.	§. I.	<i>Opificia: mercatus.</i>	§. IV.
<i>Nationum singularum mores, ingenium:</i> Hungari: Rutheni: Germani: Slavi: Bohemi.	§. II.	<i>Ditiones regionis: familiae illustres.</i>	§. V.
<i>Incolarum occupationes.</i>	§. III.	<i>Provinciae administratio: eligendorum magistratuum ratio: ratio congregationum: sedes comitiorum: supremi comites incogniti: vice comites: insignia comitatus.</i>	§. VI.

§. I.

Inter priscos regionis huius incolas referimus *Hunnos*, qui teste ANONYMO, BELAE notario, *Kioviā*, et *Galiciā* emensi, per montes *Carpathi*, ac indubie per passum *Vrchovinensem* anno 895. duce ALMO, *Hungariā* ingressi sunt, et primum ad *Munkács* consederunt, captaque hic 40. dierum quiete, arcis *Munkács* fundamenta iecerunt; sed qui subin regionem hanc montibus horridam aversati, campestrē provinciae huius oram insederunt, relicto *Ruthenis*, quorum 40.000. cum duce *Podoliae*, *Koriatovich* 1339. advenerunt anno, montano asperoque in septemtrionem et orientem tractu. Atque ab ea aetate ad nostra tempora *Hungari* et *Rutheni* regionem hanc incolunt. Utrisque posterius *Germani*, *Slavi*, et *Bohemi*, intra vicus aliquot repositi, accessere. *Germani*, per comitem *Eugenium Ervinum* a *Schönborn*, anno 1754. ad vicus *Felső*, et *Alsó Schönborn*, *Pósaháza*, *Barthaza*, *Nagy-Leanyfalva*, *Kutsova*, *Berezinka* et *Klutsarka* inducti sunt. *Bohemi*, initio huius saeculi, sub comite *Francisco Philippo* a *Schönborn*, vicum *Sophiendorf* insederunt. *Slavi* ex *Scepusiensi*, *Unghvariensi*, et *Zempliniensi* Comitatus huc commigrarunt.

Antiqui regionis incolae
Hunni:

Rutheni:

Germani,
Slavi, et
Bohemi.

§. II.

Ingenium, lingua, moresque harum nationum multum habent diversitatis. *Hungari*, qui meridionalem potissimum incolunt comitatus plagam, sunt tenaces veterum institutorum. Vivunt suo quodam et inveterato ritu, nulla cultus habita ratione; sunt oris crassi, compacto corpore, laboris rusticationis patientes, et pro [p. 12.] modulo suo hospitales.

Nationum singularum mores, ingenium:
Hungari:

¹ Synopsis add. a nobis sec. notas marginales

At, qui nobiles, et ruri praetoriisque suis habitant, veri *Hungari* sunt, excelsioris animi, qui referunt omnino prisci moris insigne decus. Post *Hungaros* altera natio *Ruthenica* est, priori copiosior, sed si dicendum, quod res est, ignavior, et sequior, moribus degit suae genti familiaribus, panis fagopyraceus, fabae, †*isolae*†,¹ *cyclamina*, solana² ei cibus gratissimus est. Educat pecus domesticum, ut sit, quod partim sub iugum mittat, partim ad victum, et amictum sufficiat. Vestes *Ruthenis* cum *Hungaris* eadem sunt fere, nam utrisque lacernae, perones placent: *Hungari* tamen cuneatis pileis, rotundis *Rutheni* utuntur. *Germanorum* hac ora gens multae in curanda oeconomia est industriae, onerum tolerans, et reipublicae utilis. Vivit parvo, perpetuis laboribus durata, atque rem familiarem curat diligentissime. Patentibus provisa, a laboribus dominalibus libera est. *Slavi* cultu, victu, sermone, et toto vitae actu, multum a prioribus distant. Colunt agrum frumentarium accuratissime,³ et diligentissime, ne habeant necessum messem accusare. *Bohemi* *Sophiopolitani*, a laboribus dominalibus pariter exempti, rus, quo gaudent, colunt ad stuporem. Castigati his sunt mores, amictus cultior, victus melior.

§. III.

Incolarum occupationes. Incolarum comitatus huius occupatio tota fere agricolationis laboribus absolvitur, quae sicuti late⁴ patet, ita hos quidem res pecuaria, alios frumentaria, vineaticus cultus alios, delectat. Montium incolae, rusticum genus, cum rem agrariam, tum pecuariam impensius colunt. Quem hinc fructum collegerunt, in oppida invehunt, *Munkacsinum* praesertim, cuius hebdomadarios mercatus frequentes faciunt. Boves, et equos rarius montium inquilini vendunt, vaccas saepius, frequentius, qui planam regionem incolunt; porcos quoque ad eadem loca propellunt. Qui serendis frugibus, et fagopyro dediti sunt, ita anni operas dispescunt, ut nulla hora ipsis sine occupatione diffluat. Quod ager tulit, excussum, in parte ad oppidorum mercatus deferunt. Sunt praeterea, qui rei apiariae cum fructu student, et quibus piscium, et cancrorum mercatura in lucris est: ut butyri, casei, et lini proventum taceamus. Ex vino autem qualis proventus sit, nemo non existimare potest. Id caeterum fatendum, quod multi improbo labore coactum vinum, aut aere exiguo, antequam maturuerit in vite, vel doliis, prodigere coguntur, aut, quod saepe fit, mutuis convictibus exsorbeant. [p. 13.]

§. IV.

Opificia: Agrestes⁵ hi labores fecere. Non desunt, qui opificiis, pro regionis ingenio, communibus iis, et necessariis distineantur. Oppidorum *Munkács* et *Bereghszász* incolae singulares sunt mechanici, et illiberalium artium studiosi, sua contubernia, suos coetus⁶ habentes, et ab optimo rege iuribus peculiaribus donati. *Iudaei*, nimium quantum multiplicati, cum mercibus quaestum faciunt. Qui e plebe rustica studia litterarum excolant, pauci sunt. Oppidani perpauci liberos suos ad scholas mittunt; nobiles adolescentiam formant melioribus litteris.

¹ lectio incerta ² verbum super *cyclamina* scriptum ³ corr. ex *acuratissime* ⁴ corr. ex *lati* ⁵ corr. ex *agrestes* ⁶ corr. ex *caetus*

§. V.

Regio tota, sparsis varie dynastiis, inter illustres iuxta et nobiles familias, divisa est. *Dominia* vulgo dicimus, quae isthic memoranda, dum infra adcuratius describantur.

*Ditiones
regionis:*

Sunt vero:

1. *Dominia Munkáts et Szent-Miklöss*
2. *Illosvaense*
3. *Komlossiense*
4. *Bilkense*
5. *Lonyaiense.*

Quod ab his reliquum est, familiae nobiles sparsim possident, quarum nunquam non ferax fuit regio *Bereghiensis*. In his imprimis florent hodie:

1. Barones *Perény* de *eadem*, gens omnino vetustissima, et florentissima. Hinc adde nobiles familias: *Lónyay* de *Nagy Lónya* et *Vásáros Namény*, *Illosvay* de *eadem*, *Komlosy* de *eadem*, *Pogány* de *Cseb*, *Guthi* de *eadem*, *Bégányi* de *eadem*, *Bay* de *Ludány*, *Buday* de *Bölse*, *Kajdy* de *Csoma*, *Bornemisza* de *Illosva*, *Josa* de *Pankotta*, *Getsey* de *eadem*, *Garzo* de *Bilke*, *Liptsey* de *Bilke*, *Zejkány* de *Miszticze*; ut nobilium prisca recentiaque nomina taceamus, quorum decora nos latuerunt.¹

*familiae
illustres.*

[p. 14.]

§. VI.

Regendae provinciae ratio et forma ad legum patriarum praescriptum exacta est, si iura quaedam *municipalia* exceperis, quae mutuo nobilitatis consensu, citra laesionem publicarum legum lata, sancitaque sunt. Restaurandorum vero magistratuum, qui provinciae praesunt, solemnitas, triennalis est, ita ferente lege publica: nisi forte in eos incidissent viros, quorum spectata in administrandis rebus fides, atque solertia, instaurationem non necessariam fecerat. Et profecto in provincia hac optimi quique e nobilitate in numerum candidatorum leguntur semper, quos demum non emendicatae bonorum voces, sed plurimi calculi, iique per solemnem deputationem ingenue collecti, in suam quemque dignitatem adsciscunt, quem non ita antiquum ritum nos et perpetuum regno precamur, et optimi successus. *Comitiola* provinciae non secus, quam tota *Hungaria* ad praestitutum diem, locumque coeunt. Haec, administratore provinciae conscio, vice comes ita promulgat, ut litteris per singulos processus dimissis, nobilitas omnis, ac praecipue qui procurandae reipublicae partem capiunt, convocentur. Neque tamen id statis fit temporibus. Parent in hac re necessitati, quae sicuti subinde varia ingruit, ita non sinit nos congregationum harum seu numerum, seu tempus definire. Sunt autem *Generales* aliae, ut suis utamur vocabulis, *Particulares* aliae: has ad minoris momenti negotia discutienda, procurandaque, illas tum cogunt, cum de eligendis instaurandisque magistratibus, aut de nobilitatis profectioe in militiam, *insurrectionem* vocant, tum de ordinandis ex aequo tributis, de milite per hiberna aut aestiva rite disponendo, et quae sunt reliqua, in commune consulendum est. Hic et mandata, si quae² adsunt, regis publicari, et

*Provinciae
administratio:*

*eligendorum
magistratuum
ratio:*

*ratio congrega-
tionum:*

¹ Hic aliena manu haec notantur: *Sequitur § VI. pag. 14. de administratione provinciae* ² *si quae* corr. ex *siquae*

quemadmodum sive possunt, sive debent,¹ praesentissimo honestatis obsequio, publica omnium consensione, deliberari adsuevit. [p. 15.]

Est praeter haec duo *comitiorum* genera, tertium quoddam, cui *Sedis Iudiciariae*, et colitis vocabulis, *Sedriae* nomen est. Ius in istis consensibus dicitur, sontibus irrogantur supplicia, atque omne negotiorum genus, quod litis quidpiam dedit, ex iusto et recto disputatur.

*sedes
comitiorum:*

Comitiola, seu *congregationes* hae in oppido *Beregszász*, ubi *praetorium* ei fini excitatum est, aguntur. Hic et *archivum* pulchre instructum esse, et magna cura servari, probe scimus.

*supremi
comites
incogniti:*

Aequum nunc esset, inde ab ultima memoria, nomina *supremorum comitum*, ab ingrata oblivione vindicare, eosque tamquam in tabella quadam exhibere; ast enim, cum esset nemo, qui vetusta summorum virorum nomina, aut voluisset, aut potuisset, ex *tabulario* eruderare, materies, uti ad exaggerandum gentis decus prona, ita, multae apud posteros futura utilitatis, nobis subtracta est. Suffecerit interea adnotare: munus id longe honoratissimum, vetustissimarum familiarum personis olim adtributum evoluti saeculi anno 1730. munificentia CAROLI VI. caesaris et regis, illustri et antiquissimae comitum *Schönborn* genti, collatum esse, et nostra etiam hac aetate, axioma *supremorum comitum* ad eandem, sago togaque claram, comitum prosapiam, iure haereditario adtinere. Sed cum familia haec comitum *Viennae* sedem figeret, administratio provinciae huius, iure supremo, a rege optimo, ei semper confertur, qui et probatae in principem sit fidei, et rebus cum cura administrandis idoneus. Longa retro annorum aetate, plures fuere, qui ea dignitate emicuerunt. Puta: *Nicolaus* e liberis baronibus *Vétsey*, comes *Augustinus* a *Fáy*, atque hodie, *Gabriel Lónyay* de eadem, *Comitatus Unghvariensis* supremus comes, qui summa cum adprobatione provincialium, res comitatus huius moderatur.

vice comites:

Reliqui magistratus a *vice comite*, huius item vicario, quorum nomina, rerum patriae amantes, frustra indagavimus, *iudicibus nobilium*, [p. 16.] qui singulis processibus praesunt, et ab *assessoribus tabulae iudiciariae*, haud secus, quam in aliis comitatibus geruntur. Insignia comitatus *glandem, vitem, piscem, et ursum* referunt, abundantiam in his significatura. Eadem ista *lemmata*, et in *sigillo comitatus* argenteo expressa videas. Vetus utcunque sigillum, quod aetate *Francisci Rákotzy*, et signanter anno 1657. sculptum fuisse, constat ex inscriptione parti superiori sigilli incisa, quae in quantum legere est, sequens est: *Franciscus Rákotzy de F. fieri curavit anno 1657.* Theca argentea, cui inclusum sigillum, hanc inscriptionem habet: *Illustrissimus Dominus Comes Sigismundus Csáky de Keresztszeg, I. Comitatus Bereghiensis supremus comes, et Stephanus Kajdy, eiusdem I. comitatus ordinarius vice comes fieri curarunt anno 1726. Restauratum anno 1790.*

*insignia
comitatus.*

*Exul eram Budae, sacrum diadema Viennae,
Regno hoc, me statibus reddidit una dies.*

Atque haec generatim de *Comitatu Bereghiensis* dicta sunt.²

¹ corr. ex *debeant* ² Hic aliena manu haec notantur: *Sequitur Pars specialis de Processibus ut supra pag. 13.*

[p. 13.]¹

PARS SPECIALIS

De

Processibus Comitatus Bereghiensis.

PROOEMIUM

Comitatus Bereghiensis, quem generatim descripsimus, quatuor processibus absolvitur: *Munkacsiensi*, *Félvidékiensi*, *Kaszonyensi*, et *Tiszahátenensi*.² Nunc singulos emetiemur, adcuratione, qua fieri potuerit, maxima, eaque ita dispertita, ut oppida primo, tunc arces, denique vicos, et horum situs adnotemus. [p. 17.]

MEMBRUM I.

De

Processu Munkatsiensi.

Nomen processui oppidum *Munkacs* dedit, intra montes, campo haud angusto positum. Totus is, montosus est, et silvis insessus, atque ab oriente quidem *Félvidékiensi*, *Kaszonyensi* ab occidente, et a meridie, *Gallicia* in aquilonem circumclusus. Nostra nunc interest, ut oppida, arces, et vicos eius designemus.

SECTIO I.

De

Oppidis Processus Munkatsiensis.

S Y N O P S I S.³

I. Munkacs: *Eius denominatio et origo.* §. I.

Oppidi situs et commoditates: opificia varia: nundinae: oppidi aedificia profana: domus terrestris: aedes sacrae: cryptae: parochia
L. ritus: *coenobia antiqua:* G. Catholica ecclesia: *residentia* G. R. *episcopi: oratorium Protestantium.* §. II.

Monasterium S. Basilii de monte Csernek: dotatio: fundationales: regia confirmatio:

restauratio caenobii: nova eius structura: commoditates: obitus <et>⁴ sepultura fundatoris: inscriptio tabulae marmoreae: sedes episcoporum Munkácsiensium. §. III.

II. *Oppidum Szolyva: eius situs: fertilitas.* §. IV.

III. *Also-Vereczke: oppidi Vereczke situs: ager: aedificia: ecclesia: incolae: nundinae.* §. V.

¹ vide notam priorem ² malim *Tiszahátenensi* ³ synopsis add. a nobis sec. notas marginales ⁴ add. a nobis

Tria processui huic sunt oppida, *Munkács*, *Szolyva* et *Also-Veretzke*. Princeps horum est:

I. MUNKÁCS

§. I.

*Eius denomi-
natio et origo.*

Munkács comitatus huius quasi metropolis est. Latinis *Munkatsinum*, Ruthenis *Munkátsovo*, unde nomen tractui quoque enatum. Etymon vocabuli *Hungaricum* esse, haud sine ratione arbitramur. *Munkás* enim *laboriosum* significat. Quae quidem vocis significatio in eam nos coniecturam ducit, priscos *Hungaros*, cum ista regione militarent, multos labores perfecisse; quin et hoc ex hac nomenclatione colligas, oppidum antiquum esse, et originis *Hungaricae*, quam hodieque a potiori tutatur. Difficile interim fuerit, primos oppidi ortus certo definire. ANONYMUS, BELAE regis notarius, prima oppidi huius incunabula ad primum¹ *Hunnorum* in *Hungariam* per *Carpathum* ingressum, qui anno 895. contigit, refert.

§. II.

*Oppidi situs et
commoditates:*

Situs oppidi amoenus est, et habitatu commodus. In amoena, fertilique planitie con-
dit, quam montes insepiunt, quasi ex industria positi, iucundo omnino obtutu, quem ab
occidente aestivo arx *Munkács*, rupi altae imposita, et a septentrione monasterium de
Csernek, multo reddit elegantiore. Circum rus vastum est, cum segetum omnis gene-
ris, tum pabuli ferax. Colles, modica intercapedine ab oppido seiuncti, vite luxuriant,
quorum radices, pomaria, et pruneta habent, varietate fructuum non minus, quam prae-
stantia nobilitata. Unde colligas, quis sit incolarum labor, vini nempe, et frumenti, sed
praesertim fagopyri, exustionis cremati, oppidanis cura est. Fit haud raro, ut fluvius
Latorcza, oppidum allambens, et ponte nuper impensa D. comitis a *Schönborn* ad 100.

opificia varia:

orgias structo eleganter, telonioque ideo donato, instratus, si vel imbribus, vel nive diffu-
giente intumescat, agro *Munkatsiensi* sit noxius. Neque tamen desunt, qui ex frequentibus
oppidi incolis, artes illas vulgares, opificia² varia, [p. 18.] et mercaturam cum rusticatione
coniuugant, in quo stimulo sunt iis, mercatus hebdomadarii, diebus lunae, ex veteri insti-
tuto, insigni multitudinis concursu, agi soliti, et fora anniversaria, quibus in annos singu-
los dies stati sunt: Epiphania Domini, dies *S. Iosephi*, *S. Georgii*, Hebdomada Pentecostes,
S. Ioannis Baptistae decollatio, ac denique *S. Martini*. Ac sunt omnino opifices oppidani,
suos coetus et privilegia habentes, solertes, ac cum his tolerati magno numero *Iudaei*, ta-
bernis provisi, ut fora illa in rem suam cum lucro vertant, vicinaque etiam adeant. *Iudaeis*

*oppidi
aedificia
profana:*

tamen, iure perennali, acquisitiones³ facere, vetitum hic est. Oppidi ambitus sex plate-
as continet, aedificiis hinc inde affabre factis, instructas. Elegantiae referunt plurimum,
quae foro accubant, ac inter haec castellum gentis *Schönbornianae*, cui multis de rege et
patria meritis illustri, oppidum hoc, iure haereditario, cum tota ditone *Munkatsiensi*, et
Szent Miklosiensi, et omnibus beneficiis regalibus [...],⁴ anno 1730. indulgentia caesaris
CAROLI VI. solemni diplomate attributum, et articulo 7. diaetae anni 1790–1791. confir-
matum est. Latus huius dextrum, cum turri iam desolata, *Rákotzy* exstruxit, ex *Polonia*

*dominus
terrestris:*

¹ sic! secundum enim scribendum esset secundum Anonymum ² corr. ex *opificia* ³ corr. ex *aquisitiones*
⁴ spatium a copista relictum

redux; sinistrum comites *Schönborn*, novis ad habitandum opportunitatibus instruxere. Praebet hodie herilibus officialibus, et iudiciis, quae nostri *sedes dominales* vocant, solentque in annos singulos heic concelebrari, locum. Villatica, quae hic floret, oeconomia, sicut cum cura administratur, ita, pro annorum ingenio, multae est utilitatis. Reliquus oppidi nitor a civium ingenio repetendus est. Mira horum comitas, consuetudo invicem familiaris. Lingua incolis *Germanica, Hungarica, Ruthenica, et Slavica* est. Religio *Latini et Graeci ritus Catholica*; censentur etiam fere numero maiori, *Augustanae, et Helveticae* confessionis cultores, ac denique *Iudaei* copiosi. In incolis multi sunt nobiles, quorum alii haereditarios fundos, alii pignoratitios tenent. Quod ad oppidanum magistratum et administrationem oppidi adinet: ex more oppidorum reliquorum, quae privilegiata sunt, et hic fiunt omnia. Senatus duodecim viris absolvitur. Ex his in annos singulos legunt oppidani (id quod in festo Omnium Sanctorum fieri consuevit), domino terrestri electionem confirmante, iudicem. Privilegia caetera oppidi, quibus copiosis a regibus donatum est, nobis ignota, et a potiori obsoleta sunt. Immunitate tamen a *robbotis*, et a *nona* ex campo *Füzes* dicto, actu gaudent. In medio oppidi sedet ecclesia *R. Catholicorum*, mater 142. filialium, operis solidi non minus, quam vetusti ac antiqui, honoribus Divi *Martini* Episcopi *Turonensis* et confessoris, sub rege SIGISMUNDO dicata, cum adposita eximiae proceritatis, horologio provisum [p. 19.] turri; sed plurimum huic ornandae, D. *Eugenius Ervinus*, comes a *Schönborn*, vir, dum humanis interesset, laudatissimus, sumptus liberaliter impendit. Insunt templo emortuales cryptae, habentque exuvias familiae *Klobusiczky*, et aliorum nobilium. Aedes haec sacra sub tumultibus *Rakoczyanis* bis deserta et 60. circiter annis desolata fuit, in qua princeps *Rákoczy* vina sua conservavit; anno elapsi saeculi 25. per cameralem administrationem restaurata fuit. Vicina huic est parochi domus, superiore saeculo per comitem supra laudatum eleganter, ex solidis materialibus, atque ad commode habitandum excitata. Celebre hic olim habebant *Dominicani*, et *Sanctimoniales*, quae eius regulam sequebantur, domicilium, nec non moniales *Basilianae*, ita perhibente THUROCZIO, a *Dominica, Theodori Koriatovich*¹ uxore deductae; sed ab anno 1560. nulli horum ordinum religiosi deprehenduntur. Fuit etiam hic olim *xenodochium*, redivitibus amplis donatum, sed cuius memoria iam intercidit. *Altaristae* pariter hic suum habuerunt domicilium. Ornata adhuc oppidum hoc ecclesia *G. Catholicorum*, cum turri, et residentia olim episcopi *Graeci ritus Munkacsiensis* per magnae memoriae *MARIAM THERESIAM* imperatricem exstructa, sed quam brevi tempore episcopi incolebant, sede episcopali 1777. anno cum capitulo *Unghvárinum* una et clero translata. *Reformati, Augustanae* confessionis sequacibus iam uniti, suum pariter habent turri decoratum oratorium. Ast maxima inter haec ornamenta oppidi huius populosi, maxima etiam calamitas est, quod praeter scholas triviales, alias nullas habeat, quod ruditatem facit, et culturam adolescentiae impedit.

aedes sacrae:

cryptae:

parochia L.
ritus:coenobia
antiqua:G. Catholica
ecclesia:
residentia G.
R. episcopi:
oratorium
protestantium.

§. III.

In obiecto oppido monte, *Csernek* dicto, trans fluvium *Latorcza*, stat magnificum monasterium *S. Nicolai* episcopi, et confessoris, per principem *Podoliae* ac ducem de *Munkács, Theodorum Koriatovich*, anno 1360.² pro monachis *Ruthenis, S. Basilii M.* regulam

Monasterium
S. Basilii de
monte Csernek:

¹ corr. ex *Horiatovich* ² corr. ex 1630.

tenentibus, DEO in perpetuum servituris, et preces suffragiaque pro anima eius fusuris, proprio aere erectum, ubi etiam sepulchrum suum collocari fecit. Monachis coenobii huius pius fundator contulit, donavitque possessiones binas, *Bobovische*, et *Lauka* nuncupatas, cum proventibus omnibus, decimis frugum, et vinorum, cum fluvio, et molendino, cum iure quotannis ex priore 6. ex altero vero 4. desumendi¹ percipiendique setigeros. Item decimam vini de montibus *Ivány-hegy*, et *Lekesovka*, caeterisque montibus, monasterio vicinis. De possessione itidem *Oroszvég* decimas frugum, et setigeros septem, tandem de proventibus castris [p. 20.] sui *Munkács*, cubulos tritici decem, totidem siliginis, vasa vini quatuor, salis 100. florenos longos seu Rhenenses itidem 100. perpetuo et irrevocabiliter praestanda ordinavit, haeredesque suos, atque successores sub comminatione litis coram DEO protrahendae, qui secus fecerint, ad ea praestanda obligaverat. Originale foundationis huius, in archivo V. Capituli *Posoniensis* adservatur. Duce *Theodoro Koriatovich* successive in semine deficiente, arx *Munkács* cum bonis iureque collationali ad regem devoluta fuerat: consensu proinde regio donatio haec roborari debuit, prout etiam vigilia assumptionis B. V. M. anno 1458. a *MATHIA Corvino* rege, consensum hunc impetraverat *Lucas* quidam religiosus presbyter superior monasterii, quod tunc *monostor* et *capellania* Ruthenicalis *S. Nicolai* dicebatur. Decretum hoc in archivo V. Capituli *Posoniensis* reperitur. Structura monasterii huius partim vetustate, partim iniuria temporum vitiata, collapsaque existente, episcopus *Munkatsiensis*, *Iosephus de Camellis* anno 1692. aedificium lapideum novum posuit, ast commoditates illius exiles, et angustae erant. His itaque demolitis (ecclesia monasterii per *Constantinum Multyanszky* vaivodam *Trans-Alpinum* [...] ² anno 1661. erecta, in suo statu relicta) in eodem loco *Demetrius Rátz*, anno 1710. in oppido *Munkács*, parentibus nobilibus et divitibus, tempore rebellionis *Rákoczyanae* progenitus, subinde inter equites regiminis *Francisci Karolyiani*, et dignitate locumtenentis ornatus, dein vero derelictis castris, possessionis *Vezend* inscriptione, ac cessione donatus, ac insuper in absolutum plenipotentiarium in omnibus dominiis per comitem *Franciscum Károlyi* denominatus, pro refrigerio, ac salute animae suae, novum e fundamentis anno 1766. construxit, ad ripam *Latorczae* praeterfluentis, amplum super saxum, e solidis materialibus positum monasterium, ad duas contignationes³ elevatum, cum tribus tractibus constans, cellario duplici, refectorio spatioso, culina dispensa, pro superiore cellis maioribus duabus, cum adiuncta camera, cellis item aliis commodissimis 27. provisum, cum cella correctoria; posuit praeterea horreum, et infra vineam magnam, seu antiquam dictam, domum vineariam, utrumque ex solido lapide. Denique cingi curavit muro hortum viridarium, ac pro his omnibus conservandis, fundum assignavit, emisitque⁴ competentem. Pius fundator hic vixit 72. annis, obiit in possessione *Vezend*, anno Domini 1782. die 11. mensis Aprilis. Corpus vero examine eiusdem translatum est [p. 21.] ad montem *Csernek*, et iacet infra primam lateralem aram novae ecclesiae, anno 1798. aedificari coeptae,⁶ nunc iam plene ad elegantiam consummatae,⁷ cum hac inscriptione:

dotatio:

fundationales:

regia confirmatio:

restauratio coenobii:

nova eius structura:

commoditates:

obitus <et>⁵ sepultura fundatoris:

¹ corr. ex *desumendi* ² spatium a copista relictum ³ corr. ex *condignationes* ⁴ corr. ex *omisitque* ⁵ add. a nobis ⁶ corr. ex *caeptae* ⁷ corr. ex *consummate*

*Hic iacet Illustrae nationis
Ruthenicae decus
Demetrius Rác praenobilis
Dominus et magnificus
In regimine olim Karolyiano
Eques locumtenens
Demum comitis eiusdem plenipoten-
tarius ac vices gerens,
Post Kiriaticis aequae Russum
Principem isthic alter,
Basilianorum fundator,
Seu monasterii, iam iam
Collapsi ad Munkács
E fundamentis restaurator,
Munkácsini natus septingentesimo
Decimo supra millesimum anno,
Aetatis tandem suae LXXII.
Mense Aprili die undecimo
A partuque Virginis DCCLXXVIII.
Supra millesimum obiit in Domino.*

*inscriptio
tabulae
marmoreae:*

Monasterium hoc fuit sedes et residentia episcoporum *Munkacsiensium* usque annum 1751. quo Augusta Domina MARIA THERESIA clementissima Regina *Hungariae* residentiam in oppido *Munkács*, regiis sumptibus parandam, benigne resolvere dignata est, quae tamen post translata sedem, anno 1777. *Unghvarinum*, fere desolata stat.

*sedes episcoporum
Munkacsiensium.*

II. SZOLYVA §. IV.

Oppidum *Szolyva*, Ruthenis *Szvályava*, situ in planitie montibus septo, et idoneo. Fluvius *Latorcza* illud ab aquilone praeterlabitur, ab oriente amnis ex montibus scatens, rapidus, *Szvályavka*, a quo nomen traxit. Ager eius lapidosus, et laetaminis indigus, siliginem, avenam, et pannicum profert. Ecclesia G. ritus *Catholicorum* lapidea, nova, et herilia aedificia, nec non [p. 22.] nundinae anniversariae beneficio FRANCISCI I. regis concessae, ut ut adhuc tenues, oppidum hoc celebre reddunt. Aguntur hae 1. Maii, 2. Iulii, 21. Septembris, et 4. Decembris. In vicinitate, trans *Latorczam*, ad pedem montis ebulliens acidus fons eximii est saporis, et efficaciae.

*Oppidum
Szolyva:
Eius situs:
fertilitas.*

III. ALSÓ-VERECZKE §. V.

Ultimum huius tractus oppidum *Vereczke* est. Positus huius collinus, haud inamoenus est, collibus obfusis undique, sementi idoneis, in quorum uno praesertim, lapis angularis

*Oppidi
Vereczke situs:*

ager: lucescens, *Dragomira* adpellatus, invenitur. Ager ei obtigit sterilis, avenae amicus. Sed si fimetur, siliginem etiam cum foenore producit. In itinere ad *Galliciam* positum oppidum, officium *tricesimae* et *salis* habet. Dominus terrestris, comes a *Schönborn*, officiales, qui oeconomiam¹ curant, provincia chirurgum² hic alit. Incolae *Rutheni* sunt, ecclesiam, et parochum habentes. Intermixti his sunt *Iudaei* non pauci, arendatores, et quaestores, qui occasione mercatum annuorum, indulgentia regis FRANCISCI I. 15. Ianuarii in festo †*Adoniae*, †*Isaiae*, *Margarethae*, decollatione *S. Ioannis Baptistae*, et *S. Hedvigis* celebrari solitorum, lucrum faciunt. Disiungitur ab oppido *Munkács* septem milliaribus,³ sedet ad ripam fluvii *Latorcza*, amnem *Zavadka*, oppidum secantem, recipientis, et iter *Vereczkense* ob frequentem traiectionem, saepe difficile reddentis. Haec de oppidis.

SECTIO II.

De

Arce processus unica Munkats.

S Y N O P S I S.⁴

<p><i>Origo arcis: etymon</i> Hungaricum: <i>arcis munitio</i>. §. I.</p> <p><i>Situs arcis: adsitus vicus arcis</i>. §. II.</p> <p><i>Arcis moles quadruplex: munitiones: opportunitates: praesidia: puteus: aedes sacra: celebritas: fata arcis: primus occupator: pellitur</i>. §. III.</p> <p><i>Regibus cedit: concordato inlarescit: venit in ditionem Koriatovich: redditur S. Coronae: cedit despotae Brankovics: restituitur coronae</i>. §. IV.</p> <p><i>Capitur a Bocskayo, dein Bethlenio: Catharinae Brandenburgicae, Georgio Rákoczy, Susannae Lórandfy: dein filio Georgio</i></p>	<p>II.: <i>Sophiae Báthory fit ditio: Franciscus Rakoczy moritur</i>. §. V.</p> <p><i>Tököly per nuptias arcis dominus: capitur Varadini: Rákoczya arcem defendit: vincitur: Vienna apud Ursulinas degit: maritum in exilium sequitur: moritur: Tököly Francisco II. Rákoczy se iungere vult: moritur</i>. §. VI.</p> <p><i>Franciscus II. Rákoczy profugit in Poloniam: venit in Hungariam: arcem occupare nititur: subsidia accipit: ad planitiem descendit: adoritur Germanos: vincit: recedit in oppidum Váry: pontem Borsovae rumpit: consilia cum suis agitat: Tybiscum traicit: tumultuatur</i>. §. VII.</p>
--	---

§. I.

Origo arcis: Arcis, vetustate non minus, quam fama celebris, natales primum contemplemur. Si annalibus *Hungarorum* fides habenda, sicuti fas est omnino, sub idem illud tempus, cui exordia oppidi *Munkács*, ANONYMUS, BELAE regis notarius adtribuit, anno nempe 895. *Hungaricum* cum duce ALMO per oram *Vrchoviniae Hungariam* ingressi, et in planitie *Munkatsiensis*, post longum et laboriosum confectum iter, a quo *Munkács* nomenclatio venit, 40. diebus

etymon
Hungaricum:

¹ corr. ex *aeconomiam* ² corr. ex *chirurgum* ³ corr. ex *miliaribus* ⁴ synopsis add. a nobis sec. notas marginales

quietis causa castra metati, fundamenta illius iecerunt. *Theodorus Koriatovich*, princeps *Ruthenus*, dux *Podoliae*, et dux de *Munkáts*, stabilita sede sua in *Hungaria*, in quam anno 1339. recessit, a CAROLO rege contra patrum, hostem suum *Olgerum*, ducem *Lithvaniae* suppetias petiturus, pecunia et auro dives, temporibus CAROLI et LUDOVICI regum, arcem hunc fossa circumdedit, et [p. 23.] instar arcis communivit. Arci huic, aetate hac, *arcis munitio.* ampla bona adnexa fuisse a CAROLO rege, *Theodoro Koriatovich* concessa, et ducatum *Munkatsiensem* e 300 pagis constituisse, asserit P. Nicol. SCHMID. Tom. I.ⁱ

§. II.

Situs eius non minus amoenus est, quam ad defensandum, et hostem reiiciendum idoneus. Imposita nimirum est celso, rotundo, petrosoque monti, a vicinis montibus, qui ab occasu consederunt, tormenti iactu discreta. Montis circum latera, vites convestiunt. Aditus certe impediti est, quem occidentali plaga unicum habet, arte structum. Reliqua ad eandem plagam regio, in amoenam diffunditur planitiem, habetque prospectum late porrectum, partim in adsitos vicos et rus, obiectosque colles, et montes, partim in monasterium montis *Csernek*, et per gyros cum strepitu labentem fluvium *Latorcza*. Ad hanc situs elegantiam, multum oppidi *Munkács* obtutu proficit: id enim, ad passus mille in aquilonem reiectum, maiorem, quam pro mole, speciem refert. Radices montis vicus *Palánka* occupat, sat amplus, et incolarum frequens, quorum plerique artibus illiberalibus, pauci agricolatione, tenuis extravillanis destituti, vitam degunt. Subsunt iurisdictioni militari arcis, ab oneribus publicis, et contributione exempti. In parte meridionali, officialium fortificationis, et annonae hospitia, hospitale item, cum depositoriis, annonariis situantur. Vicum hunc ab occidente *Latorcza* strepens alluit, cuius salubris, et frigida unda, quotidie per regiones mercenarios ad arcem vehitur. *Situs arcis:*
adsitus vicus arcis.

§. III.

Moles rupi insidens, sive per primos conditores, sive instauratores, in quatuor partes divisa est. Qua portam aperit, quam unicum habet, muro, fossaque profunda, ligneo ponte strata, genuinaque munitione, ex utroque latere praecingitur, ut ab insultu hostes repellat, nullo montis latere facilius subituros. Secunda, discreta iusto ordine, habitacula habet vigillum, praesidiariorum, et custodis carcerum, vinitorumque secundarii. Ex hac per pontem versatilem, et qui pro re nata subduci queat, fossae impositum, ligneum, intra duo utroque latere propugnacula, ingressus patet ad tertiam, cui in aditu, insidet hospitium primarii delinquentium custodis, et infra vigiliarum, quae hic sedulo excubant, *cubile* (*Haupt-Wache*) dictum. Latus sinistrum hujus, carceres, per IOSEPHUM II. caesarem structos, et ad tres tractus elevatos, cellulisque bene immunitis provisos, continet. His delinquentes status (*Staats-Gefan*[p. 24.]*genen*) includuntur. Ultra *praetorium* duplici contignatione exurgit. Partem superiorem commendans arcis, cuius conclave iconibus familiae *Rákoczy*, *Zapolyai*, *Zrinyi*, affabre pictis superbit, et officiales praesidiariis *praesidia:*
Arcis moles quadruplex:
munitiones:
opportunitates:

ⁱ In quonam opere Nicolai Schmitth S. J. (1707–1767) de his bonis *Munkácsiensibus* mentio facta esset, indagari haud potuimus.

praefecti, quorum hic plerumque duae compantiae sunt, capellanusque praesidii incolit. Inferior cassarnis, accipiendo militi praesidiario, et triclinio destinata est. Area, quam
puteus: intra praetorium habet, concamerato circumquaque ambitu definitur. Eius fere medio puteus ad 50. orgyarum altitudinem excavatus est, uberae perennis, sed aquarum dul-
aedes sacra: cium. Molem reliquam sacellum ornat, honori *S. Sophiae* sacrum, propugnaculo, quod in orientem vergit, inaedificatum, et *S. supellectili* pretiosa, ac abundanti, per *Sophiam Báthory*, sacelli fundatricem, et augustam piam *MARIAM THERESIAM* ditatum, locuple-
celebritas: tatum. Tota caeterum arcis moles, praerupto fastigio, praecipiti, atque impervio, propu-
fata arcis: gnaculis, tormentorum suggestibus, depressaque alte fovea, ac domo pulveraria munita, abit in quadrangulum, oblongum illud. Arcis hae iuxta et naturae munitiones, ita vali-
primus occupator: dam illam effecerunt, ut non semel se diu tueri potuerit, cuius rei exemplum infra recur-
pellitur. ret. Ad hanc tamen molem, non impetu, sed longiore temporis intercapedine increvit. Plurimum in ea, cum sumptu, tum opere munienda, post *Gabrielem¹ Bethlen*, fami-
celebritas: lia *Rákoczy* posuit. Celebritati eius, nostra hac aetate, multum addit, quod *Sacra regni Corona*, saeviente in visceribus regni *Gallico* furore, sub *FRANCISCO I.* rege, et caesare, anno 1805. 11. Decembris hic reclusa fuerit, nobis¹ arcam, cui imposita fuerat, defe-
fata arcis: rentibus. Iam, quod ad fata attinet arcis, non poterat ad eum modum, sub primordi-
primus occupator: is, communiri, quin ab hoste nunc astu, nunc vi interciperetur. Primus, qui hanc, per *ARPADUM*, et eius duces, ac dein per reges pacifice² possessam, invasit, fuit princeps *Kutesck*, per *SALAMONEN* regem regno exutum, et ex carceribus *Vissegradiensibus* elibe-
pellitur. ratum, sub spe obtinendae *Transylvaniae*, et nuptiarum filiae, a *Mari Nigro* evocatus, anno 1077. sed qui facta in regnum irruptione, vastatoque *Munkács*, per *LADISLAUM* re-
pellitur. gem, in cuius ditione iam antea vi pacificationis *Iaurinensis* fuerat, eodem anno regno pulsus fuit.^{a.) ii}

§. IV.

Regibus cedit: Sequitis temporibus, intemeratum mansit *Munkáts*, sub potestate regum positum. In anno 1223. eo insuper inclaruit, quod *ANDREAS II. Hierosolimitanus*, memor fidei Romano Pontifici de convertendis ad fidem Catholicam *Ruthenis* principibus [p. 25.] datae, hic castra metatus sit, et eo agente 7. Augusti eiusdem anni celebre illud *concordatum* editum sit, quod iurium, et praerogativarum cleri, praecipuum fundamentum est in *Hungaria*. Celebritati huic multum accessit, cum anno 1339. dux *Podoliae, Theodorus Koriatovich*, inimicitiam *Olgerdi Lithuaniae* ducis declinaturus, a *CAROLO I.* rege (ut

^{a.)} ENGEL *Geschichte von Ungarn* Tom. I. pag. 169.

¹ corr. ex *Georgium* ² corr. ex *pacifici*

ⁱ „Nobis”, id est, *Christiano Laurentsik*, qui, uti ipse in titulo manuscripti a se concinnato scribit, *Parochus Munkácsiensis* fuit. Vide notam nostram i. in p. 309.

ⁱⁱ Haec nota a nobis creata est, verbis citationis, quae ab ipso auctore orta sunt, in calce paginae positae. Locum citatum vide in ENGEL 1811. p. 119.; numerus enim paginalis 169. erroneus est, quia ibi de *Geyza II.* agitur. In hac vero pagina 119. etsi illa invasio, de quo noster narrat, legi potest, de *Munkács* autem a *Kutesck* devastato nihil invenitur, non nisi quod dux ille usque fluvium *Borsova* in *Com. Beregiensi Comitatu* in *Hungariam* penetravit („bis nach *Borsova* in *Beregher Comitatu*”).

supra innumus) suppetias petierat, ab eoque liberaliter acceptus, amplam hanc dynastiam cum 300. pagis obtinuerat. Dux enim hic de *Munkács*, munito muro, et fossa oppido, arcem etiam ingenti sumptu in vastam molem eduxit. Pagos vero 300. ditio- ni arcis subiectos, quadraginta millibus *Ruthenorum*, qui cum eo regionem hanc ingressi sunt, impopulaverat. Mortuo sine haeredibus duce *Koriatovich*, rediit dynastia, ad Sacram Coronam, cuius dominationi, usque annum 1442. suberat. Anno hoc arcem *Georgius Brankovics, Serviae* despota, a SIGISMUNDO rege, loco *Albae-Graeciae* acceperat, et usque annum 1458. quo interierat, tenuerat. Exhinc¹ rursus ditio- ni regum accensebatur. Anno quippe 1514. art. 3. arx haec inter bona abalienationi haud obno- xia recensetur. Anni 1518. 15. art. *Bacsensi, pro sustentatione coquinae regiae maiestatis, ad manus provisoris Budensis* assignatur. Anno porro 1526. post infelicem illam cladem *Mohatsiensem*, MARIAM reginam, a fati huius, IOANNEM ZÁPOLYA, qui rerum gubernacula ausu temerario arripuerat, usque 1540. eam tenuisse, certum est. In *Isabellae* postea, et SIGISMUNDI venit dominationem. Anno denique 1567. *Lazarus Schvendi* in fidem caesaris et regis legitimi, MAXIMILIANI eam revocaverat.

venit in ditio- nem
Koriatovich:
redditur S. Coronae:
cedit despotae
Brankovics:
restituatur Coronae.

§. V.

Mox tamen, et signanter anno 1574. RUDOLPHO II. habenas regni tenente, primum sub *Stephani Bocskay*, dein *Gabrielis Bethlen*, vaivodarum *Transylvaniae*, recidit dominationem, quorum posterior, anno 1628. loco inferiore, ad austrum, arces duas, septemque validis- sima propugnacula adiecit, quae anno 1706. *Franciscus II. Rákoczy* aggeribus, derivato- que fluvii *Latorcza* alveo, validius communivit. Coniux huius, *Catharina Brandeburgica, Felső-Vadásziensi* principi, *Georgio Rákoczy*, eius coniugi, *Susannae Lórandfy, Georgio* et *Sigismundo* filiis, penes exsolutionem² 200.000 florenorum arcem cesserat, qui arcem hanc usque annum 1648. quo fati functus est, gubernaverat. A morte mariti super- stes *Susanna Lórandfy* [p. 26.] usque 18. Aprilis 1668. arci dominabatur. Successit huic in ditio- ne arcis natu maior filius *Georgius II. Rákoczy*, vivente adhuc³ patre, anno 1642. 16. Februarii, consentientibus *Turcis*, in principem *Transylvaniae* electus, sed qui acce- pto in conflictu cum *Turcis* ad *Kolosvár* lethali vulnere, 6. Julii 1660. *Magno Varadini*, e vita migravit, relicta arce *Sophiae Bathory*, et ex hac progenito filio *Francisco. Sophia Bathory* usque <ad>⁴ annum 1681. rerum potiebatur, nil proficientibus filii *Francisci* mo- liminibus, qui matre mascule⁵ se defendente, interceptis⁶ coniurationis sociis, et ipse admodum aegre in cellario latitans, vitam suam salvavit. Ad preces Iesuitarum, et ma- tris mediationem, gratiam quidem a LEOPOLDO M. caesare obtinuit, sed ea addita con- ditione: ut suis, et matris arcibus praesidiarium *Germanum* militem imponat, et matri *Munkatsinum* erga 300.000 florenos cedat. Exhinc⁷ pacificam egit *Franciscus* filius vi- tam, et *Makoviczae* 8. Julii 1676. obdormivit, relicta in vivis, venusta *Helena Zrinyi*, cum duobus orphanis, *Francisco* et *Iulianna*, subin comiti *Aspremont* nuptui tradita.

Capitur a
Botskayo, dein
Bethlenio:

Catharinae
Brandenburgi-
cae, Georgio
Rákoczy, Susannae
Lórandfy:

dein filio
Georgio II.
Rákoczy:

Sophiae
Bathory fit
ditio:

Franciscus
Rakoczy
moritur.

¹ corr. ex *ex hinc* ² corr. ex *exolutionem* ³ corr. ex *ad huc* ⁴ add. a nobis ⁵ corr. ex *masculi* ⁶ corr. ex *intercaeptis* ⁷ corr. ex *ex hinc*

§. VI.

Tököly *per*
nuptias, arcis
dominus:

capitur
Varadini:

Rákotzya
arcem
defendit:

vincitur:

Viennae *apud*
Ursulinas
degit:

maritum
in exilium
sequitur:
moritur:

Tököly
Francisco II.
Rakoczy *se*
iuungere vult:

moritur.

Volubilis fortunae conversiones in multis expertus, seditiosus, et insolens comes, *Emericus Tököly*, cum venusta vidua *Helena Zrinyi*, arce simul potiri voluit, sed obnitente *Sophia Bathory*, anno 1681. defuncta, sequenti nonnisi¹ anno 15. Iunii, voti sui compos fieri potuit. Novus maritus, ostensus *Rákoczyae*, quanti exercitus imperatori nupserit, *Munkácsiam* arcem fido praesidio armat, annona omnique belli apparatu solerter instruit, ac obsesae arcis, cuius excidium metuerat, defensionem, muniaque ducis, ipse ultra *Samusium* profectus, *Varadinumque* se conferens, martiali coniugi committit. Ast hic per *Seyram, Romaniae* bassam interceptus, captivusque adductus *Constantinapolim*, deliciis coniugis privatur. Princeps *Helena Veronica Rákoczia, Tökölii* uxor, militaris animi heroina, validissimae arcis delectas copias iniicit, eamque, ferro succincta, contra insultus *Capraeae* ducis caesarei, oppugnationem, in obsidionem mutantis, viriliter defendit, eiusque conatus tres omnino annos elusit. Anno tamen 1688. 17. Ianuarii, quo *Tököliam* argentum, fides militem defecit, deditionem facere coacta est. Venit hac occasione, in manus *Caraffae*, caesarei ducis, clava cum sceptro ac casside aurata, quae *Tököly*, ut principatus insignia, a *Tur*[p. 27.]*cis* acceperat. *Helena* vero abducta est cum *Francisco II. Rakóczy* *Viennam*, et tutelae cardinalis *Kollonits* tradita, apud *Virgines Divae Ursulae* degebat, usque <ad>² annum 1692. quo post multam aulae deliberationem, ad virum suum, vi pacis *Carloviczensis*, ex regno exauctoratum, ac in castello *Campifloro*, duabus circiter leucis *Nikomedia Bithyniae* distantem, sedes habentem, proficiscendi potestatem accepit, postquam *Heisterus* e vinculis dimissus est. Hic annis admodum quatuor vixit. Anno 3. saeculi XII. Cal. Martii *Helenam*, martialis animi feminam amisit. Cadaver eius *Galatam* avectum, in templo Societatis Iesu est conditum. Secundum fata coniugis suae, statuit se *Francisco II. Rakoczy*, privigno suo adiungere, civile bellum in *Hungaria* reparanti, sed itineri accinctus, in graviorem morbum incidit, ac desperata valetudine, arma, vestes, pretiosam suppellectilem omnem *Francisco Rákóczy* legat, eiurataque haeresi *Lutheri*, inter ardentissimos in DEUM affectus, omnibus *Catholici* hominis officiis functus, felici exitu, vitam clausit anno 1703. Hunc exitum sortitus est comes *Emericus Tököly*, vir profecto pugnacis animi, ac ad quidlibet audendum proiectedi, sed turbulentus admodum, et ambitiosus, regique suo perpetuo adversus, ac ipsis periculis, in quae se temere immisit, multo ferocior, audaciorque, claro exemplo docens: perfidiam etiam apud barbaros vilescere, et sine praemio mori.

§. VII.

Franciscus
II. Rakoczy
profugit in
Poloniam:

venit in
Hungariam:

Exactis in aula *Viennensi* et *Italia* aliquot, *Neostadii* autem in *Bohemia* quinque annis captivitatis, *Franciscus II. Rakoczy* anno 1701. in *Poloniam* evasit, ac *Varschoviae* in persona comitis *Bercsényi*, sortis suae comitem nactus, hic plurima inter pericula delituit, usque <ad>³ annum 1703. Anni huius mense Iunio, relicto oppido *Klimetz*, in radice montis *Bezvéd*, *Poloniam* a *Hungaria* separantis, sito, cum 200. peditibus, et 50. equitibus, ducibus *Thoma Esze*, subdito *Ruthenico Tarpensi*, et *Alberto Kiss*, in societate nobilis *Maios*, et *Michaelis Papp*, emissariorum *Hungaricorum*, in planitiem *Munkács* descendit, et in civitate

¹ corr. ex *non nisi* ² add. a nobis ³ add. a nobis

huius nominis sedem fixit. Prima eius cura fuit praesidium arcis, quod 500. peditibus, sub praefecto comite *Auersperg* constabat, occupare; quem in finem, bene noscens situm arcis, opportuna disposuit, sed percrebescente fama, regimen catafractorum *Montecucullianum* iam *Unghvarinum* advenisse, ne rem suam periculo exponat, partem exercitus sui, in arcem *S. Nicolai*, duobus milliaribus [p. 28.] a civitate distantem misit, ipse vero, cum exigua manu, fluvium *Latorcza*, ostenso per gregarium militem vado, traicit, associatoque milite, qui in arce *S. Nicolai* erat, accelerato itinere, ne sibi aditus pracludatur, per unam trium vallium *Latorczae*, maior et minor *Penya* dictarum, ad oppidum suum *Zavadka*, in confiniis *Poloniae* situm, advenit. *Germani*, victoria elati, sub tormentis arcis castra metati sunt, non esse consultum iudicantes, *Rákotzyum* inter montes persequi. His adversis fatibus transacto mense Iunio, circa finem eius, equites *Hungarici*, praeda in planitie *Trans-Tybiscana* capta, onusti,¹ media die, in conspectu arcis et regiminis *Montecuculliani* transeuntes, *Rakoczio* ad *Zavadkam* se coniunxerunt. Paulo post etiam comes *Bercsényi*, relicta *Varschovia*, adductis duabus cohortibus *Valachorum*, a palatino *Kioviensi*, et duabus dimacharum,² cum aliis duabus a principe *Visnoveczky*, se eidem adiunxit. Copiis his auctus *Rákoczys* descendit in planitiem, relicto a tergo fluvio *Borsova*, <et>³ regimine *Montecuculliano*. Hic edoctus ex relationibus, nobilitatem *Comitatum Berekh* et *Ugocsa*, cum 100. praesidiariis civitatis *Szathmáriensis*, et totidem equitibus ex regimine *Montecuculli*, consedis ad oppidum *Tisza-Bets*, sub imperio *Stephani Csáky*, praedictorum comitatum supremi comitis, et propositum eorum esse, se a transitu fluvii impedire velle, eos aggredi statuit. Et reapse summa celeritate, iter faciens, nocte sequente, valde pluviosa, ad vicinitatem *Bereghszász* oppidi pertigit cum equitatu. Comperto hic eo, quod 25. tantum equites *Germani*, et totidem *Hungari* fluvium traiecerint, alii vero in adversa ripa remanserint, statuit potiri transitu per 15. pedites *Germanos* custodito, sed appropinquante magno numero *Germanorum*, et *Hungarorum*, satius iudicavit, usque adventum peditatus sui, conflictum differre, quo subin adveniente, manus consertae, et hostis profligatus est, parte eius aquis hausta, parte caesa, ac capta. Durante hoc praelio, tibicen *Germanus*, in planitie *Tybisci* captus, profugus, magnas curas facessivit *Rákoczio*, timenti: ne parvum copiarum numerum revelando, inimico occasionem suggerat, praesidia congregandi, et regimen *Montecucullianum*, *Munkátsini* excubans, evocandi. Quare sub vesperam recessit in vicinum oppidum *Váry*, ea mente, ut se tegat fluvio *Borsova*, oppidum hoc interfluente. Iam equites eius, et pedites, per vias lutasas fessi, quietem capere coeperant, cum profugi vicini oppidi *Bereghszász* ei retulissent, regimen *Montecucullianum*⁴ advenisse. Hoc intellecto, pontem rumpi curavit, et positis vigiliis, anceps diu haesit, quid facto opus sit? Licet enim *Borsova* fluvius eos contra regimen *Montecucullianum* tegere videretur, hostis tamen, cum quo [p. 29.] pugnandum fuit, a tergo positus, *Tybiscum* transire potuit. Comes *Bercsényi* erat huius mentis, ut copiae inter montes se recipiant; sed ardor equitum, planitiem *Tybisci* desiderantium, erat proposito huic obstaculum. Alii *Tybiscum* transire volebant, quocumque modo id fieri possit. Ast consilium hoc temerarium videbatur *Rákóczio*, carebat enim naviculis, et via, qua iter faciendum erat, ducebat in tam angusta loca, intra confluentes *Samusium*, *Tybiscum* et *Borsovam*, ut si casu quo *Tybiscum* traicere nequiret, nullus recessui locus amplius relinquatur, nec modus ad

arcem occupare nititur:

subsidia accipit:

ad planitiem descendit:

adoritur Germanos:

vincit:

recedit in oppidum Váry:

pontem Borsovae rumpit:

consilia cum suis agitat:

¹ corr. ex *onustus* ² corr. ex *dimachorum* ³ add. a nobis ⁴ corr. ex *Montecuullianum*

Tybiscum
traicit:

tumultuatur:

anno 1711.
arx Munkács
virtute caesa-
rei militis ex-
pugnatur.

partes montanas evadendi, remaneret. Haec inter consilia, dubitatione et incertitudine plena, cum duplex¹ subverenda fuisset invasio, nox processit, et vigiliae circumeuntes referunt, hostes trans *Tybiscum*, comitem *Csaky* cum *Germanis* et comitatensibus suis struere pontem, centuriam vero unam equitum, quae advenit, ut *†resciat†*,² quid agatur, ad *Tybiscum* recessisse. Liberatus hac ex parte timore *Rákoczy*, et transacta reliqua parte noctis in quiete, rescit sub diluculum diei, comitatenses ruptis navibus *Szathmarinum*, nobiles vero comitatum, in domos suas recessisse: quare expedito *Thoma Esze* cum regimine suo, ex oppidis ad fluvii duas ripas³ situs congregato, et ipse *Rákoczy* post eum ad *Námény* properat, ac superato ope molarum⁴ *Tybisco*, eundem traicit. Faventes hi successus animum *Rákoczii* pugnacem accenderant, ad proferenda ultro sua victricia arma, ad devastandam caedibusque replendam *Hungariam*. Et reipsa tumultus *Rákoczii* 1703. coepti, ac per totam fere *Hungariam* sparsi, eamque fatalibus calamitatibus involventes, primum anno 1711. quo *Cassovia*, et arx *Munkács* virtute caesarei militis expugnata est, per pacificationem *Szathmáriensem*, agente potissimum generali *Francisco*⁵ *Károlyi*, finem acceperunt, *Rakoczio* 2. Februarii anni 1710. in *Poloniam* recedente, et arce *Munkács* iuribus fisci regii accensa, hodie tamquam limitanea, praesidiario milite inesssa.

SECTIO III.

De

Dominii Processus Munkátsiensis.

S Y N O P S I S.⁶

III. *Dominium* Munkáts, et Szent- | *Vici variorum.* §. II.
Miklós. §. I. |

§. I.

Dominium Munkáts, et Szent-Miklós

Acceptit nomen ab arce, quam nunc descripsimus, et cum qua semper in eadem ditione censebatur, aevo tamen FERDINANDI I. regis devolutum est ad possessorium *Petri Petrovics*, dein venit in ditionem *Caspari* et *Francisci Magoczy*, nec non⁷ *Nicolai* comitis *Eszterhazy*, donec tandem ad Cameram *Scepusiensem* eius administratio devenisset. Nostra hac aetate, ex indulgentia regis et caesaris, CAROLI VI. qui dominium hoc anno 1730. Celsissimo Principi, electori *Moguntino*, comiti a *Schönborn*, pro fidelibus servitiis, solemni diplomate contulit, ad familiam comitum a *Schönborn*, de rege et patria meritis illustrem, iure haereditario, per articulum 7. diaetae anni 1790–1791. confirmato, pertinet, quae illud semper per natu maiorem e sua prosapia administrat. Absolvitur illud hoc tractu: tribus oppidis, et vicis frequentissimis, qui, si ita felices essent, quam sunt numerosi, reliquos comitatus facile anteirent. Nunc ducto ab oppido *Munkács* initio, eos recensebimus. Sunt vero:

¹ corr. ex *duplex* ² lectio incerta ³ corr. ex *rippas* ⁴ malim *molarum* ⁵ sic! ⁶ synopsis add. a nobis
sec. notas marginales ⁷ non add a nobis

- 1.) *Oroszvég*, vicinissimus oppido vicus, solo fluvio *Latorcza* ab eo disiunctus, et olim, dum fluvius hic alium cursum teneret, pro suburbio habitus, inde *Orosz-vég*, finis *Ruthenorum* nuncupatus. Ager, quo gaudet, si frequenti laetamine provocetur, foecundus est, fluvii *Latorcza* exundationibus obnoxius.
- 2.) *Podbering*, Ruthenis *Podborjani*, modico spatio ab oppido reiectus, et orientali montis *Szarkahegy*, olim coenobio, cuius rudus visitur, superbi, lateri, ad fluvium *Latorcza* inaedificatus. Agrum, quem angustum, sed fertilem habet, diluvia corrumpunt. Decus ei conciliant, herilia aedificia, hospitium officialium, et fabricae panni, hodie desertae, destinata, braxa item, ecclesia *G. Catholicorum* mater, et novissime impensis *C. Schönborn*, supra *Latorczam* structus pons, rastro provisus.
- 3.) *Koltsin*, exilis ad rivum *Obava* vicus, cui celebris *C. Schönborn* et sociorum alumina-ria adsidet.
- 4.) *Selesztó* (*Selesztovo*), situ plano, agro arcto, cum ecclesia matre *G. R. Catholicorum*. Adiacet huic furnus liquatorius dominalis, quo minera ferri funditur, et cui liquandae, silvarum iuxta, et aquae amnis *Viznicze* opportunitas adest. Nec peritorum officialium, et laboratorum numerus, hic sedes suas habentium, deest. Funduntur hic fornaces, tabulae,¹ cacabi, ollae,² candelabra, atramentaria, icones sacrae, et profanae etc. eximio cum proventu.
- 5.) *Kotzka Szállás*.
- 6.) *Oblász*, tenues viculi, ad amnem *Viznicze* positi. [p. 31.]
- 7.) *Fridrihsdorf*,³ latine *Fridericopolis*, Ruthenis *Hamri*, vicus recens, cuius incolae *Germani, Slavi, Catholici, Evangelici*, metallici sunt, quippe qui operas suas locant, partim eruendo, partim conflando affabre ferro, cuius hic officina est.
- 8.) *Runofalva*,
- 9.) *Getzenfalva*,
- 10.) *Kiss-Belebele*,
- 11.) *Klotskofalva*, singuli in aquilonem recedunt, agricolationi iniqui.
- 12.) *Felső-Viznicze*, ad amnem eius nominis, cancrorum feracem, consedit, montibus intersitus, agro collino.
- 13.) *Alsó-Viznicze*, olim officina ferraria, hodie *gubarum* officina celebris.
- 14.) *Szidorfalva, Hrabova*, ad aquilonem montibus interiecti.
- 15.) *Szent-Miklós* (*Tsinagyovo*) vicus, a quo dominium *Szent-Miklós*, antehac⁴ separatum, nomen mutuavit, latus et copiosus, fluvio *Latorcza* adsidens, agro haud infoecundo, sed laetaminis indigo. Celebritatem ei conciliat castellum vetus, incertae originis, solidi, vetusti operis, hospitium herilis officialis, et sacra aedes *G. R. Catholicorum*, olim sacellum per I. familiam *Homonnianam* erectum, mater, cui crypta fornicata⁵ inest, in qua recentissime purgata, tumbae, eaeque pretiosiores, sed iam putrefactae, inventae sunt. Est hic etiam clavellatura dominalis.
- 16.) *Alsó Hrabonicza*, ad amnem cognominem, cui mola papyracea, et clavellatura superstructa est, sita, et in aquilonem demersa.
- 17.) *Paszika*, colli impositus editiori vicus, ab acido fonte, viatoribus saepe charo, laudabilis.
- 18.) *Szuszko*,
- 19.) *Jobovicza*,

¹ corr. ex tabullae ² corr. ex olae ³ sic! ⁴ corr. ex ante hac ⁵ corr. ex fornita

- 20.) *Iglintz*,
- 21.) *Zimbrilovo*,
- 22.) *Csabina*, montibus interserti, solo sterili.
- 23.) *Obava*,
- 24.) *Dunkó-falva*,
- 25.) *Csabina*, cum fonte sulphureo, vim medicam habente.
- 26.) *Dubina*, cum ferri fodina, situ montano, agro sterili. [p. 32.]
- 27.) *Holubina*, ab oppido *Munkáts* duobus milliaribus in aquilonem, inter montes proiectus, vicus stationalis, ad amnem *Pinye*, agricolationis, ob copiosos lapides, admodum durae.
- 28.) *Szolocsina*, montibus intersitus, fons acidularum in eius terreno, ad viam *Vereczkensem* scatet, et magna viatorum approbatione bibitur.
- 29.) *Diczkovicza*,
- 30.) *Melnicsna*,
- 31.) *Pavlova*,
- 32.) *Kiss-Bisztra*,
- 33.) *Izvor*,
- 34.) *Ilenova*, situs intra montes iniquissimi.
- 35.) *Ploszkó*, sunt hic acidulae, saporis probi, alvum et vesicam cientes.
- 36.) *Polena*, et
- 37.) *Uklina*, altius in aquilonem submoti vici, ad rivum *Pinye*.
- 38.) *Nelipina*, altius ad fluvium *Vicsa* adsedit. Runcina in eius agro situata, et rastrum *Latorczae* impositum, vicum hunc celebrem faciunt, sed fons acidus, qui heic, exili licet naturae prodigalitate, scaturit ex saxo, cum thermis praecipuam vico paraverunt celebritatem.
- 39.) *Hankovicza*,
- 40.) *Nagy-Tibava*,
- 41.) *Kiss-Tibava*,
- 42.) *Plavia*,
- 43.) *Duszina*,
- 44.) *Rozsos*,
- 45.) *Brusztó-Patak*,
- 46.) *Kiss-Martinka*,
- 47.) *Sztróina*, et
- 48.) *Csernik*, montosi, tristis positus, macro agro.
- 49.) *Nagy-Bisztra*, vicus monti subsitus, a clavellatura, et fornacibus calcis exustoriis clarus.
- 50.) *Nagy-Abranka*, et
- 51.) *Kiss-Abranka*, inter montes, ad fluvium *Latorcza*, agro immiti.
- 52.) *Rozgyila*, et
- 53.) *Romanócz*, vici exiles, intra montes. [p. 33.]
- 54.) *Felső-Hrabonicza*, vicus horridis montibus septus, sed a clavellatura, et oeconomia C. *Schönborn* laudabilis.
- 55.) *Pudpolocz*, vicus mediocris, ad fluvium *Latorcza*, qui hic, infra montem *Podkaminy* dictum, angusto nimium alveo, streperus delabatur, et accepto rivo *Zdenova*, iam rapidior manat, ponte ligneo instructus.
- 56.) *Zdenova*,

- 57.) *Serbócz*, et
 58.) *Paskócz*, montano, et rei rusticae iniquo situ.
 59.) *Zbuna*, cum *runcina*, inter horridos montes.
 60.) *Kicsorna*,
 61.) *K.-Rosztoka*,
 62.) *N.-Rosztoka*,
 63.) *Perekreszna*,
 64.) *Bukócz*,
 65.) *Borszucsina*,
 66.) *Miskarovicza*,
 67.) *Tissova*,
 68.) *Zadilszka*,
 69.) *Jalova*, et
 70.) *Bilasovitza*, omnes in aquilonem reiecti, agri iniqui, vici.
 71.) *Laturka* (*Latyirka*), limitaneus versus *Gallciam*, vicus natalibus fluvii *Latorcza* insignis.
 72.) *Kotilinicza*,
 73.) *Medvesso*,
 74.) *Verbiás*,
 75.) *Bablyuk*,
 76.) *Pereszirova*,
 77.) *Uj-Rosztoka*,
 78.) *Hlubo-patak*,
 79.) *Petrusovicza*, prioribus illis, et situ, et agri qualitate similes.
 80.) *Zavadka*, monti *Bezkéd* adsidet. Vicum hunc *Rakoczius*, e *Polonia* in *Hungariam* re-
 dux, et exsul iterum in *Poloniam*, in deliciis habuit, et oppidum suum nominavit, hicque
 copias *Polonicas*, comitis *Bercsényi* exspectavit, atque his auctus, hinc ad planitiem *Tybisci*
 descendit, turbis et caedibus *Hungariam* involuturus.
 81.) *Lazar-patak*,
 82.) *Timsor*,
 83.) *Drabusótz*, [p. 34.]
 84.) *Kanora*,
 85.) *Lazi*,
 86.) *Beregocz*,
 87.) *Szkotarszka*,
 88.) *Szvalavka*,
 89.) *Vereticso*, et
 90.) *Talamas*, ob montosum situm, agro iniquo.
 91.) *Hukliva*,
 92.) *Volócz*,
 93.) *Almamező*, et
 94.) *Felső-Vereczke*, limitanei, et *Galliciae* vicini vici, infra alpes positi, agro non plane
 sterili, et pecudi pascendae idoneo. Omnes fere, sicuti et priores, suas ecclesias, et cura-
 tores habentes.
 Atque haec de dominatione *Munkács*, et *Szent-Miklós* dicendi erant.

§. II.

Vici variorum

Vici variorum. Unicus hoc in processu occurrit vicus, ad ditionem *Munkácsiensem* non spectans. Est autem: *Klastrom-allya*, Ruthenis *Pudmanasztir*, monasterio montis *Csernek* adsidens, cuius etiam ditioni, et iuribus accensetur. Terrenum eius angustum, laetaminis indigum est.

MEMBRUM II.

De

Processu Felvidékiensi.

PROOEMIUM

Late is porrigitur, et totam eam oram, ambitu suo complectitur, quam ab aquilone fluvius *Latorcza*, ab oriente vero *Borsova* interlabitur. Totus montosus est, et silvis glandiferis passim, unde et nomen mutuavit, insessus. Qua in aquilonem vergit, *Ruthenorum* habet colonias, *Hungaros* in orientem demersus alit. Accessere his, annis superioribus *Germani*, et *Bohemi*, per herorum, a quibus exciti sunt, vicos, hic et alibi sparsi. Oppida numerat duo, vicos frequentes. Nunc oppida [...] ¹ dein vicos peragemus.

SECTIO I.

De

*Oppidis Processus Felvidékiensis.*S Y N O P S I S.²

I. Beregh: *oppidi Beregh situs: habitus agri:* | Bilke: *oppidi situs, ager, producta: nundi-*
incolarum labor: privilegia. §. I. | *nae.* §. II.

§. I.

Oppidum BERECH

Beregh: *Beregh*, unde comitatus nomen, est oppidum [p. 35.] in iis referendum, quae post constitutam *Hungarorum* rem publicam, coeperunt excitari. Adsedet paludi *Szernye*, de qua supra diximus, situ elevatiore, ita, ut et agro frumentario, laxo eo ac foecundo, ac post stercorationem tritico amico, pratis item, silvisque lignationi commodis, circumsideatur, ac in praedio *Longodár*, iuribus eius adscripto, vitem etiam alat, idoneis sitibus depositam: fit his rebus, ut incolae oppidi, *Hungari*, *Helveticae* confessioni addicti, rusticatione,

¹ spatium hic in ms. est a copista relictum ² Synopsis add. a nobis sec. notas marginales

et cultu vineatico distineantur. Paruit olim ditioni regum, a quibus multis privilegiis donatum fuisse constat, quibus hodieque gaudet. Hodie subest comitibus *Schönborn*. Oratorium oppidi, solidi operis, fuit olim aedes sacra *Catholicorum*, per *Reformatos* iam ante tempora *Sophiae Bathory* principissae possessa.

privilegia.

II. BILKE

Sedet oppidum hoc, ditionis cognominis caput, inter montes, positu aperto, collino, et depresso. Habitat aedibus,¹ agrestem² in modum factis, et nullo ordine insertis. Ager, qui ei adfusus est, frumentarius, commodam praebet rusticationem, sed praeterlabentis *Borsovae* eluvionibus saepe obruitur. Fert etiam mineram *ferri*, quae hic foditur. Pars eius potior, olim iuribus *fisci* accensebatur, hodie familiae *Bartoffyorum*, ac plurium nobilium ditionis est. Ad oppidi fortunam non parum conferunt nundinae, benignitate FRANCISCI I. caesaris, et regis, in annos singulos agi solitae.

Oppidi situs:

ager:

producta:

nundinae.

SECTIO II.

De

Dominiis, et vicis Processus Felvidékiensis.

In his designandis, eam rationem sequemur, ut primum ditionum singularium nomina, et vicos, postea, qui in nobilitatis potestate sunt, memoremus.

S Y N O P S I S.³

I. <i>Dominia Munkács et Szent-Miklós.</i> §. I.		<i>Dominium Komlós.</i> §. IV.
<i>Dominium Bilke.</i> §. II.		<i>Vici variorum.</i> §. V.
<i>Dominium Illosva.</i> §. III.		

I.

Dominia MUNKÁCS et SZENT-MIKLÓS

Dominatio haec in tractu hoc etiam vicorum dives est, quos ideo peragrarare, operae fuerit pretium.

1.) *Beregh-Ujfalú*, ad paludem *Szernye* situs vicus, haud infrequens, paribus, cum oppido *Beregh*, regum privilegiis donatus. Terrenum eius collibus horret, per quorum devexa agri sunt frumentarii, rusticationis durae quidem, verum ob incolarum *Hungarorum* solertiam haud infructuosae. Prata eius arctiora sunt, quam ut colono possint sufficere, ligna autem, et scandulas silvae vicinae sufficiunt. [p. 36.]

¹ corr. ex *adibus* ² corr. ex *agrestem* ³ Synopsis add. a nobis sec. notas marginales

- 2.) *Nyires-falva*, Ruthenis *Dunkovicza*, a statione postali celebris.
- 3.) *Drágabartfalva*, *Dorobratovo*, puteo salinari dives.
- 4.) *Medencze*,
- 5.) *Ardánháza*,
- 6.) *Závidfalva*,
- 7.) *Kelemenfalva*,
- 8.) *Kiss-Lucska*,
- 9.) *Klastromfalva*, radicibus montis *Háth* inaedificati pagi, agro sterili.
- 10.) *Hátmeg*, *Záhátya*, cum ustrina cinerum clavellatorum, proventus haud exilis.
- 11.) *Gálfalva*,
- 12.) *Papp-Györgyfalva*,
- 13.) *Tőkés*,
- 14.) *Deskofalva*,
- 15.) *Nagy-Abranka*,
- 16.) *Kiss-Abranka*,
- 17.) *Krajna-Martinka*,
- 18.) *Fekete-patak*,
- 19.) *Hutykafalva*,
- 20.) *Bábafalva*,
- 21.) *Papp-falva*,
- 22.) *Lecz-falva*,
- 23.) *Czalánfalva*,
- 24.) *Ploszkonovicza*,
- 25.) *Nagy-Bresztó*, et
- 26.) *Kiss-Bresztó*, vici inter montes iniquo situ retrusi, agro ob editos colles aspero, et ad rusticandum difficili.
- 27.) *Egresske*,
- 28.) *Bukovinka*, prioribus supparet.
- 29.) *Dubrovicza*,
- 30.) *Repede*, a molis frumentariis celebris.
- 31.) *Kendereske*,
- 32.) *Kustánfalva*, a minera ferri laudabilis, Ruthenis *Kustanovicza*.
- 33.) *Felső-Schönborn*, Ruthenis *Kotropécz*, a rivo defluo *Kerepecz*, prioris saeculi *colonia Germanica*, per comitem *Eugenium Schönborn*, a quo et nomen vicus traxit, deducta huc. Aedes sacra huius, [p. 37.] impensis fundi religionis, ad elegantiam, cum turri structa, decus ei conciliat. Est mater plurium filialium vicorum *Germanicorum*.
- 34.) *Kutsova*, paucis *Germanis* habitatus pagus.
- 35.) *Berezinka*, cum fonte sulphureo.
- 36.) *Leányfalva*, a *Germanis* et *Ruthenis* cultus vicus.
- 37.) *Sophiendorf*, Latinis *Sophiopolis*, *Germanis* *Sophiendorf*, nova *Bohemorum* colonia, comitis *Philippi Francisci Schönborn* ditioni subiecta, et ab eius coniuge *Sophia* sic denominata.
- 38.) *Bartháza* (*Barbovo*), eiusdem cum prioribus *Germanicis* vicis originis, proprium habens parochum, cui filiales multae addictae sunt. Rure laetatur amplo, usque <ad>¹

paludem *Szernye* protenso, ac per incolas *Germanos*, et *Ruthenos* bene coli solito. Pratis etiam gaudet, sed diluvio expositis. Facit quaestum cum lampretis, et testitudinibus, quarum palus *Szernye* ferax est.

39.) *Sarkad*,

40.) *Makária*,

41.) *Pisztraháza*,

42.) *Romocsaháza*, pagi inter silvas, et nemora retrusi, agro haud iniquo.

43.) *Fogarass*, plano et collino posito, agris, pratisque instructus vicus. Isthic dominalis oeconomiae procurator, nostri homines *provisorem* dicunt, sedem habet, et *allodium*, clavellaturamque administrat.

44.) *Also*, et *Felső-Remete*, vici mediocres inter montes, et fluvium *Borsova* positi. Hic rudus habitaculi Eremitae, a quo nomen accepit, hodieque videre est. Traiectis hinc in orientem montibus et silvis occurrit:

II.

Dominium BILKE²

Extrema comitatus ora, qua *Ugocensi*, et *Marmarossiensi* regionibus committitur, situm, ab oppido *Bilke* supra descripto, quod huius dominationis caput est, sortitum est nomen. Prisca ea aetate, familiis nobilibus *Bilkey*, *Gorzó*, *Lipsey* paruit avito iure, sed quod³ per defectum *Nicolai Bilkey* excidit, [...] ⁴ Dehinc portio eius magna, *fisco regio* cessit, nostro hoc aevo, indultu FRANCISCI I. regis, familiae *Bartoffy* attributa. Quod ab hac reliquum est, prae[p. 38.]laudatae⁵ familiae, et plures nobiles possident. Censet vero ditio haec vicus sequentes:

1.) *Dubroka*, rus, quod habet, patens est, haud sterile, laetamine tamen indigum.

2.) *Lukova*, prioris haud dissimilis vicus.

3.) *Miszticze*, Ruthenis *Imszticsovo*, vicus fluvio *Borsova* adpositus, agro angusto, stercorationis avido. Est in potestate plurium nobilium. Praecipuam vico parat celebritatem *monasterium religiosum S. Basilii M.* cum aede sacra, honori et *nativitati B. M. V.* dedicata, editiorem collem occupans, prospectus latissime patentis. Episcopus *Ioannicius Zeikán*, qua nobilis, ac dominus terrestris, monasterii huius fundator fuit, in quo etiam qua episcopus residisse dicitur. Sub praesule vero *Munkacsiensium*, *Ioanne Bradáts*, eo cooperante, notabile aedificium incrementum accepit: duo enim tractus, unum angulum efficientes, e materialibus solidis, praeaudato episcopo ad expensas concurrente, assurrexere. Caeterum fundatio eius tenuis est.

§. III.

Dominium ILLOVA

Nomen a vico *Illosva* (*Irsava*), qui princeps dominationis huius est, indeptum, et inclytæ genti *Illosvayorum* adscriptum. Sunt ei vici sex:

¹ add. a nobis ² § I. *Bilke* del. a nobis ³ corr. ex *quo* ⁴ hic spatium aliquot verborum a copista relictum
⁵ *laudatae* add. sec. custodem

- 1.) *Illosva, Irsava*, ad amnem cognominem, e vicinis montibus scaturientem, silvis, agro, pratisque circumsessus, non postremae fertilitatis. Praecipua vico laus parata est inde, quod ortus dederit illustri multis retro saeculis *Illosvayorum* genti, cui idcirco de *Illosva* agnomen inditum. Itaque sedes, et haereditas eorum est hodieque, quam illi pluribus herilibus habitaculis ornatam colunt. In terreno vici prostant rudera duarum arcium, et quidem in ita nuncupato monte *Szobatin*, alias *Bodoló*, et *Sztremtura*.
- 2.) *Illoncza*,
- 3.) *Kiss-falud*,
- 4.) *Polyanka*,
- 5.) *Brod*, et
- 6.) *Csertész*, montibus inserti pagi, agro rei frumentariae importuno, rei tamen pecuariae faventi. [p. 39.]

§. III.

Dominium KOMLÓS

Denominationem a vico *Komlós*, ditioni eius attributo, mutuatum, iuribus prosapiae *Komlosyorum* masculini sexus obstrictum est, atque in titulos eius relatum. Definitur vicis tribus, in his

- 1.) *Komlós*, praedium curiale dictum, celebris familiae *Komlosyorum* locus natalis, cui etiam subest. Sedet prope fluvium *Borsova*, inter silvas glandiferas, agro collino, qui largo laetamine ad fertilitatem procurari debet. Huic vicinus
- 2.) *Kövesd*, et
- 3.) *Falutska*, modica intercapedine seiuncti, quibus opportune adsidet praedium.
- 4.) *Pálfalva*, cuius agrum non infoecundum in rem suam vertunt *Komlosii*.

§. V.

Vici variorum

- 1.) *Nagy-Almás*
- 2.) *Kiss-Almás*, et
- 3.) *Maszárfalva*, vici agro ieiuno, inter plures heros divisi. Incolae horum sunt *Rutheni*. In postremo est fons salinaris clausus.
- 4.) *Kigyós*, comitum *Károlyi* haerediolum, agro frumentario angusto.
- 5.) *Nagy-Muzsai*, fodinis lapidum molarium, et ampla celebrique aluminaria fabrica comitum *Károlyi* insignis. Magna etiam vini, quod hic procreatur, laus, et adprobatio. Est in potestate plurium. Familia comitum *Károlyi* est potior. Adiacet huic vico praedium, olim possessio, *Kiss-Muzsáj*, rudus vetustissimae ecclesiae muratae *Catholicorum* ostentans.
- 6.) *Bene*, vicus fluvio *Borsova* adsidens, a vino generoso, et lapidibus molaribus laudabilis. Loci ecclesia olim *Catholicorum* fuit. Ditio plurium est.
- 7.) *Sárós-Oroszi*, situ, sementi amico, nemoribus interstructo, in ditione plurium.
- 8.) *Kovácszó, Kvászovo* Ruthenis, a quibus inhabitatur; olim a castello, edito colli imposito, [p. 40.] sed iam collapsa celebris, hodie a fabrica aluminis, et eleganti familiae

Pogány, hic sedes habentis, curia inclaruit; agro non infoecundo, sed a potiori collino, silvis circumsesto. Denique:

9.) *Szajkófalva*, (*Oszuj*) a minera ferri memorandus, tenuis vicus, plurium in ditione.

Haec vicorum processus huius sit mentio. Plura scrutentur alii, *Minerva* magis propitia.

MEMBRUM III.

De

Processu Kaszonyensi.

PROOEMIUM

Ita vocant *Comitatus Bereghiensis* portionem hanc, ab oppido *Mező-Kaszony*. Qua in occidentem reprimatur, *Ruthenorum* potissimum, *Hungarorum* contra frequentatur colonis, qua in meridiem desinit. Nostri interest, ut oppida et vicos eius perlustremus.

SECTIO I.

De

*Oppido processus unico
Mező Kaszony.*

Toto isto tractu, unicum oppidum *Mező-Kaszony* occurrit. Regio oppido circumfusa, multae amoenitatis est, pratis virescentibus, et agris frumentariis, eximiae fertilitatis, unde etiam nomen ei adhaesit, *Mező* enim *campum* denotat, decora. Colles orienti obiecti, vitibus consiti sunt, vini generosi et saporis optimi feracibus, unde incolae eius *Hungari*, *R. Catholici* pauci, potiores *Helveticae* confessioni addicti, rusticationi utriusque dediti sunt. Fuit olim familiae *Maruznay* haeredum, hodie est in ditione plurium. Plurimum celebritatis oppido huic conciliant, nundinae setigerorum, in festo *S. Nicolai* episcopi agi solitae, toto hoc comitatu, et in vicinia celeberrimae.

*Mező Kaszony
unicum orae
huius oppidum.*

SECTIO II.

De

*Vicis Processus
Mező-Kaszonyensis.*

Processus huius vici, pro vastitate regionis, et copiosi, et multarum opportunitatum sunt. Accensen[p. 41.]tur hi partim ditioni comitum *Schönborn*, partim iuribus nobilium. Illos prius, hos postea peragrabimus.

§. I.

*Vici dominiorum**Munkács, et Szent-Miklós.*

- 1.) *Alsó Schönborn (Novoje-Szello), Unter Schönborn, vicus tenuis, sed cultus, et solerte Germanica colonia, per comitem Eugenium a Schönborn illocata, habitatus, foecundo agro. Parochiae Munkács adfiliatus, cum aede sacra.*
- 2.) *Pósabáza, Pausching, priori consimilis.*
- 3.) *Vár-allya, Podhorod, arci Munkács vicinus.*
- 4.) *Klutsárka,*
- 5.) *Uj-Dávidháza, mediocres vici, agro non infoecundo.*
- 6.) *Nagy-Lutska, insigni ad rusticandum commoditate, sed eluvionibus Latorczae, cui adsidet, obnoxius, quibus avertendis, canalis novus nunc foditur, [4. Octobris 1823. apertus, et Francisci canalis adpellatus.]ⁱ*
- 7.) *Sztrabitso, agro rei frumentariae, quin et pecuariae, quam hic comes Schönborn cum fructu colit, et alit, opportuno. Proxime hinc abest:*
- 8.) *Gorond,*
- 9.) *Izsnyéte, et*
- 10.) *Nagy-Dobrony, vici copiosi, quibus rus foecundum obtigit.*
- 11.) *Gáth, et*
- 12.) *Jánosy, paludi Szernye appositi, vici nobiles, vastum, et foecundum territorium, nec non silvas glandiferas habentes. Prior etiam pascuis abundat, hinc incolae eius equos educant, sed non raro inundari solent.*
- 13.) *Rákos, in occidentem reiectus, elegantis, amoenique situs, ac egregiae fertilitatis vicus, sed quem militia stativa adfligit. Vicinum habet:*
- 14.) *Kajdano, vicum priori supparem.*
- 15.) *Iványi, Ivánouczy, vicus, et agris et pratis, et vineis laetus; ab oeconomia, quam hic comes Schönborn amplam, neque instructuosam habet, clarus.*
- 16.) *Cserlenó,*
- 17.) *Ruszkócz,*
- 18.) *Nagy-Lobo, [p. 42.]*
- 19.) *Kiss-Lobó,*
- 20.) *Hribócz,*
- 21.) *Illykócz,*
- 22.) *Balássfalva,*
- 23.) *Szerentsfalva,*
- 24.) *Nagy-Mogyorós,*
- 25.) *Kiss-Mogyorós,*
- 26.) *Hertz-falva,*
- 27.) *Fedeless-falva,*
- 28.) *Pusznjákfalva,*
- 29.) *Trosztyánicza, vici intra montes reiecti, situ et agro importuno, collino.*

ⁱ *Verba uncis [] inclusa forsán eadem manu, posterius vero inserta sunt manuscripto.*

§. II.

Vici variorum

- 1.) *Fornos*, inter silvas reiectus, non exilis vicus, paludi *Szernye* adsitus, agro foecundo. Est iuris plurium nobilium familiarum, et oppidi *Munkács*, cum silvis *Nagy-Ligeth*, et *Bologna*.
 - 2.) *Derczen*, vicus copiosus, valli inaedificatus. Olim celebrem fuisse, inde coniecero, quod in summitate editioris collis vineatici, nunc etiam cryptae vestigia videre sit. Hodie in plurium est potestate, qui paludis *Szernye*, vico vicinae, loca sicciora in rem suam vertunt. Commode huic adiacet praedium *Kerepetz*, quod rivus *Kerepetz* irriguum facit, agro haud angusto, et largo, et oeconomiae, quam hic familia *Dercsényi* habet, amico.
 - 3.) *Bereghszász-Vég-Ardó*, ad amnem *Virke*, hic *Bassa* dictum, situs vicus. Illustris familiae baronum a *Perény* mausoleo et sede perinsignis, cultu vineatico non modici provenus gaudens.
 - 4.) *Balazsér*, priori similis, pertinet ad plurium haeredia. Aedes herilis *Sigismundi Buday*, commode structa, vicum hunc ornat.
 - 5.) *Nagy-Bégány*, et
 - 6.) *Kiss-Bégány*, familiae *Bégányi* cunabulum, et hospitium.
 - 7.) *Nagy-Gúth*, et
 - 8.) *Kiss-Gúth*, modice culti vici, iuris *Guthyani*, unde gens celebris. [p. 43.]
 - 9.) *Zápszony*, situ collino, paret pluribus.
 - 10.) *Rafajna-Ujfalu*,
 - 11.) *Barkaszó*,
 - 12.) *Szernye*,
 - 13.) *Gerseno*,
 - 14.) *Csomonya*,
 - 15.) *Kiss Dobróny*, vici in meridiem proiecti, agro sementi amico, eo quandoque infelices, quod fluvius *Virke*, molarum dives, cui adsiti sunt, exundans, eos pessumdet. Sunt in potestate plurium.
 - 16.) *Klatsanó*,
 - 17.) *Ó Dávidháza*,
 - 18.) *Cserejócz*,
 - 19.) *Zsukó*,
 - 20.) *Voronicza*,
 - 21.) *Benedike*,
 - 22.) *Kálnik*,
 - 23.) *Patkanócz*,
 - 24.) *Kuzmina*, et
 - 25.) *Ignéztz*, vici mediocres, ab agro sat foecundo celebres, in ditone plurium.
 - 26.) *Csapóczka*, *Csopoveri*, ferri minera gaudens, pertinet ad plures heros.
- Isti *Processus Kaszonyiensis* vici fuere. [p. 44.]

MEMBRUM IV.

De

Processu Tiszahátensi.

PROOEMIUM

Eximia *Comitatus Bereghiensis* portio, eaque cum situ iucunda, tum opportunitatibus aliis praecipue insignis, *Processu hoc Tiszahátensi* continetur. Nam ubi ab oppido *Bereghszáz* ab oriente, in meridiem sinuari coepit, 5. plus minus milliaribus *Hungaricis*, ad vicum usque *Dobos* procurrit, nusquam duobus milliaribus latior, utroque limite, orientali altero, altero meridionali silvis luxuriat passim glandiferis, et camporum varietate, diluvio *Tybisci*, et amnium *Virke*, ac *Csaroda* obnoxiorum, interstinguitur. Incolas alit potissimum *Hungaros*, et *Ruthenos*, habet tamen et *Slavorum* colonias, annis superioribus per herorum, a quibus exciti sunt, fundos, hic et alibi sparsas.¹ Accipit nomen a *Tybisci dorso*, cui insidet.

SECTIO I.

De

Oppidis Processus Tiszahatensis.

PROOEMIUM

Tria sunt processus huius oppida: *Bereghszáz*, *Váry*, et *Vásáros Namény*, quae iam adibimus.

S Y N O P S I S.²

I. *Bereghszász*: origo incerta: nominis rationes: Saxones quando huc illapsi: authoris disquisitio: demigrationis aetas indagatur: vetus nomen unde? colonia Hungarorum semper: heri oppidi prisci: hodierni. §. I.

Habitus oppidi: coenobia: ecclesia eius: altari-stae: horum beneficia: fata ecclesiae: desolatio: crypta: sacellum. §. II.

Aedes parochiae: eius positus: fit curia. §. III.

Parochiae vicissitudines: donatio altaris rescinditur: nova eius donatio: Camerae Scopusiensis in parochum favor: nova calamitas: medela eius. §. IV.

Proventus parochi: diripitur: restituitur: stabilitur. §. V.

Eius accessoria: olim exempta: episcopi parochi. §. VI.

<*Xenodochii*>³ ortus incertus: coniectatio: eius direptio: restitutio: proventus: administratio. §. VII.

Aedificia oppidi profana: praetorium: curia: habitus oppidi. §. VIII.

Ruris ingenium: linguae incolarum: oppidi iura, et religio: vitae ratio incolarum: mercatus oppidi. §. IX.

¹ corr. ex *sparsos* ² synopsis add. a nobis sec. notas marginales ³ add. a nobis

II. Váry: *Oppidi nomen Hungaricum: origines dubiae: coniectura: fata: incolae: eorum solertia: loci amoenitas: aedes: mercatus tenues: privilegia.*

III. Vásáros Namény: *Nomen oppidi: nundinae: situs.*

I. Bereghszáz

Bereghszáz, veteribus *Lámpertháza*, teste BELAE regis diplomate infra dando, olim opulentum, ac fidele numerosi sacerdotii collegium, hodie cultu tenui, incolarum tamen frequens oppidum, loco plano, et hilari, quamvis ob soli ingenium temporibus pluviis lutulento, positum. Origo eius incerta est; crediderim tamen, primo statim *Hungarorum* adventu positum esse. Nomen *Beregh* a situ *dumetis* succreto, quem *Berek* indicat, accipit. Vox *száz* adhaesit ei a Germanis *Saxonibus*, quippe quorum colonias, colendorum metallorum aviditas, et ex his, divitum redituum fama, isthuc deduxerat. Haec extra dubitationis aleam sunt posita, verum quando? Quo aevo id contigerit? Sine aberrationis formidine, difficile est statuere. [p. 45.] Ego quidem sic reor, id factum esse, cum constituto regno, et fidem *Christi* accepere *Hungari*, et *Germanis*, mutuis commerciis,¹ quin et adfinitatibus, coadunari coeperunt: id quod aetate ANDREAE *Hierosolimitani*, hoc est, ad initium saeculi 13. evenisse, certum est. Tunc enim, ex nuptiis *Ludovici*, landgravii *Thuringiae*, cum *Elisabetha*, regis filia, magna *Saxonum* cum *Hungaris* consociatio secuta est, invitatae, huc, et illuc coloniae, imprimis metallorum scrutandorum peritae. Sed vetus oppidi nomen *Lámpertháza*, unde manarit, non est proclive dicere, nisi credas, a possessore quodam, cui *Lampertus* fuit nomen, *Lampertházam* fuisse vocitatum. Quoad pristinam eius memoriam recolere datum est, semper ab *Hungaris*, antiqui moris, et ad rem intentis colebatur. In possessoribus, quos recordari potuimus, Reverendissimi olim *Ladislai Geréb*, episcopi *Transylvaniensis*, anno 1495. illustre nomen fuisse legitur, ad quem ut dominum terrestrem oppidum adtinuit. Subin camerae regiae iuribus paruit, quae ditone hac potiebatur, dum benignitate CAROLI VI. regis, et caesaris, anno 1730. comites *Schönborn* iure donationali opimam haereditatem adirent.

*Origo incerta:
nominis
rationes:*

*Saxones quando
huc illapsi?*

*authoris
disquisitio:*

*demigrationis
aetas
indagatur:*

*vetus nomen
unde?
colonia Hunga-
rorum semper:
heri oppidi
prisci:*

hodierni.

§. II.

Oppidum *Bereghszáz*, alias *Lampertháza* vocatum, opulentum, et fidele numerosi sacerdotii collegium, ac quatuor claustrorum, patrum videlicet: ordinis *S. Dominici*, et ordinis *S. Francisci*, ab ELISABETHA regina *Hungariae* anno 1370. fundatorum, ac in limitibus oppidi PP. dictorum Eremitarum ordinis *S. Pauli* primi Eremitae, qui vicariam hic habuere, sub qua prioratus de *Marmaros* existerat, nec non monialium *S. Dominici* hospitium, habuit medio foro ecclesiam parochialem, dolatis lapidibus, elegantia magnificentia exstructam, et haud iniucundo adpectu ornatam, honori *Omnium Sanctorum* anno 1418. sub SIGISMUNDO *Hungariae* rege dedicatam, eximiae amplitudinis, in qua nimirum 8. altaria numerabantur, rectoribus altarium 8. singularibus beneficiis, et privilegiis personalibus, per dominam ELISABETHAM reginam eis donatis, et

*Habitus oppi-
di: coenobia:*

ecclesia eius:

altaristae:

¹ corr. ex commertiis

horum
beneficia:

concessis, et per regem LUDOVICUM confirmatis, ubertim provisus, prout id in fundationalibus, in transumptis authenticis¹ ex Conventu *Lelesziensi* acquisitis de anno 1523. et altero de anno 1544. legere est. Ecclesia haec antiquitus exempta censebatur, et sub iurisdictione Archi-Episcopatus *Strigoniensis* continebatur, perhibentibus id lit[p. 46.] teris² privilegialibus BELAE IV. regis de anno 1247. quarum series sic habet:³ BELA IV.³ *Dei gratia* Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Galliciae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariaeque Rex, *universis* Christi *fidelibus praesentes litteras inspecturis salutem in Domino! Quod regia auctoritate sanctitur*,⁴ *firmum debet stabilitate consistere. Ad universorum igitur notitiam, praesentium, ac*⁵ *posterorum, harum serie volumus pervenire, quod accedentes ad nostram praesentiam hospites nostri charissimi de Lampertháza*⁶ *a nobis diligenter postularunt, ut libertatem, quam eisdem hospitibus nostris super ipsam terram Lampertháza*⁷ *concessimus, perpetualiter dedimus, et contulimus, et eorum posteritatibus possidendam nostro dignaremur privilegio confirmare. Quorum libertatis series talis est, ut ad ipsam*⁸ *homines secure veniant, et libere commorentur, et cum voluerint, recedant, salvois semper omnibus rebus, et vendentibus*⁹ *suis utilitatibus, quas fecerint super eandem; ad iudicium vitae nostri iudicis, exceptis tribus: sanguine, furto, videlicet, et homicidio, in nullo pertinere dignoscantur: sed in omnibus aliis causis eorum*¹⁰ *iudicium audiant maioris villae eorum, de quibus videlicet tribus iudiciis, tertia pars villico eiusdem etiam*¹¹ *villae cedat. Decimas vero eorundem*¹² *in frugibus, et in vino dent*¹³ *sacerdoti ipsorum, quem ipsi elegerint. Ecclesia vero eorundem*¹⁴ *ad Archi Episcopum*¹⁵ *Strigoniensem contineatur, et sit sine iurisdictione magistratus. Plebano vero eorundem*¹⁶ *de 50 mansionibus dent unam marcam, et cum advenit tertiones*,¹⁷ *dent prandium, et cenam*¹⁸ *uno die, in quolibet vero anno nihil magis solvere teneantur, nisi in festo S. Michaelis de qualibet porta duo pondera n. n.*¹⁹ *Et cum collecta regis per totum regnum exigeretur, ipsi partem collectae*²⁰ *solvere teneantur. Ad ipsam autem congregati cuiuslibet conditionis, et linguae homines una fungantur libertate. Utilitates vero dictarum terrarum, tam montium, quam vallium, et aquarum, ac etiam quantum possunt, una*²¹ *die cum porcis*,²² *pecoribus ad sylvam Beregh pervenire percipiant, sicut*²³ *volunt, et in eadem*²⁴ *ligna ad aedificia mactare. Si quis autem hominum sui haeredis solatio careret, id est*²⁵ *filio, et filia, ex*²⁶ *tunc de rebus eiusdem, sive de possessione, nil*²⁷ *D. V. Comes recipere teneatur, sed cuicumque vellet*,²⁸ *liberam habeat dandi sive*²⁹ *dimittendi facultatem. Forum habeant die Sabbatho*,³⁰ *et tam ementes, quam vendentes, nil*³¹ *magis solvere teneantur, nisi de quolibet curru unum denarium. Vice comiti autem*³² *nostro ad eosdem venienti, mense quinto*³³ *dent prandium,*

¹ corr. ex authenticis ² corr. ex liltteris ³ FEJÉR 1829. p. 455. om. ⁴ corr. ex sanctitur sec. FEJÉR 1829. l. c. ⁵ FEJÉR 1829. l. c. et ⁶ FEJÉR 1829. p. 456. *Luprechtháza* ⁷ FEJÉR 1829. l. c. *Luprechtháza* ⁸ FEJÉR 1829. l. c. *ipsum* ⁹ FEJÉR 1829. l. c. *vendendis* ¹⁰ FEJÉR 1829. l. c. *eorundem* ¹¹ *eiusdem etiam* FEJÉR 1829. l. c. *etiam eiusdem* ¹² FEJÉR 1829. l. c. *eorundem* ¹³ FEJÉR 1829. l. c. *praestent* ¹⁴ FEJÉR 1829. l. c. *eorundem* ¹⁵ *Archi Episcopum* FEJÉR 1829. l. c. *Archiepiscopatum* ¹⁶ FEJÉR 1829. l. c. *eorundem* ¹⁷ *advenit tertiones* FEJÉR 1829. l. c. *advenerint tertiones; recte advenerit tertio se* ¹⁸ FEJÉR 1829. l. c. *coenam* ¹⁹ *n. n.* FEJÉR 1829. l. c. om. ²⁰ FEJÉR 1829. l. c. *dictae* ²¹ FEJÉR 1829. l. c. *uno* ²² FEJÉR 1829. l. c. *porcibus et (!)* ²³ FEJÉR 1829. l. c. *sicuti* ²⁴ FEJÉR 1829. l. c. *add. sylva* ²⁵ *id est* FEJÉR 1829. l. c. *idest* ²⁶ FEJÉR 1829. p. 457. *et* ²⁷ FEJÉR 1829. l. c. *nihil* ²⁸ FEJÉR 1829. l. c. *volet* ²⁹ FEJÉR 1829. l. c. *seu* ³⁰ FEJÉR 1829. l. c. *Sabbatho* ³¹ FEJÉR 1829. l. c. *nihil* ³² *comiti autem* FEJÉR 1829. l. c. *autem comiti* ³³ *mense quinto* FEJÉR 1829. l. c. om. *spatio relicto*

¹ *Hoc diploma a Bela IV. rege Hungariae anno 1247. promulgatum non nisi in transcriptis posterioribus hodie existit; quorum photographias vide in MNL DL-DF nr. 314. Textus eius publicatus est a Georgio Fejér, sed haud secus a transcripto anno 1783. edito. Vide FEJÉR 1829. pp. 455-457.*

*et coenam uno die, si qui autem liberos homines ad ipsam terram venire volentes¹ molestave-
rint, et prohibendo damnaverint, iram regiam incurrent, et sentient manus nostras. In cuius
rei testimonium, memoriam dedimus praesens scriptum. Datum anno Domini 1247. [p. 47.]*
Ast pro dolor tantae famae, tanti splendoris, et sumptuosissimi adparatus basilica, tur-
ris quoque altissimae, et horologii ornamento quondam perinsignis, decursu praeter
propter unius saeculi, ab *acatholicis* possessa, a *Polonis* ab expeditione *Georgio Rakotziana*
ad propria per *Bereghszáz* anno 1656. regressum facientibus succensa, et concremata, la-
crimabili vastitate horret: usque in praesens, et iam magnam partem ultimae desolationi
proxima, consepulta iacet, et inducto squallore, a temporibus *Stanislai Szobieszky* tecto
orbata luget, in qua eminentium familiarum priscis temporibus exstitisse monumentum,
ubi magnatum corpora condebantur, vel ex eo non credere, sed scire licet: quod pretio-
sa clenodia a hoc non semel, ad mille florenos, et maioris longe aestimanda, inventa, et
eruta, vivo adhuc testimonio perceperimus. Cinctura eius, coemeterium complectens,
olim murata, hodie rudus est; et continet sacellum olim monialium *S. Dominici, Divo
Michaeli* archangelo sacrum, a maiori desolata ecclesia 12. circiter passuum intervallo
seiunctum, in quo, quamvis fidelium numero recipiendo incapaci, divina nunc peragi
praesens cogit necessitas.

*fata ecclesiae:**desolatio:**crypta:**sacellum.*

§. III.

Ad latus ecclesiae meridionale resedit aedes parochiae, cuius conversiones prolixius de-
scribere, operae² pretium est. Equidem constat ex pia memoriae LUDOVICI II. regis
Hungariae privilegio, aedem hanc parochialem, in fine plateae Omnium Sanctorum,
versus septemtrionem protensae, in vicinia ecclesiae olim situatam exstitisse, quae ses-
siones, ac domos altaristarum in *Bereghszáz* degentium cingebat, claudebatque; ast tem-
pore infausto illo, et turbulento, quo violentiae protestantium invaluerunt, haec parochia
nomen, ac terminum sui perdendo, in curiam saecularium dominalem, authore³ procul
dubio *Lazaro Schwendi*, id temporis arcis *Munkáts* commendante, haeretico *Lutherano*,
nefando ausu occupata, transiit.

*Aedes
parochiae:**eius positus:**fit curia.*

§. IV.

Facie rerum sic mutata, pulso eliminatoque e sede sua parochus, exturbatis, et bonis
spoliatis altaristis, et eiectis presbyteris religiosis, sessiones altaristarum parochus lo-
cum residentiae praebere debuerunt. At et his non multo post exutus est parochus, ha-
reticis quippe intro serpentibus, sessio haec, cum adpertinentiis suis, ad rectoratum
altaristarum altaris *S. Nicolai* episcopi, parochus pro residentia destinata, per *Petrum
Petrovits*, qui in *Bereghszáz* ex bonis sacerdotum, et altaristarum donationes faciebat,
per FERDINANDUM I. regem subseque rescissas, et nullius firmitatis de[p. 48.] clara-
tas,⁴ ut anni 1552. articulo 23. innuitur, donata est *Laurentio Petky* de *Kaza*, haereti-
co concionatori, circa annum 1570. atque ita successive bona parochiae altaristarumque
foundationes, et possessiones direptae, saecularisatae, iam manibus *acatholicorum*, iam

*Parochiae
vicissitudines:**donatio altaris
rescinditur:*

¹ *venire volentes* FEJÉR 1829. l. c. *venientes* ² corr. ex opere ³ corr. ex authore ⁴ corr. ex dedeclaratas

*nova eius
donatio:*

*Camerae
Scepusiensis
in parochum
favor:*

*nova
calamitas:*

medela eius.

Catholicorum relictæ erant. MAXIMILIANUS II. imperator et rex, rectoratum altaris *Beati Nicolai* episcopi, cum cunctis eius appertinentiis, anno 1571. domino *Balthasari Melegb*, electo episcopo *Csanadiensis*, nec non ecclesie S. Crucis de *Lelesz*, et *Agriensis* praeposito maiori, in sustentationem, et sublevamen, usque ad restaurationem praedictae ecclesie parochialis, et altaris praedicti, in eadem fundati, clementer contulit. Tristes has vices usque <ad>¹ annum 1715. subivit. Tandem lux veritatis, et iustitiae visa est oriri, dum *Inclyta Cameralis Administratio Scepusiensis*, zelo *Catholicae* fidei accensa, parochum induxit, *Franciscum Bokros* nomine, assignatis ei agris, et proventibus, et in habitationem duabus altaristarum sessionibus, in quibus duo *Calvinistici* praedicantes habitabant, una utpote ad rectoratum altaris *S. Iacobi* ad latus antiquae parochiae, modo dominialis curiae sita, altera ad rectoratum *S. Michaelis* archangeli, in vicinitate capellae, honori eiusdem sancti fundatae.² Pulsi ex altaristarum sessionibus haeretici, ad derelictum olim PP. Franciscanorum fundum se receperunt, ibique oratorium ac scholas sine assensu et indultu regio, erexerunt. Evolutis paucis annis, nescitur an incuria parochorum, vel patronorum, praenominatae duae sessiones *altaristarum*, in commoditatem parochorum assignatae, derelictae, et fere in bustum sunt redactae. Neglectus hic³ causa fuit, ut pro habitatione parochi, antiquum quoddam ruinatum, olim *S. Dominici* monialium claustrum, ab ELISABETHA regina circa annum 1370. inter frontispicium ecclesiae, et fluvium versus occidentem fundatum, a comite *Schönborn*, qua patrono restauratum fuerit anno 1747.

§. V.

*Proventus
parochi:*

diripitur:

restituatur:

Proventus subsistentiae parochi *Bereghszáziensis* vi donationis BELAE IV. regis de anno 1247. in transumpto pari, in protocollo parochiae *Bereghszáziensis* asservatae, in totali frugum, et vini decima, ac quarta parte molendini consistebat; at successivis revolutionum temporibus, praesertim circa annum 1560. tam decima, ac nona vini, quam frumenti, ad parochum totaliter pertinens, per dominum *Schwendi*, id temporis arcis *Munkáts* commendantem, omni sine consensu regio, via facti, occupata, mola quoque per eundem, una hyeme ibi cum alumnis commorantem, per *Germanos* est devasta[p. 49.]ta,⁴ quae saeculo adhuc 16. per locales parochos possessa fuit, docentibus id litterariis instrumentis, in venerabili Conventu *Lelesziensis*, inter acta foundationalia, sub numeris 588. 589. et 590. repositis, in quibus inter reliqua haec etiam continentur: „*In rationem plebaniae ante fuit exstructum molendinum quoddam, sed tempore Domini Schwendi, cum una hyeme ibidem commoratus fuisset, una cum alumnis, per Germanos est devastatum, et desolatum.*” Post factum tandem, ad eundem direptorem⁵ decimarum, dominum *Lazarum Schwendium*, haeticum *Lutheranum*, instantialem ab oppidanis recursum, ex decima frugum gelimae obtinuerunt sacerdotes annue cruces 200. et ex decima vini vasa 16. sed et haec rata decimae, deficientibus legitimis animarum pastoribus, ad manus ministrorum *acatholicorum* devenit, ab iisque inique possessa fuit, usque <ad>⁶ annum 1719. quo feliciter auctoritate *Inclytae Camerae Scepusiensis*, pulsus ex altaristarum sessionibus

¹ add. a nobis ² corr. ex *fundata* ³ recte *huius* ⁴ corr. ex *devastadevastata* ⁵ corr. ex *dirreptorem* ⁶ add. a nobis

haereticorum ministris, et ab antehac¹ iniuste sibi vendicatis et adpropriatis proventibus, remotis et privatis, seque ab ecclesia parochiali *R. Catholica* trans fluvium,² in plateam *Kiss-Uttza* dictam, ad derelictum olim PP. Franciscanorum fundum recipientibus, ibique oratorio haeretico, scholis, ac ministrorum domibus, sine consensu, et ratihabitione Inclytae Camerae expressa, multo minus assensu, et indultu regio exstructis, absque omni iure commorantibus, parochia *R. Catholica*, ut legitimo animarum pastori, aequae supra memorata quotta, longo usu a dominis terrestribus firmata, assignata, et extradata, ab Inclyta Camera exstitit, ac tandem 1753. pertaesus huius infelicis sacerdotibus assignatae obventionis, parochus loci, *Ignatius Hoffner*, novam cum Inclyto Dominio terrestri, accedente ordinarii ratihabitione, inivit accordam, quae in protocollo parochiae continetur.

stabilitur.

§. VI.

Accessoria ad hanc parochiam de iure pertinentia sunt: 1. platea *Papp Úttza* versus meridiem, in territorio ad fluvii *Virke* per oppidum defluentis dexteram ripam structa, a piis olim *Christianis* fundata, cuius incolae manuales labores in vineis praestant, et census solvunt. Hinc in proximo adsidet 2. platea, *Ujváros* dicta, cuius rata medietas, docentibus antiquis urbariis, annorum quippe 1645. 1682. et 1690. 1699. et 1704. in archivo dominiali existentibus, ad parochum pertinet, alia medietate *xenodochio* attributa. 3. mola, *Szeghi* dicta, trium cursuum, supra fluvium per oppidum defluentem, ad rationem parochiae olim a piis *Christianis* fundata, et exstructa, et ad[p. 50.]huc³ saeculo 16. ut supra adtigimus, per locales parochos possessa, et per dominum *Schwendi* combusta. Molendinum hoc, teste inquisitione anni 1726. inter acta parochiae reperibili, per quemdam *R. Catholicum* plebanum, nomine *Szentmiklosy* reaedificatum, et in pristinum statum restauratum fuit. Ex proventibus molae huius, ad parochiam solum olim spectantis,⁴ rata media telonialis *xenodochio* cedit, in compensam servitiorum, et fatigiorum, quae hodie plateae *Ujváros* incolae, iuxta tenorem urbarii ipsorum, circa molam praestare debent. Non absimiliter 4. spectat ad hanc parochiam fundus quidam in proxima possessione filiali *Búcsú* vocata, olim a piis fundatoribus ecclesiasticis donatus, subin per grassantes violenter *acatholicos* direptus,⁵ sed DEO auspice anno 1752. a dominis terrestribus possessionis *Bútsú* potioribus, utpote: Spectabili Domino *Alexandro Eötvös* et *Christina Vitkay* vidua, uti cessionales in protocollo parochiae contentae demonstrant, iterato parochiae ecclesiae *Bereghszáziensis* cum omnibus suis adpertinentiis, sponte ac libere accedente interim iuridica emissione,⁶ et magistratuali *Inclyti Comitatus* huius de *Beregh* autoritate,⁷ resignatus, et e manibus *acatholicorum* revindicatus; habet fundus hic praeter terras arabiles, pratum unum *Templom Gáza* dictum, ex ea ratione sic vocatum, quod ibidem capellae cuiusdam prope fluvium olim fundatae rudera adhuc exstantia visantur. Atque eximii proventus hi donationales, causa fuerint, quod parochia haec olim exempta, et iurisdictioni Archi-Episcopi *Strigoniensis* obnoxia, praecipuas inter parochias, lege regni, quippe articulo 25:1545. locata fuerit, et parochi eius,

Eius accessoria:

olim exempta:

¹ corr. ex ante hac ² trans fluvium corr. ex transfluvium ³ corr. ex adadbut ⁴ post spectantis verbum proventibus erronee iterum appositum a nobis del. ⁵ corr. ex dirreptus ⁶ corr. ex exmissione ⁷ corr. ex auctoritate

*episcopi
parochi.*

primum archi-presbyteri, dein episcopi fuerint. Episcopus *Csanadiensis*, *Bódy*, una plebanus *Bereghszáziensis* fuerat, anno 1564. qui una officio vicarii generalis in *Beregh*, *Márámaros*, et *Ugo*csa fungebatur.

§. VII.

<Xenodochii>¹
ortus incertus:

coniectatio:

eius direptio:

restitutio:

proventus:

administratio.

Xenodochium, quod hic *Bereghszázini* in vicinitate moderna parochiae proxima, ad laevam sive partem aquilonarem² situatum exstat, a quo? aut quando fuerit primitus fundatum? penitus ignoratur, ideoque probabile videri potest, hoc etiam, cum adperinentiis suis, olim ad ecclesiam parochialem, aut altaristas pertinuisse. Fundatio haec, ad sustentationem miserorum, et omnibus sustentandae vitae mediis destitutorum facta, cum obligatione, statis horis, in vicina *R. Catholica* ecclesia, consuetas ad DEUM preces fundendi, sub motibus *Tökölianis*, et³ [p. 51.] *Rákotzianis* religione *Catholica* suppressa, direpta⁴ fuit, et sub possessorio principis *Georgii Rákótzzy*, et nurus eius, *Helena*e *Zrinyi*, reformationi addictorum,⁵ ab inde adempta, et loci praedicanti,⁶ et togatis adtributa fuerat, sed auctoritate, et rescripto *Inclytae Camerae Cassoviensis*, anno 1725. 11. Aprilis patrimonium hoc CHRISTI, ad piam fundatorum mentem, curae parochi creditum fuit. Ad istud platea, cuius supra meminimus, *Ujváros* pertinet, cuius incolae vineas xenodochii cultivant. Habet praeterea proventum in dimidia parte molae *Szeghi*, supra descriptae, ex quo mendici eius aluntur. Super proventibus, et exili capitali xenodochii, parochus, qua curator, rationes ducit.

§. VIII.

*Aedificia oppidi profana:
praetorium:
curia:*

habitus oppidi.

Vidimus aedes sacras oppidi, nunc ut profanas memoremus, rei dignitas videtur poscere. Has inter primum locum tenet *praetorium*, in quo comitiola provinciae celebrantur, quae suis temporibus, et quum administratio reipublicae id requirit, indicuntur. Aemulatur hoc *curia dominalis*, residentia olim parochi, hodie dominalium officialium habitaculum. Caeterum oppidum totum in plateas, domibus sat cultis, diffunditur, sed solo ita molli, et bibulo, ut modico imbrium lapsu, in coenum profundum resolvatur.

§. IX.

Ruris ingenium:

linguae incolarum:

Ab oriente fluvius *Virke* oppidum interluit, inservitque oppidanis, cum aliis opportunitatibus, tum imprimis molarum, quas rotat, beneficio. Ultra amoena in occidentem, et meridiem planitie iungitur, solo aperto, ac pingui, frumentique multum feraci. In orientem colles assurgunt vitiferi, qui vinum copiosum, et generosum, atque ideo etiam carioris pretii, fundunt. Incolae sunt *Hungari*, lingua utentes tersa; intersunt etiam *Rutheni*, sermonis sui non ita tenaces, ut non discant alienum. *Germani* admodum pauci. Oppidanorum eximia est multitudo, quibus sui praesunt magistratus, idque prisca regum indulgentia, a quibus iura, et privilegia peculiariora habent, diplomatibusque⁷

¹ add. a nobis ² corr. ex *aquillonarem* ³ et erronee iterum descriptum del. a nobis ⁴ corr. ex *dirrepta*
⁵ corr. ex *additorum* ⁶ corr. ex *praedicantio* ⁷ corr. ex *dipplomatibusque*

solenter adservant, ad posteritatem perscripta. Diploma¹ BELAE IV. regis, quod supra dedimus, iis in pretio est. Degendae vitae ratio varia oppidanis est. Religio *Romano* et *G. Catholica*, ac *Helveticae* confessionis exercitium. Nobiles, qui hic copiosi degunt, sua vivunt commoda habitacula. Cives contra² [p. 52.] praeter agricolationis facultatem, et culturam vinearum, opificiis et mercatibus rem faciunt, et agunt vitam. Istud mercatus diei sabbathi, ex privilegio BELAE IV. regis faciunt, nec non nundinae in annos singulos frequentatae. Aguntur autem Dominica Palmarum, in adparitione *S. Michaelis* archangelii, 8. Maii, diebus *S. Antonii de Padua*, 13. Iunii, in decollatione *S. Ioannis Bap.*, festo Omnium Sanctorum, atque hebdomada *S. Nativitatis Domini*.

oppidi iura, et religio:

vitae ratio incolarum:

mercatus oppidi.

II. Váry

Eiusdem tractus oppidum est, profundius ad meridiem subductum, uno circiter milliari a *Bereghszáz* seiunctum. Nemo, *Hungaricae* linguae gnarus, non videt, eiusdem linguae vocis originem esse. *Vár* enim *arcem* Hungaris significat, et fuit reipsa olim hic arx, e vivis lapidibus structa, aggeribus septa, cuius hodie rudus tantum visitur. Arx haec adsedit fluvio *Borzsova*, unde castrum de *Borzsova*, ac tardius, teste matricula veteri ecclesiae, *arx S. Georgii* adpellata, qui oppidum medium interluit, et exundationis tempore veterem arcis canalem undis replet. Conditorem arcis frustra quaesieris, nisi ex rudibus de vetustate volueris coniectare; eam tamen post ingressum *Hungarorum* diu stetisse, et iam antea *Gothos* incoluisse, inde argues, quod litteraria instrumenta, in archivo oppidi asservari solita, et apud nonnullos etiam privatos incolas, quorum ascendentes hic sedes fixerant, reperibilia, *Gothicis* characteribus scripta sint, ex quibus, et signanter ex litteris anni 1062. palam fit, a veteris oppidi senatu †sententia adpellatam†³ in causis controversis, ad officiales, et dominos arcis *Munkáts*, promotam fuisse. Arx proin oppido dominationem dederit.⁴ Vetustum sane oppidum, cuius mentio in anno praeattacto occurrit; cultum olim, sed quod temporum difficultas, et saevities *Polonorum*, *Georgium II. Rákotzy* anno 1656. insequentium, et totam hanc regionem igne, ferroque devastantium, *Tartarorum* denique in anno 1717. insanus furor, adflixit. Incolas *Hungaros*, priscos illos, adhuc retinuit, institutorum, atque sermonis aviti tenacissimos. Solers genus est, et cum rusticationis studiosum, tum pecuariae mercaturae ac deflu[p. 53.]itationi⁵ lignorum, fructuumque hortensium, medio *Tybisci*, cui adhaerescit, deditum. Situs oppido amoenus obtigit, agri foecunditate commendandus. Hunc *Tybiscus* ab oriente adluit, *Borzsova* interluit, oppido et agro eius saepe damnosi. Oppidi moles aedibus e materia factis instructa, et pro gentis more habitatu commodis. Oratorium *Helveticae* confessionis, quod in oppido, structurae antiquae, cum sanctuario visitur, turri ac horologio ornatum, olim aedes s. *Catholicorum* fuit. Sunt oppido annui quoque mercatus, sed ii tennes, primus 1. Ianuarii, festo *Corporis Christi* alter, 1. Septembris tertius, quartus 18. Octobris, denique quintus 15. Decembris agitur. Ad oppidi celebritatem plurimum conferunt iura, et privilegia, a pluribus regibus eidem concessa. Inter haec eminent ius gladii anno 1354. ab *ELISABETHA* regina concessum, et a *RUDOLPHO* rege 1604. confirmatum.

Oppidi nomen Hungaricum:

origines dubiae:

coniectura:

fata:

incolae eorum solertia:

loci amoenitas:

aedes:

mercatus tennes:

privilegia.

¹ corr. ex *dipploma* ² add. sec. custodem ³ *C sententiam adpellatam*; nec vero ita haec pars intelligitur

⁴ sic! ⁵ corr. ex *defluitatione*

Privilegium item supra attactum nundinarum a MAXIMILIANO rege anno 1573. collatum, et a CAROLO VI. 1734. confirmatum; confirmationales FERDINANDI I. in quibus collationales LUDOVICI I. de anno 1517. et MARIAE reginae de anno 1525. rati habentur; RUDOLPHI II. donationales de anno 1585. quarum virtute, incolae oppidi a tricesima et telonio eximuntur; eiusdem regis de anno 1603. protectionales, de eodem hoc privilegio MATHIAE regis de anno 1613. FERDINANDI II. de anno 1628.; *Georgii II. Rákotzy* confirmationales, de anno 1649. *Sophiae Báthory* super collatione molae *Szakállás* de anno 1675. Documenta haec et his plura, minoris momenti, in tabulario oppidi, sedulo asservantur. Non piguit haec adnotasse, oppidi ditioni comitis *Schönborn* adscripti, privilegia, quamquam illa maxima parte exoleverint.

III. Vásáros-Namény

Nomen oppidi: Tertium, et postremum isto processu oppidum est *Vásáros Namény*, sic dictum a *Hungaris*, ut id ab aliis eius vocabuli locis, et vicis, discernent; et *Vásáros* quidem a *nundinis*, quae hic celebrari solent, vocitatum fuisse, ambigendum non est. Habentur vero magno die Iovis, 25. Iulii, 26. Octobris, ac denique die *S. S. Innocentium*.¹ Sedet oppidum ad meridionalem *Tybisci* ripam, hilari elevatoque, eluvionibus tamen *Tybisci* exposito loco. Agri laus praecipua est: quidquid enim ad rusti[p. 54.]cationis commoditatem requisieris, omne id natura confertim isthuc cumulavit. Praeterquam enim, quod rure laxo, foecundoque circumfundatur, gleba certe pollet sabulosa, et resoluta, ac frugum, siliginis praesertim feraci; silvis attamen, et pascuis destituitur. Incolae oppidi *Hungari*, in excolendis agris exquisitae sunt peritiae iuxta, et assiduitatis. Anno 1703. *Franciscum Rákoczy*, civile bellum gerentem, cum suis copiis, huc commigrasse, supra memoravimus. Traiectus, qui hic per *Tybiscum* est, fructuosus est heris, quippe telonio donatus. Fructuosum adeo haeredium, ad *excelsam Cameram Regiam*, quae hic elegans, et amplum granarium habet, ad baronem item *Ignatium Eötvös*, cuius vetus castellum cum munimentis, in ruderibus iacet, et ad gentem *Lonyaiorum* pertinet, quae hic in parte solum natale nacta, insigne praetorium, et emortualem cryptam habet, in titulum simul eius relatum. Haec de oppidis. [p. 55.]

SECTIO II.

De

*Vicis Processus Tiszahátensis.*²

Vici processus huius, bifariam dispescendi erunt, ut primo eos cognoscamus, qui suis adscripti sunt heris; postea illos, qui varie possidentur a diversis, designemus.

¹ corr. ex *Inocentium* ² corr. ex *Tisza hátensis*

I. Vici domini LÓNVA

Dominium hoc accepit nomen a vico *Lónva*, qui est antiquissimae gentis *Lónvay*, cui et cognomen, et titulum inpertivit, haeredium, censetque in ditione sua vicos sequentes:

1.) *Nagy-Lónva*, vicus eximius, amoeni ad *Tybiscum* situs, aggeribus munitus, natalibus, sede et crypta prosopiae *Lónvaianae*, cui hic villae, et opportunitates, operis non indecori sunt, insignis, quem et in titulis referunt, cum de *Nagy-Lónva* adpellantur. Agro gaudet laxo, ac ubere, pratis graminosis, nec silvarum glandiferarum, vastissimis arboribus luxuriantium, quas heri caedunt, venduntque, est egenus; pomariis etiam, et prunetis foecundis laetatur, quorum proventu egregie proficiunt coloni. Incolarum, qui hic frequentes sunt, iique omnes *Hungari*, *Helveticae* confessioni addicti, agricultura, sagina pecorum, setigerorum, apum item cultura, et lignorum per *Tybiscum* defluitatio, utilis oblectatio est. Id caeterum in fatis habet, quod agrum eius fertilem, in annos fere singulos, diluvia *Tybisci* corrumpant. Modico hinc intervallo abest

2.) *Kiss-Lónva*, paris situs, habitus, et opportunitatis.

3.) *Bátyu*, *Bótrágy*, *Harangláb*, vici haud infrequentes, rure praediti laxo, sed ob frequentes eluviones sterili. Id hinc prata, late protensa, multo gramine luxuriantia, illinc silvae glandis feracissimae, definiunt. [p. 56.] Incolae *Hungari*, quibus hic oratoria sunt, rei familiaris sunt praeclare satagentes, setigeros, pecus cornutum nobiliter, cum cura, et fructu alunt, et navigatione *Tybisci* multum proficiunt. Plurimi eorum delectantur captura piscium, lampretarum, quarum hic copia est, quasve in excavatis fossis asservant, opportunas vias expectantes: has attunc *Munkátsinum*, et *Unghvarinum* devehunt, in vasis, et non sine foenore vendunt. Domi suae ex his opiparum parant prandium, et proles suas, cochleari tales edentes, cum voluptate aspiciunt. Atque hic sunt vici domini *Lónva*.

II. Vici variorum

Sunt, et aliis nobilibus familiis, sua isto processu bona, vicique, quos nunc recensebimus:

1.) *Cseth-fálva*, extrema comitatus ora, qua *Ugocsensi Provinciae* committitur, et quam fluvius *Tybiscus* irriguam facit, positus; seiungitur, ab oppido *Tisza-Ujlak* mille, plus minus, passibus. Pollet agro vasto, et foecundo, quem undae *Tybisci*, et solers plebs vici, adhuc fertiliorem reddunt, sed cui eluvia praeterlabentis *Tybisci*, subin funesta sunt. Quia pascuis abundat, pecorum armentis, student incolae. Pomaria, et pruneta horum laudem habent fertilitatis, et horum fructus, ratibus *Szegedinum* devehuntur: silvarum tamen beneficium non habet. Est haeredium familiae *Buday* de *Bölcse*, ad quam vicinum etiam praedium *Vigyorgó* dictum, diversorio destinatum pertinet, et aliorum. Incolas frequentes, eosque *Catholicos*, et *Reformatos* habet, in quibus multi nobiles censentur. Ecclesia vici, solido opere structa, olim ad *Catholicos* spectabat. Proxime hinc abest

2.) *Borsova*, a quo fluvius *Borzsa* mutuatur nomen, vicus non modicus, a nobilibus potiori parte inessus, et possessus. Molae, quas habet, amplorum sunt redituum; ager, qui ei obtigit, et frumenti ferax est, et foeni, sed quem eluviones *Borzsa* subinde destruunt. Fructuosa interim habet pomaria, et pruneta, quorum foecunditas, agri angustiam compensat. Ecclesia murata vici, olim *Catholicorum* fuit. [p. 57.]

- 3.) *Gecse*, unde gens *Gecseyorum* celebris, cultus omnino vicus, atque agro satis exporto, praeditus, frugum, et foeni feraci, sed quem largo laetamine, ad fertilitatem provocari oportet.¹ Subest pluribus, parte tamen potiore, *Ludovico Kaydy* de *Csorna*, qui hic, insigne *praetorium*, et *oratorium*, *Helveticae* confessionis, solidi operis, nuper magno sumptu exstruxit.
- 4.) *Matsola*, ad amnem *Virke* e fluvio *Borzsa* effluum, loco humili positus; agro est fertili, imprimis si uberiori stercoratione provocetur, et per exundationes rivi *Virke* non corrumpatur, silvarum etiam glandiferarum est dives. Ius vici, inter *Ludovicum Kaydy*, et familiam *Illosvay*, ac alios est partitum. Opportune ei praedium *Bakta* adsedit, cuius silvam glandiferam, saginandis setigeris idoneam, et per fluvium *Virke*, qui hunc bifariam secat, irriguam, familia comitum *Károlyi*, et *Vay* in rem suam vertit.
- 5.) *Bútsú*, exilis vicus, quem fluvius *Virke* adluit, agro est effoeto,² laetaminis indigo. In plurium herorum, puta: comitis *Schönborn*, *Iosephi Pogány*, *Ludovici Kaydi*, et parochi *Bereghszaziensis R. Catholici*, est potestate.
- 6.) *Déda*, copiosus, et frequens vicus. Ager, quo circumfunditur, stercorationis indigus est, silvae sat amplae, et amoenae, colles vitiferi, quos habet, et adpectu iucundi sunt, et fructu, qui cultores non fraudat, nisi anni tempestas contraierit. Palus, quae in eius terreno visitur, copiosam gignit arundinem, tegendis domibus aptam, quam incolae, non sine foenore venum ferunt. In medio huius, castrum alicuius lignei, vallis incincti, videre est vestigium. Modico hinc intervallo distat fabrica aluminis, baronis *Sigismundi* a³ *Perény*, ad radices montis, iucunda valle, residens, laboris non minus, quam fructus eximii. Caeterum habet colonos a potiori *Reformatos*, qui ecclesiam lapideam, olim *Catholicam* usuant. Est iuribus plurium herorum obnoxius.
- 7.) *Darótz*, vastus oppido vicus, multarumque opportunitatum, quas agricolatio requirit, nempe: agros frumentarios foecundos, pascua laxa, et pingua, silvas [p. 58.] glande, robustis arboribus, et varii generis feris, insignes habet: hinc uberrimus herorum, *Gabrielis Lónyay* praesertim, qui vicum allodiis⁴ excolit, ex frugibus, sagina setigerorum, proventus est. Possidet idem, praediales *Petlen*, et *Kiss-aszszony* silvas, magnorum reddituum. Possessio haec caeterum a colonis *Hungaris*, quorum oratorium, olim ecclesia *Catholicorum* fuit, et nova *Slavorum* colonia, cum industria colitur. Possessio eius pluribus communis est.
- 8.) *Aszté*, tenuis viculus, amne *Mitze*, pone molam xenodochii *Bereghszaziensis Szegi*, ex *Virke* emanante, conclusus. Agrum nactus est sterilem, ubere stercoratione foecundandum. Paret pluribus.
- 9.) *Surány*, laxus, copiosus vicus, in via publica, *Namény* versus positus, cum agri, et silvarum glandiferarum, et ad venandum opportunarum vastitate, tum incolarum, qui *Hungari* et *Slavi*, nuper huc deducti sunt, frequentia memorandus. Ager eius longe patens, asperso liberalius fimo, ad bonam frugem provocari debet, prata, per amnem *Mitze*, cui adpositus est, saepe inundantur. Oratorium vici, *Helveticae* confessionis, olim aedes sacra *Catholicorum* fuit. Pluribus heris accensetur, in quibus *Bayorum* sors praecipua est. *Carolus Bay*, et *Iosephus Bay* hic non ita pridem, eduxerunt opere solido aedes, et habitatu et amoenas, et commodas.

¹ corr. ex *oportet* ² corr. ex *effeto* ³ corr. ex *á* ⁴ corr. ex *alodiis*

10.) *Márok*, et

11.) *Márok-Papi*, propemodum¹ coadunati, mediocres vici, eluvionibus rivi [...],² cui inaedificati sunt, expositi, adeo, ut incolae saepe salutem in tectis quaerere debeant. Agri eorum frumentarii multo firmo subigendi sunt, nisi fraudari velit colonus, qui partim *Hungarus*, partim *Slavus* est. Iuribus familiarum *Bay*, *Besenyei*, *Neubaur*, et *Vitkay* sunt obnoxii. Oratorium, olim templum *Catholicorum* fuit.

12.) *Hete*, vicus a nobilibus, quorum iuris est, insessus. Agro clauditur, ob stagnantes³ aquas, steriliore, quam res incolarum posceret, quod facit, ut incolae *Hungari*, *Helveticae* confessionis omnes, vitam aurigatione sustentare cogantur.

13.) *Fejércse*, damnati situs viculus, cuius angustus ager, frequentibus eluvionibus fluvii *Csaroda*,⁴ obnoxius est. Est dominationis *Bayanae* et *Rédaianae*. [p. 59.]

14.) *Csaroda*, laxus vicus, faucibus stagnantium aquarum, quas rivus *Szipa* auget, inhaerescens, multis omnino malis obnoxius, et agros praesertim devastans, cui, postquam infra vicum decurreret, *Csaroda*, vel *Csarua-Voda* nomenclatio adhaesit. Aquae eius nigrae sunt, et maxima etiam siccitate non detumescunt. Paret familiis *Lonyai*, *Réday*, et *Bay*, quae hic, ad pontem, quo rivus *Csaroda* instratus est, telonium constituerunt, et in terreno vici satis amplo, tres curiales silvas, *Akol*, *Egres*, et *Bentze* possident. Incolae *Helveticae* confessionis *Hungari*, quibus et nobiles intermixti sunt, adeunt oratorium, quod olim, ut adparet, *Catholicorum* fuit.

15.) *Tákos*, pagus, paludi, quae aquis *Tybisci*, et *Csarodae* intumescere consuevit, appositus; agro sterili. Huius incolis, qui omnes *Hungari* sunt, *Helveticae* confessionis, piscatio in deliciis est. Educant etiam pecus cornutum, et rem apiariam diligenter curant, ut sterilitatem agri sarciant. Spectat potissimum ad familiam *Buday* de *Tákos*.

16.) *Ugornya*, vico *Gergelyi* coadunata, *Tybisco* adsedit, pascuis, pratis, et foeno adfluit, si annus faverit, pomariis, et prunetis eximiis laetatur. Incolae rem agrariam, agris destituti, in *Nyir* perficiunt, et captura piscium egregie proficiunt. Ditio est plurium herorum, qui traiectum per *Tybiscum*, cum *Excelsa Camera* communem, habent.

17.) *Jánd*, copiosus, ripae *Tybisci* inhaerens vicus. Ager, quo circumfunditur, pascuis amior est, quam frumento, quod ideo magno sumptu, et industria ex *Nyir* sibi advehunt. Incolae aurigationis imprimis studiosi sunt, et *Helveticae* confessioni addicti. Reliqua vici opportunitas, praeter insignia pomaria, et pruneta, quorum uberes fructus in crematum convertunt, et ad *Nyir* venum devehunt, pecoris educatione, et apum cultura absolvitur. Est dominatio comitis *Alberti Gyulay*, familiae *Vitkay*, et aliorum. Traiectus per undas *Tybisci*, ad ius familiae comitum *Károlyi*, et *Gyulay* spectat.

18.) *Guláts*, paris situs, et opportunitatis cum priori, a nobilibus, quorum haeredium est, insessus, silvarum inops. Prodiit e vico hoc celebris familia *Gulácsy*, quae hic sedes habet. Forma oratorii, ecclesiam olim *Catholicorum* fuisse, ostendit. [p. 60.]

19.) *Tivadar*, pagus *Tybisco* appositus, agro, et pascuo gaudet ubere, sed exundationi aquarum obnoxio. Crematum, quod ex prunis hic exuritur, per mulieres, laudatissimum est. Incolae eius *Helveticam* confessionem sequuntur, et oratorium olim ad *Catholicos* pertinens frequentant, piscationis sunt amantes. Traiectum per *Tybiscum*, ad *Comitatum Szathmariensem*, familia comitum *Károlyi*, in proventu censet.

¹ corr. ex *prope modum* ² spatium hic in ms. est a copista relictum ³ *ob stagnantes* corr. ex *obstagnantes*

⁴ corr. ex *Csuroda*

20.) *Badaló*, et

21.) *Halábor*, vicini ad ripam *Tybisci* consederunt, agrum, et opportunitates nacti consimiles; et ille quidem iuris *Farkassiani*, et *Bayani* est, hic plurium herorum. Praeter rem frumentariam, et pecuariam, exustione cremati, ex prunis, quod ad *Comitatum Maramarosiensem* venum deferunt, captura item piscium occupantur incolae *Helveticae* confessioni addicti. In *Halábor* exiguo numero sunt *G. Catholici*. Hic media stat palus, quae dum aquis *Tybisci* repletur, incolas vici domibus excludit.

22.) *Csoma*, colonia *Ruthenorum*, parochiae *Beregszaziensi G. Catholicae* adfiliatorum. Incingitur silvis vastis, glandiferis, venatui variarum ferarum peropportunis,¹ agro tamen est angusto, subest *Ludovico Kaidy* de *Csoma*.

23.) *Gelényes*, vicus inter curiales silvas, easque glandiferas, retrusus. Ager eius stercore ratione indiget, ut sementem bene reddat. Prata eius graminosa, eluviones *Tybisci* devastant. Pertinebat olim ad dominationem comitum *Haller*: hodie familiae *Péchy*, et *Gúty* paret.

24.) *Vámos-átya*, mediocris vicus, situs iniqui, quod inundantibus aquis *Tybisci*, quae hic paludem formant, tribuas. Ager eius frumenti parciore est, et nisi magna industria foecundus; sterilitatem huius educatione pecoris, et apum cultura sarciunt. Silvarum tamen beneficio gaudet, inter quas curialis silva, familiarum *Péchy*, et *Józsa*, quibus subest, eminent. In orientali fine vici, visuntur rudera, vetustissimae eiusdem arcis, *Bidi* vocitatae, cui adsitum terrenum, nostro etiam hoc aevo, successores *Bidiani* possident. Ecclesia lapidea antiqua, nunc oratorium *Helveticae* confessionis, olim *Catholicorum* fuit.

25.) *Tisza-szalka*, non ingrandis, in ripa *Tybisci* excitatus vicus, pascuo, agro angusto, sementem pure vernalem reddente, ob eluviones² aquarum frequentes: seminaturam ideo authumnalem,³ in vicinorum *Nyirensium* arvis, pretio redimunt, rerum suarum studiosi incolae. Domi pomaria et pruneta, solerter curant, et ex horum fructibus exustum [p. 61.] crematum, *Tybisco* committunt. Silvae vici devastatae sunt, silva tamen *Bagiszeg*, comitum *Károlyi*, rite conservatur. Incolae, *Helveticae* confessionis, in oratorio, quod olim cultui *Catholicorum* sacrum fuit, Deum colunt. Possidetur a familia *Gúty*, et aliis pluribus.

26.) *Tisza-Vid*,

27.) *Tisza-Adony*, et

28.) *Keretseny*, vici haud exiles, ripam *Tybisci* occupantes, aggeribus septi, agro, pascuis, et aliis beneficiis, ac fati aquarum, priori suppare.

29.) *Mátyus*, inter silvas positus vicus, a silvis *Conventus Lelesziensis*, qui hic potior est, clarus, caetera prioribus consimilis.

30.) *Hettyen*, vicus positionis improbae, quem amnis *Mitze* permeat, eluvionibus suis incolis ita infestus, ut e domo, et⁴ in domum, navigio transire debeant. Ager eius frumentarius est sterilis, et incultus, prata, et campus pascuus commodus, educando pecori aptus, silvis caret. Incolarum a potiori nobilium occupatio, rotarum confectio, mulieribus etiam apprime nota, et harum quaestu distinctetur. Has illi, equestri aurigatione, ad loca vicina devehunt. Captura etiam piscium, et lampretarum, sibi multum merentur. Tenetur a pluribus heris, in quibus *Gabriel Lónyay*, *Carolus Bay*, et familia *Ferentzy* potior.

¹ corr. ex *per opportunis* ² corr. ex *elluviones* ³ corr. ex *autumnalem* ⁴ om. ms. **B**

31.) *Som*, amplus, et frequens, aspectuque iucundus locus, rure amplo, et foecundo circumfusum, et cum agris frumentariis, tum pratis excultis, silvarum etiam glandiferarum dives. Quod vinum, colles vicini, vite conserti generant, saporis est eximii. Mola, quam rivus *Szernye* versat, fructus est egregii. Ecclesia ampla, et lapidea, cum sanctuario, in crescente reformatione, *Reformatis* cessit. Ius vici, inter *Gabrielem Lónyay*, *Sigismundum Bernáth*, *Carolus Bay*, *Samuelem Rátz*, familiam *Bártzy*, et alios dispertitum est.

32.) *Csonka-Papi*, et

33.) *Barabás*, vici haud exiles, quos rivus *Mitze*, exundatione damnosus, pervagatur; agro fertili, tritici, et siliginis feraci, quem rivus *Mitze* inundat, silvis etiam eorum amplis infestus. Incolae posterioris dolia compaginant, et venum circumvehunt. Oratorium vici, olim ad *Catholicos* spectabat. Attribuitur¹ ditioni *Gabrielis Lónyay*, familiae *Péchy*, et *Bártzy*. [p. 62.]

34.) *Dobos*, vicus eximius, ac frequens, cui ad commoditatem a natura nil negatum est: pollet quippe agro fertili, pascuo pingui, pratis graminosis. Incolae, partim *Helveticae* confessionis, partim *Rutheni*, pauci *Catholici*, operam locant educando pecori, alendis ovibus, saginandis setigeris, cum foenore. Pertinet vicus hic, duobus insignibus praetoriis conspicuus, ad viduam baronis *Ioannis a Perény*, et inclytam *Dezsőfiorum* familiam, quae hic sacellum domesticum habet; sed et *Nicolaus Kutny*, equorum armentis amicus, in eo partem capit.

Tantum est de *Comitatu Bereghiensis*. Tu Lector Benevole! Exilem operam nostram, quam amore patriae prompti navavimus, aequus accipe, et provinciae una nobiscum bene precare!

TABELLA ITINERARIA COMITATUS BEREGHIENSIS

1. In *Comitatum Unghvariensem*.

Munkacsino Ó Dávidházam, *Rákos*, ad oppidum stationale *Szerednye*, inde per colles difficilis itineris, ad possessionem *Láz*, *Darocz*, *Unghvarinum* ... mill. 5.

2. Versus *Galliciam*.

Munkacsino per *Podhering*, *Szent Miklos*, *Holubina*, vallem *Penya*, *Also Hrabovnitza*, *Also Veretzke*, oppidum *Zavadkam*, *Verbiass*, in vicum *Galliciae Klimetz* mill. 8.

3. In *Comitatum Ugocsiensem*.

Munkacsino per *Felső-Schönborn*, *Leányfalva*, *Sophiopolis*, *Fogarass*, *Kiss almás*, *Nyiress Falva*, locum stationalem, hinc per colles, coenoso admodum itinere, si tempestas sit pluvia, per *Medentze*, *Kiss-Falud*, ubi ponte superatur fluvius *Borzsa-va* in *Comitatum Ugocsiensem* mill. 4.

¹ corr. ex attribuitur

4. In *eundem Comitatum*.

Munkacsino per viam tectam, novissime stratam, ad *Gáth, Jánosy, Beregszáz, Végh-ardo*, ad oppidum *Beregszáz*, atque hinc per *Muzsay, Bene, Borzsova*, ponte traiecto per *Csetfalvam*, ad oppidum coronale *Tisza Ujlak*.

5. In *Comitatum Szabolcsiensem, et Szathmariensem*.

Munkacsino per *Bereghszáz* oppidum, *Surány, Csarodam, Ugornya*, huic traiecto navigio *Tybisco*, per *Vásáros-Namény*, quorsum velis, dexteram versus in *Comitatum Szabolcsiensem*, sinistram versus in *Szathmariensem*.

FINIS COMITATUS
BEREGHIENSIS.¹

¹ *Comitatus Bereghiensis* add. a nobis

BIBLIOGRÁFIA BIBLIOGRAPHY

1. A Bél által (is) idézett munkák

1. Works cited (also) by Bél

- BÉL 1723: Belius, Matthias: Hungariae antiquae et novae Prodromus, cum specimine, quomodo in singulis operis partibus elaborandis, versari constituerit, Auctor Matthias Belius Pannonicus. Norimbergae 1723.
- BÉL 1735–1749: Bel, Matthias: Notitia Hungariae novae historico-geographica. I–V. Viennae, 1735–1749? (Lib. Lit. nr. 1–4.)
- BETHLEN 1684–1690: Bethlen Farkas (Wolfgang): Historiarum Pannonico-Dacicarum Libri X. a clade Mohazensi 1526. usque ad finem seculi. [Keresd, 1684–1690.]
- BONBARDI 1718: [Bonbardi, Michael:] Topographia Magni Regni Hungariae, sive Nobilissimae eius ditionis, quam modo Hungariam dicimus, cum annexis Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, Serviae, et Bulgariae, etc. Regnis; tum etiam Transylvaniae, Valachiae, Moldaviae, provinciis. Viennae Austriae, 1718.
- BONFINI 1581: Bonfinius, Antonius: Rerum Ungaricarum Decades quatuor cum dimidia. His accessere Ioan. Sambuci aliquot appendices, et alia: una cum priscorum regum Ungariae decretis, seu constitutionibus, quarum narrationes Bonfinii obiter meminere: et quae pagina 16 indicat. Omnia nunc denuo recognita, emendata, et aucta per Ioan. Sambucum... Francofurti, 1581. (Lib. Lit. nr. 29.)
- CJH 1696: Corpus Juris Hungarici, seu decretum generale, Inclyti Regni Hungariae, partiumque eidem annexarum, in tres tomos distinctum: nunc denuo recusum, omnibusque novellis, articulis, quae in prioribus editionibus deerant, adauctum. I–III. Tyrnaviae, 1696. (Lib. Lit. nr. 85.)
- CROMERUS 1568: Cromerus, Martinus: De origine et rebus gestis Polonorum libri XXX. tertium ab authore diligenter recogniti. Funebris eiusdem auctoris oratio, Sigismundi regis vitam compendiose complexa, et aliquoties iam prius edita. Accessit iudicium Francisci Robortelli Utinensis, de authore et libro. Basileae, 1568.
- FRÖLICH 1639: Frölich, David: Medulla geographiae practicae, peregrinantium imprimis usui, deinde historiarum et rerum hoc tempore bellicosissimo gestarum gerendarumque pleniori cognitioni accomodata... Barthphae, 1639.
- IONGELINUS 1659: Iongelinus, Casparus: Catalogus Palatinorum Regni Hungariae ex vetustissimis litteris ac diplomatum ejusdem regni digestus. – Catalogus Iudicum Curiae Regiae per Regnum Hungariae. In: RÉVAY 1659. 152–165.
- ISTVÁNYFI 1622: Isthvanfius, Nicolaus: Historiarum de rebus Ungaricis libri XXXIV. Coloniae Agrippinae, 1622. (Lib. Lit. nr. 36.)
- ISTVÁNYFI 1724: Isthvanffius, Nicolaus: Regni Hungarici Historia, post obitum gloriosissimi Mathiae Corvini regis XXXIV. quo apostolicum hoc regnum Turcarum potissimum armis barbaram invasum, libris XXXIV. rerum in Pannonia, Dalmatia, Transylvania, Moldavia, Bosnia, Illyrico, caeterisque confinibus integrum ultra saeculum, ab anno 1490. gestarum locupletissimis exacte descripta a Nicolao Isthvanffio... accedit... auctarium... per... Joannem Jacobum Ketteler... Coloniae Agrippinae, 1724.
- ORTELIUS–MEYER 1665: Ortelius, Hieronymus–Meyer, Martinus: Ortelius redivivus et continuatus oder Der ungarischen Kriegs–Empörungen historische Beschreibung [...]. I–II. Franckfurt am Mayn, 1665.
- RÉVAY 1659: Rewa, Petrus de: De monarchia et sacra corona Regni Hungariae centuriae septem... Quas emendatas et auctas publicabat Comes Franciscus de Nadasd... Quibus accessit seorsim Catalogus Palatinorum et Iudicum ejusdem Regni, opera et studio Gasparis Iongelini... Francofurti, 1659. (Lib. Lit. nr. 32.)
- SCHESAEUS 1571: Schesaeus, Christianus: Ruinae Pannonicae libri quatuor, continentes statum reipublicae et religionis in Ungaria, Transylvania vicinisque regionibus imperante Ioanne Secundo electo rege Ungariae etc. Witebergae, 1571.
- SZENTIVÁNYI 1691: Szent-Ivany, Martinus: Curiosa et selectiora variarum scientiarum miscellanea. Decadis secundae pars prima. Tyrnaviae, 1691.
- SZERDAHELYI 1732: Szerdahelyi, Gabriel: Celebrium Hungariae urbium et oppidorum chorographia bipartita, in prima parte veterem, in secunda novam Hungariam complectens. Cassoviae, 1732.
- TURÓCZI 1719: [Turóczi László:] Effigies Inclytorum Superioris Hungariae Comitatum. Cassoviae, 1719.
- TURÓCZI 1729: [Turóczi László:] Ungaria suis cum regibus compendio data. Tyrnaviae, 1729. (Lib. Lit. nr. 33.)
- WAGNER 1719–1731: Wagner, Franciscus: Historia Leopoldi Magni Caesaris Augusti. I–II. Augustae Vindelicorum, 1719–1731. (Lib. Lit. nr. 42–43.)

2. Források és szakirodalom (kivéve a Bél által is idézett műveket)¹

2. Sources and literature (except the works cited also by Bél)²

- BALOGH 1985: Balogh István: Bereg megye leírása. In: BÉL–LAURENTSIK 1985. 9–10.
- BARTA 2009: Ifj. Barta János: „Ha Zemplin vármegyét az útas vizsgálja...” (Gazdálkodás és társadalom Zemplén megyében a 18. század végén.) Debrecen, 2009. (Speculum Historiae Debreceniense 3.)
- BARTA 2016: Ifj. Barta János: Plágium avagy korlátlan írói szabadság? Zemplén megye leírása a szerzői jogvédelmet megelőző időből. In: Emlékkönyv Dr. Ruszoly József egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szerk. Balogh Elemér–Homoki-Nagy Mária. Szeged, 2010. (Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica, Tom.73. fasc. 1–64.)
- BÉL 1977: Bél Mátyás a Bodroghközről. Ford., bev., jegyz. Püspöki Nagy Péter. [Pozsony], 1977.
- BÉL 1984: Bél Mátyás: Magyarország népének élete 1730 táján. Vál., s. a. r., bev. Wellmann Imre. Ford. Wellmann Imre, Püspöki Nagy Péter. Bp. 1984. (Történetírók Tára)
- BÉL 1993: Bél Mátyás levelezése. S. a. r., bev., jegyz. Szelestei N. László. Budapest, 1993. (Magyarországi tudósok levelezése 3.)
- Bél 2000: Bel, Matej: Zemplínska stolica. Preklad z jazyka latinského [Martin Slaninka]. Bratislava, 2000.
- BÉL 2011: Bel, Matthias: Notitia Hungariae novae historico geographica... Comitatum ineditorum tomus primus, in quo continentur Comitatus adhuc in mss. haerentes Partis Primae Cis-Danubialis, hoc est, Comitatus Arvensis et Trentsiniensis. Edendo operi praefuit et praefatus est Gregorius Tóth; textum recensuerunt notisque instruxerunt Ladislaus Glück, Zoltanus Gőzsy, Gregorius Tóth. Budapestini, sumptibus Instituti Historici Academiae Scientiarum Hungaricae ac Archivi Hungariae Regnicolaris, 2011.
- BÉL 2012: Bel, Matthias: Notitia Hungariae novae historico-geographica... Comitatum ineditorum tomus secundus, in quo continentur Comitatus adhuc in mss. haerentes Partis Secundae Trans-Danubianae, hoc est, Comitatus Soproniensis, Castriferrei, Szaladiensis et Veszprimiensis. Edendo operi praefuit Gregorius Tóth; textum recensuerunt notisque instruxerunt Bernadett Benei, Blasius Déri, Nicolaus Stephanus Földváry, Ladislaus Glück, Zoltanus Gőzsy, Rudolphus Jarmalov, Gregorius Tóth. Budapestini, sumptibus Instituti Historici Academiae Scientiarum Hungaricae ac Archivi Hungariae Regnicolaris, 2012.
- BÉL 2013: Bel, Matej: Trenčianska stolica. Zostavil: Martin Turóci. Latinský text Notícií pripravili na vydanie: László Glück, Zoltán Gőzsy, Gergely Tóth. Preklad latinského textu Notícií: Imrich Nagy. Čadca, 2013.
- BÉL 2014: Bél Mátyás: Ung vármegye leírása. A szöveget fordította, a bevezetőket és a tárgyi jegyzeteket írta: Benei Bernadett, Tóth Gergely. Budapest, 2014.
- BÉL 2015: Bel, Matej: Oravská stolica. Zostavili: Imrich Nagy, Gergely Tóth, Martin Turóci; latinský text Vedomostí Oravskej stolice na vydanie pripravil: Gergely Tóth; preklad latinského textu Vedomostí Oravskej stolice Imrich Nagy. Čadca, 2015.
- BÉL 2016: Bel, Matthias: Notitia Hungariae novae historico geographica... Comitatum ineditorum tomus tertius, in quo continentur Comitatus adhuc in mss. haerentes Partis Secundae Trans-Danubianae, hoc est, Comitatus Iaurinensis, Comaromiensis et Strigoniensis. Edendo operi praefuit et praefatus est Gregorius Tóth; textum recensuerunt notisque instruxerunt Bernadett Benei, Rudolphus Jarmalov, Gregorius Tóth. Budapestini, 2016.
- BÉL 2017: Bel, Matthias: Notitia Hungariae novae historico geographica... Comitatum ineditorum tomus quartus, in quo continentur Comitatus adhuc in mss. haerentes Partis Secundae Trans-Danubianae, hoc est, Comitatus Alba Regalis, Tolnensis, Simigiensis et Baranyiensis. Edendo operi praefuit et praefatus est Gregorius Tóth; textum recensuerunt notisque instruxerunt Bernadett Benei, Zoltanus Gőzsy, Rudolphus Jarmalov, Gregorius Tóth. Budapestini, 2017.
- BÉL–LAURENTSIK 1985: Bél Mátyás–Laurentsik Keresztély: Bereg vármegye leírása. Ford., jegyz. Balogh István. In: Szabolcs-Szatmár megyei helytörténetírás. Szerk. Gyarmathy Zsigmond. Nyíregyháza, 1985. (Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár Kiadványai I. Évkönyvek 5–6.)

1 L. még a Bél által (is) használt könyveket az előző bibliográfiában!

2 See also the works cited (also) by Bél in the previous bibliography!

- BENEI 2014: Benei Bernadett: Bél Mátyás és a történelem segédtudományai Ung vármegye leírásának tükrében. In: BÉL 2014. 21–29.
- BOGÁR 2013: Bogár Judit: Tóth Gergely (szerk.), Notitia Hungariae novae historico geographica ... elaboravit Matthias Bel ... Tomus secundus ... Comitatus Soproniensis, Castriferrei, Szaladiensis et Vesprimiensis, Budapest, 2012. [könyvismertetés.] In: Soproni Szemle 67 (2013) 3. sz. 305–306.
- BOROVSKY 1905: Borovszky Samu (szerk.): Magyarország vármegyéi és városai. (...) Zemplén vármegye és Sátoraljaújhely. Budapest, [1905.]
- C. TÓTH–HORVÁTH–NEUMANN–PÁLOSFALVI 2016: C. Tóth Norbert–Horváth Richárd–Neumann Tibor–Pálosfalvi Tamás: Magyarország világi archontológiája, 1458–1526. I. Főpapok és bárók. Budapest, 2016. (Magyar Történelmi Emlékek. Adattárak.)
- CORNIDES 1782: Cornides, Daniel: Vom Grafen Simon Mitzbán, und seinen sieben zu gleicher Zeit gebohrnen Söhnen, den Stammvätern vornehmer, nunmehr erloschener Ungrischer Familien. Ungarisches Magazin, 1782. 145–174.
- EKF: Az első katonai felmérés. A magyar királyság teljes területe 965 nagyfelbontású színes térképszelvényen. Közrem.: Jankó Annamária–Oross András. DVD ROM. Budapest, 2004. Internetes elérés: <http://mapire.eu/hu/>
- ENGEL 1811: Engel, Johann Christian von: Geschichte des Königreichs Ungern. Erster Theil. Tübingen, 1811.
- ENGEL 1996: Engel Pál: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. I–II. Budapest, 1996. (História Könyvtár – Kronológiák, adattárak 5.)
- ENGEL 1998: Engel Pál: A nemesi társadalom a középkori Ung megyében. Budapest, 1998.
- ENGEL 2001: Engel Pál: Magyar Középkori Adattár. Magyarország világi archontológiája 1301–1457 – Középkori magyar genealógia. CD-ROM. Budapest, 2001.
- FALLENBÜCHL 1988: Fallenbüchl Zoltán: Magyarország főméltóságai. Budapest, 1988.
- FALLENBÜCHL 1994: Fallenbüchl Zoltán: Magyarország főispánjai – Die Obergespane Ungarns. 1526–1848. Budapest, 1994.
- FALLENBÜCHL 2002: Fallenbüchl Zoltán: Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon. Adattár. Budapest, 2002. (Nemzeti Téka)
- FEJÉR 1829: Fejér, Georgius: Codex diplomaticus regni Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Tom. IV. Vol. I. Buda, 1829.
- FEJÉR 1843: Fejér, Georgius: Codex diplomaticus regni Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Tom. X. Vol. VII. Buda, 1843.
- GÁLOCSY 2000: Gálocsy Zoltán: Ung vármegye főispánjai és tisztviselői a legrégebb kortól 1867-ig. Budapest–Beregszász, 2000.
- HAAN 1879: Haan Lajos: Bél Mátyás. Budapest, 1879.
- HAJDÚ-MOHAROS 2000: Hajdú-Moharos József: Magyar településtár. Budapest, 2000.
- HECKENAST–MÉSZÁROS 2005: Heckenast Gusztáv: Ki kicsoda a Rákóczi-szabadságharcban? Életrajzi adattár. S. a. r., kieg., bev. Mészáros Kálmán. Budapest, 2005. (História Könyvtár. Kronológiák, adattárak 8.)
- JURÍKOVA 2011: Juríková, Erika (ism.): Bel, Matthias: Notitia Hungariae novae historico-geographica. Comitatum ineditorum tomus primus, in quo continentur Comitatus Arvensis et Trencsiniensis. Edendo operi praefuit et praefatus est Gregorius Tóth. Budapestini, Magyar Országos Levéltár, Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete. 2011, 390. s. In: Studia Historica Tyrnaviensia XI–XII. Trnava, 2011. 497–499.
- KARÁCSONYI 1995: Karácsonyi János: A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig. Budapest, 1995.
- KEMPELEN 1911–1932: Kempelen Béla: Magyar nemes családok. I–XI. Budapest, 1911–1932.
- KINCSES 2013: Kincses Katalin Mária: Tóth Gergely: Notitia Hungariae novae historico geographica... Elaboravit Matthias Bel. Comitatum ineditorum tomus secundus... partis secundae Trans-Danubianae, hoc est Comitatus Soproniensis, Castiferrei, Szaladiensis et Vesprimiensis. Hadtörténeti Közlemények 126. (2013) 4. sz. 1187–1189.
- KISS 1997: Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. I–II. Bp. 1997.
- KOLLÁROVÁ 2011: Kollárová, Ivona (ism.): Bel, Matthias: Notitia Hungariae novae... Comitatum ineditorum tomus primus, in quo continentur Comitatus adhuc in mss. haerentes Partis Primae Cis-Danubialis, hoc est, Comitatus Arvensis et Trencsiniensis. Edendo operi praefuit et praefatus est Gregorius Tóth; textum recensuerunt notisque instruxerunt Ladislaus Glück, Zoltanus Gőzsy, Gregorius Tóth. Budapestini, sumptibus Instituti Historici Academiae Scientiarum Hungaricae ac Archivi Hungariae Regnicolaris, Anno MMXI. In: Historický časopis 59 (2011) č. 3. 562–563.
- LELKES 1998: Lelkes György: Magyar helységnév-azonosító szótár. 2. bőv. és jav. kiad. Baja, 1998.
- LENGYEL 2014: Lengyel Tünde: Tóth Gergely (ed.): Bel, Matthias: Notitia Hungariae novae historico geographica. Budapest, 2011, 2012. Korridor 1. (2014) 1. sz. 61–65.

- Lib. Lit.: Libri litterarii varii generis, quae in bibliotheca Matthiae Belii continentur. (Kézirat /manuscript.) Ústredná knižnica Slovenskej Akadémie Vied – Lyceálna knižnica, Fragm. XXV/b. Közölve /Published: ТóТН 2006¹ 85–126.
- LIPSZKY 1806: Lipszky, Johannes de: Mappa generalis Regni Hungariae partiumque adnexarum Croatiae, Slavoniae et Confiniorum Militarium, Magni item Principatus Transylvaniae, geometricis partium dimensionibus, recentissimisque astronomicis observationibus superstructa... Pesthini, 1806.
- LIPSZKY 1808: Lipszky de Szedlicsna, Joannes: Repertorium locorum objectorumque in XII. tabulis mappae regnorum Hungariae, Slavoniae, Croatiae, et Confiniorum Militarium, Magni item Principatus Transylvaniae occurrentium, quas aeri incisus vulgavit Joannes Lipszky de Szedlicsna... ab eodem auctore elaboratum. Budae, 1808.
- LIPSZKY 2005: Lipszky János: A Magyar Királyság és társországi térképe és névtára (1804–1810). DVD-ROM. Kiad. Plihál Katalin, Reisz T. Csaba. Budapest, 2005.
- MAMÚL: Magyar művelődéstörténeti lexikon. Középkor és kora újkor. Főszerk. Kőszeghy Péter. Szerk. Tamás Zsuzsanna. I–XIV. Budapest, 2003–2014.
- MATOLAI 1744: Matolai de Zolna, Joannes: Disquisitio physico-medica de vini Tokaiensis cultura, indole, praestantia et qualitatibus ... communicata a ... Joanne Jacobo Neuhold... In: Acta physico-medica Academiae Caesareae Leopoldino-Carolinae... Vol. VII. Norimbergae, 1744. Appendix ad volumen septimum 1–24.
- MIHALIK 2013: Mihalik Béla Vilmos: Bél Mátyás Notitiájának kiadása. A forráskiadás 21. századi útjai. Történelmi Szemle 55 (2013) 2. sz. 341–349.
- MKL: Magyar Katolikus Lexikon. Főszerk. Diós István. Szerk. Viczián János. I–XVI. Budapest, 1993–2014. Internetes elérés: <http://lexikon.katolikus.hu/>
- MOL DL/DF: Collectio Diplomatica Hungarica. A középkori Magyarország levéltári forrásainak adatbázisa. Internetes kiadás (DL-DF 5.1) 2009. <http://mol.arcanum.hu/dldf/opt/a110505htm?v=pdf&a=start>; <https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/>
- MONOK 2013: MONOK ISTVÁN: Bél Mátyás: Notitia Hungariae novae descriptio historico-geographica ... Comitatum ineditorum Tomus primus (-secundus). Ed.: Gergely Tóth. Budapest: MTA TTI-MOL, 2011–2012. Magyar Könyvszemle 129 (2013) 1. sz. 123–124.
- MTH *Zemplén*: Magyarország történeti helységnévtára. Zemplén megye (1773–1808). Összeáll. Barsi János. I–II. Budapest, 1998.
- MTK: Magyarország történeti kronológiája. A kezdetektől 1970-ig. Négy kötetben. Főszerk. Benda Kálmán. I–IV. Budapest, 1983.
- MTSH *Szabolcs-Szatmár-Bereg*: Magyarország történeti statisztikai helységnévtára 16. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye. Közread. Fábián Lajos, Mező András, Kovacsics József. Budapest, 2000.
- NAGY 1857–1865: Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal. I–XII. Pest, 1857–1865.
- NAGY 1874: Nagy Iván: Síremlékek. In: Századok 8. (1874) 353–357; 494–498.
- PÁLFFY 2010: Pálffy Géza: A Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia a 16. században. Budapest, 2010. (História könyvtár: Monográfiák 27.)
- PARSCHITIUS 1702: Parschitius, Christophorus: Comitatus Regni Hungariae, Slavoniae et Transylvaniae incorporati... Anno 1702. (Kézirat.) EFK Hist. II. a.
- REISZIG 1905: Ifj. Reiszig Ede: Zemplén vármegye nemes családai. In: BOROVSKY 1905. 516–544.
- ŠKOVIERA 2012: Škoviera, Daniel (ism.): Notitia Hungariae novae historico geographica. Elaboravit Matthias Bel. Comitatum ineditorum tomus primus, in quo continentur Comitatus Arvensis et Trentsiniensis. Operi edendo praefuit et praefatus est Gregorius Tóth. Budapestini: sumptibus Instituti historici Academiae scientiarum Hungaricae ac Archivi Hungariae regnicolaris anno MMXI. 390 s. ISBN 978-963-631-212-1. In: Sambucus VIII. Práce z klasickéj filologie, latinskej medievalistiky, a neolatinistiky. Trnava–Krakow, 2012. 246–248.
- STREŠŇÁK 2011: Strešňák, Gábor (ism.): Bel, Matthias: Notitia Hungariae novae historico geographica. Comitatum ineditorum tomus primus – Comitatus Arvensis et Trentsiniensis. (Ed. Gregorius Tóth.) Budapestini, MMXI. (2011), p. 390. In: Genealogicko-Heraldický Hlas 21 (2011) č. 1–2. 77–78.
- SZELESTEI 1984: Szelestei N. László: Bél Mátyás kéziratos hagyatékának katalógusa. Budapest, 1984.
- SZINNYEI 1891–1914: Szinnyi József: Magyar írók élete és munkái. I–XVI. Budapest, 1891–1914. online: <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/> (2012. aug. 1.) (Az életrajzokra név alapján hivatkoztunk/ biographies are cited by names)
- SZIRMAY 1803: Szirmay, Antonius: Notitia topographica, politica incltyti comitatis Zempleniensis. Budae, 1803.
- SZŐCS 2012: Szőcs Tibor (szerk.): Az Árpád-kori nádorok és helyetteseik okleveleinek kritikai jegyzéke. Budapest, 2012.

- TMAA: A történelmi Magyarország atlasza és adattára. 1914. Szerk. Zentai László–Kósa Pál. Pécs, ³2005.
- TÓTH 1909–1912: Tóth Sándor: Sáros vármegye monografiája. I–III. Budapest, 1909–1912.
- TÓTH 2006¹: Tóth Gergely: Bél Mátyás kézíratai a pozsonyi evangélikus líceum könyvtárában (katalógus). – *Catalogus manuscriptorum Matthiae Bél, quae in bibliotheca Lycei Evangelici Posoniensis asservantur*. Budapest, 2006. (Nemzeti Téka); <http://mek.niif.hu/05200/05265/05265.pdf>
- TÓTH 2006²: Tóth Gergely: Bél Mátyás Sáros vármegyéről. A leírás keletkezése és vármegyei fogadtatása. In: *Gesta* 6 (2006) 2. sz. 30–49.
- TÓTH 2007: Tóth Gergely: Bél Mátyás „Notitia Hungariae novae...” c. művének keletkezéstörténete és kézíratainak ismertetése. I–II. Doktori disszertáció. ELTE BTK, a Történelmi Intézet Könyvtára. Budapest, 2007.
- TÓTH 2008: Tóth Gergely: Bél Mátyás Notitiájának kritikai kiadása. Bél eredeti elképzelései és az új kiadás tervezete. In: *Fons* 15 (2008) 4. sz. 425–443.
- TÓTH 2013: Tóth Gergely: A magyar történetírás kritikája és megújításának programja az 1740-es évekből. Bél Mátyás és a *Scriptores rerum Hungaricarum*. In: *Történelmi Szemle* 55 (2013) 4. sz. 593–617.
- TÓTH 2014: Tóth Gergely: Ung vármegye leírásának keletkezéséről, tartalmáról és a jelen kiadásról. In: *BÉL* 2014. 11–20.
- TÓTH F. 2013a: Tóth Ferenc: Bél Mátyás: Notitia Hungariae novae historico-geographica. In: *Turul* 86 (2013) 2. sz. 79.
- TÓTH F. 2013b: Tóth Ferenc: Notitia Hungariae novae historico-geographica. Tome II, Mathias Bel, édité par Gergely Tóth, Budapest, 2012, 695 pages. In: *Orients bulletin de l'association des anciens élèves et amis des langues orientales* 2013. (juin) 152–154. (2013)
- TRINGLI 2011: Tringli István: Sátoraljaújhely. Budapest, 2011. (Magyar várostörténeti atlasz 2.)
- WAGNER 1802: Wagner, Carolus: *Collectanea genealogico-historica illustrium Hungariae familiarum, quae jam interciderunt*. Decas II. Posonii, Pestini et Lipsiae, 1802.
- WELLMANN 1984: Wellmann Imre: Bél Mátyás munkássága. In: *BÉL* 1984. 5–32.
- ZSOLDOS 2011: Zsoldos Attila: Magyarország világi archontológiája 1000–1301. Budapest, 2011. (História Könyvtár. Kronológiák, adattárak 11.)

MUTATÓK INDEXES

Helynévmutató

Index of Geographical Names

A történelmi Magyarország települései esetében arra törekedtünk, hogy a települések nevét abban a formában adjuk meg főalakként, amely Bél korában használatos volt, s ehhez egy széles körben elfogadott és teljességre törekvő forrást használjunk referenciaként. Ezért a Lipszky János (1766–1826) által készített nagyszabású térképet, a *Mappa generalis* (LIPSZKY 1806), illetve az ahhoz összeállított településjegyzéket, a *Repertoriumot* (LIPSZKY 1808) tekintettük a fő hivatkozási alapnak, s az abban megadott *első* nevet választottuk főalaknak, mivel ez az adattár a legteljesebb és legmegbízhatóbb a korabeliek közül, és a benne szereplő névalakok legtöbbször megfelelnek a Bél által megadott alakoknak. De ezenkívül figyelembe vettünk más korabeli településjegyzékeket is, így pl. a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) történelmi helységnévtár-sorozatának, illetve történelmi statisztikai helységnévtár-sorozatának vonatkozó köteteit (MTH *Zemplén*, MTSZ *Szabolcs-Szatmár-Bereg*), amelyek számos 1773–1808 közötti forrás adatait tartalmazzák. A földrajzi nevek azonosításánál nagy segítségünkre volt Lipszky János fent említett térképe (LIPSZKY 1806), illetve annak a már szintén említett *Repertoriummal* összekötött, georeferált változata (LIPSZKY 2005), továbbá az 1763–1784 közötti ún. első katonai felmérés térképe (I. EKF). A településnevek későbbi változásainak nyomán követésére többek között Hajdú-Moharos József és Lelkes György településtárait használtuk (HAJDÚ-MOHAROS 2000, LELKES 1998.).

A főalakot tehát legnagyobb mértékben Lipszky *Repertorium*ából vettük, de mai helyesírással közöltük (cz helyett c, szóvégi o helyett ó, kötőjeles közlés helyett egybeírás, tehát pl. „Csehi [Balaton-]” helyett Balatoncsehi). A fő névalak mögött feltüntettük a többi névváltozatot is, elsőként a mai hivatalos nevét (ha az különbözik a főalakétól), és az ország autójelzését, amelynek területén jelenleg található, majd a többi változatot, így a Bél által a szövegben használt névalakokat, elcsatolt településnél pedig a dualizmus kori helynévreform utáni magyar névalakot. Ezeket a névváltozatokat külön is feltüntettük a mutatóban, amennyiben első négy betűjük nem egyezik a főalakéval. Külföldi helynevek esetén a magyar névalakot vettük főalaknak (pl. Bécs), ha van ilyen, a többi névalakot utalóként vettük fel. A fő névalakot félkövérrel szedtük, illetve félkövérrel szedtük az(oka)t az oldalszámo(ka)t is, ahol Bél külön fejezetben mutatja be az adott földrajzi helyet. A nemesi előnevekben, uralkodói titulaturában, egyházi és világi tisztségekben lévő helyneveket nem mutatóztuk. Felvettük azonban a mutatóba a hegyek, folyók stb. neveit. A → jel azt jelenti, hogy a település később egy másik településbe olvadt bele. A puszták (*praedium*) közül néhány ma már külterületi névként sem maradt fent; ilyenkor a *prope* („közel valamihez”) szóval jelöltük, hogy mely településhez esik közel a helye (pl. *Bakonyszentegyház* [*praed.; prope* Sárszentmihály, H; Bakony Szent Egyház]). Az ukrán helyneveket külön listában közöltük a mutató után. A helynévmutatóhoz használt további irodalom a fentebb említetteken kívül: BÉL 1977, BÉL 1984, BÉL-LAURENTSIK 1985, BOROVSKY 1905, TMAA, TRINGLI 2011. Rövidítések: *a.* = *arx*; *col.* = *collis*; *coll. vin.* = *collis vinifer (seu clivus vinifer, aut vinea)*; *fl.* = *fluvius*; *i.* = *insula*; *l.* = *lacus*; *m.* = *mons*; *o.* = *oppidum*; *p.* = *pagus*; *praed.* = *praedium*; *r.* = *rivus*; *reg.* = *regio*; *rud.* = *rudera*; *s.* = *silva*; *v.* = *vide*; *v. e.* = *vide etiam*.

Regarding the names of the settlements of historical Hungary we intended to use as a main entry the form that was also used in the time of Bél and we also wanted to use a widely acknowledged and thorough source as reference. Therefore we considered the *Mappa generalis* (LIPSZKY 1806), a wide-scale map prepared by János Lipszky (1766–1826), alongside with its register of settlements the *Repertorium* (LIPSZKY 1808) as the basis of reference, thus choosing the *firstly mentioned name* of a settlement therein for the main entry, since this database is the fullest, and the most trustworthy of its contemporaries and the form of names used therein usually correspond with the forms given by Bél. Besides that we considered other contemporary registers of settlements, thus the relating volumes of historical gazetteer series of the Hungarian Central Statistical Office (KSH), that contain data from several sources between 1773–1808 (MTH *Zemplén*, MTSZ *Szabolcs-Szatmár-Bereg*). For the identification of the geographical names we found extremely useful the above mentioned map of János Lipszky (LIPSZKY 1806) and its georeferenced version linked with the also mentioned

Repertorium (LIPSZKY 2005), further to that the so-called first military survey's map of 1763–1784 (see EKF). For the monitoring of the posterior changes of the settlements' names we used amongst others the gazetteer of József Hajdú-Moharos (HAJDÚ-MOHAROS 2000) and that of György Lelkes (LELKES 1998).

We took therefore the *main entry* mostly from *Repertorium* of Lipszky but we published it with the current orthograph (c instead of cz, terminal letter ó instead of o, one word instead of using hyphens, e.g. Balatoncsehi instead of „Csehi [Balaton-]”). *After the main entry we enumerated the other variants of names as well*, firstly its current official name (when it differs from the main entry) and the vehicle registration code of the country where it is actually situated, afterwards the other name versions including the ones used by BÉL in the text, furthermore the Hungarian form introduced by the community names' reform in the period of the Dualism (from the 1880's). These variants of names were indicated also separately in the index *as long as their first four letters were not identical with the main entry's*. In the case of foreign toponyms we took the Hungarian form (if exists) as the main entry (e.g. Bécs) and indexed the other forms. The main entry is typeset in bold as well as the page numbers where BÉL presents a given geographical place in a separate chapter. We did not index the toponyms occurring in the prenames of nobilities, or in royal, ecclesiastical and secular titles. Nevertheless we took into the index the names of mountains and rivers etc. The sign → indicates that the settlement merged into another later on. As for the abandoned villages (Hungarian *puszta*, Latin *praedium*), some of their names disappeared and cannot be found even amongst geographical names. In these cases we used the word *prope* („near to”) to indicate the settlement to which its past place was near (e.g. „**Bakonyszentgybáz** [*praed.*; *prope* Sárszentmihály, H; Bakony Szent Egyház]”). Ukrainian toponyms are listed separately after the index. Further literature used for the geographical index apart from the already mentioned: BÉL 1977, BÉL 1984, BÉL-LAURENTSIK 1985, BOROVSKY 1905, TMAA, TRINGLI 2011. Abbreviations: *a.* = *arx*; *col.* = *collis*; *coll. vin.* = *collis vinifer (seu clivus vinifer, aut vinea)*; *fl.* = *fluvius*; *i.* = *insula*; *l.* = *lacus*; *m.* = *mons*; *o.* = *oppidum*; *p.* = *pagus*; *praed.* = *praedium*; *r.* = *rivus*; *reg.* = *regio*; *rud.* = *rudera*; *s.* = *silva*; *v.* = *vide*; *v. e.* = *vide etiam*.

A. Bereczky *v.* Alsóberecki

A. Regmecz *v.* Alsóregmec

Abara (Oborín, SK) 103, 111, 124, **212**, *v. e.* Nespest

Abaszéplak *v.* Széplak

Abauj vármegye /County (Abauj /Abauiensis Comitatus /Provincia, Abauj /Abaujvarensis /Abaujvár /Abaujváriensis Comitatus, Abauj /Abaujensis /Abaujvariensis /Abbauj /Abbaujvariensis Comitatus /Provincia) 41–43, 45, 51, 53, 54, 68, 87, 93, 114, 115, 120, 122, 130, 139, 140, 146, 147, 150–153, 179, 182, 191–193, 219, 235, 243, 270

Abaujszántó *v.* Szántó

Abbauj /Abbaujváriensis Comitatus /Provincia *v.* Abauj vármegye /County

Abony (*pagus desertus prope Kesznyéten, H*) 121, **154–155**

Ábrahámfalva (Abrahámovce, SK; Ábrahamfalva) **91**

Ábránka *v.* Kisábránka 2., Nagyábránka 2.

Ábrány (Abranovce, SK; Abrany, Abrány) 51, 84, **87**

Abroncsos *v.* Obrucsnó

Ádámfölde (*p.*; Mošurov, SK; Adám Földe, Mossurów) **72**

Ádámföldei-hegy (*m.*; Mošurova hora, SK; Adam földensis mons) **42**

Adidóc (Adidovce, SK; Agyidóc, Adidocz, Adidócz) **225**

Adokút *v.* Áldókút

Agárd (Zemplénagárd, H; Agard) **177**

Ágcsernő (Čierna, SK; Ágcsernyő, Agtsernö, Cserna, Csernafeld, Csernö) 122, 174, **176**, **177**

Agócz-puszta (*praed.* →Alsóberecki, H; Agócz) 168

Agriensis *v.* Eger

Agrij *v.* Felsőegregy

Agtsernö *v.* Ágcsernő

Agyagos (Hlinné, SK; Agyagospatak, Aranyospatak) 125, **194**

Agyak (*coll. vin. prope Tarcal, H*; Agyag, Agyak) 160

Agyidóc *v.* Adidóc

Ajloch (*praed. prope Lelesz (?), SK*; Ojloch) 174

Akasztóhegy (*mons aut territorium prope Keresztes aut Komlós 1.*; Akasztóhegy) 51

Aklos *v.* Uklin

Akol (*s. prope Csaroda, H*) 357

Al. Oltsa *v.* Alsóosva

Alba Iulia *v.* Gyulafehérvár

Alba Regalis *v.* Székesfehérvár

Alba Russia *v.* Fehéroroszország (Belarusz, Беларусь; Alba Russia) 134

Alba-Graecia *v.* Nándorfehérvár

Áldókút (*fons salubris prope Mád, H*; Adokút) 158

Almamező (→Volóc, UA) **337**

Almás (*plaga prope Keresztes aut Komlós 1.*) 51

Alsinkó *v.* Olsinkó

Alsó járás /municipality (Inferior Processus, Lower municipality) 28, 38, **79–89**

Also Komarnik, Also-Komarnik *v.* Alsókomárnok

Alsóbaranya (→Baranya, UA; Alsó Baranya) **276**

Alsóbaskóc *v.* Baskóc

Alsóberecki (H; A. Bereczky, Alsó Bereczke, Bereczka) 122, **168**, *v. e.* Agócz-puszta

Alsóberek *v.* Bresztó

Alsódobsza *v.* Kazmérdombsza

Alsódomonya (→Ungvár, UA; Alsó Domonya) **271**

- Alsogyertyán *v.* Alsóhrabóc
 Alsóhalas *v.* Újribnyice
 Alsóhatárszeg *v.* Kisosztoka, Nagyrosztoka
Alsóhrabóc (Nižný Hrabovec, SK; Alsogyertyán, Hrabócz) 126, **214**
Alsóhrabonica (→Szentmiklós, UA; Alsógereben, Alsó Hrabonicza, Also Hrabovnitza) **335**, 359
 Alsóhunkóc *v.* Hunkóc
Alsójablonka (Nižná Jablonka, SK; Alsóalmád, Also-Jablonka, Alsó-Jablonka, Jablonka) 124, **225**
 Alsókánya *v.* Jesztreb
Alsókaraszló (Заріччя, UA; Karaszló) 314
 Alsókerepec *v.* Kerepec 1.
Alsókomárnok (Nižný Komárnik, SK; Also Komarnik, Also-Komarnik) 90, **93**
 Alsókomaróc *v.* Komoróc
Alsókörtvélyes (Nižný Hrušov, SK; Körtvélyes, Körtvélyés) 44, 126, **215**
Alsóladiskóc (Nižné Ladičkovce, SK; Alsólászlófalva, Also Laditskócz) **217**
Alsólúc (→Tiszalúc, H; Alsó Lúcz, Alsó Lúcz, Lútz) 121, 122, **155**
 Alsómihályi *v.* Mihályi
Alsónémeti (Nižné Nemecké, SK; Alsó Némethi) **287**
 Alsónyírjes *v.* Tótkajnya
Alsóorlik (Nižný Orlík, SK; Alsóodor, Alsó Orlich) 44
Alsóosva (Nižná Olšava, SK; Alsóolsva, Al. Oltsa, Olcsa) 125, **199**, 205
 Alsópásztély *v.* Begengyátpásztély
Alsóregmec (H; A. Regmecz) 182
Alsóremete (Нижні Ремети, UA; Also-Remete, Reme-the) 314, **341**
Alsóschönborn (Шенборн, UA; Alsó Schönborn, Novo-je-Szello, Unter Schönborn) 319, **344**
Alsósebes (Nižná Šebastová, SK; Alsó-Sebes, Sebes) 51, 88, **89**
Alsószalók (Nižný Slavkov, SK; Alsó-Szalok) **77**
Alsószitnice (Nižná Sitnica, SK; Alsóvirányos, Also-Szitnicze, Alsoszitnicza, Szitnicza) 120, 124, **208**
Alsó-Szvidnyik (→Felsővízköz, SK; Svidník, Alsó Szwidnik) 90, **93**
Alsóverecke (Нижні Ворота, UA; Also-Vereczke, Also-Veretzke, Vereczke, Vereczkenensis) 297, 306, 318, 323, 324, **327–328**, 336, 359 *v. e.* Beregóc
Alsóviznice (→Frigyesfalva, UA; Alsó-Viznicze) **335**
Alsóvolya (Nižná Voľa, SK; Alsószabados, Also-Volya) 44
Altenbleich (→Bártfa; SK) 46
Andrasóc (Андріївка, UA; András háza, Andrasótz) **275**
Andrásvágás (Ondrašovce, SK; Andras-Vágás, Andrevagas) 52, **86**
Antalóc (Анталовці, UA; Antalócz, Antalótz) 271, **275**
Apa (*praed. prope Berettyóújfalu, H*) 174
Arad vármegye /County 11, 15
Aranyas (*coll. vin. prope Tokaj, H; Aranyos*) 116, 164
 Aranyos Patak *v.* Agyagos
Aranypataka (Zlaté SK; Arany-pataka, Zlato) 49, 72
 Árdánháza (Арданово, UA; Árdánháza) **340**
Ardó 1. (→Nyársardó, SK; Ražňany, Ardo, Nyars) 51, **71**
Ardó 2. (Végardó, H; →Sárospatak; Ardo, Ardoiensis) 116, 123, 143, 167, 179
Árok (Ярок, UA) **276**
Árokháti (*coll. vin. prope Tarcal, H; Arokhati*) 160
Árpád (Arpáseľ, RO; Arpa) 174
Árva vármegye /County (Orava) 11, 15, 295, 303
Ásvány (Тисаашвань, UA; Tiszaásvány, Ásván) **277**
Asztély (Астей, UA; Aszté) **356**
Avas (*m.*; SK; mons Avas) 113, **121**, 183, 188
 Azariensis *v.* Kisazar, Nagyazar
Bábafalva 1. (Babie, SK; Babafalva) **92**
Bábafalva 2. (Бабичі, UA; Bábakút) **340**
 Bábakút *v.* Bábafalva 2., Kutkafalva
 Babie *v.* Bábafalva
Bablyuk (→Verebes, UA) **337**
 Bačka *v.* Bacska
 Bačkov *v.* Bacskó
Bács-Bodrog vármegye /County (Bacsensis, Bodrogiensis /Borsodiensis (!) Provincia) 11, 15, 54, 331
Bacska (Bačka, SK; Batska) 85, 122, **176**
Bacskó (Bačkov, SK; Batsko, Batskó, Boczka, Botska) 85, 102, 111, **192**
Badaló (Бадалово, UA) **358**
Bagiszeg (*s. prope Vámosatya, H*) 358
 Bagolyháza *v.* Bilasovica, Borszucsina, Miskarovica
Baj (Taktabáj, H) 122
Bajánháza (Bajany, SK) **284**
 Bajerov *v.* Bajor
 Bajerovce *v.* Bajorvágás
 Bajna *v.* Homonnazbojna
Bajor (Bajerov, SK) **86**
Bajorvágás (Bajerovce, SK; Bajor vágás) 86
Bajusz (*coll. vin. prope Tarcal, H*) 160
Baksó (*coll. vin. prope Tarcal, H; Вахо*) 160
Bakta (*praed.*; →Nagybakta; Велика Бакта, UA) 356
Balásfalva (*pagus desertus prope Nagymogyorós; UA; Balássfalva*) **344**
Balazsér (Балажер, UA) **345**
 Balázi *v.* Vlacsá
Balázsvágás (Blažov, SK; Balás vágás) **77**
Balti-tenger (*mare; Balthicus, Baltic Sea*) 26, 36, 42, 48
Bánka (→Vinna, SK; Vinné, Bauka) **282**
Bánóc (Bánovce nad Ondavou, SK; Banocziium, Bánócz) 126, **213**
 Banocziium *v.* Bánóc
 Bánovce nad Ondavou *v.* Bánóc
 Banská Bystrica *v.* Besztercebánya

- Banská Štiavnica *v.* Selmecebánya
Bánszka (Banské, SK; Bányapataka, Banyacska, Banyáts-ka) 119, **193**
Bányász (*coll. vin. prope Tállya, H;* Banyasz) 148
 Bányavölgy *v.* Duplín
 Bányfalu *v.* Szuszkó *v. e.* Jobovica
 Bara *v.* Bári *v. e.* Kisbári, Nagybári
Barabás (H) **359**
Barancs (Zemplínsky Branč, SK; Barants) 123, **189**
 Baranya (Баранинці, UA) *v.* Alsóbaranya, Felsőbaranya
Baranya vármegye /County 11, 15, 141, 237, 246
Barát 1. (*coll. vin. prope Tarcal, H*) 160
Barát 2. (*coll. vin. prope Tokaj, H;* Barat) 164
 Barátlak *v.* Rohosnica
 Barbovo *v.* Bartháza
 Bardejov, Bardeovia Bardfa, Bardiovia, Bardiow *v.* Bártfa
 Bardejovská Nova Ves *v.* Bártfaújfalu
 Bárdháza *v.* Bartháza
 Bári (Bara, SK) *v. e.* Kisbári, Nagybári
 Bari *v.* Kisbári, Nagybári
Barkaszó (→Szernye; Баркасове, UA) **345**
Barkó 1. (*a.*; Brekov, SK; Barko) 103, 111, **219**, 220, 267
Barkó 2. (*p.*; Brekov, SK; Barko) 124, **229**
 Barkóháza *v.* Oroszvolova
Barkói-hegy (*m.*; SK; Barko hegye, mons Barkoviensis) 113, **117**
 Barnamál *v.* Mulató-hegy
 Barsonos, Barsonyos *v.* Kis-Hernád
Bártfa (*o.*; Bardejov, SK; Bardeovia, Bardfa, Bartfeld, Bardiovia, Bardiow, Bartfa, Bartfensia, Bartfensis, Bartffa, Bartffensis, Barthfa, Barthfeld, Bartpha, Bártfensis, Warthfeld) 12, 16, 24, 26, 27, 29, 34, 36, 37, 40, 42, 43, 46, 48, 49, 55, **56–62**, 64, 70–72, 77, 80, 90, 92, 93, 149, 167, 202, *v. e.* Altenbleich, Bártfaújfalu, Hosszúrét, Hosszúrėti-forrás
Bártfai-forrás (*fons acidus*; →Bártfa; SK; Bartphensis / Bartffensis fons) **46**
Bártfaújfalu (→Bártfa, SK; Bardejovská Nova Ves, Bartffa újfalu, Bartffa-Ujfalu, Ujfalu) 46, 90, **93**
Bartháza (Барбово, UA; Bárdháza, Barbovo, Barthaza) 316, 319, **340–341**
Bartosfalva (Bartošovce, SK; Bartusfalva, Bartussowce) **71–72**
Basi (*praed. inter Tiszalúc et Taktabarkány, H*) **155**
Baskó (H; Basko) 147
Baskóc 1. (Baškovce, SK; Alsóbaskóc, Baskócz) **280**
Baskóc 2. (Baškovce, SK; Felsőbaskóc, Baskocz, Baskócz, Boskoczium) 125, **217**
 Bassa *v.* Vérke
Bátfa (Барфа, UA; Bátva) **289**
 Batska *v.* Bacska
 Batsko, Batskó *v.* Bacskó
 Bátva *v.* Bártfa
Battyán (Boťany, SK; Botyan, Bottyaniensis) 122, 123, **176**
Bátyú (Батьово, UA; Bályu) **355**
 Bauka *v.* Bánka
 Baха *v.* Szentistvánbaksa
 Бахо *v.* Baksó
 Becherov *v.* Biharó
 Beczkid, Beczkidiarum montes *v.* Beszkéd
Bécs (Wien, A; Vienna, Vienensis, Viennensis, Vindobona, Vindobonensis) 54, 68, 138, 162, 164, 201, 202, 204, 250, 322, 328, 332
Becsek (*coll. vin. prope Mád, H;* Betsek) 159
Bécsere (*l.*; H; Bétsere) 158
 Becskid, Becskidiarum montes *v.* Beszkéd
Bécsújhely (Wiener Neustadt, A; Neostadium) 332
Begenyátpásztély (Бегендяцька Пастіль, UA; Alsópásztély, Begenyut Pasztély) **272**
 Bejnetine *v.* Benetine
Bekecs (H; Bekes, Bekets, Beketsenkis) 151, **155–156**, 158
Békés vármegye /County 11, 15
 Belá nad Cirochou *v.* Cirókabéla
 Bela *v.* Cirókabéla
 Belarusz *v.* Fehéroroszország
Bélavár (*coll. prope Malca, SK*) 213
 Belgrád *v.* Nándorfehérvár
 Bélhagymás *v.* Hagymás
Belsőbócs (→Bócs, H; Belső-Böts) 153
Bély (Biel, SK; Bél) **176**
 Beňadikovce *v.* Benedikócz
 Beňatina *v.* Benetine
Bencehát (*s. prope Csaroda, H;* Bentze) 357
 Benczevize, Benczevicze *v.* Berzevicze 2.
Bene (Бене, UA; Benensis) 314, 317, **342**, 360
Benedeki (Бенедиківці, UA; Benedike) **345**
Benedikócz (Beňadikovce, SK; Benedekvágása, Benedikocz) 44
Benetine (Beňatina, SK; Vadászfalva, Bejnetine) **280**
Benei-hegy (*m.*; mons Benensis) **311**
Benkóc (Benkovce, SK; Benkőfalva, Benkocz) 125, **198**
 Bentze *v.* Bencehát
 Bénye, Bényensis *v.* Erdőbénye, Legyesbénye
 Beograd *v.* Nándorfehérvár
 Bercsényifalva *v.* Dubrincs
 Bereczka *v.* Alsóberecki
Bereg (*o.*; Nagybereg; Великі Береги, UA; Beregh) 295, 297, 298, 303, 305, 306, 310, 316, **338–339**
Bereg vármegye /County (Beregher Comitatus, Bereghiensis, Beregh vármegye /Comitatus, Bereghiensis Comitatus /Provincia, Beregiensis, Beregiensis Comitatus /Provincia) 11, 12, 15, 16, 68, 103, 111, 115, 123, 139, 196, 250, 252, 274, 275, 290, **291–360**
 Beregbükkös *v.* Bukovinka

- Beregdaróc *v.* Daróc 3.
 Beregdéda *v.* Déda
 Beregfogaras *v.* Fogaras
 Beregfóráás *v.* Izvor
 Beregkisalmás *v.* Kisalmás
 Beregkisfalud *v.* Kisfalud 1.
 Beregkövesd *v.* Kövesd 1.
 Beregleányfalva *v.* Leányfalva
 Beregnagyalmás *v.* Nagyalmás
Beregóc (→Alsóverecke, UA; Beregocz) 337
 Beregpálfalva *v.* Pálfalva
 Beregpapfalva *v.* Papfalva
 Beregrákos *v.* Rákos
 Beregsárrét *v.* Kálnik
 Beregsom *v.* Som 1.
 Beregsurány *v.* Surány
Beregszász (o.; Берегове, UA; Bereghszasz, Bereghszaziensis, Bereghszaziensis, Bereghszáz, Bereghszázien-sis, Bereghszázinus, Lámpérháza) 12, 16, 297, 298, 305, 306, 312, 315, 317, 320, 322, 333, 346, 347–353, 356, 358, 360, *v. e.* Beregszász-Végardó, Búcsú
Beregszászi-hegyek (*m.*; montes Bereghszazienses) 311, 312
Beregszász-Végardó (→Beregszász, UA; Чепивка, Beregardó, Bereghszasz-Végh-Ardoensis, Beregszász-Vég-Ardó, Végardó, Végh-ardo) 297, 305, 317, 345
 Beregszklás *v.* Serbóc
 Beregszilvás *v.* Kuzmina
 Beregszólós *v.* Kislohó, Nagylohó
Beregújfalu (Берегуйфалу, UA; Beregh-Ujfalu) 298, 306, 316, 339
Berettő 1. (Bracovce, SK; Bereto, Berető) 126, 213
Berettő 2. (Bretejovce, SK; Sárosberettő, Berettyo, Berettyó) 87
Berezinka (Березинка, UA; Nyírhalom) 319, 340
 Berezóc *v.* Brezovec
Berki (Rokycany, SK; Berky) 86
Bertót (Bertotovce, SK; Berthot) 78
Bertót-völgy (*val.*; SK; Berthóth-Völgye) 43
Berzék (H; Berzek) 122, 153
Berzenke (Bzenov, SK) 86
Berzevice 1. (*a.*; Brezovica, SK; Berzevicze) 28, 38, 75
Berzevice 2. (*o.*; Brezovica, SK; Benczevize, Benczevicze, Berzevicz, Berzevicze, Berzeviczium) 28, 38, 42, 43, 45, 52, 74, 77
Bés (Beša, SK; Bessi) 285
Besenyő (Bešeňov, SK; Zsitvabesenyő, Bessenýó) 174
 Bessi *v.* Bés
Beszék (*m.*; SK; Beczkid, Beczkidiarum montes, Becskid, Beczkidiarum /Becskidiarum montes, Beszkek, Beszkid, Bezék, Bezkid) 26, 36, 42–46, 113–115, 119, 123–125, 207, 224–227, 310, 332, 337
Besztercebánya (Banská Bystrica, SK; Bistricia) 61
Bethlenháza (*praed. prope Dénesújfalu, SK*; Bethlenhaza) 210
 Betsék *v.* Becsek
 Bétsere *v.* Bécsere
 Bezeő *v.* Bező
 Bezkid *v.* Beszkéd
Bező (Bežovce, SK; Bezeő) 286, 288
 Bicharó *v.* Biharó
Bidi (*a. rud. prope Vámosatya, H*) 358
 Biel *v.* Bély
Bige (*coll. vin. prope Tarcal, H*) 160
Bihar vármegye /County (Bihariensis Comitatus, Comitatus de Bihar) 11, 15, 229
Biharó (Becherov, SK; Bicharó) 41
Bikoldal (*coll. vin. prope Tolcsva, H*; Bikodal) 146
Bilasovica (Біласовиця, UA; Bagolyháza, Bilasovitz) 337
Bilke (o.; Білки, UA; Bilkensis) 298, 306, 314, 321, 338, 339, 341
 Binyiensis *v.* Erdőbénye
Birsalmás (*coll. vin. prope Mád, H*; Birsalmasum, Biss Almas) 159
 Bistricia *v.* Besztercebánya
 Bisztra *v.* Oroszbisztra 2., Taplibisztra, Turjabisztra, Verhovinabisztra
Bisztrai-forrás (*fons acidus prope Taplibisztra; SK*; Bisztrensis fons) 47
Bithynia (*reg.*) 332
 Blatná Polianka *v.* Sárospolyánka
 Blatné Remety *v.* Sárosremete
 Blatné Revištia *v.* Sárosrevisce
 Blažov *v.* Balázsvágás
Boboviscse (Бобовище, UA; Borhalom, Bobovische) 326
 Boczka *v.* Bacskó
 Bodoló *v.* Szobatin-hegy
Bodom (*coll. vin. prope Tarcal, H*; Bodoni) 160
Bodonlaka (*p.*; Bodovce, SK; Bodo-laka) 27, 37
Bodóvár (*a. rud.*, SK; Bodovár) 28, 38, 69
Bodrog (*fl.*; Bodrogh, Bodroghus, Bodrogus) 44, 46, 109, 113, 114, 117, 120, 121, 122–123, 126, 129, 131, 133, 141, 143, 145, 161–163, 165–169, 171–173, 178–181, 183, 187, 188, 309, 314
Bodrogcsa (*r.*; Bodrog minor, Bodrogtsa, Kis Bodrog) 113, 123, 126
 Bodroghalás *v.* Petrahó
 Bodrogiensis Provincia *v.* Bács-Bodrog vármegye /County
Bodrogkeresztúr (*o.*; H; Bodrog Keresztur, Bodrog-Keresztur, Keresztur, Keresztúr, Kereszturiensis) 44, 102, 110, 116, 123, 128, 147, 159, 163, 164, 165–166, 167, 174
 Bodrogkisfalud *v.* Kisfalud 2.
Bodrogköz (*reg.*; H; Interamnanus) 11, 15, 85, 101, 117, 131, 133, 168

- Bodrogközi járás /municipality** (Bodrogiensis Processus, Bodrogközziensis, Interamnanus /Interamnensis /Insulanus Processus) 102, 110, 113, 117, 121, 123, 129, 133, 141, **168–178**
- Bodrogközi-hegyek** (*m.*; montes Interamnani) 113, **117**
Bodrogolaszi *v.* Olaszi 2.
Bodrogszentes *v.* Szentés
Bodrogszentmária *v.* Szentmária
Bodrogszerdahely *v.* Szerdahely
Bodrogszög *v.* Szög
- Bodzás** (*pagus desertus sub aqua rivi Ondovae, SK*) 125, **199**
- Bodzásújlak** (Novosad, SK; Bodzás Ujlak, Ujlák) **188**, 189
- Bogdány** (Šarišské Bohdanovce, SK; Sárosbogdány, Bogdany) 84, **87**
Boghlarka *v.* Boglárka
Boglárka (Boglyarka, SK; Boghlarka, Boglyarka) 72
Boglyarka *v.* Boglárka
Boglyos (*coll. vin. prope Tokaj, H; Baglyos*) 164
Bohemia *v.* Csehország
- Bohomalja** (*coll. vin. prope Tállya, H; Bohomál, Bohomálya*) 148
- Boksa** (→Sztropkó; Bokša, SK; Boxa) 44
Boliarov *v.* Bolyár
- Bolona** (*s. prope Fornos, UA; Bologna*) 345
- Boly** (Boľ, SK) 122, 123, **173**
- Bolyár** (Boliarov, SK; Bolyar) 43, 84, **87**
Borhalom *v.* Bobovisce
- Borilo** (*m.*; UA) 315
- Borkút 1.** (*fons acidus*; →Eperjes; Borkut, SK; Eperiesiensis fons, Wine Well) 26, 28, 36, 39, **46**, 83, 160
- Borkút 2.** (*coll. vin. prope Mezőzombor, H*) 160
- Borló** (*m.*; Borlo) 297, 305, **311**
- Bornemisza** (*coll. vin. prope Tokaj, H*) 164
Boró *v.* Borov
- Boród** (Брид, UA; Brod) **342**
Borosnya *v.* Brusnica
- Boroszló** (Brestov, SK; Boroszlo) 84, **87**
- Borov** (→Mezőlaborc, SK; Boró) 123, **224**
- Borsi** (Bořsa, SK) 102, 110, 122, **180–181**, 190
- Borsod vármegye /County** (Borsod /Borsodiensis Comitatus /Provincia) 11, 15, 54, 93, 114, 121, 122, 140, 156, 252
- Borsod-Abaúj-Zemplén megye /County** 18, 100, 108
Borsodiensis Provincia *v.* Bács-Bodrog (!) vármegye /County
- Borsova** (*p.*; Nagyborzsova; Боржава, UA; Borzsova) 314, 353, **355**
- Borszucsina** (→Біласовиця, UA; Bagolyháza) **337**
- Borzsova** (*r.*; Borsova, Borzsa, Borzsava) 297, 298, 305, 306, 309, **314–315**, 328, 330, 333, 338, 339, 341, 342, 353, 355, 356, 359, 360
Boschnicza *v.* Bosnica
Boskoczium *v.* Baskóc 2.
- Bosnica** (→Parnó, SK; Kisbosnya, Božčice, Bosnicza, Boschnicza) 126, **214**
Bofany *v.* Battyán
- Botfalva** (Ботфалва, UA) **288–289**
- Botond** (*coll. vin. prope Mezőzombor, H; Bolond*) 160
- Bótrágy** (Батрадь, UA) **355**
Botska *v.* Bacskó
Botyan *v.* Battyán
Bottyaniensis *v.* Battyán
Božčice *v.* Bosnica
- Bócs** (H; Bóts) 122 *v. e.* Belsőbócs, Külsőbócs
Bölcsős *v.* Kolibabóc
Bóts *v.* Bócs
Bracovce *v.* Berettő 1.
- Branyiszko-hegység** (*m.*; Branisko, SK; Braniczka, Braniska, Branyiszkoí-szoros /pass, Purtzelgrund) 26, 36, **41–42**, 43, 78
Bratislava *v.* Pozsony
Brekov *v.* Barkó
- Bresztó** (Brestov, SK; Alsóberek, Breszto) 123, **223**
Bretejovce *v.* Berettő 2.
Brezina *v.* Kolbása
Breznica *v.* Nagybrenznica
Breznička *v.* Kisbrenznica
- Breznik** (*r.*; Kamenec) **46**
- Brezovec** (Brezovec, SK; Berezóc, Brezovetz) **227**
Brezovica *v.* Berzevice
Brezovice *v.* Berzevice 1., Berzevicze 2.
Brezovička *v.* Hámbor
Brod *v.* Boród
- Brusnica** (Brusnica, SK; Borosnya, Brusznicza) **206**
- Brusztópatak** (Лопушанка, UA; Lombos, Brusztópatak) **336**
- Bucló** (Buclovany, SK; Buczló) **91**
Buczló *v.* Bucló
- Búcsú** (→Beregszász, UA; Bútsú) 351, **356**
- Buda** (→Budapest, H; Budensis) 53, 58, 331, 332
- Budaháza** (Budince, SK) **289**
- Budamér** (Budimír, SK; Budamer) 84, **87**
- Budapest** (H) 18, *v. e.* Buda, Csepel-sziget, Pest
Budensis *v.* Buda
Budimír *v.* Budamér
Budince *v.* Budaháza
Budkovce *v.* Butka
Buiakensis *v.* Bujáki-forrás
- Bujáki-forrás** (*fons acidus prope Sárosbuják; SK; Buiakensis /Bujakensis fons*) **47**
- Bukóc 1.** (Bukovce, SK; Bukocz) 45, 125, **205**
- Bukóc 2.** (Буківцьово UA; Ungbükkös, Bukócz, Bukocziensis) 257, **274**
- Bukóc 3.** (Буковець, UA; Bükkőspatak, Bukócz) **337**
- Bukovinka** (Буковинка, UA; Beregbükkös) **340**
- Bulgária** (Bulgaria) 53, 348

- Bunkóc** (Bunkovce, SK; Bunkós, Bunkotz, Bunkótz) 253, **283**
- Butka** (Budkovce, SK; Butkan) 124, **212**
- Bútsú *v.* Búcsú
- Bükköspatak *v.* Bukóc 3.
- Bystrá *v.* Oroszbisztra
- Bystré *v.* Taplibisztra
- Bzenov *v.* Berzenke
- Čabalovce *v.* Csabaháza *v. e.* Csabalóc, Sterkóc
- Čabiny *v.* Csebény *v. e.* Felsőcsebény, Horbokcsebény, Középsőcsebény
- Cabov *v.* Csábóc
- Čaklov *v.* Csákló
- Campiflorum** (*castellum prope Nikomedia seu İzmit, TR*) 332
- Canariensis, Cariariensis *v.* Kanári-szigetek
- Carlovičensis *v.* Karlóca
- Carpathians, Carpathicos montes, Carpathus, Carpatus *v.* Kárpátok
- Cassaviensis, Cassovia, Cassoviensis *v.* Kassa
- Čečehov *v.* Csecsahó
- Céke** (Cejkov, SK; Czeke, Czéke) 117, **189**
- Čelovce *v.* Cselej
- Čelovce *v.* Cselfalva
- Čemerné *v.* Varannó-Csemernye
- Ceméte** (*fons acidus*, →Eperjes; Cemjata, SK; Cseméte) **46**
- Čepeľ *v.* Csepely
- Čerhov *v.* Csörgő
- Černá hora *v.* Fekete-hegy 1.
- Černochoy *v.* Csernahó
- Čertižné *v.* Csertéz
- Červenica pri Sabinove *v.* Veresalma
- Červenica *v.* Vörösvágás
- Chlmec *v.* Helmecke
- Chmeľov *v.* Keresztes
- Chmeľovec *v.* Komlós 1.
- Chmiňany *v.* Monyhád
- Chminianska Nová Ves *v.* Szinyeújfalu
- Chminianske Jakubovany *v.* Németjakabvágása
- Choňkovce *v.* Hunkóc
- Chotča *v.* Hocsa
- Chrabócz *v.* Hrabócz 1.
- Cibinium minus, Cibiniensis, Cibinum *v.* Kisszeben
- Cibinium *v.* Nagyszeben
- Čičarovce *v.* Csicsér
- Čičava *v.* Csicsóka
- Čierna *v.* Ágcsernő
- Čierne nad Topľou *v.* Feketepatak 2.
- Cigánd** (H; Czigand, Czigandensis) 101, 109, 121, 122, 123, 175, 178 *v. e.* Kiscigánd, Nagycigánd
- Čirč *v.* Csércs
- Ciróka** (*coll. vin. prope Tolcsva, H*; Cziróka) 146
- Cirókabéla** (Belá nad Cirochou, SK; Bela) **228**
- Cirókahosszúmező** (Dlhé nad Cirochou, SK; Hoszszúmező) **228**
- Ciróka-patak** (*r.*; Czirocha) 113, 119, **124**, 222, 223, 226–228
- Čižatice *v.* Tizsite
- Cluj-Napoca *v.* Kolozsvár
- Colonia *v.* Köln
- Comaromiensis Provincia *v.* Komárom vármegye /County
- Comaromiensis *v.* Komárom
- Constantinapolis *v.* Konstantinápoly
- Cretensis *v.* Kréta
- Croatia *v.* Horvátország
- Čukalovce *v.* Csukalóc
- Cumania *v.* Kunország
- Czabócz, Czábócz *v.* Csábóc
- Czalánfalva *v.* Csolánfalva
- Czeke, Czéke *v.* Céke
- Czigand, Czigandensis *v.* Cigánd
- Czirocha, Cziróka *v.* Ciróka, Ciróka-patak
- Csabaháza *v.* Csabalóc, Sterkóc
- Csabaj *v.* Csobaj
- Csabalóc** (→Csabaháza; SK; Čabalovce, Csabalocz) 223, **225**
- Csabina** (Чабин, UA) **336**
- Csábóc** (Cabov, SK; Czabócz, Czábócz, Gamocz) 119, **193**
- Csajkak *v.* Csatkák
- Csákány** (*coll. vin. prope Mád, H*) 160
- Csákló** (Čaklov, SK; Csakló, Csaklyó) 125, **193**, 195
- Csanád vármegye /County** 11, 15
- Csanálos** (Újcsanáros, H; Tsanalos, Tsanalosiensis, Tsanáros) 122, **152**
- Csap** (Чоп, UA) 252, **277**, 290
- Csapocka** (Чопівці, UA; Csapolc, Csapóczka, Csoveri) **345**
- Csarna-Voda *v.* Feketevíz-patak
- Csaroda 1.** (H) **357**, 360
- Csaroda 2. *v.* Feketevíz-patak
- Császlóc** (Часлівці, UA; Csaszlutz) **277**
- Csaszlutz *v.* Császlóc
- Csatkák** (*coll. vin. prope Mezőzombor, H*; Csajkak, Tsatka) 159, 160
- Csebe *v.* Nagycseb
- Cseben, Csebény *v.* Felsőcsebény, Horbokcsebény, Középsőcsebény
- Csecsahó** (Čečehov, SK; Zuhogó) **282**
- Csehország** (Bohemia) 195, 260, 262, 332
- Cséke** (→Lácacséke, H) **175**
- Cselej** (Čelovce, SK; Cselei) 113, 121, 123, 139, **183**, 190
- Cselfalva** (Čelovce, SK; Csel falva) 51, **92**
- Csemernya, Csemernye *v.* Varannó-Csemernye
- Csemernye *v.* Márkcsemernye
- Cseméte *v.* Ceméte

- Csendes *v.* Tisova, Medvesa
 Csendespatak *v.* Stelbach
Csepel-sziget (→Budapest, H; insula Csepeliensis) 161
Csepely (→Nagykapos, SK; Čepel, Tsepel) 253, 288
Csércs (Čirč, SK; Csircs) 76
Cserejóc (Черевці, UA; Cserház, Cserejóc) 345
Cserepes (*coll. vin. prope Tállya, H*) 148
Cserfás (*coll. vin. prope Tarcal, H; Tserfás*) 160
 Csergőzávod *v.* Závada 1.
Cserlenő (Червеньово, UA; Cserlenő) 344
 Cserna, Csernafeld *v.* Ágcsernyő
Csernahó (Černocho, SK; Tsernahó, Tsernahó) 181
 Cserná-Hora *v.* Fekete-hegy
Csernek (*m.*; UA; Csernek, Csernekhegy) 297, 306, 314, 315, 323, 324, 325, 326, 329, 338
Csernik (Черник, UA) 336
 Csernő *v.* Ágcsernyő
Csertész 1. (Підгірне, UA; Oláhcsertész) 312, 342
Csertész 2. (Чертеж, UA; Ungcsertész, Csertes, Csertisz, Csertiszienis, Pectesiensis) 255, 271, 275
Csertéz (Čertizné, SK; Nagycsertész, Csertésne, Csertizne, Csertiznium) 123, 224
 Cservenicza *v.* Veresalma
Csetfalva (Четфалва, UA; Cseth-falva) 316, 335, 360
Csicser (Čičarovce, SK; Csicseriensis, Udves) 86, 253, 285, 288
Csicsóka (Čičava, SK) 198
Csicsva (*a.*; →Telekháza; SK; Csicsvaalja, Podčičva) 44, 120, 125, 194, 197, 198, 203, 216
 Csillagfalva *v.* Knyahina
 Csircs *v.* Csércs
Csabaj (H; Csabaj) 122
Csókamál (*coll. vin. prope Bodrogkeresztúr, H; Csokamál, Csonkamál*) 166
 Csokamál *v.* Csókamál
Csolánfalva (→Lécfalva, UA; Czalánfalva) 340
Csoma (Чома, UA; Tiszacsoma) 358
Csomonya (Чомонин, UA; Csongor) 345
 Csongor *v.* Csomonya
Csongrád vármegye /County 11, 15
Csonkapapi (Попово, UA; Csonka-Papi) 346, 359
 Csontos *v.* Kosztrina
Csontosfalva (*praed.*; →Nátáfalva; SK; Csontosocz) 210, 215
 Csopoveri *v.* Csarócka
Csornoholova (Черноголова, UA; Sóhát) 274
Csörgő (Čerhov, SK; Tsörgő) 182
Csuka (*coll. vin. prope Tarcal, H*) 160
Csukalóc (Čukalovce, SK; Csukaháza, Csulialoczium, Tsakalocz, Tsakalócz) 124, 226
 Csulialoczium *v.* Csukalóc
 Csuroda *v.* Feketevíz-patak
Dacia (*provincia Romana*) 256; *v. e.* Erdély
 Dadafalva *v.* Dedasóc
 Dakafalva *v.* Dukafalva
Dámóc (H; Damocz) 176, 177
 Danube *v.* Duna
 Ďapalovce *v.* Gyapalóc
Dara (*pagus desertus in monte Beszkéd, SK*) 124, 226
Dargo (*m.*; SK; mons Dargo; Drago) 113, 120, 126, 190
Darma (→Őrdarma, UA; Durma) 289
Darnó (*coll. vin.*; *prope Sárospatak, H; Darno*) 143
Daróc 1. (Šarišské Dravce, SK; Darocz, Darócz) 43, 52, 77
Daróc 2. (→Ungvár, UA; Ungdaróc, Darocziensis, Daroczum) 253, 276, 359
Daróc 3. (Beregdaróc, H; Darótz) 356, *v. e.* Petlen
Daróci-völgy (*val.*; *prope Daróc; SK; vallis Darocziensis*) 43
 Darocz *v.* Daróc 1., Daróc 2.
 Darocziensis *v.* Daróc 2., Daróci-völgy
 David Vagas, David Vágás, Davidov, Davadvagas *v.* Dávidvágása
 Dávidfalva *v.* Závidfalva
Dávidvágása (Davidov, SK; David Vagas, Davidvagas, Dávid Vágás) 119, 193
Deák (*coll. vin. prope Tarcal, H; Deak*) 160
Déda (→Beregdéda, UA; Дейда) 356
Dédai-hegy (*m.*; UA; Dedansis mons) 311, 312
Dedasóc (Dedačov, SK; Dadafalva, Dezátsotz) 224
Delne (*r.*; Delna) 46
 Delnekakasfalva *v.* Kakasfalva
Deméte (Demjata, SK; Demete) 46, 91
 Demjata *v.* Deméte
 Dénesújfalva *v.* Szelepka
 Dér *v.* Mrazóc
Dercen (Дерцен, UA; Derczen, Dertzen) 345
 Dereginge *v.* Göröginye
Deregyő (Drahňov, SK; Deregne, Deregnyő, Deregnyői-ensis) 124, 125, 212, 285
 Dertzen *v.* Dercen
Deskófalva (Дешкóвиця, UA; Deskofalva) 340
Detre (Detrik, SK; Ditrich) 199
 Dezátsocz *v.* Dedasóc
 Diaboli-Porubka *v.* Ördögporubka
 Diczkovicza *v.* Diskovicza
Dienesfalva (*pagus desertus prope Zsálmány; SK*) 92
Diósgyőr (→Miskolc, H; Diosgyőr) 174
 Diosgyőr *v.* Diósgyőr
Dióskút (*fons salubris prope Mád, H*) 158
Diskovica (→Polena 1., UA; Diczkovicza) 336
Disznókő (*coll. vin. prope Mezőzombor, H; Disznokő*) 159, 160
 Ditrich *v.* Detre
 Djl *v.* Gyil
 Dlhá Lúka *v.* Hosszúrét

- Dlhé Klčovo *v.* Kolcshosszúmező
 Dlhé nad Cirochou *v.* Círókahosszúmező
 Dluhe *v.* Izbugyahosszúmező
 Dluholuka, Dluholukensis *v.* Hosszúrét
 Dob *v.* Tiszadob
Dobó (Dubovica, SK; Tarcadobó, Dobo) 76, *v. e.* Pétermező
Dobóruszka (Ruská, SK; Dobo Ruszka) 288
Dobos (Nagydobos, H) 359
Dobra 1. (Dobrá, SK; Kisdobra) 176
Dobra 2. (*pagus desertus sub aqua rivi Ondovae, prope Kvakóc, SK*) 125, 198, 205, 206
Dolha (Довге, UA) 314
 Domasiensis *v.* Kisdomása
Domasina (Домашин, UA; Domafalva, Domássina) 273
 Dombostelek *v.* Kisbisztra, Ploszkó
Dongó (*coll. vin. prope Tállya, H; Dongo*) 148
 Dopsza *v.* Felsődobszá
 Dorobratovo *v.* Drágabártfalva
Drágabártfalva (Доробратово, UA; Dorobratovo, Drága-bartfalva, Drágabartfalva) 313, 340
 Drago *v.* Dargo
Dragomira (*coll.*; UA) 328
 Draňov *v.* Deregnyő
Drahusóc (→Felsőverecke, UA; Drahusótz) 337
 Drecsna *v.* Kisderecsna 2.
Dricsna 1. (→Vladicsa, SK; Driečna, Nagyderencs, Driecsna) 45, 93
Dricsna 2. (→Vladicsa; SK; Malá Driečna, Kisderecsna, Drecsna, Dritsna) 125, 205, 207
 Driečna, Driecsna *v.* Dricsna 1.
 Drienica *v.* Som 2.
 Drienov *v.* Somos 2.
 Drienovská Nová Ves *v.* Somosújfalú
 Dritsna *v.* Dricsna 2.
 Drugetháza *v.* Zaricsó
 Družstevná pri Hornáde *v.* Kisfalú, Tapolcsány
Dubina (Дубино, UA) 336
Dubine (Dubinne, SK; Tölgyed, Dubina, Duboria) 90, 93
 Dublin *v.* Duplin
 Duboria *v.* Dubine
 Dubovica *v.* Dobó
Dubrava (Dúbrava, SK; Kistölgyes) 227
Dubrinics (Дубриничі, UA; Bercsényifalva) 272
Dubroka 1. (Дубрівка, UA; Ungtölgyes) 275
Dubroka 2. (Dúbravka, SK; Dobróka, Dubravka) 211
Dubrovica (→Repede, UA; Dubrovicza) 340
Dubrovka (Дібрівка, UA; Dubroka) 341
Dukafalva (Dukovce, SK; Dakafalva) 44, 92
Dukla (PL; Duklja) 44, 93
 Dukovce *v.* Dukafalva
 Dulova Ves *v.* Gyülvész
Duna (*fl.*; Danube, Duna-mellék) 18, 238, 246
Dunajec (*r.*; Dunajecz) 76
Dunántúl (*reg.*; H; Transdanubianus) 139
Dunkófalva (Обава, UA; Dunkó-falva, Obava, Oblász?) 335?, 336; *v. e.* Zimbrilovo
 Dunkovicza *v.* Nyíresújfalú
Duplín (Duplín, SK; Bányavölgy, Dublin) 44, 90, 93
 Ťurdoš *v.* Györgyös
 Durma *v.* Darma
Dussa (*r.*) 113, 124, 210, 211, 212
Duszina (Дусино, UA; Zajgó) 336
 Dvorianky *v.* Tehna
 Dyl *v.* Gyl
 Eastern municipality *v.* Tapolyi járás
Eger (H; Agria, Agriensis, Egher) 115, 156, 157, 159, 202, 350
 Egber *v.* Eger
 Egred *v.* Felsőegregy
Egres 1. (*s. prope Csaroda, H*) 357
Egres 2. (Egreš, SK; Szécsereg) 113, 121, 183, 190
 Egreshát *v.* Vulsinka
Egreske (Вільховиця, UA; Kiscserjés, Egresske) 340
Egyek (H) 252
Egyiptom (ET; Egyptum) 259
 Éles *v.* Osztró
Előhegy 1. (*coll. vin. inter Tolcsva et Sárzasadány, H; Előhegy*) 145, 146
Előhegy 2. (*coll. vin. prope Szerencs, H; Előhegy*) 157
Előhegy 3. (*coll. vin. prope Tarcal, H; Előhegy*) 160
Előhegy 4. (*coll. vin. prope Olaszliszka, H; Előhegy*) 167
 Eniczke, Enizke *v.* Enyicke
Enyicke (Haniska, SK; Eperjesenyicke, Eniczke, Enizke) 46, 88
 Eör, Eőr *v.* Őr
 Eördög-Porubka, Eördőgh Porubka *v.* Ördögporubka
 Eperiesiensis fons *v.* Borkút 1.
Eperjes (*o.*; Prešov, SK; Eperesinus, Eperies, Eperiesum, Eperiensis, Eperiesiensis, Eperesinus, Eperiessinus, Eperiessum, Eperjesinum, Fragopolis, Presow, Pressow) 12, 16, 21, 24, 26, 28, 29, 31, 34, 36, 38–40, 42, 44–47, 55, 56, 58, 62, 66–68, 78, 79–84, 86, 88–90, 92, 127, 138, 145, 147, 149, 166, 202, *v. e.* Borkút 1., Ceméte, Gonoszút, Salgó, Sóvár
 Eperjesenyicke *v.* Enyicke
 Éralja *v.* Inóc 1.
 Ércfalva *v.* Rudlyó
Erdély (*reg.*; RO; Dacia, Erdely, Erdély, Transilvanensis, Transilvanus, Transylvania, Transilvanica, Transylvanica, Transylvanensis) 26, 36, 42, 60, 62, 66, 75, 79, 118, 139, 156, 157, 175, 266, 267, 330, 331, 347
 Erdocske *v.* Erdőske
Erdőbénye (H; Bénye, Bényensis, Binyiensis) 116, 127, 128, 147–148, 163, 166, 167, *v. e.* Rednek
Erdőske (Lesíček, SK; Erdocske, Erdötske) 51, 84, 87

- Erdőhorváti** (H; Horvath) 146
 Erdőludas *v.* Huszna
 Erdötske *v.* Erdőcske
 Erdővágás *v.* Richvald
 Északi járás /municipality (Northern municipality, Processus Septentrionalis) 28, 38, **73–78**
Észak-Magyarország (*reg.*; H, SK, UA; Northern Hungary) 11, 15
 Eszterág *v.* Sztricsava
Esztergom (H; Strigoniensis, Strigonium) 11, 12, 15, 16, 18, 58, 270, 293, 294, 296, 301, 302, 304, 348, 351
Esztergom vármegye /County 11, 15
Európa (Europa) 115, 127
 F. Bereczky *v.* Felsőberecki
 F. Patak *v.* Feketepatak 2.
 F. Regmecz *v.* Felsőregmec
 Falepotzium *v.* Telepóc
Falkus (Falkušovce, SK) **213**
Falucska (Богаревиця, UA; Falutska) **342**
Farkas (*coll. vin. prope Tarcal, H*) 160
Farkas-völgy (*m.*; H; Farkas-Völgye, Farkasvölgye, Wilcsa Dolina, Wlcsja Dolina) **42**, 43, 77
Fedelessfalva (Крите; UA; Fedeless-falva) **344**
Fehéroroszország (Belarusz, Беларусь; Alba Russia) 134
Fejér vármegye /County 11, 15
Fejércse (→Hetefejércse, H) **357**
Fekésháza (Fekišovce, SK; Fekes-háza) **283**
Fekete-hegy 1. (*m.*; Černá hora, SK; Cserná-Hora, Fekete Hegy) **42**
Fekete-hegy 2. (*coll. vin.; prope oppidum Sátoraljaiújhely, H; Feketehegy*) 179
Fekete-hegy 3. (*coll. vin.; prope oppidum Szerencs, H; Fekete hegy*) 157
Fekete-hegy 4. (*coll. vin.; prope oppidum Tarcal, H; Fekete hegy*) 160
Feketékút (Šambron, SK; Fekete Kút, Fekete-Kut, Schwarzbrun) 50, **77**
Feketepatak 1. (Чорний Потік, UA; Kenézpatak, Feketepatak) **340**
Feketepatak 2. (Čierne nad Topľou, SK; Felsőfeketepatak, F. Patak, Fekete Patak) 125, **194**
Fekete-tenger (Mare Nigrum) 330
Fekete-víz (*r.*; Fekete-víz, Fekete víz) 249, **253**, 280, 281, 282, 283, 285
Feketevíz-patak (*r.*; Csaroda 2., Csarna-Voda, Csuroda) 346, 357
 Fekišovce *v.* Fekésháza
 Fel. Oltsa *v.* Felsőosva
Felbér (*coll. vin. prope Mád, H*) 160
 Fel-Sebes *v.* Felsősebes
 Felső Turzo *v.* Thurzósözölök
Felsőbaranya (→Baranya; Баранинці, UA; Felső Baranya) **276**
 Felsőbaskóc *v.* Baskóc 2.
Felsőberecki (H; F. Bereczky, Felső Bereczky, Felső Berezkiensis) 122, **168**, 169
Felsőcsebény (→Csebény; Vyšné Čabiny, SK; Cseben, Felső-Csebnye) 123, **224**
Felsődobsza (H; Dopsza) 151
Felsődomonya (Оноківці, UA; Felső Domonya, Feölső Domonya) 251, **271**
Felsőegregy (Agrij, RO; Egred) 174
 Felsőfeketepatak *v.* Feketepatak 2.
Felsőhrabonica (Верхня Грабівниця, UA; Felsőgereben, Felső-Hrabonicza) **336**
Felsőjablonka (Vyšná Jablonka, SK; Felsőalmád, Felső-Iablonka) 124, **225**
 Felsőkázmér *v.* Oroszkázmér
 Felsőkohány *v.* Kohanóc
Felsőkomárnok (Vyšný Komárnik, SK; Felső-Komarnik) 90, **93**
 Felsőkomaróc *v.* Komaróc
 Felsőköcsény *v.* Kucsín
Felsőkörtvélyes (Vyšný Hrušov, SK; Hruschno, Hruszó, Kertvélyes) 124, 138, **224**, 225
 Felsőkrucsó *v.* Oroszkrucsó
Felsőladiskóc (Vyšné Ladičkovce, SK; Felsőlászlófalva, Felső Laditskócz, Ladicskocz) **217**
Felsőlúc (→Tiszalúc, H; Felső Lucz, Felső Lúcz, Lútz) **155**
Felső-Magyarország (Hungaria Superior) 48, 53, 54, 60, 266
 Felsőmihályi *v.* Mihálykó
Felsőnémeti (Vyšné Nemecké, SK; Felső Németi) **287**
Felsőosva (Vyšná Olšava, SK; Felsőolsva, Fel. Oltsa, Oltsa) 125, **199**
 Felsőpásztély *v.* Rosztokapásztély
Felsőregmec (H; F. Regmecz) 182
Felsőremete 1. (Верхні Ремети, UA; Felső-Remete, Remethe) 314, **341**
Felsőremete 2. (Vyšné Remety, SK; Jeszenőremete, Felső Remete) **281**
Felsőrevistye (Veľké Revištia, SK; Felsőrőcse, Felső Revistye) 253, **283**
Felsőribnice (Vyšná Rybnica, SK; Felsőhalas, Felső Ribnicze) 253, **281**, 283
Felsőschönborn (Верхній Коропець, UA; Felsőkerepec, Felső-Schönborn, Kotropéc) 319, **340**, 359
Felsősebes (Vyšná Šebastová, SK; Fel-Sebes) **89**
 Felsősom *v.* Som 2.
Felsőszalók (Vyšný Slavkov, SK; Felső-Szalok) **77**
Felsőszitnice (Vyšná Sitnica, SK; Felsővirányos, Felső-Szitnicze) **208**
 Felsőszlatina *v.* Szlatina
Felsőszvidnyik (→Felsővízköz, SK; Svidník, Felső Szwidnik, Swidnik, Szwidnik) 44, 46, 90, **93**
 Felsőtokaj *v.* Orosztokaj

- Felsővadász** (H; Felső Vadász, Felső-Vadásziensis) 103, 111, 156, 331
- Felsőverecke** (Верхні Ворота, UA; Felső-Vereczke) 337, *v. e.* Drahusóc, Lázárpatak
- Felsőviznice** (Верхня Визниця, UA; Felső-Viznicze) 335
- Felsővolya** (Vyšná Voľa, SK; Felsőszabados, Fölső-Volya, Volya) 44, 45
- Felvidéki járás /municipality** (Processus Felvidékiensis /Félvidékiensis) 298, 306, 323, 328–343
- Félvidékiensis Processus *v.* Felvidéki járás /municipality
- Fenyvesvölgy *v.* Sztavna
- Felső Domonya *v.* Felsődomonya
- Ferencvágása** (→Girált; Francovce, SK; Franczvagas, Tranczvagas) 51, 52
- Ferzsó *v.* Sverzsó
- Fink *v.* Finta
- Finta** (Fintice, SK; Fink, Tinta) 44, 51, 70
- Firlyiko** (*m.*; SK; mons Firlyiko) 113, 120
- Fogarás** (Зубівка, UA; Beregfogarás, Fogarass) 341, 359
- Fogas *v.* Zavadka 3.
- Fornos** (Форнош, UA) 316, 345
- Forrás** (*coll. vin. prope Tarcal, H*) 160
- Fozeseriensis *v.* Fűzesér
- Földvár *v.* Zemplén 1.
- Fölső-Volya *v.* Felső-Volya
- Főzesér *v.* Fűzesér 2.
- Főzeser, Főzeseriensis, Főzesér *v.* Fűzesér
- Fragopolis *v.* Eperjes
- Francovce *v.* Ferencvágása
- Frauenthorff *v.* Pécsújfalu
- Frics** (Fričovce, SK; Frits) 78
- Frigyesfalva** (Кленовець, UA; Fridericopolis, Fridrihsdorf, Fridriksdorfensis, Hamri) 315, 335, *v. e.* Alsó-viznice
- Frits *v.* Frics
- Fulyán** (Fulianka, SK; Fulyanka) 44
- Fűzesér 1.** (*p.*; Vrbnica, SK; Fozeseriensis, Főzeser, Főzeseriensis, Főzesér) 124, 211
- Fűzesér 2** (*r.*; Főzesér, Főzesér) 113, 122
- Fűzesmező *v.* Polyánka 1.
- Gaboltó** (Gaboltov, SK; Galbatő, Gabolth, Guboltó) 90, 93
- Gaboltoviensis *v.* Galbatői-hegy, Galbatői-völgy
- Gaidos *v.* Gajdos
- Gajdos** (Гайдош, UA; Nagygajdos, Gaidos, Gájdosiensis) 255, 274
- Gájdosiensis *v.* Gajdos
- Galambos 1. *v.* Holubina
- Galambos 2.** (*coll. vin. prope Mezőzombor, H*) 159, 160
- Galata** (→Istanbul, TK) 332
- Galbatő *v.* Gaboltó
- Galbatői-hegy** (*m.*; SK; Gaboltoviensis mons) 42
- Galbatői-völgy** (*val.*; SK; Gaboltoviensis vallis) 43
- Gálfalva** (Кобалевиця, UA) 340
- Galícia** (*reg.*; Gallicia) 52, 294, 302, 310, 313–315, 319, 323, 328, 337, 348, 359
- Gallicia *v.* Galícia
- Gállocs** (Галоч, UA; Gálócz) 288
- Gálszécs** (*o.*; Sečovce, SK; Galsets, Galszets, Galszéts, Galszétsiensis) 102, 111, 125, 183, 190, 191, 192, 195, *v. e.* Kohány 2.
- Gálszécsi kerület /district** 102, 111, 191–194
- Gamocz *v.* Csábóc
- Garany** (Hraň, SK; Garanyensis, Gödöniensis, Gödöny) 44, 121, 123, 124, 126, 139, 188
- Gát** (Гать, UA; Gáth) 316, 344, 360
- Gatály** (Hatalov, SK; Gataly, Gatál) 124, 139, 211
- Gecse** (Геча, UA; Mezőgecse) 356
- Gelénes** (H; Gelényes) 358
- Gellért *v.* Gerált *v. e.* Zsetek
- Gerált** (Geraldov, SK; Gellért, Gerálth) 91, *v. e.* Zsetek
- Gercsely** (Hrčeľ, SK; Gertsely) 117, 189
- Gerebse** (*praed. prope Rad, SK*) 172
- Gerenda** (Hriadky, SK) 190
- Gerény** (→Ungvár, UA; Горяни, Gereny, Gerenyensis, Gerenyiensis, Geteny) 237, 245, 255, 265, 267, 268, 276
- Géres *v.* Kisgéres, Nagygéres
- Gergelyi** (→Vásárosnamény, H; Gergelyiugornya) 357
- Gergelyiugornya *v.* Gergelyi, Ugornya
- Gergelylaka** (Gregorovce, SK; Gergelak, Gergelaka, Gorgelaka) 27, 37, 43, 47, 64, 70
- Gerlacho** (Gerlachov, SK; Gerla) 46, 72
- Gerlefalva *v.* Giróc
- Gersenő** (*pagus desertus prope Berkaszó, UA; Gerseno*) 345
- Gertsely *v.* Gercsely
- Gésén *v.* Hazsin
- Gesztely** (H; Geszteliensis, Geszthely) 122, 139, 152
- Geteny *v.* Gerény
- Getzenfalva *v.* Gevényfalva
- Gevényfalva** (→Rónafalu, UA; Getzenfalva) 335
- Gezsény** (Hažín, SK; Gézsény, Nagy Géseny) 282
- Gherla *v.* Szamosújvár
- Giglóc** (Giglovce, SK; Giglocz, Giglócz) 124, 206
- Girált** (Giraltovce, SK; Giralt, Giralth, Girálth) 21, 22, 25, 31, 32, 35, 44, 46, 92, *v. e.* Ferencvágása
- Girincs** (H; Girints, Girintsensis) 122, 153, 154
- Giróc** (Girovce, SK; Gerlefalva, Girocz, Girócz) 124, 208
- Golcza** (*pagus ditionis praepositurae Lelesziensis*) 174
- Golop** (H) 117, 122, 150–151
- Gombás *v.* Hribóc, Vortnica
- Gombosfalva** (→Gombosszentgyörgy; Hubošovce, SK; Gombos falva) 43, 73
- Gombosszentgyörgy *v.* Gombosfalva, Szentgyörgy
- Gonoszkút** (*fons acidus; →Eperjes; SK; Gonoszkut*) 26, 28, 36, 39, 46, 82
- Gorgelaka *v.* Gergelylaka

- Gorond** (Горонда, UA) **344**
 Gödenus *v.* Ondova
 Gödöny *v.* Ondova, Garany
 Gödöniensis *v.* Garany
 Gödrös *v.* Krivostyán
Gölnic (Hnilec, SK; Gölncium) 46, 86
Gömör vármegye /County (Comitatus Gömöriensis) 68, 293, 294, 301, 302
Görbe (*coll. vin. prope Tarcal, H*) 160
 Görbény *v.* Tótkriva
 Görbeszeg *v.* Ulicskriva
Göröginye (Ohradzany, SK; Dereginge) **217**
 Guboltó *v.* Gaboltó
Gulács (H; Guláts) **357**
 Gút *v.* Kisgút, Nagygút
 Gyalapócz *v.* Gyalapóc
Gyalapóc (Gyapár; Ďapalovce, SK; Gyalapócz, Gyapoloc) 124, **206**
Gyil (*m.*; mons Djl, Dyl) 118, 119, 227
Gyopáros (*coll. vin. prope Tolcsva, H*) 146
Gyöpös (*coll. vin. prope Tokaj, H*; Gyepűs, Gyöpes) 164
Győr (H; Iaurinensis) 330
Győr vármegye /County 11, 15, 295, 303
Györgyész (Györgyös; Ďurdoš, SK) **199**, 200
Győröcske (Győröcske, H; Györötske, Gyúruítske) 252, **278**
Gyulafehérvár (Alba Iulia, RO) 142
Gyülvész (Dulova Ves, SK; Sósgyülvész, Gyül-vész) 85, **88**
 Gyúruítske *v.* Győröcske
Habura (Habura, SK; Laborcfo, Habur, Habus) 123, **224**
 Hagymag *v.* Hegymeg
Hagymás (Hășmaș, RO; Bélhagymás, Hagymas) 174
 Hajagos *v.* Klokocsó
 Hajasd *v.* Volozánka
Halábor (Галабор, UA) **358**
Hallus-völgy (*val.*; SK; Hallusch) 42
Hámbor (Brezovička, SK; Hamburg) 50, 52, **77**
 Hamri *v.* Frigyesfalva
Hanajna (Hnojné, SK) **283**
Hangács (*coll. vin. prope Mezőzombor, H*; Kis Hangáts, Hanyats) 159, 160
 Hanigovce *v.* Henig
 Haniska *v.* Enyicke
Hankóc 1. (Hankovce, SK; Hankvágása, Hankocz) 44
Hankóc 2. (Hankovce, SK; Jánosvágása, Hankocz, Hankócz) 123, **223**
Hankovica (Ганьковиця, UA; Kisanna, Hankovicza) 314, **336**
Hanusfalva (*o.*; Spišské Hanušovce, SK; Ioannis Villa, Hannsdorff, Hannusovcze, Hanus falva) 29, 39, 43, 44, 46, 50, **90**, 92, 93
 Hanyats *v.* Hangács
Harangláb (Горонглаб, UA; Kisharangláb) **355**
Harangod (*reg.*; H) 129, 130, 151, 152, 153, 154, 155, 162
 Harapás *v.* Kuszín
 Harapók *v.* Hrabkó
 Harcos *v.* Zboj
Harcsa (*coll. vin. prope Mezőzombor, H*; Hartsa) 159, 160
Harcsakút (*fons salubris prope Mezőzombor, H*; Hartsakút) 160
Hardicsa (Zemplínske Hradište, SK; Harditsa, Harditsan) 123, **190**
 Harhaj *v.* Herhely
Harkány (Taktaharkány, H; Harkany) 122, **155**
 Harnatus *v.* Hernád
 Hárs *v.* Lipóc
 Hársfalva *v.* Nelipina
 Hartsa *v.* Harcsa
 Hartsakút *v.* Harcsakút
 Hășmaș *v.* Hagymás
Hasznos (*coll. vin. prope Tállya, H*) 148
Hatalos (*coll. vin. prope Szegi, H*) 166
 Hatalov *v.* Gatály
 Határhegy *v.* Zahorb
 Határszög *v.* Verhovinabisztra
 Háth *v.* Hát-hegy
Hát-hegy (*m.*; UA; Háth mons) 340
Hátmege (Загаття, UA; Záhátya) **340**, *v. e.* Tőkés
Havaj (SK) 45, 125, **207**
 Havasalja *v.* Kistibava, Nagytibava
 Havasköz *v.* Lyuta
 Hažín nad Cirochou *v.* Hazzin
 Hažín *v.* Gezsény
 Hažlín *v.* Hazslin
Hazzin (Hažín nad Cirochou, SK; Kisgezsény, Gésen, Gésén) 124, **228**
Hazslin (Hažlín, SK; Hazlin) **93**
 Hedegös *v.* Hegedűsfalva
Hedri (Hendrichovce, SK) **78**
Hegedűsfalva (Hudcovce, SK; Hedegös) 125, **216**
Hegyalja (*m.*; H; mons Hegyalja /Hegyalla /Hegyallya, Submontanus) 99, 107, 113, **116**, 117, 133, 140, 148, 152, 157, 158, 179
Hegyaljai járás /municipality (Hegyallya, Processus Submontanus) 102, 110, **141–167**, 168, 179
Hegyes (*coll. vin. prope Tállya, H*) 148
 Hegyesbisztra *v.* Oroszbisztra
 Hegyombás *v.* Hlivistye
Hegyi (Zemplínske Kopčany, SK; Hegy) 124, **212**
Hegymeg (*coll. vin. prope Mezőzombor, H*; Hagymag, Hegymegi) 159, 160
 Hegyrét *v.* Hercfalva
 Hegyvég *v.* Prituján
 Hegyzávod *v.* Závada 2.
 Hejőszalonta *v.* Szalonta
 Helcsikocz *v.* Holcsikóc

- Helmec** (Холмець, UA; Korláthelmec, Kollát-Helymecz, Kollár-helymetziensis, Putkahelmetzinus) 117, 255, **276**
- Helmecke** (Chlmeč, SK; Helmeckze) **228**
- Helmeccensis, Helmeccinus, Helmetzius *v.* Királyhelmec
- Hencelóc** (*pagus desertus prope Oreszka, SK*; Henselótz, Henzelocz) **216, 282**
- Hencóc** (Hencovce, SK; Hencfalva, Henczocz, Hentsócz) 125, **214**
- Hendrichovce *v.* Hedri
- Henig 1.** (*a.*; Hanigovce, SK; Hőnig, Henygh, Uivár, Ujvar, Újvár) 28, 38, **70, 75**
- Henig 2.** (*p.*; Hanigovce, SK; Hőnig, Henigh, Henygh, Litinye) 43, **71**
- Henigi-völgy** (*val.*; SK; Henigensis vallis, Litinyensis) **43**
- Henselótz *v.* Hencelóc
- Hentsócz *v.* Hencóc
- Henzelocz *v.* Hencelóc
- Henye** (*coll. vin. prope Bodrogheresztúr, H*) 166
- Henygh *v.* Henig
- Hercfalva** (Герцівці, UA; Hegyrét, Hertz-falva) **344**
- Herhely** (Harhaj, SK; Herhei, Herhej) 44, **91**
- Herman, Hermanensis, Hermaniensis, Hermanniensis, Hermány *v.* Taplihermány
- Hermanovce nad Topľou *v.* Taplihermány
- Hernád** (*r.*; Harnatus, Hernath, Hernathus, Hernatus, Hernáth) 43, **45**, 84, 86, 113, 114, 117, **122**, 129, 141, 149, 151, 152, 153
- Hernádkák *v.* Kák
- Hernádnémeti** (H; Hernadnémeti, Németiensis) 122, **152–153**,
- Hernádszentistván *v.* Szentistván
- Hernádszokoly *v.* Szokolya
- Hernádtihany *v.* Tehány
- Hernád-völgye** (*val.*; SK; Hernath-Völgye) **43**
- Herrn Knecht, Herrenkneck *v.* Hertnek
- Hertnek** (Hertník, SK; Herrn Knecht, Herrenkneck, Hertnekiensis) 26, 36, 49, 50, **71, 72**
- Hertneki-hegyek** (*m.*; SK; Hertnekiensis mons) 44, 46
- Hertz-falva *v.* Hercfalva
- Hete** (→Hetefejércse, H) 299, 307, **357**
- Hetefejércse *v.* Hete *v. e.* Fejércse
- Hetény** (*coll. vin. prope Tállya, H*) 148
- Héthárs** (*o.*; Lipany, SK; Hetharsiensis, Héthars, Lipnani, Siebenlinden, Sieben linden) 28, 38, 43, 45, 50, **73–74, 76**
- Hetharsiensis *v.* Héthárs
- Hetyen** (Гетен, UA; Hettyen) **358**
- Hettyen *v.* Hetyen
- Heves vármegye /County** (Hevesiensis Comitatus /Provincia) 53, 68
- Hidegrét *v.* Paskóc
- Hídvég** (Sajóhídvég, H) 122, **153**
- Hintós** (*coll. vin. prope Mád, H*; Hintos) 159
- Hlinné *v.* Agyagos
- Hlivistye** (Hlivištia, SK; Hegygombás, Hliviscse) **281**
- Hlubópatak** (→Verebes, UA; Hlubo-patak) **337**
- Hnilec *v.* Gölnic
- Hnojné *v.* Hanajna
- Hocsa** (Chotča, SK; Hotsa, Hotscha) 45, 125, **205**
- Hocsa-patak** (*r.*; Hotsa, Hotscha) 44–46, 113, 114, **125**, 200
- Holčíkovce *v.* Holcsikóc
- Holcsikóc** (Holčíkovce, SK; Helcsikocz, Holcsikócz) 124, **206**
- Holdvölgy** (*coll. vin. prope Mád, H*; Holdvogy) 159
- Holubina** (Голубине, UA; Galambos 1.) 314, 315, **336**, 359
- Homok** (Холмок, UA; Kincseshomok) **277**
- Homonna 1.** (*a.*; Humenné, SK) 103, 111, **220–221**
- Homonna 2** (*o.*; Humenné, SK; Homonensis, Homonensis) 103, 112, 113, 117, 118, 124, 125, 127, 128, 138, 139, 200, 218, 219, 220, **221–222**, 223, 224, 226, 228, 229, *v. e.* Laskóc
- Homonnai kerület /district /uradalom /estate** 103, 111, **218–229**
- Homonnai-hegy** (*m.*; SK; mons Homonna, Homonnensis) 113, **118**, 253
- Homonnaolyka** (→Olyka; Vyšná Oľka, SK; Olyka, Olyka-Homonna) 124, 208, **218**
- Homonnarokító** (Rokytov pri Humennom, SK; Rakoto, Rokito 2.) 123, **225**
- Homonnazávod *v.* Zavadka 1.
- Homonnazbojna** (Zbojné, SK; Bajna, Zbojne) 123, **225**
- Hont vármegye /County** 237, 246
- Hoporty** (Sóstófalva, H) **151**
- Hór** (Horovce, SK; Hor, Horiensis) 126, **214**, *v. e.* Kuppony
- Horbokcsebény** (→Csebény, SK; Cseben, Horbok-Csebény) 123, **223**
- Horbokradvány** (Radvaň nad Laborcom, SK; Laborcradvány, Horbok-Radvány, Radvany) **223**, *v. e.* Radvány 2.
- Hóri kerület /district** 103, 111, **214–218**
- Horiensis *v.* Hór
- Horlyó** (Худльово, UA; Horllya, Horlytiens!) 255, **275**
- Horny** (*r.*; Hornya, Hornyá, Szobrancz vize, Szobrancz vize) 249, **253**, 280, 281, 283, 286
- Horvath *v.* Erdőhorváti
- Horvátország** (Croatia) 54, 127
- Hosin *v.* Hazsín
- Hostovice *v.* Hosztovica
- Hosszú-hegy** (*coll. vin. prope Sárospatak, H*; Hoszszu hegy, Hoszszuhegy, Hoszszu-hegy) 98, 106, 143
- Hosszúmál** (*coll. vin. prope Szegi, H*; Hoszszumasly) 166
- Hoszszumasly *v.* Hosszúmál
- Hosszúmező** (Довге Поле, UA; Unghosszúmező, Hoszumezeő) 277

- Hoszsuzmező *v.* Círókahosszúmező
Hosszúrét (→Bártfa; Dlhá Lúka, SK; Dluholuka, Dluholukensis, Hoszuréth, Hosszúrét, Hoszsuzurét) 29, 39, 43, 46, 47, 90, **92–93**,
Hoszsuzurét *v.* Hosszúrét, Hosszúrėti-mocsár
Hoszsuzurétensis, Hosszúrétensis *v.* Hosszúrėti-forrás
Hosszúrėti-forrás (*fons acidus*, →Bártfa; SK; Hoszsuzurétensis, Hosszúrétensis) **47**
Hosszúrėti-mocsár (*pal.*; *in Com. Zempl.*; Hoszsuzurét) 113, **122**
Hosszúvágás *v.* Lagnó
Hosztovica (Hostovice, SK; Vendégi, Hosztocziom, Hosztóc) 124, **226**
Hoszumező *v.* Hosszúmező
Hoszuréth, Hosszúrét *v.* Hosszúrét
Hotcha *v.* Hocsa, Hocsa-patak
Hotsa *v.* Hocsa-patak, Hocsa
Hotyka (Makkoshotyka, H) 143, **145**
Hónig *v.* Henig
Hrabkó (Hrabkov, SK; Harapkó, Hrabko) **78**
Hrabócz 1. (Hrabovecz, SK; Rabóc, Chrabócz, Hrabocz) 46, 126, **214**
Hrabocz, Hrabócz *v.* Alsóhrabóc, Izbugyahrabóc, Oroszhrabóc
Hrabonica-patak (*r.*; Hrabonicza) 314, **315**
Hrabóroztoka (Kisgereblyés; Hrabová Roztoka, SK; Hrabócz Roszto) **227**
Hrabova *v.* Szidorfalva
Hrabovec nad Laborcom *v.* Izbugyahrabóc
Hradiczka (→Ternye; Radoskő; Hradisko, SK; Hradiszka) **70**
Hraň *v.* Garany
Hrčel' *v.* Gercselly
Hriadky *v.* Gerenda
Hribóc (→Gombás; Грибівці, UA; Hribócz) **344**
Hrubó (Hrubov, SK; Rubó, Hruboiensis) 120, **217**
Hrubói-hegy (*m.*; SK; mons Hrubo) 113, **120**
Hrussó *v.* Felsőkörtvélyes
Hszszu hegy, Hoszszuhegy, Hoszszu-hegy *v.* Hosszú-hegy
Hubošovce *v.* Gombosfalva, Szentgyörgy
Hudcovce *v.* Hegedűsfalva
Hukliva (Гукливій, UA; Zúgó) **337**; *v. e.* Talamás, Veretecső
Humenné *v.* Homonna
Hung, Hungh, Hungh-vár *v.* Ungvár 1., Ungvár 2.
Hungaria, Hungary, Hungária *v.* Magyarország
Hunkóc (Choňkovce, SK; Alsóhunkóc, Hunkocz, Hunykotz) 280, **281**
Husák *v.* Huszák
Huszák (Husák, SK; Ungludas, Uszak) **271**, 280
Huszín *v.* Kuszín
Huszla (*m.*; Huszni?) **310**, 315?
Huszna (Гусний, UA; Erdőludas) **273**
Huszni *v.* Huszla
Huta (Unghuta; Гута, UA) **272**
Kutkafalva (→Bábakút, Бабиці, UA; Kutykafalva) **340**
Iakusóc *v.* Jakusóc
Iaszanocz, Iaszanócz *v.* Jeszenőc
Iaszenó *v.* Jeszenő 3.
Iaurinensis *v.* Győr
Ieszenő *v.* Jeszenő 2.
Iglinc 1. (→Szentmiklós, UA; Iglintz) **336**
Iglinc 2. (Лінці, UA; Unggesztenyész, Iglincz, Iglinczensis) 255, **275**
Igló (Spišská Nová Ves, SK) 78
Ignéc (Зняцьово, UA; Ignézt) **345**
Ilenova *v.* Olenyovo
Ilkóc (Ilkó; Їльківці, UA; Illykócz) **344**
Il lonca *v.* Ponca
Illosva, Illosvensis *v.* Ilosva
Ponca (Ільниця, UA; Il lonca) **342**
Ilosva (*p.*; Иршава, UA; Ilosvai uradalom /estate, Illosva, Illosvensis, Irsava) 298, 306, 321, 339, 341, **342**
Ilosva (*r.*; Illosva, Irsava) 314, **315**
Illykócz *v.* Ilkóc
Imreg (Brehov, SK; Imregiensis 44, 99, 107, 123, 132, 138, **187–188**
Imregi-hegy (*m.*; mons Imregiensis, Imregium) 99, 107, 113, **120**, 121, 183, 188
Imszticsovo *v.* Misztice
Iňačovce *v.* Solymos
Inferior Processus *v.* Alsó járás
Inóc 1. (Inovce, SK; Éralja, Inocza) **227**
Inóc 2. (*m.*; mons Inocza, SK) 113, **120**
Inovce *v.* Inóc 1.
Insulanus Processus *v.* Bodrogközi járás /municipality
Interamnani montes *v.* Bodrogközi-hegyek
Interamnani /Interamnensis Processus *v.* Bodrogközi járás /municipality
Ioannis Villa *v.* Hanusfalva
Irsava *v.* Ilosva
Isep *v.* Magyarizsép
Iske (Ižkovce, SK) 252, **285**
Islas Canarias *v.* Kanári-szigetek
İstanbul *v.* Konstantinápoly
Istáncs (Stanča, SK; Isztáncs, Istants) 123, **190**
Istvántelke *v.* Stefanóc
Isztambul *v.* Konstantinápoly
Isztáncs *v.* Istáncs
Italia *v.* Olaszország
Iuszko Vollya, Iuszkovollya *v.* Juszkóvolya
Ivány-hegy (*m.*) 326
Iványi (Іванівці, UA; Ivánovczi) **344**
Izbugya (Zubdza, SK; Izbugya) 124, **209–210**, 253, **282**
Izbugyabéla (Zbudská Belá, SK; Izbugya-Bela, Zbuczka Bela, Zbutzka Béla, Zbutzkabela) 123, **223**

- Izbugyahosszúmező** (Zbudské Dlhé, SK; Laborcmező, Dluhe, Izbugya Hoszszumező, Kotsó Hoszszumező) 123, **223**, 228
- Izbugyahrabóc** (Hrabovec nad Laborcom, SK; Izbugyahrabóc, Hrabocz) 123, **223**
- Ižkovce *v.* Iske
- Ízmit** *v.* Nikomedia
- Izvor** (Родниківка, UA; Beregfórrás) **336**
- Izsnýéte** (Жнятино, UA) **344**
- Jabłoń *v.* Tótjablonya
- Jablonka *v.* Alsójablonka
- Jakabfalva *v.* Magyarjakabfalva
- Jakabvágása *v.* Németjakabvágása
- Jakabvolya** (Jakubova Voľa, SK; Jakabfölde, Vola, Volja) **76**
- Jakabvölgye *v.* Jakusóc
- Jakubova Voľa *v.* Jakabvolya
- Jakubovany, Jakubowjani *v.* Magyarjakabfalva
- Jakusóc** (Jakušovce, SK; Jakabvölgye, Iakusócz) **206**
- Jalova** (Ялове, UA; Jávör) **337**
- Jánd** (H) **357**
- Jankóc** (Jankovce, SK; Jánosvölgye, Jankoczum) 124, 125
- Janó** (Janov, SK) **86**
- Jánosi** (Яноші, UA; Makkosjánosi, Jánosy) 316, **344**, 360
- Jánosvágása *v.* Hankóc 2.
- Jánosvölgye *v.* Jankóc
- Janov *v.* Janó
- Jasenov *v.* Jeszenő
- Jasenovce *v.* Jeszenőc
- Jastrabie nad Topľou *v.* Tótjesztreb
- Jastrabie pri Michalovciach *v.* Jesztreb
- Jaszenocz *v.* Jeszenőc
- Jászkun-kerületek /Districts** 11, 15
- Jávör *v.* Jalova
- Jenke** (Jenkovce, SK) **286**
- Jeszenő 1.** (*p.*; Jasenov, SK; Jeszenő) **281**
- Jeszenő 2.** (*a.*; Jasenov, SK; Várjeszenő, Ieszenő) 103, 111, 112, **220**
- Jeszenő 3.** (*p.*; Jasenov, SK; Várjeszenő, Iaszenő) **229**
- Jeszenőc** (Jasenovce, SK; Iaszanocz, Iaszanócz, Jaszenocz, Jeszenócz) 124, 206, **218**
- Jeszenőremetek *v.* Felsőremete 2.
- Jesztreb** (Jastrabie pri Michalovciach, SK; Alsókánya) **282**
- Jobbos *v.* Pravróc
- Jobovica** (→Bányfalu, UA; Jobovicza) **335**
- Jósza** (Jovsa, SK; Josza) **281**
- Jovsa *v.* Jósza
- Józsefvölgy *v.* Juszkóvolya
- Juharos** (*coll. vin. prope Mád, H*) 159
- Juhászlak *v.* Runyina
- Juhos *v.* Parihuzóc
- Juskova Voľa *v.* Juszkóvolya
- Juszkóvolya** (Juskova Voľa, SK; Józsefvölgy, Iuszko Vollya, Iuszkovollya) **193**
- K.-Rosztoka *v.* Kisrosztoka
- Kabalás *v.* Kobulnica
- Kačanov *v.* Kácsánd 2.
- Kácsánd 1.** (*praed, inter Krivány et Tarca*; SK; Katsand) **76**
- Kácsánd 2.** (Kačanov, SK; Katsand, Katsánd) 126, **213**
- Kacsány *v.* Kvacsány
- Kaismarkensis, Kaiszmarkensis *v.* Késmárk
- Kajáta** (Kojatice, SK; Kajata) **78**
- Kajdanó** (Кайданово, UA; Kajdano) **344**
- Kák** (Hernádkak, H; Kak) **152**, 153
- Kakas** (*coll. vin. prope Bodrogkeresztúr, H*) 166
- Kakasfalva** (Kokošovce, SK; Delnekakasfalva, Kakasfalvensis) 47
- Kakasfalvi-forrás** (*fons prope Delnekakasfalva*; SK; Kakasfalvensis) 47
- Kakasfalvi-hegy** (*m.*; *prope Delnekakasfalva*; SK; Kakasfalvensis, Kakas-Falvenses montes) **42**, 46
- Kakemező *v.* Kükömező
- Kakócz** (*pagus in Com. Sárosiensis*) **93**, 125
- Kalenó** (Kalinov, SK; Kaleno) **225**
- Kalinov *v.* Kaleno
- Kálna** (→Kálnarosztoka; Kalná, SK; Kalno) 124, **227**
- Kalná Roztoka *v.* Kálnarosztoka *v. e.* Kálna, Rosztoka
- Kalná, Kalno *v.* Kálna
- Kálnarosztoka (Kalná Roztoka, SK) *v.* Kálna, Rosztoka
- Kálnás** (Kalnište, SK; Kalnas) **92**
- Kálnik** (Кальник, UA; Beregsárrét) **345**
- Kalusa** (Kalúža, SK; Ungtavas) **281**
- Kamenec *v.* Breznik
- Kamenica nad Cirochou *v.* Nagykemence
- Kamenica *v.* Tarkő
- Kamenna Hora *v.* Steinberg
- Kamenná Poruba *v.* Poruba 1.
- Kamienka *v.* Kiskemence
- Kanári-szigetek** (*i.*; Islas Canarias, E; Canariensis, Canariensis) 163
- Kanora** (Канора, UA) **337**
- Kanyár** (Tiszakanyár, H; Kanyak) 174
- Kapás *v.* Prékopa
- Kapi 1.** (*a.*; Kapušany, SK; Капу) 29, 39, 53, **90**
- Kapi 2.** (*o.*; Kapušany, SK; Kapianus) 29, 39, 42, 44, 46, 51, 52, 72, **90**, 91, 92
- Kapi-hegy** (*m.*; SK; Kapi-Hegy, Stras maior) **42**
- Kapinémetfalva** (Nemecká, SK; Kapinémetfalva, Nemetfalva) 44, **90**
- Kapipálvágása *v.* Pálvágása *v. e.* Kecerpálvágása
- Kapivágása** (Šarišská Poruba, SK; Kapianis Vagas) 52
- Kapi-völgy** (*val.*; SK; Kapiensis vallis) **44**
- Kaponya** (→Lelesz, SK) **176**
- Kaposi járás /municipality** (Processus Kaposiensis /Kaposiensis) 237, 246, 253, 264, **287–289**

- Kaproncai völgy** (*val.*; Kaproncensis vallis) **44**
Kaproncza (Koprivnica, SK; Magyarkapronca, Kaproncz) 44, 54
 Kapušany *v.* Kapi
 Kapušianske Kľačany *v.* Nyárádkelecsény
 Kapuss maius *v.* Nagykapos
 Kapuszög *v.* Vorocsó
 Kapy *v.* Kapi 1.
Karácsonmező (Kračúnovce, SK; Karacsonymező, Karatsonmező, Karátson mező) 44, **92**
Karád (Tiszakarád, H; Karad) 101, 109, 121, 122, 133, **178**
 Karas *v.* Karos
 Karászló *v.* Alsókarászló
Karcsa (H; Kartsa, Kartsensis) 122, **171**
Karcsa-patak (*r.*; Kartsa) 113, **122**
Karcsva (Karcsava; Krčava, SK; Korcsova) **287**
Karlóca (Сремски Карловци, SRB; Carloviczensis) 332
Karna (Karná, SK; Kiskarna) **216**, 217
Karos (H; Karas, Karós) 122, **169**
Kárpátok (*m.*; Carpathians, Carpathici montes, Carpathus, Carpatus) 26, 36, **42**, 45, 50, 57, 114, 115, 117, 119, 123, 175, 251, 273, 294, 302, 310, 316, 317, 319, 324
 Kartsa, Kartsensis *v.* Karcsa, Karcsa-patak
Kásó (Kašov, SK) 117, **189**
 Kašov *v.* Kásó
Kassa (Košice, SK; Cassaviensis, Cassovia, Cassoviensis) 41, 42, 45, 48, 57–59, 61, 62, 66, 67, 69, 80, 81, 83, 84, 86, 87, 120, 138, 139, 147, 149, 166, 192, 201–203, 260, 262, 267, 268, 270, 279, 334, 352
Kassai-hegy (*m.*; SK; Kassai-Hegy) **42**
 Kaszmér Dopszensis, Kaszmér-Dopsza, Kaszmérdipsza, Kaszmérdopsza *v.* Kazmérdopsza
Kaszonyi járás /municipality (Processus Kaszonyensis) 298, 306, 323, **343–354**
 Katlanfalu *v.* Kotilnica
 Katsand, Katsánd *v.* Kácsánd
 Katshoszúmező *v.* Kolchosszúmező
 Kavicsos *v.* Livó
 Kazimír *v.* Nagykázmér
 Kázmér *v.* Nagykázmér
Kazmérdopsza (Alsódopsza, H; Kaszmér Dopszensis, Kaszmér-Dopsza, Kaszmérdipsza, Kaszmérdopsza, Kazmér Dopsza) 122, **151–152**
Kazsó (Kožuchov, SK; Kazsu, Kuzsu) 123, **189**, 190
Kecer (Keceroce, SK; Ketzer) 84; *v. e.* Kecerpeklény, Kosztolány
Kecerlipóc (*a.*; Kecerovský Lipovec, SK; Ketzer de Lipócz, Lipocz, Lipoczensis, Lipócz, Lipócz) 28, 39, 47, 52, 78, **84**
 Kecerovské Kostolany *v.* Kosztolány
 Kecerovský Lipovec *v.* Kecerlipóc
Kecerpálvágása (→Kapipálvágása, SK; Kecerovské Pavlovce, Ketzer Palvágás) **91**
Kecerpeklény (→Kecer; SK; Kecerovské Peklány, Ketzer Poklyne /Pöklyen, Pklyen (!), Poklyen) 84, **87**
 Kelbócz *v.* Kolbóc
Kelcse (Nová Kelča, SK; Keltse; Keltsensis) 114, 125, 127, **205**
Kelecsény 1. (→Nyárádkelecsény, SK; Keletsény) 253, **288**
Kelecsény 2. (→Zemplénújfalu, SK; Kelecsen, Kelecseny, Keletsen) 123, 180, **190**, 253
 Kelembér *v.* Klemberk
Kelemenfalva (Климовиця, UA) **340**
 Kelemes, Kelemet *v.* Kellemes
 Kelen *v.* Klenova
 Keleti járás *v.* Tapolyi járás
Kellemes (Lubotice; SK; Kelemes, Kelemet) 51, 85, **88**
 Keltse, Keltsensis *v.* Kelcse
Kemence (Кам'яниця, UA; Ókemence, Kemencze) **271**
Kemend (*a.*; →Kemendollár, H) 140
Kende (Kendice, SK; Kendi) **88**
Kendereske (Коноплівці, UA) **340**
Kendős (*coll. vin. prope Tokaj, H*; Kendös) 164
 Kenézpatak *v.* Feketepatak 1.
Kerecseny (Tiszakerecseny, H; Keretseny) **358**
Keréknemigy (*coll. vin. prope Mezőzombor, H*; Kereknemigy) 159
Kereknye (Коритняни, UA; Keregen, Keregeny) 259, **276–277**
Kerekrét (Okružle, SK; Kerékkéth, Kerékreth, Kerékréth, Keréthkét) 44, 47 90, **93**
Kerekréti-völgy (*val.*; SK; Kerékrétensis vallis) **44**
Kerepec 1. (*praed.* →Alsókerepec; Нижній Коропець, UA; Kerepetz) 345
Kerepec 2. (*r.*; Kerepecz) 340, 345
Kereplye (Kravany, SK) **192**
 Keresd Fő *v.* Körösfő
Kerész (Krisov; →Mokcsamogyorós, SK) **284**
Kereszt (Kristy, SK) **286**
Keresztes (Chmelov, SK; Komlóskeresztes, Komlós-Keresztes) 44, 51, 92
 Keresztur, Keresztúr, Kereszturiensis *v.* Bodrogkeresztúr
 Kerkrét *v.* Kerekrét
 Kertvélyes *v.* Felsőörtvélyes
Keskenyág (*coll. vin. prope Tokaj, H*; Keskenyag) 165
Késmárk (Kežmarok, SK; Kaismarkensis, Kaiszmarkensis, Kesmarkinum) 61, 77, 145, 147
Kesznyéten (H; Kesznyeten, Kesznyétensis) 121, 122, **154**
 Ketzer de Lipócz *v.* Kecerlipóc
 Ketzer Palvágás *v.* Kecerpálvágása
 Ketzer Poklyen /Pöklyen *v.* Kecerpeklény
 Ketzer *v.* Kecer
Ketzer-uradalom völgye (*val.*; *prope Kecerpeklény, SK*; vallis Bonorum Kecerianorum) **43**
 Kežmarok *v.* Késmárk

- Kicsorna** (Кічерний, UA; Nagycserjés) **337**
Kiesvölgy *v.* Lubnya
- Kigyós** (Кідьош, UA; Kigyós) 316, **342**
Kijó *v.* Kió
- Kincses** (*praed. prope Gerenda, SK; Kintsés*) 190
Kincshomok *v.* Homok
Kintsés *v.* Kincses
- Kió** (*praed. prope Alsókörtvélyes, SK; Kiovensis, Kijó*) 215, 333
Kiralma *v.* Királymál
Király Kút *v.* Királykút
Királyfiszállás *v.* Szolocsina
- Királyhegy 1.** (*coll. vin. prope Sárosatak, H; Király-hegy, Király hegy*) 142, 143
- Királyhegy 2.** (*coll. vin. prope Mád, H; Királyhegy*) 159
Király-hegy *v.* Királyhegy 1.
Királyhegy *v.* Piskoróc
- Királyhelme**c (Kráľovský Chlmeč, SK; Helmečzenis, Helmečzinus, Helmečzius, Királyhelmečzinus, Király Helmečz /Helymečz, Királyi Helmečz) 102, 110, 117, 128, **174–175**, 190
Királyhelmečzinus, Király /Királyi Helmečz /Helymečz *v.* Királyhelmeč
- Királykút** (*fons salubris prope Mád, H; Király Kút*) 158
- Királymál** (*coll. vin. prope Tarcal, H; Király Gál, Királygát, Kiralma*) 160
Kis Azar, Kis-Azar *v.* Kisazar
Kis Bari, Kis-Bari *v.* Kisbári
Kis Bodrog *v.* Bodrogcsa
Kis Cseb, Kis-Cseb *v.* Kiscseb
Kis Cseke, Kis-Czeke *v.* Kisceke
Kis Domasa, Kis-Domasa *v.* Kisdomása
Kis Geres, Kis Géres, Kis-Géres *v.* Kisgéres
Kis Hangás *v.* Hangács
Kis hegy *v.* Kishegy
Kis Kemencz *v.* Kiskemence
Kis Kovesd, Kis Követsd *v.* Kiskövesd
Kis Kút *v.* Kiskút
Kis Mezes mál *v.* Kismézesmál
Kis Patak, Kis Patakiensis, Kis-Patak *v.* Kispatak
Kis Ráth *v.* Kistrát
Kis Roszvagy, Kis-Roszvagy *v.* Kisrosvágy
Kis Ruzska, Kis-Ruzska *v.* Kiszuzska
Kis Szelmencz *v.* Kiszszelmenc
Kis Szilva *v.* Kiszszilva
Kis Tárkány, Kis-Tarkany *v.* Kistárkány
Kis Tséts, Kis-Tséts *v.* Kiscsécs
Kis Turicza *v.* Kisturica
Kis Ujlak *v.* Kisújlak
Kis Zalacska *v.* Kiszalacska
Kis Zavicsko *v.* Kiszaricsó
- Kisábránka 1.** (СМОЛОГОВИЦЯ, UA; Kiss-Abranka) **340**
- Kisábránka 2.** (→Ábránka; Абранка, UA; Kiss-Abranka) 314, **336**
- Kisalmás** (Залужжя, UA; Beregkisalmás, Kiss-Almás) **342**, 359
Kisanna *v.* Hankovica
- Kisasszony-erdő** (*s. prope Beregdaróc, H; Kiss-asszony*) 356
- Kisazar** (Malé Ozorovce, SK; Azariensis, Kis Azar, Kis-Azar) **190**
- Kisbajusz** (*coll. vin. prope Tarcal, H; Kisbajus*) 160
- Kisbári** (→Bári, SK; Bari, Kis Bari, Kis-Bari) 117, **181**
- Kisbégány** (Мала Бийгань, UA; Kiss-Bégány) **345**
- Kisbelebele** (Клочки, UA; Lakatosfalva, Kiss-Belebele) **335**; *v. e.* Klocskófalva
- Kisberezna** (Малий Березний, UA; Kiss Berezna, Kis-Berezna) 252, **272**
- Kisbisztra** (→Dombostelek; Плоске, UA; Kiss-Bisztra) **336**
Kisbosnya *v.* Bosnica
- Kisbrestzó** (→Ormód; Брестів, UA; Kiss-Brestzó) **340**
- Kisbreznica** (Breznička, SK; Kisberzsenye, Kis-Breznicska) **207**
- Kisceke** (*coll. vin. prope Tarcal, H; Kis Cseke, Kis Czeke*)
- Kiscigánd** (→Cigánd, H; Kis Czigand) **177–178**
- Kiscseb** (→Nagycseb, SK; Kis Cseb, Kis-Cseb) **211**
- Kiscsécs** (H; Kis Tséts, Kis-csécs, Kis-Tséts, Posa Kis-Tséts) 122, **154**
Kiscserjés *v.* Egreske
Kisderencs *v.* Dricsna 2. *v. e.* Vladicsa
Kisdobra *v.* Dobra 1.
- Kisdobrony** (Мала Добронь, UA; Kiss Dobrony) **345**
- Kisdomása** (Malá Domaša, SK; Domasiensis, Kis Domasa, Kis-Domasa) 125, 128, **205–206**, 218
- Kisfalu** (→Družstevná pri Hornáde; SK; Sároskisfalu, Malá Vieska, Kis-Falu) **86**
- Kisfalud 1.** (Сільце, UA; Beregkisfalud, Kiss-falud) 315, **342**, 359
- Kisfalud 2.** (Bodrogkisfalud, H; Kisfaludiensis, Kisfaludium) 116, 123, 126, 165, **166**
- Kisfalud 3.** (*praed. prope Kolcsmező, SK*) 126, 214
- Kisgejőc** (Малі Геївці, UA; Kis-Gejőcz) **276**
Kis-Gejőcz *v.* Kisgejőc
Kisgereblyés *v.* Hrabórosztoka
- Kisgéres** (Malý Horeš, SK; Géres, Kis Geres, Kis Géres, Kis-Géres) 99, 107, 122, **171**, 174, 175
Kisgézseny *v.* Hazsin
- Kisgút** (→Gút; Гут, UA; Kiss-Gúth) **345**
Kisgyertyános *v.* Oroszhrabóc
Kisharangláb *v.* Harangláb
Kishárs *v.* Kis-Lipnik
- Kishegy** (*coll. vin. prope Mád, H; Kis hegy*) 159
Kishely *v.* Mesztyizskó
- Kis-Hernád** (*r.*; Barsonos, Barsonyos) 122, 153
Kishídvég *v.* Paszika 1.
- Kiskapos** (→Nagykapos; SK; Malé Kapušany, Kis Kapos, Kiss Kapos, Kiss-Kapos, Kis-Kaposs) 174, 253, **288**

- Kiskarna *v.* Karna
Kiskemence (Kamienka, SK; Kis Kemencz, Kis-Kemen-tze) 124, **228**
 Kiskereszt *v.* Krizse
 Kiskohány *v.* Kohány 1.
 Kiskolon *v.* Kolonica
 Kiskökény *v.* Kökény
Kiskövesd (Malý Kamenec, SK; Kis Kovesd, Kis Kö-vetsd, Kövesd 2., Kövesdiensis, Kövesd minus) 117, 128, **170–171**
Kiskút (*fons salubris prope Mád, H*; Kis Kút) 158
Kisladna (Malá Lodina, SK; Kis Ladna) **86**, *v. e.* Rusin
 Kisladna *v. e.* Rusin
 Kislécfalva *v.* Lécfalva
Kis-Lipník (Malý Lipník, SK; Kishárs, Lipník) 44, **77**
Kislohó (→Beregszőlős; Лохово, UA; Kiss-Lohó) **344**
Kislónya (→Lónya, H; Kiss-Lónya) **355**
Kislucska (Kisrétfalu; Новоселиця, UA; Kiss-Lucska) **340**
Kismartinka (Mártonka; Мала Мартинка, UA; Kiss-Martinka) **336**
Kismelnicsna (→Kispálos, UA; Melnicsna) **336**
Kismézesmál (*coll. vin. prope Tokaj, H*; Kis Mezes mál) 164
 Kismihály *v.* Mihályó
Kismogyorós (Микулівці, UA; Kiss-Mogyorós) **344**
Kismondolás (*coll. vin. prope Tarcal, H*; Kismondolas) 160
Kismuzsaly (*pagus desertus prope Nagymuzsaly, UA*; Kiss-Muzsáj) 342
 Kisortovány *v.* Porubka 2.
 Kisökrös *v.* Tótvolova
Kisösze (*coll. vin. prope Tokaj, H*; Kis-ösze) 164
 Kispálos *v.* Pavlova *v. e.* Kismelnicsna
Kispásztély (Пастілки, UA; Kis-Pasztély) **272**
Kispatak (→Sárospatak, H; Kis Patak, Kis Patakiensis, Kis-Patak, Patakinus minus) 122, 141, 143, 144, **145**, 168
 Kispereszlő *v.* Priszlop
 Kispolány *v.* Sztropkópolena
 Kispolány *v.* Sztropkó-Polena
Kisráska (Malé Raškovce, SK; Kis-Ráska) **212**
Kisrát (→Rát, UA; Kis-Ráth, Kiss Ráthiensis) **277**, 280
 Kisrétfalu *v.* Kislucska
Kisrosztoka (→Alsóhatárszeg; Розтока, UA; K.-Rosz-toka) **337**
Kisrosvágy (H; Kis Roszvágy, Kis-Roszvágy, Roszvágy) 122, **175**
Kisruszka (→Újruszka, SK; Kis Ruszka, Kis-Ruszka) **190**
 Kiss Almás, Kiss-Almás *v.* Kisalmás
 Kiss Berezna *v.* Kisberezna
 Kiss Dobróny *v.* Kisdobrony
 Kiss Kapos *v.* Kiskapos
 Kiss Ráthiensis *v.* Kisrát
 Kiss Szelmentz *v.* Kisszelmenc
 Kiss-Abranka *v.* Kisábránka 1., Kisábránka 2.
 Kissarkad *v.* Sarkad 1.
Kissáros (Malý Šariš, SK; Kis-Sáros) **70**, **85**, **88**
 Kiss-asszony *v.* Kisasszony-erdő
 Kiss-Bégány *v.* Kisbégány
 Kiss-Belebele *v.* Kisbelebele
 Kiss-Bisztra *v.* Kisbisztra
 Kiss-Bresztó *v.* Kisbresztó
 Kiss-falud *v.* Kisfalud 1.
 Kiss-Gúth *v.* Kisgút
 Kiss-Kapos *v.* Kiskapos
 Kiss-Lohó *v.* Kislohó
 Kiss-Lónya *v.* Kislónya
 Kiss-Lucska *v.* Kislucska
 Kiss-Martinka *v.* Kismartinka
 Kiss-Mogyorós *v.* Kismogyorós
 Kiss-Muzsáj *v.* Kismuzsaly
 Kiss-Tibava *v.* Kistibava
 Kis-Szeben *v.* Kisszeben
 Kis-Szeretva *v.* Kisszeretva
Kistárkány (Malé Trakany, SK; Kis Tárkány, Kis-Tarkany, Tarkanum, Tarkany) 121, 122, 139, 176, **177**
Kistemető (*coll. vin. prope Tarcal, H*; Kistemeto) 160
Kistibava (→Havasalja; Тибава, UA; Kiss-Tibava) **336**
 Kistopolya *v.* Topolya
Kistoronya (Malá Trňa, SK; Kis-Tornya, Torony, Toro-nyiensis) 117, 128, **181**
 Kistölgyes *v.* Dubrava
Kistorica (Турички, UA; Kisturjaszög, Kis Turicza) **274**
Kisújlak (→Szomotor; Nová Vieska pri Bodrogu, SK; Kis Újlak) **172**
Kisváradi (*coll. vin. prope Tarcal, H*; Kisvaradi) 160
 Kisverbóc *v.* Verbóc
Kisvilmány (*coll. vin. prope Mád, H*; Kisvilman) 159
Kisvitéz (Ovčie, SK; Kis-Vitéz) **78**
 Kisvölgy *v.* Krislóc
Kiszalacska (→Zalacska, SK; Kis Zalacska) **282**
Kiszaricsó (→Zaricsó, UA; Kis Zavicsko, Zavitsko mi-nus) **272**
 Kisszabados *v.* Oroszvolva
Kisszeben (Sabinov, SK; Cibiniensis, Cibinium, Cibini-um minus, Cibinum, Kis-Szeben, Szabinow, Szeben, Zeben) 24, 27, 29, 34, 37, 38, 40, 45, 47, 49, 50, 55, **62–67**, 70, 71, 75, 80, 83
Kisszelmenc (Малі Селменці, UA; Kis Szelmentz, Kiss Szelmentz) 253, **288**
Kisszeretva (Stretavka, SK; Kis-Szeretva, Kiss Szeretva) 252, **285**
Kisszilva (Malý Slivník, SK; Kis Szilva) **73**
 Kisszolyva *v.* Szkotarszka *v. e.* Szvalovka
Kiszte (Kysta, SK) 117, **189**
Klacsanó (Клячаново, UA; Klatsanó) **345**

- Klastromalja** (→Munkács, UA; Klastrom-Allya, Pudmanasztir) 298, 306, **338**
- Klastromfalva** (Гандеровиця, UA) **340**
Klatsanó *v.* Klacsanó
- Klazány** (Klazdan, SK; Klazan, Klazán) **214**
- Klemberk** (Klenov, SK; Kelembér, Klemberg) **86**
Klenov *v.* Klemberk
- Klenova** (Klenová, SK; Kelen) **227**
- Klimesc** (Климець, UA; Klimetz) 332, 359
Klin nad Bodrogom *v.* Szög
- Klokocsó** (Klokočov, SK; Hajagos, Klokócsó) **281**
Klotskofalva *v.* Klucskófalva
- Klucsárka** (Ключарки, UA; Várkulcsa, Klutsarka, Klutsárka) 319, **344**
- Klucskófalva** (→Lakatosfalva, UA; Klotskofalva) **335**
- Klusó** (Kľušov, SK; Kolossó, Klus, Klusdorf, Klusso, Klussov, Nicolai Villa) 50, 72
Klusoviensis *v.* Kolossó-völgy
Klutsarka, Klutsárka *v.* Klucsárka
- Knyahina** (Княгиня, UA; Csillagfalva) **273**
- Kobulnica** (Kobylnice, SK; Kabalás, Kobulnicz) **199**
Kobuly *v.* Lófalva
Kobylnice *v.* Kobulnica
Kobyly *v.* Lófalva
Kochanovce *v.* Kohány 1., Kohány 2.
Kochanovce, Kochanócz *v.* Kohanócz
- Kochnya Allya** (*praed. prope Úszfalva, SK*) 73
- Kockaszállítás** (Косино, UA; Kotzka Szállítás) **335**
- Kocság** (*coll. vin. prope Tokaj, H; Kotsag, Kótság*) 160, 164
- Kohanóc** (Kochanovce, SK; Felsőkohány, Kochanocz, Kochanócz) 124, **223**
- Kohány 1.** (Kochanovce, SK; Kiskohány, Kohany) 44, **91**
- Kohány 2.** (→Gálszécs; Kochanovce, SK) **191**
Kojatice *v.* Kajáta
Kokošovce *v.* Kakasfalva
- Kolbása** (Brezina, SK) **182**
- Kolbaszó** (Kolbasov, SK; Végaszó, Kolbász) **227**
- Kolbóc** (Kolbovce, SK; Köves, Kelbócz, Kulbócz) **206**
- Kolchosszúmező** (Dlhé Klčovo, SK; Kolcsmező, Kats-hosszúmező, Kuts-hosszúmező) 126, **214**
- Kolibabóc** (Kolibabovce, SK; Bölcsös, Kolibabócz) **280**
Kolinicz *v.* Kolonica
Kollát-Helymec, Kollár-helymetziensis *v.* Helmec
- Kolonica** (Kolonica, SK; Kiskolon, Kolinicz, Kolonicza) 124, **227**
Kolossó *v.* Klusó
- Kolossó-völgy** (*val.*; SK; Klusoviensis vallis) **43**
- Kolozsvár** (Cluj-Napoca, RO; Kolosvár) 331
Koltsin *v.* Kölcsey
- Koma** (*pagus prope Sztropkópolena et Havaj, SK*) 45
Komárany *v.* Komoróc
- Komaróc** (Komárov, SK; Felsőkomaróc) 90, **93**
Komárocvé *v.* Szobránckomoróc
- Komárom** (H; Komarno, SK; Comaromiensis) 201
- Komárom vármegye /County** (Comaromiensis Provincia) 11, 15, 140, 295, 303
- Komlós 1.** (Chmeľovec, SK; Tapolykomlós, Komlos) 46, 51, **92**
- Komlós 2.** (Хмільник, UA; Komlossiensis, Komlósi uradalom /estate /dominium) 298, 306, 321, 339, **342**
- Komonya** (*praed. prope Dubróka, SK*) 211
- Komoróc** (Alsókomaróc; Komárany, SK; Komorocz) 125, **198**, 199
Komorótz *v.* Szobránckomoróc
- Koncháza** (Концово, UA; Kontzháza) **277**
- Konstantinápoly** (İstanbul, TK; Isztambul, Constantinopolis) 332, *v. e.* Galata
Kontzháza *v.* Koncháza
Koňuš *v.* Konyus
- Konyus** (Koňuš, SK; Konyusiensis; Unglovasd) 255, **280**
Kopár *v.* Roszos
- Kopasztető** (*m.*; H) 116
- Koporos** (*coll. vin. prope Mezőzombor, H; Köporos*) 159, 160
Koprivnica *v.* Kaproncza
Korcsova *v.* Karcsva
Korláthelmec *v.* Helmec
- Koromla** (Koromla, SK; Koromlak, Koroculyaiensis, Koromlya, Koromlyaiensis) 255, **280**
- Korompa** (Krompachy, SK; Krompach) 78
Korunková *v.* Pucák
- Kosaróc** (Košarovce, SK; Kosárvágása, Kosároč, Kossarovecz) 124, **208**
Kosároč, Kosárvágása *v.* Kosaróc
Košarovce *v.* Kosaróc
Koschkoczium *v.* Koskóc
Košice *v.* Kassa
- Koskóc** (Koškovce, SK; Koschkoczium, Koskócz) 123, **223**
Kossarovecz *v.* Kosaróc
Kostolany nad Hornádom *v.* Szentistván
Koszegh *v.* Kőszeg
- Kosztolány** (→Kecer, SK; Kecerovské Kostolany, Kosztolyan) **87**
- Kosztrina** (Csontos; Кострино, UA) **273**
- Kosztovapásztély** (Костева Пастіль, UA; Nagypásztély, Kosztyova Pasztély) **272**
- Kotilnica** (Котельниця, UA; Katlanfalu, Kotilnicza) **337**
Kotropécz *v.* Felsőschönborn
Kotsag, Kótság *v.* Kocság
Kotso Hoszszúmező *v.* Izbugyahosszúmező
Kotzka Szállítás *v.* Kockaszállítás
- Kovácsó** (Kvasove, UA; Kvászovo) 314, **342–343**
- Kovácsói-hegyek** (*m.*; Kovaszoiensis montes) **311**
- Kozma** (Kuzmice, SK) **182**
Kožuchov *v.* Kazsó
- Kőbánya** (*coll. vin. prope Tarcal, H; Köbanya*) 160
- Köblér** (Киблярі, UA; Kübler, Kübler) **275**

- Kőhegy *v.* Steinberg
Kökény (Trnkov, SK; Kiskökény) 91
Kölcseány (Кольчино, UA; Koltsin) 335, *v. e.* Szelesztó
Köln (D; Colonia) 51
Kölső Bóts *v.* Külsőbócs
Köporos *v.* Kororos
Köröm (H; Körem, Köremiensis) 122, 153–154
Körösfő (Okružná, SK; Kiskörösfő, Keresd Fő; Körös Fő) 89
Körtvélyes, Körtvélyés *v.* Alsókörtvélyes
Kőszeg (*a.*; Kysak, SK; Sároskőszeg, Koszegh, Kőszegh, Kőszögh, Kőszegh) 25, 28, 35, 39, 45, 51 84
Kőtelep *v.* Kruzslyó
Kövágó 1. (*coll. vin. prope Mád, H;* Kövago, Kövágó) 148, 159
Kövágó 2. (*coll. vin. prope Bodrogekereztúr, H;* Kövágó) 166
Kövágó *v.* Kővágó
Kővágó *v.* Poruba 1.
Köves (*coll. vin. prope Mád, H*) 159
Köves *v.* Kolbóc
Kövesd 1. (Кам'янськ, UA; Beregkövesd) 342
Kövesd 2. *v.* Kiskövesd, Nagykövesd
Kövesd maius *v.* Nagykövesd
Kövesd minus *v.* Kiskövesd
Kövesdi-hegy (*m.*; mons Kövesdinus) 113, 117
Köveshegy (*coll. vin. prope Tállya, H;* Kövecshegy) 148
Közephegy (*coll. vin. prope Mád, H;* Közephegy) 159
Közepsőcsebény (→Csebény, SK; Nižné Čabiny, Cseben, Közepső-Csebenye, Olsava) 123, 224
Kračúnovce *v.* Karácsonmező
Krajna (*reg.*; SK) 98, 101, 106, 109, 135
Krajnamartinka (Крайня Мартинка, UA; Végmártonka) 340
Královský Chlmec *v.* Királyhelmec
Kraska (→Kraskarebrény, SK; Kraszka) 285
Kraskarebrény *v.* Kraska, Rebrény
Krásna Lúka *v.* Semviz
Krásna nad Hornádom *v.* Széplak
Krásnovce *v.* Krasznóc
Krásny Brod *v.* Krasznyibrod
Krasznaterebes *v.* Tőketerebes 2.
Krasznibrod (Krásny Brod, SK; Laborcrév, Krasznij Brid, Kraszny-Brod, Krasznobrod) 103, 112, 123, 135, 224
Krasznóc (Krásnovce, SK; Krasznocz, Krasznócz) 124, 139, 210
Kravany *v.* Kereplye
Křava *v.* Karcsva
Kréta (*i.*; Κρήτη, GR; Cretensis) 163
Kricze *v.* Krizse
Krise *v.* Krizse
Krislóc (Krišľovce, SK; Kiszölgy, Krislylóc) 206
Krisov *v.* Kerész
Krišovská Liesková *v.* Mogyorós
Kristy *v.* Kereszt
Kriva *v.* Ulicskriva
Krivány (Krivany, SK) 72, 76
Krive (Krivé, SK; Sárosgörbény, Kriva) 72
Krive 2. *v.* Tótkriva
Krivostyán (→Őrmező, SK; Krivošťany, Krivostyan, Krivostyaniensis) 124, 128, 216, 229
Krivostyáni-hegy (*m.*; SK; mons Krivostyán) 113, 117
Križe *v.* Krizse
Krizovjani, Krížovany *v.* Szentkereszt 1.
Krizse (Križe, SK; Kiskereszt, Kricze, Krise) 72
Krompach, Krompachy *v.* Korompa
Kručov *v.* Oroszkruccsó
Krucsó (Vyšný Kručov, SK; Krutsó) 91
Kruslo *v.* Kruzslyó
Kruccsó *v.* Krucsó
Krutso *v.* Magyarkrucsó, Oroszkruccsó
Kruzslyó (Kőtelep; Kružlov, SK; Kruslo) 72
Kucany *v.* Nespest *v. e.* Abara
Kučín *v.* Kucsín
Kucsín (Kučín, SK; Felsőköcsény, Kutsény, Kutsin) 46, 126, 214
Kucsova (Кучава, UA; Németkucsova, Kutsova) 319, 340
Kuková *v.* Kükömező
Kulbócz *v.* Kolbóc
Kunhegy (*coll. vin. prope Tokaj, H*) 164
Kuppony (→Hór, SK; Kuppon) 103, 111, 126, 213
Kurima (*o.*; Kurima, SK; Kurimia) 24, 29, 34, 39, 46, 90
Kusín *v.* Kuszin
Kuska (*a.?* H? SK?) 268
Kustánfalva (Куштановиця, UA; Kustanovicza) 340
Kuszin (Kusín, SK; Harapás, Huszin) 281
Kutpatka (*coll. vin. prope Tolcsva, H*) 146
Kutsény *v.* Kucsín
Kuts-hosszszu-mező *v.* Kolcshosszúmező
Kutsin *v.* Kucsín
Kutsova *v.* Kucsova
Kuzmice *v.* Kozma
Kuzmina (Кузьмино, UA; Beregszilvás) 345
Kuzsu *v.* Kazsó
Kübler *v.* Köblér
Kübler *v.* Kübler
Kükömező (Kuková, SK; Kakemező, Kükömező) 44, 92
Kükömezői-völgy (*val.*; SK; Kükömezőiensis vallis) 44
Külsőbócs (→Bócs, H; Kölső Bóts) 153
Kvačany *v.* Kvacány
Kvacány (Kvačany, SK; Kacsány, Kvatsan, Kwaczány) 86
Kvakóc (Kvakovce, SK; Nagykópatak, Quakócz, Quákótz) 198
Kvászovo *v.* Kovászó
Kvatsan *v.* Kvacány
Kwaczány *v.* Kvacány

- Kysak *v.* Kószeg
 Kysta *v.* Kiszte
 Labócz *v.* Lubóc
Laborc (*r.*; Laborcz, Laborcza, Laborczá) 44, 113, 114, 117, 118, 121, **123–124**, 126, 188, 208–212, 214, 217, 220, 223–225, 228, 229, 249, 252, **253**, 269, 282, 283, 285, 288
 Laborcfő *v.* Habura
 Laborcmező *v.* Izbugyahosszúmező
 Laborcradvány *v.* Horbokradvány
 Laborcrév *v.* Krasznibrod
Laborczvolya (Voľa, SK; Laborcfalva, Volya) 124, 210, **215**, 216
 Laborcszög *v.* Sztranyán
Láca (→Lácacséke, H; Látza) **175**
 Lácacséke *v.* Cséke, Láca
 Lacskotzum *v.* Laskóc
Lád (Sajólád, H; Ladensis, Ladiensis) 153, 159
Láda (Lada, SK) 44, 51, **90**, 91
 Ladamóc *v.* Ladmóc
Ladány (Tiszaladány, H; Ladany) 122
 Ladensis, Ladiensis *v.* Lád
 Ladicskocz *v.* Felsőladiskóc
Ladmóc (Ladmocce, SK; Ladamóc, Ladmoc, Ladmoczensis, Lotsmoi) 117, 122, 128, **181**
Ladomér 1. (Ladomirov, SK; Ladomer) 44, 90, **93**
Ladomér 2. (Ladomirov, SK) **227**
Lagnó (Legnava, SK; Hosszúvágás, Lagno) **77**
 Laitrom *v.* Lajtrom
Lajos (*coll. vin. prope Mezőzombor, H*) 159, 160
Lajtrom (*coll. vin. prope Tárca, H; Laitrom, Lajstrom*) 160
Lakárd (Lekarovce, SK; Lakárt) 237, 246, **285–286**
 Lakatosfalva *v.* Kisbelebele, *v. e.* Klucskófalva
 Laks *v.* Lask
 Lámpértháza *v.* Beregszász
 Lanartov *v.* Lénártó
Lang (*s.*; H) 123
Lapispatak (Ploské, SK; Lapis Patak, Lapis Pataka, Lapispataka) 45, 84, **87**
Lapos (Lapúchov, SK) **91**
 Lapúchov *v.* Lapos
 Lascov *v.* Lászó
Lask (Laškovce, SK; Laks) 124, **211**
Laskóc (→Homonna; SK; Laskovce, Lacskotzum, Laskócz) 124, **228**
 Lastomír *v.* Lasztomér
 Lastovce *v.* Lasztóc
 Laszczo *v.* Lászó
Lászó (Lascov, SK; Laszczo, Lászcso) 46, **92**
Lasztóc (Lastovce, SK; Lasztocz, Lasztócz) 126, **182**
Lasztomér (Lastomír, SK; Lasztomer) 124, **210**
Latorca (*r.*; Latorcza, Latoricza, Latortza) 44, 113, 114, 120, **123**, 126, 168, 172, 176, 249, 250, **252–253**, 269, 271, 275–277, 283, 285, 287, 288, 297, 298, 305, 306, 309, 313, **314**, 315, 324–329, 331, 333, 335–338, 344
 Latorcafő *v.* Laturka
Laturka (Латірка, UA; Latorcafő, Latoryka) 314, **337**
 Látza *v.* Láca
 Latoryka *v.* Laturka
Lauka (Лавки, UA; Lóka) 326
Láz (Великі Лази, UA; Nagyláz, Laz, Láziensis) 255, **276**, 359
Lázárpatak (→Felsőverecke, UA; Lazar-Patak) **337**
 Lazi *v.* Timsor
Lázony (Ložín, SK; Lázon) **213**
Leányfalva (Лалове, UA; Beregleányfalva, Nagy-Leányfalva) **340**, 359
Leányvár (Révleányvár, H; Leanyvar, Leanyvár) 121, 122, **177**
 Leanyvar, Leanyvár *v.* Leányvár
Lécfalva (Лецовиця, UA; Kislécfalva, Lecz falva) **340**, *v. e.* Csolánfalva
 Lecz falva *v.* Lécfalva
Legenye (Luhyňa, SK) **182**
 Legnava *v.* Lagnó
Legyesbénye (H; Bénye; Legyes Bény, Legyes-Bénye) 151, **155–156**
Lehóc (Ляхівці, UA; Lehocziensis, Lehótz) 255, **275**
 Lehocziensis *v.* Lehóc
 Lekarovce *v.* Lakárd
Lekesovka (*m.*) 326
Lelesz (*o.*; Leles, SK; Lelesziensis, Leleszium) 85, 102, 110, 112, 123, 167, 168, 171, 172, **173–174**, 175, 176, 237, 245, 259, 268, 284, 286, 288, 290, 348, 350, 358, *v. e.* Karonya
Lemes (Lemešany, SK) 84, **87**
Lénártó (Lanartov, SK; Lenárd-Vágás, Lenarthvagas, Lenhardovcze, Lenarth) 43, 46, 52, **72**
Lengyelország (Poland, Polonia, Polonicus, Polish) 24, 26–28, 34, 36, 37, 39, 41–45, 47, 52, 56, 60–62, 65, 66, 72–74, 76, 77, 80, 83, 89, 90, 93, 101, 110, 114, 115, 118, 119, 137, 178, 179, 195, 200, 205, 208, 218, 224–226, 236, 244, 250–252, 256, 257, 262, 263, 273, 290, 324, 328, 332–334, 337
 Lenhardovcze *v.* Lénártó
 Lesíček *v.* Erdőske
 Lesné *v.* Leszna
Leszkóc (Lieskovec, SK; Mogyorósfalu, Leszkocz, Leszkólcz) 125, **216**
Leszna (Lesné, SK; Lesznje, Lesznye) 210, **215**
 Letsérd, Letsérd *v.* Licsérd
 Leuchovia, Leucsoviensis, Leuschoviensis, Leutschovia, Leutsoviensis, Levoča *v.* Lőcse
 Ličartovce *v.* Licsérd
Licsérd (Ličartovce SK; Letsérd, Licsért; Litsérd, Letsérd) 84, **87**, 88

- Lieskovec *v.* Leszkóc
 Ligetes *v.* Luch
 Lipany *v.* Héthárs
 Lipnani *v.* Héthárs
 Lipnik *v.* Kis-Lipnik
Lipóc (Липовець, UA; Hárs, Lipótz) **274**
Lipóci-forrás (*fons prope Kecerlipóc*; SK; Lipoczensis) **47**
Lipócz (Lipovce, SK; Szinyelicpóc, Lipocz) **78**
 Lipocz, Lipócz, Lipoczensis, Lipócz *v.* Kecerlipóc
 Lipocz, Lipovce *v.* Szinyelicpóc
Liptó vármegye /County (Liptoviensis Comitatus /Provincia, Lyptoviensis) 53, 54, 139, 140, 196, 251
Liszka (*o.*; Olaszliszka, H; Liszkensis) 44, 102, 110, 116, 123, 128, 145–147, 163, **167**
 Lithuania, Lithvania *v.* Litvánia
Litinye (Lutina, SK; Litinyensis) 43, **71**
 Litinyensis *v.* Henyigi-völgy
 Litsert *v.* Licsérd
Litvánia (LT; Lithuania, Lithvania) 297, 306, 329, 330
Livó (Livov, SK; Kavicsos, Livo) 72
 Ljubotin *v.* Lubotény
Lófalva (Lófalva; Kobyly, SK; Kobuly, Lofalva) 72
 Lóka *v.* Lauka
 Lombos *v.* Brusztópatak
Lomna (Lomné, SK) 125, **199**, 205
Long (Lužany pri Topli, SK; Longh) 51, **92**
 Lónya *v.* Kislónya, Nagylónya
 Lorraine *v.* Lotaringia
Lotaringia (*reg.*; Lorraine, F; Lotharingia) 53
 Lotsmoi *v.* Ladmóc
 Lower municipality *v.* Alsó járás
 Ložín *v.* Lázony
Lőcse (Levoča, SK; Leuchovia, Leucsoviensis, Leuschoviensis, Leutschovia, Leutsoviensis) 58, 78, 80, 83, 147, 149, 167
 Lőrincvágása *v.* Vavrinc
 Lubicsa, Lubischa *v.* Lybisse
 Lubiša *v.* Lybisse
Lubló (*a.*; Lubovniansky hrad, SK; Lublyó) 77
Lubnya (Лубня, UA; Kiesvölgy, Lyubna) **273**
Lubóc (Lubovec, SK; Labócz, Orosz Lubóc) 84, **87**, *v. e.* Oroszpeklény, Pillerpeklén
Lubotény (Lubotín, SK; Ljubotin) 76
 Lubotice *v.* Kellemes
 Lubotín *v.* Lubotény
 Lubovec *v.* Lubóc
 Lubovniansky hrad *v.* Lubló
Luch (Луг, UA; Ligetes) **273**
 Lúčka, Lucska *v.* Tapli-Lucska
 Lúčky *v.* Lucska
Lucska (Lúčky, SK; Vámoslucska, Lutska) **283**
 Luhyňa *v.* Legenye
Luka (Bodroghalom, H) 122, **168–169**
 Lukácsi *v.* Lukacsóc
Lukacsóc (Lukačovce, SK; Lukácsi, Lukacsovecz, Lukatsotsium, Lukatsócz) 124, **218**
Lukavicza (*r.*; Lukaviczensis) 43, **46**
Lukó (Lukov, SK; Luko) 72, *v. e.* Venecia
 Luko, Lukov *v.* Lukó
Lukóc (*praed. prope Morva*, SK; Lukocz) 215
Lukova (ЛукОВО, UA) **341**
Lupi (*m.*) 134, 135, 218
 Lutina *v.* Litinye
 Lutska *v.* Lucska, Tapli-Lucska
 Lútz *v.* Alsólúc
 Lužany pri Topli *v.* Long
Lybisse (Lubiša, SK; Szerelmes, Lubicsa, Lubischa) 123, **223**
 Lynta *v.* Lyuta-patak
 Lyptoviensis *v.* Liptó vármegye /County
 Lyubna *v.* Lubnya
Lyuta (Люта, UA; Havasköz) **273**
Lyuta-patak (*r.*; Linta, Lynta) 249, 252, **253**, 272
 Macza *v.* Malca
Macskakő (*a.*; SK; Matskakö, Matskakó) 28, 39, **86**, 89
Macsola (Мочола, UA; Matsola) **356**
Mád (*o.*; H; Mad, Mada, Madany, Madensis) 102, 110, 116, 128, 147, 148, 156, **158–159**, 160–163, 165, 167
 Magas *v.* Viszoka 1.
Magas-hegy 1. (*coll. vin. prope Bodrogolaszi*, H; Magos-hegy) 145
Magas-hegy 2. (*coll. vin. prope Sátoraljaiújhely*, H; Magos-hegy) 180
 Magasrév *v.* Viszoka 2.
 Magoshegy *v.* Magas-hegy 1., 2.
 Magura *v.* Steinberg
Magyarfalu (*pagus desertus inter Somos et Somosújfalu*; SK; Ujfalu) 29, 39, **88**
Magyarizsép (Nižný Žipov, SK; Isep, Magyar Isip) 123, **183**
Magyarjakabfalva (Jakubovany, SK; Jakabfalva, Jakubowjani, Magyar Jakabfalva) **71**
Magyarjesztreb (Zemplínske Jastrabie, SK; Magyarsas, Magyar Iesztreb) **188–189**
 Magyarkapronca *v.* Kaproncza
Magyarkrucsó (Nižný Kručov, SK; Krutso, Magyar-Krútsó, Mikrucso) 125, 139, **198**
 Magyarmocsár *v.* Mocsár 1.; *v. e.* Nyáradkelecsény
Magyarország (Hungaria, Hungary, Hungária, Magyar Ország, Pannonia 2., Pannonicus, Ungaria, Ungarn) 12, 13, 17, 23, 24, 33, 34, 37, 42, 52–54, 57–61, 64–69, 79, 80, 83, 104, 112, 118, 119, 132, 134, 135, 138, 140, 141, 156, 157, 161, 170, 174, 186, 187, 195, 200–202, 218, 219, 235, 243, 249, 251, 259, 260, 261, 265, 267–270, 293, 294, 297, 298, 301, 302, 306, 319, 321, 324, 327–330, 332, 334, 337, 347–349
Magyarraszlatica (→Raszlatica; SK; Magyar Raszlaticz, Raszlaticza, Uhorské Raslavice) 46, **91**

- Magyarraszlavicai-völgy** (*val.*; SK; Raszlavitiensis) **44**
 Maior Ruszka *v.* Nagyruszka
 Majerovce *v.* Majorocska
Majorocska (Majerovce, SK; Majoros, Majorócska) 125, **197**
 Makária *v.* Makarja
Makarja (Макарьово, UA; Makária) **341**
Makkos (*coll. vin. prope Mezőzombor, H*) 160
 Makkoshotyka *v.* Hotyka
 Makkosjánosi *v.* Jánosi
Mákóc (Makovce, SK; Mákos, Makocz, Makócz) 125, **207**
Mákoskeletka (*coll. vin. prope Kistoronya, SK; Mákos Keletka*) 181
 Makovce *v.* Makócz
Makovica (*a.*; Makovica estate /dominium /uradalom, Makovicza, Makoviczensis) 21, 22, 24, 29–32, 34, 39, 40, 42–44, 46, 52, 54, 56, 62, **89–90**, 92, 138, 158, 331
 Malá Domaša *v.* Kisdomásá
 Malá Driečna *v.* Dricsna 2.
 Malá Lodina *v.* Kisladna
 Malá Poľana *v.* Sztropkópolena
 Malá Trňa *v.* Kistoronya
 Malá Vieska *v.* Kisfalu
Malca (Malčice, SK; Málca, Macza) **213**
Malczó (Malcó; Malcov, SK; Malczo, Martzo) 46, **72**
 Malé Kapušany *v.* Kiskapos
 Malé Ozorovce *v.* Kisazar
 Malé Raškovce *v.* Kisráska
 Malé Trakany *v.* Kistárkány
 Malmos *v.* Sztrojna
Malombegy (*mons aut territorium prope Keresztes aut Komlós 1.*) 51
 Maltzo *v.* Malczó
 Malý Horeš *v.* Kisgéres
 Malý Kamenec *v.* Kiskövesd
 Malý Lipník *v.* Kis-Lipnik
 Malý Šariš *v.* Kissáros
 Malý Slivník *v.* Kisszilva
Máramaros vármegye /County (Maramarosiensis /Marmarosiensis /Marmarossiensis /Marmorosiensis Comitatus, Máramaros; Mármorosiensis) 27, 37, 252, 263, 310, 314, 341, 347, 352, 358
Máramarosi-havasok (*m.*; RO; Marmatia) 249
 Marc *v.* Mark
Margonya (Marhaň, SK; Morgony) 46, **92**
 Mare Nigrum *v.* Fekete-tenger
 Máriakút *v.* Rafajóc
Máriás (*coll. vin. prope Tokaj, H; Marias*) 165
Mark (Markovce, SK; Marc) 126, **213**
Márkcszemernye (Pusté Čemerné, SK; Csemernye, Mark Csemernye) 210, **215**
Márkusfalva (*praed.* →Nátafalva; SK; Markusfalva, Markusocz) 210, 215
 Marmarosiensis, Marmarossiensis, Marmorosiensis *v.* Máramaros vármegye /County
 Marmatia *v.* Máramarosi-havasok
 Mármorosiensis *v.* Máramaros vármegye /County
Márok (→Márokpapi, H) **357**
Márokpapi (H; Márok-Papi) **357**, *v. e.* Márok
Maskóc (Maškovce, SK; Maskócz) **224**
Masulanus (*m.*; SK; mons Masolanus, Mozolán) 113, **119**, 120
Maszárfalva (Нєгрово, UA; Negrjovo) 313, **342**
 Máté *v.* Matyiszova
Mátévágása (Matovce, SK; Mathe vagas, Mathevagasa, Mathevagas) 44, 52, 92
 Matiaška *v.* Mátyáska
 Matiszova *v.* Matyiszova
 Matovce *v.* Mátévágása
 Maťovské Vojkovce *v.* Mátyócvajkóc *v. e.* Matyós, Vajkóc
 Matskakő, Matskakő *v.* Macskakő
 Matsola *v.* Macsola
 Mathevagas *v.* Mátévágása
Mátyáska (Matiaška, SK; Matyaska, Matyáska) **199**
Matyasóc (Ondavské Matiašovce, SK; Zemplénmátyás, Matyasocz, Matyasócz) 125, **218**
Matyiszova (Matysová, SK; Máté, Matiszova) **77**
Matyóc (→Mátyócvajkóc, SK; Mátyócz, Mátyutz) **289**
Mátyus (H) **358**
Medence (Мідяниця, UA; Medencze, Medentze) **340**, 359
 Medgyes *v.* Meggyes
 Medgyesiensis *v.* Tapolymeggyesi-völgy
Medvesa (→Csendes; Тишів, UA; Medvesso) **337**
 Medzany *v.* Megye
 Medzi Laborcze, Medzilaborcza *v.* Mezőlaborc
 Medzianky *v.* Megyes
Megyaszó (*o.*; H; Megyaszo, Megyaszoiensis) 114, **151**, 152
Megye (Medzany, SK) **70**
Megyer (*coll. vin.; prope Sárospatak, H*) 143
Megyes (Medzianky, SK; Tapolymeggyes, Megye) 44, **90**, 92
Meggyes (*coll. vin. prope Rátka, H; Medgyes*) 148
 Meggyfalu *v.* Olsinkó
 Méhesfalva *v.* Pcsolina
Meissen (D; Misnia) 51
Melegoldal (*coll. vin. prope Tokaj, H; Meleg oldal, Melegodal*) 116, 164
 Melnicsna *v.* Kismelnicsna
 Mércse *v.* Mircse
 Merészpatak *v.* Mernik
Mérk (Mirkovce, SK; Mick, Mik) 84, **87**
Mernik (Merník, SK; Merészpatak) **198**
 Mestisko *v.* Mesztyizskó
Messzelató 1. (*coll. vin. prope Mezőzombor, H; Messzelato*) 159

- Messzelató 2.** (*coll. vin. prope Bodrogkeresztúr, H; Meszelató*) 166
- Mesztyiszkó** (Mestisko, SK; Kishely, Meszticzka) 90, **93**
- Mézesmál** (*coll. vin. prope Tokaj, H; Mézesmálé, Mézesmálé*) 116, 164
- Mezőgecse *v.* Gecse
- Mezőkaszony** (Косонь, UA; Mező Kaszony, Mező-Kaszony, Mező-Kaszonensis) 297, 298, 305, 306, 317, **343**
- Mezőlaborc** (Medzilaborce, SK; Medzi Laborcze, Medzilaborca, Mező-Laborcz) 123, **224**, *v. e.* Boró, Vidrány
- Mezőterebes *v.* Sztrabicsó
- Mezőzombor *v.* Zombor 1.
- Mézpest *v.* Nézpest
- Mičakovce *v.* Micsak
- Michajlov, Michalov *v.* Mihályló
- Michalany *v.* Mihályi
- Michalok *v.* Mihálykó
- Mick *v.* Mérk
- Mice-patak** (*r;* Mitze) 356, 358, 359
- Micsak** (Mičakovce, SK; Mikevágása, Mitsak) **199**
- Micske** (Mișca, RO; Mikusa) 174
- Migad *v.* Mycha
- Miglész** (→Tóketerebes; SK; Milhostov, Migletzum) 126, **190**
- Mihályi** (Michalany, SK; Alsómihályi, Mihaly, Mihalyi, Mihály) 126, **182**
- Mihálykó** (Michalok, SK; Felsőmihályi, Mihalko, Mihálykó) 138, **198**
- Mihályló** (Michajlov, SK; Kismihály, Michalov) **227**
- Mik *v.* Mérk
- Mikcsepuszta *v.* Mycusa
- Mikevágása *v.* Micsak
- Miklós völgye *v.* Niklova
- Mikova** (Miková, SK; Mikó) 125, **207**
- Mikrucso *v.* Magyarkrucsó
- Mikulášová *v.* Niklova
- Mikusa *v.* Micske
- Milhostov *v.* Miglész
- Minaj** (Минай, UA; Minay, Ninaj) 253, **277**
- Miňovce *v.* Mínyóc
- Mínyóc** (Miňovce, SK; Mínyevágása, Mínyocz, Mínyócz) 125, **205**
- Mircse** (Мирча, UA; Mércse) **272**
- Mirkovce *v.* Mérk
- Mischlina *v.* Mislina
- Miskarovica** (→Bagolyháza; Біласовиця, UA; Miskarovicza) **337**
- Miskolc** (H; Miskolcziensis, Miskolczinus) 18, 115, 152, 202, *v. e.* Diósgyőr, Szirma
- Mislina** (Myslina, SK; Mislye, Mischlina, Muschlina) 125, **217**
- Misnia *v.* Meissen
- Misztice** (Імстичово, UA; Imszticsovo, Miszticze) **341**
- Mitsak *v.* Micsak
- Mitze *v.* Mice-patak
- Mlinarócz** (Mlynárovice, SK; Molnárvágása) 44
- Mlynárovice *v.* Mlinarócz
- Močarmany *v.* Mocsármány
- Mochnya *v.* Monyhád
- Mocsár 1.** (→Nyáradkelecsény, SK; Magyararmocsár) **288**
- Mocsár 2.** (→Nagy Mihály; SK; Močarany, Mocsár) 124, 139, **210**
- Mocsármány** (→Tarcaszentpéter; SK; Močarmany, Mocsarmany, Motsarmány) 85, **88**
- Modiocz *v.* Mudróc
- Modra** (Modra nad Cirochou, SK) **228**
- Modrafalva *v.* Mudróc
- Modroc *v.* Mudróc
- Mogyorós** (→Mokcsamogyorós; Krišovská Liesková, SK) **284**, *v. e.* Kerész, Mokcsa
- Mogyorósfalu *v.* Leszkóc
- Mogyoróska** (Skrabské, SK; Tapolymogyorós, Mogyoroska, Mogyoroska) 125, **199**
- Mohács** (H; Mohacs, Mohacsianus, Mohatsiensis) 52–54, 71, 76, 331
- Mokcsa** (→Mokcsamogyorós, SK) **284**
- Mokcsamogyorós *v.* Mogyorós *v. e.* Kerész, Mokcsa
- Mokra** (Мокра, UA) **274**
- Mokraluka, Mokroluh *v.* Sárpatak
- Molnárvágása *v.* Mlinarócz
- Monok** (H; Monokiensis) 117, **151**
- Monyhád** (Chmiňany, SK; Mochnya) **78**
- Moravany *v.* Morva
- Morgony *v.* Margonya
- Morva** (Moravany, SK) 126, **215**
- Moscovitius, Moscovia *v.* Moszkvai Fejedelemség
- Mossurów, Mošurov *v.* Ádámfölde
- Mošurova hora *v.* Ádámfölde-hegy
- Moszkvai Fejedelemség** (Moscovia, Moscoviticus) 52, 118
- Motsár *v.* Mocsár 2., Oroszmocsár
- Motsarmany, Motsarmány *v.* Mocsármány
- Mozolán *v.* Masolanus
- Mrazóc** (Mrázovce, SK; Dér, Mrazócz) **206**
- Mtyasócz *v.* Matyasóc
- Mudróc** (Mudrovce, SK; Modrafalva, Modiocz, Modroc) 84, **87**
- Mulató-hegy** (*coll. vin. prope Erdőbénye, H; Barnamál, Mulatóhegy*) 147
- Munkács 1.** (*a.*; Мукачево, UA; Munkatsium, Munkatsum) 184, 196, 203, 294, 295, 297, 298, 302, 304, 306, 319, 324, 326, **328–334**, 344, 349, 350, 353
- Munkács 2.** (*a.*; Мукачево, UA; Munkacsiensis, Munkats, Munkatsinus, Munkatsum, Munkácsium, Munkácsum, Munkáts, Munkátsiensis, Munkátsovo) 11, 12,

- 15, 16, 29, 39, 90, 117, 123, 271, 275, 290, 294–298, 302–307, 309, 312, 314, 317, 320, 321, 323, **324–327**, 328, 329, 332, 334, 336–339, 341, 344, 345, 355, 359, 360, *v. e.* Klastromalja, Oroszvég, Palánka, Podhering, Váralja 3.
- Munkácsi járás /municipality** (Processus Munkatisensis) 297, 305, **323–338**
- Muschina *v.* Muszyna
 Muschlina *v.* Misléna
 Mussina *v.* Muszyna
 Muszalyensis *v.* Muszalyi-hegyek
Muszyna (*p.*; PL; Muschina, Mussina) 42, 76
Muzsalyi-hegyek (*m.*; UA; Muszalyensis /Muzsalyenses montes) **311**
 Muzsaly *v.* Nagymuzsaly
Mycha (*praed. prope Lelesz, SK; Migad*) 174
 Myslina *v.* Misléna
 N. Domasa *v.* Nagydomása
 N. Lutska *v.* Nagylucska
 N. Petrik *v.* Petrik
 N.-Rosztoka *v.* Kisrosztoka
 Nacina Ves *v.* Nátafalva
 Nádasrét *v.* Trosztyánica
Nádfő (Šarišská Trstená, SK; Nádfő) 53
 Ńagov *v.* Nyágó
 Nagy Géseny *v.* Gezsény
Nagy Köves (*coll. vin. prope Mezőzombor, H*) 160
Nagy Vanar (*pagus in Com. Sárosiensis*) 47
Nagyábránka 1. (Локіть, UA; Nagy-Abranka) **340**
Nagyábránka 2. (→Ábránka; Абранка, UA; Nagy-Ab-ranka) **336**
Nagyalmás (Яблунів, UA; Beregnagyalmás, Nagy-Al-más) **342**
Nagyazar (Velké Ozorovce, SK; Azariensis, Nagy Azar) **190**
 Nagybakta *v. e.* Bakta
Nagybári (→Bári, SK; Bari, Nagy Bari) 117, **181**
Nagybégány (Велика Бийгань, UA; Nagy-Bégány) **345**
 Nagybereg *v.* Bereg
Nagyberesna (Великий Березний, UA; Nagy Bereszna) **272**
Nagybisztra (→Szolyva, UA; Nagy-Bisztra) **336**
 Nagyborzsova *v.* Borsova
Nagybresztó (→Ormód; UA; Бресрив, Nagy-Bresztó) **340**
Nagybreznica (Breznica, SK; Nagyberezsnye, Nagy Breznicensis, Nagy-Breznice) 125, **205**
Nagyceke (*coll. vin. prope Tarcal, H; Nagy Cseke*) 160
Nagy cigánd (→Cigánd, H; Nagy Czigand) **177–178**
Nagy cseb (Žbince, SK; Csebe, Nagy Cseb) 124, **211**, *v. e.* Kiscseb
 Nagycserjés *v.* Kicsorna
 Nagycsertész *v.* Csértész
 Nagyderencs *v.* Dricsna 2.
 Nagydobos *v.* Dobos
Nagydobrony (Велика Добронь, UA; Nagy-Dobrony) **344**
Nagydomása (*pagus desertus sub aqua rivi Ondovae, prope Jeszenőc, SK; N. Domasa, Nagy-Domasa*) 125, 198, **205**
 Nagygaídos *v.* Gaídos
Nagygejőc (Великі Геївці, UA; Nagy Gejőcz) 252, **276**
Nagy géres (Veľký Horeš, SK; Géres, Nagy-Géres) 122, **171**
Nagygút (→Gút; Гут, UA; Nagy-Gúth) **345**
Nagykapos (*o.*; Velké Kapušany, SK; Kapos maius, Nagy Kapos, Nagy Kapos, Nagykapos, Nagy-Kapos) 174, 237, 246, 250, 253, 258, 285, **287–288**, *v. e.* Csepely, Kiskapos, Veskóc
Nagykázmér (Kázmér, SK; Nagy Kazmér, Nagy-Kázmér) **182**
Nagykemence (Kamenica nad Cirochou, SK; Nagy Kementze, Nagy-Kementze) **228**
Nagykő (*coll. vin. prope Tolcsva, H; Nagy kö*) 146
 Nagykőpatak *v.* Kvakóc
Nagykövesd (Veľký Kamenec, SK; Kövesd, Kövesdiensis, Kövesd maius, Nagy Kovesd, Nagy Követsd, Nagy-Kö-vesd) 117, 128, **170–171**
Nagyladna (Veľká Lodina, SK; Nagy-Ladna) **86**
 Nagyláz *v.* Láz
 Nagy-Leányfalva *v.* Leányfalva
Nagyliget (*s. prope Fornos, UA; Nagy-Ligeth*) 345
Nagylóhó (→Beregszőlős; Лохово, UA; Nagy-Loho) **344**
Nagylónya (→Lónya, H; Nagy-Lónya) **355**
Nagylucska (Великі Лучки, UA; N. Lutska, Nagy Lutska, Nagy-Lutska) 314, **344**
Nagy Mihály (*o.*; Michalovce, SK; Nagymihály, Nagy Mihály, Nagy Mihály, Nagy-Mihály) 103, 111, 124, 208, **209**, 210, 279, 282, 287, 290, *v. e.* Mocsár 2., Sztranyán, Topolyán, Verbóc
Nagy Mihályi járás /municipality (Processus Nagy Mihalyensis) 103, 111, 125, **202–229**
Nagy Mihályi kerület /district 103, 111, **209–213**
Nagy mogyorós (Копинівці, UA; Nagy-Mogyorós) **344**
Nagymondolás (*coll. vin. prope Tarcal, H; Nagymondolás*) 160
Nagymuzsaly (Мужієве, UA; Muzsaly, Nagy-Muzsai, Nagy-Muzsalyensis) 317, **342**, 360
 Nagypásztély *v.* Kosztyovapásztély
 Nagy-Patak *v.* Sárospatak 2.
Nagyráska (Veľké Raškovce, SK; Nagy Ráska, Nagy-Ráska) 124, **212**
Nagyrát (→Rát, UA; Nagy Ráth) **277**
Nagyrosztoka (→Alsóhatárszeg; Розтока, UA; N.-Rosztoka) **337**
Nagyrosvágy (H; Nagy Roszvágy, Roszvágy) 122, **175**
Nagyruszka (→Újruszka, SK; Maior Ruszka, Nagy Ruszka) 121, **190**

- Nagyruszkai-erdő** (s.; SK; Nagy Ruszkensis) 113, **121**
 Nagysáros, Nagy-Sáros, Nagy-Sáros *v.* Sáros 2.
 Nagyszalánc *v.* Szalánc
Nagyszeben (Sibiu, RO; Cibinium) 62
Nagyszelmenc (Veľké Slemence, SK; Nagy Szelmencz) **288**
Nagyszeretva (Stretava, SK; Nagy Szeretva) **285**
Nagyszilva (Veľký Slivník, SK; Nagy Szilva, Nagy-Szilva) 51, **73**
Nagyszombat (Trnava, SK; Tyrnavia) 58
Nagyszőlő (*coll. vin. prope Tokaj, H;* Nagyszőlo) 164
Nagyszőlős (Виноградів, UA; Nagy-Szőlős) 52
Nagytrákány (Veľké Trakany, SK; Nagy Trákány, Tarkaniensis, Tarkanum, Tarkany) 121, 122, 139, 176, **177**
Nagytemető (*coll. vin. prope Tarcal, H;* Nagytemető) 160
Nagytibava (→Наवासалја; Тибава, UA; Nagy-Tibava) **336**
Nagytoronya (Veľká Trňa, SK; Nagy-Tornya, Toronyiensis) 128, **181**
Nagyturica (Туриця, UA; Nagyturjaszög, Nagy Turicza, Nagy-Turicza) 253, **274**
Nagyvárad (Oradea, RO; Variensis, Varadinum) 174, 202, 328, 332
Nagyvati (*coll. vin. prope Tarcal, H;* Nagy Vati) 160
Nagyvitéz (Vítaz, SK; Nagy Vitéz) **78**
Nagyzalacska (→Zalacska, SK; Nagy Zalacska) **282**
Nagyzaricsó (→Zaricsó, UA; Nagy Zavicsko, Zavistko maius) **272**
 Namény *v.* Vásárosnamény
Nándorfehérvár (Beograd, SRB; Belgrád, Alba-Graecia) 53, 331
Narher (*praed. prope Marcibáza, Marťihaz, RO*) 174
Nasztasz-hegy (m.; SK; mons Nasztasz, Nasztaszum, Nasztász) 113, **119**, 124, 227
Nátafalva (Nacina Ves, SK; Natafalva) 124, **210**, *v. e.* Csontosfalva, Márkusfalva
 Neapolis *v.* Nikápoly
Nechválpolyánka (Nechválova Polianka, SK; Szinnamező, Polyanka) 124, **226**
 Negrjovo *v.* Maszárfalva
Nelipina (Неліпiно, UA; Hársfalva) 298, 306, 312, 314, 315, **336**
Nelipinai-forrás (*fons acidus prope Hársfalva, UA;* Nelipiensis fons) **312**
 Nemecká, Nemetfalva *v.* Kapinémétfalva
Nemessány (Nemesány, SK; Réthe) 53
 Nemet Jakabvágás *v.* Nemetjakabvágása
 Nemet szőlo *v.* Németszőlő
 Némétfalva *v.* Kapinémétfalva
 Németi *v.* Hernádnémeti
Némétjakabvágása (Chminianske Jakubovany, SK; Jakabvágása) **71**
 Németskucsova *v.* Kucsova
Németporuba (Poruba pod Vihorlatom, SK; Némétvágás, *Németh Poruba*) **281**
Németszőlő (*coll. vin. prope Tokaj, H;* Nemet szőlo) 164
 Neocopolis *v.* Nikápoly
 Neostadium *v.* Bécsújhely
Nespest (→Abara; Kucany, SK) 124, **212**
 Nevicke *v.* Nyevicke
Nézpest (*coll. vin. prope Szeged, H;* Mézpest) 166
 Nicolai Villa *v.* Klusó
 Nicopolis *v.* Nikápoly
Nikápoly (Никопол, BG; Neapolis, Neocopolis, Nicopolis) 53
Niklova (Mikulášová, SK; Miklósvölgye) 44, 46
Nikomédia (İzmit, TR) 332
 Ninaj *v.* Minaj
 Nitriensis Comitatus *v.* Nyitra vármegye /County
 Nižná Jablonka *v.* Alsójablunka
 Nižná Olšava *v.* Alsóosva
 Nižná Rybnica *v.* Újribnyice
 Nižná Šebastová *v.* Alsósebes
 Nižná Sitnica *v.* Alsószitnice
 Nižná Voľa *v.* Alsóvolva
 Nižné Čabiny *v.* Középsőcsebény
 Nižné Ladičkovce *v.* Alsóladiskóc
 Nižné Nemecké *v.* Alsónémeti
 Nižný Hrabovec *v.* Alsóhrabóc
 Nižný Hrušov *v.* Alsókörtvélyes
 Nižný Komárnik *v.* Alsókomárnok
 Nižný Kručov *v.* Magyarkrucsó
 Nižný Orlik *v.* Alsó-Orlik
 Nižný Slavkov *v.* Alsószalók
 Nižný Žipov *v.* Magyarizsép
 Northern Hungary *v.* Észak-Magyarország
 Northern municipality *v.* Északi járás
 Nová Kelča *v.* Kelcse
 Nová Sedlicá *v.* Novoszedlica
 Nová Vieska pri Bodrogu *v.* Kisújlak
 Novoje-Szello *v.* Alsóschönborn
 Novosad *v.* Bozdásújlak
Novoszedlica (Nová Sedlicá, SK; Újszék, Novoszelicza) **226**
 Nový Ruskov *v.* Újruszka *v. e.* Kiruszka, Nagyruszka
Nyágó (Ňagov, SK) **225**
Nyárád (→Nyárádkelecsény, SK; Nyárad) **288**
 Nyárádkelecsény (Kapušínske Kľačany, SK) *v.* Kelecsény 1., Mocsár 1., Nyárad
Nyárs (→Nyársardó; Ražňany, SK; Nyars) 51, **71**
 Nyársardó *v. e.* Nyárs, Ardó
Nyavalya (*coll. vin. prope Tarcal, H*) 160
Nyergeshegy (*coll. vin. prope Tállya, H*) 148
Nyevicke (Nevicke; Невицьке, UA; Nyevitzke) 237, 245, 251, 252, 265, 267, 268, **271**
Nyevickei-hegyek (m.; Nyevitzke montes) 252
 Nyir, Nyír, Nyirensis *v.* Nyírség

- Nyíresújfalú** (Дунковиця, UA; Dunkovicza, Nyiress Falva, Nyires-falva) **340, 359**
 Nyírhalmos *v.* Berežinka
Nyírjes (Brezov, SK; Nyirjes) **46, 92**
Nyírség (*reg.*; H; Nyir, Nyír, Nyirensis) 357, 358
Nyitra vármegye /County (Nitriensis Comitatus) 21, 31, 54
Nyugat-Dunántúl (*reg.*; A, H, SK; Western Transdanubian) 11, 15
 Nyugati járás *v.* Sárosi járás
Nyulászó (*coll. vin. prope Mád, H*) 159
 Ó Dávidháza *v.* Ódavidháza
 O. Krútsó *v.* Oroszkrucsó
 Obava *v.* Dunkófalva
Obava-patak (*r.*) 335
 Oblász *v.* Dunkófalva
Oblik (*m.*; SK; mons Oblik) 113, **119**
 Oborrín *v.* Abara
Obrucsnó (Obručné, SK; Abroncsos, Obrucsnó) **76**
 Occidentalis Processus *v.* Sárosi járás /municipality
 Ódavidháza (Старé Давидково, UA; Ó Dávidháza) **344, 359**
Ófalu (Opiná, SK; Sárosófalu, Ofalu) 84, **87**
 Ohradzany *v.* Göröginye
 Ojloch *v.* Ajloch
 Ókemence *v.* Kemence
 Okružná *v.* Körösfő
 Oláhcsertész *v.* Csertész 1.
 Olajpatak *v.* Olejnok
Olaszi 1. (Spišské Vlarchy, SK; Szepesolaszi) 78
Olaszi 2. (Bodrogolaszi, H; Olasziensis) 116, 123, 128, 143, **145**
Olaszország (Italia) 259, 332
 Olcsa *v.* Alsóolcsa
Olejnok (Olejnikov, SK; Olajpatak, Olejnik) **71**
Olenyovo (Оленьово, UA; Szarvaskút, Ilenova) **336**
 Olejnik *v.* Olejnok
 Olka *v.* Olyka *v. e.* Homonnaolyka, Sztropkóolyka
 Olsava *v.* Középsőcsébény
 Olšavce *v.* Orsóc
Olsinkó (Olšinkov, SK; Meggyfalu, Alsinkó) **225**
 Olsva *v.* Alsóolsva
 Oltsa *v.* Felsőolcsa
 Olyka (Olka, SK) *v.* Homonnaolyka, Sztropkóolyka
 Olyka-Homonna *v.* Homonnaolyka
Olyka-patak (*r.*; Olka, Olyka) 113, 120, **124–125**, 126, 185, 200, 205–208, 214, 217, 218
 Olyka-Sztropkó *v.* Sztropkóolyka
Ond (→Szerencs, H,) 117, 122, **150**, 151, 156
Ondava (*r.*; Gödenus, Gödöny, Ondavka, Ondova) 44, 45, **46**, 93, 103, 111, 113, 114, 120, 121, 124–126, 188, 190, 192, 194, 197–200, 202, 204, 205, 208, 209, 212–217
Ondavka (Ondavka, SK; Ondavafő) 44
 Ondavské Matiašovce *v.* Matyasóc
 Ondova *v.* Ondava
 Ondrašovce *v.* Andrásvágás
Ondregova (*praed. ad Popradum rivum*; SK; Ondregowa) **77**
Ónod (H; Onod, Onodiensis) 153, 154, 202
 Opálhegy *v.* Zamútó
 Opiná *v.* Ófalu
 Oradea *v.* Nagyvárád
 Orava *v.* Árva vármegye /County
 Ordasfalva *v.* Oreszka
Oresch (*praed. prope Morva, SK*) 126
Oreszka (Oreské, SK; Ordasfalva) **216**
Orkuta (→Kisszeben, SK; Orkucany) 51, **70**, 71
Orlov (SK; Orloff) **77**
Orlyava (Ірлява, UA; Ungsasfalva, Orlyova) **275**
 Ormód *v.* Kisbresztó, Nagybresztó
 Orosz Lubócz *v.* Lubóc
Oroszbisztra (Bystrá, SK; Hegyesbisztra, Orosz-Bisztra) **207**
Oroszbisztra 2. (Ruská Bystrá, SK; Oroszsebes, Bisztra) **227**
Oroszhrabóc (Vyšný Hrabovec, SK; Kisgyertyános, Hrabocz, Hrabócz) 205, **206**
Oroszi (Opocієвe, UA; Sárosoroszi, Sárós-Oroszi) **342**
Oroszkajna (Ruská Kajňa, SK; Oroszkánya, Oroszkajnya, Orosz-Kajnya) 124, **208**
Oroszkázmér (Vyšný Kazimír, SK; Felsőkázmér, Orosz Kázmér) **198**
Oroszkomoróc (Руські Комарівці, UA; Orosz-Komorotz) **275**
Oroszkrucsó (Kručov, SK; Felsőkrucsó, Krutsó, O. Krútsó, Orosz-Krutsó) **199**
Oroszmocsár (Руський Мочар, UA; Motsar, Orosz Mocsár) **273**
Oroszország (Russia) 265
Oroszpaták (Ruský Potok, SK; Potok) 124, **227**
Oroszpeklény (→Lubóc; Pillerpeklén; Ruské Pekľany, SK; Orosz Pöklany, Oroszpeklin, Oroszpöklény) 43, 84, **87**
Oroszpetróc (→Zemplénpálhegy; SK; Orosz Petrocz, Orosz-Petrócz) 124, **208**
Oroszremete (Турї Ремети, UA; Turjaremete, Orosz Remete) **275**
 Oroszszuha Dolina *v.* Szuchádolina
 Orosztelek *v.* Ruszkóc
Orosztokaj (Tokajík, SK; Felsőtokaj, Orosz-Tokaj) **206**
 Oroszvágás *v.* Poruba 2.
Oroszvégh (→Munkács, UA; Orosz-vég, Oroszvégh) 314, 326, **335**
Oroszvolova (Ruská Volová, SK; Barkóháza, Volova) **227**

- Oroszvolya 1.** (Ruská Voľa, SK; Kisszabados, O. Volya, Orosz Volya, Volyan) **199**
- Oroszvolya 2.** (Ruská Voľa nad Popradom, SK; Poprad-ökrös, Oroszwola) **76**
- Orsóc** (Olšavce, SK; Orsós, Orsotz, Orsótz) **44, 91**
- Orsós-völgy** (*val.*; SK; Orsotziensis vallis) **44**
- Orsotz *v.* Orsóc
- Orsotziensis *v.* Orsós-völgy
- Ortho, Orthó *v.* Ortó-patak
- Ortó-patak** (*r.*; Ortho, Orthó) **249, 253, 284, 285**
- Osadné *v.* Telepóc
- Osikó** (Oszikó; Osikov, SK; Osiko) **71**
- Ostrov *v.* Osztró
- Ostrovany *v.* Osztropatak
- Osza** (*r.*) **315**
- Ószandec *v.* Stary Sącz
- Ószemere** (Сімер, UA; Ó-Szemere) **274**
- Oszikó *v.* Osikó
- Ó-Sztaricza *v.* Ósztusica
- Osztra** (*m.*) **310**
- Osztró** (Ostrov, SK; Éles, Osztro) **253, 283**
- Osztropatak** (Ostrovany, SK; Osztropataka) **51**
- Osztroznica** (*pagus desertus in monte Beszkéd, SK; Osztroznica*) **226**
- Ósztusica** (Стужниця, UA; Patakófalva, Ó-Sztaricza) **273**
- v. e.* Újsztusica
- Oszuj *v.* Szajkófalva
- Ovčie *v.* Kisvitéz
- Ökröske *v.* Volica
- Őr** (→Órdarma, UA; Eör, Eőr) **289**
- Órdarma (Сторожниця, UA) *v.* Eőr, Darma
- Ördögporubka** (Porúbka, SK; Ördögvágás, Diaboli-Porubka, Eördög-Porubka, Eördögh Porubka) **237, 245, 280**
- Öres, Őres *v.* Őrös
- Őrmező** (Strážske, SK; Strazska, Urmezö) **124, 229, v. e.** Krivostyán
- Őrös** (Strážne, SK; Őres, Őres) **122, 171**
- Őszvér** (*coll. vin. prope Erdőbénye, H;*) **147**
- Paalvagas *v.* Pálvágása
- Pácín** (H; Paczin, Páczin, Páczinium) **122, 171**
- Pakosztó** (Pakostov, SK; Zemplénpálhegy, Pakosztó) **124, 208, 218, v. e.** Oroszpetróc
- Paksi 1.** (*coll. vin. prope Tarcal, H; Paxi*) **160**
- Paksi 2.** (*coll. vin. prope Tokaj, H; Paxi*) **164**
- Pál vágás *v.* Pálvágása
- Palaestinus *v.* Palesztina
- Palágy** (→Palágykomoróc, UA) **288**
- Palágykomoróc** (Паладь Комарівці, UA; Palágy-Komoróc) **288, v. e.** Palágy
- Palánka** (→Munkács, UA) **329**
- Palesztina** (Palaestinus) **119**
- Pálfalva** (Воловиця, UA; Beregpálfalva) **342**
- Pálfölde** (→Bodrogszentmára; SK; Palfölde) **172**
- Palín *v.* Pályin
- Pálló** (Палло, UA; Pálló) **289**
- Pallocziensis Processus *v.* Pálóci járás /municipality
- Pálóc** (Pavlovce nad Uhom, SK; Paloczensis, Palocziensis, Pálócz, Pálóczensis, Palótz) **237, 245, 252, 253, 283, 284, 285, v. e.** Tegenye
- Pálóci járás /municipality** (Processus Pallocziensis /Palocziensis /Palocziensis /Palóciensis) **237, 245, 253, 264, 283–287, 288**
- Pálócz, Pálóczensis, Palótz *v.* Pálóc
- Paloczensis /Palocziensis /Palóciensis Processus *v.* Pálóci járás /municipality
- Palocsa 1.** (*a.*; Plaveč, SK; Palotsa) **28, 38, 74–75,**
- Palocsa 2.** (*o.*; Plaveč, SK; Palócsa, Palocza, Palotsa) **28, 38, 42, 45, 74, 77**
- Palonca *v.* Plavnica
- Palota 1.** (*coll. vin. prope Tállya, H*) **148**
- Palota 2.** (SK); **123, 225**
- Páltó** (*l.*; SK) **168**
- Palvagas, Palvagasiensis *v.* Pálvágása
- Pálvágása** (Pavlovce, SK; Kapipálvágása, Kapi Pál vágás, Paalvagas, Palvagas, Palvagasiensis, Pál vágása, Patvagas) **44, 51, 52, 90, v. e.** Kecerpálvágása
- Pálvágási-forrás** (*fons prope Kapipálvágása, SK; Pálvagasiensis*) **47**
- Pályin** (Palín, SK) **285**
- Pannonia 1.** (*provincia Romana*) **51**
- Pannonia 2., Pannonicus *v.* Magyarország
- Papfalva** (Ділок, UA; Beregpapfalva, Papp-falva) **340**
- Papgyörgyfalva** (*pagus desertus prope Kenézpatak, UA; Papp-Györgyfalva*) **340**
- Papháza *v.* Papina
- Papina** (*o.*; Papháza; Papín, SK) **103, 112, 218, 222, 225**
- Papp-falva *v.* Papfalva
- Papp-Györgyfalva *v.* Papgyörgyfalva
- Parchovany *v.* Parnó
- Parics 1. *v.* Terebes 1.
- Parics 2.** (*p.*; →Töketerebes, SK; Paritsiensis) **102, 110, 184, 185**
- Parihuzóc** (Parihuzovce, SK; Juhos, Parichuzócz, Parihuzocziom) **124, 226**
- Parnó** (Parchovany, SK; Parnoiensis) **126, 192, 214, v. e.** Bosnica
- Paskóc** (Пашківці, UA; Hidegrét, Paskócz) **337**
- Paszika 1.** (Пасіка, UA; Kishídvég) **313, 314, 335**
- Paszika 2.** (Тур'я Пасіка, UA; Túrjavágás) **274**
- Paszikai-forrás** (*fons acidus prope Kishídvég, UA; Paszi-kensis fons*) **313**
- Pásztorhegy *v.* Valaskóc
- Patach, Patakiensis, Patakinum, Patakinum maius *v.* Sárospatak 2.
- Patacskó** (Vtáčkovce, SK; Patacskó, Patacskö) **84, 87**

- Pataki *v.* Potocskó
 Patakinus minus *v.* Kispatak
 Patakófalú *v.* Ósztusica *v. e.* Újsztusica
Patkanóc (Пацканьóво, UA; Patakos, Patkanocz) **345**
Patócs (*coll. vin. prope Tállya, H;* Patocs) 148
 Patvagas *v.* Pálvágása
 Pausching *v.* Pósaháza
Pavlova (Павлово, UA; Kispálos) **336**, *v. e.* Kismelnicsna
 Pavlovce nad Uhom *v.* Pálóc
 Paxi *v.* Paksi
Pazdics (Pozdišovce, SK; Pazdits) 124, **210–211**
 Pčoliné *v.* Méhesfalva
Pcsolina (Pčoliné, SK; Méhesfalva, Peselina, Ptselina) 124, **226**
 Pečovská Nová Ves *v.* Pécsújfalu
 Pectesiensis *v.* Csertész 2.
Pécs (H; Quinqueecclesiensis, Quinque ecclesiensis, Quinque-Ecclesiensis) 16, 53, 141
Pécsi (*coll. vin. prope Tokaj, H;* Petsi) 164
Pécsújfalu (Pečovská Nová Ves, SK; Frauendoff, Pecsújfalu, Pécsújfalu, Petsújfalu, Pets Ujfalu) 43, 50, **71**, 76
Pelejte (Plechotice, SK; Pelegre, Peleite) 113, 121, **190**
 Penya *v.* Pinye-patak
Perbenyik (Pribeník, SK; Perbenik) **176**
Perczehegy (*coll. vin. prope Mád, H;* Percze, Percze Hegy) 159
Perecsény (Перечин, UA; Perecsény, Peretseny, Peretsenyensis, Petecsény) 252, 253, **272**
Perekreszna (Перехресний, UA; Pereháza) **337**
Peresirova (→Verebes, UA; Pereszirova) **337**
Perőc (*coll. vin. prope Tarcal, H;* Perőcz) 160
 Peselina *v.* Pcsolina
Pest (→Budapest, H; Peth, Pestiensis, Pestinus) 53, 54, 58
 Petecsény *v.* Perecsény
 Peter vágás *v.* Pétervágása
Pétermező (→Dobó, SK; Petrovicze, Petermező; Petrovenske) **76**
Pétervágása (Petrovce, SK; Peter vágás) 52
Peticse (Ptičie, SK; Petics, Petits) **228**
Petkóc (Petkovce, SK; Petkes, Petkőcz) **199**
Petlen (*praed.*; →Beregdaróc, H) 356
Petőfalva (*pagus desertus sub aqua rivi Ondovae, SK;* Petőfalva, Petthö-falva) 125, **205**
Petraho (→Sárospatak, H; Bodroghalász, Petraho) 123, 143, **145**
Petrik (Petrikovce, SK; N. Petrik) 124, **212**
Petróc 1. (Petrovce, SK; Ungpéteri, Petrőcz) 251, **271**
Petróc 2. (Petrovce nad Laborcom, SK; Petrocz, Petrőcz) 124, **210**
 Petrovany *v.* Szentpéter
 Petrovce *v.* Pétervágása
 Petrovicze, Petrovenske *v.* Pétermező
Petrusovica (→Verebes, UA; Petrusovicza) **337**
 Petsi *v.* Pécsi
 Petsújfalu, Pets Ujfalu *v.* Pécsújfalu
Pichnye (Pichne, SK; Tüskés) **226**
 Pillerpeklén *v.* Oroszpeklén
Pinkóc (Pinkovce, SK; Ungpinkóc, Pinkocz, Pinkótz) **286**
Pinye-patak (*r.*; Penya) 314, **315**, 333, 336, 359
Piskoróc (Piskorovce, SK; Királyhegy, Piskorocz, Piskorócz) 124, **206**
 Pisoniensis *v.* Pozsony
 Piskorocz, Piskorócz *v.* Piskoróc
Pisztraháza (Пістрялово, UA) **341**
 Pkлены (!) *v.* Kecerpeklény
Plaunitzi-forrás (*fons acidus, SK;* Plauniczensis fons) **47**
 Plaveč *v.* Palocsa
Plavia (Плав'я, UA; Zsilip) **336**
Plavnica (Plavnica, SK; Palonca, Plavniczensis, Plawnicza) 45, 50, **77**
 Plechotice *v.* Pelejte
 Ploské *v.* Poloszkó
Ploszkánfalva (Плоскановиця, UA; Ploszkonovicza) **340**
Ploszkó (Плоске, UA; Dombostelek) **336**
Ploszkói-forrás (*fons acidus prope Dombostelek, UA;* Ploszko) **313**
 Podčičva *v.* Csicsva
Podhering (→Munkács, UA; Podhorjani) 314, **335**, 359
 Podhorod' *v.* Váralja 2., Váralja 3.
 Podhradík *v.* Váralja 1.
Podkaminy-hegy (*m.*; UA) 314, 315, 336
Podólia (*reg.*; Podolia) 319, 325, 329, 330
Poklos (*coll. vin. prope Szegi, H*) 166
 Poklyen *v.* Kecerpeklény
 Poland *v.* Lengyelország
 Polani *v.* Polena
 Poľany *v.* Polyán
 Polema *v.* Polony
Polena 1. (Поляна, UA; Polenensis) 315, 318, **336**, *v. e.* Diskovica
Polena 2. (Тур'я Поляна, UA; Túrjamező) **274**
Polena 3. (*pagus desertus penes rivum Ciroka, in monte Beszkéd, SK;* Polani, Polyana) 124, **226**
 Poliakovce *v.* Polyakóc
Polongina (*m.*; Polonyina) 297, 305, **310–311**
 Polonia, Polonicus *v.* Lengyelország
Polonina (*m.*) 236, 244, 249, **251**, 253, 273, 274
Polony (Poloma, SK; Polema) **77**
Polyakóc (Poliakovce, SK; Tapolylengyel, Polyakocz) 90, **93**
Polyán (Poľany, SK; Pólyán, Polyán, Polyana, Polyaniensis) 122, 123, **173**, 174
 Polyana *v.* Polena 3., Polyán, Sztropkópolena
Polyánka (Люза, UA; Füzesmező, Polyanka) **342**
 Polyánka *v.* Szécspolyánka, Nechválpolyánka, Tavarnapolyánka

- Pomeránia** (Pomerania) 60
Poprád (r.; Poprad, Popradus) 26, 36, 42, **45**, 48, 74, 76, 77, 297, 305, 312
 Poprádökrös *v.* Oroszvolya 2.
Porci (*coll. vin. prope Tarcal, H*; Porci) 160
Poroskó (Порошково, UA; Poroskó, Poroszko) **274**
Poroszország (Prussia) 60
Porosztó (Porostov, SK; Porosztó) 253, **283**
 Porszács *v.* Proszács
Poruba 1. (Kamenná Poruba, SK; Kővágó, Porubka) **193**
Poruba 2. (Ruská Poruba, SK; Oroszvágás) 124, **208**
 Poruba pod Vihorlatom *v.* Németporuba
Porubka 1. (Porúbka, SK; Tapolyortovány) 44
Porubka 2. (Porúbka, SK; Kisortovány, Poruba) 124, **228**
Pósa (Poša, SK; Poscha, Possa) 126, 214, **215**
 Posa Kis Tséts *v.* Kiscséc
Pósháza (Павшино, UA; Pausching) 319, **344**
 Poscha *v.* Pósa
Pósfalva (Pušovce, SK; Posfalva) 51, **92**
 Posoniensis Provincia *v.* Pozsony vármegye /County
 Posoniensis, Posonium *v.* Pozsony
Pospatak (*rius prope Keresztes aut Komlós 1.*) 51
 Possa *v.* Pósa
Potocskó (Potoky, SK; Pataki, Potocska, Potócska) **207**
 Potok *v.* Oroszpatak
 Pozdišovce *v.* Pazdics
Pozsony (Bratislava, SK; Pisoniensis, Posoniensis, Posonium) 18, 58, 97, 100, 108, 196, 233, 238, 246, 262, 293, 294, 297, 301, 302, 306, 326
Pozsony vármegye /County (Posoniensis Provincia) 139
 Pöspeki *v.* Püspeki
Pravroc (→Repejov, SK; Jobbos, Pravrovce, Pravroc, Prawrócz) 124, **207**, **217**
 Prawrócz *v.* Pravroc
Prehíba (*mons supra pagum Henig*) 43
Prékopa (Priekopa, SK; Kapás) **280**
 Prešov, Presow, Pressow *v.* Eperjes
 Příbeník *v.* Perbenyik
 Priekopa *v.* Prékopa
Priszlop (Príslop, SK; Kispereszlő) 124, **226**
Prituján (Pritulany, SK; Hegyvég, Pritulyan) **208**
 Processus Orientalis *v.* Tapolyi járás /municipality
Proszács (Prosačov, SK; Porszács, Proszats) 199, **200**
 Prussia *v.* Poroszország
Pruska (r.) 124, 209
Prügy (H; Ptrögy) 122
 Ptičie *v.* Peticse
 Ptrögy *v.* Prügy
Ptruksa (Ptrukša, SK; Szirénfalva) **288**
 Ptselina *v.* Pcsolína
Pucák (Korunková, SK; Pusztaháza, Puczák) **206–207**
 Pudmanasztir *v.* Klastromalja
Pudpolóc (Підполоззя, UA; Vezérszállás, Pudpolocz, Pudpolotz) 314, **336**
Punyákfalva (Пузняківці, UA; Szarvasrét, Pusznyákfalva) **344**
 Purtzelgrund *v.* Branyiszko-hegység
 Pušovce *v.* Pósfalva
 Pusté Čemerné *v.* Márcsemernye
 Puszke *v.* Ruzska
 Pusznyákfalva *v.* Puznyákfalva
 Pusztaháza *v.* Pucák
Pusztakörtvélyes (*praed. prope Szinyér, SK*; Puszta Körtvélyes) 172
Pusztamező (Vislanka, SK; Pusztamezeő, Pusztamező, Puszta Pole) 71, **76**
Pusztatopolyán (*praed. prope Nagymibály, SK*; Puszta Topolyan) **210**
 Putkahelmetzinus *v.* Helmec
Püspeki (*coll. vin. prope Tarcal, H*; Pöspeki) 160
 Радванка *v.* Radvánc 1.
 Quakócz, Quákótz *v.* Kvakóc
 Quinqueecclesiensis, Quinque ecclesiensis, Quinqueecclesiensis *v.* Pécs
 Rabóc *v.* Hrabócz 1.
Rad (SK; Rád) 122, **172**
Radács (Radatice, SK; Radáčsszentimre, Radacs) **86**
 Radatice *v.* Radács
 Rádka *v.* Rátka
 Radka, Radkensis *v.* Rátka
Radoma (Radoma, SK; Radom, Radomensis) 44, 47, 90, **93**
Radomai-forrás (*fons prope Radoma*; Radomensis fons) **47**
 Radoskő *v.* Hradiczka *v. e.* Ternye
 Radvaň nad Laborcom *v.* Horbokradvány
Radvánc 1. (Радванка; →Ungvár, UA; Radváncz, Radvánczensis) **276**, **277**
Radvánc 2. (r.; Radváncz, Radvánczensis stagnus) **253**
Radvány 1. (Radvanovce, SK; Tapolyradvány, Randvannensis, Radvany) 44, 92
Radvány 2. (→Laborgradvány, SK; Radvany) 123, **223**
Rafajnaújfalu (Рафайнове, UA; Rafajna-Ujfalu) **345**
Rafajóc (Rafajovce, SK; Máriakút, Rafajócz) **206**
Rahonca (Оріховиця, UA; Rahonca; Rakonca) **276**
 Rakitotzensis *v.* Rokitóc
Rákó (Раково, UA; Ráko) **275**
 Ráko *v.* Rákó
Rákóc (Rakovec nad Ondavou, SK; Rakocz, Rákóc, Rákócz) 103, 111, 126, 138, **215**
 Rakocz, Rakovec nad Ondavou *v.* Rákóc
 Rákócziszállítás *v.* Zavadka 2.
 Rakonca *v.* Rahonca
Rákos (Ракошино, UA; Beregrákos) **344**, 359
 Rakoto *v.* Homonnarokitó
Rány (*coll. vin. prope Vámosújfalu, H*; Rany) 146, 167
 Ranyina *v.* Runyina

- Raszlavica (Raslavice, SK) *v. e.* Magyarraszlavica, Tótra-szlavica
 Raszlavitiensis *v.* Magyarraszlavica-i-völgy
 Rát (Ратівці, UA) *v.* Kistrát, Nagyrát
Rátka (H; Radka, Radkensis, Rádka) **150, 156**
 Ražňany *v. e.* Nyárs, Ardó
Rebrény (→Kráskarebrény, Zemplínska Široká, SK; Rebrín) **285**
Rednek (*fons salubris prope Erdőbénye, H*) **147**
Regéc (H; Regeczienis, Regeczinum, Regetiensis, Regeziium) **149, 150, 268**
 Reicherwald *v.* Richvald
Reka (r.) **124**
 Rekesz *v.* Zagyilszka
 Remény *v.* Remenye
Remenye (Remeniny, SK; Remény) **199, 200**
Remetehegy (*coll. vin. prope Tállya, H; Remete-hegy*) **148**
 Remethe *v.* Alsóremete, Felsőremete
Remető (m.; SK; mons Remető /Remető) **113, 119**
Rencsisó (Rencšiov, SK; Szinyefő, Rencsisso) **78**
Répási-hegységek (m.; SK; Répásiensis) **45**
Repede (Бистриця, UA) **340, v. e.** Dubrovica
Repejő (Repejov, SK; Repiio, Repijó) **124, 217, v. e.** Pravróc
Résői hegy (m.; *prope Réső, SK; Reffehéviensis mons*) **46**
 Réthe *v.* Nemessány
 Révleányvár *v.* Leányvár
Rezi (a; H) **140**
Richvald (Richvald, SK; Erdővágás, Richwald, Reicherwald) **50, 72**
Ricse (H; Ritse) **174, 175**
Rimaszecs (Rimavská Seč, SK; Sechum, Szecsum) **61**
Rohosnica (Rohožník, SK; Barátlak, Rohosnik) **208**
Rojtsensis fons (*fons salubris in Croatia*) **127**
Rokitó 1. (Rokitov, SK; Rokito) **72**
 Rokito 2. *v.* Homonnarokító
Rokitóc (Rokitovce, SK; Rakitotzensis, Rokitocz) **123, 224**
 Rokycany *v.* Berki
 Rokytov pri Humennom *v.* Homonnarokító
Róma (I; Roman, Romanus) **27, 37, 57, 58**
Romania (*reg.*) **332**
Romanóc (*pagus desertus prope Vezérszállás, UA; Romanócz*) **315, 336**
Ramocsháza (Ромочевиця, UA; Romocsafalva) **341**
 Romocsafalva *v.* Ramocsháza
 Rónafalu *v.* Runofalva *v. e.* Gevényfalva
Ronyva-patak (r.; Ronyva, Rontyva) **114, 126, 182**
Roskóc (Roškovec, SK; Roskócz, Roszkocziensis) **123, 224**
Roskovány (Rožkovany, SK; Roskovany) **76**
 Roškovce *v.* Roskóc
 Roszkocziensis
Roszos (Росош, UA; Kopár) **336**
Rosztoka (→Kálnarosztoka, Roztoká, SK) **227**
Rosztokapásztély (Розтоцька Пастіль, UA; Felsőpásztély, Rosztoka Pasztély) **273**
 Roszvagy *v.* Kisroszvagy, Nagyroszvagy
Rovna (Rovné, SK; Zemplénróna, Rovne, Rovni) **124, 224**
Rozdilya (*pagus desertus prope Felsőgereben, UA; Rozgyila*) **336**
 Rozgyila *v.* Rozdilya
 Rožkovany *v.* Roskovány
 Rubó *v.* Hrubó
Rudabányácska (→Sátoraljaújhely, H; Ruda Bányátska) **181–182**
Rudlyó (Rudlov, SK; Ércfalva, Rudlyo) **194**
 Rumini *v.* Runyina
 Runina *v.* Runyina
Runofalva (Жбóрівці, Rónafalu, UA) **335, v. e.** Gevényfalva
Runyina (Runina, SK; Juhászlak, Ranyina, Rumini) **124, 226**
Rusin (→Kisladna, Ružín, SK) **45, 86**
 Ruská Bystrá *v.* Oroszbisztra 2.
 Ruská Kajňa *v.* Oroszkajna
 Ruská Nová Ves *v.* Sósújfalu
 Ruská Poruba *v.* Poruba 2.
 Ruská *v.* Dobóruszka
 Ruská Voľa nad Popradom *v.* Oroszvolya 2.
 Ruská Voľa *v.* Oroszvolya 1.
 Ruská Volová *v.* Oroszvolova
 Ruské Peklány *v.* Oroszpeklény
 Ruský Potok *v.* Oroszpatak
 Russia *v.* Oroszország
Ruszka (*pagus desertus in monte Beszkéd, SK; Puszke*) **124, 226**
Ruszkóc (Руське, UA; Orosztelek, Ruszkócz) **344**
 Ružín *v.* Rusin
 S. Anna *v.* Szentanna
 Saáros Comitatus *v.* Sáros vármegye /County
 Saarpatak *v.* Sárpatak
 Saas-várinum *v.* Szádvár
 Sabinov, Sabinow *v.* Kisszeben
 Sačurov *v.* Szacsúr
 Saio *v.* Sajó
 Sajgo *v.* Salgó
Sajó (r.; Saio, Sajó) **113, 114, 121, 122, 129, 141, 153, 154**
 Sajóhídvég *v.* Hídvég
 Sajólád *v.* Lád
Salamon (СОЛОМОНОВО, UA; Tiszasalamon) **277–278**
Salgó 1. (→Prešov, SK; Sebessalgó, Šalgovik, Salgotsa) **85, 88**
Salgó 2. (*coll. vin. prope Bodrogkeresztúr, H; Sajgo*) **166**
 Šalgovik *v.* Salgó 1.
 Salmány *v.* Zsalmány
Sámogy (Šamudovce, SK; Zámogy, Zsamogyium) **124, 210**
 Samos Ujvariensis *v.* Szamosújvár

- Šamudovce *v.* Sámogy
 Samusium *v.* Szamos
Sandecensia (PL.; Sandecensis) 61
Sankóc (*praed. prope Morva, SK*; Sankocz) 215
Sára (→Sárazsadány, H; Sara) 123, **145**
 Sárazsadány *v.* Zsadány; *v. e.* Sára
 Šarišská Poruba *v.* Kapivágás
 Šarišská Trstená *v.* Nádfő
 Šarišské Bohdanovce *v.* Bogdány
 Šarišské Dravce *v.* Daróc 1.
 Šarišské Michalany *v.* Szentmihály
 Šarišský hrad *v.* Sáros 1.
 Sariszka-Stolice *v.* Sáros vármegye /County
Sarkad 1. (Горбок, UA; Kissarkad) **341**
Sarkad 2. (*coll. vin. prope Mád, H*) 159
Sárkánylyuk (*antrum*; Sárkány Lyuk) 251
Sarmatia (*reg.*) 50
Sáros 1. (*a.*; Šarišský hrad, SK; Saros, Sarosia, Sarosien-
 sis, Sarosium, Strakosia) 27, 38, 41, 45, 56, 62, 64, 65,
68–69, 70, 80
Sáros 2. (*a.*; Velký Šariš, SK; Nagysáros, Nagy-Sáros,
 Nagy-Sáros, Saros, Sarosiensis, Sarosinus) 27, 38, 43,
 51, 53, 55, 61, 63, 65, 66, **67–68**, 70, 72
Sáros vármegye /County (Sariszka-Stolice, Saáros /Sa-
 ros /Sarosiensis /Sarosiensis /Sárosiensis /Sáros
 Comitatus /Provincia, Sáros-Varmegye, Scharoscher Stuhl
 /Stul, Soros!) 11, 12, 15, 16, **19–93**, 101, 109, 113–115,
 119, 125, 135, 138, 139, 179, 191, 194, 199, 200, 205
 Saros, Sarosia, Sarosiensis, Sarosinus, Sarosium *v.* Sáros
 Sárosberettő *v.* Berettő 2.
 Sárosbogdány *v.* Bogdány
 Sárosgörbény *v.* Krive
Sárosi járás /municipality (Nyugati járás, Western mu-
 nicipality, Processus Occidentalis /Sarosiensis) 27, 37,
56–73
 Sarosiensis Comitatus *v.* Sáros vármegye /County
 Sarosiensis Processus *v.* Sárosi járás
 Sároskisfalu *v.* Kisfalu
 Sároskőszeg *v.* Kőszeg
 Sárosófalú *v.* Ófalú
 Sárosoroszi *v.* Oroszi
 Sárós-Oroszi *v.* Oroszi
Sárospatak 1. (*a.*; H; Patakiensis, Sárospatak, Sarospa-
 takina, Sarospatakinum) 44, 68, 74, 75, 102, 110, 144
Sárospatak 2. (*a.*; H; Nagy-Patak, Patach, Patakiensis,
 Patakinum, Patakinum maius, Sárospatak, Sáros Patak,
 Sáros-Patak) 44, 98, 102, 106, 110, 116, 123, 128,
141–145, 146–148, 156, 158, 160, 162, 163, 165, 167,
 179, 180, 181, 182, 202, 267, 268, *v. e.* Ardó, Kispatak,
 Petrahó
Sárospolyánka (Blatná Polianka, SK; Sárosmező, Sáros-
 Polyanka) **286**
Sárosremete (Blatné Remety, SK; Sáros-Remete) 253, **283**
Sárosreviscse (Blatné Revištia, SK; Sárosrőcse, Sáros-
 Revisztye) **281**
 Sárosújlak *v.* Uják
Sárpaták (Mokroluh, SK; Tapolysárpaták, Mokraluka,
 Saarpaták, Sárpataka) 46, **72**
 Sáros Comitatus *v.* Sáros vármegye /County
 Sarvarinum *v.* Szádvár
Sashegy (*coll. vin. prope Tállya, H*; Sasalja, Sassalja, Sass-
 szőlő) 148
 Sasvarinum *v.* Szádvár
Sátoraljaújhely (*a.*; H; Sator Ujhely, Satoros-Ujhely, Uj-
 hely, Ujhelyiensis, Uhelyinum (!), Újhelyinum, Uyhe-
 lyium) 102, 110, 116, 123, 125, 126, 128, 133, 140, 143,
 145, 162, 163, 178, **179–180**, 181–183, 186, 189, 288,
v. e. Rudabányácska
 Sattelberg *v.* Vihorlát
 Satu Mare *v.* Szatmár
 Saxonia *v.* Szászország
 Scepusenus /Scepusiensis /Scepusius Comitatus *v.* Szepes
 vármegye
 Scepusium *v.* Szepesség
 Scharocher Stuhl /Stul (!) *v.* Sáros vármegye /County
 Schencicz *v.* Semviz
 Schiroka *v.* Siroka
 Schnellbach *v.* Stelbach
 Schoncz *v.* Stary Sącz
Schönviz (*r.*; SK; Schönviz, Schönvicz) 43
 Schwarzbrun *v.* Feketekút
 Scythia, Scythicus *v.* Szkítia
 Sebes *v.* Alsósebes
 Sebessalgó *v.* Salgó 1.
 Sebesvárálja *v.* Váralja 1.
 Sečovce *v.* Gálszécs
 Sečovská Polianka *v.* Szécspolyánka
 Sechum *v.* Rimaszécs
 Sedliská *v.* Szedliszke
 Segnye *v.* Zsegnye
 Selestovensis, Selestovo, Selesztő *v.* Szelesztő
Selmecbánya (Banská Štiavnica, SK) 23, 33
Semerek (*coll. vin. prope Mezőzombor, H*) 160
Semjén (H; Semién, Semjen, Senyén) 174, **175**
Semse (Šemša, SK) 53
Semviz (Krásna Lúka, SK; Széprét, Schencicz) 50
 Senné *v.* Szenna
 Senye *v.* Zsegnye
 Senyén *v.* Semjén
 Septentrionalis Processus *v.* Északi járás /municipality
Serbóc (Цербовецъ, UA; Beregszikkás, Serbóc, Szer-
 boczensis) 315, **337**
 Servia *v.* Szerbia
Siba (Šiba, SK; Szekcsőalja, Sibe) 50, 72
 Sibiu *v.* Nagyszeben
 Siebenlinden, Sieben linden *v.* Héthárs

- Sina *v.* Szina
Sinai-hegy 1. (*m.*; SK; mons Sinai, Szinakeö) 113, 118, **119**
Sinai-hegy 2. (*m.*; ET; mons Sinai) 119
 Sirník *v.* Szürnyeg
Siroka (Široké, SK; Schiroka) 69, **78**
Sislóc (Шишлівці, UA; Sislócz, Sislótz) 288, **289**
 Skrabské *v.* Mogyoróska
 Slance *v.* Szalánc
 Slavkovce *v.* Szalók
Slavkovianka (*r.*; SK; Szalokiensis rivus) 43
 Slavonia *v.* Szlavónia
 Sliepkovce *v.* Szelepka
 Slivník *v.* Szilvásújfalu
 Slovakia *v.* Szlovákia
 Slovenská Kajňa *v.* Tótkajnya
 Slovenská Volová *v.* Tótvolova
 Slovenské Krivé *v.* Tótkriva
Smigóc (Smigovec, SK; Sűgő, Smugotz) **227**
 Smugotz *v.* Smigóc
 Snina *v.* Szina
 Soboš *v.* Szobos
 Sobrance *v.* Szobránc
Sóhajó (*coll. vin. prope Tarcal, H;* Sohajo) 160
 Sóhát *v.* Csornoholova
 Sokol' *v.* Szokolya
Sókút (Sol, SK) **193**, 194
 Sol' *v.* Sókút
 Solivar *v.* Sívár
 Solnička *v.* Szolnocska
 Solník *v.* Szálnyik
Solymos (Iňačovec, SK; Solymós) **285**
Som 1. (Шом, UA; Beregsom) **359**
Som 2. (Drienica, SK; Felsősom) **71**
 Sommos *v.* Somos 1.
Somogy vármegye /County 11, 15, 295, 303
Somos 1. (*coll. vin. prope Szegi, H;* Sommos) 166
Somos 2. (Drienov, SK) 29, 39, 45, 51, 84, **88**
Somosújfalu (Drienovská Nová Ves, SK; Somos Ujfalu) 29, 39, 51, **88**
 Somotor *v.* Szomotor
 Sophiendorf, Sophiopolis, Sophiopolitanus *v.* Zsófiafalva
 Sopkovce *v.* Szopkóc
Sopron (H; Soproniensis, Sopronium) 58, 201
Sopron vármegye /County 11, 15
 Soros *v.* Sáros vármegye /County
 Sósgyülvész *v.* Gyülvész
 Sóslak *v.* Szolya
 Sós-Mező *v.* Szolya
 Sóstófalva *v.* Hoporty
Sósújfalu (Ruská Nová Ves, SK; Sosujfalu, Sós-Ujfalu) 85, **88**
Sóvár 1. (*a.*; →Eperjes; SK; Solivar, Tótsóvár, Sovariensis, Sovarum, Sovár) 28, 39, 46, 61, 80, 90, **84–85**, 170, 192
Sóvár 2. (*p.*; →Eperjes; SK; Solivar, Tótsóvár; Sovar) 29, 39, 85, **88**
 Spišská Nová Ves *v.* Igló
 Spišské Hanušovce *v.* Hanusfalva
 Spišské Vlchy *v.* Oľaszi 1.
 Stakčín, Staksin, Staktsén *v.* Sztakcsin
 Stanča *v.* Istánc
 Stankovce *v.* Sztankóc 1.
 Staré *v.* Sztára
Stary Sącz (PL; Ószandec, Schoncz) 76
Staskócz (Staškovce, SK; Staskocz, Staskócz, Stasskócz) 45, **93**, 125, **205**
Stefanó (Štefanovce, SK; Istvántelke, Stephanócz) **218**
Steinberg (*m.*; SK; Kamenna Hora, Köhegy, Magura) 26, 36, **42**, 49
Stelbach (Tichý Potok, SK; Csendespatak, Schnellbach, Stelbbach, Stellbach) 50, **77**
 Stephanócz *v.* Stefanóc
Sterkóc (→Csabaháza, SK; Sterkovce, Sterkocz, Sterkócz) **225**
 Strajnya, Strájňany *v.* Sztranyán
 Strakosia *v.* Sáros 1.
 Stras Maior *v.* Kapi-hegy
 Strážne *v.* Őrös
 Strážske *v.* Őrmező
 Streda nad Bodrogom *v.* Szerdahely
 Stretava *v.* Nagyszeretva
 Stretavka *v.* Kisszeretva
 Strigoniensis, Strigonium *v.* Esztergom
 Strihovce *v.* Sztrihóc
 Strobkovja *v.* Sztropkó 2.
 Stročín, Stroczin *v.* Sztrocsin
 Stropko, Stropkov, Stropkovia *v.* Sztropkó
 Stropkovská Őlka *v.* Sztropkóolyka
 Strowin *v.* Sztrocsin
 Stulány *v.* Varjúfalva
 Submontanus Processus *v.* Hegyaljai járás /municipality
 Submontanus *v.* Hegyalja
 Suchá Dolina *v.* Szuchádolina
 Suché *v.* Szuha
 Sűgő *v.* Smigóc
 Sukov *v.* Szukó
 Superior Hungaria *v.* Felső-Magyarország
Surány (Beregsurány, H) 312, **356**, 360
 Svätá Mária *v.* Szentmária
 Svätuš *v.* Szenteske
 Svätušé *v.* Szentes
Sverzso (Sveržov, SK; Ferzso, Swerzo, Szerzo) **72**
 Svetlice *v.* Világ
 Svina *v.* Szina
 Svinia *v.* Szinye 1., 2.
 Svinice *v.* Szvinyér
 Swerzo *v.* Sverzso

- Swidnik *v.* Felsőszvidnyik
 Swinka *v.* Szvinka
 Sz. György *v.* Szentgyörgy
 Sz. István *v.* Szentistván
 Sz. Maria *v.* Szentmária
 Sz. Mihály *v.* Szentmihály
 Sz. Péter *v.* Szentpéter
- Szabolcs vármegye /County** (Szabolcsensis /Szabolchensis /Szabolchiensis /Szaboltsensis /Szaboltsiensis Comitatus /Provincia /Provinciola, Szaboltsiensis) 68, 114, 121, 122, 139, 140, 178, 250, 252, 277, 290, 296, 304, 310, 316, 360
- Szacsúr** (Sačurov, SK; Szatsúr) **193**
- Szada** (Taktaszada, H) 122, **155**
- Szadvár** (*a.*; H; Saas-várinum, Sarvarinum, Sasvarinum) 267, 268
- Szajkófalva** (Ociň, UA; Oszuj) **343**
- Szalánc** (*a.*; Slance, SK; Nagyszalánc, Szalacz, Szalancz) 120, 133
- Szalánci-hegy** (*m.*; SK; mons Szalancz) 113, **120**
- Szállyik** (Solník, SK; Szálnok, Szalnik) **207**
- Szalók** (Slavkovce, SK) **211**, 212
- Szalóka** (Соловка, UA; Szaloka) 174
 Szalokiensis rivus *v.* Slavkoviánka
- Szalonta** (Hejőszalonta, H; Zalonta) 174
- Szamos** (*r.*; Samusium) 332, 333
- Szamosújvár** (Gherla, RO; Samos Ujvariensis, Szamos-Ujváriensis) 75
- Szántó** (Abaújszántó, H; Szanto, Szantoiensis) 116, 122, 127, 148, 163
- Száravölgy *v.* Szuchádolina
- Szárhegy 1.** (*coll. vin. prope Sárzasadány, H*) 145
- Szárhegy 2.** (*coll. vin. prope Sátorajújhely, H*) 180
- Szarka-hegy** (*coll.*; UA; Szarkahegy) 335
- Szarvas** (*coll. vin. prope Tarcal, H*) 160
 Szarvasháza *v.* Zsdenova
 Szarvaskút *v.* Olenyovo
 Szarvasrét *v.* Puznyákfalva
- Szászország** (*reg.*; D; Saxonia) 51, 201
- Szatmár** (Satu Mare, RO; Szatmárnémeti, Szathmariensis, Száthmáriensis) 263, 334
- Szatmár vármegye /County** (Szathmarinum, Szathmariensis /Szatmáriensis Comitatus /Provincia) 11, 15, 68, 186, 252, 296, 304, 310, 316, 333, 357, 360
- Szatsúr *v.* Szacsúr
 Szeben *v. e.* Orkuta
 Szecsum *v.* Rimaszécs
 Szécsegres *v.* Egres 2.
- Szécskeresztúr** (Zemplínska Teplica, SK; Széts-Keresztur, Széts-Keresztúr) **182**, 183
- Szécspolyánka** (Sečovská Polianka, SK; Szécsmező, Polyánka, Polyankensis, Széts Polyánka) 126, **192**, 193, 214
- Szécsudvar *v.* Tehna
 Szedekerte, Szedekérte *v.* Szedikert
- Szederkény** (H; Szederkin) **154**
- Szedikert** (Záhradné, SK; Szedekerte, Szedekérte) 44, 51, **70**
- Szedliszke** (Telekháza; Sedliská, SK; Szedlicska) 125, **197**
- Szegcso *v.* Szekcső-patak
- Szeged** (H; Szegediensis, Szegedinum) 54, 355
- Szegfű** (*coll. vin. prope Sárospatak, H; Szogfő*) 143
- Szegh *v.* Szög
- Szegi** (H; Szegediensis, Szegiensis) 165, **166**, 167
 Szegtsó *v.* Szegcső-patak
 Szekcsőalja *v.* Siba
- Szekcső-patak** (*r.*; Szegcso, Szegtsó, Szekcső, Szektsó, Szögtső) 44, **46**, 88, 90, 91
- Székesfehérvár** (H; Alba Regalis) 13, 17, 58
- Szelepká** (Sliepkovce, SK; Dénesújfalú) 124, **210**
- Szélesmező *v.* Velyopolya
- Szélestó** (*palus prope Garany, SK; Szélesto*) 123, 188
- Szelesztő** (→Kölcsény, UA; Selestovensis, Selestovo, Selesztő) 312, 315, **335**
- Szemerekő *v.* Szmerkova
- Szemgyógyító** (*fons salubris prope Erdőbénye, H; Szemgyogyetó*) 127, 147
- Szénástelek *v.* Zausina
- Szendrő** (H; Szendrő) 156, 157
- Szena** (Senné, SK; Ungszenna) 253, **285**
- Szentanna** (*praed.*; SK; S. Anna) 78
- Szentes** (Svātuše, SK; Bodrogszentes) **173**
- Szenteske** (Svātuš, SK) **286**
- Szentgyörgy** (Hubošovce, SK; Gombosszentgyörgy, Sz. György) 51
- Szentistván** (Kostolany nad Hornádom, SK; Hernádszentistván, Sz. István) 45, **86**
- Szentistvánbaksa** (H; Baxa) 151
- Szentkereszt 1.** (Križovany, SK; Krizovjani) **78**
- Szentkereszt 2.** (*praed. prope Vinna, SK; Szent-Keresztensis, Szentkesztensis*) 255, 282
- Szentmária** (Svätá Mária, SK; Bodrogszentmária, Sz. Maria, Szent Maria, Szent-Maria) 122, **172**, 314 *v. e.* Pálfölde
- Szentmihály** (Šarišské Michaľany, SK; Szentmihályfalva, Sz. Mihály) 45, 51, **71**
- Szentmiklós** (Чинадійово, UA; Szentmiklósi uradalom /estate, Szent Miklos, Szent Miklosiensis, Szent-Miklós, Szent-Miklóss, Szent-Miklós dominium, Tsina-gyovo) 298, 306, 314, 315, 321, 324, 334, **335**, 337, 339, 344, 359, *v. e.* Alsóhrabonica, Iglinc 1.
- Szentpéter** (Petrovany, SK; Tarcaszentpéter, Szent-Peter, Sz. Peter, Sz. Péter) 29, 39, 45, 51, **88**, **89**
- Szepes vármegye /County** (Scepusiensis /Scepusenus, Scepusius /Szepes Comitatus) 41–43, 45, 51, 53, 66, 68, 74, 78, 86, 93, 98, 106, 139, 167, 219, 319, 334, 346, 350

- Szepesolaszi *v.* Olaszi 1.
Szepesség (Scepusium) 50, 61, 69, 73, 77
Széplak (Krásna nad Hornádom, SK; Abaszéplak) 45
 Széprét *v.* Semviz
Szerbia (Servia) 53, 331
 Szerboczensis *v.* Serbóc
Szerdahely (Streda nad Bodrogom, SK; Bodrogszerdahely, Szerdahely, Szerdaheliensis, Szerdahelyiensis) 29, 39, 85, 102, 110, 122, 134, 139, **169–170**, 171, 172
Szerednye 1. (*a.*; Середне, UA; Szerenye) 237, 245, **269**
Szerednye 2. (*o.*; Середне, UA; Szeregniensis, Szeregnye, Szeregniensis) 237, 245, 250, 255, **271**, 290
 Szerelmes *v.* Lybisse
Szerelmi (*coll. vin. prope Tokaj, H;* Szerémi, Szerémy) 164
Szerencs (*a.*; H; Szerencse) 102, 110, **158**
Szerencs (*o.*; H; Szerents, Szerentsiensis, Szerentsium) 102, 110, 128, 138, 142, 150–152, 154, 155, **156–158**, 160, 162, 165, 167, 229, *v. e.* Ond
Szerencsfalva (Щасливе, UA; Szerentsfalva) **344**
Szerencsi-hegy (*m.*; H; Szerentsiensis mons) 113, 115, **116–117**
Szernye (*p.*; Серне, UA) **345**, *v. e.* Barkaszó
Szernye (*r.*) 359
Szernye-mocsár (*pal.* UA) 297, 305, 309, **316**, 338, 339, 341, 344, 345
 Szerzo *v.* Sverzso
 Széts Polyánka *v.* Szécspolyánka
 Széts-Keresztur, Széts-Keresztúr *v.* Szécskeresztúr
Szidorfalva (Грабово, UA; Hrabova) **335**
Szilvásújfalu (Slivník, SK; Szilvas-Ujfalu, Szilvás-Ujfalu) 126, **182**
Szilvölgy (*coll. vin. prope Tarcal, H*) 160
Szina (*o.*; Szinna; Snina, SK; Sina, Svina) 103, 112, 119, 124, **222**, 228
 Szinakeő *v.* Sinai-hegy 1.
 Szine *v.* Szinye 2.
 Szinnamező *v.* Nechválpolyánka
Szinye 1. (*a.*; Svinia, SK) 28, 38, **75**
Szinye 2. (*p.*; Svinia, SK; Szine) **78**
 Szinyefő *v.* Rencsissó
 Szinyelipóc *v.* Lipócz
Szinyeújfalu (Chminianska Nová Ves, SK; Szinye Ujfalu) **78**
 Szirénfalva *v.* Ptruksa
Szirna (→Miskolc; H) 54
 Szirtes *v.* Sztrihóc
 Szitnicza *v.* Alsószitnice
Szkítia (Scythia, Scythicus) 54, 132, 183
Szkotárszka (Скогарське, UA; Kissolyva, Szkotarszka) **337**, *v. e.* Szvalovka
Szlatina (Верхня Солотвина, UA; Felsőszlatina) **275**
Szlavónia (Slavonia) 52, 54, 180
Szlovákia (Slovakia) 11, 15
Szmerkova (Смереково, UA; Szemerekő, Szmerekowa) **274**
Szmolník (*pagus desertus in monte Beszkéd, SK*) **226**
Szobatin-hegy (*m.*; UA; Bodoló) 342
Szobos (Soboš, SK) 44
Szobránc (*o.*; Sobrance, SK; Szobrantz, Szobrantziensis, Szobráncz, Szobránczensis, Szobrántz, Szobránz) 236, 237, 244, 245, 249, 253, 254, 278, **279–280**, 286, 287
Szobránci járás /municipality (Processus Szobráncziensis /Szobrántziensis) 237, 245, 253, 264, 275, **278–283**
Szobráncskomoróc (→Szobránc, SK; Komárovce, Komorótz, Szobráncz Komoróc) 253, **283**, 288
 Szobrancz vize, Szobráncz vize *v.* Horny
 Szogfő *v.* Szegfű
Szokolya (Sokol', SK; Hernádszokoly, Szokola) 45, **86**
Szolnocska (Solnička, SK; Szolnacska, Szolnácska, Szolnoktsam) 122, 123, **173**
Szolocsina (Солочин, UA; Királyfiszállás) **336**
Szolocsinai-forrás (*fons acidus prope Szolocsina, UA;* Szolotsinensis fons) **313**
Szolya (Сіль, UA; Sóslak, Sós-Mező, Szollya) **273**
Szolyva (*o.*; Свалява, UA; Szolyvensis, Szvalyova, Szvályava) 297, 306, 313, 314, 315, 318, 323, 324, **327** *v. e.* Nagybisztra
Szolyvai-forrás (*fons acidus prope Szolyva, UA;* Szolyvensis) **313**
Szolyva-patak (*r.*; Szvalyanka, Szvalyavka, Szvalavka) 314, **315**, 327
Szomolnok (Smolník, SK) 86
Szomotor (Somotor, SK) 122, **171–172**, *v. e.* Kisújlak
Szopkóc (Sopkovce, SK; Szopkocz, Szopkócz) **217**
 Szorocsány *v.* Sztrocsin
Szög (Klin nad Bodrogom, SK; Bodrogszög, Szegh, Szeghi) 122, **168**, 169
 Szögtső *v.* Szekcső-patak
Szőlőske (Viničky, SK; Szőlőske, Szölöskensis, Szölötske) 117, 122, 128, **181**
Sztakcsin (Stakčín, SK; Takcsány, Staksin, Staktsén) 124, **227**, 228
Sztankóc 1. (Stankovce, SK; Sztankócz) **192**
Sztankóc 2. (*praed. prope Laborcfalva, SK;* Sztankoc) 210, 215
Sztára (Staré, SK; Sztara, Sztarensis, Sztár, Szto Sztara) 124 **216**, 229, 278
Sztarina (*pagus desertus prope Takcsány, SK*) 124, 138, **226**
Sztavna (Ставне, UA; Fenyvesvölgy) **273**
 Szto Sztara *v.* Sztára
Sztrabicsó (Страбичово, UA; Mezőterebes, Sztrabitso) **344**
Sztranyán (→Nagymihály; SK; Laborcszög, Strájny, Strajnya) 209, **282**
Sztremtura-hegy (*m.*; UA) 342
Sztricsava (Стричава, UA; Eszterág) **273**

- Sztrihóc** (Strihovce, SK; Szirtes, Sztrihóc) 227
- Sztrippó** (Стрипа, UA; Sztripa) 275
- Sztrocšin** (Stročín, SK; Szorocsány, Strowin, Stroczin) 44, 90, 93
- Sztrójna** (Строїне, UA; Malmos, Sztrójna) 336
- Sztrópkó 1.** (*a.*; Stropkov, SK; Stropko) 44, 66, 103, 111, 140, 202–203
- Sztrópkó 2.** (*o.*; Stropkov, SK; Strobkovja, Stropko, Stropkovia, Sztrópkó, Sztrópkov, Sztrópkow, Sztrópkovia, Sztrópkoviensis) 42, 44, 93, 103, 111, 113, 120, 124, 125, 140, 182, 200, 203–204, 205–207, 214, 218 *v. e.* Boksa
- Sztrópkói kerület /district /uradalom /estate** (Sztrópkoviensis) 103, 111, 127, 200–208
- Sztrópkóolyka** (→Olyka, SK; Olyka, Stropkovská Oľka, Olyka-Sztrópkó) 124, 208, 218
- Sztrópkópolena** (Malá Poľana, SK; Kispolány, Polyana) 45, 125, 207
- Szucha** (Сухий, UA; Szuhapatak) 273
- Szuchádolina** (Suchá Dolina, SK; Szárazvölgy, Orosz-szuha Dolina, Szucha Dolina) 87
- Szuche *v.* Szuha
- Szuha** (Suché, SK; Zemplénszuha, Szuche) 215
- Szuhapatak *v.* Szucha
- Szukó** (Sukov, SK) 224
- Szuszko** (Сусково, UA; Bányafalu, Szuszko) 335, *v. e.* Jobovica
- Születske *v.* Szőlőske
- Szürnyeg** (Sirník, SK; Szürnyeg, Szürnyegum) 123, 188
- Szürte** (Сюрте, UA; Szürt, Szürti, Szürte) 85, 252, 277
- Szürte *v.* Szürte
- Szvalavka, Szvalyavka, Szvalyanka *v.* Szolyva-patak
- Szvalovka** (→Kisszolyva, UA; Szvalavka) 337
- Szvalyova, Szvalyava *v.* Szolyva
- Szvinka** (*r.*; Swinka, Szvinka) 43, 78, 86
- Szvinyér** (Svinice, SK; Szinyer) 172
- Szwidnik *v.* Felsőszvidnyik
- Szwinka *v.* Szvinka
- T. Iesztreb *v.* Tótjesztreb
- T. Krive *v.* Tótkriva
- Ťahanovce *v.* Tehány
- Ťahyňa *v.* Tegenye
- Takcsány *v.* Sztakcsin
- Tákos** (H) 299, 307, 357
- Takta** (*r.*) 113, 122, 155
- Taktabáj *v.* Baj
- Taktaharkány *v.* Harkány
- Taktaszada *v.* Szada
- Talamás** (→Zúgó, UA; Talamas) 337
- Talepócz *v.* Telepocz
- Tállya** (*o.*; H; Talya, Talyensis, Tallya, Tallyensia, Tallyensis) 42, 102, 110, 116, 117, 128, 146, 147, 148–150, 156, 158–160, 162, 163, 165, 167
- Tallya, Tallyensia, Tallyensis *v.* Tállya
- Tapaszto** (*coll. vin. prope Tokaj, H; Tapaszto*) 164
- Taplibisztra** (Bystré, SK; Tapolybeszterce, Bisztra, Bisztrá) 41, 92, 125, 194, 207
- Taplihermány** (Hermanovce nad Topľou, SK; Tapolyhermány, Herman, Hermanensis, Hermaniensis, Hermanniensis, Hermány) 49, 92, 119, 191, 194
- Taplilucska** (Lúčka, SK; Tapolylucska, Lucska, Lutska) 44, 92
- Tapolcsány** (→Družstevná pri Hornáde, SK; Tepličany, Tapolcsány) 86
- Tapoly** (*r.*; Topľa; Tapolya, Topla, Toplya, Toplyan) 43, 44, 46, 57, 72, 89, 91–93, 103, 111, 113, 114, 117, 121, 124, 125–126, 186, 191–195, 197–199, 214
- Tapolybánya *v.* Tótjesztreb
- Tapolybeszterce *v.* Taplibisztra
- Tapolyhermány *v.* Taplihermány
- Tapolyi járás /municipality** (Eastern /Tapolyi municipality, Keleti járás, Processus Orientalis /Tapolyiensis) 29, 39, 89–93
- Tapolyizsép *v.* Tótizsép
- Tapolykmlós *v.* Kmlós 1.
- Tapolylengyel *v.* Polyakóc
- Tapolylucska *v.* Taplilucska
- Tapolymeggyes *v.* Megyes
- Tapolymeggyesi-völgy** (*val.*; SK; Medgyesiensis vallis) 44
- Tapoly-melléki völgyek** (*val.*; SK; Tapoly-Mellyéke vallis) 43–44
- Tapolymogyorós *v.* Mogyoróska
- Tapolyortovány *v.* Porubka 1.
- Tapolyradvány *v.* Radvány 1.
- Tapolysárpatak *v.* Sárpatak
- Tapolytarnó *v.* Tarnó
- Tarca 1.** (*p.*; Torysa, SK; Tarcza) 76
- Tarca 2.** (*r.*; Torysa, SK; Tarcia, Tarcza, Tartza) 23, 33, 43, 44, 45, 46, 64, 67, 68, 70, 71, 73, 74, 76, 77, 81, 82, 87, 88, 90
- Tarcadobó *v.* Dobó
- Tarcafő *v.* Toriszka
- Tarcai völgyek** (*val.*; SK; Tarcensis vallis) 43
- Tarcal** (*o.*; H; Tarczal, Tarczaliensis, Tarczalliensis, Tarczalum, Tarczallum, Tartzal) 102, 110, 115, 116, 122, 128, 158, 159, 160–161, 162, 163, 164, 165, 167
- Tarcaszentpéter *v.* Szentpéter *v. e.* Mocsármány
- Tarci** (*coll. vin. prope Tarcal, H; Tarci*) 160
- Tarczal, Tarczaliensis, Tarczalliensis, Tarczalum, Tarczallum *v.* Tarcal
- Tardos** (Tiszatardos, H) 122
- Tarkaniensis, Tarkanum, Tarkany *v.* Kistárkány, Nagytárkány
- Tarkó** (*a.*; Kamenica, SK; Tarkö, Tarkü, Tárkö) 27, 28, 37, 38, 75

- Tarkói völgy** (*val.*; SK; Tarkóiensis vallis) **43**
- Tarna** (Trnava pri Laborci, SK) **282**
- Tarnó** (Tarnov, SK; Tapolytarnó, Tarno) **46, 72**
- Tarnóc** (Тарнівці, UA; Ungtarnóc, Tarnócz) **289**
- Tarnóka** (Трнівка, SK) **192**
- Tarnoviscso *v.* Vásárhely
- Tartza *v.* Tarca 2.
- Tartzal *v.* Tarcal
- Tasolya** (Таšula, SK; Tassolya) **286**
- Tašula *v.* Tasolya
- Tátika** (*arx prope Zalaszántó, H;* Tatika) **140**
- Taverna** (Tovarné, SK; Taverna) **125, 216, 218**
- Tavarnapolyánka** (Tovarnianska Polianka, SK; Tavarnamező, Polyanka) **125, 216**
- Taverna *v.* Taverna
- Tegenye** (→Pálóc, SK; Ťahyňa) **284**
- Tehány** (Тahanovce, SK; Hernádtihany, Tehany) **45, 86**
- Tehna** (Dvorianky, SK; Szécsudvar) **192**
- Telekháza *v.* Szedlitzke; *v. e.* Csicsva
- Telepóc** (Osedné, SK; Falepotzium, Talepócz) **124 226**
- Temes vármegye /County** **11, 15**
- Temnyik-hegy** (*m.*; Temnik mons) **236, 244, 249 251, 249, 272, 290**
- Tengerszem** (*l.*; SK; Tengeri szem) **118**
- Tepličany *v.* Tapolcsány
- Terebes *v.* Tőketerebes 1., 2.
- Terebesia, Terebesia *v.* Tőketerebes 1.
- Terebesiensis *v.* Tőketerebes 2.
- Terebești *v.* Tőketerebes 3.
- Terebesum *v.* Tőketerebes 2.
- Terebő** (Trebejov, SK; Terebő) **84, 87**
- Terňa *v.* Ternye
- Ternyanka-patak** (*r.*; Ternyanka) **44**
- Ternye** (Terňa, SK) **44, 51, 78, v. e.** Hradiczka
- Thuringia *v.* Türingia
- Thurociensis Comitatus *v.* Túróc vármegye /County
- Thurzósózlók** (*coll. vin. prope Tarcal, H;* Felső Turzo) **160**
- Tiba** (Tibava, SK) **280**
- Tibaváralja *v.* Váralja 2.
- Ticce-patak** (*r.*; Titius, Titze) **113, 122, 172, 173, 176, 177, 183**
- Ticha *v.* Tiha
- Tichý Potok *v.* Csendespatak
- Tiha** (Тихий, UA; Ticha) **273**
- Timsor** (Лазы, UA; Lazi) **337**
- Tinta *v.* Finta
- Tirnóka-ér** (*r.*; Tirnoka) **185**
- Tischinecz *v.* Tiszinyecz
- Tischita, Tischite *v.* Tizsite
- Tisinec *v.* Tiszinyecz
- Tisova** (Тишів, UA; Csendes, Tissova) **337, v. e.** Medvesa
- Tissa *v.* Tisza
- Tissova *v.* Tisova
- Tisza** (*fl.*; Tibiscus, Tissa, Tybiscus) **44, 48, 66, 109, 113, 114, 115, 117, 121–122, 123, 129, 130, 131, 141, 143, 152, 154, 155, 158, 161–163, 167–169, 175, 177, 178, 236, 244, 252, 277, 278, 290, 296, 297, 304, 305, 314, 315, 316, 328, 333, 334, 337, 346, 353–355, 357, 358, 360**
- Tiszaadony** (H; Tisza-Adony) **358**
- Tiszaásvány *v.* Ásvány
- Tiszabecs** (H; Tisza-Bets) **333**
- Tiszacsoma *v.* Csoma
- Tiszadob** (H; Dob) **154, 155**
- Tiszaleti járás /municipality** (Processus Tiszaletensis /Tiszaletensis /Tiszaletensis) **298, 299, 306, 307, 323, 354–359**
- Tiszaleti járás /municipality** (*reg.*; H; Tiszalet, Tiszaletensis /Tiszaletensis /Tiszaletensis /Tiszaletensis Processus) **12, 16, 298, 299, 306, 307, 323, 346–360**
- Tiszakarád *v.* Karád
- Tiszakerecsény *v.* Kerecsény
- Tiszaladány *v.* Ladány
- Tiszalúc (H) *v.* Alsólúc, Felsőlúc
- Tiszántúl** (*reg.*; Trans-Tybiscanus) **333**
- Tiszasalamon *v.* Salamon
- Tiszaszalka** (H; Tisza-szalka) **358**
- Tiszatardos *v.* Tardos
- Tiszaújlak** (Виллок, UA; Tisza Ujlak, Tisza-Ujlak) **355, 360, v. e.** Vigyorgó
- Tiszavid** (H; Tisza-Vid) **358**
- Tiszinyecz** (Tisinec, SK; Tiszény, Tischinecz) **44, 90, 93**
- Titius *v.* Ticce-patak
- Titze *v.* Ticce-patak
- Tivadar** (H) **357**
- Tiszény *v.* Tiszinyecz
- Tizsite** (Čizatice, SK; Tischita, Tischite) **84, 87**
- Tokaj 1.** (*o.*; H; Tokai, Tokaianus, Tokaiensis, Tokainum, Tokainus, Tokay) **83, 89, 102, 110, 114–116, 121–123, 127, 128, 134, 140, 141, 145, 146, 152, 155, 157, 158, 160, 162–164, 165, 167**
- Tokaj 2.** (*a.*; H; Tokai, Tokay) **44, 102, 110, 115, 161–162**
- Tokaj-hegy /Hill** (*coll.*; Tokaianus mons, Tokaiensis, Tokaiensis, Tokai borvidék /wine region, Tokay) **12, 16, 27, 28, 37, 39, 54, 60, 97, 99, 101, 102, 105, 107, 109, 110, 113, 115–116; 117, 127, 128, 140, 143, 146–148, 150, 151, 163–166, 178, 179**
- Tokajk *v.* Orosztokaj
- Tolcsva** (*o.*; H; Toltsva, Toltsvensis, Totsva, Tótsva, Tósva, Tótsva) **102, 110, 114, 116, 128, 145, 146, 147, 148, 156, 158, 160, 162, 163, 165, 167, 180**
- Tolcsék *v.* Töltsék
- Tolna vármegye /County** **11, 15, 295, 303**
- Toltsva, Tótsva, Toltsvensis *v.* Tolcsva
- Tolcsék *v.* Töltsék

- Topľa, Topla, Toplya, Topylan *v.* Tapoly
Topolóka (Topolovka, SK; Topoloka) **216**
Topolya (Topola, SK; Kistopolya) **226**
Topolyán (→Nagymihály; SK; Topofány, Topylan) 124, 185, **210**
Toriszka (Torysky, SK; Tarcafő, Toriczka, Toriczkenis, Toriska) 45, 50, 74
Torna vármegye /County (Torna /Tornensis Comitatus) 68, 93
Torony *v.* Kistoronya
Toronyiensis *v.* Kistoronya, Nagytoronya
Torysa *v.* Tarca 1., 2.
Tósvár *v.* Tolcsva
Tot Kajnya, Toth Kajnya *v.* Tótkajnya
Tot Isép *v.* Tótizsép
Tot Jablonum *v.* Tót Jablonum
Tót Jesztreb *v.* Tótjesztreb
Tótalmád *v.* Tótjablonya
Toth-Iablony *v.* Tótjablonya
Tótizsép (Vyšný Žipov, SK; Tapolyizsép, Tot Isép, Toth-Isép) 125, **199**
Tótjablonya (Jablon, SK; Tótalmád, Tot Jablonum, Toth-Iablony) 123, **225**
Tótjesztreb (Jastrabie nad Topľou, SK; Tapolybánya, T. Iesztreb, Tót Jesztreb) 125, **199**
Tótkajnya (Slovenská Kajňa, SK; Alsónyírjes, Tot Kajnya, Toth Kajnya) 125, **198**
Tótkriva (Slovenské Krivé, SK; Görbény, Krive, T. Krive) **225**
Tótraszlavica (→Raszlavica, SK; Vyšné Raslavice, *Tót-Raszlavicz*) **91**
Tótsóvár *v.* Sóvár *v. e.* Eperjes
Totsva, Tótsva *v.* Tolcsva
Tótvolova (Slovenská Volová, SK; Kisökrös, Volove) 125, **229**
Tovarné *v.* Tavarna
Tovarnianska Polianka *v.* Tavarnapolyánka
Tökés (→Hátmeg, UA) **340**
Töketerebes 1. (*a.*; Trebišov, SK; Parics 1., Terebes, Terebesia, Terebesia) 102, 110, 140, **184–185, 187**
Töketerebes 2. (*o.*; Trebišov, SK; Terebes, Tőke Terebes, Terebesiensis, Terebesum) 102, 110, 121, 126, 184, **185–186, 186–187, 190, 191, 195, 227, v. e.** Miglész
Töketerebes 3. (Terebești, RO; Krasznaterebes, Terebes) 186
Tökösmál (*coll. vin. prope Tállya, H;* Tökösmál, Tökös mál) 148
Tölczék *v.* Töltszék
Tölgyed *v.* Dubine
Tölgyeshegy *v.* Zubna
Tölszék *v.* Töltszék
Töltszék (Tulčík, SK; Toliszék, Toltszék, Tölczék, Tölszék, Töltszek, Töltszék) 29, 39, 44, 46, 47, 51, **91**
Töltszék-forrás (*fons prope Töltszék;* SK; Töltszekiensis) **47**
Tranczvagas *v.* Ferencvágása
Transdanubianus *v.* Dunántúl
Transilvanica, Transilvanensis, Transylvania, Transsilvanus, Transsilvanica, Transylvaniensis *v.* Erdély
Trans-Tybiscanus *v.* Tiszántúl
Trask (*praed. prope Koncháza, UA*) 288
Trebišov *v.* Töketerebes 1., 2.
Trencsén vármegye /County (Trenčín; Trenchiniensis Provincia) 11, 15, 53
Trepec (*pagus desertus sub aqua rivi Ondovae, SK;* Trepecz, Tripecz) 125, **198**
Trhovište *v.* Vásárhely
Tripecz *v.* Trepec
Trnava pri Laborci *v.* Tarna
Trnava *v.* Nagyszombat
Trnávka *v.* Tarnóka
Trnkov *v.* Kőkény
Trocsány (Tročany, SK; Trotsan) **91**
Trosztyánica (Тростяниця, UA; Nádasrét, Trosztyánicza) **344**
Trotsan *v.* Trocsány
Tsakalocz, Tsakalócz *v.* Csakalóc
Tsanalos, Tsanalsiensis, Tsanáros *v.* Csanáros
Tsatka *v.* Csatkák
Tserfás *v.* Cserfás
Tsernaho, Tsernahó *v.* Csernahó
Tsinagyovo *v.* Szentmiklós
Tsörgő *v.* Csörgő
Tulčík *v.* Töltszék
Turány (Turany nad Ondavou, SK; Turany) 125, **205, 206**
Turóc (Turcovce, SK; Turtsócz) **217**
Turia Bisztra *v.* Turjabisztra
Turia *v.* Turja
Turina (Tuhrina, SK) 84, **87**
Turja (*r.*; Turia) 249, 252, **253, 272, 274, 275**
Turjabisztra (Тур'я Бистра, UA; Turjasebes, Bisztra, Turia Bisztra) 253, **274**
Túrjamező *v.* Polena 2.
Turjaremete *v.* Oroszremete
Turjasebes *v.* Turjabisztra
Túrjavágás *v.* Paszika 2.
Túróc vármegye /County (Comitatus Thuroczienis) 250
Turtsócz *v.* Turóc
Tusa *v.* Tussa
Tusaujfalu *v.* Tussaujfalu
Tuschensius *v.* Tussa
Tušice *v.* Tussa
Tušická Nová Ves *v.* Tussaujfalu
Tussa (Tušice, SK; Tusa, Tuschensius) 126, **214**
Tussaujfalu (Tušická Nová Ves, SK; Tussaujfalu, Ujfalu, Ujfalusiensis) 126, **214**

- Türingia** (*reg.*; D; Thuringia) 51, 347
 Tüskés *v.* Pichnye
 Tyrnavia *v.* Nagyszombat
Ublya (Ublá, SK; Ugar, Vubla) **227**
Ubres (Úbrež, SK; Ubrezs, Ubris) **281**
 Udava *v.* Udva 1.
 Udavia, Udavicz, Udavské *v.* Udva 2.
 Údol *v.* Uják
Udva 1. (*r.*; Udava) 222, 223, 224, 225
Udva 2. (*p.*; Udavské, SK; Udavia, Udavicz) 124, **224**
 Udves *v.* Csicsér
 Ugar *v.* Ublya
Ugocsa vármegye /County (Ugocsensis Comitatus /Provincia, Ugocsensis, Ugotsiensis, Ugotsinsis Ugvasiensis) 52, 68, 252, 310, 314, 316, 333, 341, 352, 355, 359
Ugornya (→Vásárosnamény, H; Gergelyugornya) **357, 360**
 Ugotsiensis, Ugotsinsis *v.* Ugocsa vármegye /County
 Ugvasiensis *v.* Ugocsa vármegye /County
 Uhelyinum *v.* Sátoraljaújhely
 Uivar *v.* Henig
 Uj Kemencze, Uj-Kemenczeiensis *v.* Újkemence
 Uj Ribnyitze *v.* Újribnyice
Uják (Údol, SK; Sárosújlak, Ujjak, Ujfak) **77**
 Újcsanános *v.* Csanános
Újdávidháza (Нове Давидково, UA; Uj-Dávidháza) 314, **344**
 Ujfak *v.* Uják
 Ujfalu *v.* Bártfaujfalu, Magyarújfalu, Tussaújfalu
 Ujfalusiensis *v.* Tussaújfalu
Újhegy (*coll. vin. prope Bodrogkeresztúr, H*; Ujhegy) 166
 Ujhely, Ujhelyiensis *v.* Sátoraljaújhely
Újhelyi járás /municipality (Processus Ujhelyensis /Ulyhelyiensis /Újhelyiensis) 102, 110, 125, 167, **178–202**
Újhelyi kerület /district 102, 110, **179–183**
 Újhelyinum *v.* Sátoraljaújhely
 Ujjak *v.* Uják
Újkemence (Новоселиця, UA; Uj Kemencze, Uj-Kemenczeiensis) **272, 280**
 Ujlák *v.* Bodzásújlak
Újribnyice (Nižná Rybnica, SK; Alsóhalas, Uj-Ribnyice; Uj Ribnyitze) 238, 246, 253, **283**
Újrosztoka (→Verebes, UA; Uj-Rosztoka) **337**
 Újruszka (Nový Ruskov, SK) *v.* Kisruszka, Nagyruszka
 Újszék *v.* Novoszedlica
Újszemere (Сімерки, UA; Uj-Szemere) **274**
 Újszomotor *v.* Zsalobina
 Uj-Sztaricza *v.* Újsztusica
Újsztusica (→Patakófalú, UA; Uj-Sztaricza) **273**
 Újvár *v.* Henig
Uklin (УКЛИН, UA; Aklos, Uklina, Uklinensis) 315, **336**
 Ulič *v.* Ulics
 Uličské Krivé *v.* Ulicskriva
Ulics (Ulič, SK; Utcás, Ulits) **227**
Ulicskriva (Uličské Krivé, SK; Görbeszeg, Kriva, Ulits Kriva) **227**
 Ulits *v.* Ulics
Ung (*fl.*; Ungh, Unghus) 44, 124, 249, 251, **252**, 253, 259, 265, 266, 268, 271–273, 276, 283–286, 289, 290
Ung vármegye /County (Unghensis /Ungvar /Unguensis /Unghvarinensis /Ungvariensis /Ungvár Comitatus /Provincia, Ungváriensis) 11, 12, 15, 16, 27, 37, 68, 85, 86, 114, 115, 117–119, 121, 123, 124, 134, 135, 139, 173, 209, 210, 216, 218, 227, **231–290**, 310, 314, 315, 319, 322, 359
 Ungaria, Ungarn *v.* Magyarország
 Unghbükkös *v.* Bukóc 2.
 Ungcsertész *v.* Csertész 2.
 Ungdaróc *v.* Daróc 2. *v. e.* Ungvár 1.
 Unggesztenyés *v.* Iglinc 2.
 Unghensis, Unghvarinensis Provincia *v.* Ung vármegye /County
 Unghosszúmező *v.* Hosszúmező
 Unghuta *v.* Huta
 Ungh-vár, Ungh-váriensis, Unghvariensis, Unghvarum *v.* Ungvár 1., 2.
 Ungh-váriensis /Ungh-Váriensis /Unghváriensis Processus *v.* Ungvári járás /municipality
 Unglovasd *v.* Konyus
 Ungludas *v.* Huszák
 Ungordas *v.* Valkaja
 Ungpéteri *v.* Petróc 1.
 Ungpinkóc *v.* Pinkóc
 Ungsasfalva *v.* Orlyava
 Ungszenna *v.* Szenna
 Ungtarnóc *v.* Tarnóc
 Ungtavas *v.* Kalusa
 Ungtölgyes *v.* Dubroka 1.
Ungvár 1. (*a.*; Ужгород, UA; Hungvár, Unghvariensis, Unghvarum, Ungh-vár, Ungh-váriensis, Ungvariensis, Ungvarium, Ungvarinum, Ungvárum, Uzhgorod, Vagh var) 89, 196, 228, 236–238, 244–246, 252–255, 258, 263, **269–271**, 272–279, 281, 282, 286, 287, 289, 290, 325, 327, 333, 355 *v. e.* Alsódomonya, Daróc 2., Gerény, Radvánc 1.
Ungvár 2. (*a.*; Ужгород, UA; Hung, Hungh, Unghvarum, Ungh, Ungh-vár, Ungváriensis /Ungvariensis arx, Ungvarum, Uzhgorod) 236, 237, 244, 245, 249, 257, 259, 260, 262, **264–269**, 271, 277, 279
Ungvári járás /municipality (Processus Ungh-váriensis /Unghváriensis) 237, 245, **264–278**, 280
 Unter Schönborn *v.* Alsóschönborn
Upor (→Zemplénújfalu, SK) 123, **190**
 Úrhegy *v.* Űzhegy
 Urmező *v.* Őrmező
 Usok *v.* Uzsok

- Uszak *v.* Huszák
Úszfalva (Uzovce, SK; Uszfalva) 51, **73**
 Uszak *v.* Uzsok
 Utcás *v.* Ulics
 Uyhelyium *v.* Sátoraljaújhely
 Uzhgorod *v.* Ungvár
 Uzovce *v.* Úszfalva
Uzsok (Ужок; UA; Usok, Uzsok) 250, 252, **273**, 290
Üzhegy (*coll. vin. prope Mád, H; Őszhegy, Őszödhegye, Úrhegy*) 159
 Vadászfalva *v.* Benetene
 Vagh var *v.* Ungvár 1.
Valbvagas (*pagus in Com. Sárosiensi*) 52
Vaján (Vojany, SK) **285**
Vajdáccka (H; Vajda, Vajdacska, Vajnacska) 122, 123, **168**, 174
Vajkóc (→Mátyócvajkóc, SK; Vajkotz) **289**
 Vajkvágása *v.* Valykócz
 Vajmatina *v.* Vajnatina
 Vajnacska *v.* Vajdáccka
Vajnatina (Vojnatina, SK; Vajna, Vajmatina) **280**
Valaskóc (*hodie territorium militare; Valaskovce, SK; Pásztorhegy, Valeskocz, Valeskócz*) **228**
Valentóc (Valentovce, SK; Valentocz) 223
 Valeskóc *v.* Valaskóc
Valkaja (Бовково, UA; Ungordas) **275**
Valkó (*pagus desertus sub aqua rivi Ondovae, SK; Valko*) 125, **199**
 Valkovce *v.* Valykócz
Valykócz (Valkovce, SK; Vajkvágása, Valykoczensis) 44
 Vamos Ujfalu, Vamos Ujfalva, Vamosujfaluensis *v.* Vámosújfalva
Vámosatya (H; Vámos-atya) **358**
 Vámoslucska *v.* Lucska
Vámosújfalva (H; Vamos Ujfalu, Vamos Ujfalva, Vamosujfaluensis, Vámos-Ujfalu) 102, 110, 116, 123, **145–146**, 167
 Varadiensis, Varadinum *v.* Nagyvárad
Váralja 1. (Podhradík, SK; Sebesváralja, Varallya, Várallya) 41, 42, **89**
Váralja 2. (Podhorod, SK; Tibaváralja, Várallya) **281**
Váralja 3. (→Munkács, UA; Podhorod, Vár-allya) **344**
Varannó (*o.*; Vranov nad Topľou, SK; Varanovia, Varanoviensis, Varanó, Varono) 102, 111, 121, 125, 128, 192–194, **195–197**, 198, 199, *v. e.* Varannócemernye, Varannóhosszúmező
Varannócemerenye (→Varannó, SK; Čemerné, Csemernya) 125, **193**, 195, 197
Varannóhosszúmező (→Varannó, SK; Varano hosszú mező, Varanohosszúmező) 125, **197**
Varannói kerület/district 102, 111, **194–200**
Varannói-hegy (*m.*; SK; mons Varanó, Varanoviensis) 113, **117–118**
- Varehóc** (Varechovce, SK; Variháza, Varechóc, Varethóc) 124, **207**, **217**
Vargony (Varhaňovce, SK) 84, **87**
Várhegy 1. (*coll. vin. prope Tolcsva, H; Varhegy*) 146, 147
Várhegy 2. (*coll. vin. prope Tállya, H;*) 148
Várhegy 3. (*coll. vin. prope Szegi, H; Varhegy, Varhegyiensis*) 166
Várhegy 4. (*coll. vin. prope Sátoraljaújhely, H; Varhegy*) 179, 180
Vári (*o.*; Вари, UA; Vary, Váry) 294, 298, 303, 307, 314, 316, 328, 333, 346, 347 **353–354**
 Variháza *v.* Varehóc
Varjas (*coll. vin. prope Szegi, H*) 166
 Várjeszenő *v.* Jeszenő 2., Jeszenő 3.
Varjúfalva (Stuľany, SK; Varjufalva) 44, **91**
 Várkulcsa *v.* Klucsárka
 Varono *v.* Varannó
Varsó (Warszawa, PL; Varschovia) 332, 333
 Vary, Váry *v.* Vári
Vas vármegye/County 11, 15
Vásárhely (Trhovište, SK; Tarnoviscso, Vasarhely, Vasarhelyium, Vásárhély) 44, 46, 126, 209, **213**, 214, 215
Vásárosnamény (H; Namény, Vásáros Namény, Vásáros-Namény) 299, 307, 321, 334, 346, 347, **354**, 356, 360, *v. e.* Gergelyiurgonya
Vaspataka (Železník, SK) 44, **92**
Vavrinec (Vavrinec, SK; Lőrincvágása, Vavrinez) **199**
 Vechec *v.* Vehéc
Vécse (Vojčice, SK; Vecse, Vétse) **190**
 Végardó *v.* Ardó 2., Beregszász-Végardó
 Végaszó *v.* Kolbaszó
 Végh-ardo *v.* Beregszász-Végardó
 Végmártonka *v.* Krajnamartinka
Vehéc (Vechec, SK; Vehecz, Vehécz) **193**
Véke (Vojka, SK; Veke) **173**
Velejte (Velaty, SK) 117, **189**, 190
 Velká Lodina *v.* Nagyladna
 Velká Trňa *v.* Nagytoronya
 Velké Kapušany *v.* Nagykapos
 Velké Ozorovce *v.* Nagyazar
 Velké Raškovce *v.* Nagyráska
 Velké Revištia *v.* Felsőrevistye
 Velké Slemence *v.* Nagyszelmenc
 Velké Trakany *v.* Nagytárkány
Velkrop (Velkrop, SK; Velkő) **207**
 Velký Horeš *v.* Nagygéres
 Velký Kamenec *v.* Nagykövesd
 Velký Šariš *v.* Sáros 2.
 Velký Slivník *v.* Nagyszilva
Velyopolya (Velopolie, SK; Szélesmező, Velopola, Velyopolya) 124, **223**
 Vendégi *v.* Hosztovica
Venecia (→Lukov, SK; Venéte, Venetia) **72**

- Verbiás** (Верб'яж, UA; Verebes, Verbiass) **337**, 359, *v. e.*
Bablyuk, Hlubópatak, Peresirova, Petrusovica, Újrosz-
toka, Zavadka 2.
- Verbóc** (→Nagyimihály, SK; Kisverbóc, Vrbovec, Ver-
bócz) **282**
- Verebes *v.* Verbiás *v. e.* Bablyuk, Hlubópatak, Peresirova,
Petrusovica, Újrosztoka, Zavadka 2.
- Vereckei-hágó** (*m.*; UA; passus Vrchovinensis, Verecke
Pass, Verhovina Pass, Verhovinai-hágó) 294, 297, 302,
305, 319
- Vereczke, Vereczkensis *v.* Alsóverecke
- Veres vagas, Veres-Vágás *v.* Vörösvágás
- Veresalma** (Červenica pri Sabinove, SK; Vörösalma,
Cservenicza) 76
- Verés-Vágas *v.* Vörösvágás
- Veretecső** (→Zúgó, UA; Vereticso) **337**
- Verhovina** (*m.*; Vrchovina, Vrhovina) 311, 316, 328
- Verhovinai-hágó, Verhovina Pass *v.* Vereckei-hágó
- Verhovinabisztra** (Верховина-Бистра, UA; Határszög,
Bisztra) **273**
- Vérke** (*r.*; Bassa, Virke) 314, **315**, 316, 345, 346, 351, 352,
356
- Verómál** (*coll. vin. prope Erdőbénye, H;* Verrömál) 147
- Veskóc** (→Nagykapos, SK; Veškovce, Veskótz) **284**
- Veszprém vármegye /County** 11, 15
- Vétse *v.* Vécse
- Vezend** (RO) 326
- Vezérszállás *v.* Pudpolóc
- Vichorlát, Vichorlyát, Vichorlyáth *v.* Vihorlát
- Vicsa-patak** (*r.*) 314, **315**, 336
- Vidrány** (→Mezőlaborc, SK; Vydraň, Vidrany) **225**
- Vienensis, Vienna, Viennensis *v.* Bécs
- Vigyorgó** (*praed.* →Tiszaujlak, UA) 355
- Viháros *v.* Viszka
- Vihorlát** (*m.*; SK; Sattelberg, Vichorlat, Vichorlyát, Vi-
chorlyáth, Vihorlet, Wichorlyát) 113, **118**, 228, 236,
244, 249, **250**, 253, 281, 283
- Világ** (Svetlice, SK; Vilagi) 123, **225**
- Vilyvitány *v.* Vitány
- Vindobona, Vindobonensis *v.* Bécs
- Viničky *v.* Szőlöske
- Vinna 1.** (*p.*; Vinné, SK; Vinnaiensis) 250, 255, 278, **282**,
v. e. Bánka
- Vinna 2.** (*a.*; Vinné, SK) 237, 245, **278–279**
- Vinnai** (*coll. vin. prope Tarcal, H*) 160
- Virava 1.** (*r.*) 225
- Virava 2.** (*p.*; SK) 123, **225**
- Virginás** (*coll. vin. prope Mezőzombor, H;* Virginas) 159,
160
- Virke *v.* Vérke
- Visegrád** (H; Vissegradiensis) 330
- Visiensis *v.* Viss
- Vislanka *v.* Pusztamező
- Višňov *v.* Visnyó
- Visnyó** (Višňov, SK) **192**
- Viss** (H; Visiensis) 165
- Vissegradiensis *v.* Visegrád
- Vistula *v.* Visztula
- Viszka** (Вишка, UA; Viharos) **274**
- Viszoka 1.** (Vysoká, SK; Magas) 76
- Viszoka 2.** (Vysoká nad Uhom, SK; Magasrév, Viszóka)
174, 252, **284**
- Visztula** (*fl.*; Vistula) 42, 76
- Vitány** (Vilyvitány, H; Vitany) **182**
- Vitany *v.* Vitány
- Vítáz *v.* Nagyvitéz
- Viznice-patak** (*r.*; Viznicze) 314, **315**, 335
- Vlača *v.* Vlacsá
- Vlacsá** (Vlača, SK; Balázsi, Wlatsa) **92**
- Vladicsa** (Vladiča, SK; Vladitsa, Wladicsa, Wladitscha)
45, **93**, 125, **205** *v. e.* Dricsna
- Vodakoc** (*praed. prope Órmező, SK;* Vadakocz) 210, 215
- Vogtland** (*reg.*; D; Voigtlandia) 51
- Vojany *v.* Vaján
- Vojčice *v.* Vécse
- Vojka *v.* Véke
- Vojnatina *v.* Vajnatina
- Vojtóc** (Vojtovce, SK; Vojtvágása, Vojtocz, Vojtóc) **207**
- Vola *v.* Jakabvolya
- Voľa *v.* Laborczvolya
- Volica** (Volica, SK; Ökröske, Volicza) 123, **223**
- Volja *v.* Jakabvolya
- Volóc** (Воловец, UA; Volócz) **337**, *v. e.* Almamező
- Voloszánya** (Волосянка, UA; Hajasd) **273**
- Volova *v.* Oroszvolova
- Volove *v.* Tótvolova
- Volya, Volyan *v.* Felsővolya, Laborczvolya, Oroszvolya
- Vorocsó** (Ворочово, UA; Kapuszög, Vorotso) **272**
- Vorotnica** (→Грибівці, UA; Gombás, Voronicza) **345**
- Vörösalma *v.* Veresalma
- Vörösvágás** (Červenica, SK; Veres vagas, Veres-Vágás,
Verés-Vágás) 51, 84, **87**
- Vranov nad Topľou *v.* Varannó
- Vrbnica *v.* Füzésér
- Vrbovec *v.* Kisverbóc
- Vrchovina *v.* Verhovina
- Vrchoviensis passus *v.* Vereckei-hágó
- Vrhovina *v.* Verhovina
- Vtáčkovce *v.* Patacskő
- Vubla *v.* Ublya
- Wulsinka** (Вільшинки, UA; Egreshát, Wulsinka) **274**
- Vydraň *v.* Vidrány
- Vyšná Jablonka *v.* Felsőjablonka
- Vyšná Olka *v.* Homonnaolyka
- Vyšná Olšava *v.* Felsőosva
- Vyšná Rybnica *v.* Felsőribnice

- Vyšná Šebastová *v.* Felsősebes
 Vyšná Sitnica *v.* Felsőszitnice
 Vyšná Voľa *v.* Felsővolya
 Vyšné Čabiny *v.* Felsőcebény
 Vyšné Ladičkovce *v.* Felsőladiskóc
 Vyšné Nemecké *v.* Felsőnémeti
 Vyšné Raslavice *v.* Tótraszlavica
 Vyšné Remety *v.* Felsőremete 2.
 Vyšný Hrabovec *v.* Oroszhrabóc
 Vyšný Hrušov *v.* Felsőkörtvélyes
 Vyšný Kazimír *v.* Oroszkázmér
 Vyšný Komárnik *v.* Felsőkomárnok
 Vyšný Kručov *v.* Krucsó
 Vyšný Slavkov *v.* Felsőszalók
 Vyšný Žipov *v.* Tótizsép
 Vysoká *v.* Viszoka 1.
 Vysoká nad Uhom *v.* Viszoka 2.
 Warszawa *v.* Varsó
 Warthfeld *v.* Bártfa
 Western municipality *v.* Sárosi járás
 Western Transdanubian *v.* Nyugat-Dunántúl
 Wichorlyát *v.* Vihorlát
 Wien *v.* Bécs
 Wiener Neustadt *v.* Bécsújhely
 Wilcsa-Dolina *v.* Farkas-völgy
 Wine Well *v.* Borkút 1.
 Wladicsa, Wladitscha *v.* Vladicsa
 Wlatsa *v.* Vlacsá
 Wlcsja Dolina *v.* Farkas-völgy
 Wulsinka *v.* Vulsinka
Zagyilszka (Задільська, UA; Rekesz, Zadilszka) **337**
Zahar (Záhor, SK) **286, 288**
 Záhátya *v.* Hátmeg
Záhony (H; Zákony) **252, 278, 290**
 Záhor *v.* Zahar
Zahorb (Загорб, UA; Határhegy, Záhorb) **256, 273**
 Záhradné *v.* Szedikert
 Zajgó *v.* Duszina
 Zákony *v.* Záhony
Zala vármegye /County **11, 15**
 Zalacska (Zalužice, SK) *v.* Kiszalacska, Nagyzalacska
Zalobina (Žalobín, SK; Újszomotor, Zalobina) **218**
 Zalonta *v.* Szalonta
 Zalužice *v.* Kiszalacska, Nagyzalacska, *v. e.* Zalacska
 Zámogy *v.* Sámogy
 Zamogyium *v.* Sámogy
Zamúto (Zámuto, SK; Opálhegy, Zamuthensis, Zamúthó) **119, 193**
Zápszony (Запсонь, UA) **345**
Zaránd vármegye /County **11, 15**
 Zaricsó (Зарічово, UA; Drugetháza) *v. e.* Kiszaricsó, Nagyzaricsó
 Zatin *v.* Zétény
 Žatkovce *v.* Zsetek *v. e.* Gellért
Zausina (Завосино, UA; Szénástelek, Zauszina) **272**
Závada 1. (Zavadka, SK; Csergőzavod, Zawada) **73**
Závada 2. (Závada, SK; Hegyzavod, Zavadka) **124, 208**
Zavadka 1. (Zavadka, SK; Homonnazavod) **217**
Zavadka 2. (→Verebes, UA; Rákóczi szállás) **333, 337, 359**
Zavadka 3. (Zavadka, SK; Fogas, Zavatka) **283**
Zavadka 4. (*r.*) **314, 328**
Závidfalva (Завидово, UA; Dávidfalva) **340**
 Zavitsko maius *v.* Nagyzaricsó
 Zavitsko minus *v.* Kiszaricsó
 Zawada *v.* Závada 1.
 Zbehňov *v.* Zebegnyő
 Žbince *v.* Nagycseb, *v. e.* Kiscseb
Zboj (Zboj, SK; Harcos) **227**
 Zbojne, Zbojné *v.* Homonnazbojna
Zboró (*o.*; Zboro, SK; Zborov, Zborovia, Zborow, Zbow) **24, 29, 34, 39, 42, 43, 46, 90, 92, 138, 203**
Zborói-völgy (*val.*; SK; Zboroviensis vallis) **43**
 Zbow *v.* Zboró
 Zbuczka Bela, Zbudská Belá *v.* Izbugyabéla
 Zbudské Dlhé *v.* Izbugyahosszúmező
 Zbudza *v.* Izbugya
Zbunya (Збунни, UA; Izbonya, Zbuna, Zbunyiensis) **315, 337**
Zbunya-patak (*r.*) **315**
 Zbutzka Béla, Zbutzkabela *v.* Izbugyabéla
 Zdenova *v.* Zsdenova, Zsdenova-patak
Zebegnyő (Zbehňov, SK; Zöbögnő) **190**
 Zeben *v.* Kisszeben
 Žehňa *v.* Senye
Zellengrund (*s.*; SK) **82**
 Želmanovce *v.* Zsálmány
 Zelnany *v.* Zsálmány
 Zemborum *v.* Zombor 1.
 Zemlén, Zemlény, Zemlin, Zemlinium, Zemlinum *v.* Zemplén 1., 2.
 Zemliniensis Comitatus *v.* Zemplén vármegye /County
Zemplén 1. (*a.*; Zemplín, SK; Földvár, Zemlin) **114, 140, 183–184, 186**
Zemplén 2. (*o.*; Zemplín, SK; Zemlén, Zemlény, Zemlin, Zemlinium, Zemlinum) **44, 114, 117, 120, 122, 123, 132, 172, 183, 186, 187–189**
Zemplén vármegye /County (Zemliniensis, Zemliner Comitatus, Zemliniensis, Zemliniensis /Zempliniensis /Zempliniensis Comitatus /Provincia) **11, 12, 15, 16, 21, 27, 31, 37, 41–46, 68, 85, 87, 89, 92, 95–229, 236, 244, 250, 252, 253, 267, 276, 278, 279, 282, 283, 285, 288, 290, 319**
 Zemlénagárd *v.* Agárd
Zempléni kerület /district **102, 110, 183–190**
 Zemplénmátyás *v.* Matyasóc

Zemplénszuha *v.* Suuha
 Zemplénújfalu (Zemplínska Nová Ves, SK) *v.* Kelecsény 2., Upor
 Zemplínska Nová Ves *v.* Zemplénújfalu, *v. e.* Kelecsény 2., Upor
 Zemplínska Široká *v.* Kráskarebrény
 Zemplínska Teplica *v.* Szécskeresztúr
 Zemplínske Hradište *v.* Hardicsa
 Zemplínske Jastrabie *v.* Magyarjesztreb
 Zemplínske Kopčany *v.* Hegyi
 Zetany *v.* Zétény
 Zetek *v.* Zsetek
Zétény (Zatín, SK; Zetany, Zéteny) 122, 123, **172–173**
Zimbrilovo (→Obava, UA) **336**
 Zlaté, Zlato *v.* Aranypataka
 Zoliensis Provincia *v.* Zólyom vármegye /County
Zólyom (Zvolen, SK; Zolium) 61
Zólyom vármegye /County (Provincia Zoliensis) 139, 201
Zombor (Mezőzombor, H; Zemborum, Zomboriensis) 116, 122, 128, 158, **159–160**, 163, 165
Zombori (*coll. vin. prope Tarcal, H*) 160
Zombori király (*coll. vin. prope Mezőzombor, H; Zombori Kiraly*) 159, 160
 Zöbögnő *v.* Zebegnyő
Zubna (Zubné, SK; Tölgyeshegy, Zubnya) **225**
Zuella (*pagus desertus in monte Beszkéd, SK; Zvala*) **226**
Zúgó 1. (*coll. vin. prope Tokaj, H; Zugo*) 164
 Zúgó 2. *v.* Hukliva *v. e.* Talamás, Veretecső
 Zuhogó *v.* Cssecsahó
 Zurk *v.* Zsurk
Zuróc (*pagus desertus, prope Homonna; Zurovce, SK; Zuróc*) **229**
 Zvala *v.* Zuella
 Zvolen *v.* Zólyom
Zsábás (*coll. vin. prope Erdőbénye, H; Zsábó*) 147
Zsadány (→Sárazsadány, H; Zsadan, Zsadianensis, Zsadan) 116, 123, 128, **145**
Zsálmány (Želmanovce, SK; Salmány, Zelnany) 44, **92**
Zsdenova (Жденієво, UA; Szarvasháza, Zdenova) **336**
Zsdenova-patak (*r.*; Zdenova) 314, 336
Zsdimir (*r.*) **315**
Zsegye (Žehňa, SK; Segnye, Senye) 84, **87**
Zsetek (→Gellért, SK; Žatkovce, Zetek) **70**
 Zsilip *v.* Plavia
 Zsitvabesenyő *v.* Besenyő
Zsófiafalva (Софія, UA; Sophiendorf, Sophiopolis, Sophiopolitanus) 319, 320, **340**, 359
Zsukó (Жуково, UA) **345**
Zsurk (H; Zurk) 252, 277

UKRÁN HELYNÉVMUTATÓ
INDEX OF UKRAINIAN TOPONYMS

Абранка *v.* Kisábránka 2., Nagyábránka 2.
 Андріївка *v.* Andrasóc
 Анталовці *v.* Antalóc
 Арданово *v.* Árdánháza
 Астей *v.* Asztély
 Бабичі *v.* Bábafalva 2., Kutkafalva
 Бадалово *v.* Badaló
 Балажер *v.* Balazsér
 Баранинці *v.* Alsóbaranya, Felsőbaranya
 Барбово *v.* Bartháza
 Баркасове *v.* Barkaszó
 Батрадь *v.* Bótrágy
 Батфа *v.* Bátfa
 Батьово *v.* Bányó
 Бегендяцька Пастіль *v.* Begenyátpásztély
 Бене *v.* Bene
 Бенедиківці *v.* Benedeki
 Берегове *v.* Beregszász
 Берегуйфалу *v.* Beregújfalva
 Березинка *v.* Berezinka
 Бистриця *v.* Repede
 Біласовиця *v.* Bilasovica, Borszucsina, Miskarovica
 Білки *v.* Bilke
 Бобовище *v.* Boboviscse
 Богаревиця *v.* Falucska
 Боржава *v.* Borsova
 Ботфалва *v.* Botfalva
 Брестів *v.* Ormód, *v. e.* Kisbrestó, Nagybrestó
 Брід *v.* Boród
 Буківцьово *v.* Bukóc 2.
 Буковець *v.* Bukóc 3.
 Буковинка *v.* Bukovinka
 Вари *v.* Vári
 Велика Добронь *v.* Nagydobrony
 Великий Березний *v.* Nagyberezna
 Великі Береги *v.* Bereg
 Великі Геївці *v.* Nagygejőc
 Великі Лази *v.* Láz
 Великі Лучки *v.* Nagylucska
 Верб'яз *v.* Verbiás
 Верхні Ворота *v.* Felsőverecke
 Верхні Ремети *v.* Felsőremete 1.
 Верхній Коропець *v.* Felsőschönborn
 Верхня Визниця *v.* Felsőviznice
 Верхня Грабівниця *v.* Felsőhrabonica
 Верхня Солотвина *v.* Szlatina
 Верховина-Бистра *v.* Verhovinabisztra
 Вилоч *v.* Tiszaújlak
 Виноградів *v.* Nagyszőlős

- Вишка *v.* Viszka
 Вільховиця *v.* Egreske
 Вільшинкі *v.* Vulsinka
 Вовкове *v.* Valkaja
 Воловець *v.* Volóc
 Воло́виця *v.* Pálfalva
 Волосянка *v.* Voloszánka
 Ворочово *v.* Vorocsó
 Гайдош *v.* Gajdos
 Галабор *v.* Halábor
 Галоч *v.* Gálocs
 Гандеровиця *v.* Klastromfalva
 Ганьковиця *v.* Hankovica
 Гать *v.* Gát
 Герцівці *v.* Hercfalva
 Гетен *v.* Hetyen
 Геча *v.* Gecse
 Голубине *v.* Holubina
 Горбок *v.* Sarkad 1.
 Горонглаб *v.* Harangláb
 Горонда *v.* Gorond
 Горяни *v.* Gerény
 Грабово *v.* Szidorfalva
 Грибівці *v.* Hribóc
 Гукливий *v.* Hukliva
 Гу́сний *v.* Huszna
 Гу́та *v.* Huta
 Дейда *v.* Déda
 Дерцен *v.* Dercen
 Дешко́виця *v.* Deszkófalva
 Дібрівка *v.* Dubrovka 1.
 Ділок *v.* Papfalva
 Довге *v.* Dolha
 Довге Поле *v.* Hosszúmező
 Дома́шин *v.* Domasina
 Доробратово *v.* Drágabártfalva
 Дубино *v.* Dubina
 Дубриничі *v.* Dubrincs
 Дубрівка *v.* Dubroka 1.
 Дунковиця *v.* Nyíresújfalv
 Дусино *v.* Duszina
 Жбо́рівці *v.* Runofalva
 Жденієво *v.* Zsdenova
 Жнятино *v.* Izsnyéte
 Жу́ково *v.* Zsukó
 Заві́дово *v.* Závídofalva
 Заво́сино *v.* Zausina
 Загагтя *v.* Hátmeg
 Загорб *v.* Zahorb
 Задільська *v.* Zagyilszka
 Залужжя *v.* Kisalmás
 Запсонь *v.* Zápszony
 Зарічово *v.* Zaricsó
 Заріччя *v.* Alsókaraszló
 Збїни *v.* Zbunya
 Зняцьово *v.* Ignéc
 Зубівка *v.* Fogaras *v.*
 Іванівці *v.* Iványi
 Ільківці *v.* Ilkóc
 Ільниця *v.* Ilonca
 Імстичово *v.* Misztice
 Ірлява *v.* Orlyava
 Іршава *v.* Posva
 Кайданово *v.* Kajdanó
 Кальник *v.* Kálnik
 Кам'яниця *v.* Kemence
 Кам'янське́ *v.* Kövesd 1.
 Канора *v.* Kanora
 Квасове *v.* Kovászó
 Кибляри́ *v.* Kübler
 Кідьош *v.* Kígyós
 Кічерний *v.* Kicsorna
 Кленовець *v.* Frigyesfalva
 Климець *v.* Klimec
 Климовиця *v.* Kelemenfalva
 Клочки *v.* Kisbelebele
 Ключарки *v.* Klucsárka *v.*
 Клячаново *v.* Klacsanó
 Княгиня *v.* Knyahina
 Кобалевиця *v.* Gálfalva
 Кольчино *v.* Kölcvény
 Коноплівці *v.* Kendereske
 Концово *v.* Koncháza
 Копинівці *v.* Nagymogyorós
 Коритняни *v.* Kereknye
 Косино *v.* Kockaszállás
 Косонь *v.* Mezőkaszony
 Костева Пастіль *v.* Kosztyovapásztély
 Кострино *v.* Kosztrina
 Котельниця *v.* Kotilnica
 Крайня Мартинка *v.* Krajnamartinka
 Крите *v.* Fedelesfalva
 Кузьмино *v.* Kuzmina
 Кучава *v.* Kucsova
 Куштановиця *v.* Kustánfalva
 Лавки *v.* Lauka
 Лази *v.* Timsor
 Лалове *v.* Leányfalva
 Лати́рка *v.* Latorcafő
 Лецовиця *v.* Lécfalva
 Липовець *v.* Lipóc
 Лінці *v.* Iglinc 2.
 Лоза *v.* Polyánka 1.
 Ло́кить *v.* Nagyábránka
 Лопушанка *v.* Brusztópatak
 Лубня *v.* Lubnya

- Луг *v.* Luch
 Луково *v.* Lukova
 Лю́та *v.* Lyuta
 Ляхівці *v.* Lehóc
 Мала Добронь *v.* Kisdobrony
 Мала Мартинка *v.* Kismartinka
 Малий Березний *v.* Kisberezna
 Малі Геївці *v.* Kisgejóc
 Малі Селменці *v.* Kiszszelmenc
 Микулівці *v.* Kismogyorós
 Минай *v.* Minaj
 Мирча *v.* Mircse
 Мідяниця *v.* Medence
 Мокра *v.* Mokra
 Мочола́ *v.* Macsola
 Мужієве *v.* Nagymuzsaly
 Мукачево *v.* Munkács
 Невицьке *v.* Nyeviceke
 Негрово *v.* Maszárfalva
 Неліпино *v.* Nelipina
 Нижні Ворота *v.* Alsóverecke
 Нижні Ремети *v.* Alsóremete
 Нижній Коропець *v.* Kerepec 1.
 Нове Давидково *v.* Újdávidháza
 Новоселиця *v.* Kislucska
 Новоселиця *v.* Újkemence
 Оленьово *v.* Olenyovo
 Оноківці *v.* Felsődomonya
 Оріховиця *v.* Rahonca
 Оросієве *v.* Oroszi
 Осій *v.* Szajkófalva
 Павлово *v.* Pavlova
 Павшино *v.* Pósháza
 Паладь *v.* Palágy
 Паладь Комарівці *v.* Palágykomoróc
 Пасіка *v.* Paszika 1.
 Пастілки *v.* Kispásztély
 Пацканьово *v.* Patkanóc
 Пашківці *v.* Paskóc
 Перехресний *v.* Perekreszna
 Перечин *v.* Perecsény
 Підгірне *v.* Csértész 1.
 Підполоззя *v.* Pudpolóc
 Пістрялово *v.* Pisztraháza
 Плав'я *v.* Plavia
 Плоскановиця *v.* Ploszkánfalva
 Плоске *v.* Kisbisztra
 Поляна *v.* Polena 1.
 Попово *v.* Csonkarapi
 Порошково *v.* Poroskó
 Пузняківці *v.* Puznyákfalva
 Раково *v.* Rákó
 Ракошино *v.* Rákos
 Ратівці *v.* Rát
 Рафайнове *v.* Rafajnajfalu
 Родниківка *v.* Izvor
 Розто́ка *v.* Kisrosztoka, Nagyrosztoka
 Розто́цька Пасті́ль *v.* Rosztokapásztély
 Ромочевиця *v.* Ramocsaháza
 Росош *v.* Roszos
 Руське *v.* Ruszkóc
 Руський Мочар *v.* Oroszmocsár
 Руські Комарівці *v.* Oroszkomoróc
 Середне *v.* Szerednye
 Сіль *v.* Szolya
 Сільце́ *v.* Kisfalud 1.
 Сі́мер *v.* Ószemere
 Сімеркі́ *v.* Újszemere
 Скотарське *v.* Szkotárszka
 Смереково *v.* Szmerkova
 Смологовиця *v.* Kisábránka
 Соловка *v.* Szalóka
 Соломоново *v.* Salamon
 Солочин *v.* Szolocsina
 Софія *v.* Zsófiafalva
 Сремски Карловци *v.* Karlóca
 Ставне *v.* Sztavna
 Старé Давидково *v.* Ódavidháza
 Сторожниця *v.* Órdarma, *v. e.* Darma, Ór
 Страбичово *v.* Sztrabitso
 Стрипа *v.* Sztrippó
 Стричава *v.* Sztricsava
 Стрoйне *v.* Sztrojna
 Сту́жиця *v.* Ósztusica
 Сусково *v.* Szuszkó
 Сухий *v.* Szucha
 Сюрте *v.* Szürte
 Тарнівці *v.* Tarnóc
 Тисаашвань *v.* Ásvány
 Тихий *v.* Tiha
 Тишів *v.* Tisova, *v. e.* Medvesa
 Тростяниця *v.* Trosztyánica
 Туриця *v.* Nagyturica
 Туричкі́ *v.* Kisturica
 Тур'ї Ремети *v.* Oroszremete
 Тур'я Бистра *v.* Turjabisztra
 Тур'я *v.* Пасіка *v.* Paszika 2.
 Тур'я Поля́на *v.* Polena 2.
 Ужгород *v.* Ungvár 1., 2.
 Ужок *v.* Uzsok
 Уклин *v.* Uklin
 Фornoш *v.* Fornos
 Хмільник *v.* Komlós 2.
 Холмець *v.* Helmec
 Холмок *v.* Homok
 Худльово *v.* Horlya

Чабин *v.* Csabina
Часлівці *v.* Császlóc
Чепивка *v.* Beregszász-Végaradó
Червеньово *v.* Cserlenő
Черевці *v.* Cserejóc
Черник *v.* Csernik
Чертеж *v.* Csertész 2.
Четфалва *v.* Csetfalva
Чинадійово *v.* Szentmiklós
Чома *v.* Csoma
Чомонин *v.* Csomonya
Чоп *v.* Csap

Чопівці *v.* Csarócska
Чорний Потік *v.* Feketeratak 1.
Чорноголова *v.* Csornoholova
Шенборн *v.* Alsóschönborn
Шишлівці *v.* Sislóc
Шом *v.* Som
Щасливе *v.* Szerencsfalva
Щербовець *v.* Serbóc
Яблунів *v.* Nagyalmás
Ялове *v.* Jalova
Яноші *v.* Jánosí
Ярок *v.* Árok

Személynévmutató

∞

Index of Personal Names

A mutatóba nem vettük fel Bél Mátyás nevét. A mitológiai, illetve fiktív személyeket *-al jelöltük.

Értelmező kiegészítéssel láttuk el az egyelemű tételeket, illetve az azonos nevű személyeket. Az antik szerzők, egyházatyák és a mitológiai személyek nem kaptak ilyen kiegészítést.

A mutatóba felvett tételek nyelviileg követik a mutatózott szöveget. Ahol egy Bél által töredékesen vagy nem megfelelő formában említett nevet magunk értelmeztünk, ott az általunk pótoló névváltozatot, illetve névelemet az illető „nemzetiségének” (a szakirodalomban elfogadott származásának, anyanyelvének, születése/tevékenysége helyszínének) megfelelő nyelvi alakban vettük fel (pl.: **Spankau, Paris von**, [Spankovius]), kivéve az uralkodókat, akiket mindig a latin, illetve latinizált névalakjukkal szerepeltetünk (pl. **Svatoplugus**, dux Moraviae [Svatopluk; *Suatepolugus*, *Suatoplucus*, *Suatoplugus*]).

A zárójelben közölt alternatív alakok közül kurziváltuk azokat, melyek a szövegben találhatóak, s álló betűvel szedtük azokat, melyek saját kiegészítéseink. Az alternatív (illetve azonosítás esetén eredeti) névalakok közül !-el jelöltük azokat, melyek a főalakhoz képest teljesen eltorzultak, vagy ahhoz képest hibásak. Az alternatív alakokat önálló utalóként is felvettük, ha azok már az első négy betűn belül eltérnek a főalaktól. Kurzív betűvel szerepelnek azok a nevek, amelyeket nem sikerült azonosítanunk.

A középkori és korai újkor latin szerzőket meghagytuk latinizált névalakjukban, ha a szövegben csak így szerepelnek. Esetükben azonban utalót helyeztünk el az eredeti nevüknél (ha az ismert, és már az első négy betűben eltér a latinizált alaktól, pl.: „Spießheimer v. Cuspinianus”).

A nevek azonosításához használt főbb szakirodalom: BÉL 1984, BÉL 2014, BÉL–LAURENTSIK 1985, BOROVSZKY 1905, C. TÓTH–HORVÁTH–NEUMANN–PÁLOSFALVI 2016, ENGEL 1996, ENGEL 1998, ENGEL 2001, FALLENBÜCHL 1988, FALLENBÜCHL 1994, FALLENBÜCHL 2002, GÁLOCSY 2000, HECKENAST–MÉSZÁROS 2005, KARÁCSONYI 1995, KEMPELEN 1911–1932, MAMŰL, MKL, MTK, NAGY 1857–1868, PÁLFFY 2010, REISZIG 1905, SZIJÁRTÓ M. 1998; SZINNYEI 1891–1914, SZŐCS 2012, TRINGLI 2011, ZSOLDOS 2011. Rövidítések: *archiep.* = archiepiscopus; *cap.* = capitaneus; *cap. gen.* = capitaneus generalis; *com.* = comes, comites, comitatus; *com. supr.* = comes supremus; *ep.* = episcopus; *fam.* = familia; *mag.* = magister; *S.* = Sanctus; *vicecap.* = vicecapitaneus; *v.* = vide; *v. e.* = vide etiam.

Mátyás Bél's name is not indicated. The mythological and fictitious persons were signed with *.

The names consisting of one element and also the persons having the same name were provided with explanatory notes. The ancient authors, the Fathers and the mythological persons were not given such notes.

The names in the index follow the text, as far as the language is concerned. If a name mentioned by Bél in a fragmented or inappropriate way is explained or completed by us, then the name or the part of the name added by us is given in the language corresponding to the „nationality” of the person (i. e. his or her origin, native language, or the place of his or her birth or activity as referred to in the literature) – e. g. **Spankau, Paris von**, [Spankovius] –, except the monarchs' names always presented in their Latin or latinised form (e. g. **Svatoplugus**, dux Moraviae [Svatopluk; *Suatepolugus*, *Suatoplucus*, *Suatoplugus*]).

Variants given in brackets are in Italics if they occur in the text, and in normal type if they were added by ourselves. The variants (or the originals, if we identified the name) which are completely corrupted or incorrect comparing the main entry, were signed with !. The variants of names were also indicated separately on their own in the index if their first four letters were not identical with the main entry's. The names we could not identify are also in Italics.

The names of the Authors of the Middle Ages and Early Modern Age were left in latinised form as long as they can be read in the text only in this form. Besides we indicated their original name in the index as well if it was known and its first four letters were not identical with the main entry's. E. g. „Spießheimer v. Cuspinianus”.

The most important reference works used for identifying the names: BÉL 1984, BÉL 2014, BÉL–LAURENTSIK 1985, BOROVSZKY 1905, C. TÓTH–HORVÁTH–NEUMANN–PÁLOSFALVI 2016, ENGEL 1996, ENGEL 1998, ENGEL 2001, FALLENBÜCHL 1988, FALLENBÜCHL 1994, FALLENBÜCHL 2002, GÁLOCSY 2000, HECKENAST–MÉSZÁROS 2005,

KARÁCSONYI 1995, KEMPELEN 1911–1932, MAMŰL, MKL, MTK, NAGY 1857–1868, PÁLFFY 2010, REISZIG 1905, SZIJÁRTÓ M. 1998; SZINNYEI 1891–1914, SZŐCS 2012, TRINGLI 2011, ZSOLDOS 2011. Abbreviations: *archiep.* = archiepiscopus; *cap.* = capitaneus; *cap. gen.* = capitaneus generalis; *com.* = comes, comites, comitatus; *com. supr.* = comes supremus; *ep.* = episcopus; *fam.* = familia; *mag.* = magister; *pal.* = *palatinus*; *S.* = Sanctus; *vicecap.* = vicecapitaneus; *v.* = vide; *v. e.* = vide etiam.

- Aba Amádé**, palatinus (*Omodaeus, Omodeus*) 259, 260, 276
- Aba Samuel**, rex Hungariae (*Abba*) 52
- Ahmed Szarhos**, bassa Romaniae, postea bassa Temesvariensis (*Seyra*) 332
- Alaghy** (*Alagius*) *fam.* 138, 171
- **Melchior** (*Alagi*) 149, 174
- Albertus**, rex Hungariae 68, 75
- Almus**, dux Hungariae 294, 302, 319, 328
- Almus**, dux, frater Colomanni regis 173
- Andrássy** (csíkszentkirályi; *Andrasi, Andrasius, Andrassi de Csik Sz. Kiraly, Andrassius, Andrassyus*) *fam.* 88, 149, 151, 155, 156, 160, 163, 164, 225
- **Franciscus** (*Andrasius*) 151
- **Georgius** (*Andrasi*) 211, 213
- **Iosephus** (*Andrasius*) 151
- **Matthias** (*Andrasi*) 138, 224, 225
- Andreas II.** (Andrew, *Hierosolimitanus, Hierosolymitanus*) rex Hungariae 53, 62, 64, 68, 173, 195, 196, 236, 244, 259, 330, 347
- Andreas III.**, rex Hungariae 180
- Anna**, filia Wladislawi II., uxor Ferdinandi I. 68, 200
- Anonymus**, Belae (III.) regis notarius 293–295, 297, 301, 302, 305, 306, 319, 324, 328
- Arpadus**, dux Hungarorum 330
- Asgúthy** (asgúti; *Asguthi de Asguth*) *fam.* 52
- Aspremont** (*Aspermont, Aspermontius, Aspermontus*) *fam.* 69, 90, 138, 150, 151, 153, 155, 158–160, 163, 166, 286, 288
- **Ferdinandus** (*Aspermont, Aspermontius*) 89, 165, 331
- **Franciscus** (*Aspermont*) 156
- Auersperg, Wolfgang Georg** 333
- Aysdorffer, Aysdorfferus *v.* Eisdorfer, Balthasar
- Babonics János** (Iohannes, comes Slavoniae) 180
- Bagossy** (*Bagosi*) *fam.* 165
- Bai *v.* Bay, Alexander
- Bajory** (bajori; *Bajor, Bajory de Bajor*) *fam.* 55, 86
- **Andreas** (*Bajor*) 86
- Bakones *v.* Boka *fam.*
- Balassa, Melchior** 75
- Balogh** (*Balogius*) *fam.* 147
- Bánó** (*Bano de Lutska*) *fam.* 53, 92
- Bánóczy** (bánóci; *Banoczi, Banoczius, Bánoczius*) *fam.* 184, 258, 285
- **Simon** (*Banoczius*) 184
- Bárány** (*Bárány de eadem*) *fam.* 258
- Baranyay** (*Baranyaius*) *fam.* 276
- Barcocius *v.* Barkóczy *fam.*
- Bárczy** *fam.* (*Barczi, Bártzy*) *fam.* 160, 359
- **Ladislau** (*Barczi*) 199
- Barkóczy** (szalai; *Barcocius, Barkoczi, Barkoczi de Szala, Barkoczius, Barkoczy, Barkoczy de Szala, Barkoczyus, Barkotzius, Barkóczi, Barkóczius, Barkóczy de Szala*) *fam.* 44, 121, 139, 145–147, 149, 160, 167, 189, 192, 193, 195–199, 215–218, 226, 237, 245, 258, 269, 272, 274, 275, 284–286, 288, 289
- **Franciscus** (*Barkoczius, Barkoczy, senior*) praefectus generalis Cassoviensis et Szolnokiensis 138, 286, 288
- **Franciscus** (szalai; *Barkoczi de Szala, Barkoczy*) *supr. com.* Zempliniensis 138, 263
- **Ladislau** (*Barkoczy*) 198
- **Sigismundus** (*Barkoczi, Barkoczius, Barkoczy, Barkotzius*) 99, 107, 120, 138, 187, 198, 207, 211, 214, 215, 217, 218, 225–227
- **Stephanus** (*Barkoczius*) 67
- Barlok, Stephanus** (*Barlokus, Barlokus Barlok, Borlok*) 176, 182, 199, 272, 274
- Barta János** (ifj.) 97–99, 105–107
- Barthóffy** (*Bartoffy, Bartoffyus*) *fam.* 339, 341
- Bartholomaeus**, Gros (aut Brancioni), ep. Quinqueecclesiensis 141
- Bartoffy, Bartoffyus *v.* Barthóffy *fam.*
- Bártzy *v.* Bárczy *fam.*
- Basta, Giorgio** 67, 80
- Báthory** (*Bathorius, Batorius*) *fam.* 68, 138, 140, 195
- **Andreas**, magister tavernicorum (*Bathori*) 196
- **Sigismundus**, princeps Transilvaniae (*Bathorius*) 69
- **Sofia** (*Bathorea, Bathory, Báthori*) 142, 270, 328, 330–332, 339, 354
- **Stephanus**, iudex curiae regiae, vayvoda Transilvaniae (*Bathoreus*) 65
- **Stephanus**, palatinus (*Bathorius*) 195
- **Stephanus** princeps Transilvaniae, rex Poloniae (*Bathoreus, Báltthoreus*) 266
- Batkai, Batskai *v.* Bocskai *fam.*
- Batorius *v.* Báthory *fam.*
- Bátthoreus *v.* Báthory, Stephanus princeps Transs.
- Batthyány, Iosephus** (Batthyány József) 238, 246
- Bay** (ludányi; *Bay de Ludány, Bayus*) *fam.* 321, 356–358
- **Alexander** (*Bai*) 154
- **Carolus** (*Bayus*) 356, 358, 359
- **Iosephus** (*Bayus*) 356
- Beca, Iohannes** (Beca Iván, *Becsa, Becza*) 236, 244, 256
- Béczy** (herhei; *Beczi de Herbej*) *fam.* 52

- Béczy, Ladislaus** 190
 Beca *v.* Beca, Iohannes
- Bedő** (*Bedő*) *fam.* 212
- Bégányi** (bégányi; *Beganius, Begany, Beganyius, Bégányi de eadem*) *fam.* 139, 149, 180, 181, 188–190, 211, 321, 345
- Bekény** (*Bekeni*, *Bekeny*) *fam.* 223, 228
- Bél Károly András** 293, 301
 Bela dux *v.* Bela IV.
- Bela I.**, rex Hungariae 53, 347
- Bela II.**, rex Hungariae 173
- Bela III.**, rex Hungariae 294, 302, 319, 324, 328
- Bela IV.**, rex Hungariae (IV. Béla, *Bela dux*) 27, 28, 37, 38, 62–65, 68–70, 73?, 75, 141, 161, 180, 195, 196, 218, 259, 298, 306, 348, 350, 353
- Bencze, Eva** (*Bentze*) 176, 182
- Bencsik, Iosephus** (Bencsik József, *Bentsik, Bentsikius*) 293–296, 301–304
- Benedictus**, praepositus Lelesziensis 259
- Benei Bernadett** 11, 12, 15, 16, 19, 231
- Benko *v.* Benkő *fam.*
- Benkovich, Augustinus** (*Benkovitsius*) 174
- Benkő** (*Benko*) *fam.* 222
- Bentsik, Bentsikius *v.* Bencsik, Iosephus
 Bentze *v.* Bencze, Eva
- Bercsényi, Ladislaus** 263
- Bercsényi, Nicolaus** (Bercsényi Miklós, *Bertsényius, Bertsény, Bertsinius*) 236, 237, 244, 245, 256, 262, 265, 268, 332, 333, 337
- Berényi** (karáncberényi; *Berenyius, Berényi de Karánc Berény*) *fam.* 198, 258
 – **Thomas** (karáncberényi; *Berényi de Karánc Berény*) 286
- Berhelyi** (*Berhelyus*) *fam.* 146
 – **Georgius** (*Berhely*) 146
- Bernáth** (*Bernathius*) *fam.* 188
 – **Iohannes** (*Bernath*) 188
 – **Sigismundus** 359
 Bernathius *v.* Bernáth *fam.*
- Berthóty** (*Berthold, Berthótius, Berthotus, Berthoty, Bertothius, Bertotius*) *fam.* 52, 78, 139
- Berthóty, Nicolaus** (*Berthoty*) 78
 Bertsényus, Bertsény, Bertsinius *v.* Bercsényi, Nicolaus
- Berzeviczy** (berzeviczei; *Berzeviczey de Berzevicze, Berzeviczius*) *fam.* 52, 77, 166
- Berzeviczy** (berzevici és kakaslovníci; *Berzeviczey de Berzevicze et Darócz, Berzeviczey de Berzevicze et Hamburg, Berzeviczius, Berzeviczius de Darócz*) *fam.* 52, 285
- Besseney** (*Besenyi*) *fam.* 165, 357
- Beszterczey** (*Beszterczai*) *fam.* 189
- Bethlen, Gabriel** (*Bethleben, Bethlenius*) 61, 67, 69, 80, 142, 149, 162, 174, 220, 267, 298, 306, 328, 330, 331
- Bethlen, Wolfgang** (Bethlen Farkas, *Bethlenius, Wolfgangus Bethlen*) 28, 38, 53, 68, 70, 75, 266
- Beutha**, proavus familiae Szentiványi (?) 195
- Bidius *v.* Büdi *fam.*
- Bilkey** *fam.* 341
 – **Nicolaus** 341
- Bocskai** (*Batkai, Batskai, Bocskaius, Bocskay, Boczkaius, Botskai, Botskaius, Botzkai*) *fam.* 85, 102, 110, 111, 138, 139, 169, 170, 173, 192
 – **Dionysius** (*Botskaius*) 85
 – **Franciscus** (*Boczkaus*) 191
 – **Gabriel** (*Boczka*) 85, 169
 – **Iohannes** (*Boczkaus*) 191
 – **Nicolaus** (*Boczka, Boczkaus, Botkaius*) 85, 102, 110, 169, 170
 – **Stephanus** (*Bocskaius, Bocskay, Bocskayus, Boczka, Boczkaus, Botskai, Botskaius, Botskayus, Bozkaius*) princeps Transilvaniae 61, 66, 80, 85, 149, 162, 163, 165, 169, 170, 174, 203, 220, 266, 298, 306, 328, 331
 – **Stephanus** (*Bocskay, Boczka*) *supr. com.* Zempliniensis 170, 186
- Bodo***, servus Belae ducis 27, 28, 37, 38, 63, 64, 69
- Bodó** (*Bodo*) *fam.* 212
 Bodo *v.* Bodó *fam.*; Bodó, servus Belae ducis
- Bódy, Georgius** 352
- Bogomer**, (*Bogomerus*) *com.* 195
- Boka** (*Bakones*) *fam.* 189
- Bokros, Franciscus** 350
- Boksa***, progenitor mythicus familiae Zerdahelyi (*Brucius de Szürte*) 85
- Boleslaus**, (*Boleszlau*) ep. Vacienis 173
- Bolonyaius *v.* Malonyay *fam.*
- Bonaparte, Napoleon**, imperator Galliae 295, 304
- Bonbardi, Michael** 237, 245, 270
- Bonfinius, Antonius** 61, 64, 65, 79, 80, 249
- Borlok *v.* Barlok, Stephanus
- Bornemisza** (ádámföldi; *Bornemisza de Adamfölda, Bornemisza de Adamfölsa, Bornemiszius*) *fam.* 55, 72, 139, 167, 180, 193, 197, 214
 – **Antonius** (ádámföldi; *Bornemisza de Adamfölda*) 91
 – **Stephanus** (ádámföldi; *Bornemisza de Adamfölda*) 72
- Bornemisza** (illósvai; *Bornemisza de Illosva*) *fam.* 321
- Bornemisza** (minaji; *Bornemisza de Minay*) *fam.* 258
- Boronkay** (*Boronkaius, Boronkay*) *fam.* 139, 199, 209, 210, 213, 223, 225
 – **Michael** (*Boronkai*) 215
 – **Stephanus** (*Boronkai*) 139
- Bors** (*Borsius*) *fam.* 214
- Bossányi** (*Bossani*) *fam.* 210
- Both** (botfalvai; *Both de eadem*) *fam.* 140, 258
 – **Ladislaus** (botfalvi; *Both, Both de Bothfalva, Botth, Botth de Botth-falva*) 260, 261
- Botkai *v.* Bocskai, Nicolaus
- Botos** (*Botosius*) *fam.* 173
- Botskai *v.* Bocskai *fam.* et Bocskai, Stephanus princeps Transs.

- Botskaius *v.* Bocskai fam., Bocskai, Dionysius et Bocskai, Stephanus princeps Transs.
 Botskayus *v.* Bocskai, Stephanus princeps Transs.
 Botth de eadem *v.* Both fam.
 Botth, Botth de Botth-falva *v.* Both, Ladislaus
 Botzkai *v.* Bocskai fam.
 Bozkaius *v.* Bocskai, Stephanus princeps Trans.
Bradács, Iohannes (*Bradáts*) 341
 Brancioni, Bartholomaeus *v.* Bartholomaeus, Gros (aut Brancioni)
 Brandeburgica/ Brandenburgica, Catharina *v.* Catharina, marchionissa Brandenburgica, princeps Transilvaniae
Brankovich (*Brankovitsius*) fam. 182
Brankovics, Georgius (Đurađ Branković) 298, 306, 328, 331
 Bráveczki de eadem *v.* Dráveczky fam.
 Brucius de Szürte *v.* Boksa
Bucsy (*Bucsi*) fam. 274
Budaházi (*Budabazi, Budaházi de Budabáza*) fam. 139, 258
Budai (*Budaianus, Budaius*) fam. 163, 164
Budaméry (*Budameri, Budameri de Budama*) fam. 55, 84
Buday (bölsei; *Buday de Bölse, Buday de Bölse*) fam. 321, 355
 – **Sigismundus** 345
Buday (tákos; *de Tákos*) fam. 357
Burgstaller (*Burgstallerus*), tribunus caesareanus 266
Buthkai (*Butbay* [?], *Butkaius, Butzka*) fam. 92, 139
 – **Michael, V.** (*Michael de Butzka*) 180
Buttler, Iohannes (*Butler*) 160
 Butzka, Michael de *v.* Buthkai, Michael
Buzinkay (buzinkai; *Buzinkai de Buzinka*) fam. 52
Büdi (*Bidius*) fam. 358
Camelis, Iohannes Iosephus de (*Camellis*) 326
Caprara, Aeneas Silvius 268, 332
Caraffa, Antonius 28, 38, 332
 Caroli *v.* Károlyi, Alexander
Carolus I., rex Hungariae (Károly Róbert, *Carolus Robertus*) 24, 27, 34, 37, 49, 57, 74, 141, 174, 180, 219, 260, 329, 330
Carolus III., rex Hungariae, **VI.** imperator Sacri Romani Imperii 132, 135, 140, 146, 176, 196, 202, 263, 322, 324, 334, 347, 354
Carolus V., imperator Sacri Romani Imperii 200, 201
 Carolus M. *v.* Carolus Magnus et Carolus Martellus
Carolus Magnus, imperator Francorum (*Carolus M.*) 51, 57
Carolus Martellus, dux Calabriae, pater Caroli I. regis Hungariae (*Carolus M.*) 53
 Carolus Robertus *v.* Carolus I., rex Hungariae
Casimirus IV., rex Poloniae 65
Catharina (*Catharina Brandeburgica/ Brandenburgica*), marchionissa Brandenburgica, princeps Transilvaniae 328, 331
Chirke (alattányi; *Csirke de Ida* [?]) fam. 55
Christus, Iesus humani generis salvator 170, 347, 352
Ciszdorffer, Samuel (*Ciszdorfferus*) 140
 Clobusiczkyus *v.* Klobusiczky fam.
 Coharius *v.* Koháry, Stephanus
Colomannus, rex Hungariae 265
Constantinus, I., princeps Moldaviae et Valachiae (Șerban; *Constantinus Multyanszky*) 326
Cornides, Daniel 169
 Corponai *v.* Korponay fam.
 Corvinus *v.* Matthias I., rex Hungariae
Cromerus, Martinus (Martin von Cromer) 24, 34, 60, 66
 Cunus *v.* Ladislaus IV., rex Hungariae
Czéczey (*Czeczei de Czeecz*) fam. 84
 – **Leonhardus** (*Czeczei*) 84
Czeglédy (*Czegledi, Czigliidius*) fam. 212
 Czigliidius *v.* Czeglédy fam.
 Cziking, Czikinger *v.* Sickingen, Ferdinand Hermann
 Czikingius *v.* Sickingen fam. et Sickingen, Ferdinand Hermann
Czobor (*Czoborius*) fam. 189
Czudar, Petrus (ónodi; *Czudar de Olnod*) 54
Csáky (*Csaki, Csakius, Csaky*) fam. 138, 160, 172, 193
 – **Christina** (*Csáki*) 263
 – **Emericus** (*Csaki*) 196
 – **Franciscus** (*Csaki, Csaky*) 181, 184, 186, 219, 223–225, 228
 – **Michael** (*Csaky*) 138
 – **Sigismundus** (keresztstszeghi; *Csaky, Csáky de Keresztstszeg*) 163, 322
 – **Stephanus** (*Csaky*) 333, 334
Csapi (*Csapius*) fam. 138
Csató (fügei; *Csatho, Csathó de Fige, Csató de Fige*) fam. 258, 281, 286, 288, 289
Cséby (*de Cseb*) fam. 90
Csécsi (Tsétsi), Iohannes (*Tseetsi*) 98, 106, 143
Csemiczky (*Csemiczki*) fam. 282
Csicsery (csicseri; *Csicseri de Csicser*) fam. 258, 285
 Czirke de Ida *v.* Chirke fam.
Darholcz (fintai; *Darholcz de Finta, Darholcz de Tinta, Dorholtz de Finta*) fam. 55, 70
Daróczy (*Daroczius*) fam. 138, 139, 212
Dávid, Stephanus (*David*) 212
Dercsényi fam. 345
Déri Balázs 12, 16
 Dersoffi, Dersöffi, Dersöffus *v.* Dessewffy fam.
Dessewffy (cserneki; *Dersoffi, Dersöffi, Dersöffus, Desöffi, Desöffius, Desöffius, Desseoffy, Desseoffy de Csernek, Desöffi, Desöffius, Dezsoffi, Dösöffius*) fam. 52, 70, 73, 74, 76, 90, 92, 139, 158, 159, 167, 180, 210, 359
 – **Emericus** (*Desseoffi*) 167
 – **Iohannes**, cap. Ujvariensis (*Desöffius*) 66, 80
 – **Iohannes**, magister curiae regiae, praefectus camerae regiae (*Desseoffy, Dessöffy*) 52, 54

- **Stephanus**, generalis (?) (*Desöffi*) 160
Detricus de Szerdahely, filius Miczbani 85
Dévény (*Deveni, Devenius*) fam. 183, 214
 Dezsófius v. Dessewffy fam.
Diana* (*Dianna*) 103, 111, 203, 204
Dienisius, possessor in Zöbögnő 190
Dobai Székely Sámuel (*Szekely*) 21–24, 30, 31, 33, 34, 40, 97–99, 104–107, 112, 229, 233, 234, 236, 239, 241, 242, 244, 247, 259, 262
Dobay (dobai; *Dobay de Dobo, Dobaius, Dobayus*) fam. 52, 76, 138, 158
Dobó (ruszkai; *Dobo de Ruszka, Dobo*) fam. 180, 288
 – **Franciscus** (*Dobo*) 142, 143
 – **Stephanus** (*Dobo*) 74, 75, 142, 143
Dóczy, Andreas (*Doczius*) 174
Domik (*Domoki*) fam. 159
Dominica, uxor Theodori Koriatovich 325
 Domoki v. Domik fam.
Domokos György 12, 16
 Dorholtz de Finta v. Darholcz fam.
 Dorius v. Döri, Andreas
Döry, Andreas (*Dorius, Döri, Dörius*) 153–155, 163–166
 Dössöffi v. Dessewffy fam.
Dráveczky (dráveckí; *Bráveczki de eadem, Dráveczky, Dráveczki, Dráveczkius, Dráveczkyus*) fam. 258, 281–283, 286
Ebeczky fam. 139
 – **Samuel** (*Ebeczkyus*) 139, 217, 225
Eisdorfer, Balthasar (*Aysdorffer, Aysdorfferus, Eisdorffer, Eisdorfferus*) 139, 213
Elek (*Elekus*) fam. 146
Elias, de Butka, praepositus Lelesziensis (?) 174
Elisabetha S., filia regis Andreae II. 347
Elisabetha, regina Hungariae, uxor Caroli I. 347, 350, 353
Elisabetha, regina Hungariae, uxor Sigismundi regis 61, 347
Elisabetha, regina Hungariae, uxor Ludovici I. regis 174
Emericus, filius Iohannis (*Hemericus*) 259
Engel, Johann Christian von 330
Enyiczkey (Eniczkeius, Enyiczkey de eadem) fam. 55, 88
Eödönffy (nagy Mihályi; *Eödönfius de Nagy Mihály, Oedonfy*) fam. 146, 278
Eördögh (nagy Mihályi; Ördög, Ördögh) fam. 237, 245, 280
Eötvös, Alexander 351
Eötvös, Ignatius (*Eötvös*) 354
Eperjessy (*Eperiensis*) fam. 167
Erdödy (*Erdodius*) fam. 164
 – **Gabriel** (*Erdödi*) 163
 – **Ladislau** (*Erdödi*) 163
 – **Ludovicus** (*Erdödi*) 163
Erős, Gabriel (*Erös*) 214
Esze, Thomas 332, 334
Eszterházy, Maria (*Eszterhazy*) 196
Eszterházy, Nicolaus (*Eszterhazy*) 334
Faber, Laurentius (toronyai; *Faber de Toronya*) 180
Fabián (*Fabinus*) fam. 210
 Fai, Faius v. Fáy, Gabriel
Fajt Anita 12, 16
Farkas (*Farkasius, Farkassius*) fam. 173, 180, 358
Fata, ancilla 259, 260
Faudli, possessor curiae in Homonna 222
Fáy, Augustinus (*Augustinus a Fáy*) 322
Fáy, Gabriel (*Fai, Faius*) 154, 155, 165, 166
Fejér, Georgius 262, 348
Fejérvári (komlóskeresztési; *Fejervari, Fejervary de Komlóskeresztes, Nyekes*) fam. 53, 92, 214
 – **Iohannes** (*Fejervari*) 53
Fekesházy (*Fekesházy de eadem*) fam. 258
Fekete (iványi; *Fekete, Fekete de Ivány, Feketi*) fam. 183, 190, 258, 279, 280, 281, 289
Fels, Leonardus (*Felsius*) 69, 80
Ferdinandus I., rex Hungariae, imperator Sacri Romani Imperii 28, 38, 52, 53, 61, 66, 68–71, 75, 80, 84, 161, 174, 195, 201, 266, 334, 349, 354
Ferdinandus II., rex Hungariae, imperator Sacri Romani Imperii 54, 167, 219, 354
Ferenczy (*Ferenczius, Ferentzy*) fam. 175, 358
Fischer, Iosephus (*Fischerus*) 139, 146, 190–194, 199
 Foederovits /Foederovics, Theodorus v. Koriatovich, Theodorus
Fogarassy, Stephanus (*Fogarasius*) 140
Forgách (gimesi; *Forgatsius, Forgách de Gyimes*) fam. 172, 195, 258, 269
 – **Paulus** (gimesi; *Forgats*) 138
 Fözeserius v. Füzeseéry fam.
Franciscus I. (Francis I.) rex Hungariae, imperator Sacri Romani Imperii, deinde Austriae 295, 298, 304, 306, 327, 328, 330, 339, 341
 Franciscus II. v. Rákóczi, Franciscus II.
 Fráter György, Martinuzzi v. Utisinović, Georgius
Frichi (*Fricsy*) fam. 52
Fridericus V., rex Bohemiae 143
Frius, possessor curiae in Homonna 222
Frölich, David (*Fröblichius*) 59
Füzeseéry (*Fözeserius*) fam. 211
Füzy (kéri és lemesi; *Füzy de Lemes*) fam. 54
Galgóczy (*Galóczius*) fam. 288
Garai, possessor curiae in Bodrogkeresztúr 165
 Garzo v. Gorzó fam.
Gáspár, Georgius (*Gaspar*) 213
Gecsey (gecsey; *Gecseyus, Getsey de eadem*) fam. 321, 356
Contracurius, generalis belli praefectus 146
Georgius de Sóvár, progenitor familiae Sóvári 85
 Georgius II. v. Rákóczi, Georgius II.
Geréb, Ladislau 347
 Gergely v. Gregorius, servus

- Getsey de eadem *v.* Gecsey fam.
- Geysa** (*Geyza*) dux Hungariae, pater Sancti Stephani regis 51
- Geysa II.** (*Geyza*) rex Hungariae 79, 330
- Ghillány** (lázi; *Ghilanyi, Ghilány de Lazi, Ghilányi, Ghy-lanius, Ghylányi, Ghylányius*) fam. 139, 258, 274, 275
- **Georgius** (lázi; *Ghilani*) 173
- Ghylanius, Ghylányi, Ghylányius *v.* Ghillány fam.
- Glaczinger, Iohannes Michael** (*Glatzinger*) 165
- Glück László** 12, 16
- Gombos** (gombosfalvi; *Gombos de Gombosfalva, Gombosius*) fam. 53, 73, 149, 258, 279, 280, 281, 282
- **Emericus** 216
- Gorzó** (bilkei; *Garzo de Bilke*) fam. 321, 341
- Görgey, Samuel** (*Görgei*) 190
- Gózy Zoltán** 12, 16, 291
- Gregorius**, servus Belae ducis (Gergely) 27, 28, 37, 38, 63, 64, 70
- Guilielmus Druget Lotharingus *v.* Homonnai Drugeth, Wilhelmus
- Gulácsy** fam. 357
- Gulai *v.* Gyulay fam.
- Gúthy** (gúthi; *Guthi de eadem, Guthyus, Gúty*) fam. 321, 345, 358
- Gyulay** (*Gulai, Gyulaius, Gyulai*) fam. 160, 163, 164, 166
- **Albertus** 357
- Gyurikovits, Georgius** 22, 26, 32, 36, 293, 294, 296, 301, 302, 304
- Haller** fam. 358
- **Samuel I.** (*Hallerus*) 174
- **Samuel II.** (*Hallerus*) 174
- Hambach (Hambacher), Iohannes** (*Hambacherus*) 167
- Hant *v.* Hauk Polku
- Haraszthy** (*Haraszti de eadem, Harasztius*) fam. 258, 284
- Harsághy** (*Harsagyi de Harsagy*) fam. 54
- Hauk Polku**, progenitor falsus familiae Szentiványi (Hanth et Poskó?) 195
- Hedry** fam. 52, 78
- Hegyi, Franciscus** 158
- Heister, Siegbert** (*Heisterus*) 332
- Hemerius *v.* Emericus, filius Iohannis
- Henrietta**, filia Friderici V., uxor Sigismundi Rákóczi (*Henrica*) 143
- Hertneky** (*Hertnekius*) fam. 28, 38, 71
- Hervathius de Sztanszits, Hervatus *v.* Horváth (Stansith) fam.
- Hevessy** (*Hevesius*) fam. 287
- Hideg János** 12, 16
- Hideg Ráchel** 12, 16
- Hierosolimitanus, Hierosolymitanus *v.* Andreas II.
- Hlavács, Andreas** (*Hlavats*) 206
- Hoffmann** (*Hoffmannus*) fam. 70
- Hoffner, Ignatius** 351
- Hommona *v.* Homonnai Drugeth, Georgius
- Hommonaius *v.* Homonnai Drugeth fam. et Homonnai Drugeth, Georgius
- Hommonaius *v.* Homonnay Drugeth fam.
- Homoky** (*Homokius*) fam. 277
- Homonnai Drugeth** (*Druget de Homonna, Drugethius de Homonna, Drugethus de Homona, Drugethus de Homonna, Drugethius, Drugetus, Hommonaius, Hommonnaius, Homonai, Homonaius, Homonaus, Homonnaius, Homonnajus*) fam. 103, 111, 133, 138, 152, 181, 184, 185, 189, 191, 193–195, 198, 199, 217, 219–221, 226, 236, 237, 244, 245, 256, 259, 262, 264–267, 269, 270, 272, 287, 298, 306, 335
- **Christina** (*Homonai*) 262
- **Georgius** (*Hommona, Hommonaius, Homonaius*) 184, 196, 221, 262, 267
- **Iohannes**, palatinus (*Drugeth*) 219
- **Iohannes**, iudex curiae regiae (*Drugeth*) 219
- **Nicolaus** (*Drugeth*) 219
- **Philippus** (*Drugeth, Drugethus*) 219, 260
- **Sigismundus** 118, 219, 221
- **Valentinus** (*Drugeth de Homona, Homonai*) 237, 245, 262, 265, 266
- **Valentinus** ep. Corbaviensis (*Homonay*) 262
- **Wilhelmus** (*Guilielmus Druget Lotharingus, Vidronus, Villermus Drogeth de Homonna, Vilermus Drugethus*) 74, 218, 219, 259
- Horiatovich *v.* Koriatovits, Theodor
- Horváth** (muraniczi; *Horváth de Muranicz, Horváth de Murányicz, Horváth de Murányitz*) fam. 258, 277, 287
- Horváth** (Stansith; *Hervathius de Sztanszits, Hervatus*) fam. 152
- **Balthasar** (Stansith; *Horvat, Horvath*) 211
- Horvath de Palocz *v.* Pálóczi Horváth, Adamus
- Horvath de Palotsa *v.* Pálóczi Horváth fam.
- Hunniades *v.* Matthias I., rex Hungariae
- Hunyadi Mátyás *v.* Matthias I., rex Hungariae
- Iacobus** (Palágyi) 259
- Ibrányi** (ibrányi; *Ibrany, Ibranyius, Ibránius, Ibrány de eadem*) fam. 173, 177, 258, 280, 286
- **Iulianna** (*Ibranyi*) 152
- Illésházy** (*Illéshazius, Illyeshazi*) fam. 69, 160
- Illosvay** (nagyilosvai; *Illosvay de eadem, Illosvay de Illosva, Illosvayus*) fam. 321, 341, 342, 356
- Illyeshazi *v.* Illésházy fam.
- Ioanelli, Ioanellius *v.* Joanelli fam.
- Ioannicius Zeikán *v.* Zékány, Iohannes
- Iob** (csicseri), magister 259
- Iohannes, comes Slavoniae *v.* Babonics János
- Iohannes**, magister, filius Iacobi (Palágyi) 259
- Iohannes**, rex Hungariae (Szapolyai János; *Zapolya, Zapolyai, Zapolyus, Zápolya*) 52, 61, 66, 68, 70, 80, 84, 161, 167, 195, 262, 331

- Iohannes Albertus I.**, dux Poloniae, deinde rex Poloniae 65, 66, 80, 161, 203
- Iohannes Baptista**, S. 159
- Iohannes Fridericus II.**, dux Saxoniae 201
- Iohannes Sigismundus**, princeps Transilvaniae (János Zsigmond; *Transsilvanus, Transylvanus, Zápolius*) 264, 266, 331
- Iohannes Valachus Chmelicius**, miles Polonus 61
- Iongelinus, Casparus** 218, 259
- Iosephus I.** (*Josephus*) rex Hungariae, imperator Sacri Romani Imperii 202
- Iosephus II.** (*Josephus*) rex Hungariae, imperator Sacri Romani Imperii 329
- Isaák** (*Isak, Isakus*) *fam.* 212
- Isabella**, regina Hungariae, Iohannis regis uxor, postea vidua 75, 201, 331
- Isak, Isakus *v.* Isaák *fam.*
- Istvánffy, Nicolaus** (*Istvanffyus, Istvanffyus, Istvanfyus, Istvánfyus, Istvánffyus*) 27, 38, 45, 51, 62, 63, 66, 68, 69, 75, 76, 79, 80, 266
- Iszdenczius *v.* Izdenczy *fam.*
- Iulius III.**, pontifex Romanus 53
- Izdenczy** (*Iszdenczius Izdenczius*) *fam.* 183, 193
- Jakabfalvy, Georgius** (*Jakabfalvius*) 167
- Iohannes**, filius Kenez 259
- János Zsigmond *v.* Iohannes Sigismundus
- Jarmalov Rezső/Rudolphus** 12, 16, 95
- Jászi** (*Jaszius*) *fam.* 171
- Joanelli** (*Ioanelli, Ioannellius*) *fam.* 163, 167
- Jósa** (pankotai; *Josa de Pankotta, Józsa*) *fam.* 321, 358
- Jósa, Stephanus** (*Josa*) 153
- Josephus *v.* Iosephus I. et Iosephus II. reges Hungariae
- Kácsándy** (*Katsandi, Katsandius*) *fam.* 139, 191, 214, 215, 225
- **Ladislau** (*Katsandi*) 191
- Kádas** (*Kadas*) *fam.* 165
- Kajdy** (*Kajdy de Csoma*) *fam.* 321
- **Ludovicus** (*Kaidy, Kaidy de Csoma, Kaydi, Kaydy, Kaydy de Csorna*) 356, 358
- **Stephanus** 322
- Kállay** (nagykállói; *Kállai de Nagy-Kálló, Kállai de Nagy Kálló*) *fam.* 258, 276
- Kálnássy** (*Kalnasi, Kalnassy*) *fam.* 53, 92
- **Adamus** (*Kalnasi*) 191
- Kanta** (*Kantaius*) *fam.* 173
- Kaproncza, Andreas Literati de *v.* Kapy, Andreas
- Kapy** (kapivári; *Kapi, Kapius, Kapy de Kapi vara*) 29, 39, 53, 72, 90, 91, 160, 167
- **Andreas** (Andreas Literati de Kaproncza) 53
- **Clara** 274
- **Franciscus** 91
- **Gabriel** (*Kapi*) 47, 70, 91
- **Ladislau** 53
- **Nicolaus** 53
- Kardos** (*Kardosius, Kardós*) *fam.* 258, 284
- Karolius *v.* Károlyi, Alexander
- Károly Róbert *v.* Carolus I., rex Hungariae
- Károlyi** *fam.* 311, 342, 356–358
- **Alexander** (*Caroli, Karolius, Karolyi*) 166, 167
- **Franciscus** (*Karoly, Karolyius, Károlyi*) 138, 326, 327, 334
- Katsandi *v.* Kácsándy *fam.* et Kácsándy, Ladislaus
- Katsandius *v.* Kácsándy *fam.*
- Kaydi, Kaydy, Kaydy de Csorna *v.* Kajdy, Ludovicus
- Kazinczy** (*Kazinczi, Kazinczius, Kazintzius*) *fam.* 139, 169, 180, 223, 258, 282, 283
- Kazmér *v.* Nagy, Casimirus
- Keczer** (lipóczi; *Keczer, Ketzter, Ketzter de Lipócz, Ketzterius*) *fam.* 43, 52, 84, 87, 139, 165
- **Alexander** (*Ketzter*) 81
- **Andreas**, Croatarum legionis tribunus (*Ketzter de Lipócz, Ketzterius*) 52, 84
- **Andreas**, deputatus in dieta Szécsényiensi (*Ketzter András*) 29, 39, 90
- Keglevics** *fam.* 149
- Kekedi *v.* Melczer, Moyses
- Kellemessy** (*Kelemesi, Kellemessy de Kellemes*) *fam.* 55, 88
- Kende** *fam.* 276
- Kendecsy** (*Kendecsi*) *fam.* 222
- Kendy** (kendi; *Kendius, Kendy de eadem*) *fam.* 55, 88, 285
- Kendy, Ludovicus** (*Kendius*) 152
- Kenéz**, progenitor familiae Mátyóci (*Kenez*) 259
- Kentes**, possessor in Középsőcsebnye 224
- Keresztes** *fam.* 139
- **Franciscus** (*Keresztiesius*) 139, 167, 190–192, 214
- **Ladislau** 288
- **Lucas** 211
- Keresztúry** (*Kereszturius*) *fam.* 210
- Késmárky, Andreas** (*Kismarki*) 167
- Keszy** (*Keszi*) *fam.* 289
- Ketzter *v.* Keczer *fam.*
- Kiriatovics *v.* Koriatovits, Theodor
- Kismarki *v.* Késmárky, Andreas
- Kiss, Albertus** 332
- Kiszely** *fam.* 139
- **Franciscus** 190, 214
- Klobusiczky** (zettényi; *Clobusiczkyus, Klobuschitzki de Zettény, Klobuschitzkius, Klobusiczkius, Klobusiczky, Klobusiczkyus, Klobusitzkius, Klobusitzky, Klobusitzkyus, Klobusoczkius, Klobusoczkyus, Klobusovskius*) *fam.* 71, 138, 139, 144, 146, 160, 166, 170, 173, 176, 180, 189, 212, 217, 224, 226 258, 272, 285, 325
- **Antonius** (*Klobusiczki*) 138
- **Franciscus** (*Klobusiczkyus*) 81, 138, 173, 217
- **Iohannes** (*Klobusitzky*) 176
- **Paulus** (*Klobusiczkyus, Klobusoczky*) 172, 189
- Kohányi** (*Kohani, Kohanius, Kohanyi*) *fam.* 53, 54, 91

- Koháry, Stephanus** (*Coharius, Koharius, Kohárius*) 268
Kokhavitz, Iohannes 257
Kollár Ádám Ferenc 294, 302
 Kollátius v. Korláth fam.
Kollonich, Leopoldus (*Kollonits*) 332
Komjáthy (*Komjathius*) fam. 227
Komlóssy (komlósi; *Komlosius, Komlosy de eadem, Komlosyus*) fam. 321, 342
Koriatovits, Theodor, dux Munkácsiensis (*Foederovics, Foederovits, Horiatovich, Kiriatovics, Theodorus Koriatovich, Franciscus* [!] *Querkovicsy*) 134, 221, 297, 298, 306, 325–331
Korláth (korláthelmeci; *Kollátius, Korláth de Korlyáth-Helymetz*) fam. 258, 276
Korponay (*Corponai*) fam. 158
Kossovitz (*Kossovitzius*) fam. 167
 – **Adamus** (*Kossovitzius*) 139, 140, 189
Kovácsnay, Sigismundus (*Kovasznai*) 211, 213, 223
 Kovats, Gabriel v. Sissáry, Gabriel
Kőszeghy (*Kőszögi, Kőszeghi de eadem, Kőszog, Kőszögh*) fam. 55, 84, 86
Kray (*Kraius*) fam. 164
Krucsay (*Krutsaius, Krutsay*) fam. 139, 180
 – **Martinus** (*Krucasai, Krutsai*) 167, 168
Kutesk (*Kutesck*), dux Bessenorum 330
Kutny, Nicolaus 359
Kükemezey (*Kükömezei, Kükümezeius, Kükömezéi*) fam. 53, 92
Ladislau I. (*Sanctus*), rex Hungariae 265, 330
Ladislau IV. (*Cunus*), rex Hungariae 54, 195, 196
 Ladislau Polonus v. Wladislau II., rex Hungariae
Lancken, Philipp Ernst von der (*Lanken*) 203
Lang, praefectus caesareus 226
 Lanken v. Lancken, Philipp Ernst von der
Lányi (*Lanyi*) fam. 149
Lapispatak (*Lapis Pataki, Lapis pataki de eadem, Lapis patakus, Lapispatakus*) fam. 55, 84, 86
Laurensik, Christianus/Keresztély 11, 15, 16, 293–299, 301–307, 309, 330
Lazius, Wolfgangus 24, 34
Leopoldus I., rex Hungariae, imperator Sacri Romani Imperii (*Leopoldus Magnus*) 53, 61, 142, 143, 162, 202, 262, 331
Lipsey (bilkei; *Lipsey, Liptsey de Bilke*) fam. 321, 341
Lippay, Georgius (*Lippai*) 159
 Lipsey v. Lipsey fam.
 Liptsey v. Lipsey fam.
Lisznay Kovács, Paulus (*Lisnai*) 50
 Literati de Kaproncza, Andreas v. Kapy, Andreas
Lobkowicz (*Lobkovic*) fam. 149, 160
Lónyay (nagy-lónyai és vásárosnaményi; *Lonyai, Lonyaius, Lónyaius, Lónyay de Nagy Lónya et Vásáros Namény*) fam. 139, 212, 299, 307, 321, 354, 355, 357
 – **Franciscus** (*Lonyai, Lonyay*) 88, 212
 – **Gabriel** (*Lónyay de eadem*) 322, 356, 358, 359
Lórántffy (*Lorandfi, Lorandffius*) fam. 138, 149
 – **Maria** 142
 – **Michael** (*Lorandffy*) 142
 – **Susanna** (*Lorandfia, Lorandffi, Lorandffy, Lórandfy*) 101, 102, 110, 142–144, 149, 158, 175, 179, 328, 331
Losonczy, Georgius (*Losontzius*) 191
Lőrinc, aulicus Caroli I. regis (Ruman?) 27, 37
Lucas, religiosus presbyter superior monasterii Munkácsiensis 326
Ludovicus I., rex Hungariae 52, 54, 72, 74, 141, 174, 180, 219, 329
Ludovicus II., rex Hungariae 53, 54, 61, 68, 76, 161, 200, 348, 349, 354 (ubi erronee Ludovicus I.)
Ludovicus, landgravius Thuringiae 347
Luzénszky (*Lusinsky*) fam. 139
 – **Emericus** (*Luzinsky*) 159, 209
Machala (mocsolyai; *Mocsolay de Mocsola*) fam. 55
Mágochy (*Magotsius*) fam. 171
 – **Casparus** (*Magoczay*) 334
 – **Franciscus** (*Magoczay*) 334
Majos, István (*Maios*) 332
Makay, vir nobilis 273
 Maksay de eadem v. Mokcsay fam.
Malonyay (*Bolonyaius, Malonyaius, Molonyaius*) fam. 153, 214
Maria, regina Hungariae, uxor Ludovici II. 68, 200, 331, 354
Maria Theresia, regina Hungariae, imperatrix Austriae 325, 327, 330
 Maruznay v. Matuznay fam.
 Matheus v. Palóczy, Matheus
 Mathias v. Matthias I. et Matthias II., reges Hungariae
 Mathys de Paloucz v. Palóczy, Matheus
Matolai, Iohannes (*Matolaius*) 11, 12, 15, 16, 22, 24, 30, 32, 34, 40, 97–102, 104–110, 112, 127, 138, 142, 156, 157, 159–162, 167, 179, 180, 184–187, 191, 194, 197, 204, 209, 228, 229, 233, 234, 237, 239, 241, 242, 246, 247, 293, 295, 301, 303
Matthias I., rex Hungariae (Hunyadi Mátyás, *Mathias, Matthias Corvinus, Matthias Hunniades, Matthia*), 28, 38, 61, 65, 75, 80, 141, 149, 161, 195, 210, 326
Matthias II., rex Hungariae, imperator Sacri Romani Imperii (II. Mátyás, *Mathias*) 21, 31, 163, 354
Matuznay (*Maruznay*) fam. 343
 Mátyus v. Palóczy, Matheus
Maximilianus II., imperator Sacri Romani Imperii, rex Hungariae 163, 165, 201, 331, 350, 354
Mednyánszky (*Mednyansky*) fam. 160
Melcer (kellemesi; *Melcer de Kellemés, Melcerius, Melcerus*) fam. 55, 167, 193
 – **Georgius** (*Melcerus*) 193
 – **Moyses** (*Kekedi, Melcerus*) 167

- Melegh, Balthasar** 350
Melith (*Milet, Miletius*) fam. 172, 189
 – **Georgius** (*Milith*) 270
Mercurius* 204
Merse (szinyei; *Merse de Swinye, Swinye, Szine, Szinyey*) fam. 53, 78
Mesko (*Meskoius*) fam. 153, 163
 – **Iacobus** 153
Meyer, Martinus (*Meyerus*) 266
Mezőssy (*Mezősi*) fam. 146
Miczbán, Simon* (*Miczban, Miczbanius, Miczbanus, Miztbán, Miztbán*) 28, 39, 54, 84, 85, 138, 169, 170, 192
 Milet, Miletius v. Melith fam.
 Milith v. Melith, Georgius
Minay (*Minai*) fam. 277
Minerva* 343
Miskolczi (Miskoczi, Miskolczius, Miskoltzium, Miskólczii, Miskolczius) fam. 158, 212, 213, 222, 227, 286
 Miztbán v. Miczbán, Simon
 Miztbán v. Miczbán, Simon
 Mocskaius v. Mokcsay fam.
 Mocsolay de Moccola v. Machala fam.
 Modranus v. Mudrány fam.
Mokcsay (mokcsai; *Makcsay de eadem, Mocskaius, Moksa de eadem, Moksaui, Mókcsai*) fam. 258, 272, 274 284, 285, 288
 – **Stephanus** (*Mokcsai Stephánus*) 281
Molnár (*Molnarius*) fam. 192
Molnár, S., dominus praedii Kincses (*S. Molnarius*) 190
 Molonyaius v. Malonyay fam.
Monteccoli, Raimundus (*Montecuculli, Montecucullius, Montecuullius*) 333
Morvay (*Morvaius*) fam. 215
Moses* 165
Mudrány (*Modranus, Mudranus*) fam. 166
 Multyanszky, Constantinus v. Constantinus I.
Muraközy (*Murakozius, Muraközius*) fam. 153
 Myskolczius v. Miskolczi fam.
Nádfői (*Nadfei*) fam. 53
Nagy (*Nagyus*) fam. 146, 147, 153
 – **Alexander** 206, 208
 – **Casimirus** (*Kazmér*) 182
 – **Elisabetha** 146
 – **Gabriel** 163
 – **Iohannes** 158
Nagy Iván 229
Nagy, Kornél 12, 16
Nagy Mihályi (*Nagymihaly, Nagy Mihalyus, Nagy-Mihalyus, Nagymihalyi, Nagy Mihályus, Nagy Mihalyus, Nagy-Mihályus, Nagy Mihályus, Nagy Mihályus, Nagymihalyus*) fam. 138, 139, 209, 210, 215, 216, 278–283
 – **Iohannes** (*Nagy Mihályus*) 283
Nánássy (*Nánási*) fam. 159
Naszvady (kürthi; *Naszvad de Kurthy*) 53
Nathafalussy (natafalusi; *Natafalusi, Natafalusius, Natafalussy, Natafalussy de Natafalua*) fam. 138, 139, 210, 215
Nébest, Georgius (*Nebestius*) 167
Nemessányi (*Nemesány*) fam. 53
 – **Balthasarus** (*Nemesius*) 172
Neptunus* 57, 204
Neupauer (*Neubaur*) fam. 357
Nicolaus, filius Iohannis (*Nicholaus*) 259
Nicolaus, comes 259
Niczky (niczki; *Niczki de eadem, Niczkus*) fam. 258, 282
Nikházy (*Nikhazius, Nyikhazy*) fam. 152, 154, 180
Nyárady (*Nyárad*) fam. 288
Nyáry (*Nyari, Nyarius*) fam. 151, 155, 156
 Nyekes v. Fejérváry fam.
 Nyikhazy v. Nikházy fam.
Nyomárkay (nyomárkai; *Nyomarkay de Nyomarka, Nyomároki, Nyomoráki, Nyormarkai*) 55, 73, 258, 284
 Oedonfy v. Eödönffy fam.
Okolicsányi (*Okolitsanius, Okolitsany*) fam. 139, 166
 – **Iohannes** (*Okolicsani, Okolitsani, Okolitsanius*) 140, 193, 194
 – **Paulus** (*Okolicsan, Okolicsani, Okolicsany, Okolitsani, Okolitsanius Okolitsany, Okolitsanyi*) 139, 197, 199, 214–218, 229
Olasz (*Olatz*) fam. 139, 222
Olcsváry (olcsvári; *Olcsvári de eadem, Olosvári*) fam. 258, 289
 – **Sigismundus** (*Otsvari*) 168
Olgerdus, dux Litvaniae (*Olgiard, Olgerus, Olgerdus*) 329, 330
 Olosvári v. Olcsváry fam.
 Omodaeus, Omodeus v. Aba Amádé
Orczy (*Orci, Ortzius*) fam. 158, 159
Ordódy (*Ordodi*) fam. 140
 – **Antonius** (*Ordodius*) 140
Orosz (csicseri; *Orosz de Csicser, Oroszius de Csicser, Oroszius, Orozós*) fam. 139, 152, 217, 225, 258, 274, 275, 277, 284–286, 288, 289
 – **Balthasarus** (*Baltasar Orosz de Csitser*) 140, 167, 183, 222, 224
 – **Gabriel** (csicseri; *Orosz de Csicser*) 152, 272, 289
 – **Paulus** (csicseri) 212, 213
Ortelius, Hieronymus 266
 Ortzius v. Orczy fam.
Osztrogh, Iohannes (tarnóczi; *Ianus Osztrogh de Tarnocz*) 89, 92
 Otlík de Ozorócz v. Ottlík fam.
 Otsvari v. Olcsváry, Sigismundus
Ottlík (felső-ozoróczy és kohanóczy; *Otlík de Ozorócz*) fam. 53
 – **Paulus** (*Paullus Otlík*) 91, 159
 Ördög, Ördögh v. Eördögh fam.
Paczóth (böki; *Paczolt de Bökény*) fam. 56

- Pajsosius *v.* Payzos fam.
- Palágyi** (palágyi; *Palagyus, Palágy de eadem, Palágyius*) fam. 258, 288, 289
- Palásthy, Franciscus** (*Palasty*) 159
- Palaticz** (*Palatincz*) fam. 222
- palatinus Kioviensis *v.* Potocki, Jozef
- Pálffy, Iohannes** (*Palfius*) 89
- Palocius *v.* Palóczy fam.
- Palocz *v.* Palóczy, Dominicus et Palóczy, Mattheus
- Pálóczy Horváth** (*Horvath de Palotsa, Horváth de Palócz, Horváthius de Palócz, Horváthius de Palocz, Horváthius de Pálócz, Horváthius de Pálócz, Horváth de Palócz*) fam. 74, 237, 245, 258, 272, 274–277, 280, 283, 284, 286
- **Adamus** (*Adamus de Horváth, Horvath de Palocz, Horváth de Palócz, Horváth de Pálócz*) 12, 16, 233–235, 237–239, 241–243, 245–247, 281, 284, 286
- Palóczy** (palóczy; *Palocius, Paloczi de Palocz, Paloczius*) fam. 68, 74, 138, 140, 142, 202
- **Antonius** (*Paloczius, Paloczi*) 142, 143
- **Dominicus** (*de Palocz*) 174
- **Mattheus** (*Matheus de Palocz, Mathyus de Paloucz, Mátyus*) 260
- **Michael** (*Paloczi*) 143
- **Nicolaus** 174
- Palocsay** (*Palocsaius, Palotsaius, Palotsius*) fam. 74, 77, 199
- **Sigismundus** (*Palocsai, Pálotsai*) 198, 199
- Palugyay** (*Palugyai*) fam. 53, 160
- Pánki, Iacobus** (*de Pank*) 259, 260
- Pánki, Marcellus** (*de Pank*) 259, 260
- Pankotay** (*Pankotaius*) fam. 282
- Pap, Iohannes** 222
- Papp, Michael** 332
- Parschitius Kristóf** 21, 23, 31, 33
- Patay** (*Patai, Pataius*) fam. 140, 160, 163–166, 280
- Payzos** (*Pajsosius*) fam. 190
- Pazdicsy** (*Pazdicius*) fam. 138
- Péchy** (*Pecsy, Petsi, Petsius, Pétsi, Pétsy*) fam. 24, 30, 34, 40, 50, 53, 70, 71, 78, 358, 359
- **Casparus** (*Pétsy, Pécsius*) 53
- **Sigismundus** (*Petsi*) 216
- Perényi** (perényi; *Perenius, Perinius, Prinius, Perény de eadem, a Perény*) fam. 66, 68, 138, 142–144, 175, 184–187, 200, 202, 275, 321, 345
- **Emericus** (*Perenius, de Perény, Prinius*) 68, 149, 184, 187, 195
- **Gabriel** (*Perenius, Prini, Prinius*) 74, 142, 187
- **Iohannes** (*a Perény*) 359
- **Iohannes** (*de Perény*) aulicus, magister ianitorum regalium 184
- **Iohannes** (*de Perény*) cubicularius regius 187
- **Iohannes** (*Prinius*) supr. com. Ugocensis et Maramarosensis 195
- **Petrus** (*Perenius, de Pereny, Prinius*) 68, 142, 174, 186, 187
- **Sigismundus** (*a Perény*) 311, 356
- Perlanskius**, possessor curiae in Tokaj 164
- Petanczi** fam. 213, 222
- Pethő** (gersei; *Petheő de Gerse, Petho, Pethő, Petttheo, Pethoius, Petthő de Gerse, Petthő, Petthőius, Petthőius*) fam. 103, 111, 138, 160, 181, 200–204, 224, 227, 258, 285
- **Franciscus*** (*Petthő*) 200
- **Iohannes II.**, magister curiae regiae (*Petthő*) 200
- **Iohannes III.**, consiliarius regius, generalis (*Petttheus, Petthő, Petthőus*) 200, 201
- **Michael III.**, pater Sigismundi IV. 202
- **Michael VI.**, com. supr. Com. Zempl. (gersei; *Petheő, Pethő, Pethő de Gerse, Pethő de Gersse, Petheő, Petthő*) 98, 106, 138, 140, 163, 186, 202, 203–206, 208, 224
- **Sigismundus IV.**, camerarius, cap. Onodiensis, cap. supr. (*Petthő*) 202, 203
- **Sigismundus V.**, pater Michaelis VI. 202
- **Sigismundus VI.**, possessor in Com. Zempl. (*Pethő, Pethő de Gerse, Pethő de Gersse, Petthő*) 146, 182, 198, 205, 206
- **Stephanus IV.**, capitaneus Agriensis, camerarius regius 202
- Petky de Kaza, Laurentius** 349
- Petrahai** (*Petrohai*) fam. 178
- Petrásch, Ernestus** (*a Petras*) 159
- Petrohai *v.* Petrahai fam.
- Petrovay** (petrovai; *Petrovai de eadem, Petrovaius*) fam. 258, 273, 277
- Petrovics, Petrus** (*Petrovits*) 334, 349
- Petrus I.**, imperator Russiae 164
- Petrus**, filius Iohannis 259
- Pétsi *v.* Péchy fam.
- Petsi *v.* Péchy fam. et Péchy, Sigismundus
- Petsius *v.* Péchy fam.
- Pétsy *v.* Péchy fam. et Péchy, Casparus
- Petttheus, Petthőus *v.* Pethő, Iohannes mar. Elis. Zinz.
- Petthő, Petthőius, Petthőius *v.* Pethő fam.
- Pika László** 98, 99, 103, 104, 106, 107, 112
- Pintér** (*Pinterius*) fam. 182, 225
- Plathy** (*Plati*) fam. 149
- **Alexander** (*Plati*) 152
- Pog**, comes, de generatione Kéri 259
- Pogány** (csebi; *Pogány de Cseb, Pogányius*) fam. 280, 283, 321, 343
- **Iosephus** 356
- Poháros** (kapi; *Poharus de Kapi, Poharusch*) fam. 53, 55, 90
- **Petrus** (*Poharusch*) 90
- Polánkay** (*Polyankai*) fam. 85
- **Thomas** (*de Polyunka*) 85
- Pongrácz** (szentmiklósi és óvári; *Pongracz, Pongraczius de Szent Miklós et Óvár, Pongraczius de Szent Miklós et Óvár Pongraczius, Pongrácz de Szent- Miklós et Óvár*) fam. 177, 258, 281, 286, 287

- Pongrácz**, rebellis Hungarus (?) a caesareis interfectus (?) (*Pongratz*) 226
Posko *v.* Hauk Polku
- Potocki, Jozef** (*palatinus Kioviensis*) 333
Pöspekius *v.* Püspöky fam.
- Pribék** (villei; *Pribék de Villye, Pribék de Ville, Pribékus de Villye, Pribékus, Pribékus, Pribik de Villye*) fam. 258, 275, 280, 281, 283, 286
- Prini *v.* Perényi, Gabriel
Prinius *v.* Perényi fam., Perényi Emericus, Perényi, Gabriel, Perényi Iohannes supr. com. et Perényi, Petrus
- Puchaim, Wolfgang** (*Puchaimius, Puchanius*) 75
- Püspöky** (*Pöspekius*) fam. 152
Querkovicsy, Franciscus (!) *v.* Koriatovits, Theodor
- Rácz, Demetrius** (*Rátz*) 326, 327
- Rácz, Samuel** (*Rátz*) 359
- Ráday** (*Radai*) fam. 149
- Rákóczi** (*Rakoczius, Rakotzius, Rákoczy, Rákoczyus, Rákóczy*) fam. 52, 68, 69, 103, 111, 138, 140, 144, 153, 164, 180, 181, 237, 245, 264, 267, 286, 288, 328–330, 332
- **Andreas** (*Rakotzi, Rakoczius*) 103, 111, 140, 215
- **Barbara Iulianna** (*Rakoczia, Rakoczius*) 69, 89, 138, 165, 331
- **Franciscus I.** (*Rakoczi, Rakoczius, Rakoczy, Rakotzius, Rakotzy de F., Rákotzy*) 29, 39, 55, 90, 142, 158, 162, 322, 328, 331
- **Franciscus II.**, princeps Transilvaniae (*Franciscus II., Franciscus II. Rakoczy, Franciscus II. Rákoczy, Franciscus II. Rakóczy, Rakoczius, Rakoczyus, Rakotzius, Rákoczy, Rákoczyus, Rákótzy*) 27, 29, 38, 39, 62, 67–69, 80, 89, 90, 143, 158, 162, 164, 165, 175, 176, 196, 202, 203, 206, 236–238, 244–246, 257, 262, 263, 265, 268, 269, 271, 298, 306, 314, 324–326, 328, 331–334, 337, 352, 354
- **Georgius I.**, princeps Transilvaniae (*Rakocius, Rakocsy, Rakotzius, Rakoczius, Rakoczy, Rakoczya, Rákoczius, Rákoczy, Rákóczy*) 61, 67, 80, 103, 111, 133, 142–144, 149, 156, 158, 162, 174, 179, 203, 219, 220, 237, 245, 267, 269, 298, 306, 328, 331
- **Georgius II.**, princeps Transilvaniae (*Georgius II., Georgius II. Rákoczy, Georgius II. Rákotzy, Rakoczius, Rakotzius, Rákótzy*) 142, 158, 328, 331, 349, 352–354
- **Ladislau** 55
- **Paulus** (*Rakocsy*) 156
- **Sigismundus**, (II.), princeps Transilvaniae (*Rakoczi de Felső Vadasz, Rakocsy, Rákocsy, Rákocsy Sigmond*) 156, 157, 203, 229
- **Sigismundus**, (III.), filius Sigismundi (II.) Rákóczi principis (*Rakocsy*) 156, 158
- **Sigismundus**, (IV.), filius Georgii I. Rákóczi (*Rakoczius*) 143
- Rákoczia, Helena Veronica *v.* Zrínyi, Helena
- Raszlavicz** (*Raszlavicz*) fam. 53, 91
- Ráthy** (kisiráti; *Ráthi de Kiss Ráth, Rátki de Kis Ráth, Rátki de Kis Ráth, Rátki de Kis Ráth, Rátki de Kis-Ráth, Ráty de Kis Rát*) fam. 258, 277, 280
- **Georgius** (*Ráthi, Rátki*) 289
Rátki *v.* Ráthy fam. et Ráthy, Georgius
Rátz *v.* Rácz, Demetrius et Rácz, Samuel
Ráty *v.* Ráthy fam.
Rayman, Ián Adam *v.* Reimanus, Iohannes Adamus
- Réday** (*Rédaianus*) fam. 357
Regina Sabina *v.* Tarczay, Sabina
- Reimanus, Iohannes Adamus** (Ián Adam Rayman) 127
- Renau, Franciscus Iosephus de**, baro (*baro a Renau, Rhenan, Rhenand*) 87, 159
- Reviczky** (*Reviczkyus*) fam. 120, 146
- **Iohannes** (*Reviczkyus*) 182, 195, 196
- Reviczky**, aerarii regii director (*Reviczkyus*) 140
- Reviczky**, possessor in Liszka 167
- Rhédey, Franciscus** (*Rbedey*) 229
Rhenand baro, Rhenan *v.* Renau, Franciscus Iosephus de
- Romulus***, conditor mythicus Romae 27, 37
- Roskoványi** (roskoványi; *Roskovanius, Roskovanyus, Roskoványi de Roskovanyi*) fam. 52, 76
Roszgony, Roszgonius *v.* Rozgonyi fam.
- Róth** (*Roth*) fam. 149
- Rozgonyi** (rozgonyi; *Rozgonyi de Rozgony, Roszgony, Roszgonius*) fam. 54, 84, 89, 90
- **Osvaldus** 54
- **Sebastianus** (*Rozgony*) 141
- **Simon** 54
Rudkai, Rudkaius *v.* Ruttkay, Daniel
- Rudolphus II.**, imperator Sacri Romani Imperii, rex Hungariae 156, 163, 165, 167, 184, 194, 201, 331, 353, 354
- Ruman**, conditor mythicus Bartfae (*Rumann*) 27, 37, 56–58
- Ruttkay, Daniel** (*Rudkai, Rudkaius*) 140 (?), 188
Salamon *v.* Salomon, rex Hungariae
- Salgay** (salgói; *Salgay de Salgo*) fam. 55
- Salomon**, rex Hungariae (*Salamon*) 330
- Sárközy** (*Sarközius*) fam. 164
- Sárosy** (*Sarosi, Sarosy*) fam. 53, 223
- **Sebastianus** (*Sarosy*) 53
- Saturnus*** 204
Scepusiensis *v.* Szapolyai, Stephanus, pal.
Schemschei *v.* Semsey fam.
- Schesaeus, Christianus** 59
- Schmitth, Nicolaus** (*Schmid.*) 296, 304, 329
- Schneider** fam. 165
- Schöllingen, Franciscus** 174
- Schönborn** (*Schönbornius, Schönborn*) fam. 297, 305, 311, 312, 314, 318, 322, 324, 325, 328, 334, 334, 335, 336, 339, 343, 347, 350, 354, 356
- **Eugenius Ervinus** (*a Schönborn*) 296, 297, 304, 305, 325
- **Franciscus Philippus** 297, 305, 314, 319, 340

- Schultz, Iohannes** (*Schultzzius*) 61, 62, 67, 90, 279
Schvendius *v.* Schwendi, Lazarus
- Schwandtner, Johann Georg** 294, 302
- Schwendi, Lazarus** (*Schwendius*) 331, 349, 350, 351
- Sebbey** (*Sebbe*) *fam.* 222
- Segnei, Segneius, Segney, Segney de Segnye, Segneyei, Segnyeius *v.* Sennyei *fam.*
- Semsey** (semsei; *Schemschei*, *Semsei*, *Semseius*, *Szemschei de eadem*) *fam.* 53, 55, 71, 77, 92, 216, 258, 288
- **Andreas** 54
- **Iohannes** 53, 54
- **Ladislaus** 53, 54
- **Sigismundus** 54
- **Stephanus** 25, 35
- Sennyey** (kissennyei; *Segnei*, *Segneius*, *Segney*, *Segney de Segnye*, *Segneyei*, *Segnyeius*, *Senyei de Kiss-Senye*, *Senyeius*, *Sennyei*, *Sennyeius*, *Sennyeus*, *Sennyeyus*) *fam.* 55, 84, 139, 147, 149, 165, 166, 173, 175–178, 258, 269, 272, 274, 275, 278
- **Emericus** (*Sennyey*, *Sennyei*) 139, 171, 176, 177, 199, 214, 216
- **Franciscus** (*Sennyei*) 174
- **Ladislaus** (*Sennyei*) 139, 177, 208, 216
- **Seraphinus**, (Szentiványi) *com.* 195
- Serédy** (*Seredius*, *Serédi*, *Söredi*, *Sörédi*) *fam.* 89, 139, 211, 212, 275
- **Casparus** (*Seredi Gasspar*, *Seredy*, *Szeredius*) 29, 39, 92, 93
- **Stephanus** (*de Sered*) 58
- **Susanna** 89
- **Serényi** (*Sörinius*) *fam.* 158
- Seyra *v.* Ahmed Szarhos
- Sickingen** (*Czikingius*) *fam.* 153
- **Ferdinand Hermann** (*Cziking*, *Cziking*, *Czikingius*) 153–155
- Siculus *v.* Székely, Moyses
- Sigismundus**, rex Hungariae (*Sigismund*, Zsigmond) 24, 27, 34, 37, 53–55, 60, 61, 80, 141, 174, 184, 187, 234, 236, 242, 244, 256, 260, 262, 325, 331, 347
- Simon***, progenitor mythicus familiae Eszenyi (*Simon de Eszony et Csapi*) 85
- Sinka** (sebesi; *Sinka de Sebes*, *Szinka de Sebes*) *fam.* 55, 89
- Sissáry, Gabriel** (*Gabriel Kovats*, *aliter Sisari*) 152
- Sobieski, Stanislaus** (*Szobieszky*) 349
- Somlyódy, Georgius** 140, 173 (?)
- Somlyódy, Stephanus** (*Somlyodi*) 173 (?)
- Somosy** (somosi; *Somosi*, *Somosi de Somos*) *fam.* 55, 84, 88
- Soós** (sóvári; *Soos de Sovár*, *Soosius*, *Sosius*, *Sosyus*, *Sós de Sovár*) *fam.* 54, 85, 88, 138, 169, 170, 171, 172, 223, 225
- Söredi, Sörédi *v.* Serédy *fam.*
- Sörinius *v.* Serényi *fam.*
- Spilinus *v.* Spléni *fam.* et Splény, Gabriel
- Spillenber** (*Spilleberger*) *fam.* 149
- Splény** (*Splini*, *Splinius*) *fam.* 54
- **Gabriel** (*Splinius*) 158
- **Ladislaus** (*Splini*) 54
- Stahrembergius *v.* Starhemberg, Ernst Rüdiger von
- Stankovics, Martinus** (*Sztánkovits*) 273
- Starhemberg, Ernst Rüdiger von** (*Stahrembergius*) 162
- Stegner** (*Stegnerius*) *fam.* 146, 147
- Steinville, Stephan** (*Steinwillius*) 164
- Stépan, Franciscus** (*Stepan*) 213
- Stephanus I.**, rex Hungariae (*Sanctus*) 54
- Stephanus IV.**, rex Hungariae 53
- Stephanus V.**, rex Hungariae 161, 195
- Stephanus**, magister 259
- Swinye, Szine, Szinyey *v.* Merse *fam.*
- Sz. Leleky, Sz. Lelekyus *v.* Szentléleky *fam.*
- Sz. Mihályi de Sz. Mihály *v.* Szentmihályi *fam.*
- Sz. Miklosi, Sz. Miklosius *v.* Szentmiklóssy *fam.*
- Szabó** *fam.* 222
- Szabó, Io.**, (Iosephus? Ioannes?), possessor in Izbugyabéla 223
- Szalai Katalin** 12, 16
- Szalánczy**, antesignanus exercitus Emerici Thököly (*Szalanczius*, *Szalanczy*) 27, 38, 67
- Szapolyai** (*Zapolyai*) *fam.* 329
- **Stephanus** (*Scepusiensis*) 66
- Szapolyai János *v.* Iohannes, rex Hungariae
- Száráz** (*Szaráz*) *fam.* 54
- Szarka, Franciscus** (*Zarka de Lukafalva*) 113, 233, 235, 236, 238, 241, 243–247, 249
- Szegedy** (*Szegedius*) *fam.* 215
- Szeghy** (*Szeghius*) *fam.* 140
- **Ludovicus** (*Szeghi*, *Szegi*) 140, 194
- Szekely *v.* Dobai Székely, Samuel
- Székely, Moyses** (*Siculus*) 69
- Szelestei N.** László 23, 33, 98, 99, 106, 107, 229, 262
- Szemere** (*Szemerius*, *Szemerei*, *Szemereius*, *Szemereyus*) 54, 102, 111, 139, 140, 149, 152, 190–193, 198, 199, 258, 280–283
- **Adamus**, Ladislai II. filius 191
- **Georgius**, Ladislai I. filius 191
- **Ladislaus**, (I.), Pauli I. filius, vicecomes Zempl. 191
- **Ladislaus**, (II.), Ladislai I. filius, possessor in Gálszéc 191
- **Ladislaus**, (III.), Ladislai II. filius, possessor in Gálszéc 191
- **Nicolaus** 166
- **Paulus**, (I.), tabulae regiae iudiciariae assessor (*de Zemere*) 102, 111, 140, 191
- **Paulus**, (II.), Ladislai I. filius 191
- Szemschei de eadem *v.* Semsey *fam.*
- Szentiványi** (szentiványi és bethlenfalvi; *Szentivani*, *Szentivany*, *Szentivanyi*, *Szentivanyus*, *Szent-Iványi de Bethlenfalva*, *Szent-Iványi de eadem*, *Szent Iványi*) *fam.* 54, 103, 139, 146, 149, 158, 160, 163, 195, 212, 258, 275

- **Georgius** (*Szentivány*) 139
- **Iohannes**, baro, tabulae regiae assessor (bethlenfalvi, János Szentiványi of Betlenfalva, *Szentivanius, Io. Szentivány, Szent-Iványi, Szent Iványi*) 103, 111, 193, 195, 196, 197, 198, 199, 207, 225, 272, 274, 288, 289, 293, 301
- **Iosephus**, comes (*Szentivány, Szentiványi, Szent iványi, Szent-Iványi*) 89, 138, 263, 274
- **Martinus** (Szentivanus) 50
- **Michael** (*Szentivány*) 215
- **Sigismundus** (*Szentiványus*) 190
- Szentlélek** (*Szentleleki, Szentleleky, Szentlelekyus, Sz. Leleky, Sz. Lelekyus*) fam. 212–214, 216
- Szentmihályi** (szentmihályi; *Sz. Mihályi de Sz. Mihály*) fam. 55, 237, 245
- Szentmiklössy** (*Szent Miklosi, Szentmiklosi, Sz. Miklosi, Sz. Miklosius*) fam. 155, 158, 159, 210
- **Stephanus** (*Szent-miklosius, Szentmiklosi*) 151
- Szentpétery** (*Szentpeterius, Szentpéteri*) fam. 197, 198
- Szepessy** (*Szepesi*) fam. 160, 163
- **Iohannes** (*Szepesi*) 152
- **Iosephus** (*Szepesi*) 154
- **Paulus** (*Szepesi, Szepesius*) 152
- Szerdahelyi** fam. 85
- Szerdahelyi, Gabriel** (*Szerdabelyius*) 141, 144, 163
- Szeredius v. Serédy, Casparus
- Szigethy** (*Szigethius*) fam. 208
- Szinius v. Sziny fam.
- Szinka de Szebes v. Sinka (sebesi)
- Sziny** (*Szinius*) fam. 280, 281
- Szirmay** (*Szirmai, Szirmaius, Szirmai de eadem, Szirmaius*) fam. 22, 54, 90, 103, 111, 140, 146, 149, 160, 180, 210, 211, 215, 223–225, 258, 282, 285
- **Adamus** (*Szirmai*) 209, 225
- **Alexander** (*Szirmai*) 209
- **Andreas** (*Szirmai*) 209, 217
- **Antonius** 97, 105, 203
- **Emericus** (*Szirmai*) 209
- **Franciscus** (*Szirmai*) 210, 225
- **Ladislaus** (*Szirmai*) 216, 222
- **Melchior** (*Szirmai*) 159, 210, 211, 215, 217, 218
- **Petrus** (*Szirmai*) 211
- **Stephanus** (*Szirmai*) 71
- **Thomas** (*Szirmai, Szirmaius*) 22, 24, 25, 32, 34, 35, 72, 76, 77, 89, 92, 138, 150, 151, 153–155, 158, 163, 164, 199, 209–210, 212, 213, 226, 227
- Szivy** (*Szivi*) fam. 222
- Szluha** (ikladi; *Szluha de Iklad*) fam. 54
- **Franciscus** 54
- **Georgius** 54, 159
- Szmertnik** fam. 222
- Szobieszky v. Sobieski, Stanislaus
- Szokoly, Petrus** (*Szokolyius*) 184, 185
- Szomoran** fam. 160
- Sztánkay** (*Sztankai, Sztankaius*) fam. 54, 166
- **Andreas** (*Sztankai*) 54
- Sztánkovics v. Stankovics, Martinus
- Sztáray** (nagy Mihályi; *Sztarai, Sztaray, Sztárai de Nagy-Mihály*) fam. 139, 209, 216, 222, 258, 279, 280
- Szunyogh** (*Szunyogius*) fam. 180
- Szyrmaius v. Szirmay fam.
- Tabódy** (fekésházi; *Tabodi de Fekes-háza, Tabodius de Fekes-háza*) fam. 281, 283, 286
- Tahy** (*Tabi, Tahyus*) fam. 23, 33, 54, 92, 277
- **Carolus** 175
- **Iohannes** 54
- Tárczay** (*Tarcius, de Tarcza, Tarczius, Tarczaius, Tarczaius*) fam. 27, 37, 55, 62, 70, 73, 75, 76, 92
- **Emericus** 52
- **Georgius** (*Tarczius*) 52, 70
- **Sabina*** (*regina Sabina, Tarczius, Tarczyus*) 27, 37, 50, 62, 64, 69, 70, 75
- **Stephanus** 52
- Tarczius***, pater Sabinae reginae 62–64
- Tárkányi** (*Tarkanius, Tarkanyius*) fam. 139, 177
- Tarkői** (tarkői; *Tarkői de Tarkó*) 55
- Tekele** (*Thekale*) gens 52
- Telekessy, Emericus** (*Telekessius*) 74
- Teleki** fam. 165
- **Juditha** 283
- Ternyey** (ternyei; *Ternyey de Ternye*) fam. 55
- Thekale v. Tekele gens
- Theodorus v. Tivadar fam.
- Thomas**, praepositus Lelesziensis 85
- Thököly, Emericus** (*Tökelius, Tökely, Tököli, Tökölius, Tököllius, Tököly*) 27, 37, 38, 61, 62, 67, 69, 80, 90, 142, 162, 184, 198, 203, 237, 245, 265, 267–269, 279, 298, 306, 328, 332, 352
- Thuroczi, Thuroczius v. Turóczi, Ladislaus
- Thurzó** (*Tburzo*) fam. 138
- **Emericus** 162
- **Georgius** 162
- Tibul***, progenitor familiae Raszlaviczy 53
- Tivadar** (*Theodorus, Tivadariana, Twader*) fam. 53, 54
- Tokaji, Franciscus** (*Tokai*) 162
- Tomsics** (*Tomcsicsius, Tomcsius*) fam. 280, 281
- Tornay** (*Tornaius*) fam. 176, 177
- Tornyosi, Alexander** (*de Turuna*) 259
- Tóth Gergely István/Gregorius Stephanus** (Tóth Gergely) 13, 17, 19, 95, 231, 291
- Tóth Sándor** 27, 37
- Tökelius, Tökely v. Thököly, Emericus
- Tököli, Tökölius, Tököllius, Tököly v. Thököly, Emericus
- Transsilvanus, Transylvanus v. Iohannes Sigismundus
- Trautson** (*Trauczonius, Trautzon*) fam. 138, 144, 146, 149, 180

- Trotsanus***, aulicus Stephani IV. regis 53
Trocsányi (*Trotsani, Trotsanius*) fam. 53, 54
 Tseetsi, Tsétsi v. Csécsi (Tsétsi), Iohannes
Tubero, Ludovicus 24, 34
Turóczi, Ladislaus (*Thuroczi, Thuroczius, Turóczius, Turo-
 czius*) 28, 38, 79, 81, 237, 245, 249, 266, 270, 325
 Turuna v. Tornyosi, Alexander
Tussay (*Tussai, Tussaius*) fam. 140, 214, 215, 217
 Twader v. Tivadar fam.
Ubrisi (ubrisi; *Ubrisi de eadem, Ubrisius*) fam. 152, 258, 281
Ujfalussy (*Ujfalussi*) fam. 214
 Uladislaus v. Wladislaus I. et Wladislaus II., reges Hungariae
Urbanus VI., pontifex Romanus 174
Usz (uszfalvi; *Usz de Uszfalva*) fam. 54, 55, 73
Utisinović, Georgius (Fráter György, Martinuzzi) 53
 Vagnerus v. Wagnerus, Franciscus
 Vai v. Vay fam., Vay, Abrahamus, Vay, Adamus et Vay, Ladislaus
 Vaius v. Vay fam. et Vay, Adamus
 Vaj v. Vay, Abrahamus
 Val, Franciscus v. Vas, Franciscus
Van Dernath (*a Dernath, de Dernath, van Dernáth, von der Nath*) fam. 184, 186, 216, 222–226, 228, 229
 – **Iosephus Gerhardus** (*Van Dernáth*) 138, 219, 220
Varga Orsolya 12, 16
Varjú (varjufalvi; *Vargut, Varju de Varju falva, Varju de Varjufalva*) fam. 55, 91
 – **Ursula** 180
Vas, Franciscus (*Val* [!]) 153, 155
Vaudemont, Carolus Thomas (*Vodemontiae princeps*) 162
 Vaxman v. Waxmann fam.
Vay (*Vai, Vaius, Vayus*) fam. 163, 164, 173, 281, 356
 – **Abrahamus** (*Vai, Vaj*) 281, 282
 – **Adamus** (*Vai, Vaius*) 176
 – **Ladislaus** (*Vai*) 150, 177
Vécsey (vécsesi és hajnácskeői; *Vecseius, Vetsei, Vetseius, Vécsei, Vécsei de eadem, Vécsei de Hajnácskeő, Vécseius, Vétsei*) 85, 168–170, 177, 227, 258, 274, 277, 278, 284, 285
 – **Alexander** (*Vetsei*) 139
 – **Ladislaus** (*Vetsei*) 139
 – **Nicolaus** (*Vétsey*) 322
Vékey (*Vikeii*) fam. 173
Venus* 204
Vér fam. 277
 Verböczius v. Werböczy, Stephanus
 Vétsei v. Vécsey fam.
 Vetsei v. Vécsey fam., Vécsey, Alexander et Vécsey, Ladislaus
 Vetseius v. Vécsey fam.
 Vétsey v. Vécsey, Nicolaus
Viczéni (*Viczenius*) fam. 164
Viczmándy (*Viczmandi, Viczmándi, Viczmándius*) fam. 140, 258, 276, 282
 – **Ladislaus** (*Viczmandi*) 211, 212
 – **Paulus** (*Viczmandi, Vitzmandius*) 215, 216, 223
 Vidronus v. Homonnai Drugeth, Wilhelmus
 Vikeii v. Vékey fam.
 Vilermus Drugethus v. Homonnai Drugeth, Wilhelmus
 Villermus Drogeth de Homonna v. Homonnai Drugeth, Wilhelmus
Vinnay (nagy Mihályi; *Vinnaius de Nagy mihály*) fam. 278
 Visnoveczky princeps v. Wiśniowiecki, Janusz Antoni
Vitéz fam. 78
Vitézy fam. 52
 Vitkai v. Witkay fam.
 Vitkay v. Witkay, Christina
 Vitzmandius v. Viczmándy, Paulus
 Vladislaus v. Wladislaus I. et Wladislaus II., reges Hungariae
 Vodemontiae princeps v. Vaudemont, Carolus Thomas
 Volffskerius generalis v. Wolfskheel, Johann Wilhelm
 Wolfgangus v. Bethlen, Wolfgang
 Von der Nath v. Van Dernath fam.
Vörös, Andreas (*Vöres*) 181
 Vuladislaus v. Wladislaus I., rex Hungariae
Vulcanus* 90
Wagner, Carolus 201
Wagnerus, Franciscus (Franz Wagner; *Vagnerus*) 61, 62, 201, 239, 247, 267, 268
Waxmann (*Vaxman*) fam. 167
Wellmann Imre 99, 107
Werböczy, Stephanus (*Verböczius*) 27, 37, 58
Wiśniowiecki, Janusz Antoni (Visnoveczky princeps) 333
Witkay (*Vitkai*) fam. 357
 – **Christina** (*Vitkay*) 351
Wladislaus I. (*Uladislaus, Vladislaus, Vuladislaus*) rex Hungariae et Poloniae 60
Wladislaus II. (*Ladislaus Polonus, Uladislaus, Vladislaus*) rex Hungariae et Bohemiae 61, 65, 66, 68, 80, 161, 200, 201, 203
Wolfskheel, Johann Wilhelm (Volffskerius generalis) 203
Zamoyski, Jan (*Zamoiskyus*) 69
Zangorszkius, princeps Polonus 158
 Zápolius v. Iohannes Sigismundus
 Zapolya, Zapolya v. Iohannes, rex Hungariae
 Zapolyai v. Iohannes, rex Hungariae et Szapolyai fam.
 Zapolyus, Zapolyus v. Iohannes, rex Hungariae
 Zarka de Lukafalva v. Szarka, Franciscus
Zbiskó József Károly 237, 246
Zeiler, Martin (*Zeilerus*) 58
Zékány (miszticzei; *Zejkány de Miszticze*) fam. 321
 – **Iohannes** (*Ioannicius Zeikán*) 341
Zeleméry, Stephanus (*Zelemiri*) 142

Zemere *v.* Szemere, Paulus

Zétényi (*Zetenyius*) *fam.* 173

Zichy (*Zichi, Zichius*) *fam.* 126, 193, 195, 213, 223

– **Clara** (*Zichi*) 219

– **Franciscus** (*Zichi*) 184–186, 219, 221, 222, 224, 227, 229

– **Petrus** (*Zichi*) 138, 195, 196, 219

– **Theresia** 219, 220

Zinzendorf, Elisabetha (*Zinzendorffia*) 201

Žižka, Iohannes (*Ian Ziska*) 133, 141

Zombory (*Zombor*) *fam.* 54

Zrínyi (*Zrinius, Zrinyi*) *fam.* 153, 329

– **Helena** (*Rákoczia, Rákotzya, Rákóczi Veronica Helena, Zrinius, Zrinyi*) 29, 39, 90, 298, 306, 331, 332, 352

Zungaberg, Leopold von (*Zungenberg, Zunkenberg*) 52, 54
Zsigmond *v.* Sigismundus, rex Hungariae

Terjedelem:
26,75 (A/4) ív, Caslon betűtípussal

Tördelés:
Domokos György

Kiadó:
MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet

Felelős kiadó:
Fodor Pál, az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont főigazgatója

Nyomda:
Bétaprint Nyomda, Budapest
felelős vezető: Szabadi András ügyvezető